

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mielikäinen, Aila; Palander, Marjatta

Title: Miten suomalaiset puhuvat murteista? : kansanlingvistinen tutkimus metakielestä

Year: 2014

Version: Published version

Copyright: © 2014 kirjoittajat

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Mielikäinen, A., & Palander, M. (2014). Miten suomalaiset puhuvat murteista? : kansanlingvistinen tutkimus metakielestä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Suomi, 203.
<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/24791>

Aila Mielikäinen ja Marjatta Palander

**Miten murteista puhutaan
Kansanlingvistinen sanakirja**

SISÄLLYS

ESIPUHE	2
JOHDANTO	3
Sanakirjan taustaa	3
Lähdeaineisto	3
Informantit	4
Poimitut sanat	4
Hakusanat ja selitteet	5
Esimerkistö	6
Sana-artikkeleiden viitteet	7
Sanaston tutkimus	7
Lähde	7
LÄHDEAINEISTO	8
SANAKIRJA A–Ö	12

ESIPUHE

Tämä sähköinen sanakirja on julkaistu vuonna 2014 Jyväskylän yliopiston Kielikampus-sivustolla (<http://kielikampus.jyu.fi/mitenmurteistapuhutaan>). Samana vuonna tuli julki aineiston analyysi Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisemana kirjana *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä* (Suomi 203). Yliopiston uusimman palvelinpäivityksen 2020 jälkeen sivusto ei ole enää toiminut, joten se julkaistaan nyt sähköisen kirjan muodossa. Alkuperäisessä versiossa oli runsaasti linkkejä hakusanoihin ja artikkeleihin, mutta nyt ne ovat etsittävässä samojen viitteiden avulla pdf-dokumentin etsi-toiminnolla.

Sanakirja sekä sen johdanto ja lähteet on tarkistettu, ja niihin on tehty joitakin pieniä teknisiä korjauksia. Ne koskevat lähinnä sana-artikkeleiden hakusanoja ja viitteitä. Uutta aineistoa sanakirjaan ei ole lisätty.

Kiitämme Itä-Suomen yliopiston kirjastoa, joka ystävällisesti tarjoutui arkistomaan sanakirjamme rinnakkaistalennekokoelmiinsa.

Jyväskylässä ja Joensuussa 25. maaliskuuta 2021

Aila Mielikäinen

Marjatta Palander

JOHDANTO

Sanakirjan taustaa

Tämän kansanlingvistisen sanakirjan tarkoitus on esitellä sanastoa ja termistöä, siis metakieltä, jota suomalaiset ei-lingvistit eli ns. maallikot käyttävät puhuessaan murteista ja slangista. *Maallikoilla* tarkoitetaan tällöin koulutustasosta tai sosiaalisesta taustasta riippumatta kaikkia niitä, jotka eivät ole saaneet varsinaista kielitieteellistä koulutusta. Maallikoiden murrekäsitykset ja -asenteet ovat nousseet viime vuosikymmeninä *kansanlingvistiikan* ja siihen kuuluvan *kansandialektologian* tutkimuskohteiksi. Suomessa tämän tutkimussuunnan metodeja alettiin kokeilla ja soveltaa 1990-luvun jälkipuoliskolla. Tutkimus on tavallaan jatkoa aiemmalle murteentutkimukselle ja murteiden muuttumista selvittävälle sosiolingvistiselle (labovilaiselle) variaationtutkimukselle.

Kansanlingvistiikka keskittyy muun muassa seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Miten maallikot hahmottavat ja nimeävät kielen alalajeja, ja mitä murteita he tunnistavat? Millä perusteella he erottelevat eri kielimuodot toisistaan, ja millaisin ilmauksin he puhuvat havaitsemistaan kielenpiirteistä? Miten he asennoituvat erilaisiin puhetapoihin ja murteissa ja slangissa vaihteleviin kielenilmiöihin, ja mihin nämä asenteet perustuvat? Vaikka maallikoiden metakieli ei ole ollut kansanlingvistiikassa varsinaisena tutkimuskohteena, siitä on kertynyt opinnäytteissä ja muissa suomalaistutkimuksissa runsaasti sanastoa ja kansanomaisiksi termeiksi tulkittavia ilmauksia. Yhden tutkimuksen paljastama metakieli saattaa näyttää hajanaiselta, mutta yhteen koottuna siitä näkee jo yleisempiä linjoja.

Lähdeaineisto

Sana-aineisto on kerätty suomalaisista tutkimuksista ja arkistolähteistä. Se koostuu vuosina 1999–2012 valmistuneista kansanlingvistikista opinnäytteistä sekä arkistoaineistoista, joista osa on peräisin mainitulta ajanjaksolta, osa 1970–1980-luvulta. Sen sijaan viime vuosikymmeninä ilmestyneet kansanomaiset murre-sanakirjat, murreoppaat ja muut murrejulkaisut eivät ole mukana, eivät myöskään mediassa käydyt murreaiheiset keskustelut. Suurin osa opinnäytteistä on Jyväskylän yliopistossa ja Itä-Suomen (aiemmin Joensuun) yliopistossa tehtyjä suomen kielen pro gradu -tutkielmia. Niistä poimittua sanastoa on täydennetty muiden yliopistojen vastaavilla tutkimuksilla sekä aiheesta tehdyillä väitöskirjoilla ja niihin liittyvillä artikkeleilla. Vanhempi arkistoaineisto on poimittu 1970-luvulla toteutetun *Nykysuomalaisen puhekielen murros* -tutkimushankkeen (NPM) haastatteluista, uudempi käsittää Itä-Suomen yliopistossa (seuraavassa JoY) kerättyjä aineistoja ja muutamia muiden yliopistojen kautta hankittuja kokoelmia. Lähdeluettelo sisältää tietoa myös aineistojen määristä ja keruumenetelmistä.

Aineistot, joista sanasto on poimittu, on alkuaan kerätty monin eri menetelmin. Lähdeluettelo on liitetty lisätietoja keruumenetelmistä. NPM-hanke edusti sosiolingvististä variaationtutkimusta, ja sen aineisto koostuu kokonaan litteroiduista haastatteluista. Näistä on käyty läpi vain Jyväskylän osatutkimuksen aineistot (NPM1a–b) sekä eri puolilla Suomea toteutetut kieli-aiheiset teemahaastattelut (NPM2). Kansanlingvistikissa keruussa on käytetty karttatehtäviä, joissa informantit ovat piirtäneet karttaan tuntemiensa murteiden alueet. Samassa yhteydessä on kysely murteiden tunnistamisen perusteluja. Opinnäytteiden aineistot on kerätty useimmiten kirjallisesti, enimmäkseen varta

vasten suunnitelluilla lomakekyselyillä mutta joskus myös sähköpostitse. Joissakin tapauksissa aineisto on hankittu nauhoitetuin haastatteluin.

Keruumenetelmät ovat vaikuttaneet aineiston määrään ja sisältöön, ja tämä näkyy myös sana-artikkeleiden esimerkistössä. Nauhoitetuista haastatteluista ja sähköpostikyselyistä on voitu poimia pitkiäkin katkelmia alkuperäisessä muodossaan. Lomakkeet ovat yleensä koostuneet avoimista kysymyksistä, mutta silti niiden vastaukset saattavat olla lyhyitä ja luettelomaisia. Pelkkiä yhden sanan vastauksia ei kuitenkaan ole otettu tässä sanakirjassa huomioon. Karttatehtävien haastatteluissa kerääjät ovat merkinneet muistiin informantin vastauksen mahdollisimman alkuperäisenä, mutta nämä esimerkit eivät aina vastaa kieliasultaan tarkalleen alkuperäistä sanamuotoa. On myös huomattava, että opinnäytteisiin on päätynyt alkuperäisestä aineistosta vain pieni osa, kun taas arkistoitu aineisto on voitu käydä läpi kokonaan. Aineistojen informanttien henkilötiedot on anonymisoitu. Sana-artikkeleiden esimerkeissä on viitteet vain opinnäytteisiin tai muihin tutkimuksiin tai käytössä olleisiin arkistoaineistoihin.

Informantit

Sanakirja-aineiston lähteissä on haastatteluihin, kyselyihin ja karttatehtäviin osallistunut yhteensä noin parituhatta informanttia. Opinnäytteiden tekijät ovat usein haastatelleet ikäisiään nuoria, joten heidän osuutensa on ehkä muita suurempi. Lähdeluettelon lisätiedoista voi päätellä esimerkin taustalla olevan informantin iän, mutta ei aina; esimerkiksi vanhassa Jyväskylän aineistossa (NPM1a) eri-ikäisiä ryhmiä ei ole hakusanojen lähdeviitteissä eroteltu. Myös joissakin opinnäytteissä kyselyt on tehty eri-ikäisille.

Alueellisen taustansa puolesta haastateltavat ja vastaajat edustavat lähes koko Suomea, vaikkakin muutamat alueet ja paikkakunnat nousevat esimerkistössä muita useammin esiin (esim. Pohjois- ja Etelä-Karjala, Keski-Suomi, pääkaupunkiseutu). Vähiten aineistoa on Pohjois-Suomesta eli peräpohjalaisten murteiden alueelta.

Sosiaaliselta taustaltaan informantit muodostavat varsin kirjavan joukon. Kielitieteellistä koulutusta saaneita heissä ei – aineiston kerääjille annettujen ohjeiden vuoksi – yleensä ole. Akateemisen koulutuksen edustajia on lähinnä NPM-hankkeen teemahaastatteluissa (NPM2), jotka toteutettiin eri kaupungeissa. Niiden haastateltavat jakautuvat lisäksi syntyperäisiin kaupunkilaisiin ja muualta muuttaneisiin, joten viitteeseen merkitty paikkakunta ei välttämättä ole heidän alkuperäinen kotipaikkansa. Myös muissa aineistoissa saattaa olla muualta muuttaneita vastaajia.

Poimitut sanat

Aineistosta on poimittu mahdollisimman laajasti kaikki sanat, jotka nimeävät tai kuvailevat eri kielimuotoja ja kielenpiirteitä tai osoittavat asennoitumista niihin. Päähuomio on puhutussa kielessä. Kirjakieltä ja sen tyylillistä vaihtelua ei ole otettu huomioon, ei myöskään kielenhuoltoon tai kielenopetukseen liittyviä ilmiöitä, ellei niiden avulla kuvata murteita tai muuta puhekieltä. Poimitut sanat voidaan ryhmitellä sisältönsä mukaan esimerkiksi seuraavasti:

- (1) puhekielen yleisnimitykset sekä murteiden ja muiden kielimuotojen nimitykset: *perussuomi*, *Keski-Suomen murre*, *jengikieli*
- (2) kielenpiirteisiin viittaavat nimitykset ja määrittelyt: *vääntäminen*, *ylimääräinen* (kirjain, tavu), *oikoa*
- (3) muut murteiden ja murrepiirteiden tai ääntämyksen kuvaukset: *voimakas*, *leveä*, *naukua*, *sössötys*
- (4) subjektiivista asennoitumista ilmaisevat sanat: *herkutella* (murteen kuuntelulla), *herttainen*, *ällöttää*

(5) murteiden ja murrepiirteiden tunnistamiseen, havaitsemiseen ja vertailuun liittyvät ilmaukset: *erottua, kuulostaa, kalskahtaa korvaan*.

Sanaston terminäisyys vaihtelee, eikä kaikkia poimittuja sanoja voi tulkita varsinaisesti termeiksi. Joukossa on joitakin kielitieteellisiä termejä, jotka ovat ilmeisesti jääneet mieleen kouluopetuksesta. Näitä saatetaan kuitenkin käyttää kielentutkimuksesta poikkeavalla tavalla, esimerkiksi *kirjain* 'äänne', *pääte* 'sanan loppuosa'. Osa sanoista on aineiston perusteella vakiintunut eräänlaisiksi kansanomaisiksi termeiksi. Poimittu sanasto sisältää myös jokapäiväisiä arkikielen ilmauksia, ja erityisen runsas on ekspressiivisanojen ja affektisten ilmausten osuus. Terminäisyyden perusteella sanaston voisi jakaa myös seuraavanlaisiin ryhmiin:

- (1) kielitieteelliset termit: *intonaatio, diftongi, tavu*
- (2) kielitieteellisten termien muunnelmät tai merkityksenmuutokset: *etutavu* 'ensi tavu', *lopuke* 'pääte, sanan loppuosa', *taivuttaa* 'muunnella'
- (3) kansanomaisiksi termeiksi kiteytyneet sanat, joita ei käytetä kielentutkimuksessa: *nuotti* 'intonaatio', *venytys* 'pidennys', *tuplata* 'geminoida', *puhua h:n päältä*
- (4) muut yleiskielen sanat tai niistä muodostetut ilmaukset kielen kontekstissa: *katkaista* (sanoja), *haihtua* 'kadota', *tavallinen* 'neutraali', *systemi*
- (5) arki- tai puhekieliset sekä ekspressiiviset ja affektiset sanat: *sekasikiö* 'sekamurre', *hässäkkä, sihahtaa, rasittava*.

Ei-lingvistien on havaittu puhuvan murteista paitsi nimeämällä, määrittelemällä ja kuvailemalla myös jäljittelemällä niitä. Imitaatioita sisältyykin runsaasti lause-esimerkkeihin, ja toisinaan ne ovat termien aineksinakin: *mie-sie-murre, moikka-homma, lo-pääte*. Pelkkiä jäljittelyjä ei ole otettu hakusanoiksi, ellei niillä tarkoiteta selvästi jotain kielenilmiötä (esim. *jänkhä* pohjoissuomalaisista murteista).

Hakusanat ja selitteet

Hakusanoiksi on otettu kaikki selvästi erilliset sanat ja johdokset. Hakusanat on muutamaa poikkeusta (esim. **makee** hieno) lukuun ottamatta yleiskielistetty. Joissakin tapauksissa hakusanoja on kaksi tai useampia. Tällaisia ovat esimerkiksi saman sanan synonyymiset ääntämys- ja äännevariantit ja kirjoitusasut: **cool, kuuli; säkätys, tsäkätys; määkiminen, määkyminen; t, tee, tee-kirjain**. Saman kantasanan synonyymisista johdoksista on yhdistetty vain ne, jotka vastaavat murteissa tai yleiskielessä täysin toisiaan: **pehmeä, pehmyt; elävä, eläväinen; laimeta, laimentua; muokkautua, muokkaantua; rikastuttaa, rikastaa**. Näissä yleisempi variantti on mainittu ensin, ja sitä käytetään myös sana-artikkelien loppuviitteissä. Toinen variantti onkin useimmiten irrallinen poikkeus (esim. **pohjalaisittain, pohjolaisittain**). Kahden ja useamman sanan hakusanoissa jälkimmäisistä on tehty erillinen viite (**kuuli** ks. **cool**, **t-kirjain** ks. **t**). Kantasanat ja niiden erilaiset johdokset on muuten pidetty erillään, koska niiden merkitykset tai tyyllisävyt poikkeavat yleensä toisistaan: **heikko** ja **heikohko, murteinen** ja **murteellinen, korjata** ja **korjailla, niellä, nielaista** ja **nieleksiä**.

Adjektiiveista johdetut *sti*-adverbit on yleensä yhdistetty adjektiiviin eikä näitä mainita hakusanoissa: **kaunis** sisältää myös ilmauksen **kauniisti**. Jos adjektiivista on käytetty vain *sti*-johdosta, se on yksinään hakusanana. Joskus adjektiiveista ja johdoksista on kuitenkin laadittu erilliset sana-artikkelit. Syynä on tällöin se, että *sti*-johdoksia on käytetty runsaasti ja käyttötavat on haluttu osoittaa erikseen: **leveä** ja **leveästi**.

Verbien *minen*-loppuiset substantiivijohdokset on esitetty verbeistä erillisinä hakusanoina kuten muutkin teonnimijohdokset: **lausua** ja **lausuminen** (vrt. **lausumistapa, lausunta**); **lyhentää** ja **lyhentäminen** (vrt. **lyhentely**). *minen*-johdoksia on käytetty runsaasti, eikä niillä ole aina rinnallaan vastaavaa verbiä (esim. **kälättäminen**). Partisiipit on yhdistetty verbeihin paitsi silloin, kun ne ovat

leksikaalistuneet adjektiiveiksi tai kun verbin muista muodoista ei ole esimerkkejä: **jatkua** sisältää myös muodon **jatkuva**, **viehättää** ja **viehättävä** on esitetty erillään, ja **tallottu** 'poljettu' on *tal-
loa*-verbin ainoa muoto.

Hakusana on selitetty, jos sen merkitys ja käyttö poikkeavat yleiskielestä. Tällöin on käytetty sekä tavanomaisia sanakirjamaisia selitteitä, mutta usein on viitattu käyttötarkoitukseen: **sävel** sävelkulku, intonaatio; **painotella** murrepiirteistä. Jälkimmäisessä tapauksessa ei yhtä yhtenäistä merkitystä ole voitu aina muodostaa. Jos sanalla on yksi merkitys tai käyttötapa, tämä on mainittu lihavoidun hakusanan jäljessä, jos useampia, ne on ryhmitelty ja numeroitu alaotsikoiksi esimerkkiryhmien edelle: **keksiä** (1) uusista sanoista, (2) kielimuodoista. Toisinaan hakusanan jäljessä on ensin yleismerkitys ja sen jälkeen käyttötavat numeroituina ryhminä: **kirjain** äänne (1) murteiden äännevaihteluista ja ääntämyksestä yleensä, (2) eri murrepiirteistä, (3) vierasperäisistä äänneistä. Usein näissä selitteissä on käytetty ryhmittelyperusteena eri kielimuotoja ja aluemurteita; näin voi sanakirjan käyttäjä vertailla niistä esitettyjä käsityksiä.

Esimerkistö

Hakusanan tai alaotsikon jälkeen esitellään aineistosta poimittuja lause-esimerkkejä, joiden määrä vaihtelee. Kun samasta sanasta on ollut runsaasti esimerkkejä eri aineistoissa, niistä on esitetty valikoima, joka valaisisi mahdollisimman monipuolisesti sanan käyttöä, eri aluemurteita ja muita kielimuotoja sekä kielenpiirteitä. Osasta hakusanoja on ollut käytettävissä vain yksittäisiä esimerkkejä. Sana-artikkeleiden esimerkit kuvastavat näin myös sanojen yleisyysuhteita. Vain joistakin tavanomaisista suurtaajuisista sanoista (esim. **erilainen**, **tyypillinen**) on otettu muutama esimerkkilause. Koska lause-esimerkeissä on toisinaan useampia terminomaisia sanoja, samat esimerkit voivat toistua eri sana-artikkeleissa.

Lause-esimerkit on pyritty järjestämään yleisestä yksityiseen, esimerkiksi yleisestä tai tilanteenmuokaisesta kielenkäytöstä aluemurteisiin. Jos sanan käytössä on kyse ainoastaan aluemurteista ja slangista, nämä on esitetty länsimurteista itämurteisiin seuraavassa järjestyksessä: lounaismurteet, hämäläismurteet, pohjalaismurteet, peräpohjalaiset murteet, savolaismurteet ja kaakkoismurteet. Pääkaupunkiseudun puhekieli on sijoitettu murteena hämäläismurteiden yhteyteen, jos se on aluemurteisiin verrattava kielimuoto, selvä slangi taas aluemurteiden jälkeen. Lause-esimerkkien jäljessä on viite, joka sisältää ensin paikkakunnan, sitten arkisto- tai opinnäytelähteen (esim. Espoo, HY 2002; Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52).

Lause-esimerkit on poimittu lähteistä sellaisinaan, eli niissä on sitaatteja kirjallisista ja suullisista aineistoista. Kaikkiin esimerkkeihin on niiden alkuperästä riippumatta lisätty kielenainesten ja jäljittelyjen kursivointi: ”*d:n paikalla e*”, ”*Imatralla miä, siä*”, ”*pohojalaista murretta*”. Suullisista haastatteluista litteroidut katkelmat noudattavat tavanomaista murteiden transkriptiota, eli pilkut ja pisteet ovat taukojen merkkejä. Tarkkuus vaihtelee kuitenkin litteroijan mukaan mm. loppukahdenusten ja loppu-*n:n* assimilaation merkinnässä (*on menny sinne* tai *om mennys sinne*).

Litteroidut näytteet, jotka eivät ole peräisin opinnäytteistä, on aloitettu isolla kirjaimella, ja niistä on poistettu lyhyet takelut: *se-*, *semmonen* > *semmonen*. Sananrajainen legatoääntämys on osoitettu yhdysmerkillä (*siin-on*), ja ajatusviivat (– –) tarkoittavat pois jätettyä osaa. Kerääjän, litteroijan tai sanakirjan toimittajien selvennykset on lisätty hakasulkeisiin.

Kirjallisten kyselyjen esimerkeistä ei ole korjattu kieliasua. Siksi lauseissa on joskus normien vastaisia isoja tai pieniä alkukirjaimia, yhdyssanavirheitä ja poikkeuksellisesti merkittyjä päätteitä ja lyhenteitä. Sen sijaan niiden esimerkkien oikeinkirjoitusvirheet, jotka ovat peräisin ohjeistettujen haastattelijoiden merkitsemistä selityksistä, on korjattu (esim. karttatehtävissä).

Sana-artikkeleiden viitteet

Sana-artikkeleiden loppuun on sijoitettu viitteitä muihin sanoihin. Näillä on pyritty osoittamaan synonyymeja, saman käsitepiirin sanoja ja samanrakenteisia yhdyssanoja. Sivuston käyttäjä ei välttämättä tiedä, mitä aakkosellisesta sanastosta voisi etsiä, kun sanasto sisältää paljon satunnaisen ja tilapäisen tuntuksia ilmauksia (*kanamainen, elvistyylinen, höttökieli*). Irralliset sanat ja niistä mainitut harvat esimerkit saattavat vaikuttaa termistön kannalta epäolennaiselta arkikieleltä, mutta kun ne kytketään saman käsitepiirin sanastoon, niiden huomataan liittyvän kansanomaisen metakielen verkostoon.

Viitteissä mainitaan synonyymeja (Syn.), saman sanapesyeen johdoksia ja yhdyssanoja tai muita lähimerkityksisiä sanoja (Ks., Ks. myös) sekä erimerkityksisiä vertailukohteita (Vrt.):

paljastaa: Syn. **kavaltaa.**

puheenparsi: Ks. **kieliparsi, puhekieli.**

konsonanttipainotteinen: Vrt. **h-painotteinen, vokaalipainotteinen.**

kova: Vrt. **pehmeä.**

höttökieli: Vrt. **vammakieli.**

Sanaston tutkimus

Tämän kansanlingvistisen sanakirjan aineisto on analysoitu erillisessä tutkimuksessa (Mielikäinen–Palander 2014). Sanasto on siis tavallaan liite tutkimukseen. Teoksessa on esitelty tarkemmin myös lähdeaineisto ja sanaston poiminta. Analyysiluvuissa käsitellään mm. kielimuotojen ja murteiden nimeämistä, sanaston termimäisyyttä, murrepiirteistä käytettyjä ilmauksia, murteiden luonnehdintoja sekä murteiden muuttumiseen ja tilannevaihteluun liittyvää sanastoa. Verkkosanastoa voi silti käyttää sellaisenaankin, jos haluaa tutustua murteita koskevaan kansanomaiseen kieleen ja eri murteiden arviointiin ja vertailuun.

Lähde

MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Suomi 203. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LÄHDEAINEISTO

Arkistoaineistot

- HARJULA, ANNA 2003: Karttatehtävät ja haastatteluaineisto 5 eteläkarjalaiselta informantilta. Harjoitustyö. Joensuun yliopisto, suomen kieli.
- HY 2002: Alueellisen ja sosiaalisen variaation kurssilla tehdyt haastattelut ja karttatehtävät. 116 informanttia Helsingin seudulta. Kurssin pitäjät Hanna Lappalainen ja Johanna Vaattovaara. Helsingin yliopisto, suomen kieli.
- JoY 1998–2011: Alueellisen variaation tutkimusmenetelmien ja sosiolingvistiikan kursseilla tehdyt haastattelut ja karttatehtävät. 370 informanttia eri puolilta Suomea. Joensuun yliopisto, suomen kieli.
- JY 2002: Karttatehtävä suomen murteista ilman haastattelua. 29 informanttia länsimurteiden alueelta. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli.
- JY 2004: Suomen kielen alueellisen ja sosiaalisen vaihtelun kurssilla tehty kysely murrepiirteistä. Vastaajina 102 ammattikorkeakoulun ja yliopiston opiskelijaa. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli.
- KOHONEN, LEENA 2003: Karttatehtävät 22:lta ja muuta haastatteluaineistoa 13 eteläkarjalaiselta informantilta. Pro gradu -tutkielman (Kohonen 2005) aineisto. Joensuun yliopisto, suomen kieli.
- KOSONEN, HENNA 2004: Karttatehtävät ja haastatteluaineisto 5 pohjoiskarjalaiselta informantilta. Harjoitustyö. Joensuun yliopisto, suomen kieli.
- NPM1a: Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Vuosina 1976–1977 nauhoitetut ja litteroidut haastattelut 140 informantilta: Jyväskylä (Jyväskylässä syntyneet lukiolaiset, yliopisto-opiskelijat, keski-ikäiset ja eläkeikäiset sekä Jyväskylään Keski-Suomesta muuttaneet keski-ikäiset), Etelä-Pohjanmaa (yliopisto-opiskelijat), Lapua (lukiolaiset), Varkaus (lukiolaiset). Jyväskylän yliopisto, suomen kieli.
- NPM1b: Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Vuonna 1979 nauhoitetut ja litteroidut asennehaastattelut 48 informantilta: vastaajina myyjät, liikennöijät ja kansanopiston opiskelijat. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli.
- NPM2: Nykysuomalaisen puhekielen murros. Vuosina 1980–1981 nauhoitetut ja litteroidut haastattelut 301 eri-ikäiseltä syntyperäiseltä tai muualta muuttaneelta seuraavista kaupungeista: Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Rauma, Tampere ja Turku. Joensuun yliopisto, suomen kieli.
- PALANDER, MARJATTA 2004: Karttatehtävät ja haastatteluaineisto 39 pohjois- ja eteläkarjalaiselta informantilta. Joensuun yliopisto, suomen kieli.
- SAROLA, MINNA 2004: Karttatehtävät ja haastatteluaineisto 6 pohjoiskarjalaiselta informantilta. Harjoitustyö. Joensuun yliopisto, suomen kieli.
- TY 2009: Murrekäsityksiä koskevat haastattelut ja karttatehtävät. 60 informanttia Turun seudulta. Aineiston keruun järjestänyt Tommi Kurki. Turun yliopisto, suomen kieli.

Opinnäytteet

(Hakasulkeissa on mainittu lisätietoja aineistona käytetyistä opinnäytteistä)

- ALPIA, JOHANNA 2003: *Miun murre. Joensuulaisten lukiolaisten kotimurteentuntemuksesta*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely ja haastattelu Joensuun Niinivaaran lukion opiskelijoille.]
- ARVE, LAURA 2002: *Murtaen, sortaen vai juuret irti repien? Katsaus Jyväskylän yliopisto-opiskelijoiden murreasenteisiin*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely Jyväskylän yliopiston opiskelijoille; kotipaikkakunnat eri puolilla Suomea.]
- BJÖRKBÄCKA, RIIKKA 2002: *Veteliläisten käsityksiä murteesta: ”Rinta rottingille ja murthet rohkiasti esille!”* Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely eri-ikäisille veteliläisille.]
- HARJU-PANULA, MERVI 2010: *Kauhajokisten koululaisten murretekstit*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Murrekirjoitelma, sarjakuvakäännös ja näihin liitetty kysely peruskoulun kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisille.]
- HIETAVA, SANNI 2008: *Uvilalaisten koululaisten murteentuntemuksesta ja murreasenteista*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely ja käännöstehtävä Ulvilan peruskoulun yläkoululaisille.]
- HOLOPAINEN, SANNA 2003: *Savonlinnalaisnuorten murretietoisuus. Miten hyvin savonlinnalaisnuoret tunnistavat ympärillään puhutun murteen ja oman murteensa piirteitä?* Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely ja haastattelu Savonlinnan lyseon lukiolaisille.]
- HONKIMÄKI, HERMANNI 2007: *”Kaikki mitä tästä klasista näkyy on mun maita!” Lapualaisten opiskelijoiden murreasenteet*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Sähköpostikysely Helsingin, Jyväskylän ja Oulun yliopistoissa opiskeleville lapualaisille.]
- ISOMÖTTÖNEN, TARJA 2008: *Vetelin lukiolaisnuorten murreasenteista ja murretietoisuudesta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely Vetelin lukiolaisille.]
- JÄMSÄ, PETRA 2007: *Kouluikäisten lieksalaisten puhekielen piirteitä*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Lieksalaisten yläkoululaisten nauhoitetut haastattelut.]
- KANTOLUOTO, ANITA 2007: *Lahtelaisnuorten puhekieleen liittyviä asenteita*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekyselyjä ja teemahaastatteluja lahtelaisten oppilaitosten opiskelijoille.]
- KOHONEN, LEENA 2005: *Eteläkarjalaisnuoret murrehavaintojen tekijöinä*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Karttatehtävät ja haastattelut.]
- KOKKO, SUSANNA 2010: *Kahden ikäryhmän raahelaisten käsityksiä suomen murteista*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely Raahen lukion opiskelijoille sekä aikuisille raahelaisille.]
- KOKKONEN, MIRA 2010: *”Suattaapi olla” että ”tarvitaan appuu”. Pohjoissavolaisten ja pohjoiskarjalaisten naapurimurteestaan tuottamista imitaatioista*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Jäljittelytesti ja haastattelu.]
- KORHONEN, SOILIMARIA 2006: *Murreasenteet ja kielellinen identiteetti Rautavaaralla*. Seminaariesitelmä. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Eri-ikäisten rautavaaralaisten haastattelut.]
- KUISTI, ANNE 2003: *Enontekiöläisnuorten murteen tiedostaminen*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli. [Nuorten kirjoitelmia, jotka on tuotettu Enontekiön murteella.]
- KÖNÖNEN, EERO 2007: *Pyhäselkäläisnuorten havaintoja nuorten ja aikuisten sekä maalaisten ja kaupunkilaisten kielestä*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Peruskoulun oppilaiden kirjoitelmat.]
- LAINEN, SALLA 2006: *Muuttajan murre. Kymenlaaksolaisten opiskelijoiden käsityksiä omasta kotimurteesta ja Jyväskylän puhekielestä*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Sähköpostikysely Jyväskylän yliopiston kymenlaaksolaisille opiskelijoille.]
- LEIPÄLÄ, SANNA 2000: *Haapajärvisen murreasenteista*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Nauhoitetut haastattelut eri-ikäisille haapajärvisille.]

- LIGNELL, MIRJA 2007: *Tuas souvetaa Sulkavalla. Sulkavalaisten murreasenteita*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely erään järjestön jäsenille.]
- MAKKONEN, RIITTA 2003: *Riäkkylästä Stadiin. Muuttajan kielellinen sopeutuminen*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Räikkylästä Helsinkiin muuttaneiden ja Räikkylässä koko ajan asuneiden nauhoitetut haastattelut.]
- NIEMINEN, MARITA 2005: *Oululaisten ja yli-iiläisten nuorten murretietoisuus*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely oululaisille ja yli-iiläisille peruskoulun yhdeksäsluokkalaisille.]
- NURMESNIEMI, LIISA 2004: *Keminmaalaisnuorten murre – käyttö, tiedostaminen ja asenteet*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli. [Haastattelut ja kirjoitelmat, joissa pyydetty käyttämään paikkakunnan murretta.]
- OJA, SALLA 2011: *”Ei ihan sellasta vääntämistä”. Kangasniemeläisten nuorten murrekäsitteitä ja -asenteita*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely Kangasniemen peruskoulun yläkoululaisille.]
- PAJARINEN, JAANA 1995: *Liperin murre vuonna 1990. Muuttuuko Kivenpyörittäjienkin kieli?* Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli. [Eri-ikäisten liperiläisten nauhoitetut haastattelut.]
- PELTOLA, JEMINA 2007: *Himankalaisnuorten käsityksiä kotikuntansa puhekielen variaatiosta*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely peruskoulun seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaiselle.]
- PIGG, KAROLIINA 2006: *Kymenlaaksosta Ouluun muuttaneiden opiskelijoiden kielellinen sopeutuminen ja asenteet*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli. [Haastattelut.]
- PUURULA, MILLA 2003: *Reisjärvesten nuorten murteentuntemus ja murreasenteet*. Kandidaatin-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely Reisjärven peruskoulun seitsemäsluokkalaisille.]
- RISSANEN, MARI 1999: *”Olen kaenuulaenen”. Kainuulaisten nuorten asenteista murteita ja omaa puhekieltään kohtaan*. Proseminaaritutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely kajaanilaisille ja ristijärveläisille peruskoulun yhdeksäsluokkalaisille.]
- SOINI, HEIDI 2011: *Raumalaisnuorten murreasenteista ja murretietoisuudesta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely raumalaisille lukiolaisille.]
- TIIHONEN, SALLA 2008: *Ei ihan sellasta vääntämistä. Kangasniemeläisten nuorten murrekäsitteitä ja -asenteita*. Kandidaatin-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely Kangasniemen peruskoulun yläkoululaisille.]
- TOIVANEN, JAANA 2012: *Rautavaaralaismaallikoiden murrekäsitteitä*. Seminaariesitelmä. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Nauhoitetut haastattelut keski-ikäisiltä rautavaaralaisilta.]
- TÖRMÄNEN, SARI 2009: *Entisten muoniolaisten suhtautuminen kotimurteeseensa*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Eri-ikäisten entisten muoniolaisten nauhoitetut haastattelut.]
- TÖRNQVIST, TIINA 2004: *Savolaisuus ja Savon murre kuopiolaisten silmin*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, suomen kieli. [Entisten tai nykyisten kuopiolaisten nauhoitetut haastattelut.]
- WISUR-HEIKKILÄ, CAMILLA 2000: *”Viännetään savvoo...” – Lapinlahtelaisten nuorten mietteitä savon murteesta*. Pro gradu -tutkielma. Åbo Akademi, suomen kieli.
- VÄHÄLÄ, RIIKA 2005: *”Pahki on hyvä sana”. Oululaisnuorten murreasenteet, murteen tiedostaminen ja sen suosiminen*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely peruskoulun yhdeksäsluokkalaisille.]
- VÄÄNÄNEN, MARJO 2006: *Ylikiiminkiläisnuorten murteen tiedostaminen ja sen suosiminen*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli. [Lomakekysely peruskoulun yhdeksäsluokkalaisille.]

Tutkimukset

- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2011: *"Savon murre" savolaiskorvin. Kansa murteen havainnoijana.* Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 11. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena.* Helsinki: SKS.
- VAATTOVAARA, JOHANNA – SOININEN-STOJANOV, HENNA 2006: Pääkaupunkiseudulla kasvaneiden kotiseuturajaukset ja kielelliset asenteet. – Kaisu Juusela ja Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhteisönä* s. 223–254. Helsinki: Helsingin yliopisto, Suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

SANAKIRJA

A-Ö

A

a, aa

(1) *a:n* ja *ä:n* ääntämyksestä ja käytöstä yleensä

Hesa → [Helsingin slangissa] soinnillinen *s* ja hyvin avoin *a* lopussa. (JY 2004)

Tytöt [Lahdessa] sekoittavat *ää:t* ja *aa:t* keskenään. (Lahti, Kantoluoto 2007: 55)

[Hämeen murteessa] paljon *a:ta*. (Helsinki, HY 2002)

(2) pitkistä *a:sta* ja *ä:stä* ja niiden murrevastineista

[Savossa] vokaaleissa ei kahta *a:ta* peräkkäin. (Helsinki, HY 2002)

Itäsuomalaiset eivät vielä ole oppineet, että *a* ei ole *u* ja toisinpäin. Esimerkiksi *kaappi* on *kuappi*. (Helsinki, JoY 2005)

Kangasniemeläisen tunnistaa melkeimpä sanan lopun muuttamisesta *ä = e a = e* siis pitkän lopun jossa on vokaaleja [*tehkee, antakee* -tyyppi]. (Kangasniemi, Oja 2011: 17)

Erään liperiläistytön poikakaveri on pohjoisesta, ja hän ääntää *a*-loppuiset sanat *a:lla*. Karjalassa ei äännetä näin, vaan sanotaan esim. *voitto* 'voittaa'. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Keski-Suomessa puhutaan] kirjakieltä, lausuvat sanat puhtaasti, pitkää *a:ta* välissä. (Vantaa, HY 2002)

(3) muista murrepiirteistä

O vaihtuu joskus *A:ksi* lauseessa [vrt. *nuari*]. (Ulvila, Hietava 2008: 22)

[Etelä-Pohjanmaan murteessa] *aata* pidennetään vähän joka paikassa [vrt. *sellaanen*]. (Veteli, Björkbacka 2002: 39)

adoptoida

Pääkaupunkiseudulla on paljon lainasanoja käytössä, ehkä niitä adoptoidaan enemmän kuin muualla. (Espoo, HY 2002)

Syn. **imeä, lainata, omaksua.**

aggressiivinen

[Helsingin murteessa] puhetapa aggressiivista. (Imatra, Harjula 2003)

Vrt. **hyökkäävä.**

aito

(1) alkuperäisestä murteesta

Sen huomaa kyllä aika hyvin, että ihan tällaista aitoa murretta varmasti, harvoin enää tapaa. (Helsinki NPM2)

Vanhemmat ny osaa puhua, airolla murteella, muttei nuariso nykyään enää. (Lapua, NPM1a)

Ja turkulaistem murre sehän om muutenki jo, niinku pois jäänyk kauheesti et ei se oo' aitoo turkulaist mahtaaks sitä kukaan, osat puhuakkaa. (Turku, NPM2)

Aivan vanhat puhuu oikein semmosta, oikein aitoa raumaa. (Rauma, NPM2)

Kyllä ne [vanhemmat ihmiset] puhuu sitä samaa aitoo pohojalaista jatkuvasti. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Kai se on se aidompi Savom murre, vanhemmilla ihmisillä. Ei nuoret enää niinkun, murretta enää ossaa. (Kuopio, NPM2)

...ja jos joku *viäntee* oikein *aitoo savvoo* ei Helsinkiläinen älyä mittään. (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 33)

Etelä-Karjalassa puhutaan aidompaa karjalaa [kuin Pohjois-Karjalassa]. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

(2) puhetavasta yleensä

Mä en oo, sitä, sitä [kirjakieltä] opetellus sen takiak koska, on kiva kuunnellaj jotaki ihmistä joka puhuu kaunista, suomen kieltä sitä on kiva kuunnellaj jos tulee niinku aidostij ja luontevasti.

(Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **ehta, laillinen.**

Ks. myös **oikea.**

aksentti murteellisesta tai slangimaisesta ääntämyksestä

Kaikissa murteissa on omintakeinen aksentti. (Helsinki, HY 2002)

Ihan yleisestä jokapäiväisistä asioista tulee puhetta nin, [koulutuksen] huomaa [siitä] minkälainen on aksentti äänempainotus tai, millä tavalla yleensä, keskustelee asioista. (Kuopio, NPM2)

Pääkaupunkiseudun puhekielen puhetapa, aksentti ja nuotti on aika erilainen yleiskielestä.

(Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Pelkällä sanastolla siis ei muutosta [Helsingin puhekielen suuntaan] tapahdu, ja aksenttia on turha yrittää opetella. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

– ehkä se on varmasti puhheen aksentti tai joku semmonen siinä on että sitä sillai, nii sävel, joku semmonen siinä [Muonion murteessa] on erilainen. (Muonio, Törmänen 2009: 30)

Ks. myös **savolaisaksentti.**

Vrt. **äänenpaino, äänenpainotus.**

alakuloinen murteen sävystä

Meijän [Haapajärven murre] on semmosta laahustavaa ja s-on semmosta alakulosta, ne on niinku ihimisetkit täällä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 72)

Vrt. **synkkämielinen.**

alas ks. **ylös alas**

alaspainettu

Sadan vuoden päästä ei ehkä Etelä-Karjalassa puhuta murretta, murteet lienevät tuolloin jo alas painettuja. (Joutseno, Palander 2004)

Syn. **tallottu.**

alatyyl

Paitsi tuo kirjakielen käyttö nin myöskin, kielenkäyttö yleensä [paljastaa koulutuksen], kielen laatu onko se ylätyyliä vai alatyylä. (Kuopio, NPM2)

alempiarvoinen kielenkäytöstä

Jos he [opettajat, julkisuuden henkilöt jne.] käyttää jotain tuollasta, alempiarvosta kieltä tai köyhää kieltä nin, se vaikuttaa sitten varsin tuollaseen nuorisoon joka omaksuu sitte heidän tapojaan. (Kuopio, NPM2)

alitajuinen murteen käytöstä

Muutos [murteen käyttöön kotiseudulla] ei ole aina ihan tietoinenkaan vaan enemmänkin alitajuinen. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 60)

Yritän ehkä alitajuisesti matkia oululaista leppoisuutta ja kahdentelen vokaaleja vääriin paikkoihin [tarkoittanee svaavokaalia], kun en tiedä miten se tehdään. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Ks. myös **tiedostamattomasti, vaistomaisesti.**

alkukantainen

[Lapin murre] *nunnuka nunnuka* -tyylistä, hieman epäselvää, alkukantaista. (Helsinki, HY 2002)

[Savon murre] korpimaista ja alkukantaista. (Helsinki, HY 2002)

Karjalan murre on alkukantaista suomea. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **takapajuinen.**

alkukiekaisu intonaatiosta

[Peräpohjalaismurteissa] alku- ja loppukiekaisu, alkupaino, keskellä hitaampi vaihe. (Turku, TY 2009)

Vrt. **kiekaisu**.

alkupaino intonaatiosta

[Peräpohjalaismurteissa] alku- ja loppukiekaisu, alkupaino, keskellä hitaampi vaihe. (Turku, TY 2009)

Ks. myös **paino**.

alkuperäinen

(1) murteesta ja murteen puhumisesta

Maalla asuvien kieli muistuttaa enemmän alkuperäistä suomen kieltä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 51)

Vanhempi väki pysyy enemmän siinä aidossa alkuperäisessä kielessä. (Tampere, NPM2)

Kyllä sitä aika alakuperästä puhetta ehkä siältäkiv varmaal löytyy [Laihialta]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Karjalan murre on vanhempaa ja alkuperäisempää kuin Savon murre. (Ilomantsi, Sarola 2004)

(2) kirjakielisistä sananmuodoista

Oikeiden ja ”alkuperäisten” sanojen ”muunnelmat” [ovat murretta]. (Kajaani, Rissanen 1999: 4)

Ks. myös **alkuperäisittäin**.

Vrt. **alkukantainen**.

alkuperäisittäin

Hän oli oikee siis syntyään, savolainen et hän oli oikee, väänsi sitä savoa siis oikee alkuperäisittäin [armeijassa]. (Rauma, NPM2)

Ks. **alkuperäinen**.

alkupää sanan alkuosa

[Hämeen murteessa sanojen] alkupään vokaalit pitenevät, esim. *ookko*. (Joutseno, Palander 2004)

alkutavu ensi tavu

[Etelä-Pohjanmaan murteessa] painotus alkutavussa, käytetään kaksoiskonsonantteja (*puhhuu*). (Helsinki, JoY 2000)

Syn. **etutavu**.

Ks. myös **tavu**.

Vrt. **lisätavu**, **takatavu**.

altistua

Rauman murteelle olen ”altistunut” lapsesta asti, joten sen tunnen kyllä heti kun kuulen. (Arve 2002: 51)

ankea

Elvis-tyylinen ja ankein puhekieli [Helsingin murre]. (Turku, TY 2009)

arasti

[Karjalaisten murteesta:] alistetun kansan ääni, ne puhuu vähän arasti, kun niitä on potkittu päähän ja sillai. (Vantaa, HY 2002)

aristella (murteen puhumista)

Ehkä se oli, mitäs mä oli joku kahdentoist ikkäine sillo ni aristeli sitä, tätä murret ko kaikki puhu sitä toist murret [Savossa käydessä]. (Rauma, NPM2)

Syn. **arkailla**.

Vrt. **häpeillä**, **ujostella**.

arkailla (murteen puhumista)

Suurin osa heistä [miehistä] puhuu samalla tavalla oli paikka tai tapahtuma mikä hyvänsä, he eivät arkaile käyttä murretta. (Veteli, Björkbacka 2002: 49)

Syn. **aristella**.

Vrt. **häpeillä, ujostella**.

arkikieli

[Murre on] tällasta jokapäiväistä, arkikieltä, jota määrättyllä seuduilla puhutetaan missä nyt, missä asutetaan ja ollaan niinku perimmäisesti asuttu. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 16)

Toinempuhuu hienostellej ja toinempuhuu iha arkikielt. (Rauma, NPM2)

Et se ilmeisestij jollakitavalla olis aika hämmentävää et jossakii vanhempai-illassa tai muussa ni rupeis hyvin semmosta arkikieltä puhumaa. (Tampere, NPM2)

– – sekotus *mä, sä, mie, sie, minä, sinä* kuuluu meidän perheen arkikieleen. (Sulkava, Lignell 2007: 64)

Syn. **arkipuhe**.

Vrt. **kotikieli**.

arkipuhe

Käytän kuitenkin myös asiakieltä arkipuheessa. Yleensä kielenkäyttöni onkin sekoitus asiakieltä sekä eri murteita. (Joensuu, Alpia 2003: 102)

Tää arkipuhe nyt eij-ole, puhdasta. (Helsinki, NPM2)

Syn. **arkikieli**.

arkinen

[Oma puhekieli] arkista taim miten se nyt on. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **jokapäiväinen**.

artikulaatio ääntämyksestä, intonaatiosta, rytmistä ym.

Tampereen erityinen *r, nääs*, naukuminen, puhetta ilman artikulaatiota [Tampereen murteesta]. (JY 2004)

Vrt. **ääntäminen, ääntämys**.

arvokas kielenkäytön vaikutelmasta

Vanhempien kieli on arvokkaamman kuuloista, ja nuorilla on joskus vaikeuksia asioidessaan julkisilla paikoilla, esim. pankissa. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 38)

arvostaa (murteita, slangia)

Oisko tullu sittej jotakin niinkö, että niin niitä [murteita] ois ruettu niinkö, enempi arvosttaan. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 79)

Mitä kauemman asustaa pääkaupunki seudulla sitä enemmän arvostaa omaa murretta.

(Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 16)

No nuorempana se oli must ehkä, jollaki lail ni rumempaaki tämä, kieli, ainaki Turum murre. Mutta nyt vanhempana ni sitä jollaki lail arvostaa enempi. (Turku, NPM2)

Pohjois-Karjalan murre on arvostettua iloisuutensa takia. Muualla päin murre on jäykempää.

(Rääkkylä, Palander 2004)

Etelä-Karjalan murre on neutraalimpaa kuin Pohjois-Karjalan, ja sitä arvostetaan enemmän. (Joutseno, Palander 2004)

Ulkopaikkakuntalaiset eivät arvosta Outokummun murretta, koska se on sekamurretta. (Outokumpu, Palander 2004)

Em mä sillä lailla arvosta, että Jyväskylässä se [kieli] nyt se ois kaikkein kauneinta. (Jyväskylä, NPM1a)

Stadin slangissa tuntuu olevan hirvee hyper päällä, eli sitä arvostetaan. (Joutseno, Palander 2004)

Vrt. **ihailta, ihastella.**

aseistariisuva

Se [Oulun murre] on sellane aseistariisuva se on mum mielest hienoo siinä – – se ei oos sil tavalla se ei oo uhkaava – –. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

asiakieli

Käytän kuitenkin myös asiakieltä arkipuheessa. Yleensä kielenkäyttöni onkin sekoitus asiakieltä sekä eri murteita. (Joensuu, Alpia 2003: 102)

Vrt. **asiallinen.**

asiallinen neutraalista, murteettomasta kielenkäytöstä

(1) tilanteen tai puhekumppanin mukaan

No asiallisemmaks paljov vaiha [vaihdan] sitä kielenkäyttöä [virastoissa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Tietystit tulee sellaset, asiallisemmalla tavalla puhuttua työssä. (Jyväskylä, NPM1b)

Jotenkiv vaisto sanoo että koitan nyt rajottaaav vähäse et, pikkase asiallisemmi, puhut ja [nauhuriin].

(Jyväskylä, NPM1a)

Joo, kyllä sitä yrittää aina, asiallisemmim puhuaj jos jonku, vanhemman henkilön kans puhuu.

(Jyväskylä, NPM1b)

(2) kielenkäyttäjien taustan mukaan

Miksi on pakko puhua sekavasti [murretta] kun voi käyttää asiallista kirjakieltä. (Rauma, Soini 2011: 57)

Toiset puhuvat asiallista kieltä, toiset hyvin murteellista. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Ehkä se [puhekieli] muuttuu iäm myötä sit asiallisemmaks. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanhemmat puhuu ehkä vähä harkitummij ja asijallisemmin. (Helsinki, NPM2)

Pojat puhuu lyhyesti ja asiallisesti, tytöt lörpöttelevät, vanhemmat tytöt lörpöttelee vielä enemmän ku nuoremmat. (Lahti, Kantoluoto 2007: 35)

(3) leimattomista murteista

[Etelä-Suomen murre] siistiä, asiallista puhetta. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Helsingin murre] ei asiallista puhetta. (Turku, TY 2009)

[Rovaniemen alueen murre] aika asiallista, selkokielistä. (Joensuu, Kosonen 2004)

Vrt. **huolellinen, neutraali, normaali, tavallinen.**

asianmukainen

Ehkä se [slangi] ei oo, mitenkää, asiammukaista taik käytännöllistä, eihän sitä ymmärretäkkää aina.

(Varkaus, NPM1a)

aspiraatio ks. **loppuaspiraatio**

astevaihtelu murteellisuusasteesta

Savon murteessa on astevaihtelua [murteen käytössä, esimerkiksi nuorilla ja vanhoilla]. (Nupponen 2011: 108)

automaattinen

Mutta se [geminoiminen, esim. *sattaa*] on usein tarkoituksella tehtyä, ei automaattista. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Mä yritän, taip puhun automaattisesti, mahadollisimman, kunnollista kiriakiältä [virallisissa tilanteissa]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. myös **alitaajuinen, tiedostamattomasti, vaistomaisesti.**

avoin ääntämyksestä, ääntämistavasta

Ne om paljo semmosii humoristisia sanoja käyttää [itäsuomalaiset], ja avoimest lausuu ni, saa tuommose kuva ihmisistä et ne o semmosija, nimenomaa avoimija ja humoristisija. (Turku, NPM2) [Turun murteelle tyypillisiä] kaksoiskonsonantit, puheen hitaus, leveys, liian avoimet vokaalit. (Vantaa, HY 2002)

Hesa → soinnillinen *s* ja hyvin avoin *a* lopussa [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

B**b, bee**

(1) *p:n* (klusiilien) soinnillistumisesta lounaismurteissa

Kukaan ei enää puhu vanhan Rauman kieltä, siinä käytetään paljo *g:tä* ja *b:tä*. (Rauma, JoY 2002) [Rauman murteessa] *äm-äm*-kirjaiimeem päättyvää sanaa ni sattet tulee *bee* seuraavaksi [esim. *pojamboik*] et sillai ja ja ynnä muuta tämmöstä. (Rauma, NPM2)

(2) muusta ääntämyksestä

Sipoossa *b:tä* painotetaan ja se on pehmeämpi kuin esimerkiksi Espoossa. (Espoo, HY 2002)

Sanassa *baari* äännetään [Turussa] kova *p* eikä pehmeä *b*. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **p**.

bisnessuomi

Pääkaupunkiseudulla puhutaan bisnes-suomea, jossa on hyvin runsaasti lainasanoja etenkin englannista. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **bisnestyylinen**.

bisnestyylinen (kieli)

[Etelä-Suomen murre] bisnes-tyylistä eli nopeata ja asiallista kieltä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Ks. **bisnessuomi**.

b-mäinen

[Tampereen murteessa] *p* hieman pehmeämpi, *b:mäinen*: *TamBereelta*. (Joensuu, JoY 2000)

böndeläisittäin

[Hämeessä] puhutaan böndeläisittäin, maalaisittain. Sanojen painotus on erikoista verrattuna pääkaupunkiseutuun. (Espoo, HY 2002)

Syn. **maalaisittain, maalaismaisesti**.

C**city-s**

[Uudellamaalla puhutaan] Helsingin slangia, jossa on *city-s*. (Valtimo, Palander 2004)

Ks. myös **s, käärme-s, suhu-s**.

cool, kuuli hieno

– – nuorison tapana lyhennellä sanoja ja muuttaa niitä ”coolimmiksi”. (Himanka, Peltola 2007: 67)

– – niin tota nuorilla kai, ne niin ku, yrittää olla semmosia niin ku, niin ku vähän khuulimpia kun ne puhuu silleensä jännää jotenkit tällee. (Lieksa, Jämsä 2007: 71)

Syn. **siisti**.

D

d, dee, d-kirjain, dee-kirjain

(1) *d*:n ääntämyksestä ja käytöstä yleensä

D:t muuttuu *t*:ksi [savossa], Datsun niin se on *Tatsun*. (Rautavaara, JoY 2002)

Eiks se *deetä* täälä [Tampereella] käytetä aika paljo vaim mite. (Tampere, NPM2)

[Tampereelainen] ei osaa sanoa *d*:tä. (JY 2004)

Kyllä minä niinkun tommosissa virallisissa paikossa nin kyllä minä *deetä* käytän, mutta em minä kyllä kotiolossa taho, muistaas sitä. (Jyväskylä, NPM1a)

[Lahtelaisnuorten kielessä] *d*:tä vältetään hämäläiseen tapaan. (Lahti, Kantoluoto 2007: 38)

Stadin slangissa ovat *ä, ö, g, d* ruotsin kielestä tulleita. (Helsinki, JoY 1998)

D-kirjaimen käyttö on kyllä tarttunut kieleen vaasalaiselta: *oudolta – ouvolta, kädet – käjet, käet, meidän – mejän*. (Joutseno, Palander 2004)

Ei näy missään *d*-kirjainta, jonkin verran näkyy slangia ja puhun aika leveästi. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 49)

En käytä yleensä *d* kirjainta, vain pakko-tilanteissa. (Veteli, Isomöttönen 2008: 24)

D-kirjainta ei paljon käytetä [Oulun seudulla]. (Oulu, Nieminen 2005: 52)

Esimerkiks, *dee*-kirjaimen käyttö, nii eihän tässä, Keski-Suomem murteessa sitä ei käytetä – se o hirveäv vaikeesti, tulee se *dee*-kirjain sitte ku om pakko. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) *d*:n murrevastineiden kuvailussa

Lännessä vanhat ihmiset korvaavat *d*:n *r*-kirjaimella. (Laitila, JoY 2007)

Myös se on ärsyttävää, kun *d*:stä tulee *r*, niinkun *tähret*. En kyllä tiedä, mitä murretta se sitten on. (Helsinki, HY 2002)

D:t ääntyvät [Pohjanmaan murteessa] *ärrinä: rariota kuunnellaan*. (Eno, Palander 2004)

[Oulun murteessa] puotetaan *d* pois: *hyövyynnettään. d* sanotaan *t*:nä tai muuna kirjaimena.

(Haukipudas, JoY 2002)

[Savossa ja karjalassa] *d* voi olla joku muu: *meijjän ’meidän’*. (Tuusniemi, JoY 2002)

Niinku esimerkiks määkin ni, mää jätä, hirvee usei aina niinku, sanasta sen, *deem* pois. (Jyväskylä, NPM1a)

[Tampereen murteessa] *nääs*-sana, *d*-kirjaimen sijaan käytetään *r*:ää. (JY 2004)

D-kirjain on [Lapuan murteessa] usein *R* (esim. *syödäänkö*, on minun kielelläni *syäräänkö?*).

(Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 39)

D-kirjaimet sanoissa muutetaan aina joksiki muuksi [Ylikiimingin murteessa], esim. *h, j...*

(Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52)

Ks. myös **d-sokea, d-vika, l, r, t**.

diftongi

[Savossa] *viennetään savvoo*, sanoihin lisätään diftongeja. Yksi vokaali muutetaan kahdeksi. (Helsinki, HY 2002)

Mikä se on se onks se diftongi vaikka se että *uamulla* semmosia, onks se diftongi. (Kokkonen 2010: 58)

d-sokea

Lahtelaiset on *d*-sokeita [eli eivät käytä *d*:tä]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 38)

d-vika alveolaarisesta eli takaisesta *t*:stä

Varpaisjärveläisillä tulee *d*-vika, eli *t*-kirjaimet ovat *d*:itä, esimerkiksi *Unto* on *Undo*. (Rautavaara, Toivanen 2012: 18)

E

e eri murrepiirteiden kuvailussa

[Uudenmaan läänin murteessa] *a* muuttuu *e*:ksi (*piano* 'piano'), *e* muuttuu *ä*:ksi (*viälä* 'vielä'). (Kuopio, JoY 2000)

Jos itse sanoo *i*:n, savolaiset muuttavat sen *e*:ksi [vrt. *aeke*]. (Juuka, Palander 2004)

[Kuusamossa tulee] *i*:n paikalle *e*, esim. *myyjäeset*. (Rovaniemi, JoY 2000)

Pohjoisten [= pohjoiskarjalaisten] puheeseen tulee usein *ä*:n tilalle *e* [vrt. *leipee*]. (Taipalsaari, Kohonen 2003)

[Karjalan murre] vähän kuin Kuusaan [Kuusankosken] murretta, mutta Kuusaan *ä*:tä vastaa usein *e*, esim. *mie*. (Kuusankoski, JoY 2000)

e on *a* [savossa ja karjalassa]: *tuuttakos*. (Tuusniemi, JoY 2002)

[Oulun murteessa] *e* muuttuu monesti *i*:ksi ja *o* voi muuttua *u*:ksi [vrt. *korkia*, *sanua*]. (Sotkamo, JoY 2000)

Itä-Suomessa laitetaan *i*:tä ja *e*:tä joka väliin, ja Länsi-Suomessa yksinkertaistetaan. (Virolahti, JoY 2007)

Ks. myös **pääte** (*e-pääte*), **ä**.

edetä

[Savoa] on sanottu rumaksi, mutta itse asiassa on aika nätti murre. Etenee rauhallisesti. (Joutseno, Palander 2004)

ehta aito

Yleensä minä en puhut tuota, savoa, ja useimmat puhuvat aika ehtaa Savom murretta [työpaikalla]. (Kuopio, NPM2)

Syn. **aito**, **laillinen**.

Ks. myös **oikea**.

ei-töksähtelevyys

Itäsuomalaisen puheen tunnistaa pehmeästä nuotista ja ei-töksähtelevyydestä. (Oulu, JoY 2007)

Vrt. **töksähtelevä**, **töksähtää**.

eksyä

Joskus puheeseen eksyy ylimääräisiä konsonantteja tai vokaaleja, esim. *tietääkö kukkaan tai otatko kahavia*. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 20)

Ks. myös **lipsahtaa**, **livahtaa**.

elinvoimainen

Se [pääkaupunkiseudun kieli] on elin- ja muuntumisvoimainen. (Helsinki, HY 2002)

ellä ks. I

eloisa

Tää [Liperin murre] on semmonen elosa murre. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

Syn. **elävä**.

elvistelykieli (*elvistellä* 'tärkeillä, ylpeillä')

Etelässä puhutaan Stadin slangia, joka on elvistelykieltä johtuen slangisanojen runsaudesta. (Joensuu, JoY 2000)

Ks. **Elvis-tyylinen**.

Elvis-tyylinen

Elvis-tyylinen ja ankein puhekieli [Helsingin murre]. (Turku, TY 2009)

Ks. **elvistelykieli**.

elvyttää

Kuuluvat olennaisesti Suomen kulttuuriin [murteet], niitä tulisi elvyttää. (Arve 2002: 70)

Vrt. **vaalia, varjella**.

elämänmyönteisesti

Siellä [Itä-Suomessa] puhutaan letkeämmin ja rennommin, sillä lailla iloisemmin ja elämänmyönteisemmin. (Janakkala, JoY 2009)

elävyys

Ei sen [tiedotusvälineiden kielen] tarvitse olla minum mielestäni sillä lailla huoliteltua että se tulee kuolleeksi, et siitä häviää sävyt ja ja elävyys. (Helsinki, NPM2)

[Murteet] tuovat elävyyttä ja vaihtelevuutta puheeseen ja kieleen yleensä. (Arve 2002: 67)

Antaa se [eteläpohjalainen murre] ainakin semmosta, elävyyttä ja ilmeikkyyttä kielee että. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **ilmeikkyyys, värikkyys**.

elävä, eläväinen murteista

Sehän on kauheen kiva asija [murteiden käyttö] ja, kieli on silloin elävää. (Tampere, NPM2)

Pääkaupunkiseudulla puhuttava kieli on elävää. (Helsinki, HY 2002)

Onhan tää [Pohjois-Karjalan murre] paljon eläväisemppe kun joku Helsingin tai Etelä-Suomen puhe. (Rääkkylä, JoY 2002)

Syn. **eloisa**.

Ks. myös **ilmeikäs, värikäs**.

Vrt. **kuollut**.

elävöittää

Murteethan rikastuttavat Suomen kieltä, elävöittävät sitä. (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

Murre elävöittää puhetta ja tekee puheen mielenkiintoisemmaksi. (Sulkava, Lignell 2007: 104)

Kyllä se elävöittää jos, ihminen pitää murteensa ja tommose, mä ainakin tykkään siitä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **rikastuttaa**.

eläytyä kielellisestä mukautumisesta

Mää oo sellane – – sellane, jotenki eläydyn siihen [mukaudun toisen puhetapaan] tai – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **mukautua, samastua**.

eng-äänne ks. **äng-äänne****epäalue** sekamurteen alueesta

[Keski-Suomi] epäalue, johon sekoittunut meidän [pohjoiskarjalaisten] murretta, savoa, eteläsuomea. (Liperi, Palander 2004)

Ks. **vaihetusvyöhyke**.

Vrt. **kielialue, päämurrealue; jänkhäalue**.

epäkohtelias

Helsinkiäinen *mä, sä* -kieli on ylimielistä, hyökkäävää ja lyhytsanaista, epäkohteliasta. (Sipoo, HY 2002)

Slangisanat oli ainakii, niitä ei suosittu [koulussa]. Se koettiin jollain tapaa epäkohteliaaks puhettyliksi. (Helsinki, NPM2)

Se [Oulun murre] on semmosta aika jotenki töksähtävää ja varmaan muista vähän hätäsen ja epäkohteliaan kuulosta. (Oulu, Vähälä 2005: 32)

Vrt. **tyly, töykeä**.

epäkiinnostava

Melko yleiskieltä, epäkiinnostavaa [Jyväskylän puhekieli]. (Arve 2002: 61)

Vrt. **mielenkiintoinen**.

epämiellyttävä

No se vaikuttaa mukavammalta ku se olis [radiossa ja tv:ssä] selvää kirjakieltä eikä juur tämmösiä ihmeellisiä, lyhennykset erikoisesti kaikki ku tulee ja kaikki sanat on käännetty, mum mielestäni paljo joksiki, ni sillan se vaikuttaa epämiellyttävältä mum mielestäni. (Turku, NPM2)

Ks. myös **vastenmielinen**.

Vrt. **inhottava, raivostuttava, rasittava, sietämätön, ärsyttävä**.

epäselvyys

[Turun murteelle on tyypillistä] epäselvyys, ruman kuuloista. (JY 2004)

Ks. **epäselvä**.

epäselvä

(1) omasta puhetavasta

[Puhun] hyvi epäselvää suomen kieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

No ensinnäkim mää puhu epäselvästis se on, alaiset ja esimiehet sanonum mullem moneen kertaan.

(Jyväskylä, NPM1a)

(2) joistakin aluemuurteista

[Länsi-Suomen murre, lähinnä Etelä-Pohjanmaan murre] poikkeaa ehkä eniten suomen kirjakielestä, joissain tapauksissa tosi epäselvää. (Hyvinkää, HY 2002)

[Turun murre] nopeaa ja epäselvää puhetta. (Helsinki, JoY 2000)

[Raumalla ja Porissa] puhuvat epäselvästi, *mää, sää*. (Espoo, HY 2002)

Siellä [Turussa ja Helsingissä] puhutaan nopeasti ja epäselvästi. (JY 2004)

[Lapin murteessa] kieli on epäselvää ja hauskaa. (Helsinki, HY 2002)

[Jyväskylän murre] naurettavaa, epäselvän kuuloista, omat sanat esim. bussille, *linkki*. (Turku, TY 2009)

Vrt. **selkeä, selvä**.

epäslangimainen

[Lahdessa] kieli muuttuu epäslangimaiseksi, murremaiseksi. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **slangimainen**.

epätasapaino

Keski-Suomen murre on epätasapainossa, koska siinä yritetään yhdistellä piirteitä muista murteista. (Joensuu, JoY 2000)

epätäydellinen

Kyllä sen nyt varmasti niinkun, toinen taikka paremminkin niinkuv vieraspaikkakuntalainen huomaa että on sitte [oma puhekieli], että jotenki epätäydellistä. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **täydellinen**.

epävarma

Jos käyttäisin [slangisanoja], se kuulostaisi yhtä epävarmalta ja naurettavalta kuin että helsinkiläinen yrittäisi puhua pohjalaisittain. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Vrt. **rohkeasti, varma**.

eri puhettavan vertailussa: *eri tavalla* ym.

On se [oma puhekieli] muuttunu ku mull-o semmosii kaverei ko asuu muuval, tai om muuvalta kotosin ja ne puhuu eri taval ja se kyl jonku verran tarttuu. (Turku, NPM2)

Kyl nee puhuu eri tappa [eri-ikäiset]. (Turku, NPM2)

On älyttömän hienoa, kun ihmiset puhuu eri tavalla. (Arve 2002: 67)

Yhdellä lomalla mulle huomautettiin, et puhun ihan eri lailla ku etelässä asuvat (Reisjärvi, Puurula 2003: 7)

Jos helsinkiläisten kanssa puhuu, niin siinä on huomattava ero ja tuntuu että itep puhuu silleen maalaisesti mitä sitte vertaa siihen ja oululaisetki puhuu erillä lailla. (Keminmaa, Nurmesniemi 2004: 83)

Vrt. **sama** (*samalla lailla* ym.).

erikoinen

(1) kielimuodoista

Se kuulosti aika erikoiselta, ihan, ihan siis aivan, aivan kirjakieltä [kesätyöntekijän puhekieli].

(Jyväskylä, NPM1a)

Pohjalaiset puhuvat jotenkin erikoisesti (kuten vokaalin pidentymillä: *erikoosesti* = erikoisesti yms.).

(Kajaani, Rissanen 1999: 12)

Oulussa on ainakin aika erikoinen murre. Samoin Etelä-Pohjanmaalla. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 52)

Itä-Suomessa on jotain erikoisia murteita. (Ulvila, Hietava 2008: 64)

[Joensuussa] jotain todella erikoista puhetta. (Helsinki, HY 2002)

(2) kielenpiirteistä

Siin-o hyvi erikoisia sanoja, Saarijärven murteessa. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **erityinen, omaleimainen**.

Vrt. **eriskummallinen, ihme, ihmeellinen, kumma, kummallinen, merkillinen, omituinen, outo**.

erikoiskieli

[Slangi on] erikoiskieli mikä Helsingissä o ollut siellä. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. myös **erikoismurre**.

erikoismurre

Siin [lahtelaisnuorten kielessä] ei oo mitään erikoismurretta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 24)

Ks. **erikoiskieli**.

erikoismurresanonta

Ja tietystis semmosia, erikoismurresanontoja [pitäisi välttää tiedotusvälineissä] jotka, menis jollaki, korva' ohi sen takia ettei ymmärrä yksinkertaisesti. (Joensuu, NPM2)

Ks. **murresanonta, sanonta**.

Vrt. **erikoissana**.

erikoissana

Se [tiedonvälityksessä toimiva] ei voi vettä mittän, turkulaisii erikoissanoi siihen [puheeseensa]. (Turku, NPM2)

erikoisuus

Tämä o oma erikoisuutesa [murteiden käyttö], täälä että tämmöstä, ei mitää Helsingin slangia.

(Kuopio, NPM2)

erilainen

(1) kielimuotojen vertailussa

Ainakis sillon kum mää olin tota nii, oppikoulussa ni, siinä oli siinä vieressä oli tämmönen kansalaiskoulu ja siinä ne puhu kyllä iha erilaista ku, kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Se niitten [nuorten] kielenkäyttö on niim paljo erilaisempaa ku tämäikäsen käy[ttämä]. (Jyväskylä, NPM1a)

En mää oot tuntenu itteä semmosena että mää nyt sitte puhun erilaisesti kum muut ihmiset taik jotenki sillai. (Rauma, NPM2)

Ei niijen [työtovereiden] tarviik kovinkaan kaukaa ollat tuolta Kyyjärveltä ja, Hankasalmelta nin – – kyllä niillä niinkun hiukan erilaisempaa murretta om mitä täällä ihan näilä, kaupunkilaisilla. (Jyväskylä, NPM1a)

Vieraan mielestä se [Liperin murre] kuulostaa varmaan erillaiselta. (Liperi, Pajarinen 1995)

(2) murteiden ja murrepiirteiden vertailussa

Samat sanat kuulostaa todella erilaisilta eri murteissa. (Rauma, Soini 2011: 50)

[Tampereen murteen piirteitä:] *r* on erilainen, *an ny*. (JY 2004)

[Kotimurteessa] jotkut sanat ovat kokonaan erilaisia, joita kirjakieli ei tunne, esim. *lyysätä* = osoittaa (esim. lampulla). (Veteli, Isomöttönen 2008: 35)

Vrt. **samanlainen**.

erilaisuus ero, eroavuus kielessä

Kais se [murre on] jonkullaista sitä kielen erillaisuutta, että etelässä puhutaa erilailla ja pohjosessa erilailla. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 40)

Sittet taas ni mää huomaa [Raumalla] heidäm puheensa erilaisuude että. (Rauma, NPM2)

Syn. **eroavaisuus**.

eriskummallinen

Niill-on kaikkia semmosia eriskummallisia sanoja [nuorilla slangissa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. myös **erikoinen**, **kumma**, **kummallinen**.

eristynyt

Tästä [Lapin] murteesta huomaa, että se on eristynyt ja että siinä on jokin ihan oma juttu. (Joensuu, JoY 2000)

erityinen

Tampereen erityinen *r*, *nääs*, naukuminen, puhetta ilman artikulaatiota. (JY 2004)

JKL:ssä [Jyväskylässä] on kuulemma erityinen ”painotus” sanoilla esim. *mulla on kiire*, jossa *kiire* lausutaan hyvin nopeasti. (Arve 2002: 60)

Syn. **erikoinen**.

erityispiirre murrepiirteistä

No en tiedä onko mitään erityispiirteitä [Halsuan murteessa], mutta esimerkiksi sana ihmisiä muuttuu sanoessani *ihimisiä*. (Halsua, Isomöttönen 2008: 35)

Ks. myös **piirre**.

erityylinen

Kaupunki seudulla voi olla erintyyllisiä sanoja [kuin maalla]. (Ulvila, Hietava 2008: 70)

Syn. **erityyppinen**.

Ks. myös **tyylinen**.

Vrt. **samantyylinen**.

erityyppinen

Jotenkip painotus on erityyppinem mum mielestä [savolaisilla]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

[Nuoret] jotka on koulussa taas oppinu erityyppisesti käyttämään näitä lyhennettyjä suomen kielen sanoja mitä nyt on tullu. (Tampere, NPM2)

Syn. **erityylinen**.

Ks. myös **-tyyppinen**.

ero kielenkäytön, erityisesti murteiden, eroista

Ohan niilläkin eri, siis semmoset voimakkaammat erot [Karjala, Savo, Rauma, Turku]. (Jyväskylä, NPM1b)

Niinku se on nii jyrkkä ero [kuopiolaisella ja raumalaisella], tähän Turu murteese. (Turku, NPM2)
Lappajärveläinen *menöö* ja *tuloo*, kun mennään edemmäksi [Vetelistä] tulee eroa lisää. (Veteli, Björkbacka 2002: 41)

Syn. **eroavaisuus**, **erotus**.

eroavaisuus kielenkäytön eroista

Sit ku mennää vanhempii ihmisiin ni kyllä siellä rupee, tai on niinko sitten [yksilöllisiä] eroavaisuuksia ihan ettei he aattele et he kuuluu mihinkää jengii et se o oltava samantyylistä. (Kuopio, NPM2).
Jos esimerkiks, tapaa jotain eteläsuomalaisia länsisuomalaisia itäsuomalaisia ja pohjoissuomalaisia ni, kyllä sen huomaa sen, puhettavassa sen eroavaisuudem mikä on että. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **erilaisuus**, **ero**, **erotus**.

erota murre-eroista

Rauman murre eroaa vähemmän yleiskielestä kuin Rauman kieli. (Rauma, Soini 2011: 16)

Ihan samaa kuin muualla. Muutama sana eroaa, mutta en ole huomannut Porin murteessa mitään eroa [muihin murteisiin], paitsi saamelaisten murteeseen verrattuna. (Ulvila, Hietava 2008: 53)

On se kumma että se pyhäsalmistem puhe eroaa niim paljon haapajärvisestä mutta meillä ku ei sitä savoa puhuta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 26)

[Mikkelin seudun savolaismurteessa] *mie*, *sie*, *työ*: ei eroa mitenkään Kuopiosta. (JY 2004)

Syn. **erottaa**, **erottautua**, **poiketa**, **vipata**.

erotella (murteita toisistaan)

Mut em mä usko et mä sillä tavalla kunnolla kummiskaan osaan erotellan niitä [eri murteita]. (Helsinki, NPM2)

Syn. **erottaa**.

erottaa (murteita toisistaan)

Puhun lähinnä monen murteen sekoitusta – mitään tiettyä murretta ei voi erottaa. (Arve 2002: 14)

Tietystij jos joku tossa vääntää savvoo tait Turum murretta niin kyllähäm mä ne nyt erotam mutta. (Jyväskylä, NPM1a)

Noi Pohjammaam murteet on sitte kans, jotka erottaa. (Tampere, NPM2)

Jos siinä on tommonen niinkun karjalainem murret tais siin-o pohjalainem murren nii sen erottaa. (Tampere, NPM2)

Kylhä sen, sanotaan – – että jos on pohjammaalaine taikka Lapista taikka Savosta taikka karjalasta että sen niinku erottaa nää tommostet pääkielet ja yleisimmät [murteet]. (Tampere, NPM2)

Kyllä sen [korpilahtelaisen] – – heti korva erottaa – – että se ei olej Jyväskylästä tuo ihmiej jos, kuulostelee, et on niillä niim paljo eroa. (Jyväskylä, NPM1a)

Karjalam puolesta oleva ihmise erottaa. Ja etelä, eteläm murteet tosin niitä ei erotat toisistaam mutta se paljastaa sen että se ihminen on tuolta etelästä päin. (Kuopio, NPM2)

Syn. **erotella**.

erottautua erota

Kyllä hyvim monissa tappauksessa niin tuota, se erottautuu jos on koulua käyny ni se sanankäyttö on vaa ja se, lauseitтер rakennelma, rakentaminej [erilainen] ja niim pois päin ni. (Kuopio, NPM2)

Syn. **erottaa**, **poiketa**, **vipata**.

erottaa

(1) murteista

Tietenkii tää, sanotaan nyt niinko turku rauma savo ja karjala nin nämähän [murteet] nyt erottuu selvimmin. (Helsinki, NPM2)

[Turussa puhekieli] erottuvinta, mitä olen kuullut. Erottuu kaikesta muusta. (Nilsiä, JoY 2000)
Ehkä semmone selvemmi erottuva niinko Raumam murre tai tämmöne nii, se ei nii helposti sotkeen-
nu et se on niinku ennallaam pysyny enemmän. (Kuopio, NPM2)

[Tampereen murre] erottuu sanapainoltaan, *kiakko, kotia* 'kotiin', kovankuuloista, *mää*. (JY 2004)
Ja samoten, pohjalainem murre' 'erottuu. (Kuopio, NPM2)

Sit tietyst on tua Uudemmaan alueen niinku kirjakieli, et se nyt sit erottuu tietyst muista. (Rauma, NPM2)

Savom murre erottuu kyllä hirvee hyvij ja, ehkä tommonen, Lapim murrem myöski. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) kielenpiirteistä

No se *äl, ä* kirjain on siis jotenkin, se on niinku se minkä voi nyt määritellät tarkemmin taim mikä erottuu [Tampereella]. (Tampere, NPM2)

r erottuu selvästi [Tampereen murteessa] puheen seasta, *nysse, rotvalli*. (JY 2004)

MÄÄ ja *SÄÄ* erottuvat [Jyväskylän puhekielessä] ja sitten *ylttää* johonkin – *mää en yltä*. (Arve 2002: 61)

(3) kielenkäyttäjistä

Siellä nehä ittet tietty Forssas puhuu hitaasti ni varmasti erottuu et on muuvalta. (Turku, NPM2)

Ja se minkä takia ehkä monet meistä ei puhu' 'eivät puhum murretta johtuu siitä että ei halu-
ta' 'erottua toispaikkakuntalaisista et mieluummin, puhutaan sitä, melkeimpä yleiskieltä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **erottautua, poiketa, vipata**.

erotus ero

Mut ei meil [laitilalaisilla ja raumalaisilla] pitäs paljolt murttes erotust olema. (Rauma, NPM2)

Syn. **erilaisuus, ero, eroavaisuus**.

erähenkinen

[Lapuan murre] erähenkistä; maalaista. (Turku, TY 2009)

Ks. myös **corpimainen**.

espoo Espoon puhekieli

En puhu murretta enkä slangia. Puhun suomea, espoota. (Espoo, HY 2002)

etelän murre Etelä-Suomen murteesta

Keskisuomalaiset puhuu ihan sillee selkeintä kieltä että siitä saa ihan heti selvää, et ne ei niinku tavallaan puhu eteläm murretta mut ne ei sitte puhu tavallaan Savon murrettakaa. (Kuopio, Törnqvist 2004: 59)

[Haastateltava puhuu mielestään] etelän murretta, hirveän huonoa suomen kieltä. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **Etelä-Suomen murre**.

eteläpohjalainen (adj.)

Esimerkiks Pohjammaalla jossa mä olin just sota-aikana iham pienenä ja mä opin sitä murretta eteläpohjalaista murretta nin – –. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **pohjalainen** (adj.).

Vrt. **pohjoispohjalainen** (adj.).

eteläpohjanmaalainen (adj.)

Joskus kuj johonkin niinkun, Helsinkiin tai – – etelähäm menöö nii, puhuu eteläpohjammaalaasta murretta nii ajatteloo aivan jotta, mitähän nua ny ajatteloo kup puhuu niij jotenki, kankiasti ja, venyttämällä taij jotenki. (Lapua, NPM1a)

Ks. myös **pohjanmaalainen**.

Vrt. **pohjoispohjanmaalainen**.

Etelä-Pohjanmaan murre

Aika lähelle yleiskieltä [puhun], hieman vaikutteita eteläpohjanmaan murteesta. (Arve 2002: 17)

Mä osaam puhua tätä Etelä-Pohjanmaan murretta sillonku mä esmerkiks mee sinne sukulaisiin niin – –. (Helsinki, NPM2)

Makuasia, mutta eihän *komiampaa* oo kuin *eteläpohjanmaan* murre, mutta toisaalta Lapin jätkilläkin on hieno murre. (Seinäjohti, JoY 2011)

Ks. myös **Pohjanmaan murre**.

eteläpohjanmaisin murteellisuusasteesta

Kyllä se on, täälä mum miälestä – – Etelä-Pohjanmaallakin melekeem murteellisinta, melekeen niinkun, kaikista eteläpohjanmaisinta [murre]. (Lapua, NPM1a)

eteläpohjanmaisittain eteläpohjalaisittain

Kum mä aika, aika eteläpohjanmaisittain kyllä puhun. (Lapua, NPM1a)

Etelä-Savon murre

Etelä-Savon murre on sekoitus, ei oikein tiijä, mitä ne puhuu. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Vrt. **pohjoissavo**.

eteläsuomalainen (adj.)

Mutta kyllä tunnistamisvaikeuksia varmasti, nimeomman näissä eteläsuomalaisissa, murteissa on. (Jyväskylä, NPM1a)

[Pohjois-Pohjanmaan murteessa] omia sanoja, muistuttaa eteläsuomalaista puhetta. (Espoo, HY 2002)

eteläsuomalaisittain

Sanoja lyhennellään [pääkaupunkiseudulla] eteläsuomalaisittain, käytetään slangisanoja. (Helsinki, HY 2002)

Puhun eteläsuomalaisittain. Lyhennellään sanoja, loput jää *sanoist* pois. (Espoo, HY 2002)

Etelä-Suomen murre

Täkäläinen [Pohjois-Karjalan] murre kuulostaa hassulta (hölmöltäkin ehkä) enkä ole tottunut vaikka olen asunut täälläpäin aina. Kotona puhutaan Etelä-Suomen murretta. (Joensuu, Alpia 2003: 100)

Syn. **etelän murre**, **Etelä-Suomen puhekieli**, **eteläsuomi**.

Etelä-Suomen puhekieli

Etelä-Suomen puhekieli [oma kieli], slangiksikin voi sanoa. (Arve 2002: 19)

Syn. **etelän murre**, **Etelä-Suomen murre**, **eteläsuomi**.

eteläsuomi Etelä-Suomen murre

Puhun kai eteläsuomea. En niin vahvasti kuin jotkut, mutta käytän monia sanoja, jotka eivät ole kirjasuomea, esim. *mä*, *sä*. (Helsinki, HY 2002)

Nuorilla ei enää ole selvää murretta, enemmänkin eteläsuomea. (Mikkeli, JoY 2002)

[Keski-Suomi] epäalue, johon sekoittunut meidän [pohjoiskarjalaisten] murretta, savoa, eteläsuomea. (Liperi, Palander 2004)

Syn. **etelän murre**, **Etelä-Suomen murre**, **Etelä-Suomen puhekieli**.

etelävaikutteisesti

Isoissa paikoissa kuten Sodankylässä ja Rovaniemellä nuoret puhuvat jo etelävaikutteisesti. (Joutseno, Palander 2004)

etukirjain sananalkuinen äänne

Rauman kielessä seuraavan sanan etukirjain puhutaan jo edellisen sanan lopussa: *em muista* [assimilaatio]. (Rauma, JoY 2002).

Vrt. **lisäkirjain, kirjain**.

etutavu ensi tavu

[Turun ja Rauman murteissa] tavujen painotus poikkeava. Painotetaan takatavuja, kun muualla painotus kohdistuu etutavuun. (Imatra, Harjula 2003)

Syn. **alkutavu**.

Ks. myös **tavu**.

Vrt. **lisätavu, takatavu**.

etäinen

Jyväskyläläisten jäykän virallinen puhetapa kuulostaa näin vieraalta paikkakunnalta tulleen mielestä välillä etäiseltä ja kylmäköltäkin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

F**f, äffä**

[Stadin slangiin kuuluvat] vierasperäiset kirjaimet *x*, *d* ja *f*. (Helsinki, HY 2002)

Ainut sana missä on [Vetelin murteessa] *äffä* on toi *pesufati*. (Veteli, Björkbacka 2002: 20)

[Lapin murteesta] vierasperäiset konsonantit puuttuvat, esim. *Ohvista* puuttuu *f*. (Helsinki, HY 2002)

Vanhemmilla ihmisillä saattaa *f* olla *v* [Etelä-Karjalan murteessa]. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

fakkikieli

Nyt tulee sit se fakkikieli [murteiden tilalle]. Tulee ammattiim perustuva tai, tai harrastuksiim perustuva tai ikääm perustuvii – – tämäntyyppisii murteita. (Turku, NPM2)

Vrt. **sairaalakieli, tietokieli, työkieli, urheilumurre**.

feminiininen

Feminiinistä [murretta] ois varmaan tampere, Tampereen kieli. Se on vähän vetelä se rytmi, on vähän vetelä kieli, ei oo miehekäs, semmosta määkimistä. (Juuka, JoY 2006)

Syn. **naisellinen, tyttömäinen**.

Ks. myös **naismaisesti**.

Vrt. **miehekäs, miehinen, miehellinen**.

fiinistellä hienostella (puhetavasta)

Nyt sittek kum mää oo ollun näin [pois työstä, keskuksen hoitajana] ni se ei tarvihtes sitte yhtää, fiinistellä [puhetaan] eikä mitenkää. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **hienostella, kaunistella, koreilla**.

fiinisti

Tietysti tilanteita on että, vähä niinku pitäs, pitäs koittaa niinku puhua fiinimmin. (Helsinki, NPM2)

No ehkä johtavassa asemassa olevat ihmiset puhuvat vähän fiinimmin. (Turku, NPM2)

Syn. **hienosti**.

fiksata mukauttaa (kielenkäyttöään)

Tiätenkim mum pitää fiksata, [eteläpohjalaista] kiältäni [Jyväskylässä], ja totta kaim mä sen teenkim mutta, kyllä siinä mullev vaikeuksia on. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Syn. **mukauttaa, mulkata**.

fiksu

Enempi voi sanoa että viksusti puhutaa siellä [radiossa ja tv:ssä]. (Rauma, NPM2)

Puhuisko ne sittep paremmij jokka o enempi lukuun niin kirjakieltä, sillai fiksummi. (Jyväskylä, NPM1b)

Vieraiden kanssa puhutaa siistimmin ja fiksummin, ei esimerkiks kiroilla. (Lahti, Kantoluoto 2007: 44)

[Helsingin murre] kuulostaa fiksululta ja hienolta murteelta. (Valtimo, Palander 2004)

Vrt. **moderni, stailisti**.

fonetiikka ks. puhefonetiikka**forssa** Forssan murre

Länsimurteet, ainakin vanha forssa, on junttimaista. (Forssa, JoY 2005)

G**g**

(1) *k:n* soinnillistumisesta lounaismurteissa

[Turun murteessa] esiintyy *g:tä*, sanotaan esimerkiksi *mennään TurGGuseen*. (Joensuu, JoY 2000)

Vanhan Rauman murre on sellaista, ettei sitä edes ymmärrä. Siinä on paljon *g:tä*. (Helsinki, HY 2002)

K → *g* jne. [Rauman murteessa]. Tekee murteesta pehmeämmän kuuloista. (Rauma, Soini 2011: 51)

(2) slangin vieraista äänneistä

Stadin slangissa ovat *ä, ö, g, d* ruotsin kielestä tulleita. (Helsinki, JoY 1998)

Ks. myös **k**.

Vrt. **b**.

gangsta jou jou -kieli

[Stadin slang] gangsta jou jou -kieltä, jossa slangisanasto ruotsista ja englannista. (Turku, TY 2009)

geminaatta kaksoiskonsonantti

[Porilaiset] käyttävät hyvi runsaast muummuas, keminaattaa, esimerkiksi *porrii, mennää Porriij* ja –
–. (Rauma, NPM2)

H**h, hoo, h-kirjain, h-äänne**

(1) peräpohjalaisten murteiden tuntomerkkinä

Ja Lapin murteista kaikki, siellähän on ne *hoot* kaikki aina joka sanassa ni seki on semmone yleine kiusauskohde [koulussa muualta tulleelle]. (Turku, NPM2)

[Lapin murteessa] *h* tulee eri paikkaan kuin Etelä-Pohjanmaan murteessa. (Lapua, JoY 2000)

[Rovaniemen murteessa] käytetään *h*:ta paljon *mithään jänkhälle*. (JY 2004)

[Lapin alueella] *kh*, esim. *joikhaa*, sekä *th*, esim. *mäthäät*. (Helsinki, HY 2002)

Helsingin alueella on kirjakieli, lappilaiset käyttää *H*-kirjainta *N*-kirjaimen tilalla. (Sulkava, Lignell 2007: 103)

Jotaki pohjospohjalaisia ja muita niitä *hoo*-äänneitä sieltä kyllä niitä löytyy [tunnistaa vieraan murteesta]. (Kuopio, NPM2)

(2) muiden länsimurteiden tuntomerkkinä

[Uudenkaupungin murre] hohottelevaa, runsaasti *h*:ta. (Kirkkonummi, HY 2002)

Pohjanmaan murteessa sanojen välissä on *h*, esim. *lähetää kahaville* [!]. (Vieremä, JoY 2000)

Ne [pohjalaiset] käyttää *h*:ta sellaisissa paikoissa, missä muut ei paljon käytä. (Imatra, JoY 1998)

No onhan tää *pohojalaiset*, niin nämähän on että, sehän on niillä, tämä *hoo*, *hoo* heillähän on, melkeen, vierailee, useammassa sanassa – – lauseissa ja sanoissa mukana – –. (Jyväskylä, NPM1a) Lappajärviset ja järvisetulaiset on lähempänä [Veteliä murteeltaan], mutta *h:n* käyttö niillä tahtoo unohtua. (Veteli, Björkbacka 2002: 41)

[Ystävä Kannuksesta] joka sanoo *tulhaan*, *menhään*. Tällä alueella ei vielä hirveän paljon *h:ta*. (Liperi, Palander 2004)

(3) edellisiin liittyviä ilmauksia *h:n* käytöstä

(a) *puhua h:n päältä, h:n päälle, h:lla*

Ko olin vielä niin pieniki niin kaikki *hoon* päältä puhumisetki kuulosti aivan naurettavalta – –.

(Enontekiö, Kuisti 2003: 25)

Noo onhan sillai niinkö sanonu että, saa että sie puhut niinkö *hoom* pääle että oleks niinkö sieltä näin.

(Pello, Vaattovaara 2009: 112)

Länsi-Lapissa nuoretkin puhuvat *h:lla*: *tulhaan, mänhään*. (Joutseno, Palander 2004)

Puhutaan *H:n* päälle esim. *mehtä, menhään* [Vetelissä]. (Veteli, Björkbacka 2002: 33)

(b) *laittaa, pistää, panna, tunkea, tukkia h:ta* (väliin, ragoon ym.)

Mitä nyt tuola, pohjosesa puhutaan että laitetaan sitä *hoota* joka *välhiij* ja. (Tampere, NPM2)

Muoniossa ja ylempänä lappalaista *hoota laitelhaaj* jo. (Outokumpu, Palander 2004)

[Rovaniemen murteessa] pistetään *H* joka väliin: *Minä osthin authon*. (JY 2004)

[Lapissa] tunkevat *h:ta* joka ragoon, esim. *jänkhäle joikhaamaan*. (Helsinki, HY 2002)

– – se mitä tuolla pohjoisessa ja lännessä puhuu, missä ne tunkee *h:ta* ja *r:ää* joka paikkaan, niinku Lauri Tähhä. (Joensuu, JoY 2008)

H-kirjainta tukithan joka väihin [Vetelin murteessa]. (Veteli, Björkbacka 2002: 16)

(4) muista murrepiirteistä (erityisesti *ts*-yhtymän vastineista)

Aika useissa sanoissa esim. *'s'* muuttuu *'h'*:ksi. Metsä = *mehtä*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 31)

Sanoihin lisätään paljon *H*-kirjaimia esim. *mehtä* (metsä) *kahtoa* (katsoa) jne. (Veteli, Björkbacka 2002: 33)

h-kirjainta käytetään paljon [kotimurteessa]. Metsä → *mehtä*. Ei kuusi → *kuushi*. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 31)

[Kerimäen murteessa] *h:ta* vähän enemmän: *puhheenjohtaja*. (Kerimäki, JoY 2002)

Ks. myös **h-kieli, h-painotteinen, h-pitoinen, h-pääte, h-vikainen, väli-h; homma, hässäkkä**.

Haapajärven murre

Hienot ihmiset puhuu hienommasti ja, vielä hienommat puhuu Haapajärvem murretta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 36)

hahmoton neutraali

Nykypuhekieli hahmotonta ja köyhää. Niin sanottu vanha [Helsingin] slangi rikas kielimuoto, esim. *pössis* = meininki, hyvä meno. (JY 2004)

Ks. myös **hajuton, mitänsanomaton, väritön**.

haihtua murteen tasoittumisesta, murrepiirteiden häviämisestä

Kyllä puhtaan [puhtaat] murteet on sekoomassa ovat ja haihtumassa ovat ihan. (Turku, NPM2)

Oon ollu nii eri paikoilla ku olin nuori ni silloin se tarttu tämä murre, ja ehkä siinä samassa haihtu lapsuudem murre. (Tampere, NPM2)

On se [Keski-Pohjanmaan murre] haihtunut jonkun verran puheesta, kun olen asunut muualla. (Arve 2002: 15)

No kyllähän se [oma puhekieli] Savom murteeseen perustuu mut ehkä sit-*oj* jääny aika paljo, haihtunu se savo siitä. (Helsinki, NPM2)

Että tietystis sukulaisija on, kontakteja on [karjalaisiin] – – mutta että se ov vaa sitten semmosta niinkun, niinkum mä tossa äske sanoin tulee semmonen tilapäinen *mie* ja *sie* -tartunta, joka sitte taas haihtuu. (Helsinki, NPM2)

Syn. **karsiutua, kulua pois**.

Ks. myös **häipyä, hävitä; hukkaa, kadota, kaikota, karista, kuihtua, kuolla**.

haiskahtaa

Savon murre [ruminta], koska se on liian pitkävetteistä ja juntteudelta haiskahtavaa. (Turku, JoY 2005)

Ks. **haista**.

haista

Meidän [liperiläisten] murre kuulostaa varmaan ihan juntille ja haiseekin lannalle. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

Ks. **haiskahtaa**.

hajanainen

On se vähän niiku, hajanaisempi se nuoriso-, nuorisom puhettyyli enemmän. (Jyväskylä, NPM1a)
Sitte se [puhekieli murteiden kadottua] ois vielä hajanaisempaa että siit-ei löytyisi semmost selkeetä murretta mikä on ihan kiva kuulla. (Helsinki, NPM2)

hajuton

[Jyväskylän murre] laimeata, väritöntä, hajutonta, pliisua. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **hahmoton, kliininen, mitänsanomaton**.

hakkaava

Sehän [turkulaisten kieli] on semmosta hiukal lyhyempää ja hakkaavampaa. (Jyväskylä, NPM1a)
[Rannikkomurteissa] hakkaava rytmi. (Espoo, HY 2002)

S-ei [Haapajärven murre] oos semmosta kaunista sehän on tämmöstä hakkaavvaa, oikein ku sitä oikiasti puhuu. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 55)

Ks. myös **iskevä, takova, töksähtelevä, tökkiä**.

Vrt. **liukuva**.

hallita kielenkäytöstä ja kielimuodoista

Mitä vanhemmaks tulee nim mä luulen että, sitä enemmän sitä jollain tavalla hallitsee ja pyrkii hallitsemaan kielenkäyttöään. (Helsinki, NPM2)

Meidän pitäis hallita kirjakieli eikä kaikkien tarvitse murretta hallita. (Rauma, NPM2)

Ois hyvä jos jokainen, ainakit tommone, semmone' ihmenej joka joutuu liikkumaan hallitsis sekä sen oman paikkakuntasam murteen että sen semmosen yleiskielej jolla tulee toimeen, sittem missä vaan. (Helsinki, NPM2)

Vanhemmat ihmiset hallitsee nää murteet. (Rauma, NPM2)

Halsuan murre

Halsuan murteen tapaista [oma puhekieli]. (Halsua, Isomöttönen 2008: 27)

hankala

Rauman murre on kuitenkin niin hankalaa, että siitä käytetään myös nimitystä Rauman kieli. (Rauma, Soini 2011: 18)

[Tampereella] hankala murre. (Eno, Palander 2004)

Ks. myös **käsittämätön, vaikea, vaikeaselkoinen, vaikeatajuinen**.

Vrt. **helppo, ymmärrettävä**.

harjaantua

Et se [murre] hiuka niinku kertaantuu [kun lukee] tai se harjaantuis et muistais nämä, nämä mitkä siis jotka kuuluu oikein tähä Nortamo raumalaiseen. (Rauma, NPM2)

harkitseva

Hämeessä on puhe hidasta ja harkitsevaa. (Tampere, JoY 2007)

Kainuun murre on harkitsevaa, totista, lyhytsanaista ja hidasta. (Helsinki, HY 2002)

harkittu kielenkäytöstä

Tää kielenkäyttö om monta kertaa sellasta paljo harkitumpaa [kouluja käyneillä]. (Tampere, NPM2)
Jos, virka-asijoissa, esmerkiks ylempijä menee tapaamaan kyllä se o hyvin huoliteltua ja, harkittua heidän kielenkäyttönsä [virastotyöntekijöillä]. (Helsinki, NPM2)

Vanhemmat puhuu ehkä vähä harkitummij ja asijallisemmin. (Helsinki, NPM2)

Syn. **mietitty**.

harmaa

Siitä syystä jo on niinku pakko käyttää tuota [virallisessa kielessä], sellasia, sanoja, jotka eivät olen niinku, koviv värikkäitä ja, kirjavia vaan että jotka on niinku, harmaita ja, ja, joita on totuttu käyttämään tuota, kun kirjoitetaan, virastokieltä. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **kuiva, kuollut, väritön**.

harrastaa käyttää murretta, slangia

Kyllä aika lailla harrastetaan tätä omaa murretta Savom murretta niinku sanotaa [puhuu omasta puhekielestään]. (Kuopio, NPM2)

Sitähän [slangia] nuoriso jonkuv verran harrastaa, puheessaam mutta, ei kai sitä nyt näim pienessä kaupungissa [Jyväskylässä] niin suurempi, harrasteta. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **viljellä**.

harvinainen

Etelä-Karjalan murre on harvinaisempi ja Varsinais-Suomen murre puhutumpaa (yleensäkin *mä, sä* -kieli). (Lappeenranta, Kohonen 2003)

harvinaistua

Porin ympäristöstä [murre] on poistunut tai ainakin harvinaistunut vanhentuvien sukupolvien myötä. (Ulvila, Hietava 2008: 84)

hassu

(1) sekamurteista ja murteiden käytöstä yleensä

Kuulostaisi hassulta mielestäni jos murteet menisivät sekaisin ja puhuisi, ei minkään maan murretta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Sittep puheensansakki huomaa yhtäkkiä että kuk kylläpä mä puhu hassustik ku [sekoitan eri murteita] – –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Kun ei osaa, tai osaa ainoastaan sitä murretta jota on puhunut lapsena ja kun se kuulostaa hieman hassulta näissä ympyröissä [toimittajan työssä]. (Helsinki, NPM2)

Miten sitä toista matkimaa rupee [puheessa]. Eihän se sehän on tuntunu jo hassulta ainakim mun käsittääkseni. (Tampere, NPM2)

(2) eri murteista

Muut murteet kuulostavat typeriltä tai hassuilta. (Ulvila, Hietava 2008: 62)

Turkulaiset puhuvat hassusti. (Sulkava, Lignell 2007: 103)

Pohjamaa kuulostaa tosi rumalt ja Tampere hassult – – *kälä kälä*. (Pori, JoY 2007)

Oulun murre kuulostaa ulkopuolisista varmaan tosi karulta ja hassulta, mutta kyllä mää siitä ite tykkään. (Oulu, Vähälä 2005: 28)

Vaellusriparilla törmäsimme rovaniemeläisiin, jotka puhuivat hassusti keskenään. (Helsinki, HY 2002)

Moniem mielestä se kuulostaa siis hassulta tää Lieksan murre. (Lieksa, Jämsä 2007: 68)

[Alkio-]opistossa sanottiin [Valtimon murteesta]: Kylläpä sinä puhut hassusti! (Valtimo, Palander 2004)

(3) murrepiirteistä; sanoista ja ilmauksista

Joskus vähä huvittaakik kut toinem puhuu sillä tavalla, jotaim muuta murretta ni, joskus semmosia hassuja sanoja mitkä niinkut tarkoittaa iha eri asiaa meillä, ja sitten niinku, siellä toisella paikkakunnalla. (Jyväskylä, NPM1b)

[Turun murteessa] hassu intonaatio. (JY 2004)

[Tampereen murteessa] hassuja sanontoja kuten *nääs, maar*. (Valtimo, Palander 2004)

[Tampereelaiset] sanovat *R:n* hassusti, *Tampe-Re*. (JY 2004)

Vrt. **jännä, jänskä**.

haudata alleen

Yleiskieli on hautaamassa ne [murteet] allensa. (Tampere, NPM2)

Syn. **häivyttää, hävittää, kadottaa, tappaa**.

hauska

(1) murteista

No sehän on oikei hauskaa kuultavaa kun oikeeta paikkakunnam murretta puhutaa. (Tampere, NPM2)
Savolaiset puhuvat vielä hauskemmin kuin Karjalassa, esim. *varpajaiset, lapssaunajaiset*. (Polvijärvi, Palander 2004)

Semmonen, hauskastik Karjalam murteella puhuva, se, kertoo että se, on tota semmone, sanotaa (e)ttä lupsakka ja semmone huumorintajunenki. (Helsinki, NPM2)

(2) kielenpiirteistä, sanoista

Joskus tulee joku semmone hauska sana joka sitte, tekee mieli vähä, naljailia siitä kaverille.

(Jyväskylä, NPM1a)

Tietysti saa, jos on kysymys jostaa hauskoista asijoista voi käyttää [radiossa ja tv:ssä] myöski hauskoja termejä ja noim mutta pääasijallisesti kirjakieltä. (Turku, NPM2)

Nää:n ja joidenkin muiden hauskojen sanojen käyttö alkoi alussa ihan vitsillä, mutta kyllä se nyt tulee joissain tilanteissa jo ihan itsestäänkin. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 53)

(3) edellisiin liittyviä sanontoja

(a) *hauska kuunnella*

Kyllä sitä [Tampereen murretta on] hauska kuunnella oikeen ku – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Heidän [kavereiden] mielestään on hauskaa kuunnella minun murrettani, koska suurin osa opiskelijoista on täältä Oulun seudulta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 14)

Kesämökki on justiin tuolla, Savon, puolessa siellähän on se puhe hyvin, hyvin, leveätä ja hauskaa kuunnella. (Jyväskylä, NPM1a)

(b) *hauskan kuuloinen*

Onhan se [Oulun seudun murre] hauskan kuulosta ja kyllä se omaam puheeseenkin on tarttunu (Kymenlaakso, Pigg 2006: 88)

[Lapin murre] hauskan kuulosta murretta. (Espoo, HY 2002)

[Stadin slangit] hauskan kuulosta, huvittavaa. (Tohmajärvi, Palander 2004)

(c) *kuulostaa hauskalta, hauskalle*

Turun ja Rauman murre kuulostaa hauskalta. (Ulvila, Hietava 2008: 63)

Tännek kun tuli [Pieksämäeltä Kuopioon] tää murrek kuulosti hauskalle rupes matkimaa, nyt se on tarttunu. (Kuopio, NPM2)

Se [Liperin murre] kuulostaa muilta [!] hauskalta. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

[Jyväskyläläisten kieli] ”kauniimpaa” kuin Kotkan murre, kuulostaa hauskalta ja sympaattiselta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

Ks. **jännä, jänskä, kiva, mukava; hauskuus**.

hauskuus murrepiirteistä

Ohan niissä [murteissa] joskus määrättyjä hauskuuksia ja tuota – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **hauska**.

heijastaa

Kyllä minusta [puhekieli] aika paljo heijastaa [kertoo] niinku ihmisestä. (Rauma, NPM2)

Vrt. **paljastaa**.

heikentää

Mielestäni kielen tulisi ollar rikasta [radiossa ja tv:ssä]. Se saa sisältää epäilemättä murteitakim mutta, mutta sen pitäisi ollas sellasta että, se ei heikennäk kieltä. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **rikastuttaa**.

heiketä, heikentyä

Vanahan kansan ohella lähtee paljo murteesta pois. Murre heikkenee tai ne kuolee. (Haukipudas, JoY 2000)

Kyllä mä oo huomannu sen että se on kyllä heikkenemääm päin, ainakit tää Helsingin slangi. (Helsinki, NPM2)

Koko ajan nykyään on siis toi, suomen kieli heikentynyp paljo että, että, monikan ymmärrä, määrättyjä sanoja ollenka, mitkä on ennen ollu ihan täysin käytössä. (Tampere, NPM2)

heikko murteellisuusasteesta

Keski-ikäiset [veteliläiset] puhuvat heikkoa murretta. (Veteli, Björkbacka 2002: 44)

Se [Lieksan murre] on semmonen heikko oikeesttaan ei mulla mikkään vahva oo. (Lieksa, Jämsä 2007: 72)

Syn. **laimea, lievä**.

Vrt. **heikohko**.

heikohko murteellisuusasteesta

[Oma puhekieli] heikohkoa savoa. (Arve 2002: 10)

Ks. **heikko**.

heitto äänne-erosta

[Rauman murteessa] Paljo yhden kirjaimen heittoja: *venutellaan* 'venytellään'. (Rauma, JoY 2002)

heittää

(1) *heittää murretta, slangia* tilapäisestä puhetavasta

Nyt saattaa joskus tahallaan heittää murretta. (Eno, Palander 2004)

Silloha [nuorena] sitä koitettiin sitä, slangia heittääj ja —. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) *heittää pois* luopua

Jos murreh heitetääm pois ni siinä taas jotaim menetetään kyllä. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **jankuttaa, jyllätä, veivata, vetää** (murretta).

heleästi

[Hämeen murteen puhujat ovat] kurkust puhujii, ei se kauheen kirkkaasti ja heleesti tuu. (Vantaa, HY 2002)

helmi

Mutta, eikös jotkut ov väittäny et Keuruu on se, [suomen kielen] helmi. (Jyväskylä, NPM1a)

helppo murteista

Kuulostaa hyvältä, normaalilta [Porin seudun murre]. Helpompaa kuin muut murteet. (Ulvila, Hietava 2008: 54)

[Etelä-Suomen puhekieli] on ihan tavallista, helppoa, *mä* ja *sä*, liiankin yksinkertaista. (Helsinki, HY 2002)

Murteeni [lapualainen] omasta mielestäni on selkeää ja helppoa eikä siinä ole mitään ylimääräisiä koukeroita. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 11)

Se [Haapajärven murre] on helppo oppiak kotua. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 29)

[Savon murre] helppoa ja leppoosaa, ihmiset sellaisia? (Turku, TY 2009)

Etelä-Karjalassa puhe on helppoa kuunnella, muut ihmiset tykkäävät mieluummin kuunnella Etelä-Karjalan murretta kuin kieroä Savon murretta. (Savitaipale, Kohonen 2003)

Ks. **selkeä, selvä, yksinkertainen, ymmärrettävä.**

Vrt. **hankala, vaikea, vaikeaselkoinen, vaikeatajuinen.**

Helsingin kieli

Ei se [helsinkiläisten puhekieli] ny iha slangiakaa oom mut, mut kuitenkin nii sitä Helsingin kiältä. (Rauma, NPM2)

Kyllä tämä on tämä Helsingin kieli kyllä se, pitää, kunnossa [puhekielen]. (Helsinki, NPM2)

Eiköhä se oos sitte sitä Helsingin kieltä [joka leviää]. (Tampere, NPM2)

Kyl se om must iha hyvä että, että pystytään puhumaan yleiskieltä ja, mutt-ei se oov välttämättä Helsingin kieltä. Ei se oos sitä Helsingim murretta sitä stadin kieltä. (Helsinki, NPM2)

Eikä minnuun tarttunu' 'etes Helsingin kiel vaikka minä viis vuotta oli sielä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **Helsingin murre, helsinki, helsinkiläinen** (subst.), **helsinkiläispuhekieli, hesa, hesalainen** (subst.), **Hesan murre.**

Helsingin murre

Kai se [slangi] on sitä Helsingim murretta. (Jyväskylä, NPM1b)

Suurimmassa osassa TV:n ohjelmista puhutaan Helsingin murretta, varsinkin Helsingin Aluetelevisiossa ja Moon TV:llä. (Helsinki, HY 2002)

Meillä töissä o hyvim paljo muita murteita, Karjalam murteita aika paljo ja, ja just Helsingim murretta. (Helsinki, NPM2)

[Nuoret] ottavat semmosia niinku Helsingim murteesta, sit semmosia sanoja, käyttöön ja. (Jyväskylä, NPM1b)

Ne [vieraat] juttelloo sillä Helsingim murteella ja minä savolaisen ja Pohjos-Karjala ni, joskus vähä meinoo nolostuttoo' 'iha. (Kuopio, NPM2)

Kyllä se on ihan ihan tuota syöpynyp päähä se puhettapa, sitä ois varmmaav vaikkee ruvetam muuttammaa esimerkis tuota nii Helsingin murteelle. (Joensuu, Alpia 2003: 102)

Sanotaa näin että, simmone tullus simmone mielikuva et kuulee jotain esimerkiks Helsingim murretta ni se kuulostaa vähä et ihmiset ois leuhkoja. (Turku, NPM2)

Syn. **Helsingin kieli, helsinki, helsinkiläinen** (subst.), **helsinkiläispuhekieli, hesa, hesalainen** (subst.), **Hesan murre.**

helsinki Helsingin murre, Helsingin puhekieli

Monet yrittävät puhua helsinkiä, mutta eivät todellisuudessa osaa. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **Helsingin murre, Helsingin kieli, helsinkiläinen** (subst.), **helsinkiläispuhekieli, hesa, hesalainen** (subst.), **Hesan murre.**

helsinkiläinen (adj.)

(1) kielimuodoista ja puhetavasta

[Tampereen murre] liian helsinkiläinen. (JY 2004)

Semmosia ihme, ihmes sanoja ne, rupeevat käyttämään niitä sitte iha [musiikkilehdistä nuoret], muttei se [nuorten kieli] nyt, kais sem paremmin ku, tommosta, Helsingi, helsinkiläistä kuitenkaa oo. (Jyväskylä, NPM1a)

Puhun varmaan helsinkiläistä kieltä. Itse ei huomaa, vasta kun menee muualle. (Helsinki, HY 2002)

Mutta toisaalta tähän helsinkiläiseen kielee sisältyy sellaisia piirteitä jotka eivät oos suinkaan tyypillisiä murteelle. (Helsinki, NPM2)

Kyllähän täälä tietysti on niisanottua helsinkiläistä puhetta joka poikkeaa muista murteista. (Helsinki, NPM2)

No helsinkiläisessä puhekielessä on, syntyperäselä helsinkiläiselä ihan oma nuottinsa ja oma rytminsä. (Helsinki, NPM2)

Porilaisten puheessa kuulee enemmän helsinkiläistä puhetyyliä [kuin maalla], mikä ei mielestäni sovi tänne! (Ulvila, Hietava 2008: 73)

Meill-oli – – neljännelle luokallet tuli yksi poika joka – – sillo-oli just semmone, helsinkiläinen, puhettyyli. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 30)

(2) kielenpiirteistä, sanoista

Esmerkiks tämä helsinkiläiset sanontatavat ovat levinneet nyt ympäri maan. (Helsinki, NPM2)

Tv tuo helsinkiläisiä sanoja [lahtelaisnuorten kieleen]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 60)

Syn. **hesalainen** (adj.).

helsinkiläinen (subst.) Helsingin puhekieli, Helsingin murre

Jos se [helsinkiläinen] puhuu iha oikeeta helsinkiläistä nin saattaa erottaa [muista] mut em mä, oo' 'ollenkaa varma siitä. (Helsinki, NPM2)

Ehkä siin-on olluh hiven semmosta että ”no tää on helsinkiläistä” että, semmonen tyytyväisyyden tunne et, tuli ilmi [kun puheesta on huomattu]. (Helsinki, NPM2)

Mull-oli luokkatoveri oli Kuopiosta – tai siellä oli parikin – kyllä toinen puhu aivan niinku helsinkiläistä mutta toinen nin, hänel säily iha hirveem monta vuotta tämä savolaisuus siinä puheessa. (Helsinki, NPM2)

Syn. **Helsingin kieli, Helsingin murre, helsinki, helsinkiläispuhekieli, hesa, hesalainen** (subst.), **Hesan murre**.

helsinkiläisittäin

Jos sielä [tv:ssä] pelkästään puhutaan ihan helsinkiläisittäin nin, se on vieras. (Turku, NPM2)

Mä puhun helsinkiläisittäin. Mun mielestä sitä ei lasketa murteeks. (Vantaa, HY 2002)

Sillo alkuun ku tulin Helsinkiin nim mä kuvitteli että täälä puhuttas niinku, paljo enemmän, justias sillee helsinkiläisittäi että oli semmosia luuloja että täälä käytetään, enemmänkin niitä sanontoja. (Helsinki, NPM2)

Kaikki sanoo sitte et ne ruppee puhummaav vaikka jos mennee Helsinkiin just niin niinkuh helsinkiläisittäin yrittävät – –. (Joensuu, Alpia 2003:101)

helsinkiläispuhekieli

Opiskeluaikanani ehkä kaikkein eniten [muuttui kieli] jolloinka tuota, joutu monien eri murre'’alueelta olevien ihmisten kanssa tekemisiin. Ja semmonen yhteiskieleksi muodostu sitten niin sanottu helsinkiläispuhekieli. (Kuopio, NPM2)

Syn. **Helsingin kieli, Helsingin murre, helsinki, helsinkiläinen** (subst.), **hesa, hesalainen** (subst.), **Hesan murre**.

helsinkiläistyylinen

Etelä-Karjalan murteessa [on] enemmän helsinkiläistyyllisiä sanoja [kuin Pohjois-Karjalan murteessa]. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Syn. **helsinkiläistyyppinen**.

Ks. -tyylinen.

Vrt. **savontyylinen, tamperelaistyylinen**.

helsinkiläistyyppinen

Joskus ainaki nuorten kieli sielä [tv:ssä] nim must tuntuu että se suosii tämmöstä helsinkiläistyyppistä puhetta. (Helsinki, NPM2)

Syn. **helsinkiläistyylinen**.

Ks. -tyyppinen.

Vrt. **slangityyppinen, tamperelaistyyppinen**.

helsinkiläisvoittoinen

No ainakii joukkotiedotuste, välineitem mukaan niin tommonen helsinkiläisvoittone yleiskieli [syryttää murteita]. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **-voittoinen**.

helsinkiläisyys kielen ominaisuudesta

Missä määri siin-on [omassa puhekielessä] sitte helsinkiläisyyttä [kirjakielen seassa] taikka, jotain vastaavaa niin ov vaikea mennäs sanomaan sillä sitä on itse aika jäävi loppujel lopuksi. (Helsinki, NPM2)

Helsingiläisyys (myös kielen) edustaa minulle lähestulkoon negatiivisia piirteitä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 16)

henkilökohtainen

Se [oma murre] on kaikkein henkilökohtainen rikkaus. (Veteli, Björkbacka 2002: 61)

Ks. myös **persoonallinen, yksilöllinen**.

herkutella murteen kuuntelusta

Useim mä herkuttele kum mä muista jonku vanhan sana simmosen oikeim mukavan kun ei tahdo muistaa niit enää. (Turku, NPM2)

Oi ko se o hauska kuullaj joku ihminen oikein simmonen oikein aito turkulaine sit, iha herkutteele niil sanoil ku kuuntelee. (Turku, NPM2)

Vrt. **ihaila, ihastella**.

hermostunut

[Raumalla ja Porissa] rauhallisempi puhumistapa kuin turku, joka on hermostunut ja töksähtelevä. (Turku, TY 2009)

Vrt. **hätäinen**.

herttainen

[Karjalan murre] lutunen, suloinen, söpö, herttainen murre. (Taipalsaari, Palander 2004)

Vrt. **lämmihenkinen, lämpöinen**.

herättää (hilpeyttä, huomiota)

Päivastoi et hilpeyt se [Rauman murre] herättää enemmän ku... (Rauma NPM2)

Savom murre on sev verra huomijota herättävä. Että ku haluvaa ollat tavallisena ihmisenä muitej joukossa em minä millääm muotoa tahdom muullonkaa herättääh huomiota. (Kuopio, NPM2)

[Etelä-Savon murteesta:] kuten savoa, mutta huomiota herättämättömämpää kuin pohjoissavo. (Lapua, JoY 2000)

Ks. myös **huomio**.

hesa Helsingin puhekieli

Ainaki kaikki muut jotka puhuu vaikka hessaa ni ne sannoo että se kuulostaa siistiltä [Oulun murre]. (Oulu, Vähälä 2005: 35)

Syn. **Helsingin kieli, Helsingin murre, helsinki, helsinkiläinen** (subst.), **helsingiläispuhekieli, hesalainen** (subst.), **Hesan murre**.

hesalainen (adj.)

Ensiksi tulee se pohjalaine sana mielee ja sitte ei ei kelpaa ni sitte hakee sen hesalaisen, joka sitte om muka, se sopivin. (Helsinki, NPM2)

Hesalaiset murrepiirteet tulee Lappeenrannan kautta, esimerkiks painotukset ja sössävä *ässä*. (Savitaipale, JoY 2002)

Syn. **helsingiläinen** (adj.).

hesalainen (subst.) Helsingin puhekieli

Mä käyttäsin sanontaa että se [Helsingin puhekieli] on slangia, hesalaista. (Helsinki, NPM2)

Enemmän [puhun] kai hesalaista nykysi, mut sittek ku on ollu vähä aikaa Pohjammaalla nii sittem mä puhu sitä. (Helsinki, NPM2)

Syn. **Helsingin kieli, Helsingin murre, helsinki, helsinkiläinen** (subst.), **helsinkiläispuhekieli, hesa, Hesän murre.**

hesalaisittain

Jotkut puhuvat Pohjois-Karjalassakin hesalaisittain *mä* ja *sä*. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 48)

Hesän murre

Se [Porin seudun murre] on omalaatuinen mutta enemmän kirjakieltä kuin hesän murre. (Ulvila, Hietava 2008: 54)

Kyl nuoret käyttää paljo – – samaa mitä tuolla, tuolla tuolla, semmosta niinku yleiskieltä tais semmosta, mitä nuoret käyttää yleensä just tätä, semmosta nuorten kieltä, elikkä siis niinku sitä, jos sanotaan niinku semmosta Hesa, Hesam murretta tai jotain semmosta että – –. (Jyväskylä, NPM1b)

Ne [nuoremmat muuttajat] niinku väkise opettelee jonkun Hesam murteen tai... (Helsinki, NPM2)

Mun puhe taitaa olla savon ja hieman hesän murteen sekotusta. (Kajaani, Rissanen 1999: 10)

Mikään ei ole tyhempää kuin jos joku ei-hesalainen yrittää puhua hesän murretta onnistumatta. (Arve 2002: 67)

Syn. **Helsingin kieli, Helsingin murre, helsinki, helsinkiläinen** (subst.), **helsinkiläispuhekieli, hesa, hesalainen** (subst.).

Hesän slangi

Savon-, Rauman, Lapinmurteet, Hesän slangi, Itä-Suomenmurre [tuttuja]. (Ulvila, Hietava 2008: 55)

Eikä myö taas Hesa slangia ymmärretä jos joku nuor tulee puhumaa, ainakaa kaikkija sanoja.

(Kuopio, NPM2)

Syn. **Stadin slangi.**

Ks. myös **slangi.**

hidas

(1) maaseudun puhekielestä, ei-helsinkiläisten kielestä

Maaseudulta tulevan henkilön huomaa [Jyväskylässä] ainakin noin siis, noin se puhuu niinkun, hitaammin ja, verkkaisemmin ja – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Yleensä, ulkopaikkakuntalaisella o hitaampi, puherytmi. (Helsinki, NPM2)

(2) eri aluemurteista

Turun seudun murre mahdollottoman hidasta, verikkaista, venyväistä, esim. *tois puol jokkee*. Kuulostaa laiskalta. (Liperi, Palander 2004)

Kullaalaiset puhuvat maalaismaisesti ja hitaasti koska niillä on aivokäyrät pienemmässä arvossa. (Ulvila, Hietava 2008: 74)

Siellä nehä ittet tietty Forssas puhuu hitaasti ni varmasti erottuu et on muuvalta. (Turku, NPM2)

[Pohjanmaan murre] hitaampaa kuin Pohjois-Karjalan murre. (Eno, Palander 2004)

[Haapajärven murteessa] vähä semmonem määrätty hidas nuotti. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 41)

Tyypillinen Lapin murre: hidasta puhetta. (JY 2004)

Itään mennessä puhutaan hitaasti ja etelä-Suomessakin on aivan oma murteensa. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 42)

Esim. savolaiset puhuvat hitaasti. (Rauma, Soini 2011: 55)

[Pohjois-Karjalan] alueella puhutaan aika hitaasti. Helsingin seudulla nopeammin. (Valtimo, Palander 2004)

Kainuulaiset puhuvat *hittaasti*. (Helsinki, HY 2002)

Todella tyhmältä, maalaiselta [kuulostaa jyväskyläläisten kieli]. Hitaalta, yhden lauseen sanomiseen menee kauan. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

Siellä [Lappeenrannassa] puhutaan hitaasti. (JY 2004)

Syn. **hidastahtinen, hidastempoinen, verkkainen.**

Ks. myös **hitaus, hitaasti.**

Vrt. **nopea, vikkellä.**

hidastahtinen

[Porin murre] hidastahtisempaa kuin Turun murre. (Turku, TY 2009)

Syn. **hidastempoinen**.

Vrt. **nopeatahtinen**.

hidastempoinen

[Hämeen murre] hidastempoista, pehmeää, lähempänä savoa, hillittyä. (Espoo, HY 2002)

[Savon murteessa] lauseita venytellään ja puhe on hidastempoista. (Kuopio, JoY 2000)

[Kuopion seudun savolaismurre:] hidastempoinen puhe. (JY 2004)

Syn. **hidastahtinen**.

Vrt. **nopeatahtinen**.

hidasälyinen

Joidenkin ulkopaikkakuntalaisten mielestä Turun murre kuulostaa rumalta ja on hidasälyistä. (Turku, TY 2009)

hieno kielimuodoista, puhetavasta, kielenpiirteistä

(1) kirjakiellestä, murteettomasta kielestä

Minusta se [kirjakieli] o hienompaa. (Tampere, NPM2)

Onks se niinku et se on tosijaa hienompaa puhuak kirjakieltä vai he [esimiesasemassa olevat] haluavat puhua heistä se on kauniimpaa ja parempaa. (Rauma, NPM2)

Mä muistav vaa yks eräs herra joka oli jollai päivällisil taim muilla niinkum minä yritin oikeim puhua

hienoa suomen kieltä nii hän kysyi että olenko minä ruotsalainen ruotsinkielinen. (Helsinki, NPM2)

Kyllä seh huamaa jotta se tuloo hianommaksi se kiäli [koulussa, tasoittuu]. (Lapua, NPM1a)

Sitte se esitelmäjuuttu nii, siinä pitää ollav vähä hienompaa sitte, kieltä. (Varkaus, NPM1a)

(2) eritaustaisten ihmisten kielestä

Sittep puhuttiin semmosta hienoo kieltä [rikkaat koulukaverit]. (Jyväskylä, NPM1a)

Tuntus ainakim mitä nuita koululaisija kuuntellee ne puhuu iha eri tavala mitä minä. Että se oj jotenni semmosta hienompaa kieltä. (Kuopio, NPM2)

(3) murteista ja slangista

On älyttömän hienoa, kun ihmiset puhuu eri tavalla. (Arve 2002: 67)

Joskus vieraatkin alkavat jutella kun kuulevat puhettani, etenkin vanhemmat, kysyvät mistä olen ja sanovat että hieno kuulla murretta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 68)

Se [Pohjanmaan murre] on hienon kuuloista. (Polvijärvi, Palander 2004)

Kemissä puhuvat hienoa murretta! (Joensuu, Alpia 2003: 100)

Minusta tää Kuopion kiel on tarpeeks hienoo että ei täs tarvii ennää kaunistella. (Kuopio, NPM2)

Tänääv viimeks niin tuli niin hienoa, karjalaista murretta että, minä vähäks aikaa keskeytin työt ja kuuntelin. (Jyväskylä, NPM1a)

Mielestäni eteläkarjalaiset tykkäävät omasta murteestaan, minun mielestäni Etelä-Karjalan murre on hienoa. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Etelä-Suomen murre on olevinaan sellaista hienompaa suomea. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Helsingin slangia en ymmärrä ollenkaan, puhe kuulostaa niin hienolta. (Tuupovaara, Sarola 2004)

(4) kielenpiirteistä

Niillä [kouluja käyneillä] on semmoset vähän hienommat ne nimitykset, eri töistä tail laitteista. (Kuopio, NPM2)

Kaupunkilaiset käyttävät hienompia sanoja ja käyvät hienommissa paikoissa, esim. *joyfullbeatsissa* ja *cafeissa*. Eihän myö osata edes puhua yhtä hienosti kuin he. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 60)

Nuoret puhuu ehkä enemmän just yrittävät kirjakieltä taij jottai hienoja sanoja käyttää niinku Helsingissä käytetään mut – –. (Kuopio, NPM2)

Siell-on hienoja sanoja niillä [eteläpohjalaisilla]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 55)

Mut moni käyttää sitä *mie* et se oj jotenkin semmosta, hienompaa olevinaan taij jotenkin tällei. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **hienosti**.

Vrt. **cool, siisti**.

hienostelija

Onhan niit semmossi hienostelijoi sit ko yrittä olla jottai ko puhutaa kirjakieltä. (Turku, NPM2)
Ks. myös **hienotar**.

hienosti (*puhua hienosti*)

(1) kirjakielestä, murteettomasta kielestä

Täällähän aina sanottaa että puhuu hienosti [kun puhuu kirjakielisesti]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 46)

No tietysti sitä joskus niinkun toivois et puhuis vähän, niinsanotusti hienommi ettei aina puhuis sitä murrettä. (Turku, NPM2)

Ehkä jossain semmosessa virallisessa tilanteessa vähä yrittää, jotenki vähän hienommim puhuat tai jotai. (Jyväskylä, NPM1a)

Sit ku menee sinnen [virastoon asioimaan] ni kyllä sitä nyt ajattelee että, täytyy vähä hienommim puhua että – –. (Jyväskylä, NPM1b)

Sanottaa et menee esimerkiks sairaalaa joutuu lääkärin kynsii nim pitäs puhuak kirjakieltä hienosti mutta em mä oos sieläkääs sitä tehny kum mää puhun aina sitä omaani vaa. (Turku, NPM2)

(2) eritaustaisten ihmisten kielestä

Sit mun viereen tuli semmone lakitieteen kandidaatti istumaa. Ja sit se puhus niin kauhee hienosti ja simmosii asijoi – –. Ni mää en sit tienny oikein kuim mää oisi sanonu ja mitä mää oisi sanonu ja senki kum mää sanosi ni mää yritti sanoo kauhee hienosti. (Turku, NPM2)

Mull-on niin, läheisiä esimerkkejä niim paljon, niissä jotka on opetellu, yrittävät puhua hienosti ja käyttävät paljon noita ulkomaankielisiä sanoja, niin, se kyllä istuu yhtä hyvin, niinku hajuvesi lihapullaan. (Jyväskylä, NPM1a)

Varmastin niinkun nuorison keskuudessa sitä on että, sitä yritettääm puhua vaa paljo hienommi. (Kuopio, NPM2)

(3) murteista ja slangista

Ei kirjakielellä vois sillä tavalla ilmasta, ei mitenkää [kirjallisuudessa, esim. Päätalon kielestä] – – mutta ku se murteella hienostis sanotaan nin, siinä se on. (Jyväskylä, NPM1a)

Ne sitten kehuu [Etelä-Suomessa] jotta, puhun nyv vielä sä puhut niih hienosti, ne, tosiaan tykkäs tästä [eteläpohjalaisesta] murteesta. (Lapua, NPM1a)

Jo Espoossa puhutaan eri tavalla kuin Helsingissä: kirjakielisemmin, hienommin. (Helsinki, HY 2002)

– – no ei iha etellään päen kun mennee sinne jonneki Helsingin suunnalle, ei ne puhu, nekkään mitenkään hienosti. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

(4) kielenpiirteistä

Kyllä seh huomaa jotta se Pohoja-, Etelä-Pohjammaam murre jotta se tuloo se ärrä hianostij ja – –. (Lapua, NPM1a)

Kyllä se on oikee ilo kuunnellaj joskus niittej juttuja ku ne, pojat siellä [Lapissa] *raattaa* vai mikskä ne sitä sanoo nii hienostin nin – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **fiinisti**.

Ks. **hieno**.

hienostella

(1) kirjakielisestä tai murteettomasta puhetavasta

Toinem puhuu hienostellej ja toinem puhuu iha arkikielt ja. (Rauma, NPM2)

Se ois ihan nii hulluu ko, alkaisi hianostelemaa ko ei se meek kumminkaa sit oike. (Turku, NPM2)

Mielestäni jokaisen pitäisi puhua omalla tavallaan, eikä alkaa hianostelemaan sivistyssanoilla tai kirjakielellä, jos se ei tunnu luontevalta. (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

Täytys hienostella jotenki, kielenkäytössä? Ei veikkone. (Kuopio, NPM2)

(2) sosiaalisesta ja tilanteisesta kielenkäytöstä

Niinkum muutenkin normaalistip puhutahan niin aivam puhuu opettajilles samalla lailla, ei mitää erikoosta, ei hianostellat tunnillakaa. (Lapua, NPM1a)

Joskus ihav vaivaa niinkuj joidenkiv vanhempien ihmisten kaas puhuak ku huamaa jotta, huomaa jotta niinku, ei puhukkaan niin sellasta murretta mitä ne, ihan, että ne joo nyt ne ajattelee että tua ny yrittää täs hianostellaj ja puhuat tuallaasta, kaupunkilaasta jotakij jotta – –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

No, [naiset] vähä hienostelloovat niitä toisija sanoja mut, sen huohmoo heti että, se nyt eijj-oo ihan. se-un savvoo ja jottaik kirjakieltä sekasi. (Kuopio, NPM2)

Stadin slangi on tyttömäistä: *ässät* suhisevat ja kielellä hienostellaan. (Tampere, JoY 2006)

Syn. **fiinistellä, kaunistella, koreilla.**

hienostelu

Aivan kuin paheksutaan jos ei aamulla jotakuta tervehdi, voidaan paheksua kielellä hienostelua [yleiskielellä puhumista]. (Outokumpu, Palander 2004)

Turha hienostelu on [Lapuan murteesta] melkoisen kaukana. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 11)

Sehän oli hienostelua jos rupes puhummaa että *mää* ihan sillon ku minä olil lapsi, aivav varmasti. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 24)

Vrt. **näytteleminen, teeskentely.**

hienostunut eri kielimuodoista

Kyllä sieltä [tv:stä] kuuluu, kuulee vähän siis tommosta, mitenkä mää nyt sanosin, yliammuttua mitä nyt ei tavallisesti käytetäs siis ei puhuta ihan sillä lailla tavallisesti, et se on niinkun, semmosta, hienostuneempaa se kielenkäyttö. (Jyväskylä, NPM1a)

Ehkä se [Helsingin puhekieli] on olevinaa jo-, jotenki hienostuneempaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Karjalan murre ei kyllä ole hienostunut tai hienosteleva kuten Helsingin seudun *mä, sä*. (Lemi, Palander 2004)

Vrt. **hieno, sivistynyt.**

hienotar

Jos tääl huastelis jollaas sillä Helsingin kielelä nin, ne sanos että ”mikäs, hienotar sinä yrität ollak kun, tuota tyylijä käävät?” (Kuopio, NPM2)

Syn. **hienostelija.**

hienous

Kylläpä seki [murre] on niim muuttunu eikä enää, enää puhu yhtää, pohojalaasestij jotta siihen on kaikkia hianouksia tullun nii – –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. **puhehienous.**

hiljainen puhetavasta

Lappalaiset kunne suhissoo niim mukavasti, niin niin, supstelloovat! *Ässähän* siellä on ja se on nii tasanen ja hiljanen se puhe, semmosia suhisijoeta. (Rautavaara, Korhonen 2006: 16)

hillitty kielenkäytöstä

Koulutettu henkilöhä aina käyttää hillitymmiin sanojaam mitä siis [kouluttamaton]. (Kuopio, NPM2)

[Johtavassa asemassa olevan] puhe on semmosta hillitympää ja jollaak keinon kauniimpää.

(Joensuu, NPM2)

No vanhemmilla ihmisillä on ehkä semmonen rauhallisempi ja hillitympi kielenkäyttö mitä nuoremmilla. (Tampere, NPM2)

[Hämeen murre] hidastempoista, pehmeää, lähempänä savoa, hillittyä. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **harkittu, rauhallinen, sivistynyt.**

hilpeys ks. **herättää** (*herättää hilpeyttä*)

hioutua (pois) murteen tasoittumisesta

No ainakin semmosen asijan [huomaa] et onko ihminen siis opiskellut enemmän ni kyllä se kieli jollain tavalla hioutuu aina silloin. (Turku, NPM2)

No, tuommonen, ehkä tamperelaistyylinen puhettapa, on hijoutunuk koko lailla pois mutta toisaalta minä en ook kyllä omaksunu, mielestäni kovin savolaistakaam puhettapaa. (Kuopio, NPM2)

Se on niinkuj jonkiv verra hioutunup pois [eteläpohjalainen murre omasta puhekielestä]. (Joensuu, NPM2)

Syn. **karsiutua**.

hirveys

Savo kuulostaa aivan hirveältä. Se on absoluuttinen hirveys. (Ylivieska, JoY 2007)

Ks. **hirveä**.

hirveä

(1) eri murteista ja slangista

Tampereella puhutaan hirveää murretta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 48)

Oulun murre kuulostaa ihan järkevältä ku puhutaan kaverien kans, mutta heti esimerkiks jos telekkarissa puhutaan oululaisittain ni se alakaa kuulostaa ihan hirviältä, ja melekeen hävettää puhua ite niin. (Oulu, Vähälä 2005: 30)

Mut tämä Savon kieli, kuulosti hirveelle [toisen mielestä]. (Kuopio, NPM2)

Nuorten pohjoiskarjalaisten murre ei ole niin hirveää kuin savolaisten. (Polvijärvi, Palander 2004)

No mun mielestä sellane niinku slangi, mitä Helsingissä ehkä puhutaan se ihan pahin maholline, ni mun mielestä se on ihan hirveetä – –. (Kuopio, Törnqvist 2004: 62)

Musta, itsestäni tuntuu et mä puhu ihaj jotai hirveetä slangia. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) kielenpiirteistä

Mun mielestä kauheita sanoja [tullut murteiden tilalle]. Must-on iha hirveitä noi suomen kielen noi uudet sanat mitkä on, nyt nykyjäj juurtunus sinne [puhekieleen ja slangiin]. (Tampere, NPM2)

Sanojen *viäntely* kuulostaa hirveeltä esimerkiksi tv:ssä. (Valtimo, Palander 2004)

On vain hyvä, että nuoret savolaiset eivät väännä, koska se kuulostaa hirveeltä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Syn. **kamala, karmea, kauhea**.

hitaus

[Turun murteelle tyypillisiä] kaksoiskonsonantit, puheen hitaus, leveys, liian avoimet vokaalit. (Vantaa, HY 2002)

Puheen hitaus [eteläpohjalaisessa murteessa]. (JY 2004)

Ks. myös **hidas, hidastahtinen, hidastempoinen**.

h-kieli, h-murre

Siellä [Lapissa] puhutaan *h*-kieltä. (Kuopio, JoY 2000)

[Pohjois-Suomessa] *h*-murre. (Liperi, Palander 2004)

h-kirjain ks. **h****h-murre** ks. **h-kieli****hohotteleva**

[Uudenkaupungin murre] hohottelevaa, runsaasti *h*:ta. (Kirkkonummi, HY 2002)

-homma murteen ja kielenpiirteiden kuvailussa

Siitä [tv:n ja radion nykyisestä kielestä] tulee semmone enemmän tai vähemmän pop-kieli, jota pyritään myös muuvalla, matkimaan et se lähtee kaikki siitä *moikka*-hommasta liikkeelle. (Helsinki, NPM2)

– – sittem mulla on vähän meän kielen sanoja niinku *matrassi*, mutta nehän ei kuulu *hoo hoohomhan*, että nehän alkaa olla eri aluetta. (Muonio, Törmänen 2009: 25)

Syn. **hässäkkä, juttu, tapaus**.

Ks. myös **hommeli, murrehomma**.

hommeli

[Kainuulaisnäytteessä tulivat] ne *hoot* siihen vähä siihe, vielä pehmentämmään sitä hommelia [murretta, puhetapaa]. (Nupponen 2011: 120)

Vrt. **-homma**.

honottaa puhetavasta, ääntämyksestä

Kauneinta murretta puhutaan Mäntässä ja Laitilassa, ruminta Turussa (siellä honotetaan, inhottavinta) ja Kotkassa (sietämättömän ja oudon kuuloista, sanotaan *miä*). (Vampula, JoY 2007)

[Hämeen murteessa] korvaan pistävä nuotti; vähän honottava. (Turku, TY 2009)

[Tamperealainen] leveesti leukaa käyttää, *r:t* sorahtaa, honottaa. (Helsinki, HY 2002)

[Helsingin slangi] ärsyttävää kuunneltavaa, koska se vaikuttaa niin keinotekoiselta ja ääni on usein honottavaa, nenästä tulevaa. (Rauma, Soini 2011: 53)

Vrt. **nasaali, nenä, nenä-ääni**.

honottaminen

Turun murre [ruminta] koska sanojen lyhentäminen ja honottaminen on raivostuttavan kuuloista. (Tampere, JoY 2005)

Ks. **honottaa**.

hoopo

[Tampereen murre] hoopo, hölmö, koominen. (Turku, TY 2009)

Syn. **hölmö, pöhlö, pöljä, tyhmä, typerä**.

Ks. myös **yksinkertainen**.

h-painotteinen

Hauskan kuuloista mielestäni [kotimurre]. *H*-painotteista, eli *tulhan, menhän olhan*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 32)

Ks. **h-pitoinen**.

h-pitoinen

[Pohjoismurteet:] Murre on *h*-pitoista, esimerkiksi *mithän*. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **h-painotteinen**.

h-pääte

Ainakin niissä piireissä, missä itse liikuin nuorempana [Kymenlaaksossa] käytettiin paljon *h*-päätetä ilmaisuissa: *Käyläh mänee!* (Kymenlaakso, Laine 2006: 10)

Ks. **pääte**.

huippuvirallisesti

Jos pitää puhua huippu-virallisesti, niin sitten jätän pois mahdollisimman paljon murre-juttuja [murteellisuuksia]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 57)

Ks. **virallinen**.

hukkua kadota

Esimerkiks minun koti-, kotipaikkakuntani niinkun Pieksämäkikin ni se on hukunu kovin se, se murre. (Rauma, NPM2)

Syn. **kadota, kaikota, karista, kuihtua, kuolla**.

Ks. myös **haihtua, häipyä, hävitä, karsiutua**.

hullu murteesta ja murrepiirteistä

Em mä muistas sitä [mistä on huomauteltu] vaaj jotta, niinku hullustis sanoo sanat tai on aivan eri sanoja mitä muuk käyttää. (Lapua, NPM1a)

Murretta ne puhuu [koulussa] muukkij ja, opettajakkiv vielä puhuu murteella nii, ei siinä mitää, kuhan ny hulluummat [murre-] sanak karsii pois. (Lapua, NPM1a)

humoristinen murteista ja murrepiirteistä

Joissakin ohjelmissa [tv:ssä ja radiossa] taas, käsitellään aihepiirejä, joiden käsitteleminen kovin murteellisella kielellä saattais tehdä, humoristisia siis tahattoman humoristisia, vastakohtaisuuksia ja tuommosia. (Helsinki, NPM2)

[Lapin murre] hauskan kuuloista murretta. Humoristista, värikästä. (Helsinki, HY 2002)

Ainakin humoristiset sanat ja erilaiset tavujen venyttämiset, intonaatiot ja lisäykset [säilyneet omassa murteessa]. Esim. *Äläkää* vs. *Älkää*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 34)

Ne om paljo semmosii humoristisia sanoja käyttää [itäsuomalaiset]. (Turku, NPM2)

Syn. **hupaisa, huvittava, koominen**.

Ks. myös **hassu, jännä, jänskä**.

huokailu

h:ta joka paikkaan, koko [lappalaisten] murre on kuin huokailua *h*:n takia. (Joutseno, Palander 2004)

Vrt. **kiehkiä**.

huolellinen puhetavasta

Mut toisaalt on sit [olemassa] kans semmonen niinku huolellinen kieli joka eij-oo ihan, ihan kirjakieltä eikä iham puhekieltä mut sil välillä sellast selkeetä kieltä. (Helsinki, NPM2)

Joskushan saattaa olla että tuntuu ett-on kovin arvokasta, läsnäoloa [arvokkaita henkilöitä paikalla] niin tietysti yrittää puhua vähä huolellisemmi. (Tampere, NPM2)

Tietystik kyl, noi vanhemmam polven ihmiset ni kyl ne puhuu huolellisempaa kieltä. (Helsinki, NPM2)

Niinku justii miehet ni, vanhemmat ni kyl he puhuu niinku tietysti, vähän niinku huolellisemmin että – –. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **asiallinen, huolitella, huolitelu**.

Vrt. **huoleton, huolimaton**.

huoleton

Ehkä, puhun ihan noi huolettomastiv vaa, sen kummempia ajattelematta. (Jyväskylä, NPM1b)

Nuoret puhuu enemmän just tämmöstä, et vaikka se nyt on kirjakielen tyylistä mutta, ehkä niinku huolettomammin. (Helsinki, NPM2)

Ne [itäsuomalaiset] puhuu aika lailla sitä, hualettomastis sitä omaansa. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

[Savon murre] letkeetä ja huoletonta, jotenkin kääntyvää ja vääntyvää. (Helsinki, HY 2002)

Kirjaimien lausunta [Tampereella] hyvin selkeää, esim. *r* (muualla voidaan sanoa huolettomammin). (Turku, TY 2009)

Vrt. **huolimaton**.

huolimaton

(1) omasta kielenkäytöstä

[Puhun] aika lähelle, kirjakieltä mutta sellasta, jotensakki huolimaton kirjakieltä kuitenkin.

(Jyväskylä, NPM1b)

Kyllä minä varmaam puhun ihan sekasi, tuota, murretta ja, – – noin huolimattomastim murretta vaan.

(Jyväskylä, NPM1b)

[Minulla] on sellanen tottumus että puhuu vähä huolimattomasti [työssä]. (Turku, NPM2)

Ikää myöten elin näitä muuttuvia aikoja myöten, huomaan että että, yhä useammin puhun huolimattomasti. (Helsinki, NPM2)

(2) eri sosiaali- tai ammattiryhmien kielestä

Kyllä niitten puhekieli [kaupunkilaisten] on vähän sellasta kummallista sitte vähän sellasta, että nin, huolimatonta. (Jyväskylä, NPM1a)

Ja, sitte alemman koulutuksen saaneet puhuvat enemmän huolimatonta kieltä. (Turku, NPM2)

No tietystis sitä nyt nuorena on [puhekieli] semmosta huolimatonta ja noi että – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **huoleton**.

huolimattomuus

Minust tuntuu että siinä [radiossa] on tullut tiettyä huolimattomuutta varsinkin urheilureportaaseissa se on, siin-on tullu' iha oma kielensä sää voisit puhua melkein urheilumurteesta urheilusuomesta.

(Helsinki, NPM2)

Must tuntuu että, kyllä se [oma puhekieli] pakosti muuttuu, sitä omaksuu uusia sanoja... omaksuu ja rupee käyttämään ja ja ja sitten [tyypillistä] tämä huolimattomuus. (Helsinki, NPM2)

Ks. **huolimatton**.

huolitella (kieltä)

Jos mä joudun puhumaan jossain, neuvottelussa taik kokouksessa nin ehkä mä vähä enemmän huolitellen sitä puhettani kun, kun silloj jos mä juttelen ystäväni kanssa. (Helsinki, NPM2)

Sillo [esiintyessään yleisölle] sitä huolitellee kuitenkin sitä kieltää enemmän ja, ei uskala' 'iham puhuas sitä murretta. (Joensuu, NPM2)

Sielläkit tulee [opettajankoulutuksessa] semmonen puherrooli että, sittek kum menee tunnillen nii huolittelee paremmin sen kielensä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Syn. **siistiä, siivota**.

Vrt. **fiinistellä, kaunistella, koreilla**.

huoliteltu

(1) virallisten tilanteiden tai puheenaiheiden vaatimasta kielestä

Virallisissa yhteyksissä puhun huolitellummin kuin kaveriseurassa. (Arve 2002: 33)

Esimerkiks että mä olen joskus tehny, pikku juttuja radiollen niin, niin totta kai mä puhun sillo huolitellummin. (Helsinki, NPM2)

Ei sen [tiedotusvälineiden kielen] tarvitse olla minum mielestäni sillä lailla huoliteltua että se tulee kuolleeksi, et siitä hävijää sävyt ja ja elävyys. (Helsinki, NPM2)

No kyllä työasijoissa ehkä olisi hyvä puhuak kirjakieltä ja huoliteltua kieltä että. (Turku, NPM2)

Ja ehkä sitä vähäm pyrkii siellä [koulutyössä] sitte, puhumaa huolitellumpaa kieltä. (Tampere, NPM2)

Vaimo huomautteloo että tota, kum minä ruppee ammatistam puhumaan tästä aatekoosta ni, heti kieli muuttuu tota viralliseksi ja, ja tämmöseks että ruppeem puhumaa sillä tavalla huolitellusti ja.

(Kuopio, NPM2)

(2) erilaisten puhekumppanien kanssa käytettävästä kielestä

[Jos] mä huomaaan että joku puhuu hyvin huoliteltua kieltä minullen nim minä sitte yritän, vastatas samalla mitalla. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanhemmille (mummulle ym.) [puhun] huolitellumpaa – ei ”voimasanoja”. (Arve 2002: 37)

(3) eritaustaisten ihmisten kielenkäytöstä

Ihmiset jotka pyrkivät muutenki sellasee huoliteltua elämäntyyliin ni ehkä puhuvat enemmän sellasta huoliteltua kieltäkin. (Turku, NPM2)

Sanotaan nyt akateemiselta pohjalta lähteneet yleensä' 'on huolitellumpia kielen kanssa. (Helsinki, NPM2)

Ne jotka on enemmän koulua käyny nin ne puhuu vähä huolitellummin kun tota, ihan tavalliset. (Rauma, NPM2)

[Jyväskylän ulkopuolella] ei puhutan nii huolitellusti, tulee vähä semmonen niinsanottu rahvaanomai nel leima siihe [murteeseen]. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **huolellinen**.

Vrt. **asiallinen**.

huomaamaton

Etelä-Karjalan murre on huomaamattomampaa ja yleiskielisempää kuin Pohjois-Karjalassa. Siellä puhe on leveempää. (Savitaipale, JoY 1998)

Vrt. **hahmoton, neutraali, mitänsanomaton**.

huomattava vahva (murteesta)

Kaverini väittävät minun silloinkin [yleisön edessä] puhuvan huomattavaa murretta vaikka mielestäni puhun todella yleiskielisesti. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 57)

Vrt. **paksu, syvä, vahva, voimakas**.

huomio herättää, kiinnittää huomiota

Savom murre on sev verra huomijota herättävä. Että ku haluvaa ollat tavallisena ihmisenä muitej joukossa em minä millääm muotoa tahdom muullonkaa herättääh huomiota. (Kuopio, NPM2)

[Etelä-Savon murteesta:] kuten savoa, mutta huomiota herättämättömämpää kuin pohjoissavo. (Lapua, JoY 2000)

Myös bileissä tai muissa tilanteissa kun on nautittu alkoholia murre herättää huomiota – – koska silloin en kiinnitä paljoakaan huomiota puheeseen ja annan tulla koko ”leveydeltä”. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 61)

Kiinnitän helposti huomiota erilaisiin murteisiin ja murrepainotuksiin, sävyyn. (Sulkava, Lignell 2007: 104)

huono

(1) kielenkäytöstä yleensä

Kyllähän sitä puhutaaj joka puolella vähä huonoo kieltä se o semmosta, mitä ruotsalaisuuksia käytetään ja – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Jos esimerkiks televisios puhuta jatkuvast huonoo kiältä ni, se saattaa kyl tarttua. (Rauma, NPM2)

Ei mum mieleej jääny [koulusta] että kukaan olis semmosta, huonoo kieltä käyttänykkään taikka väärää kieltä jos sanotaan. (Tampere, NPM2)

Joltain kannalta huonompaa kieltä [tulee murteiden tilalle]. (Joensuu, NPM2)

(2) pääkaupunkiseudun puhekielestä, slangista

Toivottavast ei se [pääkaupunkiseudun puhekieli] valtaas se on niim paljo ruma huono murre.

(Joensuu, NPM2)

Sitähän sanotaa usein että Helsingissä puhutaan kaikkein huonointa suomen kieltä. (Helsinki, NPM2)

[Haastateltava puhuu mielestään] etelän murretta, hirveän huonoa suomen kieltä. (Helsinki, HY 2002)

[Slangi kuulostaa] huonommalta kun siellä [Helsingissä] puhutaa kaikkee *mutsi* ja *faija* ja, tämmöstä. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

(3) tasoittuneesta murteesta

Mut hyvim paljon kuulee kyl huono murretta. (Rauma, NPM2)

Mum pojampoikaniki mikä nyt on, yli yhdeksäm pikkase ni – – hän puhu sit jo taas, viel enempi huonoo raumalaist ko minä. (Rauma, NPM2)

Vrt. **hyvä, parempi, paras**.

hupaisa

Toisaalta se on hupasaa ku kuuntelee joku, jotakim murretta ni, se tuntuu oikein niinku semmoselta hupasalta. (Jyväskylä, NPM1a)

Turkulaisethan – – nyt yleensä mikä muu tahansam murre on niitem mielestä semmosta vähä hupaisaa ja, ja semmosta maalaismaista. (Turku, NPM2)

Syn. **huvittava, humoristinen, koominen, lystikäs**.

hupikieli

Karjalan murre tuonee muistoja mummosta. Kotona käytetään sitä 'hupikielenä'. (Sulkava, Lignell 2007: 70)

huumorintajuinen

[Savossa murre] huumorintajuista, omalaatuinen ja pirullinen huumori, hyväntuulisuus. (Vantaa, HY 2002)

huutaa

Karjalassa huudetaan eli puhutaan kovasti. (Kitee, JoY 2000)
Vrt. **kova, lujaa, äänekäs.**

huvittaa

Joskus vähä huvittaakik kut toinem puhuu sillä tavalla, jotaim muuta murretta ni, joskus semmosia hassuja sanoja mitkä niinkut tarkoittaa iha eri asiaa meillä, ja sitten niinku, siellä toisella paikkakunnalla. (Jyväskylä, NPM1b)

Muutenkin sanojen vääntäminen lapualaiseen muotoon huvittaa ihmisiä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 34)

Esim. helsinkiläisiä tuntuu huvittavan savonmurre välillä kovastikin. (Sulkava, Lignell 2007: 98)

Ks. **huvittava, huvittua.**

huvittava

(1) murteiden käytöstä ja aluemurteista

No sehän [murre tv:ssä] olis huvittavaa ja mukavaa vaihteluaki noin. (Helsinki, NPM2)

[Turun alueen murre] kuulostaa huvittavammalta kuin Etelä-Karjalan murre. (Taipalsaari, Palander 2004)

Mum mielest se oli [Oulun murre] hirvittävän huvittavan kuulosta alussa ja on se vieläki (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

Savon murre on huvittava murre. Tulee mieleen vanhat äijät. (Lapua, JoY 2000)

Esimerkiksi ilomantsilaisen nuoren puhetapa kuulostaa joensuulaisesta vähintäänkin huvittavalta, vaikka välimatkaa ei ole kuin 70 kilometriä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 67)

(2) slangista

[Stadin slang] hauskan kuuloista, huvittavaa. (Tohmajärvi, Palander 2004)

Kyllähän s-on huvittavan kuullosta silti kö, yks puhuu erillailla koko joukosta [slangia murteen sijasta]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 30)

(3) murrepiirteistä

Ylivääntäminen kuulostaa oikeastaan huvittavalta. (Helsinki, JoY 2005)

Länsisuomalaisen mielestä puheessa olevat *mie* ja *sie* voi vaikuttaa huvittavalta. (Savitaipale, JoY 1998)

Pohjois-Karjalan murteessa on huvittavinta se, että konsonantteja lisätään tai lisätään lopukkeita, kuten *olokkeepa*. (Valtimo, Palander 2004)

Syn. **koominen, humoristinen.**

Ks. **huvittaa.**

huvittua

Pohjoiseen muuttaessa työkaverit joskus huvittuivat joistakin sanonnoista. (Sulkava, Lignell 2007: 98)

He [muualta tulleet kurssilaiset] oli aika huvittuneita täst näi Rauman kielest. (Rauma, NPM2)

Ks. **huvittaa.**

h-vikainen

Erään pohjalaispojan murre oli niin *h*-vikaisen kuulosta, että huh. (Sipoo, HY 2002)

hyvemmin

Tietenkin ne semmoset jotka on kouluja käynyn ne ossaa, jotenki hyvemmin puhuj ja käyttää eri sanoja ja. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **parempi**.

hyvä

(1) suomen kielestä yleensä, yleiskielestä, median ja koulun ym. kielestä

Kyl ne [tv- ja radiotoimittajat] hyvää suomea käyttää. (Jyväskylä, NPM1a)

Sanotan nyt esimerkiks radion kuuluttajien niitem pitäis puhuu hyvää suomea. (Rauma, NPM2)

Oikeestaan kaikki [opettajat] käyttää hyvää kieltä. (Varkaus, NPM1a)

Täällä [Jyväskylässä] puhutaam melko hyvää, suomen kieltä – kanta-asukkaat puhuu melko hyvää suomen kieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

(2) murteista ja slangista

Meillä on nii hyvät murteet [Suomessa] et miks ne häviäis. (Jyväskylä, NPM1a)

Esimerkiks joku hyvi sivistynyt ihminen voi puhua hyvinki hyvää murretta ja, antaa arvo sille ja.

Ettei se välttämättä oo, mitenkää nekatiivista. (Kuopio, NPM2)

Kum mää esmerkiks puhun äitini kanssa ni kyl mä hänen kanssaam puhun tietysti aika lailla murretta häm puhuu kyl melko hyvää Rauman murretta. (Rauma, NPM2)

Se [Pohjanmaan murre] on oikeastansa, oikeim mukavaa, kyllä mä niinkum pidä et se o, ihah hyvä murre. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Kuulostaa isolta, hyvältä ja komealta ja kaikki tunnistaa sen [Lapuan murteesta]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)

Se [isoisän savo] oli semmosta oikee hyvää, hirmu leveetä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ei se [slangi] minusta kuullostaa oikein hyvältä, ruotsin kieltä matkittaan. (Liekka, Jämsä 2007: 76)

(3) murrepiirteistä

Ne [geminaattakonsonantit] eivät tunnu omilta eivätkä kuulosta hyvältä mielestäni. (Sulkava, Lignell 2007: 58)

Ks. myös **hyvemmin, parempi, paras**.

Vrt. **huono**.

hyväntuulinen

[Turun ja Rauman murre] hyväntuulista, leppoisaa. (Vantaa, HY 2002)

[Pohjanmaan murre] letkeää puhetta, hyväntuulisen kuuloista. (Turku, TY 2009)

hyökkäävä

Helsingiläinen *mä, sä* -kieli on ylimielistä, hyökkäävää ja lyhytsanaista, epäkohteliasta. (Sipoo, HY 2002)

Hämeenlinnassa puhetapa [on] rauhallisempi, hämäläisempi, rennompi, ei kova ja hyökkäävä [kuten pääkaupunkiseudulla]. (Vantaa, HY 2002)

Vrt. **aggressiivinen, päälleikävä, uhkaava**.

häipyä

(1) murteiden katoamisesta

Ei väliä [käytetäänkö murteita], murteet häipyvät tämän päivän maailmassa. (Veteli, Björkbacka 2002: 52)

Mut jollain tavalla mää olen sev verran perinteen ystävä että, soisin että [murteet] eivät kokonaan häipyisi. (Helsinki, NPM2)

Sit on näit kotiseutujuttuja ja muita mitkä ovat tuotu, tuoneet julki sitä et pitäis murteet säilyttää että niitä ei saisi, ei saisi kokonaan niinku päästää häipymää. (Turku, NPM2)

(2) kielenpiirteiden väistymisestä

Mutta ne [vieraat piirteet] häipyvät sitten kun tulee [vieraalta] paikkakunnalta pois. (Rauma, NPM2)

Ja ne [teekkareiden omat sanat] häipyvät sit myöhemmin kun ne on työelämäs ollu pitemmä aikaa ni sit ne karssiutu pois. (Turku, NPM2)

(3) sananloppuisten äänteiden kadosta

[Lounaismurteissa] *mää, sää*, sanojen loput häipyvät, sanat lyhenevät (*kun > ko*). (Vantaa, HY 2002)
Syn. **hävitä**.

Ks. myös **haihtua, karsiutua; kulua pois; hukkaa, kaikota, karista, kuihtua, kuolla**.

häiritä murteiden käytöstä ja murrepiirteistä

No kyl se häiritsee joskus jos kuulee murretta ainaki jos se on niinku, väärin se murre ettei se oo alkuperä[istä]. (Rauma, NPM2)

Kyllä se [murteiden käyttö] noin niinku, kieltä rikastuttaa jollain tavalla mutta toisaalta, se oj jossaim mielessä häiritsevääki. (Helsinki, NPM2)

Turun murteessa outo, häiritsevä imperfekti (Outokumpu, Palander 2004)

häivyttää

Kyllä siltä näyttää et Helsinki häivyttää [muuttajien] murteet aika lailla. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **hävittää, kadottaa, neutralisoida**.

häjyjen kieli

[Pohjanmaalla] häjyjen kieltä: *männähän, tullahan*. (Valtimo, Palander 2004)

häme Hämeen murre

Semmosel maaseudul mis puhutaa, jotaim murretta esimerkiks, savoa tai hämettä. (Jyväskylä, NPM1b)

Eikös tää [oma puhekieli] oot tää, hämettä. (Tampere, NPM2)

Mut kyllä kai tässä [Keski-Suomen murteessa] on semmosta savon sekotusta ja, en tiedä ei sitä hämettä niinkää. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanhemmathan kyllä puhuvat, murretta mikä ei o oikein savoa eikä, hämettä [Leivonmäellä]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ei se [Kangasniemen murre] iha savova olek kyllä siinä on vähä sitä hämettäkik ku se on ni – –. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **Hämeen murre**.

Hämeen murre

Onks semmonem murrek ku Hämeem murre? (Jyväskylä, NPM1a)

No minä [entisenä tamperelaisena], joskus käytän kyllä ihan tarkoituksella joistakin murteista joko Hämeem murretta tai Savom murretta olevia sanontoja. (Kuopio, NPM2).

Minä muistan kum myö tultii Hämeellinnasta kesäks aina tännen nin – –. Ku lapset jo puhu, Hämeem murretta. (Kuopio, NPM2)

Jotta kum menee kylästä toiseen [Alavudella] niin toisessa puhutaan, Hämeem murretta ja toisessa Pohjammaam murretta. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Mä oo aina luullu että [Jyväskylässä puhutaan] Hämeem murretta mut em mää tiijä onko semmosta olemassakaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **häme**.

hämäläinen (adj.)

[Eteläpohjalainen murre] kuulostaa hämäläiseltä, *tehrähä* – –. (JY 2004)

No kun tämä [Jyväskylä] on tässä Savor rajalla, niin tässä ov vähä savolaista sekä tuota sitte hämäläistä ja – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Ja sitted taas, toine isoäiti o iha hämäläine. Nii hämäläistä murretta ku ollaj ja voi. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä mä oon niinko ajatellu että se on niinkö hämäläistä murretta mitä Tampereella puhutaan. (Tampere, NPM2)

[Lahtelaisnuoret puhuvat] omaa hämäläistä murretta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 24)

hämäläisvaikutteinen

[Puhun] melko yleiskielistä hämäläisvaikutteista kieltä. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **-vaikutteinen**.

Vrt. **savolaisvaikutteinen**.

hämärä

[Länsi- ja Lounais-Suomen murteesta:] oma hämärä murre. (Helsinki, HY 2002)

hämätä

Aina se mitä itep puhuu semmost murretta ni hämää, toistem murre hämää ja taas päivvasto mum murre hämää taas muita. (Helsinki, NPM2)

Nuoremmat niinku jotenki, sekottaa [puhekieltään] ja, ja pystyy hämäämään, pitempääj ja sitten ihan nuorisoll-on semmosta – – hyvi omalaatusta slangikieltä. (Tampere, NPM2)

hänetellä

Kaustislaiset *hänettelee* [käyttävät *hän*-pronominia eivätkä *se*-pronominia kuten veteliläiset]. (Veteli, Björkbacka 2002: 35)

häpeillä

Mä oon kuullu hyvim monen sanova että ne häpeilee puhua omaa murrettansa ja, pyrkii sitä salailee ja peittämää. (Helsinki, NPM2)

Syn. **hävetä**.

Ks. myös **arkailla, aristella, ujostella**.

Vrt. **hävettää, nolostuttaa**.

härmäläinen (adj.)

Siellä [Hämeenlinnassa] puhutaan härmäläistä murretta. (Helsinki, HY 2002)

Kyllä siälä [Ylihärmässä] tosiaan tämä härmäläänem murre on – – ihan säilyny. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

hässäkkä, -hässäkkä puhetavasta tai murrepiirteistä

No se on sellasta slangimaista hässäkkää [lahtelaisnuorten kieli]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 23)

[Oulussa] ei niin paljon *h*-hässäkkää [*h*:n käyttöä]. (Turku, TY 2009)

Syn. **-homma, hommeli, juttu, tapaus**.

hätäinen

Se [Oulun murre] on semmosta aika jotenki töksähtävää ja varmaan muista vähän hätäisen ja epäkoh-teliaan kuulosta. (Oulu, Vähälä 2005: 32)

Ks. **hermostunut**.

Vrt. **rauhallinen**.

hävettää murteen puhumisesta

On se niil leviää mitä me [lapualaiset] puhutahaj jotta joskus kyll-oikee hävettää. (Lapua, NPM1a)

Tai sitten hävettää kotona Lapualla jos puhun vahingossa oulua ja tunnen kuulostavani oudolle.

(Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 65)

Oulun murre kuulostaa ihan järkevältä ku puhutaan kaverien kans, mutta heti esimerkiks jos telekkarissa puhutaan oululaisittain ni se alakaa kuulostaa ihan hirviältä, ja melekeen hävettää puhua ite niin. (Oulu, Vähälä 2005: 30)

Syn. **nolostuttaa**.

hävetä murteen puhumisesta

Ei sitä tarviin niinku ruveta teeskentelemää missäät tilanteessa että, kirjakieltä yrittää puhua. Että häppeis jottai ommaa murretta. (Kuopio, NPM2)

– – et en en kyl oikeastan ole koskaa hävennyr Raumam murretta. (Rauma, NPM2)
 Monesti häpiää omaa [Vetelin] murretta mutta kyllä sitä pitää puhua, se on rikkaus. (Veteli, Björkbacka 2002: 54)

Eikä pidä hävetä omaa murretta ja ajatella, että vain Savon murteet ja Orvokki Aution kieli ovat puhumisen arvoisia. (Veteli, Björkbacka 2002: 54)

No em minä ainakkaas sitä, pystyh häppiimmää enkä ollenkkaan nin, nolostus siitä [jos murteesta huomautetaan]. (Kuopio, NPM2)

Mä oon kuullu hyvim monen sanova että ne häpeilee puhua omaa murrettansa ja, pyrkii sitä salailee ja peittämää. (Helsinki, NPM2)

Mä en tiijäs sitten haluaako ne puhuan nii hienoa, taikka niinkun, hävetäs sitä, savom puhumistaam muuttamalla sen siihem *minä* ja *sinä* [karjalaiset, eikä *mää*]. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **häpeillä**.

Ks. myös **arkailla, aristella, ujostella**.

Vrt. **hävettää, nolostuttaa**.

hävittää (murteita)

No mää ole hyvin, niinkun kannatan sitä että ei murretta pitäis hävittääj ja – –. (Turku, NPM2)

Se on kyllä, erittäin hyvä että, nämä, murteet säilyisi, Suomessa etteivät ne tosiaan, häviäisi ja, kirjakielellä tosiaan, hävitettäis kokonaan sitä. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyl mää ain sen sanon et ”mä ole raumalaine” ja, ja pysyn enkä sillai koita et mää, sitä murret hävittäisi. (Rauma, NPM2)

Syn. **kadottaa**.

Ks. myös **haudata alleen, häivyttää, tappaa**.

hävitä

(1) murteista

Murteet ovat mielestäni todella mahtava, kieltä rikastuttava piirre ja todella toivon, että ne eivät koskaan häviä!! (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 26)

No se on hauskaa kum puhutaav vielä murretta mutta, se näyttää olevan häviämässä. (Turku, NPM2)

Se oma, oma murre hävijää [muutettaessa] ja tulee vieras. (Rauma, NPM2)

Sittej joitakiit tollasia maaseudulta tulleilta puhettyylit ne häviää hirveen nopeesti, se huomaa tuolla opiskelijoissa. (Jyväskylä, NPM1a)

Ei tuo karjalaisem murre muut on säilyneet van karjalaisem murre eijj-o se näkky hävviiväm pois. (Kuopio, NPM2)

Etenkin jotkut karjalan murteet tulevat häviämään, koska muuttoliike on niin kova. (Joensuu, JoY 2002)

(2) kirjakielestä

Tällä tavalla [kirjakiellellä julkisissa esiintymisissä] ainakin nyt voidaa edesauttaa kirjakielen säilymistä että se nyt ei häviä kerta kaikkijaa että sitä sitä viljellä jossaki. (Kuopio, NPM2)

(3) konsonanttien ja vokaalien kadosta

Konsonantti [Oulun murteessa] voi hävitä (*kohe, metäsä*). (Oulu, Nieminen 2005: 52)

Päätteitä häviää täälläkin [Pohjois-Karjalassa] kuten Etelä-Karjalassa. (Lemi, Palander 2004)

[Etelä-Karjalan murteessa] lopusta *a, ä* häviää. Myös *n* voi hävitä: *tehtii*. (Joutseno, Palander 2004)

Syn. **häipyä**.

Ks. myös **haihtua, karsiutua; kulua pois; hukkaa, kadota, kaikota, karista, kuihtua, kuolla**.

häviäminen

Ja se justisav vaikuttaa varmaa eri murteitte häviämisee että, se [kieli] ympäristöm mukaa muokkautuu. (Helsinki, NPM2)

Ks. **hävitä**.

häviö

Se ois jonkunlainen kulttuurinen hävijö jos esmerkiks murteet kokonaa hävijäis. (Kuopio, NPM2)

h-äänne ks. h**hää-puhe** mahdollisesti *hää*-pronominin käytöstä

Kerran *kehdata*-sanan käyttö aiheutti väärinkäsityksen, myös kuopiolainen leveä *hää*-puhe. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **niinku-puhe**.

häävi

Kyllä se savom murre ei oikei häävin tuntusta oo. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 57)

hölmö

Kaikki murteet kuulostavat hölmöiltä, jos niitä ei itse puhu. (Joensuu, JoY 2008)

Täkäläinen [Pohjois-Karjalan] murre kuulostaa hassulta (hölmöltäkin ehkä) enkä ole tottunut vaikka olen asunut täälläpäin aina. Kotona puhutaan etelä-Suomen murretta. (Joensuu, Alpia 2003: 100)

Kyllä se [Lieksan murre] varmmaan heiän [helsingiläisten] mielestä hölmöltä kuulosttaa kun, niin ku minum mielestä kuulosttaa niitem puhe. (Lieksa, Jämsä 2007: 75)

[Savon] murre on hitaan ja hölmön kuuloista. (Kuopio, JoY 2000)

Syn. **hoopo, pöhlö, pöljä, tyhmä, typerä**.

Ks. myös **yksinkertainen**.

höltyä

Sanotaan vanhempien ihmisten ei tule alkaa, höltyä, puhumaan slangia. (Helsinki, NPM2)

hölöttäjä

Toiset [suomalaiset] puhuu enemmän kun toiset – – mistäspäi Suomee ne hölöttäjät tulee? (Jyväskylä, NPM1a)

hölöttää

Itä-Suomessa hölötetään ja kieutaan. (Helsinki, JoY 2005)

hölotys

Ei tää [Jyväskylän puhekieli] oikeestaam mitääm murretta om mut semmosta jotai hölotystä (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **höpötys**.

höpinä

Savon murre on semmosta akkojen höpinää. (Joensuu, JoY 2006)

[Keski-Suomen murre] tasasta höpinää. (Raahe, Kokko 2010: 82)

Vrt. **mutina**.

höpötys

[Stadin slang] ärsyttävää, levotonta höpötystä. (Kerava, HY 2002)

Vrt. **hölotys, höpinä**.

höttökieli

Radiokanavista Energyt ja KissFM:t – – ovat täynnä Stadin höttökieltä. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **vammakieli**.

I

i, ii, i-kirjain murrepiirteiden kuvauksissa

(1) pitkän *ä*:n diftongiutumisesta

Kuopion seudulla taitaa olla *i*:tä: *piä*. (Polvijärvi, Palander 2004)

Pohjois-Karjalan murteelle ominaista on *kiäntäminen ja viäntäminen* ja se, että sanoihin lisätään paljon *i*-kirjaimia. (Tuupovaara, Sarola 2004)

[Pohjois-Karjalan murteessa] *i*- ja *e*-vokaaleja käytetään myös paljon, esim. *tiällä*. (Kitee, JoY 2000)

(2) *ea, eä* -yhtymän vastineesta *ia, iä*

Vihiriä, rupia [sanotaan Pohjois-Pohjanmaalla], *i* siis korvaa *e*:tä. (Kuopio, JoY 2000)

[Oulun murteessa] *e* muuttuu monesti *i*:ksi ja *o* voi muuttua *u*:ksi [*lukia, sanua*]. (Sotkamo, JoY 2000)

(3) muista murrepiirteistä

Esim. Turus pitkitetään *i*:tä. (Uvila, Hietava 2008: 60)

Jossain Kainuussa tai jottain, siellä tulee niitä *i*:tä kyllä hirveesti – –. (Kuopio, Törnqvist 2004: 59)

Itä-Suomessa käytetään myös enemmän *i*:tä, esim. *mie* ja *miä* sekä *tiä*, kun vertaa Länsi-Suomeen, jossa sanottaisiin *mää* ja *tiä*. (Virolahti, JoY 2007)

[Itäsuomalaisessa puheessa] *i*:n tilalla voi olla *y*: *myö* [!]. (Kauhava, JoY 2007)

Kuopiolaiset pitkittävät *i*- ja *j*-kirjaimia [vrt. *onnii, pojattii* 'onkin, pojatkin?']. (Veteli, Isomöttönen 2008: 42)

Haapajärvellä jätetään joitaki *iitä* pois niinku *terottaa* nii se pitäs olla *teroittaa*. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 16)

[Karjalan murteet] ei yhtä leveää [kuin Kuopion], *a*:t, *e*:t ja *i*:t enemmän käytössä. (Helsinki, HY 2002)

ihaila (murretta, slangia)

En tiedä ehkä nuoriso hyvinki, pitkälle saattaa ihaila [slangia]. (Rauma, NPM2)

Voi, ihailen suunnattomasti karjalan murretta ja sitä ihan puhdasta savonmurretta Kuopion yläpuolella, se on jotenkin niin leppoisaa. (Sulkava, Lignell 2007: 70)

Syn. **ihastella**.

ihana murteista

Joo, n-on hirviän ihania – – minusta kaikki murteet on ihania. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 53)

Naapurissa oleva nuori mies sanoi että ”on ihanaa kuulla Turum murretta”. (Turku, NPM2)

Onpa ihana kuunnella [sanotaan Pohjois-Karjalan murteesta]. (Eno, Palander 2004)

Ihana mistä sie oot? Sie puhut aiva ihanasti [sanottu Pohjois-Karjalan murteesta]. (Eno, Palander 2004)

ihastella

Monet kysyvät mistä olen kun puhun tällä tavalla [sulkavalaisittain], usein ihastelevat murretta.

(Sulkava, Lignell 2007: 99)

Syn. **ihaila**.

ihme ihmeellinen, erikoinen (murteista ja kielenpiirteistä)

Oulussa on tietystis semmosta ihmem murretta, itellää. (Jyväskylä, NPM1a)

[Turussa] puhetyyli hyvin erilainen, ihme sanoja, joista ei ymmärrä. (Eno, Palander 2004)

Semmosia ihme, ihmes sanoja ne [nuoret], rupeevat käyttämään niitä sitte iha, muttei se nyt, kais sem paremmin ku, tommosta, Helsingi, helsinkiläistä kuitenkin oo. (Jyväskylä, NPM1a)

Ihme sanat [Helsingin slangissa], joita muut ei tunnista tai jotka on ruotsalaisperäisiä. (JY 2004)

[Ilomantsissa] ihme sanoja vanhemmalla vällä. (Outokumpu, Palander 2004)

Kun taas jostaiv Vaasasta ja Kokkolasta ja sieltäki, ihmev venytyksiä, sillee hirveen nopeeta puhuu ja – –. (Jyväskylä, NPM1a)

[Turussa ja Varsinais-Suomessa] semmoista ihme konditionaalia: *lähtisisin, tekisisin*. (Joensuu, JoY 2000)

Syn. **ihmeellinen, kumma, kummallinen, merkillinen**.

Ks. myös **erikoinen, omituinen, outo**.

ihmeellinen kummallinen, epätavallinen

(1) murteista

Kyllä siihen [isovanhempien kieleen] on jo tottunut kun he joskus puhuvat hieman "ihmeellisesti". (Ulvila, Hietava 2008: 87)

En näe siinä [Ulvilan tai Porin murteessa] mitään ihmeellistä, koska puhun sitä myös itse. (Ulvila, Hietava 2008: 52)

Kitteellä ihan ihmeellistä [murretta], puhutaan kovempaa. Sanat ei välttämättä muutu, mutta sanojen painotukset muuttuu. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

(2) kielenpiirteistä

Rauman kieleen kuuluu kaikki ihmeelliset sanatkin. (Rauma, Soini 2011: 13)

Niil-on [nuorilla] nii ihmeellissi sanontoi et. (Rauma, NPM2)

Hesas on ihan ihmeellisiä sanoja. (Ulvila, Hietava 2008: 60)

Normaaleissa puhetilanteissa herätän satunnaisesti huomiota 'ihmeellisillä', oudoilla sanoilla, joita eivät muualta Suomesta tulleet välttämättä ymmärrä. (Sulkava, Lignell 2007: 99)

Oookkonää, nää on ihmeellinen [Oulun murteessa]. (JY 2004)

Savon murteessa ihmeelliset vokaalit (*aa* → *ua*). (Rauma, Soini 2011: 51)

Tuolla kuulee vallankil liikkeessä niin nuoria asiakkaita kuk käy – – niillä on vähän et, nii ihmeellisillä nimillä kyselevät vaatteita, *trotsia* ja kaikellaista tommosta. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **ihme, kumma, kummallinen, merkillinen.**

Ks. myös **erikoinen, omituinen, outo.**

ihmisläheinen

Pohjois-Karjalan murre [kauneinta], koska se kuulostaa lämpöiseltä, ihmisläheiseltä ja inhimilliseltä silloin, kun ei käytetä vittuilutarkoitukseen. (Turku, JoY 2005)

Iisalmen savolainen (subst.) Iisalmen savolaismurre

Yks [työtoveri] o Iisalmesta yks Savosta ja se puhuu Iisalmen savolaista. (Rauma, NPM2)

Ikaalisten murre

Mä sanon – – että ”mä olen Ikaalisista”, ni [kysyjä] sano että ”ethän sä puhu edes Ikaalistem murrettakaa”. (Helsinki, NPM2)

i-kirjain ks. **i****ikävä**

Puhekieli on ruminta Turussa, Tampereella tai Oulussa: ikäviä päätteitä ja *nysse tulee* -tyyppisiä sanontoja. (Helsinki, HY 2002)

ilmaista

Siis siel-on [peräpohjalaisissa murteissa] äärettömäm mukavia sanoja mitä on, mitkä ilimasee – – sanotaan nyt, puhtaalla suomella se ei niin suurta ilmasem mutta kun se sanottaan sillä pohjois-, tai siis, Pohjolan kielellä ni se on, on on, paljon niinkur rikkaamman tuntunen kum puhdas suomi [yleiskieli]. (Jyväskylä, NPM1a)

Samaa tarkoittava sana voidaan [murteissa] ilmaista monella eri muodolla. (Kajaani, Rissanen 1999: 3)

Vrt. **sanoa.**

ilmaisu sanontatapa, ilmaus, murreasu, murrepiirre

– – että murteet hävijää ja tämmöne jonkillaine yleiskieli valtaa alaa ni, merkitsee kyl usein niinkun semmosta, ilmaisuuden köyhtymistä vaan, niinku, kuivemmaks tulemistä ja – – ilmeittömyyttä. (Helsinki, NPM2)

No, eri ikäkausilla on tietystin ne eri, ilmasusa. (Jyväskylä, NPM1b)

[Kouluja käynyt] puhuu ehkä käsitteellisemmin kuin kouluja käymätön joka pyrkii puhumaan tuommosilla konkreettisilla ilmaisuilla enempi. (Tampere, NPM2)

Kyllä minä luule että [Kuopiossa opiskelevien] puheessa on kuitenkin tämmösiä, erilaisia sanoja ja sanontoja koska opiskeleva ympäristö on tulluk kuitenkin eri puolilta maata ja ihmisill-on niitä omija ilmaisuja. (Kuopio, NPM2)

Tiettyjä puhekielen ilmaisuja ja sanoja on ilmaantunut sanavarastooni lähinnä jokapäiväisessä puhekielessä [Helsingissä] kuten *spora*, *safka*, *tsekata* jne. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 49)

Kyl kaikki puhuu samallailla ku me [kaupungissa ja maalla]. Sanoilla voi olla eri ilmaisuja [äänne- ja muotoasuja]. (Uvila, Hietava 2008: 72)

Minun kieleni ehkä ol lähinnä juuri sellasta sotkua että siinä on kirjakieltä ja sitte, sellasii ilmaisuuksia [!] kun, ilmaisuja kuin *mä* ja *mun* ja sellasii. (Turku, NPM2)

Joensuun murre kuulostaa lempeeltä, esim. *mie* ja *sie* on pehmeitä ilmaisuja. (Varkaus, JoY 2008)

Syn. **ilmaus**.

Ks. myös **ilmaista**, **ilmaisutapa**, **murreilmaisu**.

ilmaisukenttä

Maaseudulla varsinkin nin ne puhuu ihan samallailla ihan lairasta laitaa [kaikenikäiset] – – Ainoan että toisella on isompi, ilmasukenttä kut toisilla ni, laajempi skaala ni. (Tampere, NPM2)

ilmaisuköyhä

Et kyllä jollain tavalla niinku ilmaisuköyhempää on nykyajan nuoriso en tiedä onks se totta mutta – – näin o, sanotaan. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **ilmaisurikas**.

ilmaisurikas

[Pohjanmaalla] lennokas, ilmaisurikas murre. (Kerava, HY 2002)

Vrt. **ilmaisuköyhä**.

ilmaisutapa

Se om monesti ilmaisutapa ja ehkä, sanat, ja nimeommaan tietty slangi meijjän, ammattialuveella [lääkäreillä ja lääketieteen opiskelijoilla]. (Kuopio, NPM2)

ilmaus sanontatapa, murrepiirre

Joskus täytyy yrittää selventää ilmaustaan kirjakielelle muutaman toistokerran jälkeen, jos vastapuoli ei ymmärrä yhtään mitään. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 45)

Virallisissa yhteyksissä vältän murteellisia ilmauksia. (Arve 2002: 33)

Kyllä se huomattavissa ihan selvästi et vanhemmat ihmiset puhuu vielä sellasta vanhaa Turum murretta ja, käyttävät vanhoja vanhanaikasia ilmauksia. (Turku, NPM2)

[Siirryttäessä pääkaupunkiseudulta] esimerkiksi Lahteen murre muuttuu; puhuvat rauhallisemmin ja arkipäivän ilmaukset muuttuvat. (Helsinki, HY 2002)

[Pohjanmaan murre] ”jäyhä” murre, *hihdetähän, lähdetähän* -tyyppiset ilmaukset tavallisia. (Mikkeli, JoY 2000)

[Pohjanmaan murteessa on] suurelliset ja laveat ilmaukset: *pohjalaaset pro pohjalaiset; tuohon suuntaan pääsöö pro tuohon suuntaan pääsee*. (Turku, TY 2009)

Jopa perinteiset *mie* ja *sie*-ilmaukset tarttuvat [muiden puhekielestä] sekä pohjoisen tuplakonsonantit tyyliin *mennee*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 66)

Syn. **ilmaisu**.

Ks. myös **kiertoilmaus**, **murreilmaus**, **nuorisoilmaus**, **slangi-ilmaus**.

ilmava

Itämurteet ovat ilmavampia, kun taas länsimurteet ovat lyhyempiä ja ytimekkäämpiä, mutta niissä on enemmän venytystä. (Helsinki, JoY 2011)

ilmeettömyys

– – että murteet hävijää ja tämmöne jonkillaine yleiskieli valtaa alaa ni, merkitsee kyl usein niinkun semmosta, ilmaisun köyhtymistä vaan, niinku, kuivemmaks tulemista ja – – ilmeittömyyttä. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **ilmeikkyys**.

ilmeikkyys

Antaa se [eteläpohjalainen murre] ainakin semmoista, elävyyttä ja ilmeikkyyttä kielee että. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. myös **värikkyys**.

Vrt. **ilmeettömyys**.

ilmeikäs

Yleensä niinkut tommonen, mailla oleva väestö, ni se, se puhuu paljo ilmeikkäämmin mitä semmonen kirjakieltä, puhuva, henkilö. (Jyväskylä, NPM1a)

Onha se paljo ilmeikkäämpää puhua murretta ku puhdasta kirjakieltä. (Rauma, NPM2)

Yleensä murteessa siin-o hirvee ilmeikkäitä sanontoja ja, paljompuhuvia semmosia, kirjakielihä o oikeestaa aika kuivaa, eiks-oo? (Jyväskylä, NPM1a)

Täällä puhutaan myös *savvoo*, hiljaa ja *kovvoo*. Ilmeikäs viäntävä murre. (Raahe, Kokko 2010: 74)

Karjalan murre on jokseenkin samantapasta kun Savon murre, lausahdukset on tosi ilmeikkäitä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **eloisa**, **elävä**, **värikäs**.

ilmentyä tulla ilmi, paljastua

Hetihän tietystik karjalaisem myös tuntee – – enne 'ainakin se ilmenty ei se tietysti nyt enää näim mutta, ainakik kut tultii Helsingistä ni – – kyl sen huomias niinkum puhettyylistäkin. (Jyväskylä, NPM1a)

ilmestyä äänteiden lisäyksistä

Monessa tapauksessa ilmestyy kaksi samaa konsonanttia peräkkäin (*tullee, näikkö*). (Oulu, Nieminen 2005: 51)

Vokaaleja ilmestyy paikkoihin joissa niitä ei ennen ollut (*pimiä, hiliänen*). (Oulu, Nieminen 2005: 52)

ilmetä

Puheessani ilmenee monen eri paikkakunnan murretta. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 10)

Ehkä tää ei enää, ilmenen niinkäv voimakkaana tää [murre-ero] että on Helsingistä, koska ihmiset matkustaa huomattavastip paljo enemmän ja, ovat muuttaneet paikkakunnalta toiselle mut – –. (Jyväskylä, NPM1a)

iloinen eri murteista

[Turun murre] reipasta puhetta, jossa on jännä nuotti. Kuulostaa iloiselta. (Saarijärvi, JoY 2000)

[Rovaniemen murre] rempseää, iloista. (JY 2004)

Siellä [Itä-Suomessa] puhutaan letkeämmin ja rennommin, sillä lailla iloisemmin ja elämänmyönteisemmin. (Janakkala, JoY 2009)

[Karjalan] murre on iloista pajatusta. (Lappeenranta, JoY 2000)

Ks. **iloluonteinen**, **iloisuus**.

iloisuus itämurteista

Savolaisilla ei ole puhetyylissään niin paljon iloisuutta [kuin karjalaisilla]. (Polvijärvi, Palander 2004)

Pohjois-Karjalan murre on arvostettua iloisuutensa takia. Muualla päin murre on jäykempää.

(Rääkkylä, Palander 2004)

Ks. **iloinen**.

iloluonteinen

Mäntsälänkin on pakko olla länsimurteita, kun aattelen, ni jäyhempää, ei niin iloluonteista. (Mäntsälä, JoY 2009)

Ks. **iloinen**.

ilomantsilaisittain

[Puhun] Pohjois-Karjalan murretta, ilomantsilaisittain. (Joensuu, JoY 2002)

imeä omaksua

[Tv-] sarjoista imetään sanoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 59)

Syn. **adoptoida, lainata, omaksua**.

imperfekti

Turun murteessa outo, häiritsevä imperfekti. (Outokumpu, Palander 2004)

Turussa sanotaan imperfekti *isi:n* avulla: *tekisin* 'tein'. (Outokumpu, Palander 2004)

[Turun murteessa] *mä sanosin*, imperfektissä on *s*-kirjain joissakin sanoissa. (Hyvinkää, HY 2002)

Vrt. **konditionaali**.

inessiivi

Pohjois-Pohjanmaalla [on] lyhyet inessiivit: *talosa*. (Kajaani, JoY 1998)

inhimillinen

Pohjois-Karjalan murre [kauneinta], koska se kuulostaa lämpöiseltä, ihmisläheiseltä ja inhimilliseltä silloin, kun ei käytetä vittuilutarkoitukseen. (Turku, JoY 2005)

Vrt. **herttainen, lämminhenkinen, ystävällinen**.

inhota

Mä oon aina inhonnus sitä [slangia]. (Jyväskylä, NPM1a)

Kum mä, *mä*, juuri sitä on oppinu lapsilta just tämän *mä* ja *sä*. Jota minä oikeestaan inhoan. (Kuopio, NPM2)

Ks. **inhottava**.

Vrt. **vihata**.

inhottava kielestä ja kielenpiirteistä

Se vasta on inhottavan kuullostaa, jos ihminen yrittää puhuak kirjakieltä eikä hallihes sitä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 53)

Minusta se [slangi] on semmosta inhottavaa sotkua niinkun, jota nykysin tulee televisioistaki, puoliks. (Jyväskylä, NPM1a)

Jotkut ketkä on pohjoisemmasta Karjalasta saattavat sanoo inhottavasti vaik *tulloo*, kun tääl puhutaan selkeesti joka kirjain sillein ku on että *tulee*. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Ks. **inhota**.

Vrt. **epämiellyttävä, vastenmielinen; raivostuttava, ällöttävä, ärsyttävä**.

Inkerin murre kaakkoismurteista

Heill-ol heijjä, inkeri murteitas ja muita [karjalaisilla siirtolaisilla]. (Rauma, NPM2)

intonaatio murteita erottava sävelkulku

Kyllä siinä [vieraspaikkakuntalaisen puheessa] oma intonaationsa' on. (Tampere, NPM2)

Sanotaan nyt inttonaatio on, on yksi seikka siinä että se, siitähän sen erottaakin oikeastan ku raumalainen puhuu yleiskieltä ni se, sen erottaa siitä sitten helposti. (Rauma, NPM2)

Ja sit ehkä Helsingissä eij-oo mitää semmost kovin selvää esmerkiks intonaatiota tai nuottia siin puheessa. (Helsinki, NPM2)

Puheen yleinen aksentti, nuottikulku, intonaatio ja niin pois päin [säilynyt omassa puheessa Lapuan murteesta]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 43)
 [Lapin murteessa] intonaatio saattaa olla keskellä sanaa. (Kirkkonummi, HY 2002)
 Samoin tuon savolaisen, jollakin tavalla vaikka hän kuinka puhus kirjakieltä niin, jollakin tavalla tuo intonaatio on semmonej joka, antaa vihjeitä. (Helsinki, NPM2)
 Jossakin vaiheessa huomasi, että puheeseeni on alkanut tarttua keskisuomalainen hiukan sanoja venyttävä intonaatio. (Kymenlaakso, Laine 2006: 9)
 Syn. **nuotti, sävel, sävelkulku**.
 Ks. myös **korostus**.

inttäminen

[Pohjois-Karjalan murre] kuulostaa inttämiseltä, koko ajan kälättämistä. (Helsinki, HY 2002)

iskevä rytmistä

[Länsi-Suomen murteessa] iskevä rytmi. (Helsinki, HY 2002)
 Ks. myös **hakkaava, töksähtelevä**.

iskeä lisätä (äänteitä)

Toisaalta myö iskettään tuplakonsonanteja joka paikkaan [Pohjois-Karjalassa]. (Joensuu, JoY 2008)
 Syn. **survoa, sytkiä, tunkea, työntää, törkätä**.
 Ks. myös **laittaa, lisätä, panna, pistää**.

iso

[Lapuan murre] kuulostaa isolta, hyvältä ja komealta ja kaikki tunnistaa sen. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)

istua *istua suuhun*

Pääkaupunkiseudun puhetyyli ei istu suuhuni. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

itsekeskeinen

Pohjois-Karjalan murre on itsekeskeistä, erilaista ja varmasti muualla tunnistettavaa. (Joensuu, JoY 2000)
 Ks. myös **itsekäs, itseriittoinen**.

itsekäs eri murteista

Miust se [pääkaupunkiseudun murre] on aika itsekästä, se kuullostaa tosi itsekkäältä. (Savonlinna, Holopainen 2003: 4)
 Ks. myös **itsekeskeinen, itseriittoinen**.

itsenäinen murteen asemasta

Oman käsitykseni mukaan Rauman kieli on ”itsenäinen” kieli. Suomen kieltä ei näy siinä yhtään enempää kuin ruotsia. (Rauma, Soini 2011: 14)

itseriittoinen murteesta

[Helsingin murre] itseriittoisen kuuloista. (Turku, TY 2009)
 Ks. myös **itsekäs, itsekeskeinen**.

itäkielet itämurteet

Ne [murteet] on hyvim paljo, näköjää yleistymäs länsikieliks ja itäkieliks. (Rauma, NPM2)
 Syn. **itämurteet**.

itämurteet laajalti itäsuomalaista murteista

Länsimurteet on lyhkäsii ja itämurteet on lähinnä karjalais- savolaisperäisiä. (Rauma, NPM2)

Varsinki noi itämurteet, Itä-Suomesta tuli nii, se o aika hauskaa kunnella simmost. (Turku, NPM2)
Itä- ja Länsimurteiden rajaseudulla vaikutteita molemmista suunnista. (Jyväskylä, Arve 2002: 14)
Ks. **itäkielet**.

Vrt. **länsimurteet**.

itäsuomalaisittain

Aina ku halutaan hassutella, nii puhutaan itäsuomalaisittain. (Vantaa, JoY 2005)

Itä-Suomen murre

Mut Itä-Suomem murteista mä en niist ihan tarkkan tiiä mitä ne o. (Rauma, NPM2)

Kuuntelen puhetta ja yritän arvailla mistä päin he ovat kotoisin, varsinkin jos puhe kuulostaa itä-Suomen murteilta. (Sulkava, Lignell 2007: 104)

Tostahan kun lähetään tosta Loviisasta, eikä tartte niinkäöp pitkälle mennä ni sehän on jo koht ko Itä-Suomem murretta. (Helsinki, NPM2)

Esim. Itä-Suomen murretta en voi sietää. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 17)

Joensuussa kuulee vähemmän Itä-Suomen murretta kuin esim. Ilomantsissa, jossa vieläkin *pitää viäntää* murretta. (Joensuu, Alpia 2003: 98)

Syn. **itäsuomi**.

Vrt. **Länsi-Suomen murre**.

itäsuomi Itä-Suomen murre

[Haastateltava] sanoo puhuvansa karjalaa tai itäsuomea. (Tuupovaara, JoY 2002)

Syn. **Itä-Suomen murre**.

Vrt. **länsisuomi**.

J

j, jii, j-kirjain eri murrepiirteiden kuvauksissa

(1) siirtymä-äänteistä

[Pohjoispohjanmaalaisessa murteessa] hirveästi konsonanteja ja *j*:tä. (Pyhäjärvi, JoY 2002)

Joihinkin sanoihin lisätään kirjaimia, esim. *j*-kirjain lisätään moneen sanaan [Oulussa]. (Oulu, Vähälä 2005: 31)

[Oulun murteessa] *j*:tä käytetään paljon: *sajella* 'sadella', *käjet* 'kädet' [*d*:n vastineena]. (Parikkala, JoY 2000)

j:t tietystij jää pois niinku [sanassa] *poijjat* [Etelä-Pohjanmaalta muuttaessa]. (Joensuu, NPM2)

Siellä on sittes se Kuopijo niinkuj jotenkis sillee ne ottaa sen *jiin* siihen monessa paikassa [vrt. kohtaan 3] – – niitä *veetä* ja *jiitä* [siirtymä-äänteitä] ja kaikkee semmosta. (Kokkonen 2010: 39)

(2) geminaatiosta

Kajjaani kahella *j*:llä. (Suomenniemi, Palander 2004)

Kolmen *j*:n *Kajjaani*. (Nurmes, JoY 1998)

(3) muista murrepiirteistä

Savolaisilla on joissakin sanoissa *j*, esimerkiksi sanassa *velj* [liudennus]. (Tuusniemi, JoY 2000)

Kuopiolaiset pitkittävät *i*- ja *j*-kirjaimia [tarkoittanee mm. *kin*-liitepartikkelin vastinetta *onnii*, *pojattii*]. (Veteli, Isomöttönen 2008: 42)

Vrt. **v**.

jaaritella

[Savonmurteinen] jaaritteloo: *suattaa se ollat tai olla* 'olemata'. (Eno, Palander 2004)

[Kaakkoismurteissa] ei jaaritella, ei ole viäntämistä. (Joutseno, Palander 2004)

Itä-Suomessa puhutaan hitaammin, huolellisemmin, jaarittelevasti. (Vantaa, HY 2002)

jaarittelu

Jotkut murteet kuulostavat jaarittelulta. (Rauma, Soini 2011: 57)

Ks. **jaaritella**.

jankuttaa murteen puhumisesta

Jos toinen o puhuu yrittää erittäin kirjakieltä ja sillai nii ei sitä vähä vaikea sit ruvet Raumam murretta sitte jankuttamaan. (Rauma, NPM2)

Syn. **jyllätä, veivata, vetää**.

Ks. myös **heittää, jänkätys**.

jargon slangi, puhekieli

Riippuu siitä kenelle puhu [miten puhun]: En käytä esim. jargonia puhuessani mummulle. (Arve 2002: 36)

jatkaa ylimääräisistä äänneistä

Sanat on jatkettu [Ylikiimingin murteessa] esim. *tyhmä – tyhymä*. (Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52)

jatkaa sanojen pituudesta ja yhdistymisestä

[Pohjanmaalla] sanan loppujakaan ei lyhennetä. Enemmänki ne tuntus ne sanat jatkuvan. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Hämeen murrealueella] svengaavaa puhetta: kaksi peräkkäistä sanaa yhdistyvät pehmeillä ja jatkuvilla konsonanteilla eli sanojen välit helposti katoavat. (Espoo, HY 2002)

jauhaminen murteen sävystä

Se [oma haapajärveläinen murre] on semmosta jonkullaista jauhamista ja, semmosta, hidasta etenemistä ja pohdintaa hirviästi, että ehkä se on sitte luonne ja murre että ne on niinku tietysti, yhdessä kulkee minum mielestä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 72).

jees hyvä, hyväksyttävä

Oulun murre o iha jees, ku ainaki tunnistaa mist päin o. Ja muutenki se o iha omalaatust. (Oulu, Vähälä 2005: 27)

Syn. **OK**.

jengi *mie-jengi*

Vaimo on Kuusankoskelt kotosi et sielhän on tää *mie-jengi* [*mie*-pronominin käyttäjät]. (Helsinki, NPM2)

jengikieli

Nuorilla se [murre] oj jääny vähäm pois tullu tuota jengikieltä. (Turku, NPM2)

Syn. **jengimurre**.

Ks. myös **nuorisokieli**.

jengimurre

Slangi ja – – kaupunkilaismurre että, jengimurrej ja tämmönen, puhettyyli [tulossa murteiden tilalle]. (Joensuu, NPM2)

Syn. **jengikieli**.

jenkki

[Pääkaupunkiseudun murteet] kuulostaa jenkiltä. (Espoo, HY 2002)

Ks. **jenkkisana**.

jenkkisana

Nuoret sellaset fiftarit [1950-luvun ihannoijat] ja punkkarit kun ne tulee ni – – ne puhuu vähä jotenki, *sillee* ja *tällee* ja ne lainaa jotain sellasii jenkkisanoja ja – –. (Rauma, NPM2)

jii ks. **j**

j-kirjain ks. **j**

joensuulaisittain

Aki Parviainen [keihäänheittäjä] puhuu tunnistettavasti joensuulaisittain. (Tohmajärvi, Palander 2004)

joensuulaiskieli

Alussa se [kaveri], puhu iham pelkkää Helsingim murretta mut se tommosem puolev vuode' aikana palautu aika pitkältij joensuulaiskieleksi. (Joensuu, NPM2)

Joensuun murre

[Oma murre] lähinnä Joensuun murretta. (Joensuu, NPM2)

Joensuun murre kuulostaa lempeeltä, esim. *mie* ja *sie* on pehmeitä ilmaisuja. (Varkaus, JoY 2008)

joikaaminen, joikhaaminen

[Lapin murteet] perussuomea, mutta saamea sekoittuu. Joikaamista: *nunnuka*, *nunnuka*. (Vantaa, HY 2002)

Se [Lapin murre] on sellasta joikhaamista. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **joikaus**.

Ks. **joikata**.

joikata, joikhata

[Rovaniemen murteessa] *mie*, ne *joikhaa*. (JY 2004)

joikaus, joikhaus

[Lapin murre] suht selkeää joikhausta. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Syn. **joikaaminen**.

jokapäiväinen

[Murre on] tällasta jokapäiväistä, arkikieltä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 16)

Kyllä se [puhe] yleensä menee siis aivan tommosella, omalla jokapäiväisellä puhettyylillä [työssä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Niiden [lahtelaisnuorten] kieli on sellasta törkeempää, se on niinku jokapäiväistä puhetta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 24)

Tiettyjä puhekielen ilmaisuja ja sanoja on ilmaantunut sanavarastooni lähinnä jokapäiväisessä puhekielessä [Helsingissä] kuten *spora*, *safka*, *tsekata* jne. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 49)

Vrt. **arkikieli**, **arkimurre**, **arkininen**.

joustava

[Liperin murre:] ”Joustavaa”, kuvailevia sanoja. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

juntahtava maalaissävyinen, vanhahtava, miesmäinen

Pohjalaismurre on vähän miesten murre kanssa, se on vähän samanlainen kuin savolaismurre, juntahtava. (Leppävirta, JoY 2008)

Jos joku puhuu itäsuomalaista murretta, se koetaan juntahtavaksi. (Piikkiö, JoY 2005)

Syn. **juntti**, **junttimainen**.

juntteus

Savon murre [ruminta], koska se on liian pitkävetteistä ja juntteudelta haiskahtavaa. (Turku, JoY 2005)

juntti (adj.) maalaisesta tai vanhahtavasta puhetavasta

(1) maaseutumurteista, eri aluemurteista

Maalla puhutaan vähän junttimmin, mutta se ei mielestäni ole paha asia. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 49)

Sitte joku Tampereen murre, se on juntin kuuloista, sitä puhuu jotku keski-ikäiset traktorimiehet. (Ylöjärvi, JoY 2006)

Telkkarissa [kymenlaaksolainen kotimurre kuulostaa] aina ihan käsittämättömän juntilta, mutta moni muu murre kuulostaa korviini paljon rumemmalta, esim. Pohjanmaan tai Turun seudun murteet. (Kymenlaakso, Laine 2006: 14)

Savon murre on juntti. (Leppävirta, JoY 2008)

Puheeseen vaikuttaa se, kuinka kaukana maaseutu on kaupungista, esimerkiksi Ilomantsissa puhutaan junttimmin kuin täällä [Pyhäselässä]. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 66)

Meidän [liperiläisten] murre kuulostaa varmaan ihan juntille ja haiseekin lannalle. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

(2) *mie*, *sie* -pronominin käytöstä

Mie ja *sie* kuulostavat tosi juntilta. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 49)

Ehkä nuorena tuntui *mie* ja *sie* 'juntille', mutta en tahallaan eroon pyrkinyt. (Sulkava, Lignell 2007: 71)

Syn. **juntahtava**, **junttimainen**.

Ks. **juntteus**.

Vrt. **maalainen**, **maalaismainen**.

junttien kieli

Maalaiset puhuvat junttien kieltä, niin myös itäsuomalaiset. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 49)

Syn. **junttikansan murre**, **junttikieli**, **junttimurre**, **junttipuhe**.

junttikansan murre

[Keski-Suomen murre] junttikansan murretta. (Kerava, HY 2002)

Syn. **junttien kieli**, **junttikieli**, **junttimurre**, **junttipuhe**.

junttikieli

Minusta on helpompaa puhua savvoo kun etelän juntti kieltä. (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 67)

Syn. **junttien kieli**, **junttikansan kieli**, **junttimurre**, **junttipuhe**.

junttimainen

(1) eri aluemurteista

Länsimurteet, ainakin vanha forssa, on junttimaista. (Forssa, JoY 2005)

Tuntuu mukavalta kuulla vaikkapa tv:ssä jonkun puhuvan Kymin murretta, vaikkapa puhe kuulostaakin siinä yhteydessä vähän junttimaiselta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 14)

No niin tain niinkö yleensä Haapajärvellä kö, s-on [murre] semmosta, oikei semmosta junttimaista. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 57)

Minun korvaan kuulostaa savon murre junttimaiselta. (Maaninka, JoY 2006)

[Etelä-Karjalan murre] ei ole myös niin junttimainen kuten esimerkiksi Pohjois-Karjalassa. (Imatra, Kohonen 2003)

(2) muusta sosiaalisesti leimautuneesta puhekielestä

Erityisesti pääkaupunkiseudulla maalaisia halveksitaan junttimaisen puheen takia. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 49)

Vantaalla kiroillaan paljon ja puhutaan junttimaisesti. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **maalainen**, **maalaismainen**.

junttimurre

Pohjois-Karjalan murre on [eteläsuomalaisista serkuista] tuntunut junttimurteelta. (Tohmajärvi, Palander 2004)

Syn. **junttikansan murre, junttien kieli, juttikieli, juttipuhe.**

juttipuhe

S-on [oma puhekieli] tämmöstä takälläistä juttipuhetta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 41)

Syn. **junttikansan murre, junttien kieli, juttikieli, junttimurre.**

juro

Turussa ov vaikutteita Helsingistä mutta se on lipevämpää ja Lahden murre on jurompaa. (Lahti, Kantoluoto 2007: 49)

Ks. myös **jäyhä, karu.**

jurva Jurvan murre

Ainakin nää jokka täälä o, jokk-om muualta päin ne sanoo jotta, jos, jos jurvaa puhuu niin se on aika, murteellista. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

juttu, -juttu puhekielestä ja murrepiirteistä

Em mää oo huomannu et tääl mittä helsinkiläistä, juttuu [puhekieltä] olis sen enempää et he [telakkatyöläiset] olis halunnus säilyttää. (Rauma, NPM2)

Kyllä niitä niinku, murre-, juttuja [murremuotoja ym.] tommosia jättää, paljo vähemmälles semmoset jotka kouluja käy. (Jyväskylä, NPM1a)

Mikkelissä ja Joensuussa on omat juttunsa [murteet ja murrepiirteet]. (Turku, TY 2009)

No Lahdessa tulee ne *mä* ja *sä* -jutut, ja Lappeenrannan lähellä alkaa *miuaut*. (Kouvola, JoY 1998)

Pohjoisista tulevat *sie* ja *mie* jutut. (Ulvila, Hietava 2008: 59)

Ne [lähikaupunkien asukkaat] käyttää *Mie* ja *Sie* juttua. (Kangasniemi, Oja 2011: 57)

Mä en niin ku, hirveestip puhus sitä *sie* ja *mie* juttuu mut kyllä mä joskus. (Lieksa, Jämsä 2007: 71)

Syn. **homma, hässäkkä, tapaus.**

juurtua

Mum mielestä kauheita sanoja [tullut murteiden tilalle]. Must-on iha hirveitä noi suomen kielen noi uudet sanat mitkä on, nyt nykyjäjä juurtunus sinne [puhekieleen ja slangiin]. (Tampere, NPM2)

Nämä vanhemmat henkilöt [Jyväskylään muuttaneet] saattaa puhua, puhuap paikallista – – sitä juurtunutta murretta mitä siellä paikkakunnalla om mutta – –. (Jyväskylä, NPM1a)

juvelasti ovelasti, hauskasti

Maalaisnuoret puhuvat murretta, mutta silleen juvelasti. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 46)

jykevä

[Etelä-Pohjanmaan murre] jykevää, jos nyt kielestä tai murteesta voi niin sanoa. (Pyhäntä, JoY 2000) [”Ala-Pohjanmaa”, johon kuuluu mm. Pori:] Pohjanmaalaisen jykevää mutta *h*:ta ei viljellä. (Outokumpu, Palander 2004)

Ks. myös **jylisevä, jämerä, jämäkkä, järeä.**

jylisevä

Turun ja Porin murteissa *r* on vaikuttava ja jylisevä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **jykevä, jämerä, jämäkkä, järeä.**

jyllätä puhumisesta

Naiset taas sitten että, minkälaisia naisiaki oj jos ov vanhempia [työpaikalla], – – he jyllää sitä vanhaa [puhuvat entisellä tavallaan]. (Helsinki, NPM2)

Syn. **jankuttaa, veivata, vetää.**

Ks. myös **heittää.**

jyväskylä Jyväskylän murre, Jyväskylän puhekieli

Laukaata ja, jyväskylää ja kaikkee tässä [omassa murteessa] on sekasi. (Jyväskylä, NPM1a)

Luulen, että en puhu ollenkaan ”Jyväskylää”. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 51)

Syn. **jyväskyläläinen** (subst.), **jyväskyläläismurre**, **Jyväskylän kieli**, **Jyväskylän murre.**

jyväskyläläinen (adj.)

Ei tää [oma murre], puhasta jyväskyläläistä tietysti ole, minunkaam puhheeni ennää. (Jyväskylä, NPM1a)

Tämä oj jyväskyläläistä murretta, tää ov vähä semmosta ninkun savoki. (Jyväskylä, NPM1a)

Mä luule’ että se [oma puhekieli] o, ihaj jyväskyläläistä kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Joskus huomaan, jos käytän puheessani jyväskyläläisiä piirteitä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

jyväskyläläinen (subst.) Jyväskylän murre, Jyväskylän puhekieli

Kyllä joskus kum menöö kotian [Pohjanmaalle] nii huomaa, huomaa että puhuu semmosta – –, jyväskylälästä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Se nimeomaa muuttuu [maaseudulla] et se tulee, murteemmaks, enemmän murretta semmosta että, erottaa sen niinkuk kirjakielestä paljo helepommin kun tän, varsinaisej jyväskyläläise. (Jyväskylä, NPM1a)

Ja sitte kun se [kirjakieli] unohtuu nin sit sitä tulee niil leveetä jyväskyläläistä et. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **jyväskylä**, **jyväskyläläismurre**, **Jyväskylän kieli**, **Jyväskylän murre.**

jyväskyläläismurre

Kohtalaista yleiskieltä [oma puhe], jyväskyläläismurre hivenen tarttunut. (Arve 2002: 17)

Syn. **jyväskylä**, **jyväskyläläinen** (subst.), **Jyväskylän kieli**, **Jyväskylän murre.**

Jyväskylän kieli

Ei täällä muuta, erikoisempaa murretta ei Jyväskylän kielessä oo. (Jyväskylä, NPM1a)

No em mä en tiedä oikeen onko se, onko se tää Jyväskylän kieli sitten niin kaukana kirjakielestä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **jyväskylä**, **jyväskyläläinen** (subst.), **jyväskyläläismurre**, **Jyväskylän murre.**

Jyväskylän murre

Kyllä mä luulisi että enitep puhutaan tämmöstä, Jyväskyläm murretta onks se nyt Jyväskyläm murretta sitten nii. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Semmonem Savo, Savoj ja, Pohjammaaj ja, hämäläisten kielensekotushan se tässä tapahtu kun tämä oli semmonen niin sanottu, kulmio jo-, johka kaikki niinkun kasautu ja, ja siinä sitte oli näitte, yhteissummana se että tähän tuli niin sanottu Jyväskyläm murre. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä tämä on sitä Jyväskyläm murretta mitä minä puhun, kun tää ei oo oikeen kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **jyväskylä**, **jyväskyläläinen** (subst.), **jyväskyläläismurre**, **Jyväskylän kieli.**

jäljitellä (kirjakieltä, murretta)

[Kirjakieltä pitäisi puhua] opettajien, sitten, erilaisten tiedottajien, tai sellaste julkisuude henkilöidej joilla, joita jäljitellää joidem puhettapaa jäljitellääj ja, kielenkäyttö. (Kuopio, NPM2)

No kyl vanhemma ihmise on niigo näimpäi sanonu et, ”koita puhuu vaa raumaa, ettet niinku jäljittele et kirjakieltä”. (Rauma, NPM2)

Sitte jos muuttas vaikka toiselle paikkakunnalle nii ei rupija [ei pitäisi ruveta] sielä jäljittellee sitä puhetta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 81)

Em mää millään tavalla niinku, rupee [eri tilanteissa], jotaki murretta jäljittelemään. (Rauma, NPM2)

Jos toinen puhuu omaa murrettaan voin hyvin äkkiä alkaa jäljitellä sitä ja huomaan puhuvani samalla lailla. (Arve 2002: 39)

Syn. **matkia**.

jälkiliite suffiksi, sanan loppuosa

[Rauman ja Porin murteessa] jälkiliitteitä, jotka eroavat turkulaisista. (Turku, TY 2009)

Syn. **liite, lopuke, päätte, loppupäätte**.

jämerä

Yks [opiskelukaveri] on tuolta, Turuj ja Poril läheltä ja se puhuu kyllä sitten semmosta jämerää – – jotenkis siin-on niij jämerä se, sanojem painotus ja sellaane. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. myös **jykevä, jylisevä, jämäkkä, järeä, ponteva**.

jämpti

Ehkä me [turkulaiset] puhutaa jollain taval, lyhemmin et sanat on lyhyet, jämptit. (Turku, NPM2)

Sillon [asiakaspalvelussa] täytyy niinkup pyrkiäp puhumaan, mahdollisimman, jämptisti, asiallisesti, ehkä parasta suomee ja niim poispäi. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **jämptiys**.

jämptiys

[Eteläpohjalaiselle murteelle tyypillistä] jämptiys. (JY 2004)

Ks. **jämpti**.

jämsä Jämsän murre

Ja, nyt kum mä menen sinne kotijo nin, siellä or ruvettu puhumaa sitten, taas toisella tavalla tänä aikana – – Että siellä ei enää puhuta sillä tavalla, jämsää ku, aikasemmi. (Helsinki, NPM2)

Syn. **Jämsän murre**.

Jämsän murre

Aikasemmin, kum menin kotijo tommonen kymmenen kunta vuotta sitten ni, siellä erottu hyvi selevästi kun kotona puhuttiin sitä, Jämsäm murretta. (Helsinki, NPM2)

Syn. **jämsä**.

jämäkkyys

[Hämäläisten murre] laahaavan kuuloista, jämäkkyys puuttuu. (Joutseno, Palander 2004)

Ko. Murteeseen [Lapuan] liittyy suoruus, jämäkkyys ja tietynlainen rehellisyys. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)

Kaksoiskonsonanttisuus alkaa [Pohjois-Karjalassa] sieltä [Kesälahdelta] ja jämäkkyys murteessa. (Joutseno, Palander 2004)

jämäkkä

Se [Lapuan murre] on mukavan jämäkkää. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 10)

[Pohjois-Karjalassa murre] jämäkämpää kuin Etelä-Karjalassa, esim. *mennään mehttään* kun Etelä-Karjalassa sanotaan *mehtään*. (Joutseno, Palander 2004)

Ks. myös **jykevä, jylisevä, jämerä, järeä, ponteva**.

jänkhä pohjoissuomalaisista murteista

Ku ei tarvi hävetä jänkhäläisyyttä ku ei puhu jänkhää [= Oulun murretta]. (Oulu, Vähälä 2005: 33)

Jänkhä: *h* panhan jokha paikhan. (Arve 2002: 48)

Syn. **jänkhäläiskieli, jänkhämurre**.

jänkhäalue pohjoissuomalaisen murrealueen osa

Lappi jakaantuu ”jänkhäalueeseen” ja toiseen. (Laitila, JoY 2007)

jänkhäläiskieli pohjoissuomalaisista murteista

En [käytä Oulun murretta] koska se on perseestä jänkhäläiskieltä! (Oulu, Vähälä 2005: 33)

Syn. **jänkhä, jänkhämurre.**

jänkhämurre pohjoissuomalaisista murteista

Lapissa puhutaan jänkhä-murretta. (Helsinki, JoY 1998)

– – jos on ihan jotain jänkhämurretta ni sen niinku erottaa korva. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 89)

Jänkhän murre. (Arve 2002: 46)

Syn. **jänkhä, jänkhäläiskieli.**

jänkätys murteesta

Menee jonnekin tonne Samin himaan [Kajaaniin] sen faija ja broidi puhuu sitä niiden jänkätystä [murretta] samal tavalla. (Vantaa, HY 2002)

Vrt. **sählääminen.**

jännä

(1) murteista ja muista kielimuodoista

Minusta se [murteiden käyttö] on, aika mukavaa ja jännän kuulosta taas. (Tampere, NPM2)

[Turun murre] jännän kuuloista, särähtää korvaan. (Eno, Palander 2004)

Pohojalaaset, joo niillä on sellanen, jännä levee tyyli. (Helsinki, NPM2)

Kaveritkin aina sanoivat ”Te puhutte jännästi.” (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 68)

Länsirannikolta tulevat sanovat [lappeenrantalaisen] murteeni kuulostavan kivalta, hassulta ja jännältä. (Lappeenranta, Harjula 2003)

(2) murrepiirteistä

[Omasta puhekielestä:] yhtäkkiä painottaa sillai jännästit tais sittep puhuu jonku, sekaasinsan niinku omaa murretta ja sittej jotaim muuta murretta, se niinkul lähinnä ärsyttää. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Niill-on kyllä jännä, ihan oma nuottinsam millä keskisuomalainem puhuu. (Jyväskylä, NPM1b)

Sielläkin [Tampereella] se *ärrä* sanotaan jännästi. (JY 2004)

Syn. **jänskä.**

jänskä

[Liperin murteesta:] Jänskän kuulosta. Ehkä vähä liiankii väännetyltä [kuulostaa], että ne [sanat] on liian paljon väännetty. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

Syn. **jännä.**

järeä

Sen huomaa heti ni että, että että se ov vähä järeempätä se puhe [Pohjanmaalla]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **jykevä, jylisevä, jämerä, jämäkkä.**

järkevä murteista ja puhekielestä yleensä

Oulun murre kuulostaa ihan järkevältä ku puhutaan kaverien kans, mutta heti esimerkiks jos telekkarissa puhutaan oululaisittain ni se alakaa kuulostaa ihan hirviältä, ja melekeen hävettää puhua ite niin. (Oulu, Vähälä 2005: 30)

Jossahi, Keski-Suomessa se kuullosttaa järkevämmältä se puhe minusta. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

Se [Kainuun murre] on järkevemmän kuulosta kuin yleiskieli. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 8)

järkähtämätön

[Etelärannikon murrealueella] intonaatio suht monotoninen mutta silti asiallisen järkähtämätön. (Espoo, HY 2002)

Järvi-Suomen murre

Mä luulen et mulle oj Järvi-Suomem murrettakit tulluj jonkiv verram mä oli aika paljo Lappajärvellä ja –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

jättää pois

(1) äänneiden kadosta, sananmuotojen lyhenemisestä ym.

Niinku esimerkiks määkin ni, mä jätä, hirvee usei aina niinku, sanasta sen, *deem* pois. (Jyväskylä, NPM1a)

Raumalaineha jättää aina vähän tuolt lopust pois. (Rauma, NPM2)

[Huolettomassa puhemielessä] jätetään sanoista loppuja pois tai jotunki, ites sumplitaan niit. (Jyväskylä, NPM1b)

[Lapin murteessa] jätetään jotain pois: *piirakoi, tyttöloi*. (Outokumpu, JoY 1998)

(2) luopua murrepiirteistä

Kyllä sitte jotakis sanoja oj jättänyp pois mitä ei, ei tahado ymmärtään nuo jotka on tullum muualtapäin Suomia. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. myös **kesken** (*jättää kesken*), **ottaa pois**.

jäyhä länsimurteista, erityisesti pohjalaismurteista

Länsimurteet on jäyhiä. Kuvittelen Tampereen jäyhäksi. Lappi länttä, koska sekin on jäyhempää. (Mäntsälä, JoY 2009)

Mäntsälänkin on pakko olla länsimurteita, kun aattelen, ni jäyhempää, ei niin iloluonteista. (Mäntsälä, JoY 2009)

[Pohjanmaalla] murre on jäyhän kuuloista: *Moon tuolta, me mennähän*. (Outokumpu, JoY 1998)

[Pohjalainen] kieli on jäyhää ja puhutaan harvakseltaan. (Joensuu, JoY 2008)

[Pohjanmaan murre] ”jäyhä” murre, *hiihdetähän, lähdetähän* -tyyppiset ilmaukset tavallisia. (Mikkeli, JoY 2000)

[Pohjois-Pohjanmaan murrealueella puhe] venyttelevää ja jäyhää. (Kirkkonummi, HY 2002)

Ks. myös **juro**, **karu**.

jäykkä

(1) kirjakielestä ja muodollisten tilanteiden kielestä

Se [kirjakieli puhuttuna] tuntuu jotenkin, se on kauheej jäykkää. (Tampere, NPM2)

Jos täytyy ajatellak koko ajan kieltä [sääntöjä] ni silloin varmasti tulee aika jäykkää puhetta. (Kuopio, NPM2)

Jos se [television kieli] tulee aina vaan noin jäykästi jäykästi niin, se ei miellytä. (Helsinki, NPM2)

Se tulee – jollakin tavalla, jäykemmäksi kieli tuota virastossa. (Kuopio, NPM2)

Joskus se [myyntikeskustelu] ei sitte, jostain syystä onnistun niin nin sittes se oj jotenkin niinku, et se tulee niinkuj jäykemmij ja silloin tulee niinku erillaisia ehkä niitä sanoja, käytettyä. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) maaseudun kielestä ja eri murteista

Noila noila, maala asuvila ni on, on tota, jotenki vähä jäykempää se puhe – hesalaise erottaa kummiskii Helsingissä, ja maalaise erottaa Helsingissä puheesta. (Helsinki, NPM2)

Pohjois-Karjalan murre on arvostettua iloisuutensa takia. Muualla päin murre on jäykempää. (Rääkkylä, Palander 2004)

[Turun murre] hitaamman, jäykemmän kuuloista kuin Karjalan murre. (Juuka, Palander 2004)

No kyllä kaiketis se, Pohojammaam murre on aika sellasta jäykkää. (Jyväskylä-EP, NPM1)

[Lapin murre] jotenki jäykkää, äijät jänkhällä vääntää jotain semmosta. (Vantaa, HY 2002)

Keskisuomalaine on niinkuj jäykkä ja jäykkä kieleltään mutta –. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **kankea**.

Vrt. **kömpelö**, **tönkkö**.

jäädä katoamisesta (*jäädä pois*) tai säilymisestä

(1) murteiden katoamisesta

Nuorilla se [murre] oj jääny vähäm pois tullu tuota jengikieltä. (Turku, NPM2)

Ja turkulaistem murre sehän om muutenki jo, niinku pois jäänyk kauheesti et ei se oo' aitoo turkulaist mahtaaks sitä kukaan, osat puhuakkaa. (Turku, NPM2)

(2) murrepiirteiden väistymisestä

Erikoisemmat sanat on jääneet pois, käytän yleisempiä sanoja jos muut eivät ymmärrä, eikä sanoissa ole enää niin voimakkaita lyhennyksiä. (Imatra, JoY 2002)

Siitä [omasta puhekielestä] on jääny melkein tyystin pois ne jo muutamat murressanatkin, karjalaiset murressanat. (Tampere, NPM2)

Että tuota jo, alaluokilla aivan oppikoulussa oltaessa niin, jäi nämä savolaiset, savolaismurteen erikoisuudet niim pois. (Helsinki, NPM2)

Yliväännetyt sanat tullee jäämään pois [murteen muuttuessa]. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

(3) äänteiden, tavujen ym. kadosta tai puuttumisesta

[Raumalainen] lopettaa sanan hassusta paikasta. Keskeltä sanaa jää osia pois. (Lemi, Palander 2004)

Sanoista jää [lounaismurteissa] usein viimeinen tavu pois, esim. *sämpylöi* 'sämpylöitä'. (Jämsä, JoY 1998).

Puhun eteläsuomalaisittain. Lyhennellään sanoja, loput jää *sanoist* pois. (Espoo, HY 2002)

[Etelä-Suomen murre] lähimpänä kirjakieltä. Poikkeuksena Stadin slangi. Viimeinen vokaali jää usein pois, esimerkiksi *näist*. (Hyvinkää, HY 2002)

Monessa murteessa *d* jää pois. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)

Loppu-*n* jää pois [Karjalan murteessa]: *miu kaa* 'minun kanssani'. (Taipalsaari, Palander 2004)

[Oulun ja Kainuun murteissa] sanat lyhenevät: *autos*. Toinen konsonantti jää pois. (Joensuu, JoY 2000)

(4) murteiden ja murrepiirteiden säilymisestä

Se on jääny ihmisille tietysti jokkaiselle jääny, ihal lapsuudesta asti jos joku jää joku murre oikei ni – –. (Kuopio, NPM2)

Tosin on, murteenomaisia sanontoja, jäänyt ja sitten ehkä tommonen murteenomainen, rytmi [omaan puhekieleen]. (Tampere, NPM2)

Tiettyjä lapuan murteelle tyypillisiä sanoja on jäänyt puheeseen. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 20)

(5) muita ilmauksia: *jäädä unholaan, alakynteen, ilmaan, puoliväliin*

[Televisiossa] siinä vois jäähä jotkut murteet sitte unholaaj ja tulla joku [yksi murre valtaan], mitenkä nyt tuoho Helsingissä nin keskittyy – –. (Kuopio, NPM2)

Tuntuu jotta – – se Pohojammaam murre tahtoo jäärv vähä sen, Savon murteen kans alakynntehen. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Joissakin sanoissa loppu jää ilmaan, ei kuitenkaan kaikissa [Kymen murteessa]. (Suomenniemi, Palander 2004)

[*Tikkari, telekkari* esimerkkeinä] ei se ollenkaa tule että se tulis se koko sana oikein sillai, niinkun se pitäs tulla, se jää niinkup puolväliin toisinaa [nuorten kielessä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **pudota**.

Vrt. **jättää pois, kesken** (*jäädä kesken*).

K

k, koo puhettavan ja murrepiirteiden kuvauksissa

(1) ääntämyksen ja puhettavan kuvauksissa

[Hämeen murteen puhujalla] *r, s, k, ja t* tuli aina tosi terävästi. (Vantaa, HY 2002)

[Kuopion alueella] jotenkin kovempaa, *k*-peräistä murretta verrattuna omaan [Juuan] murteeseen. (Juuka, Palander 2004)

[Lapin murteessa] *k*:n jälkeen tulee *h*. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

(2) säilyneestä loppu-*k*:sta ja loppukahdennuksesta

[Pohjois-Karjalassa] *k*-loppuisia sanoja: *tulek*. (Joensuu, JoY 2000)

Ilomantsissa *k*:llisiä muotoja kuten *mänek*. (Outokumpu, Palander 2004)

[Pohjoiskarjalainen sanoi] et myö puhutaa ihmeellisesti kun sanotaan *hernekeitto* ilman toista *k*:ta. Kyl siin tavallaan on kuitenkin kaks *k*:ta vaik kirjojetaaki yhellä, mut se toinen on aika lyhyt verrattuna Pohjois-Karjalan kolmeen *k*:hon. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

(3) geminaatiosta

[Rovaniemen murteessa] kaksi *k*:ta sanassa yhden sijasta. (JY 2004)

Kyl siin tavallaan on kuitenkin kaks *k*:ta vaik kirjojetaaki yhellä, mut se toinen on aika lyhyt verrattuna Pohjois-Karjalan kolmeen *k*:hon. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

(4) muista murrepiirteistä

Se kun *k* vaihtuu *g*:ksi [kiinnittää huomiota, vrt. *rauman giäl*]. (Rauma, Soini 2011: 51)

Ne [eteläpohjalaiset] käyttää sitä *koota* ja *ärrää* ja, *kraapasoo* ja *krihmasoo* ja, minusta s-on niim mukavan kuulosta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 55)

[Oulun murteeseen kuuluu] *t*:n korvaaminen *k*:lla: *laitakko*. (Parikkala, JoY 2000)

[Poikkeako puhemielesi kirjakiielestä?] Esimerkiksi *k*:n käyttö: *haluuskä*. (Pietarsaari, JoY 2002)

Ämpäri on *sankko* kahella *k*:lla [Kajaanissa], sitä ei taivuteta: *tuot sä sankkollisen* eikä *sangollisen*. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **g**, **kh**.

kaasutella puhettavasta

[Kainuussa] kieli soljuu runollisesti mutta ei kaasuttele niin kuin karjala. (Outokumpu, Palander 2004)

kaava kaavamaisen kielen kuvailussa

Ei tää elämä saam mennän niinku, sanosin toho että kaavoihin, ehkä se kirjakielkij jonkunnäkönen kaava on jos sitä ruvetaal liikaa viljelee että –. (Jyväskylä, NPM1a)

– – mutta ei nyt hirmu tärkeetä [tiedotusvälineiden kielen] taj just niinku semmosta kaavoihi kangistunutta tartte' ’olla. (Kuopio, NPM2)

Ks. **kaavamainen**.

kaavamainen

Se oli [koulussa], teoria oli teoriaa ja, ja, ja, puhe, oli puhetta että sitä [murretta] ei, sillä tavalla tapettu mutta, nykyään se kuolee ilmam muuta koska, se, kaavamainem puhe alakaa jo, koulusta lähtien. (Jyväskylä, NPM1a)

Se on liijan kaavamaista [jos annetaan tarkkoja kielenkäytön ohjeita] ja se, se köyhdyttää. (Tampere, NPM2)

Ks. **kaava**.

kadota murteista

Toivottavasti ihmiset osaisivat olla ylpeitä omasta murteestaan ja yrittäisivät vaalia niitä etteivät kokonaan katoaisi. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 25)

Em mä usko et ne [murteet] kattoo mut ne muuttuu. (Turku, NPM2)

Turun murre miedontuu vähitellen tulevina vuosikymmeninä, mutta on tuskin minnekään katoamassa. (Turku, TY 2009)

Syn. **hukkua**, **kaikota**, **karista**, **kuihtua**, **kuolla**.

Ks. myös **haihtua**, **häipyä**, **hävitä**, **karsiutua**.

kadottaa hävittää

Mitä enemmän on, tätä paikkakunnan muuttoliiket nin se kadotta mum mielest, murteen. (Turku, NPM2)

Syn. **hävittää**.

Ks. myös **haudata alleen**, **häivyttää**, **tappaa**.

kahdennella vokaalien muutoksista

Yritän ehkä alitajuisesti matkia oululaista leppoisuutta ja kahdentelen vokaaleja vääriin paikkoihin, kun en tiedä miten se tehdään. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Syn. **tuplailla**.

Ks. myös **kahdentaa, kaksintaa, kaksinkertaistaa, tuplata**.

kahdennos geminaatio

[Turussa] sanotaan *Turkku*, omituisia kahdennoksia. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **kahdennus, konsonanttikaksinnus, konsonanttituplaus**.

kahdennus geminaatio

Savon tunnistaa kahdennuksesta *puhhuu savvoo*. (Arve 2002: 48)

Syn. **kahdennos, konsonanttikaksinnus, konsonanttituplaus**.

kahdentaa geminoida

Savossa kahdennetaan: *savvoo*. (Valtimo, Palander 2004)

Simpeleellä ruvetaan kahentamaan ja *metsä on mehtä*. (Imatra, Kohonen 2003)

Syn. **kaksintaa, kaksinkertaistaa**.

Ks. myös **kahdennella, tuplailla; kaksi**.

kahdentaminen geminoiminen

[Turun murteessa] kova konsonanttien kahdentaminen. (JY 2004)

Syn. **tuplaaminen**.

kahdentua geminoitua

Konsonantit kahdentuvat murteissa eri tavoin: lännessä kovat konsonantit kahdentuvat. (Laitila, JoY 2007)

Itämurteissa konsonantit kahdentuvat, esim. *tullee*, länsimurteissa vokaalit kahdentuvat, esim. *tuloo, mänöö*. (Jalasjärvi, JoY 2007)

Mie ossoon puhhuu suomee ja savvoo. Keskimmäiset konsonantit aina samoja, eli keskimmäinen konsonantti kahdentuu [yleisgeminaatiossa]. (Hyvinkää, HY 2002)

[Karjalan murteessa] konsonantit kahdentuvat: *sauvvat, hankaloo, pittää, lähttee, männä*. (Valtimo, Palander 2004)

Ks. **kahdentuminen**.

Vrt. **kahdentaa**.

kahdentuminen geminaatoista ja svaavokaalista

Konsonanttien kahdentuminen [tyypillistä kotimurteelle], *messä, veissi*. (Halsua, Isomöttönen 2008: 30)

[Alatornion murteessa] jotain vokaalin kahdentumista tais kuulua. (Kokko 2010: 114)

Syn. **kaksinaistuminen**.

Ks. myös **konsonanttituplaus**.

kaikenkielinen erimurteisista

Jokkaineha sielä näky puhuva [työpaikalla omaa murretta]. Oli siel kaikenkielistä, niitä työntekijöitä siel uimahallillaki. (Tampere, NPM2)

kaikota

Maaltamuutto kaupunkii se vaikuttaa minust [murteisiin] yhtee, yks tekijä se ja, ja tällä tavalla. Täl taval minust se tuntuu niin ko se, niin ko se [murre] kaikkois. (Turku, NPM2)

Syn. **haihtua, hukkuu, kadota, kuihtua**.

Ks. myös **häipyä, hävitä, karista, karsiutua**.

kailottaa puhetavasta

[Pohjois-Suomessa] poromiehet kailottaa jottain. (Rääkkylä, Palander 2004)

Savolaiset ehkä puhuu nopeemmim mut karjalaiset taas saattaa kailottaa kovempaa. (Kokkonen 2010: 55)

kainuu Kainuun murre

Vähän kainuuta [oma puhekieli], huomattavasti yleiskielisiä kirjaimia/äänteitä. (Jyväskylä, Arve 2002: 17)

Se oj jottaik kainuuta ja tätä, savvoo sekasi [oma puhekieli]. (Kuopio, NPM2)

Syn. **kainuulainen**, **Kainuun murre**.

kainuulainen (subst.) Kainuun murre

Em minä Savom murretta puhu. Minä puhum paremmin sitä kainuulaista. (Kuopio, NPM2)

No minä nyt osaksi tietystiv voin sekottaa siihe [kirjakieleen] sitä kainuulaista [lapsuusmurretta].

(Kuopio, NPM2)

Syn. **kainuu**, **Kainuun murre**.

Ks. myös **kainuulaisittain**, **kainuuminen**.

kainuulaisittain

On sanottu, että en puhu hirveän kainuulaisittain. (Suomussalmi, JoY 2002)

kainuuminen

Valtimolta Kajaaniin [siirryttäessä murre] muuttuu kainuumaiseksi, hienoinen ero Pohjois-Karjalaan. (Valtimo, Palander 2004)

Vrt. **kainuulaisittain**.

Kainuun murre

[Puhun] yleiskieltä pääosin. Jonkin verran kainuun murretta. (Arve 2002: 11)

Kait ne [kotiseudun asukkaat] puhuu tätä ”kaenuun” murretta. (Kajaani, Rissanen 1999: 6)

Me puhutaan Kainuun murretta ja savossa puhutaan savon murretta. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 5)

Syn. **kainuu**, **kainuulainen**.

kaksi (konsonanttia, kirjainta) geminaation kuvailussa

Yleisin asia jonka itse olen huomannut on että Kainuussa tulee yleisesti kaksi konsonanttia peräkkäin sanoihin. Esim. *Mittään* = *Mitään*. (Kajaani, Rissanen 1999: 9)

Kai sielläkin [Rovaniemellä] puhutaan vähän niinku kahella konsonantilla. (JY 2004)

[Pohjois-Karjalassa] sanoja pidennetään lisäämällä konsonantteja. Sanotaan kahdella konsonantilla *pannaani* [= banaani]. (Valtimo, Palander 2004)

Sitten näitä, sanotaa että, mitäs se nyt olis, käyttää kahta, sanotaa, – – [maaseudun asukkaat

Jyväskylän ympäristössä] puhuu niinkun kahella kirjaimella ku yhelläkin sen ninko – – sanotaan se tulis [kirjakielessä] ninku yhdellä kirjaimella ni, käytetään siinä semmosta kahta kirjainta et se tulee vähän pitempi. (Jyväskylä, NPM1a)

Se konsonantti tulee kaks kertaa puhheesee. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 23)

kaksinaistuminen konsonanttien geminaatiosta

[Liperin murteessa] konsonanttien kaksinaistuminen [geminaatio]. (Liperi, Pajarinen 1995: 141.)

Syn. **kahdentuminen**.

kaksinkertainen konsonanttien geminaatiosta

Ni, sillan tulee että, että mie itek kuulen justiaan nää kaksinkertaset konsonantit täälä välissä [geminaation]. (Joensuu, NPM2)

Vrt. **kaksi**, **kaksoiskerake**, **kaksoiskonsonantti**.

kaksinkertaistaa geminoida

Joitaki konsonantteja kaksinkertaistetaan [Haapajärven murteessa]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 23)

Syn. **kahdentaa, kaksintaa, tuplata**.

kaksintaa kahdentaa (geminaatiosta)

[Karjalassa] kaksinnetaan konsonantteja enemmän kuin savossa, esim. *Lähtekkee tulemmaa*. (Juva, JoY 2000)

Syn. **kahdentaa, kaksinkertaistaa, tuplata**.

kaksois- eri konsonanteista ja niiden muutoksista

– – mulla ei kyllä tule ne *pöljät* ja *polliisit* ja, en en sitä kaksoisällä en kyllä sielä mielle [!], nii että että se minusta on niin ruma – – . (Muonio, Törmänen 2009: 33)

[Pohjanmaan murteessa] kaksois-*m* (*soittelemmaan, huutelemmaan*). (Helsinki, HY 2002)

Ne [turkulaiset] sanoo *mä meen kottiin*. Siin on kaksois-*t*. (Vantaa, HY 2002)

h-kirjainta laitetaan paljon joka väliin. Käytetään myös kaksois *s*:ää [tarkoittanee *messä*-tyyppiä]. (Halsua, Isomöttönen 2008: 40)

Ks. myös **l, tupla-l**.

kaksoiskerake geminaattakonsonantti

Niinku nytki minä sano että *vappaampaa*. Tullee ne kaksoiskerakkeita, ittestää. (Tampere, NPM2)

Syn. **kaksoiskonsonantti, tuplakonsonantti**.

Ks. myös **tupla**.

kaksoiskonsonantti geminaatta

Länsisuomalaisissa murteissa sanojen keskellä on kaksoiskonsonantteja, esim. *tervetuloa Turkkuseen!* (Orimattila, JoY 2007)

Monissa verbeissä tulee käytettyä [oululaisessa opiskeluympäristössä] ns. kaksoiskonsonanttia; esim: *tullee, mennee...* (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Pyrin välttämään sanojen 'viäntämistä' ja sopimattomien kaksoiskonsonanttien käyttöä (esim. *pittää* 'pitää'). (Sulkava, Lignell 2007: 48)

[Pohjois-Karjalan murteessa] kaksoiskonsonantit, niitä tulee joka paikkaan, esim. *tehhä*. (Lemi, Palander 2004)

[Oulun murteessa] kaksoiskonsonantti lähtee pois kanssa: *täällä* [sanotaan] yhdellä *l*:llä. (Haukipudas, JoY 2002)

Syn. **kaksoiskerake, tuplakonsonantti**.

Ks. myös **tupla**.

Vrt. **triplakonsonantti**.

kaksoisvokaali eri murrepiirteistä

[Länsisuomalaisissa murteissa] sanojen lopussa kaksoisvokaaleja, esim. *mää oon Turuust*. (Orimattila, JoY 2007)

Savon puolella kaksoisvokaali muuttuu erilaiseksi: *kuappi*. (Hyvinkää, JoY 2005)

Ässän [*messä*] ja *hoon* lisäilyistä sanoihin ja kaksoisvokaalien lyhentymistä [tunnistaa Vetelin murteen, tarkoittanevat *messä, meshän* -tyyppiä]. (Veteli, Björkbacka 2002: 21)

Yleensä tuloo kans palio kaksoisvokaalia [Etelä-Pohjanmaan murteessa], vaikka puhekieles olis vain yksi vokaali. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 39)

Syn. **tuplavokaali**.

kaksoisyleiskieli toinen yleiskieli, ”kakkoskieli”

Sitä [Helsingin slangia] puhutaan jo joka puolella, on kaksoisyleiskieli. (Rääkkylä, Palander 2004)

Kalajoen murre

Oon kyllä ruvettu puhua enemmän Kalajoenmurretta, vaikke sitä just nyt käytä... (Himanka, Peltola 2007: 64)

kallistua

Niillä [kangaslampilaisilla] on ehkä enemmän sitte, savom puolellek kallistuu se murre että, selvemmi. (Varkaus, NPM1a)

Vrt. **mennä**.

kalskahtaa

Ee sitä ite ees tiedosta että puhuu murretta, se kalskahtaa vaan toisen korvaan. (Joensuu, JoY 2002)
Aika lailla otettu ruotsin kielestä sanoja [murteeseen] ja väännetty niitä sitten suomen kieltä kalskahtavaksi. (Ulvila, Hietava 2008: 42)

Ks. myös **korva** (*karahtaa, sorahtaa, särähtää korvaan*).

kamala

(1) eri murteista

Jos sanotaan niinkun, Turum murrekki ni sehän on, itse asijas toistem mielest ihan kamalaa. (Turku, NPM2)

Kerran kuulin sitä [Rauman murretta] tv:stä ja se kuulosti kamalalta, oikein hävetti. (Rauma, Soini 2011: 25)

Vanhoil ihmisil kuulee, et kui kamalalt se oikee porimurre kuulostaa... (Ulvila, Hietava 2008: 84)

Eteläsuomalaiset serkut sanoneet joskus: onpa kamalan kuuloista [pohjoiskarjalainen Tohmajärven murre]. (Tohmajärvi, Palander 2004)

(2) muusta kielenkäytöstä

Tietty jos jotai ruotsalaislainoja sinne [käytti koulussa] ni nihiiv voidaa ainaki suomen kielen tunnilla tarttua kun ne on niin kuulostaa niin kamalalta tietysti. (Turku, NPM2)

Tietysti se [on koulussa tärkeää] että nytten pyritään nyt vähä oikeim puhumaa ettei aiva, kamalia sanoja käytä eikä tommosija alkeellisia virheitä tees siinä puheessaa. (Turku, NPM2)

Syn. **hirveä, kauhea, karmea**.

kanamainen

[Pääkaupunkiseudun kieli on] nuorten suusta kuultuna ärsyttävän korostunutta, kuulostaa kanamaiselta ja nokkivalta. (Vantaa, HY 2002)

kangerteleva

Em mää oikee tiijä, vähä semmosta kangertelevaa [oma puhekieli]. (Jyväskylä, NPM1b)

kankea

(1) kirja- ja yleiskielestä

Kut tuntuu [kirjakielen puhuminen] jotenkin niin kankialta ja, jotenki, teköö liian arvokkahaksi ittensä jos –. (Lapua, NPM1a)

– kun keskustelen henkilön kanssa, joka itse puhuu kirjakieltä huomaa vaistomaisesti pyrkiväni puhumaan kirjak. vaikka se onkin ”kankeaa”. (Veteli, Björkbacka 2002: 25)

On se [virastokieli] on se usein semmosta aika kankeeta että. (Helsinki, NPM2)

(2) murteista

Joskus kuj johonkin niinkun, Helsinkiin tai – etelähäm menöö nii, puhuu eteläpohojammaalaasta murretta nii ajatteloo aivan jotta, mitähän nua ny ajatteloo kup puhuu niij jotenki, kankiasti ja, venyttämällä tajj jotenki. (Lapua, NPM1a)

Syn. **jäykkä**.

Vrt. **kömpelö, tönkkö**.

kannakselainen (adj.) luovutetun Karjalan murteesta

Heille oli ensin niin outoa juuri täällä Pohjammaalla se hänen aito kannakselaine murteesa. (Helsinki, NPM2)

Kannaksen murre luovutetun Karjalan kaakkoismurre

Perusasiana on Kannaksem murre [omassa puhekielessä]. (Joensuu, NPM2)

Kyllä mä nyt sanoisin että kyllä mä sitä Kannaksem murretta pystym puhumaan. (Helsinki, NPM2)

Siellä minulla oli mukana kannakselainen apulainen – ja kun häm puhui sitä Kannaksem murretta, niin nämä pohjalaiset ensin sanoivat he eivät ymmärräs sitä. (Helsinki, NPM2)

kansankieli arkinen, normittamaton puhekieli

Sielä [radiossa ja tv:ssä] pitäisi olla, niinsanottua normaalia kansankieltä – tavallista kansankieltä. (Tampere, NPM2)

Sehän [työnjohtaja] saattaa olla hyvinkin hienosti puhuva et jotain semmosta tai se saattaa ihan tavallista kansankieltä puhua. (Tampere, NPM2)

Semmosija siis tavallisija, työmiehiä niinkum meitäkij jos joku esmerkiks neuvomaan tulee taim muuta et, ohjataan työssä ni semmosessa sais olla semmost et kansankielellä, että ei puhuttas hyvi hienoila sanoila. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **peruskieli, perussuomi, yhteiskieli, yhtenäiskieli, yleiskieli, yleispuhekieli.**

kansanomaisesti

Vähemmän koulutusta saaneet ni, kansa, puhuu kansanomaisesti. (Jyväskylä, NPM1b)

kansanomaisuus

Siinä [eri-ikäisten kielellisissä eroissa] juuri tuo, kansanomaisuus on enemmän vanhemman polven asija. (Kuopio, NPM2)

kantikas

Pohjanmaan murre – on kantikas, kuten venäjän kieli, neliömäinen. (Joensuu, JoY 2006)

Syn. **kulmikas.**

kapea

Kuuluisaa Helsingin s:ää (kapea, sihisevä ja terävä s) ei todellisuudessa paljoa kuule, lähinnä teinityöt saattavat käyttää sitä. (Helsinki, HY 2002)

karahtaa korvaan ks. **korva**

karista, karistua vähetä, heiketä, kadota (murteesta)

Itseltä vaa on karissu murrem matkav varrella ettei enää niin tuu puhutuksi, keskipohjalaista oikei. (Tampere, NPM2)

On tästä [Jyväskylän puhekielestä] niinkum pohjalaisuus karissup pois [jos vertaa Pihtiputaan murteeseen]. (Jyväskylä, NPM1)

Minultakit tietystij jonkuv verra on ajan kanssa sitä [Saarijärven murretta] karistunup pois. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **hukkaa, kadota, kaikota, kuihtua, kuolla.**

Ks. myös **haihtua, häipyä, hävitä, karsiutua.**

karistaa

Ehkä, multa, iteltäni se [murre] on karistettu siinä että, tuolla harjottelussa koko ajan sanotaan että, että pitää pyrkiä yleiskieleen. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Syn. **karsia.**

karjala kaakkoismurteista tai Pohjois-Karjalan murteesta

Joka puolella Karjalaa puhutaan erilaista karjalaa, ainoastaan *mie*- ja *sie*-muodot pysyvät samoina. Muv vanhemmat puhuu niinku karjalaa ja määhä puhun niinku enemmän niinkut täällä, määhä en niinku puhuk karjalaa niim paljo. (Jyväskylä, NPM1b)

Miula kotona nimittäm puhutaan karjalaks, vanhemmat on Karjalasta. (Kuopio, NPM2)

Joo ne [lapset] puhuu – – sammaa murretta mitä Kuopiossa puhutaa. Nii et ei se, ei ne oop periny mittää, savvoo eikä karjaloo [vanhemmilta]. (Kuopio, NPM2)

Kyllähän si[ihen, Jyväskylän murteeseen] varmaan niinkun sekottunu on semmosta, jotain semmosta, vähä karjalaa ja tämmöstä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **karjalainen** (subst.), **karjalaismurre**, **Karjalan kieli**, **Karjalan murre**.

karjalainen (adj.)

Jos siinä on tommonen niinkun karjalainem murret tais siin-o pohjalainem murren nii sen erottaa. (Tampere, NPM2)

Isä on karjalaine että karjalaisem murteen tunnen tietysti, niinku paremmin. (Helsinki, NPM2)

Mä puhun, niisanottua melko sivistynyttä puhekieltä jossa on joskus piirteitä hämäläisestä joskus pieniä piirteitä karjalaisesta, murteesta. (Helsinki, NPM2)

Tänääv viimeks niin tuli niin hienoa, karjalaista murretta että, minä vähäks aikaa keskeytin työt ja kuuntelin. (Jyväskylä, NPM1a)

Etenkin tämä karjalainem murre hävijää, joka päivä. (Kuopio, NPM2)

Jos siin-on [vieraan puheessa] karjalaisia sanoja nii heti tietää vähä suunnatam minneppäi [tunnistaa kotiseudun]. (Kuopio, NPM2)

Siitä [omasta puhekielestä] on jääny melkein tyystin pois ne jo muutamat murressanatkin, karjalaiset murressanat. (Tampere, NPM2)

Vrt. **vanhakarjalainen**.

karjalainen (subst.) kaakkoismurre tai Pohjois-Karjalan murre

Tosim mä joskus iha tahallani joissakii, vapaammissa keskusteluissa noin nin, puhun tahallani vähän niinkun karjalaista. (Helsinki, NPM2)

Minä puhum pohjalaista minä puhun savolaista ja karjalaista kaikkii sekasin että minum murre [ei] ole millään tavalla oikeaa. (Kuopio, NPM2)

Esimerkiks oom puhunut turkulaista ja karjalaista ja ehkä välillä raumalaistaki pikkuse. (Tampere, NPM2)

Syn. **karjala**, **karjalaismurre**, **Karjalan kieli**, **Karjalan murre**.

karjalaismurre kaakkoismurteista

Niinku esimerkiksi karjalaismurre ni se säilyy varmasti. (Turku, NPM2)

Syn. **karjala**, **karjalainen** (subst.), **Karjalan kieli**, **Karjalan murre**.

karjalaisittain

Karjalan murteen tunnistan *sie/mie* sanoista ja siitä, että mummoni puhuu karjalaisittain. (Arve 2002: 51)

Kyllä minusta jollakin tavalla nin, nin kyllä se karjalainen murre' on tarttunu että että kyllä minusta tuntuu että mä puhu jonku verran sitä, karjalaisittain. (Helsinki, NPM2)

karjalaispiirre

Savolais- ja karjalaispiirteeni ovat selvästi laimenneet. (Sulkava, Lignell 2007: 67)

Karjalan kieli kaakkoismurteista tai Pohjois-Karjalan murteista

– – paits sitten, mitä nyt on siirtolaisia ja muita tullun niin nehäm puhuu taas sitä Karjalan kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ei tuntuisi mielekkäältä jos radiossa tai televisiossa puhuttaisiin, millon jotain Karjalan kieltä ja milloin Pohjanmaan kieltä ja sattet taas Savon kieltä et jokainen kuuluttaja, puhuis omaansa. (Kuopio, NPM2)

Syn. **karjala**, **karjalainen** (subst.), **karjalaismurre**, **Karjalan murre**.

Karjalan murre

(1) kaakkoismurteista ja kaakkoissuomalaisista murteista yleensä

Ne [sukulaiset] puhuu kyllä kaikki ihan karjalam murretta. (Jyväskylä, NPM1a)

Työssä siis ei voi käyttää siis Karjalam murretta esimerkiks mutta, heti ko tapaa jonkun karjalaisen se niinku ihan huomaamatta menee Karjalam murteeks se puhe. (Helsinki, NPM2)

Meillä töissä o hyvim paljo muita murteita, Karjalam murteita aika paljo ja... ja just Helsingim murretta. (Helsinki, NPM2)

Saatiim puhua iham murrekkielellä [koulussa] minäki olen Karjalam murteella koulun käyny. (Helsinki, NPM2)

Puheeni on enemmän savolaista, ehkä siinä on jonkin verran myös karjalanmurretta, että sellaista sekalaista. (Sulkava, Lignell 2007: 39)

(2) Pohjois-Karjalan murteista

Eij-oo ennee sitä okeer reiluu, niinku sanottaan tiäläki ennen sitä karjalaista, Karjalam murretta kum puhuttiin nin tuota, se tuntu et se oli puhtaampaa. (Joensuu, NPM2)

Kyllähäm mulla vieläki niinkun aika pitkältim menee Karjalam murretta etenki joskus sattuu joku toinen samallinen niin hetkem päästä menee murteeseen. (Rääkkylä-Helsinki, Makkonen 2003: 101)

Joensuussa puhutaan tätä meidän murretta eli karjalan murretta. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 56)

Myös huastettaav vuan Karjalam murretta mutta, ei savvoo. (Joensuu, NPM2)

Niinku Tohmajärvellä olin koulussa ni siellä puhutti enemmän Karjalam murretta. (Kuopio, NPM2)

Syn. **karjala**, **karjalainen** (subst.), **karjalaismurre**, **Karjalan kieli**.

karkea

(1) eri murteista

Siellä [Hämeessä] on semmoinen, ihan oma puheenparsa kanssa, karkea ja hidas. (Imatra, JoY 1998)

[Pääkaupunkiseudun murre] rajua ja karkeaa, paljon kiro sanoja. (Vantaa, HY 2002)

Karkean kuulosta puhetta ja tyhymän [Oulun murre]! (Oulu, Vähälä 2005: 30)

(2) eri ryhmien kielestä

Sit taas, koulunkäymätön ni se on, hiukan karkeempaa ja härskimpää se [puhetyyli]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ei sunka se muute mut käytetä sitä karkeempaa kieltä siis ni herkästi [nuorten keskuudessa]. (Rauma, NPM2)

Ehkä se vähän karkeempaa se kieli varmasti om poikaporukassa ku, kotona, ja siellä voi tullam myöskin sitä slangityyliä [kertoo omasta pojastaan]. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) kielenpiirteistä

Sanotaan nyt joku – joku kauniin näkönen ihminen ja hän puhuu oikein karkealla äänellä ja aika aika noin tommost brutaalisti tai sillä tavalla, käyttää karkeita sanoja ja sanontoja niin, niin ajattelee et ei sovi oikei yhtee. (Rauma, NPM2)

Syn. **karskea**, **karski**.

karmea

Ku siellä [televisiossa] on karmeeta kieltä tulee nii että ihan, tukka nousee pystyyn. (Kuopio, NPM2)

[Kun] kuuntelee ja, katselee tuolta kun nuo virkamiehet puhuu Helsingistä – se on aika, aika,

karmeeta kuunneltavaa, kur rupee, noin tarkemmin kuunteleen. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **kamala**, **kauhea**, **hirveä**.

karsia

(1) murteellisen kielenkäytön vähentämisestä

Selvyydev vuoksi oj joutunuk karsimaan paljo semmosta, murteellisuutta pois siinä [järjestötoiminnassa]. (Jyväskylä, NPM1a)

– – nin ehkä, [Joensuussa] kiinniti huomijota puhettapaani siinä määri että, että sitä tamperelaista nyt sittev vähäj joutu karsimaan pois. (Kuopio, NPM2)

[Olen] jotenki yrittänykkis sitä Saarijärvem murretta niinku säilyttää, en niinku haluakkaa sit [murretta] erikoisestik karsiap pois – –, että minulla om paljon semmosia lyhyitä sanoja että, minä haluankin ne, säilyttää. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) murrepiirteiden karttamisesta

Et siinä vaiheessa [opiskellessa] piti niiku ruveta karsimaan sitä, lyhentelyä ja sitä kaikkea – –. (Rauma, NPM2)

Enkä minä niitä [savolaisia sanoja] välttä’ enkä, enkä pyrik karsimaa. (Kuopio, NPM2)

(3) sananloppuisten äänteiden kadosta

Se [koulussa puhuttu kieli] ov vähä semmosta päätteetöntä että, karsitaan kaikista sanoista ylimääräset päätteet ettei vaam puhutam mitään turhaa ettei suulihakset väsyj ja – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **jättää pois, karistaa, koulia pois**.

karsiintua ks. karsiutua

karsinta

Just kul lähti kotipaikkakunnalta kotiseudulta tännet Tampereellen ni sillon, sillon niinku tapahtu se, ratkasevin [murteen] karsinta [puhekielessä]. (Tampere, NPM2)

karsiutua, karsiintua murteista ja kielenpiirteistä

Luulen et se [oma murre] on aika pitkällem myöskik karsiutunu. Et se eijj-oon niim murreppitonen enää. (Tampere, NPM2)

Lapuan murre on niin syvällä minussa, että ei se ihan helpolla karsiudu. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 14)

Kuitenkin, näitäkin [lapualaisia murrepiirteitä] käytän, eivät ole karsiutuneet arkikielestäkään kokonaan pois. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 47)

Kyllä ne [muresanat] on tuala koulus vähä niinkuk karsiintunup pois. (Lapua, NPM1a)

Se [slangisanasto] o sittek karsiutunuv vähäv vanhempana pois. (Jyväskylä, NPM1a)

Ja sit ne [vieraat sanat] karsiutu pikkuhiljaa vanhemmiten kumminkim pois [nuorten kielestä]. (Rauma, NPM2)

Syn. **haihtua**.

Ks. myös **häipyä, hävitä; hukkaa, kadota, kaikota, karista, kuihtua, kuolla; kulua pois**.

karskea

[Pääkaupunkiseudun puhekieli] aika rumaa, karskeata. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **karkea, karski**.

karski

Pohjanmaalla puhuttava murre – –, sen ääntäminen on jotenkin karskia. (Eno, JoY 2006)

[Pohjanmaan murre] kuulostaa karskilta. (Joensuu, JoY 2008)

Syn. **karkea, karskea**.

karstusten murre Karstulan murre

Se [oma puhekieli] on se karstustem murrej ja, ei siitä niinkum pääse eroo. (Jyväskylä, NPM1a)

karttaa

Kyl mä muista ittekki kum mä tulin tännen niin kyllä sitä [Viitasaaren murretta] yritti visustik karttaak koska, sitä joutu heti, naurualaseks ja otettiin silmätikuks että, *katoham poekoo* ku, taitaa ollas Savosta kotosi. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **kiertää, välttää.**

Ks. myös **peitellä, piilotella.**

karu

Oulun murre kuulostaa ulkopuolisista varmaan tosi karulta ja hassulta, mutta kyllä mää siitä ite tykkään. (Oulu, Vähälä 2005: 28)

Ks. myös **juro, jäyhä.**

kasvaa murteen muuttumisesta

No kai siihe [murteen muuttumiseen] o [syynä] kaikki tämä juur ko ihmiset muutta paikast toisse niim paljo ni, niin se niinku sillai kasvaa, kasvaa [muuttuu ja sekoittuu] se murre. (Rauma, NPM2)

Vrt. **kehittyä, muuttua.**

katkaista loppuäänteiden kadosta

Turussa katkastaan sanoja ja käytetään ihan ihme päätteitä, *Turus* tai *Turkuses*, pilkotaan sanoja ja sidotaan niit yhteen: *onksmulkukkasoittanu*. (Vantaa, HY 2002)

[Turussa] sanan loput katkaistaan. (Espoo, HY 2002)

Syn. **katkoa, poikkaista.**

Ks. myös **lyhentää, pilkkoa, pätkiä, pätkäistä.**

katketa

[Turun murre] ihmeellisesti lyhennettyä, hassua, sanat katkee ihan kummallisesti. (JY 2004)

Ks. **loppua.**

katkoa loppuäänteiden kadosta

[Turun seudulla] katkotaan sanoja, sanoista jää loppu pois. (Kuusankoski, JoY 2000)

[Etelä-Pohjanmaan murteessa] sanojen loput katkotaan. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **katkaista, poikkaista.**

Ks. myös **lyhentää, pilkkoa, pätkiä, pätkäistä.**

katkokieli

[Varsinais-Suomen murre] katkokieltä, sanojen lyhentäminen, sanoja niellään. (Turku, TY 2009)

Vrt. **pätkä.**

katkonainen

(1) loppuheittomurteista

No se [Turun murre] on nii se on vaan katkonaista vaik se ois ihan kirjakieltä [tiedotusvälineissä] ni se on nii, se ol laakist poikki aina joka sana. (Turku, NPM2)

Lyhyttä ja nopeaa [Porin seudun murre]. Murteessa on paljon katkonaisia sanoja esim. kyllä = *kyl* katso = *kat* nyt = *ny*. (Ulvila, Hietava 2008: 15)

Ihan lounaassa puhe on aika typerää, esimerkiksi Porissa puhutaan hirveän katkonaisesti. (Somero, JoY 2007)

(2) rytmistä ja lauserakenteesta

[Hämeessä] murteen rytmi nopeampaa kuin Joutsenossa. Lauseet katkonaisia, rytmi vaikuttaa nopeuteen. (Joutseno, Palander 2004)

[Kajaani-akselilla puhekieli on kauneinta.] Kun ne puhuu niin nopeesti, se soljuu niinku eteenpäin, ei oo semmost katkonaista. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **pätkittäinen, pätkä.**

katukieli

Ainaki ennen sanottii Helsingissä se [slangi] oj joku katukieli, eikö se semmosta ole. (Jyväskylä, NPM1b)

Jossei se [nuorten kieli] nyt iha os semmosta, ihan sitä, semmosta katukieltä ni ei se minusta mitenkää häirihte. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **katuslangi**.

Vrt. **jengikieli, gangsta jou jou -kieli**.

katuslangi

Semmosta katuslankia [tulee murteiden tilalle]. Joka ei ollenkaan noin sovi. (Tampere, NPM2)

Syn. **katukieli**.

Kauhajoen murre

En pidä Kauhajoen murteesta. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 46)

kauhea

(1) eri murteista ja slangista

[Turun murre on] kauheimman kuuloinen muiden mielestä. (Turku, TY 2009)

[Tiedotusvälineissä voi puhua tavallista kieltä] paits kuha ei vaar Raumam murtteela se on kauhee murre. (Joensuu, NPM2)

Mum mielestä Kouvolassa puhutaan ehkä vähän siedettävämpää murretta ku Kuusaalla ku Kuusaalla se on niin et jos kuuntelee sellasta joka on syntyperänen kuusaalainen ni mä em pysty kuuntelees sellasta ku must se on niin kauheeta. (Kuusankoski, Pigg 2006: 79)

No ainakis s-on [Haapajärven murre] kauhian kuullosta ko, kuullee jossaki, telekkarissa ku Mika Myllylä puhuu nii s-on ihan kauhian kuullosta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 57)

Savo kuulostaa kaikkein kauheimmalta, ei mittään järkkee. Pitkät sanat, joista muut eivät saa selvää. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Vieraasta se [Liperin murre] kuulostaa kauhealta. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

No siellä [Helsingissä] puhutaa semmosta, kauheeta slangia että must se ov vähä ällöttävää. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) sanoista

Jotku sanat [Oulun murteessa] on iha kauheita, niinku esimerkiks *onnikka* ja *korttikaari* ja *pahki* ja *pölijäki* on hassu. (Oulu, Vähälä 2005: 39)

Mum mielestä kauheita sanoja [tullut murteiden tilalle]. Must-on iha hirveitä noi suomen kielen noi uudet sanat mitkä on, nyt nykyjäaj juurtunus sinne. (Tampere, NPM2)

Se, ruotsalainen tyttö ainakis sanoo et tää [Jyväskylän puhekieli] on tota ni, kaikkein selvintä niinkus suomee – – ettei oon niinku, kauheita muunnoksia että niinkuj jossain tuolla Hesassa. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **hirveä, kamala, karmea**.

kauneus

Se riippuu millai se ihmine painottaa sanat, se [murteen] kauneus. (Pori, JoY 2007)

Ks. **kaunis**.

kaunis

(1) suomen kielestä, äidinkielestä, kirja- ja yleiskielen mukaisesta puhetavasta

Eiks sitä pitäs ajatella että kirjakieli on kauneinta suomee. (Jyväskylä, NPM1a)

Nii oikeasta meill-on kyl niin kaunis kieli nii et jos sitä puhutaan oikein kauniisti ni, esimerkiks jossaki Keski-Suomessaki ni, sitä on nautinto kuunnella. (Turku, NPM2)

Murrettaham minäkip puhun, em minäkään kaunist suomee puhu. (Jyväskylä, NPM1a)

Ehkä tämmöset, viralliset, viralliset tilanteet ja tehtävät niin – – ehkä se silloin olisi, olisikin iham paikallaan se puhdas suomen kieli, kauneimmillaan. (Rauma, NPM2)

Mitä, meillä käy noita sairaahoito-, -oppilaita nin, niillä mum mielestä ni on, on kaunis kieli.

(Jyväskylä, NPM1b)

Kiva kun ne [opettajat] puhus, kaunist kirjakieltä ni. (Rauma, NPM2)

(2) murteista yleensä

Se [murre yleensä] on kaunista kieltä se on elävää rikasta kieltä. (Tampere, NPM2)
 Murre on kaunista kuultavaa korvalle esim. Savon murre. (Veteli, Björkbacka 2002: 55)
 (3) eri aluemurteista ja muusta puhekielestä

Ainakim mum mielest turkulainem murrekkin ni se on ihan, laulavaa kaunista murretta. (Turku, NPM2)

Esimerkiks kun me muutettiin tänne Turkuun, se oli vuonna yhdeksäntoistsatta olik se yhdeksäntoista, niin täällä puhuttiin niin niim paljo erilaista murretta kun nykyään, että se murre' on tulluk kauniimmaks [tasoittuessaan]. (Turku, NPM2)

Ei se [Satakunnan murre] minusta olem mitenkään niin kaunista. (Jyväskylä, NPM1a)

Helsinkiläinen puhuu kauniisti. Tamperelainen puhuu myöskin aika kauniisti. Ja niinku Lahdessakin puhutaa aika kauniisti. Kaunista murretta. (Turku, NPM2)

Tää Helsingim murre eij-oom mum mielestä mitää, kovi kaunista. (Helsinki, NPM2)

Pohjanmaalla venytellään sanoja. Puhe on sen takia erityisen kaunista ja myös sukunimet ovat Pohjanmaalla kauniita. (Kitee, JoY 2000)

Mä en kyllä varmaankaas sitä kaikista kauneinta [Etelä-] Pohojammaam murretta osaap puhua. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ei se [eteläpohjalainen murre] nyt mitään kovin kaunista kieltä oo. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Se [Oulun murre] kuulostaa ihan kauniilt suomen kielelt korvaan (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

Kyl se [Keski-Suomen murre], se on aika kaunista murretta. (Jyväskylä, NPM1b)

Ei kyllä Jyväskylässä ei mitään kaunista puhuta. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **ruma**.

kaunistella muuttaa puhetapaansa yleiskielisemmäksi

Sitte yleensä tavallisessa elämässä puhun ihan tavallisesti etten – – mitää yritäk kaunistella puhettani. (Jyväskylä, NPM1b)

Vanhemmat ihmine-, ihmiset niin, haluavat, kaunistellas sitä puhettyyliä ja – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Mä en taas usko että mä niim murteellisestip puhun et mun tartteis sitä jotenkii, sitte, puhistaat taik kaunistellaj jossai, muussa tilanteessa. (Jyväskylä, NPM1a)

Minusta tää Kuopion kiel on tarpeeks hienoo että ei täs tarvii enää kaunistella. (Kuopio, NPM2)

Syn. **fiinistellä, hienostella, koreilla**.

kaupunkikieli, kaupunkilaiskieli

Jyväskyläläiset puhuu kaupunkikielellä. (Kangasniemi, Oja 2011: 60)

Onha se [Jyväskylän kieli] vähä sellasta, slangi- taikka tommosta, miksikä nys sitä sanooskaa, kaupunkilaaskiältä tait tuallaasta yleiskiältä, pikemminki. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Syn. **kaupunkimurre**.

kaupunkilainen (adj. ja subst.)

Joskus ihav vaivaa niinkuj joidenkiv vanhempien ihmisten kaas puhuak ku huamaa jotta, huomaa jotta niinku, ei puhukkaan niin sellasta murretta mitä ne, ihan, että ne joo nyt ne ajattelee että tua ny yrittää täs hianostellaj ja puhuat tuallaasta, kaupunkilaasta jotakij jotta – –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)
 [Oulun seudulla] murre kuulostaa kaupunkilaisemmalta kuin Pohjois-Suomessa. (Liperi, Palander 2004)

Ilomantsin alueella on oma murteensa, joka muuttuu kaupunkilaisemmaksi Joensuuhun mentäessä. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Ks. myös **kaupunkimainen**.

kaupunkilaisittain

Kyllä minä puhun enemmän savvoo kuin vanhemmat, ei ne puhu silleen syvästi savvoo, ne puhuu enempi kaupunkilaisittain. (Riistavesi, JoY 2002)

kaupunkilaiskieli ks. **kaupunkikieli**

kaupunkilaismurre ks. **kaupunkimurre**

kaupunkimainen

[Oulun murre] kuulostaa kaupunkimaisemmalta, ei niin perinteistä [kuin Keski-Suomessa]. (Turku, TY 2009)

Ks. myös **kaupunkilainen**.

kaupunkimurre, kaupunkilaismurre

[Murteet] piristäviä, säilyvät, mutta syntyy varmaan enemmän 'kaupunkimurteita'. (Arve 2002: 70) Slangi ja – – kaupunkilaismurre että, jengimurrej ja tämmönen, puhettyyli [tulossa murteiden tilalle]. (Joensuu, NPM2)

Syn. **kaupunkikieli**.

Kaustisen murre

En [puhu] kirjakieltä. Hieman Kaustisen murteella eli *h*-kirjainta joka väliin... (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 24)

Kaustisen murtheeseen ei mun mielestä kuulu mitään hirviän erikoista. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 34)

kavaltaa

Niin kyllä se [murre] kyllä se jollakit tavala kavaltaa sen että mistäpäin hän on kotosin. (Kuopio, NPM2)

Syn. **paljastaa**.

kaventaa lieventää, miedontaa (murretta)

Ammattikoululaiset pojat jatkavat murteen käyttöä, kun taas enemmän kouluttautuneet kaventavat murrettaan. (Outokumpu, Palander 2004)

Syn. **miedontaa**.

Vrt. **laimentunut, laimeta, neutralisoida**.

kehitellä

[Etelä-Suomen] murre on hyvin pitkälle kehitelty, joten sitä ei välttämättä muualta tullut ymmärrä. (Kitee, JoY 2000)

Siellä [nuorten keskuudessa] sitten kehitellään tällai, lyhennetty kieli [slangi]. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **keksiä**.

kehittyä puhettavan muuttumisesta

Ne [lapualaiset] jotka – – jotka on niinkun samaikäsiä kum mä niin, sen tajuaa että puhettyyli on kehittynym [muuttunut] mutta – –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Minä oov valmis, valmis pitämään sitä [Helsingin puhekieltä] omalla tavallaam murteena mut hyvin hyviv voimakkaasti nopeestik kehittyvänä. (Helsinki, NPM2)

Tää on – – kehittynyn niinkun kirjakieli paremmin käytäntöön täällä kaupungin keskustassa [Jyväskylässä], ihmisten keskuudessa. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **kasvaa, muuttua**.

keikailla

Kyllä minusta se on [murteen käyttö], ihan sopivaa jos ei sitte sillä, keikailla taikka... (Helsinki, NPM2)

keimaileva

Itämurteet on keimailevia ja kevyempiä [kuin länsimurteet]. Kujeilevia. (Mäntsälä, JoY 2009)

keinotekoinen

Ei se [kirjakielinen puhe] oos semmosta rentua, se on semmosta keinotekosta, vaikka se tulee niiltä [esimerkiksi opettajilta] hyvin. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 36)

[Helsingin slangi] ärsyttävää kuunneltavaa, koska se vaikuttaa niin keinotekoiselta ja ääni on usein honottavaa, nenästä tulevaa. (Rauma, Soini 2011: 53)

Mä tiijä eräil ihmisillä on sitä [savolaispainotusta] ja se on kyllä nin keinotekosta että – –. Sitten kuv vääntää keinotekosestis sen, muka niinkun että se kuullostas – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **teennäinen, tehty**.

keinuva

[Lapin murteessa] keinuva puhetapa; sanoja venytetään. (Turku, TY 2009)

kekseliäs

Etelä-pohjanmaan murre on kuitenkin kekseliästä ja välillä mukavan humoristista sekä mahtailevaa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 14)

keksiä

(1) uusista sanoista

Joku keksii ihan omasta päästään ja sit ne leviää, kotinuorilla ei ole niin paljon itse keksittyjä sanoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

Ne niingo koululaise ne keksivä omii omii semmossi merkillissi sanoi. (Rauma, NPM2)

Stadin murre osaksi ihan käsittämätöntä, sanat tuntuu keksityiltä. (Kokko 2010: 87)

(2) kielimuodoista

Kirjakielihä on keksittyä kieltä, tavalla. (Jyväskylä, NPM1a)

Sehän nyt ei oikeestaa onko se murretta vaim mitä onko se, muuten keksitty [Helsingin slangi]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ni silloin [muiden asenteiden vaikutuksesta] henkilö joka ei uskalla olla erilainen ni se samaistuu sit puhekielessäkin se keksii ittelles jonkunnäkösen keskiverron. (Turku, NPM2)

Vrt. **kehittelä**.

kemijärveläinen (subst.) Kemijärven murre

Siellä [pohjoisessa] kö nää puhuvat kemijärveläistä ja siinä on osaks niinkö rovaniemeläistä murretta. (Rauma, NPM2)

Syn. **Kemijärven murre, kemijärvi**.

Kemijärven murre

Ei tämä [oma puhekieli] ainakaan Kemijärvem murretta ole. (Rauma, NPM2)

Syn. **kemijärveläinen, kemijärvi**.

kemijärvi Kemijärven murre

Ei mum mielestäni tämä olek kyllä kemijärvee mitä minä puhun. (Rauma, NPM2)

Syn. **kemijärveläinen, Kemijärven murre**.

Kemin murre

– – että se mitä mep puhumma just jotaki, sekotuksia ja meän kiehleej ja – – just tässä lähi- nuita Kemij ja Torniom murtheita niin sekasin. (Pello, Vaattovaara 2009: 105)

kepeä

Pohjoiseen mentäessä kieli muuttuu niin, ettei se ole niin leveää ja raskasta kuin Savossa vaan kepeämmän oloista. Esimerkiksi pohjoisessa sanotaan *kipiä*, kun taas Kuopiossa *kippee*. (Kuopio, JoY 2000)

Vrt. **keveä**.

kesken sananloppuisten äänneainesten kadosta

(1) *loppua kesken*

Lännessä on töksähtelevä tyyli, esimerkiksi Porin murre, koska sanojen lopusta puuttuu vokaali, sanat ikään kuin loppuvat kesken. (Kristiinankaupunki, JoY 2007)

[Lounaismurteiden] sanoissa ei ole selvää päätettä, ne loppuu kesken. (Vantaa, HY 2002)

(2) *jäädä kesken*

[Turun murteessa] lyhytpuheisuus, sanat jää kesken. (JY 2004)

(3) *jättää kesken*

[Turun murre] nopeaa, jätetään lauseet kesken, epäselvää, hirmu hankala karjalaisen ymmärtää. (Outokumpu, Palander 2004)

Lahden tienoilla [murre] muuttuu siten, että sanoja jätetään kesken, minkä huomaa etenkin tekstiviesteissä, esim. *siideril* 'siiderille'. (Helsinki, HY 2002)

(4) *päättää kesken*

Päätetään lauseet hieman kesken jättämällä yksi tai enemmän kirjaimia pois lopusta. (Rauma, Soini 2011: 23)

keskeneräinen loppuheittoisesta murteesta

Ihan hyvää [Porin seudun murre] ehkä vähän kesken eräistä. (Ulvila, Hietava 2008: 13)

Ks. **kesken**.

keskiarvokieli neutraalista murteesta, sekamurteesta

Oisko se [kaupunkislangi] tullus siitä että, menee kaupungeissa murteet sekasij ja sit tulee tommone, keskiarvokieli tai jotain tollasta. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **keskivertokieli**.

keskikonsonantti sanansisäinen konsonantti

[Savon murteessa on] tämmöset *mittään* ja *kukkaan* että se keskikonsonantti on niinku kahtena [yleisgeminaatiossa] – –. (Kuopio, Törnqvist 2004: 49)

Ks. **keskimmäinen**.

keskimmäinen sanansisäinen (konsonantti)

Mie ossoon puhuu suomee ja savvoo. Keskimmäiset konsonantit aina samoja, eli keskimmäinen konsonantti kahdentuu [yleisgeminaatiossa]. (Hyvinkää, HY 2002)

[Hämäläinen murre] painottaa keskimmäisiä konsonantteja. (Hyvinkää, HY 2002)

Ks. **keskikonsonantti**.

keskipohjalainen (adj.)

Minusta tuntuu että mulla on keskipohjalaista murretta, vieläkin koska jotkut sanoo – –. (Tampere, NPM2)

keskipohjalainen (subst.) keskipohjalainen murre

Itseltä vaa on karissu murrem matkav varrella ettei enää niin tuu puhutuksi, keskipohjalaista oikei. (Tampere, NPM2)

Syn. **Keski-Pohjanmaan murre**.

Keski-Pohjanmaan murre

Pohjos-Pohjamaan taikka Keski-Pohjamaan murteen tuntee ja taas toisaalta Pohjos-Karjalan murren niin erottaa. (Tampere, NPM2)

Syn. **keskipohjalainen** (subst.).

keskisuomalainen (adj.)

No tää [Jyväskylän kieli] o siis tyypillisestik keskisuomalaista, aika puhasta murretta. (Jyväskylä, NPM1b)

Mää katson itseni – – keskisuomalaiseks ja, puhun, keskisuomalaista kieltä, em mä tiedäm mitä se om mutta, uskosin et se on aika tyypillistä keskisuomalaista kieltä, ilman murteita. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyllähän se keskisuomalainem murret tietystip päämurre on [Jyväskylässä], sikälük kun keskisuomalaisesta murteesta voijaam puhua eihän sitä nyt, puhtaana, löyvy oikeestaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Puhun pohjanmaan, savon ja keskisuomalaisten murteiden sekakieltä. (Arve 2002: 14)

Sanon esim. *mä, sä*. Puheessani kuulemma keskisuomalainen sanojen painotus. (Arve 2002: 16)

keskisuomalainen (subst.) Keski-Suomen murre

Se [murre] oj justiin tätä tämmöstä levveetä keskisuomalaesta, mitä täällä puhutaa. (Jyväskylä, NPM1a)

[Kaupassa]niin tuli, täti kyselemmään, mattoja nin, ni häm puhu ihan tätä, keskisuomalaista tämmöstä, joka on niinku puolittain savvoo ja, ja puolittain kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä ne [lapset] lähinnä suome-, tätä, keskisuomalaista puhuu, Keski-Suomem murretta. (Jyväskylä, NPM1a)

Se on se *mie, mie* että se ei niinkuk kuulut tähän keskisuomalaiseenkaa ollenkaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **Keski-Suomen kieli, Keski-Suomen murre, keskisuomi.**

Ks. myös **Keski-Suomen puhekieli.**

keskisuomalaisittain

[Puhun] perussuomea keskisuomalaisittain, poikkeaa esim. virallisesta kielestä. (Arve 2002: 17)

Kyllä se huomaa ettei se [vaimon puhe] iha tule, niinkun keskisuomalaisittai aina että, tulee vähän niinkun tätä, Tampereem puolem murretta. (Jyväskylä, NPM1a)

Keski-Suomen kieli

Se [keuruulainen isä] ei oppinut tätä, Keski-Suomen kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **keskisuomalainen** (subst.), **Keski-Suomen murre, keskisuomi.**

Ks. myös **Keski-Suomen puhekieli.**

Keski-Suomen murre

Tää ov vissii sitä Keski-Suomem murretta, tämmöstä leveetä. (Jyväskylä, NPM1a)

Niistä nähtävästii tuntuu, turkulaisista tää Keski-Suomem murrekkij jo lähelles savvoo, vivahtavalta. (Jyväskylä, NPM1a)

Keski-Suomen murre on epätasapainossa, koska siinä yritetään yhdistellä piirteitä muista murteista. (Joensuu, JoY 2000)

Niinku Keski-Suomem murre on taas, esimerkiksi se murre mitä meillä puhuttiin sielläpäin

[Pihtiputaalla] nin, se on sellasta sekamurretta, että siihen on sekottunu aika paljon kaikennäkösii murteem piirteitä. (Helsinki, NPM2)

Syn. **keskisuomalainen** (subst.), **Keski-Suomen kieli, keskisuomi.**

Ks. myös **Keski-Suomen puhekieli.**

Keski-Suomen puhekieli

Ehkä se [oma puhe] tätä Keski-Suomem puhekieltä on. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **keskisuomalainen** (subst.), **Keski-Suomen kieli, Keski-Suomen murre, keskisuomi.**

keskisuomi Keski-Suomen murre

[Jyväskylän puhekielestä:] savoperäistä ”keskisuomee”. (Arve 2002: 62)

No minä kyllä ihan omasta mielestän puhun, puhun niinkun tätä keskisuomee. (Jyväskylä, NPM1b)

No heillä [Jyväskylän ympäristöstä tulleilla työkavereilla] on vähä tommonen niinkun, kaupungi ulkopuolella, vähä sellanem maalaispuole, vähä, leveempää keskisuomea. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **keskisuomalainen** (subst.), **Keski-Suomen kieli**, **Keski-Suomen murre**.
Ks. myös **Keski-Suomen puhekieli**.

keskivertokieli, keskiverto

Raumam murretta on tullus sit tietysti puhuttua noi, lapsuudessa ihan sitte vanhempien mukana sitte siitä sitte puhekkieleen – – jonkillaisee, keskivertokieleen sitte siirtyny. (Rauma, NPM2)

Ni silloin [muiden asenteiden vaikutuksesta] henkilö joka ei uskalla olla erilainen ni se samaistuu sit puhekkieleessäkin se keksii ittelles jonkunnäkösen keskiverron. (Turku, NPM2)

Syn. **keskiarvokieli**.

Vrt. **kompromissi**.

keskustelukieli

Mutta sem murre on näin, paikkakuntalaisten keskuudessa nii se on tuommosena keskustelukielenä. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **keskustelumurre, tulkkauskieli**.

keskustelumurre

[Savolainen murre] keskustelumurre; käytetään ajanviettämiseen, kun taas länsimurteilla puhutaan asiaa. (Turku, TY 2009)

Vrt. **keskustelukieli**.

kesy

[Joensuun murre on] kesympi versio kuopiosta. (Turku, TY 2009)

ketjumainen

[Tampereen murteessa] sanojen välillä ei ole taukoja ja puhe on ketjumaista. (Kuopio, JoY 2000)

keuruulainen (subst.) Keuruun murre

Minä en sitä keuruulaista ossaap puhua mutta, mutta kyllä senkin [1950-luvulla] huomaa ja tuns, erilleem muista. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **Keuruun murre**

Keuruun murre

Sanottaa että se on, meleko hyvää suomen kieltä noim murteenakin, tuo Keuruun murre. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **keuruulainen** (subst.)

keventävä

Kyllä pohojalaisetkin kun ne, puhuvat niin kyllä, kyllä se on, siinä oj jotain, jotai semmosta, hauskaa ja keventävää, heidän puhetyylissään että – –. (Jyväskylä, NPM1a)

keveä kielenkäytöstä ja ääntämyksestä

[Kuopion seudun savolaismurteesta:] Keveä puhe, laiska kielenkäyttö, *viäntää, mennee*. (JY 2004)
d:n tilalla on [Vetelin murteessa] keveä, liudennettu *r*. (Veteli, Björkbacka 2002: 19)

Vrt. **kepeä**.

kevytsavo

[Mikkelin seudun savolaismurteesta:] *kevyt-savo* verrattuna Kuopion seudun murteeseen. (JY 2004)

Vrt. **puolisavo, sekasavo**.

kh, koofoo peräpohjalaisten murteiden *h*:sta

[Lapin alueella] *kh*, esim. *joikhaa*, sekä *th*, esim. *mähää*. (Helsinki, HY 2002)

Joka kohtaan tulee [lappilaisten puheessa] *koohoo* ja päätteet silleej jännästi (Rautavaara, Korhonen 2006: 16)

Lapissa *khä-khä: jänkhä. k ja h* vilahtaa. (Joensuu, JoY 2000)

Ks. myös **joikata, jänkhä, kiehkiä; kurkkuääne.**

kiehkiä peräpohjalaisesta puhetavasta

Lapin murteessa kiehkittää. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **huokailu, kh.**

kiehtova

[Karjalan murre] kiehtovaa, koska kuulostaa omituiselta. (Espoo, HY 2002)

kiekaisu intonaatiosta

[Karjalan murteessa] aalloittain etenevä puhe, nousuja ja kiekaisuja. (Helsinki, JoY 2005)

[Peräpohjalaismurteissa] alku- ja loppukiekaisu, alkupaino, keskellä hitaampi vaihe. (Turku, TY 2009)

kiekua

Itä-Suomessa hölötetään ja kieutaan. (Helsinki, JoY 2005)

Vrt. **miukuminen, naukuminen.**

kielellinen

Se oma kielellinevä väri, siinä [murteissa]. (Kuopio, NPM2)

Ni tietysti, Jyväskyläm mur[re], noisanottu, kielellinej Jyväskylä muuttuu vähän se saa vivahteita sillehän ei voim mitään. (Jyväskylä, NPM1a)

No em mä pidä [itseäni helsinkiläisenä], – – kielellisesti ’en ollenkaaj ja tota noin, noin muutenkan – –. (Helsinki, NPM2)

Ku siirtoväki tuli ni sitähä ois [karjalaisena] voinup pyrkiä lyöttäytymää joukkoo, kielellisesti mutta musta se tuntu teatterilta taas sillon. (Helsinki, NPM2)

Kyllä joskus tuntuu että [puhun] aika rumastit tulee siis sillai, kielellisesti rumasti. (Jyväskylä, NPM1a)

Mä en sillä tapaa noin niin ku kielellisesti sitä, sitä tuota noin ni arvostelee taikka tarkkaile [toisen puhetta]. (Helsinki, NPM2)

kielenkäyttö puhetavasta, murteen käytöstä

Varsinkin nuorilla on semmosta, ommaa kielenkäyttöä ehkä se on tulluj just koulussa ja, ja silleen ehkä senkii takia että niinkun, on niinkun semmosta vähä omaa salaista, kielenkäyttöä että ei niinku, kaikki vanhemmat ymmärräs sitte. (Jyväskylä, NPM1b)

Se on jotenkis sivistyneempää, sit se kaupunkilaisten kielenkäyttö. (Jyväskylä, NPM1b)

Puheesta. Kielenkäytöstä, miten kääntää kieltä [erottaa kuopiolaisen]. (Kuopio, NPM2)

Ks. **kielenkäyttötapa, kielenkäytöllisesti.**

kielenkäyttötapa

Katsos: sivistyksellistä mielikuvaa itsestään viljellä yrittävän ei pidä antaa paikallisten kielenkäyttötapojen sitoa itseään. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

Ks. **kielenkäyttö.**

kielenkäytöllisesti

Tietysti onhan joskus tullu, vaikeuksia niinko et ei tiedäm mitä sanoa mut niinku että kielenkäytöllisesti että millä murteella nyt sanos sen ja muuta ni eijj-oos semmosta tullu että. (Kuopio, NPM2)

kieli murre, puhekieli

Se [Helsingin slangi] ei oo mikään kieli, eikä murre, eikä siitä saa kukaan oikee suomalainen selvää. (JY 2004)

Mehäm puhuimme [työpaikalla] sitä enemmän sitä kieltä mitä siellä Helsingissä puhuttii. (Rauma, NPM2)

Kyllä Jyväskylässä puhutaan ihan tommosta, jossa om paljon, murteellista sanontaa ni, kotosta kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Nuoret puhuu vähä eri tavalla jottain, nuorten kieltä. (Lieksa, Jämsä 2007: 71)

Jos mä ajattelen, meidän rehtoria tai meidän vahtimestaria niin kyllä he puhuvat eri asijoista, mahdollisesti myöski hiukan eri kielellä. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **murre, puhe, puhekieli.**

kielialue

Tätäähä [Jyväskylän seutua] sanotaan Suomem puhtaimmaks kielialueeks mut em mä tiijä onko siinä –. (Jyväskylä, NPM1a)

Neutraalille kielialueelle [Jyväskylään] muuttaminen ei herättänyt minussa kapinamielialaa, jonka vuoksi olisin alkanut puhumaan entistä voimakkaammin Lapuan murretta. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 28)

Vrt. **päämurrealue; epäalue, jänkhäalue.**

kieliasu

Kyl mä luule että nykyään nykyään koulussa ehkä hyväksytään semmonel löysempi kieli ja murteellisempi kieliasu Helsingis ainakik kum mitä siihen mun aikaan. (Helsinki, NPM2)

kielimuoto kielestä, puhetavasta

Äänenkäyttö kai siin tulee sitten hiukan ehkä enemmän kysymykseen kun ihan tämä, tämä kielimuoto [ihmistyyppin tunnistamisessa]. (Rauma, NPM2)

kielimurre

Em mä tiä eikös tää [Jyväskylän puhekieli] joku semmone, sillisalaatin tapasta – – kielimurteen kohalta oo. (Jyväskylä, NPM1a)

Tietysti nyt jos sanotaan, esmerkiks niinkuj joku eteläsuomalainen turkulaine tahi joku muu ni sillohan sen erottaa kielimurteesta kyllä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **murre, murrekieli, puhemurre.**

-kielinen ks. **kaikenkielinen, kirjakielinen, meänkielinen, puhdaskielinen, raumankielinen, selkokielineen, selväkielinen, suomenkielinen**

kielioppi murteen rakenteesta

Rauman kielessä on myöskin kielioppia ja sääntöjä. (Rauma, Soini 2011: 14)

kieliparsi murre, puhekieli

Tarkotaks sää niinkun siis sen kieliparrem puolesta et mä en tietäis puhusinks mä jotain murretta vai yleiskieltä vai [tietyssä tilanteessa]? (Helsinki, NPM2)

Se kielenkäytön taso [nuorilla] on muuten sama [eri tilanteissa] ja se niinkuk kieliparsi on sama. Se on sitä just sitä Helsingim murretta –. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **puheenparsi, puhekieli.**

kieliraja kielenkäytön ero, murreraja

Vanhukset vanhat puhuvat eri tavalla ja nuoret puhuu eri tavalla. Että niillä on se, oman kielirajansa että heillä, on niin omat, sellaiset sanat joita ei käytä nuoret sekä vanhat. (Turku, NPM2)

Jossainhan se se kieliraja kulukkoo, ja kahta puolta vähä sekasim männöö, niinku tässä ihan selevä on tuo Nurmes. (Rautavaara, Toivanen 2012: 16)

Vrt. kirjakielisyyssraja.

kieliryhmä kielen alalaji, kielimuoto

Se [slangi] on – – nuorten keskuudessa, – – se o iha oma kieliryhmänsä. (Jyväskylä, NPM1b)

kielisanasto

Koska kotipuolella puhutaan aika lailla, Nastolassa – – tai on sieläkin oma murteensa mut se ei ole jotenkin niinkun jääny, minun, kielisanastooni. (Kuopio, NPM2)

kielisekamelska murteiden sekoituksesta

[Loimaalla] kielisekamelska (Karjalan evakot tuoneet omia piirteitään). (Turku, TY 2009)

Ks. myös **sekamelska**, **kielisekasorto**.

kielisekasorto murteiden sekoituksesta

Moni sulkavalainen on ihmetellyt, kun en puhu niin 'sulkavalaisittain' ja minulta ei tule *mie* ja *sie* useasti, ja tämä johtuu juuri tästä kielisekasorrosta, jota olen kokenut. (Sulkava, Lignell 2007: 98)

Ks. myös **kielisekamelska**, **sekamelska**.

kielteisyys

[Turun murteessa] kielteisyys: kaikki pittää alottaa negatiivisella sävyllä. (Rääkkylä, Palander 2004)

kiemura

Itä-Suomen murteet kuulostavat mielenkiintoisemmilta ja hauskemmilta, koska niissä on kaikenlaisia kiemuroita. (Virolahti, JoY 2007)

Ks. myös **koukero**.

kiero savolaismurteista

Jos siält [radiosta ja tv:stä] tulee jotain oikein, oikein oikein kieroo savvoo ni sitä ei, siit-ei, ei varsinaissuomalaine ymmärrä. (Turku, NPM2)

Etelä-Karjalassa puhe on helppoa kuunnella, muut ihmiset tykkäävät mieluummin kuunnella Etelä-Karjalan murretta kuin kieroä Savon murretta. (Savitaipale, Kohonen 2003)

[Mikkelin murre] todella laiskaa ja kieroä puhetta. (Turku, TY 2009)

kierrellä itäsuomalaisesta puhetavasta

Idässä asiat ilmaistaan enemmän kierrellen. Voi olla heimoluonteesta kiinni. (Tampere, JoY 2007)

Idässä puhuminen on nopeampaa ja kiertelevämpää. Kuluu ikuisuus jonkin asian sanomiseen, kun taas hämäläiset vain murahtavat asiansa suoraan. (Tampere, JoY 2005)

Ks. myös **kierrellä ja kaarrella**.

kierrellä ja kaarrella puhetavasta

Savolainen mutkittelloo, kiertelee ja kaartelee [puheessaan]. (Outokumpu, Palander 2004)

Ks. myös **kierrellä, kiertely ja kaartelu**.

kiertely ja kaartelu puhetavasta

[Savossa] puhe on kiertelyä ja kaartelua asian ympärillä. (Espoo, HY 2002)

Kyllä ne puhuu aika, ala-asteella, ainakim puhuvat aika kivastim mutta kuudennella luokalla – – ni sielä on kyllä semmosta selittelyä ja, *tommosta* ja *tämmöstä* ja, niinkun nyt itekki tietystik käyttää sitä, ei tulet täsmällisesti asia vaa se tulee semmosten kaikem maaliman, aasinsiltoje ja, semmosten kiertelyjen ja kaartelujen kautta. (Jyväskylä, NPM1a)

kiertoilmaus

[Karjalan murteessa] ei käytetä kiertoilmauksia kuten Savossa. (Valtimo, Palander 2004)

kiertää vältellä, karttaa

Aivan vieraiden ihmisten kanssa kierrän murre sanoja. (Sulkava, Lignell 2007: 88)

Syn. **karttaa, välttää**.

kiireetön

[Lapin murre] hidasta, kiireetöntä. (Liperi, Palander 2004)

Idässä puhutaan myös hitaammin kuin lännessä, ja puhe kuulostaa kiireettömältä, koska sanoja venytetään ja niihin lisätään kirjaimia. (Hämeenlinna, JoY 2009)

Ks. myös **hidas, hidastahtinen, hidastempoinen, lunkki, rauhallinen, verkkainen**.

kiivas

[Etelä-Karjalassa] puhe on nopeaa ja rytmi kiivasta, kuulostaa pälyykseltä. (Helsinki, JoY 2000)

kikkailla

Länsi-Suomessa kikkaillaan vokaaleilla ja itämurteissa konsonanteilla. (Kotka, JoY 2009)

kiltti

Kotona ja luokassa käytettävä kieli on kilttiä ja siistiä verrattuna muualla puhuttuun kieleen. (Lahti, Kantoluoto 2007: 34)

Vrt. **siisti**.

kimakka

Etelä-Karjalan murre on kimakampaa kuin Pohjois-Karjalan murre. (Jämsä, JoY 1998)

Kauneinta [murretta] puhutaan Kuopiossa ja Porissa (koska molemmissa puhe kimakkaa). (Oulu, JoY 2007)

Vrt. **kimittävä, korkea, kovaääninen**.

kimittävä

Joo se [Helsingin seudun puhetapa] on just jotenki sellast kimittävää. (Rautavaara, Korhonen 2006: 14)

Vrt. **kimakka**.

kipeä ”sairas” (murteellisesta kielestä)

Se [Oulun murre] on jotenkii sellasen niinkun kovan kuulost, ei oikeestaan nuortem puhe ei oo niim paha mut tota, vanhat ihmiset puhuu siis ne puhuu ihan kipeetä kiältä. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 82)

kirjain äänne

(1) murteiden äännevaihteluista ja ääntämyksestä yleensä

Sitten noita kirjaimia ja sanoja o erilaisia [opiskelukavereilla]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Hämeen murteessa] pronominit *mää* ja *sää*: paino on ensimmäisellä kirjaimella. (Espoo, HY 2002)

[Tampereella] hassusti venyttävät kirjaimia. (Eno, Palander 2004)

Sanat väännetään savon murteissa eli kirjaimet muutettu kirjoitusasusta. (Kouvola, JoY 2007)

Jotkut ketkä on pohjoisemmasta Karjalasta saattavat sanoo inhottavasti vaik *tulloo*, kun tääl

[Lappeenrannassa] puhutaan selkeesti joka kirjain sillein ku on että *tulee*. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

(2) eri murrepiirteistä (*lisätä, jättää pois* ym.)

Perusturkulaista ei ymmärrä, koska hän jättää puolet kirjaimista tai sanoista pois. (Eno, Palander 2004)

[Raisiolainen] jättää viimeisiä kirjaimia sanoista pois, kuten *Turust, mää, sää*. (Eno, Palander 2004)

[Lappeenrannan murteessa] *eiks myö olt näht*, se viimeinen kirjain pois. (JY 2004)

[Slangissa] kirjain jätetty pois ja, ja vähä niinkul lyhennelty ja, ja niim poispäij jotai [slangi].

(Jyväskylä, NPM1a)

Pohjanmaan murteessa on jokin tietty kirjain, jota puheessa laitetaan joka paikkaan, mutta en nyt satu muistamaan, mikä se on. (Tuupovaara, Sarola 2004)

[Oulun murteessa] tulee lisse kirjaimia: *tuluk-*. (Tohmajärvi, Palander 2004)

Jos on joku sana, väliin pannaan kirjaimia: *viäntää*. (Rääkkylä, Palander 2004)

[Etelä-Suomen murteessa] ylimääräisiä kirjaimia ei lisätä. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Rauman murteessa] sanoissa kirjainten paikka vaihtuu, vokaaleista *a, i, o, e*: *tuali* 'tuoli'. Kirjaimet saattaa vaihtua: *esso* 'et ole'. Paljo yhden kirjaimen heittoja: *venutellaan* 'venytellään'. (Rauma, JoY 2002)

(3) vierasperäisistä äänneistä

Stadin slangissa on paljon vierasperäisiä kirjaimia, *tsägä, fiba, bongata*. (Helsinki, HY 2002)

[Hämeessä] eivät osaa vierasperäisiä kirjaimia, esim. *en tiärä*. (Kitee, JoY 2000)

[Savossa] ei vierasperäisiä kirjaimia. (Espoo, HY 2002)

Ks. **etukirjain, lisäkirjain**.

kirjakiellellisesti

Hyvin pitkälle [puhun] yleiskieltä, ehkä nuorempana jopa varsin kirjakiellellisesti taivuttaen. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

kirjakieli yleensä murteettomasta kielestä

(1) tilanne- ja käyttäjäkohtaisesta puhekielestä

[Puhun] aika lähelle, kirjakieltä mutta sellasta, jotensakki huolimatonta kirjakieltä kuitenkin.

(Jyväskylä, NPM1b)

Kaverillep puhun vähä silleen, vappaammin opettajalle' 'ehkä puhun silleen vähän, enemmän, kirjakiellellä tai silleen. (Lieksa, Jämsä 2007: 74)

Jotkut tietyn alan ihmiset ja korkea-arvoiset ihmiset, jotka tietysti ovat aikuisia, käyttävät usein kirjakieltä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 34)

Kyllä minä puhun ihan kirjakieltä kum minä jouvun tuota, semmosee asemaa että pittää puhuva kirjakieltä, [opettajan] virassa. (Kuopio, NPM2)

Meillä isä puhu semmosta, hyvin kirjakieleem menevää, kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Nuoriso puhuu enempi kirjakieltä. (Veteli, Björkbacka 2002: 44)

Eikös kirjakieltä pitäs puhuak kaikkien periaatteessa. (Tampere, NPM2)

(2) pääkaupunkiseudun kielestä

Sit tietyst on tua Uudemmaan alueen niinku kirjakieli, et se nyt sit erottuu tietyst muista. (Rauma, NPM2)

Helsinkiläiset luulevat puhuvansa kirjakieltä. (Rovaniemi, JoY 2005)

– – ettem minä ossoos siitä Helsingim murteesta oikee, onko niillä oma murteensa, eikös ne enempi niinkun kirjakieltä pitäs ainakim pääkaupungissa ihmistem puhua. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) eri murteista, varsinkin murteiden vertailussa

Hyvi vähä kirjakiele sanoi [itäsuomalaisen puheessa], tai sit mä vaa kuvittele nii. (Pori, JoY 2007)

Kuopiossa enemmän kirjakieltä kuin Pohjois-Karjalassa. (Liperi, Palander 2004)

Kyllähäm Mikkelissä jo puhutaa, ei puhutan niim paljo ehke savvoo. Enemmän kirjakieltä. (Kuopio, NPM2)

Jyväskylässä puhutaan lähes kirjakieltä lukuun ottamatta esim. *mä sä* persoonapronomineja. (Arve 2002: 60)

Sitten Keuruulla puhutaan oikein kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä Muuramessa jo puhutaan niinku enempi kirjakieltä, mitä Saarijärvellä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **kirjasuomi, peruskirjakieli**.

kirjakielimäinen

Kaupungissa [Joensuussa] varsinkin toimistoissa käytetään jo virallisempaa, kirjakielimäisempää kieltä. (Eno, Palander 2004)

[Enossa] keskinäinen kanssakäyminen opettajilla ja oppilailta [on] murteellista, vaikka tunnilla opettajat yrittivät puhua kirjakielimäisemmin. (Eno, Palander 2004)

Vrt. kirjakielinen.**kirjakielinen**

(1) tilanteisesta ja sosiaalisesta vaihtelusta

Asiallisissa tilanteissa tulee teititelyä ja puhuttua kirjakielisemmin. (Arve 2002: 33)

Jos vaikka jonneki muualle lähtee Helsinkiin tai tolleen, Savon ulkopuolelle nii sitte saattaa olla että se [puhe] vähä muuttuu, kirjakielisemmäks. (Kuopio, Törnqvist 2004: 42)

Ehkä se on [paremmin koulutetuilla] niinku, sanotaan kirjakielisempää se puhem mitä – –. (Jyväskylä, NPM1b)

Aikuisten kieli on ainakin osittain kirjakielisempää ja muutenkin asiallisempaa. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 34)

Kotinuortem puhe on [Lahdessa] kirjakielisempää ku kaupunkuortem puhe. (Lahti, Kantoluoto 2007: 35)

(2) alueellisesta vaihtelusta

Itämurteet ovat kirjakielisempiä, niissä ei ole mitään ruotsista lainattua, kuten länsimurteissa on. (Jalasjärvi, JoY 2007)

[Etelä-Savossa murre] ei niin kirjakielistä kuin Savossa mutta eivät väännä niin paljon kuin Pohjois-Karjalassa. (Liperi, Palander 2004)

Kyllä mum mielestä tää Jyväskylä o aika, aika noin niinku, kirjakielistä. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **yleiskielinen, kirjakielimäinen; kirjakielellisesti.**

kirjakielipainotteinen

Suuri osa Länsi-Suomesta (myös Etelä-Suomi ja Pohjanmaa) kirjakielipainotteista, kirjakielen tyylistä. (Vantaa, JoY 2007)

Ks. **-painotteinen.**

kirjakielipohjainen

[Haastateltu] puhuu mielestään kirjakielipohjaista Helsingin murretta. (Helsinki, HY 2002)

[Tiedotusvälineiden kieli] joka on niinku kirjakielipohjane. (Kuopio, NPM2)

kirjakielipuhe

Tommonne kuitenkin hyvin kirjakielipuhe [esim. tiedotusvälineissä] ni se on, se vieraannuttaa mum mielest paljo ihmisiä. (Helsinki, NPM2)

kirjakielisyyssraja

Kirjakielisyyssraja [eteläisen ja läntisen Suomen ja muun Suomen välillä on] jossain Seinäjoella. (Vantaa, JoY 2007)

Ks. **kieliraja.**

kirjakielityyppinen

[Keski-Suomen murre] kirjakielityyppistä, neutraalia. Kouvolan seudulla puhutaan puhdasta, kirjakielityyppistä kieltä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Ks. **-tyyppinen, yleiskielityyppinen.**

kirjasuomi

Puhun kai eteläsuomea. En niin vahvasti kuin jotkut, mutta käytän monia sanoja, jotka eivät ole kirjasuomea, esim. *mä, sä*. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **kirjakieli.**

kirjava

Tää [Helsingin puhekieli] on nii sekasta, paljor ruotsii ja englantii ja – – ja sit vanhaa stadin slangia ja, hyvin kirjavaa. (Helsinki, NPM2)

Siitä syystä jo on niinku pakko käyttää tuota [virallisessa kielessä], sellasia, sanoja, jotka eivät olen niinku, koviv värikkäitä ja, kirjavia vaan että jotka on niinku, harmaita ja, ja, joita on totuttu käyttämään tuota, kun kirjoitetaan, virastokieltä. (Kuopio, NPM2)

kirkkaasti

[Hämeen murteen puhujat ovat] kurkust puhujii, ei se kauheen kirkkaasti ja heleesti tuu. (Vantaa, HY 2002)

kiteeläisittäin

[Puhutko itse murretta?] Puhun, kiteeläisittäin. (Kitee, JoY 1998)

kiva

(1) murteista ja murteen käytöstä yleensä

Musta murteet on kauheen kivoja. (Jyväskylä, NPM1a)

Minä puhuv vielä kiv voi hyvä ihmek kum minä puhum must-on niin kivvaa puhua [murretta] että – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Jos henkilö joka on asunut, sanotaan on kotosin Joensuusta ja asuu täällä pitempää Helsingis must-on kiva piirre et jos hänessä säilyy, se oma murre. (Helsinki, NPM2)

(2) eri aluemurteista ja niiden piirteistä

Me olimme Raumalla kesällä, nim musta oli hirveen kiva [murre] ja ja Turum murre. (Helsinki, NPM2)

[Muuttajat ovat] yrittänyt sopeutua tähän, keskisuomalaiseen tyyliin ni, siellä sitte oj jotai, kivoja piirteitä joskus löytyy. (Jyväskylä, NPM1a)

Esimers Karjalam murren ni se on kauhee, kivan tuntusta. (Jyväskylä, NPM1a)

Nyt kun, karjalaiset, pakko-, asutettiin Keski-Suomeenkin ni sieltähän tuli paljo, kivaa murretta mukaaj ja – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Yleisesti koko puhetyyli on kiva [Etelä-Karjalassa]. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Varsinais-Suomessa loppuvokaalit lyhenee ja *r* sorahtaa kivasti. (Helsinki, HY 2002)

(4) edellisiin liittyviä ilmauksia

(a) *kivan kuuloinen*

Jotenkis se [murteen käyttö] on kivan kuullosta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 53)

Tampereen murre on kivan kuuloista. (Kuopio, JoY 2000)

[Etelä-Karjalan murteessa on] omia sanoja, joita ei täällä ymmärretä. Kivan kuuloista. (Joensuu, JoY 2000)

(b) *kuulostaa kivalta*

Ainakin täällä [Oulussa] se [Lapuan murre] kuulostaa kivalta. (Lapua-Oulu, Honkinmäki 2007: 17)

Rovaniemellä [kaunein murre], kun siellä sanotaan *mie*. Se kuulostaa kivalta. (Virolahti, JoY 2007)

Minusta kuulostaa Savon murre ihan kivalta korvaan. (Rauma, NPM2)

(c) *kiva kuulla, kuunnella*

Mum mielestä se on kyllä, kivaa kuulla [kirjakieli]. (Jyväskylä, NPM1a)

Minusta on kiva kuulla eri murteita. (Arve 2002: 67)

Ja monet sanoo et on kiva kuunnellakki kum menee Tampereel tai tonneppäi jonnekkini ni heti tuntee et kyl se on kiva kuunnella. (Rauma, NPM2)

[Pohjois-Karjalan murteesta] yleensä kommentit ovat olleet tyyliin ”hirmu kiva ollut kuunnella”.

(Eno, Palander 2004)

Kyllä se kiva kuunnella on ko joku, kokouksissa tai – – puheempitäjä puhuu kirjakieltä kyl se kiva on kuunnella. (Turku, NPM2)

Mä en oo, sitä, sitä [kirjakieltä] opetellus sen takiak koska, on kiva kuunnellaj jotaki ihmistä joka puhuu kaunista, suomen kieltä sitä on kiva kuunnellaj jos tulee niinku aidostij ja luontevasti.

(Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **hauska**, **mukava**.

Kivijärven murre

No minä puhu ihan sekasta kieltä, Kivijärvem murretta tietennii, mitäs muuta. (Jyväskylä, NPM1b)

kliininen murteettomasta kielestä

[Rumin murre:] Toisena tulee Porin seudun murre, kun puhuvat niin lyhyesti sekä Keski-Suomi, kun omaleimaisuutta ei juuri ole, turhan kliinistä touhua. (Seinäjoki, JoY 2011)

Ks. myös **hahmoton, väritön**.

kodikas

Oma [reisjärveläinen] murre on minusta kodikas. (Arve 2002: 68)

Syn. **kotoinen**.

kohota intonaatiosta

Tampereen alueella oma nuottinsa, tietyssä vaiheessa sanaa ääni kohoaa: *Tampérelle*. (Rääkkylä, Palander 2004)

Syn. **nousta**.

kohtelias

Vieraiden kanssa kieli on kohteliaampaa eikä käytetä niim paljon slangisanoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 34)

Opettajille pitäis puhu kohtelijaasti, ovat aikuisia. (Reisjärvi, Puurula 2003: 6)

Vrt. **epäkohtelias**.

koilatus

Karjalan murre on naisten ilosta koilatusta. (Kotka, JoY 2006)

Vrt. **hölötys, kälätys, molotus, pajatus, pälätys**.

kokonaan loppuheiton kuvauksissa

Sanoja ei [Porin seudun murteessa] sanota kokonaan: esim. ”puhelinta” = ”*puhelint*” / ”kaikissa asioissa” = ”*kaikis asiois*”. (Ulvila, Hietava 2008: 14)

Ks. **kokonainen**.

kokonainen täydellinen (sana tai muoto)

Sillon [virallisemmassa tilaisuudessa] tulee simmonen olo et, et, et tää *mää* ja *sää* ja *Turust* ni se ei oikeen käy. Et silloin pyrkii saamaan sanat kokonaisina ulos suust. (Turku, NPM2)

[Lapin murteessa] sanat kokonaisia. (Espoo, HY 2002)

Välissä jotain ylimääräistä [Kerimäen murteessani], mutta ei kokonainen kirjain: *verehoiltu*. (Kerimäki, JoY 2002)

Ks. **kokonaan**.

kolahtaa vaikuttaa, osua kohdalleen

Hesan slangi ja se mitä ite puhun kolahtaa!! (Ulvila, Hietava 2008: 54)

koliseva

[Turun murre] kuulostaa kovalta ja kolisevalta murteelta. (Rääkkylä, Palander 2004)

komea eteläpohjalaisista murteista

Komein murre on Pohjanmaalla. (Seinäjoki, JoY 2007)

Kyllä tämä *pohojalaasta* [!] murre on ainakin kaunista, *komiaa*. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Kuulostaa isolta, hyvältä ja komealta ja kaikki tunnistaa sen [Lapuan murteen]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)

Makuasia, mutta eihän komiampaa oo kuin eteläpohjojanmaan murre, mutta toisaalta Lapin jätkilläkin on hieno murre. (Seinäjoki, JoY 2011)

Vrt. **hieno, mahtava.**

kompromissi

[Etelä-Suomessa] neutraalimpi kieli, ikään kuin kompromissi eri kielimuodoista, lähempänä kirjakieltä. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Vrt. **keskiarvokieli, keskivertokieli.**

konditionaali

[Turussa ja Varsinais-Suomessa] semmoista ihme konditionaalia: *lähtisisin, tekisisin*. (Joensuu, JoY 2000)

Vrt. **imperfekti.**

konsonantti

(1) ääntämyksen kuvauksissa

Idässä on pehmeämpiä konsonantteja. (Pori, JoY 2007)

[Raumalla murre] töksähtelevää, kovat konsonantit [tarkoittanee *k:ta, p:tä ja t:tä*] ovat voimakkaita, nuotti ei ole kiva. (Helsinki, HY 2002)

(2) eri geminaatiotyyppeiden kuvauksissa

[Rauman murteessa] joskus lisätään konsonantteja: *kumppa suuntaan*. (Rauma, JoY 2002)

Tulee mieleen konsonantteja, joita [Reisjärven murteessa] on laitettu miljoona peräkkäin, esim. tulee = *tullee*. (Reisjärvi, Puurula 2003: 8)

Konsonantteja on [Oulun murteessa] yleensä joko yksi enemmän tai (harvemmin) yksi vähemmän. (Oulu, Vähälä 2005: 37)

[Savon] murteessa on pitkät konsonantit: *mennee kaupunkiin*. (Joutseno, Palander 2004)

Kahdella konsonantilla [Pohjois-Karjalan murteessa] ilmaistaan esimerkiksi tekemistä ilmaisevia sanoja: *lähettään*. (Joensuu, JoY 2000)

En laita niitä konsonantteja [geminoituneita muotoja] aina niim palijo sinnek kirjeeseen. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 47)

(3) muiden murrepiirteiden kuvauksissa

Kaunis murre [Turun murre], vahva nuotti, sanoja lyh. lopusta päin, *hantuuki*, paljo konsonantteja peräkkäin *krohnata*. (JY 2004)

[Lounais-Suomessa] *onk, onks*. Konsonantteja on enemmän kuin Itä-Suomessa. (Suomenniemi, Palander 2004)

Syn. **kerake.**

Ks. myös **keskikonsonantti, kaksoiskonsonantti, tuplakonsonantti, triplakonsonantti.**

konsonanttikaksinnus geminaatio, kahdennus

[Lapin murteessa] konsonanttikaksinnuksia, ei kuitenkaan niin paljon kuin Pohjanmaan murteessa. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **kahdennos, kahdennus, konsonanttituplaus.**

konsonanttipainotteinen

[Turussa ja Raumalla] puhe on töksähtelevää ja konsonanttipainotteista, esim. *toist pualt jokke*. (Kuopio, JoY 2000)

Ks. **konsonanttivoittoinen.**

Vrt. **h-painotteinen, vokaalipainotteinen.**

konsonanttituplaus geminaatio

[Länsirannikon murteessa] ei [ole] konsonanttituplauksia kuten Pohjanmaalla. (Espoo, HY 2002)

Syn. **kahdennos, kahdennus, konsonanttikaksinnus.**

konsonanttivoittoinen

Kotimurteeni on konsonanttivoittoista. Sanoihin lisätään *s:ää* ja *h:ta*. (Kaustinen, Isomöttönen 2008:

31)

Vrt. **konsonanttipainotteinen**.**konsonanttiyhdistelmä**[Stadin slangissa] *äng*-äänteitä ja kovia konsonanttiyhdistelmiä. (Helsinki, HY 2002)**konstailematon**

[Tampereen murre] reilua, konstailematonta, rentoa puhetta. (JY 2004)

Vrt. **suora**.**koo** ks. **k****koominen**

Tietyissä tilanteissa jotkut murteet siis saattaa kuulostaam mielettömän koomisilta. (Jyväskylä, NPM1a)

Yhteistä näille murteille [itäsuomalaiselle ja Turun murteelle] on se, että ne kuulostavat koomisilta ja niiden kustannuksella pilaillaan. (Ylivieska, JoY 2007)

Syn. **hupaisa, humoristinen, huvittava**.Vrt. **hassu, jännä, jänskä**.**kopioida jäljitellä**

[Etelä-Suomen murteessa] Stadin slangia, jota koko muu pääkaupunkiseutu kopioi parhaansa mukaan. (Helsinki, HY 2002)

Et se riippuu kenen kanssa juttelet et sekkiik kaveri ku se on Lieksasta niin ku vähän aikaa kuuntelet niin se taas sitten lattautuu ja iteltä lähtee tulemaan ihäs samalla tavalla se et se on vähä sitten että kopioiaan sittem muilta [murretta]. (Kokkonen 2010: 76)

Syn. **jäljitellä, matkia**.**koreilla**

Ei kai sitä kovin kauva, jaksam muuten puhua että jos rupee koreilemaa että [kielellä], työssä ni kyllä se, tahtoo mennäs sillä omalla, puhettyylillä että, tietystis sitä pieniä hetkiä voi, voi koreillaj ja yrittääp puhuak kirjakieltä vaikkei oles saanu, minkäänlaista suullista esitys-, koulutusta. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **fiinistellä, hienostella, kaunistella**.**korjaantua**Joensuussa opiskellessa puheeseen tulee välillä *mie*, mutta Valtimolla käydessä puhe taas korjaantuu [kotimurteeksi]. (Valtimo, Palander 2004)**korjailla**Esimerkiksi vaikka kaupassa kysyy *-mihinä?*- tulee kysymys *-mitä?*- ja tällöin joutuu korjailemaan sanomaansa. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 58)Syn. **korjata**.**korjata**

Ehke ennen nuorempana se oli että sitä, korjas kieltää ihav vaistomaisesti mutta [jos huomautettiin murteesta]. (Kuopio, NPM2)

Syn. **korjailla**.**korkea puhua korkealta**

[Lahtelaiset] tytöt puhuu korkealta ja kovalla äänellä, pojat taas yleensä mörisee keskenään ja ne huutelevat kans joskus jotain. (Lahti, Kantoluoto 2007: 41)

Vrt. **kimakka, kimittävä**.

korostaa

(1) tietoisesta murteen tai yleiskielen käytöstä

Nytten niinku kuj joku sanoo [huomauttaa murteesta] ni heti että, ruppee niinku korostamaan sitä että. (Kuopio, NPM2)

Omasta mielestäni en mitenkään korosta Vetelin murretta. (Veteli, Björkbacka 2002: 14)

Joskus ko mää olen joutunup puhumaan, puhelimesta vihaisena [esimerkiksi huonosta tuotteesta] – – silloin mä yritän niinko korostaa puhettani ja puhua erittäi hyvää, hyvää äidinkieltä. (Rauma, NPM2)

(2) intonaatiosta

[Turun murre] ei ole niin kaunista kuin Tampereen murre koska sitä ei ymmärrä niin hyvin, koska korostavat tavuja eri tavalla. (Raahe, JoY 2005)

[Pohjanmaalla] joitakin tavuja korostetaan. (Valtimo, Palander 2004)

(3) murrepiirteistä ja murteellisesta ääntämyksestä

Päinvastoin haluan korostaa joskus erityisesti joitakin [murteellisia] sanoja ja sanontoja. (Sulkava, Lignell 2007: 76)

[Tampereella] korostavat *r*:ää. (Eno, Palander 2004)

Me [eteläkarjalaiset] emme korosta tiettyjä kirjaimia kuten vaik *satteen* [yleisgemiatio], niiku vaik pohjoisemmassa Karjalassa. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Vrt. **levantää, painottaa**.

korostaminen murteista ja murrepiirteistä

Enkä mä pyrim mihinkään, omam murteen korostamiseen enkä mihinkää. (Helsinki, NPM2)

Siäl-on [Ylihärmässä] se tiätty korostaminen niis sanoos aina. (Lapua, NPM1a)

R:rän korostaminen [Porin seudun murteessa], koska sen kuulee selvästi kun puhuu kuten *ihan hiRveetä*. (Ulvila, Hietava 2008: 28)

r:n korostaminen, *nääs* [Tampereen murteen piirteitä]. (JY 2004)

Tamperelaisittain puhuminen on ensimmäisten tavujen korostamista: *kuis hurisee*. (Helsinki, JoY 1998)

Ks. **korostaa, painottaa**.

korostetusti tietoisesta puhettavasta

Muuttajat puhuvat [pääkaupunkiseudun puhekieltä] korostetusti, haluavat kuulua joukkoon. (Helsinki, HY 2002)

Mummot ja vaarit puhuvat paljon korostetummin karjalan murretta. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 33)

korostua

(1) murteen tietoisesta käytöstä, murteellisuusasteesta

Murretta puhuvien kanssa oma murrekieli korostuu. (Sulkava, Lignell 2007: 88)

Päinvastoin tuntuu, että oma murre korostuu ja vahvistuu [uudessa ympäristössä]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 44)

Osakunnalla puhun myös jotakuinkin yleiskieltä, vaikka voisi olettaa, että siellä muiden pohjalaisten joukossa murteella puhuminen jotenkin korostuisi. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 57)

[Keski-Suomessa] murre ei ole niin korostunut kuin Pohjois-Karjalassa. (Liperi, Palander 2004)

Ei mikään murret tuu, pääse' esiintymään niinku taik korostuneemmin esiin kuj joku toine [tiedotusvälineissä, kun puhutaan kirjakieltä]. (Helsinki, NPM2)

(2) äännepiirteistä ja ääntämyksestä

R korostuu [Porin seudun murteessa], lainasanoja Ruotsin kielestä. Esim. *Flikka*. (Ulvila, Hietava 2008: 42)

Tampereen seutu ehkä eroaa muusta [Keski-Suomen] alueesta: siellä *r* on hirveän korostunut. (Suomenniemi, Palander 2004)

[Pohjanmaan] murteessa on korostuneemmin *r*:iä: *tierätsä*. Vähän samaa kuin Hämeessä. (Luumäki, Palander 2004)

Vetelin murteessa ehkä korostuu *s*-kirjain hyvin voimakkaasti [tarkoittanee *messä*-varianttia]. (Veteli, Björkbacka 2002: 19)

[Lapin alueella] jänkhä-murre, *h*-kirjain korostuu paljon. (Kuopio, JoY 2000)

Ks. **painottua**.

korostus intonaatiosta ja ääntämyksestä

(1) murre-eroista yleensä

Se on se, mistäpäin nyt om maata ni sama korostus sitte [murteissa]. (Kuopio, NPM2)

Niinku esimerkiks sinulla oj joku määrätty korostus on, en tiedäm mistäpäi sinä oot mutta, kumminkin niinku sanottaan hyvää suomee se ei ole. (Jyväskylä, NPM1a)

Varmmaa siinä jokapäiväsessäkik käytössä nii kyllä siinä jonkullainen korostus [murressävy] pysyy [vaikka muuttaa muualle]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 79)

Mitä mikskä sitä nyt sanotaankaan intonaatio, tuommonen korostus on, aina eräissä, esimerkiks turkulaisen tunnistaa tavattoma helposti. (Helsinki, NPM2)

(2) eri aluemurteista

Niillä [Turusta päin tulleilla] on säilynyt tää tämmönen, sikäläinen korostus. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Esimerkiksi Helsingissä Rauman murre on outo ja olen kuullut, että raumalaiset puhuvat ihan kuin korostuksella. (Rauma, Soini 2011: 17)

[Eurajoen murteessa] on äärimmäisen lyhyt ja hassu korostus. (Pomarkku, JoY 2005)

No se on tätä Mansen [Tampereen] korostusta juuri että, se on kaukana kirjakielestä [oma puhekieli]. (Tampere, NPM2)

Sittes siinä [Heinolan ympäristössä] maaseudulla on kans sellanen, vähä oma korostus, siinä lähiympäristössä. (Jyväskylä, NPM1b)

Siis kun katsoo savolaisia taikka muuta täntyypistä nin kyl siinä [murteessa] oj jonkillainen semmonel liika korostus musta. (Tampere, NPM2)

No mum mielestäni siinä [Jyväskylän puhekielessä] on savolaista, korostusta. (Jyväskylä, NPM1b)

Se [Joutsan ja Hartolan ero] on sellanen, iham pieni korostus mutta sen heti tietää, kuka on sieltäpäin kotosi [Hartolasta]. (Jyväskylä, NPM1b)

Niinku Karjalam murteeseha on korostuksia [vaikutteita muualta] tullu, eihän ne oop puhdasta ennää. (Kuopio, NPM2)

(3) murteiden äännevaihteluista ja ääntämyksestä

[Turun murteen piirteitä] *r*:n korostus, viimeinen vokaali puuttuu. (JY 2004)

R-kirjaimen liiallinen korostus [säilynyt omassa puheessa, viittaa *d*:n vastineeseen]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 40)

[Helsingin slangissa] *s*:n korostus [viittaa terävään *s*:ään]. (JY 2004)

Lappalaisten *h*:n korostuksiin [kiinnitän huomiota] ja pohojolaisittain puhuvat leveästi omaa murrettaan. (Sulkava, Lignell 2007: 103)

Ks. myös **korostaa**, **painottaa**; **painotus**, **äänenpaino**.

Korpilahden murre

Ei minu äitin olluk koskaam puhunut sitä Korpilahdem murretta, hänn-oli niin nuorena lähtenys sieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

corpimainen

[Savon murre] korpimaista ja alkukantaista. (Helsinki, HY 2002)

korva erilaisissa ilmauksissa murteiden havainnoinnista

(1) *ottaa korvaan*

[Lounais-Suomen murteet] ottavat korvaan muille ihmisille. (Turku, TY 2009)

Tietyst ehkä otti [Rauman murre] korvaam paremmin Go oltii ulkomailla. (Rauma, NPM2)

Sitte Karkussa [olin] kaks vuotta tuolla Vammala lähellä jossa puhutaan siten että *samasa paatisa*. Ja se niinku ottaa korvaa ja –. (Rauma, NPM2)

Kyllähän se [murre] ottaa selevä se ottaa korvaa niinku, niinku mä voiv väittää tästä suoraa että, sinä [eteläpohjalainen] et olek keskisuomalaine. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä ne [äidin käyttämät kirjakielisyydet] ottas korvvaan heti kun taas kuulis – – ja sitte ku tietää vielä että se ihminen ei luonnostaam puhu nuin, nii se vielä enempi ottaa korvvaan. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 28)

(2) *pistää korvaan*

Jos oikein tota, oikei vääntää jonkunnäköst murret ni se pistää niinku radios ja televisios niinku, korvaa. (Turku, NPM2)

[Länsi-Suomen murre] kaikista lähimpänä kirjakieltä. Ei pistä korvaan murrepiirteitä. (Lemi, Palander 2004)

Se oli niitem puhet niin outua [Hämeenkyrön seudulla] ja heti pisti korvaha. (Lapua, NPM1a)

Pistää korvaan, jos joku on idästä. (Forssa, JoY 2005)

En osaa sanoa mikä siinä [Keski-Suomen murteessa] pistää korvaan, mutta jokin pistää. (Tampere, JoY 2007)

[Keski-Suomen murre] ei pistä korvaan. (Espoo, HY 2002)

Esimerkiks tuommonej joka vieläkin, oikeastaan pistää niinkun korvaan, vaikka oonkin karstulalainen niim pistää niinkun vieraan korvaa – – [karstulalaiset] käyttävät sanontaa, *ei minä*, kum pitäs sanoa *em minä*. (Jyväskylä, NPM1a)

Normaalissa kanssakäymisessä puhun ihan normaalia savoa ja se pistää korvaan mukavasti, kun joku jossain tilaisuudessa rupeaa puhumaan kirjakielen ja savon murteen sekoitusta. (Rautavaara, Toivonen 2012: 15)

Lappeenrannan seudulla korvaan pistävät *miuta*, *siuta* -muodot. (Polvijärvi, Palander 2004)

(3) *osua, sattua, tarttua korvaan*

Julkisissa esiintymisissä jos joku tärkeä henkilö puhuisi murretta, se osuisi korvaan pahasti. (Suomenniemi, Palander 2004)

Vois se joskus vähän silleen sattua korvaa että [vieras murre], että ku puhuu noi hassustim mutta. (Varkaus, NPM1a)

Tarttuu enemmän korvaan tää, aito murre. (Joensuu, NPM2)

Kyllä se on korvaan tarttunut täälä tää Helsingin, tällainen tasanen puhekieli, aika köyhä. (Helsinki, NPM2)

(4) *kalkahtaa, karahtaa, sorahtaa, särähtää korvaan*

Ee sitä ite ees tiedosta että puhuu murretta, se kalkahtaa vaan toisen korvaan. (Joensuu, JoY 2002)

Jos matkustan johonkin pois Joensuusta, erityisesti *viännän*. Murre vahvistuu niin, että se karahtaa omaankin korvaan. (Joensuu, JoY 2002)

Eri murre sorahtaa korvaan. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Etelä-Karjalan murretta ei arvosteta. Se sorahtaa ihmisten korvaan. (Suomenniemi, Palander 2004)

Tietty oletus [ihmisillä] kuitenkin on, esimerkiksi ettei tv-uutisissa puhuta murretta. Siellä *mie* särähtäisi korvaan. (Joutseno, Palander 2004)

[Turun murre] jännän kuuloista, särähtää korvaan. (Eno, Palander 2004)

(5) *muita ilmauksia*

Ei tunnuk korvaan oikei hyvältä [tiedotusvälineiden kieli]. (Kuopio, NPM2)

Pohjoiskarjalainen [murre] särkee korvaa kuunnella, eteläkarjalainen taas on somaa. (Hyvinkää, JoY 2005)

Turun murre on ärsyttävän kuuloista. Se särkee korvissa, ei ole kaunista. (Helsinki, HY 2002)

Se [Tampereen murre] vaan ei käy mun korvaan. (Pori, JoY 2007)

[Kymenlaaksossa] käyttöön tulee slangisanoja, jotka eroavat ja jotka eivät soinnu korvaan. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Hän sano jotta oikeen tekee korvaan sillä tavalla oudosti, kun tää [Keski-Suomen murre] on niil leveetä. (Jyväskylä, NPM1a)

Se on semmonen kans, niinku korvvaan lähellä se, Etelä-Pohjammaan murre, mummu oli sieltä kotosij ja – –. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 47)

Ks. **pistää silmään**.

Vrt. **suu**.

korvaantua

Ja *d*-kirjain korvaantuu usein *r*-llä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 39)

Ks. **korvata**.

korvata äännevaihtelujen kuvauksissa

Lännessä vanhat ihmiset korvaavat *d*:n *r*-kirjaimella. (Laitila, JoY 2007)

t korvataan usein *s*:llä, esim. metsä = *messä*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 40)

Ts korvataan [Oulun murteessa] *tt*:llä esim. *katsoa* → *kattoo*. (Oulu, Nieminen 2005: 52)

s-kirjain korvataan [Oulun murteessa] usein *t*-kirjaimella esim. *metsä mettä, katsoo kattoo* jne. (Oulu, Nieminen 2005: 52)

Turun murteessa käytetään *s*:ää paljon, joskus se korvaa muita kirjaimia sanoissa. (Tampere, JoY 2005)

[Savon murteessa] tavussa kaksi vokaalia, toinen korvataan, esim. tyyliin *huara, viärä*. (Joutseno, Palander 2004)

[Etelä-Karjalan murteessa] sanoja lyhennellään, konsonantteja häviää ja ne korvataan vokaaleilla, kuten sanassa *tiiän*. (Taipalsaari, Palander 2004)

[Itä-Suomen murteessa] vokaaleja käytetään korvaamaan konsonantteja, kuten *mie. n* korvataan *e*:llä. (Juuka, Palander 2004)

Vrt. **korvaantua**.

kosmopoliitti (adj.)

Tampereen murre on itse asiassa aika neutraalia. Se on aika kosmopoliittia. (Tampere, JoY 2007)

kotikieli kotimurre, oma puhekieli

Meijäm murre on jotenkis semmosta kotikieltä, että täällä ilimmeisestik kaikki tohttii puhuas sitä ommaa kotikielttää. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 55)

Vanhempieni ja helsinkiläistyneiden sisarteni kanssa puhun ns. kotikieltä eli samalla tapaa kuin Lapualla vielä asuessani. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 68)

Kotikieleni on mennyt alkuperäisen Sulkavan murteen suuntaan. (Sulkava, Lignell 2007: 83)

Isä puhu semmosta, vaikka hän ov vanha saarijärveläine – – häm puhu, semmosta, kotikielenä ihan tommosta yleiskieltä [tarkoittaa kirjakielen kaltaista kieltä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **arkikieli**.

kotiseutumurre

Mutta jos jokainen nuorikin vetäis joka päivä kotiseutumurrettaan niin kyllä ottais nuppiin. (Arve 2002: 68)

Vrt. **paikallismurre**.

Kotkan murre

Puhun tyypillistä Kotkan murretta, ei ole muuttunut miksiäkään, vaikka olen asunut myös muualla. (Arve 2002: 13)

Pääasiassa [puhun] edelleen Kotkan murretta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 6)

kotoinen, kotoisa vapaasta puhekielestä ja omasta kotimurteesta

No kyllä se nyt ov vähä semmosta vapaata että että se tuntus niinkun, semmoselta, kotoisemmalta kun, ei se ole niim puhdasta kieltä, ei tarvitse olla [tiedotusvälineissä]. (Tampere, NPM2)

Ain naurattaa kun kuulenki esimerkiks – – jostain radiostaki turkulaista ni, ni kyl se on niin kotoista. (Turku, NPM2)

Tuntuu kotoiselta puhua omaa murretta. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 17)

Kyllä sitä eteläpohjalaisen kanssa puhuu kotoista murretta ja sitten muitten kanssa jonkinlaista sekoitusta. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 62)

Se on niinkun, kotoisa, kotoista [murteen käyttö kuopiolaisten kanssa] koska se vastapuoliki sem paremmpi hallitsee ja ymmärtää sillon, mistä on kysymys. (Kuopio, NPM2)
 Kyllä Jyväskylässä puhutaan ihan tommosta, jossa on paljon, murteellista sanontaa ni, kotosta kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)
 Mitä pidempään olen asunut Keski-Suomessa, sitä mukavammalta ja kotoisammalta tuntuu kuulla kymen murretta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 14)
 Syn. **kodikas**.

kotoisa ks. **kotoinen**

koukero erikoisista kielenpiirteistä tms.
 Itämurteet ovat selkeämpiä, länsimurteissa on enemmän koukeroita. (Espoo, JoY 2011)
 Murteeni omasta mielestäni on selkeää ja helppoa eikä siinä ole mitään ylimääräisiä koukeroita. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 11)
 [Etelä-Karjalan] murre on sujuvaa eikä ole ylimääräisiä koukeroita puheessa. (Lappeenranta, Kohonen 2003)
 Ks. myös **kiemura**.

koulia pois karsia

Mut esmerkiks itten ni, oma ammatin takia [olen] koittanut koulias sitä [iisalmelaista murretta] pois mut kais se jostakin nuotist näkyä. (Tampere, NPM2)
 Syn. **karsia**, **kuoria**.

kouliintua

Kaipa se [slanginpuhujia luokassa] äkkiä kouliintus että se ei enää puhus. (Varkaus, NPM1a)
 Sill-on niinko kouliintunemp puhettapa [koulujakäyneellä]. (Rauma, NPM2)

kova

(1) eri aluemurteista ja slangista
 Turku ja Tampereen murre – – ovat kovia eikä niistä saa selvää. (Joensuu, JoY 2008)
 [Tampereen murre] erottuu sanapainoltaan, *kiakko*, *kotia* 'kotiin', kovankuuloista, *mää*. (JY 2004)
 Helsingin seudun puhekieli on kovaa, muut murteet pehmeämpiä. (Suomenniemi, Palander 2004)
 [Stadin slangin on] kova kielimuoto. (Helsinki, HY 2002)
 Erityisen kauniilta se [Lapuan murre] ei mielestäni kuulosta vaan pikemminkin ronskilta ja hiukan kovalta. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 12)
 Se [Oulun murre] on jotenkii sellasen niinkun kovan kuulost. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 82)
 [Kainuussa] aika täräkkää, kovaa kieltä, kovempaa kuin Pohjois-Karjalassa. (Valtimo, Palander 2004)

(2) soinnittomista klusiileista *k*, *p*, *t*
 Sanassa *baari* äännetään [Turussa] kova *p* eikä pehmeä *b*. (Helsinki, HY 2002)
 [Rauman murre] töksähtelevää, kovat konsonantit [*k*, *p*, *t*] ovat voimakkaita, nuotti ei ole kiva. (Helsinki, HY 2002)
 Konsonantit kahdentuvat [geminoituvat] murteissa eri tavoin: lännessä kovat konsonantit kahdentuvat. (Laitila, JoY 2007)

(3) *r*:n ääntämyksestä länsimurteissa
 Idässä väännetään sanoja, lännessä on kova *r*. (Kauhava, JoY 2007)
r kirjain sanotaan [Porin seudulla] kuuluvasti ja *r* on kova. (Ulvila, Hietava 2008: 27)
 Erityisesti Tampereella kova *r*. (Helsinki, HY 2002)
Ärrä (*r*) tulee ensimmäisenä mieleen [eteläpohjalaisesta murteesta]. Se pitää sanoa silleen kovasti. (JY 2004)

(4) muista murrepiirteistä, sanoista
 [Tampereella] *s*- ja *r*-kirjaimen käyttö on voimakasta ja sanoista tulee sillai kovia. (Lahti, Kantoluoto 2007: 48)

[Stadin slangissa] sanat ovat kovempia, helsinkiläiset sanovat esimerkiksi lähtevänsä pelaamaan *fudista*. (Joensuu, JoY 2000)

[Keski-Suomessa] sanat eivät ole kovia. (Turku, TY 2009)

(4) puhetavasta ja äänenkäytöstä: *kovaa, kovasti, kovalla äänellä*

[Pohjanmaan murre:] Puhutaan kovaa, saarnaavaan tyyliin. (Helsinki, HY 2002)

Kangasniemeläinen puhuu kovaa ja selvästi savon murteella. (Kangasniemi, Oja 2011: 26)

Kitteellä ihan ihmeellistä [murretta], puhutaan kovempaa. Sanat ei välttämättä muutu, mutta sanojen painotukset muuttuu. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Karjalassa huudetaan eli puhutaan kovasti. (Kitee, JoY 2000)

Nuoret puhuvat kovasti vanhat pehmeästi. (Ulvila, Hietava 2008: 82)

[Lahtelaiset] tytöt puhuu korkealta ja kovalla äänellä, pojat taas yleensä mörisee keskenään ja ne huutelevat kans joskus jotain. (Lahti, Kantoluoto 2007: 41)

Vrt. **pehmeä**.

kovaääninen eri murteista

[Etelä-Suomen murre] ehkä kovaäänisempää kuin tákäläinen [= pohjoiskarjalainen] murre. (Eno, Palander 2004)

[Savon murre] kovaäänistä, voimakasta murretta. (Lemi, Palander 2004)

Joku semmonen kovaääninen akka, joka puhuu *sie* ja *mie* [tulee mieleen Lappeenrannan murteesta]. (JY 2004)

Ks. myös **huutaa, kova, lujaa, äänekäs**.

kovismainen

– – jotenki *mutsi* ja *faija* ja, tuntuu, tulee vähä semmonen niin ku että jottain kovismaista, puhetta lähinnä. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

kovistelu

Suorapuheista [Porin seudun murre], kovistelua, nopeaa ilman pisteitä ja pilkkuja. (Ulvila, Hietava 2008: 51)

krumeluuri erikoispiirteistä

Nyttemmin on tullut [omaan puhekieleen] mukaan paikallisia krumeluureja [Jyväskylästä]. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

ksä-tyyli

[Hesan murteessa] *ksä-tyyli*, esim. *viittiksä* 'viitsitkö'. (Valkeala, JoY 2000)

Ks. **tyyli**.

Vrt. **mä-sä-tyyli**.

kuihtua

Näyttääpä vain siltä, että pikkuhiljaa murteet kuihtuvat tiedonvälityksen vuoksi, paitsi Turus, koska siellä ei oikein pysytä kärryillä. (Arve 2002: 69)

Syn. **haihtua, kadota, kuihtua, kuolla**.

Ks. myös **häipyä, hävitä, karista, karsiutua**.

kuiva yleiskielestä ja virallisesta puhekielestä

Yleensä murteessa siin-o hirvee ilmeikkäitä sanontoja ja, paljompuhuvia semmosia, kirjakielihä o oikeestaa aika kuivaa, eiks-oo? (Jyväskylä, NPM1a)

– – että murteet hävijää ja tämmöne jonkillaine yleiskieli valtaa alaa ni, merkitsee kyl usein niinkun semmosta, ilmaisun köyhtymistä vaan, niinku, kuivemmaks tulemista ja – – ilmeittömyyttä. (Helsinki, NPM2)

Jos kaikki puhus pelkkää kirjakieltä niin, ainakin näiv vapaa-aikana nin kyl se o aika, aika kuivaks menis. (Helsinki, NPM2)

– – tekemisissä ku ollaa asiakkaiden kanssa nii ei, kyllä se on hyvin kuivaa, kuivaa asiallista kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **harmaa, puiseva, tylsä, yksitoikkoinen.**

kuivakka

[Porin murre] kuivakka ja töksähtävä. (Turku, TY 2009)

Ks. **kuiva.**

kujeileva

Itämurteet on keimailevia ja kevyempiä [kuin länsimurteet]. Kujeilevia. (Mäntsälä, JoY 2009)

kukoistaa

Slangia haastellaan enemmän tuolla Helsingin suunnalla. Joensuussa tämä karjalan murre kukoistaa. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 56)

kulkea murteiden muuttumisesta

Kyllä minä sen ole huomannut että se [oma puhekieli] on kulkenu tästä, aitommasta savolaiskielestä nii se oj jonkuv verran, muovautunut tänne, enemmän kirja- ja suomen kieleem päin. (Kuopio, NPM2)

Syn. **kulkeutua, mennä.**

kulkeutua

Minä luulisi että se [puhekieli] sinneppäin hissun kissun, varsinaiseen suomalaiseen kirjakieleen päin [on] kulkeutumassa mutta – –. (Kuopio, NPM2)

Syn. **kulkea, mennä.**

kulmikas murteista ja slangista

Oulussa murre kulmikasta, sanojen pituuksia lisätään. (Oulu, JoY 2005)

[Pääkaupunkiseudun murre] kulmikasta. Täynnä pikkusanoja, esim. v-sana. (Helsinki, HY 2002)

[Stadin slangi] kulmikasta ja ruotsalaista. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **kantikas.**

Ks. myös **neliömäinen.**

kulttuuriarvo

Kyl minusta ni murteet pitäisi säilyttää, koska niiss-on varmasti se oma, oma kulttuuriarvonsa ja ennen kaikkea tunnearvonsa. (Turku, NPM2)

Vrt. **kulttuuririkkaus.**

kulttuurimuoto

Se [murteiden käyttö] o yks kulttuurimuoto mikä, oikeestaam pitäs säilyvä. (Kuopio, NPM2)

kulttuurinen

Se ois jonkunlainen kulttuurinen hävijö jos esmerkiks murteet kokonaa hävijäis nin tuota – –. (Kuopio, NPM2)

kulttuuririkkaus

Murteet on semmosta hauskaa kansallista rikkautta, kulttuuririkkautta. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **rikkaus.**

Vrt. **kulttuuriarvo.**

kulua pois

Ne [murrepiirteet] menee sem mukaan että jos muutamam päivän viettää henkilön kanssa joka näitä viljelee niin ne, ne tarttuu hyvin nopeasti, mutta kuluu taas pois. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **haihtua, karista, karsiutua**.

kumartamaton

[Pohjanmaan murre] ylpeää ja kumartamatonta. (Turku, TY 2009)

kumma kielestä tai sanoista

Keskikoulum puolela ni oli sielä muutamia semmosia jotka, vähä härräsivät silleen kummala kielelä. (Varkaus, NPM1a)

Niinkun niitä on nyt Helsingissäkin niitä, semmosia, kummia, sanoja joita, joita ei kaikki ymmärräkkääm – – mikskä ne sanoo [slangia], muistan nyt sitä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **kummallinen, ihme, ihmeellinen, merkillinen**.

Ks. myös **erikoinen, omituinen, outo**.

kummallinen

Se [Porin seudun murre] on aika lyhyttä ja jotenkin kummallista. Sanoista tehdään niin lyhyitä kuin mahdollista ja puhutaan nopeasti. (Ulvila, Hietava 2008: 53)

Joskus, kun mummu käyttää ihan kummallisia sanoja, on pakko kysyä et mitä se tarkoitti esim.

klyyvari = nenä. (Ulvila, Hietava 2008: 87)

Puhuvat kummallisesti *raumangiel* [Raumalla]. (Turku, TY 2009)

Syn. **kumma, ihme, ihmeellinen, merkillinen**.

Ks. myös **erikoinen, omituinen, outo**.

kumpuileva intonaatiosta ja rytmistä

Jos karjala on kälättävä murre, savo letkeä, niin Stadin kieli on poljennoltaan kumpuileva.

(Outokumpu, Palander 2004)

Vrt. **polveileva, pomppiva, pyörtelevä**.

kunnollinen yleiskielestä

Mä yritän, taip puhun automaattisesti, mahadollisimman, kunnollista kiriakiältä [virallisissa tilanteissa]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Vrt. **täydellinen**.

kunnon *kunnon suomen kieli* yleiskielestä

Kaikkia murteita ja, oikeen kunno suomen kieltäkij joukossa [omassa puhekielessä]. (Jyväskylä, NPM1b)

Mun tehtävän on [opettajana] niingo opettaa myös et mitä olis tommone yleiskieli ja kunno suomen kieli. (Rauma, NPM2)

Vrt. **oikea**.

kuolla murteiden häviämisestä

Kyllä se, se [murre koulussa] kuolee pakosta kyllä. (Jyväskylä, NPM1a)

Se oli [koulussa], teoria oli teoriaa ja, ja, ja, puhe, oli puhetta että sitä [murretta] ei, sillä tavalla tapettu mutta, nykyään se kuolee ilmam muuta koska, se, kaavamainem puhe alakaa jo, koulusta lähtien. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanahan kansan ohella lähtee paljo murteesta pois. Murre heikkenee tai ne kuolee. (Haukipudas, JoY 2000)

Syn. **hukkuu, kadota, kaikota, karista, kuihtua, kuolla**.

Ks. myös **haihtua, karsiutua; häipyä, hävitä**.

kuollut eloton (kielestä)

Ei sen [tiedotusvälineiden kielen] tarvitse olla minum mielestäni sillä lailla huoliteltua että se tulee kuolleeksi, et siitä hävijää sävyt ja ja elävyys. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **harmaa, kuiva, väritön**.

Vrt. **elävä**.

kuopio Kuopion murre

[Joensuun murre] kesympi versio kuopiosta. (Turku, TY 2009)

Syn. **Kuopion kieli**, **Kuopion murre**.

kuopiolaisittain

Meillä oli semmone, pienteollisuusyritys ja, kyllä ne työntekijät siellä puhu ihan, ihan noin niinkun kuopijolaisittain puhutaan että. (Kuopio, NPM2)

Kuopion kieli

Minust tuntuu että nää kaikki kuopiolaisettiim mitä on, ni tuota he puhhuuvat ihan tätä Kuopion kieltä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **kuopio**, **Kuopion murre**.

Kuopion murre

Monta murretta täälä monesta päin [asukkaita Kuopiossa] ni. Et eihä se oo' 'ainut tää Kuopiom murre. (Kuopio, NPM2)

Koska on, on synnynnäisiä, näitä kuopiolaisia työtovereita ja, heillä hiema enemmän tätä Kuopiom murretta on kum minulla on, kielenkäytössä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **kuopio**, **Kuopion kieli**.

kuoppa *käydä kuopassa* intonaation kuvauksissa

[Karjala:] Äänenpaino käy kuopassa, josta nousee takaisin: *pittää mennä*. (Turku, TY 2009)

Vrt. **kohota**, **laskea**, **nousta**, **ylös alas**.

kuoria karsia

Niin kyllä sillo viiskytluvulla sitä kovastikki korjattii ja, ja ja kerta kaikkiaan sitä murretta kuorittiim pois [koulussa puheesta]. (Joensuu, NPM2)

Syn. **karsia**, **koulia pois**.

kurkkuääne

[Lapin murteessa] kurkkuäänteitä: *jänkhä*. (Helsinki, HY 2002)

[Pudasjärven–Pellon murre] kuulostaa Lapin murteelta, mutta Peräpohjolassa ei vielä käytetä pelkkiä kurkkuäänteitä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **kh**.

kuuli ks. **cool**

kuulla

(1) murteiden havainnoimisesta

Murre on kaunista kuultavaa korvalle esim. Savon murre. (Veteli, Björkbacka 2002: 55)

Porilaisten puheessa kuulee enemmän helsinkiläistä puhetyyliä [kuin maalla], mikä ei mielestäni sovi tänne! (Ulvila, Hietava 2008: 73)

Kymmenev vuotta sitten Karjalam murteenkin kuuli paljom puhtaampana kum mitä nyt kuulee, se oj jollakit tavalla seki sotkeentunu. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) edelliseen liittyviä sanontoja: *kiva(a)*, *hieno(a)* ym. *kuulla*

Se tietysti, kiva ois kuulla, kuunnellak kum puhuu, iham puhasta murretta. (Varkaus, NPM1a)

Joskus vieraatkin alkavat jutella kun kuulevat puhettani, etenkin vanhemmat, kysyvät mistä olen ja sanovat että hieno kuulla murretta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 68)

Se on semmonen standardi, asija nii että siellä sieltä [radiosta ja tv:stä] kuulee kirjakieltä nii että se ol luonnollista ettei kukaan ajattele et se on luonnotonta kuulla kirjakieltä sieltä. (Helsinki, NPM2)

No se on nyt vaan jotenkin raivostuttavaa kuulla jos, jos tuota aletaan [radiossa ja tv:ssä],

nimenomaan niin et lyhennetään ja käytetään niitä muotisoja. (Turku, NPM2)
Vrt. **kuunnella**.

kuuloinen kielimuotojen ja kielenpiirteiden kuvailussa

Murre on hyvän kuuloista, joten ei tarvitse vältellä. (Eno, Palander 2004)

Minusta se [murteiden käyttö] on, aika mukavaa ja jännän kuulosta taas. (Tampere, NPM2)

Jotenkis se [murteen käyttö] on kivan kuulosta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 53)

[Turun murre] ärsyttävän kuuloista, esim. *simmottis*. (Polvijärvi, Palander 2004)

Tampereen murre on kivan kuuloista. (Kuopio, JoY 2000)

Se [Pohjanmaan murre] on hienon kuuloista. (Polvijärvi, Palander 2004)

Oulun murre on hauskan kuulosta. (Oulu, Vähälä 2005: 35)

Mum mielest se oli [Oulun murre] hirvittävän huvittavan kuulosta alussa ja on se vieläki (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

[Liperin murteesta:] Jänskän kuulosta. Ehkä vähä liiankii väännetyltä [kuulostaa], että ne [sanat] on liian paljon väännetty. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

[Savon murre on] pahemman kuuloista kuin Karjalan murre, selvemmin vielä erottuu kirjakielestä. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Pääkaupunkiseudun kieli] yleiskieltä, köyhän tai yksinkertaisen kuuloista murteisiin verrattuna. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **kuulostaa**.

kuulostaa puhutavan, kielimuotojen ja kielenpiirteiden kuvailussa

(1) *kuulostaa* jltak kielimuodolta (subst.)

[Länsimurteiden alueella] murre kuulostaa aika käsittämättömältä mongerrukselta. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Kotimurteeni kuulostaa mielestäni aika tavalliselta puhekieleltä enkä itse huomaa sen erikoisia piirteitä, vaikka kaverit joskus huomaavatkin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 13)

Kaarresuvantolaisen miehen puhe kuulosti myös kerran niin vanhalta suomelta, etten saanut mitään tolkkua siitä. (Helsinki, HY 2002)

Se [Kangasniemen murre] ei kuulosta aivan savon murteelta. Siinä on paljon vaikutteita muualta. Kuulostaa, kuin puheessa ei esiintyisi erityisesti murre sanoja. (Kangasniemi, Tiuhonen 2008: 18)

(2) *kuulostaa* jltak, jllek (adj., pron.)

Minust se on kauheen kiva, kuulostaa kivalta [kun puhutaan murteita]. (Helsinki, NPM2)

No ei se [slangi] kyllä, kovi, erikoiselta kuulosta silleen hienolta. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

Vähä erikoiselta se [Liperin murre] kyllä kuulostaa vieraalle. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

Ylivääntäminen kuulostaa oikeastaan huvittavalta. (Helsinki, JoY 2005)

Savvvvvvoo kuulostaa hassulta. (Rauma, Soini 2011: 52)

Kuulostaa isolta, hyvältä ja komealta ja kaikki tunnistaa sen [Lapuan murteesta]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)

Minun korvaan kuulostaa savon murre junttimaiselta. (Maaninka, JoY 2006)

Koska ne [kysytyt muodot] ei kuulu mun tapaan puhua ja ne kuulostaa tyhymiltä ko ei oo tottunu puhuun nii!!! (Himanka, Peltola 2007: 68)

[Suomussalmella] murre kuulostaa melko samalta kuin Itä-Suomessa, mutta sitä puhutaan vähän eri korostuksella. Sanooko ne *Suomussalamelle*? (Juuka, Palander 2004)

[Etelä-Pohjanmaan murteessa] sanat kuulostavat siltä, miten ne lausutaan. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 37)

(3) muita ilmauksia

Tai ainakin se kuulostaa mun korvaa et ne puhuu valtavam puhudasta Pohojammaam murretta. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

[Etelä-Karjalan murre] lahavampaa kuin Pohjois-Karjalan murre. Kuulostaa niin kuin puhujaa väsyttäisi. (Joutseno, Palander 2004)

Vrt. **kuuloinen**.

kuulostella

Kyllä sen [korpilahtelaisen] – – heti korva erottaa, mit-, että se ei olej Jyväskylästä tuo ihmenej jos, kuulostelee, et on niillä niim paljo eroa. (Jyväskylä, NPM1a)

kuultaa

Kyl sen [julkisuuden henkilön] murteellisuus siält kuulta läpitse, lävitse siäl aina. (Turku, NPM2)
Syn. **näkyä, paistaa**.

kuulua

(1) kuulostaa jltak, jllek

Omaan korvaan kuuluu ainakii ihan tavalliselta [Jyväskylän puhekieli]. (Jyväskylä, NPM1a)

Se [nuorten kieli] kuitenkin nin korvaan kuitenkin niinku, kuuluu erillaiselta ja. (Jyväskylä, NPM1a)

Yleisesti en puhu kovin paljon murteella. Kuuluu pahalle. (Sulkava, Lignell 2007: 76)

(2) kielenpiirteiden havainnoinnista

Kuulemma hyvin harvakseltaan kuuluu kymenlaaksolaisia sanoja puheessa. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

[Alatornion murteessa] jotain vokaalin kahdentumista tais kuulua. (Kokko 2010: 114)

Ks. myös **kuultaa, näkyä, paistaa**.

kuulustella murteiden kuuntelemisesta (lounaismurt.)

Kyl kyl kaunis kirjakieli – – se kiva kuulustel [’kuunnella’] on. (Rauma, NPM2)

Syn. **kuunnella**.

kuunnella murteiden kuuntelemisesta

Musta se on niin kivaa kuunnellas semmosta, semmosta jotaij joka, joka puhuu murteella. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä ainakin, suomen murteet eräät niin ne on, hyvin kauniita kuunnella. (Jyväskylä, NPM1a)

Minä kuuntelisim mielelläni sellasta murteellista puhetta, mutta kuitenkin sellasta murretta että noin niinkun ymmärtäis sen (ettei) iham pelkkää raumalaista taikka ihar rajakarjalaista nehän ov vaikeita murteita ymmärtää. (Tampere, NPM2)

[Rauman seudun murre] miellyttävää, mukavaa kuunnella. (Tohmajärvi, Palander 2004)

[Pohjois-Karjalan murteen lisäksi] myös Lapin ja Pohjanmaan murretta on mukava kuunnella.

(Tuupovaara, Sarola 2004)

Onpa ihana kuunnella [sanotaan Pohjois-Karjalan murteesta]. (Eno, Palander 2004)

Etelä-Karjalassa puhe on helppoa kuunnella, muut ihmiset tykkäävät mieluummin kuunnella

Etelä-Karjalan murretta kuin kieroä Savon murretta. (Savitaipale, Kohonen 2003)

Syn. **kuulustella**.

Kuusaan murre Kuusankosken murre

[Karjalan murre on] vähän kuin Kuusaan murretta, mutta Kuusaan ä:tä vastaa usein e, esim. *mie*.

(Kuusankoski, JoY 2000)

kuvaileva

Itä-Suomessa murre on sujuvaa ja myös mun mielestä kuvailevaa kieltä, josta tykkään. (Helsinki, JoY 1998)

[Liperin murre:] ”Joustavaa”, kuvailevia sanoja. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

kylmähkö

Jyväskyläläisten jäykän virallinen puhetapa kuulostaa näin vieraalta paikkakunnalta tulleen mielestä välillä etäiseltä ja kylmähköltäkin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

kymenlaaksolainen (adj.)

Kuulemma hyvin harvakseltaan kuuluu kymenlaaksolaisia sanoja puheessa. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

Kymenlaakson murre

Jonkinlaisesta kotiseuturakkaudesta johtuen olen sittemmin yrittänyt säilyttää puheessani kymenlaakson murteen piirteitä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 9)

Puhun uskoakseni enimmäkseen yleispuhekieltä, johon sekoittuu piirteitä Kymenlaakson murteesta ja jyvaskyläläisten käyttämästä kielestä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

Syn. **Kymen murre**.

Kymen murre, Kymin murre Kymenlaakson murre

Puhun jonkinlaista yleiskielen ja kymen murteen sekoitusta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

Kymeen murre. (Arve 2002: 47)

Mielestäni puhun Kymin murretta; mutta muuttuneena vähän kirjakielisempään suuntaan. (Kymenlaakso, Laine 2006: 6)

Tuntuu mukavalta kuulla vaikkapa tv:ssä jonkun puhuvan Kymin murretta, vaikkapa puhe kuulostaakin siinä yhteydessä vähän junttimaiselta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 14)

Syn. **Kymenlaakson murre**.

Kymin murre ks. **Kymen murre****kälättäminen**

[Pohjois-Karjalan murre] kuulostaa inttamiselta, koko ajan kälättämistä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **kälättävä**, **kälätys**.

kälättävä

Karjala on kälättävä murre. (Outokumpu, Palander 2004)

Ks. myös **kälättäminen**, **kälätys**.

kälätys

Pohjois-Karjalan murretta puhuu ukkoja – –. He puhuvat paljon ja kun he pääsevät vauhtiin, puheesta tulee kälätystä. (Tampere, JoY 2006)

Ks. myös **kälättäminen**, **kälättävä**.

Vrt. **koilatus**, **molotus**, **pajatus**, **papatus**, **pälätys**.

känninen

[Itäsuomalainen puhe] kuulostaa vähän ”känniseltä”. (Lahti, JoY 2007)

kärjistetty ääntämyksestä

Täällä [Helsingissä] s on kärjistetty ja se suhisee. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **terävä**.

Ks. myös **s**.

käsittämätön

Kaupunkilaiset puhuvat sitä omaa kieltään, slangia. Ei ehkä täällä idässä tai pohjoisessa, mutta kun lähdetään etelään päin, puhe muuttuu käsittämättömäksi. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 56)

Varsinainen Stadin slangi käsittämätöntä, vierasperäisiä lainoja ruotsista ja saksasta. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Rauman murteen tunnen, koska eräs ystäväni puhuu niin ja koska murre on täysin käsittämätöntä. (Arve 2002: 51)

Ks. myös **hankala**, **outo**, **vaikea**.

käskeä

Merellisellä alueella käsketään enemmän [kuin Lapissa ja Savossa]. (Outokumpu, Palander 2004)
Lappi ja savo sukulaissieluja: pyrkivät tasavertaisuuteen, ei käsketä tai komenneta, kieli pehmeää.
(Outokumpu, Palander 2004)

Ks. **käskevä**.

käskevä

Turkulaiset puhuu käskevästi, niil on käskevempi tyyli äänessä kun muilla, töksähtävämpi, ehkä vähän ylimielinen sävy. (Vantaa, HY 2002)

Ks. **käskeä**.

käyttökieli

Koska Helsingin, helsinkiläinen käyttökieli om muuttunut niin, sem mukana [on muuttunut omakin puhekieli]. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **käyttömurre**.

käyttömurre

Kyllä jokapäiväisessä kanssakäymisessä nin, semmonen käyttömurrev varmasti on, hyvinkim paikallaan. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **käyttökieli**.

käytännöllinen

Ehkä se [slangi] ei oo, mitenkää, asiammukaista taik käytännöllistä, eihän sitä ymmärretäkkää aina. (Varkaus, NPM1a)

Käytännössä ehkä se on käytännöllisempää [puhua Kuopiossa Kuopion puhekieltä]. (Kuopio, NPM2)

Puhe on niin käytännöllistä, kun voidaan vähän oikoa, et sanotaan vaikka *mie meen* eikä *menen*.

(Lappeenranta, Kohonen 2003)

käytäntö

Tää on – – kehittynyn niinkun kirjakieli paremmin käytäntöön täällä kaupungin keskustassa, ihmisten keskuudessa. (Jyväskylä, NPM1a)

Kirjottaissahan ilmam muuta tulee se, kirjakieli käytäntöön siinä. (Kuopio, NPM2)

Lahtelaisnuoret puhuu käytännön puhekieltä, ei kirjakieltä. (Lahti, Kantoluoto 2007: 24)

käänne ja väänne

Ne [jotkut jyväskyläläiset] voi ihan täysin tosiaa ollat tähä, tähäm paneutuna vieläki ja, ja muistavat sen asiam mite, miten niitä puhuttii aina niitä käännteitä ja, ja väännteitä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **sanakäänne**.

käännellä ja väännellä savolaismurteiden diftongiutumisesta

Kiännellään ja viännellään, mistä syystä [Pohjois-Karjalan murteeseen] tulee pitempiä sanoja: *ottakkaa tuolta kualluatikkoo jäkuapista*. (Tohmajärvi, Palander 2004)

Syn. **kääntää ja vääntää, vääntää ja kääntää**.

käännätys-väännätys-kieli

[Savon murre on] *kiännätys-viännätys-kieltä*; *suattaapi olla että on vuan suattaapi olla ettei oo*. (Turku, TY 2009)

Ks. **vääntökieli**.

kääntyvä ja vääntyvä Savon murteesta

No Savon murrehan on sellasta – – jotenkin kääntyvää ja vääntyvää. Hauskan kuulosta! (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **vääntyä ja kääntyä**.

kääntyä muuttua, vaihtua

Ne [omat lapset] puhuvat sillai että, kirjakielej ja tämän, Saarijärvem murteev väliltä, ne niinku itte oikoo niitä sanoja, että se on niinkun kääntymässä murrek kirjakieleks se, jotenki. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **kulkea, kulkeutua, mennä; muuttua.**

kääntäminen diftongiutumisesta

[Lapissa] kieli menee vielä enemmän *kieäntämiseksi*. (Turku, TY 2009)

Itä-Suomessa sanotaan esim. *mie* ja Länsi-Suomessa *mää*, ja tähän liittyy *kiäntäminenkin*. (Virolahti, JoY 2007)

kääntää

(1) murteellisesta puhetavasta, erityisesti savonmurteisesta

Kaikki sanat on käännetty [murteessa] mum mielestä niim paljo joksiki. (Turku, NPM2)

Käännetää hiuka enemmän viäl murteel sit. Otetaa simmosii sanoi mitä noi muut ei taatusti ymmärrä aina. (Turku, NPM2)

Savolaiset *kiäntää*, Ylämaalla ei. (Ylämaa, Palander 2004)

Tällä alueella [Kainuussa] ei sanoja käännetä kuten meillä [Pohjois-Karjalassa]. (Rääkkylä, Palander 2004)

(2) slangisanoista

No se vaikuttaa mukavammalta ku se olis [radiossa ja tv:ssä] selvää kirjakieltä eikä juur tämmösii ihmeellissi, lyhennykset erikoisesti kaikki ku tulee ja kaikki sanat on käännetty, mum mielestäni paljo joksiki, ni silloin se vaikuttaa epämiellyttävältä mum mielestäni. (Turku, NPM2)

Syn. **vääntää**.

kääntää ja vääntää

Sitähän nykyvään, nuoriso tahtoo etupäässä, monessakin tapauksessa harjottaaj juuri, ja tuota, puolsivistynyttä, ulkomaalaista sanontaa jotenkin kääntäej ja vääntäen ni – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **vääntää ja kääntää**.

Ks. myös **käänte ja väänne**.

käärme-s s:n ääntämyksestä

Lähinnä tulee mieleen ns. Stadin slangi käärme-s:ineen ja säksätyksineen. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **s, city-s, suhu-s**.

kömpelö

Siitä kömpelöstä tyylistä [huomaa kouluja käymättömän], ku se puhuu joskus ni kyl se, sev vaistoaa jollaki tavalla ehkä. (Tampere, NPM2)

Minä en pyris siihen [hienompaan kieleen] sillä mä tiedän epäonnistuvani. Se olis kömpelöä. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **kankea, tönkkö**.

köyhdyttää

Se on liijan kaavamaista [jos annetaan tarkkoja kielenkäytön ohjeita] ja se, se köyhdyttää. (Tampere, NPM2)

Sehän taas köyhdyttää kieltä, aika paljon, jos jotaki tällasta normistoo mentäis laatimaan [puhutulle kielelle]. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **rikastuttaa**.

köyhtyminen

– – että murteet hävijää ja tämmöne jonkillaine yleiskieli valtaa alaa ni, merkitsee kyl usein niinkun semmosta, ilmaisun köyhtymistä vaan, niinku, kuivemmaks tulemista ja – – ilmeittömyyttä. (Helsinki, NPM2)

Ks. **köyhtyä**.

köyhtyä

Nykyajan puhetapa on paljon köyhtynyt menneitten sukupolvien käyttämästä. (Sulkava, Lignell 2007: 81)

Kyllä se [oma kieli] köyhtyy samalla tavalla niinkui yleiskielikin köyhtyy et. (Tampere, NPM2)

köyhä

(1) murteettomista kielimuodoista

Jos kaikki puhus [samalla tavalla] niin tuota minusta se ois köyhempää. (Kuopio, NPM2)

Mää en ainaka itse pidäs siitä jos joku puhuu ihan kirjakieltä se pitemmäm päälle rupee kuulostaan semmoselta vähän niinku, jotenkin köyhältä se, kielenkäyttö. (Tampere, NPM2).

(2) nykypuhekielestä, pääkaupunkiseudun kielestä

Jos he [opettajat, julkisuuden henkilöt jne.] käyttää jotain tuollasta, alempiarvosta kieltä tai köyhää kieltä nin, se vaikuttaa sitten varsin tuollaseen nuorisoon joka omaksuu sitte heidän tapojaan. (Kuopio, NPM2)

Tyttöjen kieli on köyhää koska sisältökin on köyhää. (Lahti, Kantoluoto 2007: 25)

Jos mää muistelen tota jonnekip parinkymmenev vuoden takasta aikaa niin, hirveem paljo köyhempää on tää ihmisten kielenkäyttö nykyään kum mitä siihen aikaan. (Tampere, NPM2)

Kyllä se on korvaan tarttunut täälä tää Helsingin, tällainen tasanen puhekieli, aika köyhä. (Helsinki, NPM2)

Etelä-Suomen murre eli normaali yleiskieli on suhteellisen köyhää, siinä on paljon lainasanoja. (Helsinki, HY 2002)

(3) murteesta yleensä

Mut jos sittem puhuu hyvin murteela ja maalaisittaij, ja, semmosta köyhää kieltä ni, minä ainakip päättelisin sitte että, tosiaav vähäv vähemmälej jäänyt [koulutus]. (Joensuu, NPM2)

Ks. **köyhtyä**.

Vrt. **rikas**.

L**l, äl, ällä, ellä, l-kirjain**

(1) tamperelaisesta l:n ääntämyksestä

Tää on tyypillinen taas monen *älläm* murre täälä Tampereella ollut aina. (Tampere, NPM2)

Tampereha o yks semmonen niillähä on se *ällä* semmonen, sen kuk kauppamatkustajaki, tulee [Jyväskylään], tavaraa tarjoamaan niin kyllä sen selvästi huomaa et se on Tampereelta. (Jyväskylä, NPM1a)

Nyppen koulukaverit kun on muilta paikkakunnilta ni sanovat, just *jäähallista* ja *ällän* käytöstä. (Tampere, NPM2)

Ja tamperelaisen erottaa siitä siitä justiisa *äl'l'ästä*. Ei kukaam muu sano *äl'l'ää* sillai. (Tampere, NPM2)

Tamperelaismurteessa on se kummalline *ellä* sanotaa et vanha tamperelaine se, se just se lausuu sen *ällän* niin omituisesti naurettavasti suorastaan että. (Tampere, NPM2)

Tääll-oli enne sitä *ellää* mutta, ei nyt enää huomaa, sitä *ellää*, sitä tamperelaista. (Tampere, NPM2)

(2) muiden murteiden l:n ääntämyksestä

[Hämeen murteessa] pehmeä r ja l, rauhallinen puhe. (Vantaa, HY 2002)

Onko sanan *silleen* l:ssä ääntämysero [Kainuun murteessa verrattuna Etelä-Karjalan murteeseen]? (Ylämaa, Palander 2004)

(3) eri murrepiirteistä

Mun kielialueella taim missä mä olen opiskellu nim mulla eij-ole *deetä* eikä *teetä* eikä *ällän* eikä näitä vaikeuksia oo, koska ne on kuulunuk kuvijoihin [*d:n* vastineena]. (Tampere, NPM2)

[Pohjois-Pohjanmaan murteissa] venyttämistä: *polliisi* [yleisgeminaatio]. Siinä tulee yksi *l* lisää tai *l*:ää ehkä vain painotetaan enemmän. (Luumäki, Palander 2004)

Oulun murretta on heleppo puhua, kun ei tartte turhaa välittää tulleeeko yks vai kaks *l*-kirjainta tms. (Oulu, Vähälä 2005: 38)

[Pohjoiskarjalaiset] ääntää ne sanat levveemmiks ja jottain kirjaimiaki tullee lissää. *Teet, koot ja ällät*. (Liperi, JoY 2002)

Pyhäselässä ne pehmentävät *l*:iä [liudennus], esimerkiksi että *puolenkymmentä niitä mehtoja olj*. (Joensuu, JoY 2002)

laahata murteelliseta kielenkäytöstä

[Virallisemmissä tilanteissa] mä koitan tietystiv vähäm puhuat tuolla tavalla, nii ettem mä nyt suorastaa ihal laahaas sitä puhettani. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **laahaava**, **laahustava**.

laahaava eri aluemurteiden sävystä

[Länsimurteiden alueella] murre on laahaavaa ja hidasta, esimerkkinä *mää*. (Helsinki, HY 2002)

[Hämäläisten murre] laahaavan kuuloista, jämäkkyys puuttuu. (Joutseno, Palander 2004)

[Ulkopaikkakuntalaisen erottaa Tampereella] semmosesta laahaavasta kielestä. (Tampere, NPM2)

[Etelä-Karjalan murre] laahaavampaa kuin Pohjois-Karjalan murre. Kuulostaa niin kuin puhujaa väsyttäisi. (Joutseno, Palander 2004)

Syn. **laahustava**.

Ks. myös **laahata**.

laahustava

Meijän [haapajärvinen murre] on semmosta laahustavaa ja s-on semmosta alakulosta, ne on niinku ihimisetkit täällä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 72)

Syn. **laahaava**.

Ks. myös **laahata**.

laajeta levitä (kielenpiirteistä)

Kaveri keksii sanonnan [uuden ilmauksen] ja sit se laajenee. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

Syn. **levitä**.

Lahden murre

Turussa ov vaikutteita Helsingistä mutta se on lipevämpää ja Lahden murre on jurompaa. (Lahti, Kantoluoto 2007: 49)

Syn. **lahti**.

lahtelainen (adj.)

[Lahtelaisnuoret puhuvat] normaalia lahtelaista kieltä. (Lahti, Kantoluoto 2007: 25)

lahti Lahden murre

Jossakin puhutaan lahtea. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **Lahden murre**.

laillinen aito

Ainaki vanhemma raumalaise ni niilt tulee sitä, semmost ko o hauska kuulustel oikke sitä laillist murret. (Rauma, NPM2)

Niiv vähä [nykyään] tietenkin kuulee sit ehkä laillist murret ni. (Rauma, NPM2)

Syn. **aito**, **ehta**.

laimea murteen käytöstä ja murteellisuusasteesta

Tavallinen, laimea, yleiskieltä [oma puhekieli]. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 51)

Siis jotenki vaan em minä tiiä musta vaan tuntuu että se on sekottunna jo etelässä hyviv vaikee selittää mut sillee et se on laimeempaa se [murteen] käyttö. (Kokkonen 2010: 46)

Rauman murre on ”laimeampi” versio rauman kielestä, ainakin nimityksenä. (Rauma, Soini 2011: 16)

Virallisista suomen murteista Keski-Pohjanmaan murre on semmoista laimeaa. Ei se nyt rumaa varsinaisesti ole, mutta vaikea siitä on löytää mitään kivaakaan. (Helsinki, JoY 2011)

Tuntuu, että se [Mikkelin seudun savolaismurre] on jotenkin laimeempaa ku Kuopiossa. (JY 2004)

Se [Kangasniemen murre] on sellaista laimeaa savoa. Vähän kuin siihen olisi sotkettu kaikkia eri murteita. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 18)

[Jyväskylän murre] laimeata, väritöntä, hajutonta, pliisua. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **heikko, lievä**.

Ks. myös **hahmoton, hajuton, klininen, lattea, mitänsanomaton, pliisu**.

laimentua ks. **laimeta****laimeta, laimentua** murteiden tasoittumisesta

Enon murre tulee tulevaisuudessa laimenemaan yleiskielen suuntaan. (Eno, Palander 2004)

Savolais- ja karjalaispiirteeni ovat selvästi laimenneet. (Sulkava, Lignell 2007: 67)

Esimerkiksi tänne [pääkaupunkiseudulle] muuttaneet puhuvat omaa murrettaan, mutta laimentuneena. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **lieventyä, loiveta, miedontua**.

Ks. myös **kaventaa, miedontaa**.

lainamurre

Sitten toisaalta tietysti on tullut taas, tällisiä uusia murteita jotka eivät ole, mihinkääm paikkaan selvästi sijoitettavissa ne ovat tuommosia jotain, yleismurteita tail lainamurteita miten tuota, taidas sillä ollam mitään selvää määritelmää, slangia. (Tampere, NPM2)

lainasanaväännös

No lainasanaväännöksii ruotsist tosi paljo [Helsingin slangissa] ja sitte ite jotka puhuu murretta väittää et jengi puhuu sairaan reteesti. (JY 2004)

Ks. myös **väännös, vääntymä**.

lainata

Nuoremmat [veteliläiset] on ruvennu lainaahan järviseurulta muutamia sanoja. (Veteli, Björkbacka 2002: 19)

Vanhempien ja nuorten lainaussuhde toimii molemmin puolin, molemmat lainaa sanoja ja sanontoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 57)

Syn. **adoptoida, imeä, omaksua**.

laiska eri murteista

Länsi-Suomessa puhutaan laiskasti, venytetään sanoja. (Tampere, JoY 2007)

Porin ja Rauman murteet kuulostavat laiskoilta ja löysiltä. Niistä puuttuu selkäranka. (Helsinki, HY 2002)

[Porin murre] ärsyttävää, löysää ja laiskaa. (Turku, TY 2009)

[Pääkaupunkiseudulla] vähän laiskaa kieltä, sanat lyhenevät. (Helsinki, HY 2002)

[Kuopion seudun savolaismurteesta:] Keveä puhe, laiska kielenkäyttö, *viäntää, mennee*. (JY 2004)

[Mikkelin murre] todella laiskaa ja kieroä puhetta. (Turku, TY 2009)

Täällä [Pohjois-Karjalassa] äännetään laiskemmin, esimerkiksi *Vodkasprite* sanotaan *votkaraiitti*.

Tuntuu, että ei viitsitää ääntää kunnolla. (Järvenpää, JoY 2005)

Laitilan murre

Laitilan, Rauman, Tampere, Lapi:n murteet o aika tappoo [vaikeita tms.]!! (Ulvila, Hietava 2008: 54)

laittaa äännevaihteluista

(1) *laittaa väliin, tilalle* lisätä

Laittaako ne [Lapissa] *h*:ta? (Eno, Palander 2004)

Mitä nyt tuola, pohjosesa puhutaan että laitetaan sitä *hoota* joka välhiij ja. (Tampere, NPM2)

Aika paljon laitetaan *h*:ta sanojen väliin. Esim. *laitethan, menhän*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 39)

Pohjanmaalla laitetaan jotain kirjaimia väliin mutta siellä murre ei kuitenkaan ole viäntämistä.

(Rääkkylä, Palander 2004)

[Tampereella] laittavat sanoihin *r*:ää: *nährään*. (Valtimo, Palander 2004)

[Pohjois-Karjalan murteessa] *t*-kirjainta laitetaan sanoissa *d*-kirjaimen tilalle, kuten esimerkiksi sanassa *lähettään*. (Ilomantsi, Sarola 2004)

(2) *laittaa yhteen* ääntämisestä

Länsisuomalaiset lyhentävät sanoja ja laittavat sanoja yhteen, esim. *emmää*. (Virrat, JoY 2007)

Ks. myös **lisätä, lykätä, panna, pistää; iskeä, survoa, sytkiä, tunkea, työntää, törkätä**.

laittaminen äännevaihteluista

No on se ehkä jonkiv verran [oma puhekieli muuttunut] että se ov vähentyny se *hoon* välhiil laittamine ja. (Tampere, NPM2)

Syn. **laitto**.

laitto äännevaihteluista

Puheen leveys [säilynyt omassa kielessä]; vokaaleiden laitto konsonanttien väliin (*teherään, kirijootus*). (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 39)

Syn. **laittaminen**.

landesana

Keravalla jo puhutaan eri tavalla, esim. sanotaan *mä meen Hesaan*, mutta helsinkiläinen ei ikinä käyttäisi kyseistä landesanaa *Hesa* vaan puhuisi Stadista tai keskustasta tai vaikka Helsingistä.

(Helsinki, HY 2002)

Vrt. **stadisana**.

Lapin murre peräpohjalainen murre

Savom murre erottuu kyllä hirvee hyvij ja, ehkä tommonen, Lapim murrem myöski. (Jyväskylä, NPM1a)

Lapin murteet (esim. tuttu Rovaniemeltä käyttää). (Veteli, Isomöttönen 2008: 52)

Ja Lapim murteista kaikki, siellähän on ne *hoot* kaikki aina joka sanassa ni seki on semmone yleine kiusauskohde. (Turku, NPM2)

Syn. **lappalaismurre, lappi**.

Lappajärven murre

Patanalaisten puheeseen [Vetelissä] on sekoittunut sanoja lappajärven murteesta. (Veteli, Björkbacka 2002: 32)

lappalaismurre peräpohjalainen murre

No, lappalaismurre o ainaki se paras, jonka tunnistaa. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **Lapin murre, lappi**.

lappi peräpohjalainen murre

[Omassa puhekielessä] kenties sanonnoissa ja lauserakenteissa lapin vaikutusta. (Arve 2002: 17)

Syn. **Lapin murre, lappalaismurre**.

lapua Lapuan murre

Etelä-Pohjalaisten kavereiden kanssa tulee puhuttua ihan tahallaankin mahdollisimman murteellista lapuaa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 62)

Vanhemmille ja muille Lapualaisille (siis esim. joukkueelle) puhuu luonnostaan lapuaa, lisäilen päätteitä (-han jne.) ja *d:t* lausun *r:nä*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 67)

Syn. **Lapuan murre**.

lapualainen (adj.)

Vissiin [oman] puheen ”rytmitys” on Lapualaista. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 43)

Lapuan murre

Lapuan murretta on mukava kuunnella, vaikkei se kaikkein kauneimmalta kuulostakaan. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 10)

Pystyn ilmaisemaan itseäni parhaiten Lapuan murteella. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 14)

Neutraalille kielialueelle [Jyväskylään] muuttaminen ei herättänyt minussa kapinamielialaa, jonka vuoksi olisin alkanut puhumaan entistä voimakkaammin Lapuan murretta. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 28)

Syn. **lapua**.

laskea intonaatiosta

Puhe ”nousee ja laskee” jatkuvasti, se ei ole tasaista [Porin seudun murre]. (Ulvila, Hietava 2008: 43) [Pohjanmaalla] kieli tasaisempaa, ei laske ja nouse niin paljon kuin idässä. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **kohota, nousta**.

latoa (murretta)

Se minust-om mielenkiintosta kun seuraa esimerkiksi opiskelijoita, nin ne, jos se on Savosta se latoo ihan Savon kieltä noin –. (Jyväskylä, NPM1b)

lattea murteista ja yleiskielestä

[Pohjanmaan murre] tasapaksu, latteampi kuin Keski-Suomen murre. (Helsinki, HY 2002)

Aikamoinen yleiskieli lattee [tulossa murteiden tilalle], semmone yleiskieli nimenomaa puhekieli. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **laimea**.

laukaa Laukaan murre

Laukaata ja, jyväskylä ja kaikkee tässä [omassa murteessa] on sekasi. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **Laukaan murre, laukaalainen** (subst.).

laukaalainen (subst.) Laukaan murre

No sitä *laakaalaista*, sitä *laakaalaista* sitä, siellä [puhuttiin]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ainakin kaiv vanhemmat ihmiset puhuvat *laakaalaista* vielä, siinä on semmonen sanontaki ootteks te kuullus sitä. (Jyväskylä, NPM1a)

[Asiakas] oikee sitä leveetä laakaalaista rupes hoastaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **laukaa, Laukaan murre**.

Laukaan murre

Laukaam murre on kyllä vähä erilaista kum mitä se oj Jyväskylässä, vaekka se on Keski-Suomessa. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **laukaa, laukaalainen** (subst.).

laukoa

Siinä [Etelä-Pohjanmaan murteessa] kaikki asiat sanotaankin jo laukomalla. (Vähäkyrö, JoY 2008)

laulaa murteesta ja intonaatiosta

[Turun seudulla asuvat] laulaa puhuessaan, siihen lähtee mukaan itse. (Helsinki, HY 2002)

[Tampereen murre] vähä sellai niinko laulettu murre, jossa oma nuottinsa. (Helsinki, JoY 2000)

Me oikeen naurettihiin kum me linia-autolla kuliettiin ja pirätyttihiin [’pysähdyttiin’] useen nii, kun ne rupes siälä [Hämeenkyrön seudulla] aival laulamahaj ja –. (Lapua, NPM1a)

Pohjois-Karjalassa on väitetty, että Etelä-Karjalassa laulettaisiin tai siis puhe kuulostaa laululta.

(Lappeenranta, Kohonen 2003)

Ks. myös **laulava**, **laulanta**, **laulunomainen**.

laulanta

[Pohjois-Karjalassa] murre muuttuu lentävämmäksi, puhe alkaa muistuttaa laulantaa. (Turku, TY 2009)

laulava, laulavainen

(1) länsimurteiden, erityisesti hämäläismurteiden intonaatiosta

[Länsi-Suomen murre] "laulavaa", saanut varmaan vaikutteita ruotsin kielestä. (Helsinki, HY 2002)

Ainakim mum mielest turkulainem murrekkin ni se on ihan, laulavaa kaunista murretta. (Turku, NPM2)

Kyllä ne [Hämeessä] mum mielestä puhuu ihan erilaisella, nuotillaki se om pikkusen semmone, oiskos se semmonen niinkul laulava vähäv vai –. (Jyväskylä, NPM1a)

[Satakunnan murre] laulavaa, outoja sanoja. (Pori, JoY 2000)

Jos nyt ajatellaan sitte että mennään Tampereelle [Jyväskylästä] nin kyllähän niillä ov vähän se ne, erillainen – onko se niinkul laulava [murre]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Tampereen murteessa] *r* lausutaan laulavasti. (Turku, TY 2009)

[Oulun murre] savon tyylistä, ei niin laulavaista. (Espoo, HY 2002)

[Kymenlaakson murre] sointuvampi, laulavampi kuin ympäristömurteet. (Taipalsaari, Palander 2004)

(2) itämurteiden intonaatiosta

Jotkut ihmiset [Jyväskylässä] puhuu samalla tavalla ku, eteläsuomalaiset vähä tollai laulavammij ja –. (Jyväskylä, NPM1a)

[Pohjois-Karjalassa] murre on laulavaa ja leveetä. (Helsinki, HY 2002)

Etelä-Karjalassa on laulavampaa murretta, oisko ne runonlaulajat sinne muuttaneet? (Juuka, Palander 2004)

Lappeenrannan *miust tuntuu* on laulavainen. (Eno, JoY 2006)

Syn. **laulunomainen**.

Ks. myös **laulaa**, **laulanta**.

laulunomainen

[Itäsuomalainen puhekieli] pulppuavaa, laulunomaista, ei töksähtele. (Hattula, JoY 2007)

Syn. **laulava**.

Ks. myös **laulaa**, **laulanta**.

lausahdus

Suorasukaisuus suoraan asiaan menevine lausahduksineen sekä sattuvat murreilmaisut viehättävät [Lapuan murteessa]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 11)

Karjalan murre on jokseenkin samantapasta kun Savon murre, lausahdukset on tosi ilmeikkäitä. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **ilmaisu**, **sanonta**.

lause

(1) kirjakielen ja virallisen kielen rakenteesta

Ehkä siin-øj just se lauseiden muodostamine ja sanominen se asijansa ni [kirjakielen puhumisessa vaikeaa]. (Rauma, NPM2)

Tietystik kokouksiin tulee [puhetapaan] hiukan se oma leimasav väkisikki, koska pitkiä, pitkiäkil lauseita ja pitkiäkin tarinoita joskus joutuu peräkkäin sanomaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Esimerkiks sellane sanontatyöli [on virastokielessä] että lauseet rakennettu sillä tavalla. Jos näi äkkiä lukoo meikäläine voi lause tarkoittaa iha toista mikä se mitä se tosijaan tarkoittaa. (Kuopio, NPM2)

Kielenkäytöstä lähinnä [erottaa kouluja käyneet] että, millä tavoin, mitä sanoja käytetään ja sitten, kai lauseitten muodostus siihev vaikuttaa. (Kuopio, NPM2)

Kyllä sen [koulutustason] jollait tavalla huomaa [puheesta]. Tosijaan keskusteluaiheet ja sävy ja lauseen muodostus ja kaikki. (Kuopio, NPM2)

Lauseer rakenne o iha erilaine [kouluja käyneillä]. (Kuopio, NPM2)

(2) puhenopeuden ja murteiden ilmaisutavan kuvauksissa

Puheesta [erottaa vieraspaikkakuntalaisen], ja, iham puherytmistä, miten nopeasti rakentelee lauseet ja miten nopeesti ne puhuu. (Helsinki, NPM2)

Maalaiset lyhentävät sanoja ja lauseita. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 61)

[Turun murre] nopeaa, jätetään lauseet kesken, epäselvää, hirmu hankala karjalaisen ymmärtää. (Outokumpu, Palander 2004)

Puhussa yhdestä lauseesta tulee yhtenäinen sana, kun sanat liitetään [Rauman murteessa] toisiinsa (esim. ”Emmä” tarkoittaa en minä viitsi). (Rauma, Soini 2011: 21)

[Hämeessä] murteen rytmi nopeampaa kuin Joutsenossa. Lauseet katkonaisia, rytmi vaikuttaa nopeuteen. (Joutseno, Palander 2004)

Mä puhun kais semmosta sekakieltä, joskus em palio minkäälläista ja lyhentelen sanoja ja lauseita mahadollisimmam palio. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

No onhan tää *pohjalaiset*, niin nämähän on että, sehän on niillä, tämä *hoo, hoo* heillähän on, melkeen, vierailee, useammassa sanassa – – lauseissa ja sanoissa mukana – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Sill-ov vähäsen, sem millä tavalla se [murteenpuhujia luokassa], lauseet rakentaa ja tälle et sanoo sanoja ja, millä äänempainolla ni se ov vähä, sellasta, savom murretta. (Varkaus, NPM1)

[Savon murteessa] lauseita venytellään ja puhe on hidastempoista. (Kuopio, JoY 2000)

Todella tyhmältä, maalaiselta [kuulostaa jyväskyläläisten kieli]. Hitaalta, yhden lauseen sanomiseen menee kauan. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

Ks. myös **rakenne**, **rakennelma**; **rakentaa**, **rakennella**.

lausejäsenitys lauserakenteista

Se [koulutuksen erottaminen puheesta] jo riippuu siitä lausejäsenityksestä että tuota, onko se, niinku pitää vai onko se sieltä tiältä temmattu. (Kuopio, NPM2)

Syn. **lauserakenne**.

lauserakenne

Siis lauserakenne on, se on niim paljom poikkeava murteessa. (Joensuu, NPM2)

Syn. **lausejäsenitys**.

Ks. myös **muodostus**, **rakenne**, **rakennelma**.

lauserakenteellinen

Ja sit se [koulutetun ihmisen kielen] tietty varmaan kans huomaa siin et, koska se on ihan tällänen lauserakenteellinen ero et. (Rauma, NPM2)

lausua

(1) ääntämyksestä, murrepiirteistä ja murre-eroista

Konsonantit lausutaan voimakkaasti [Kainuussa]. (Valtimo, Palander 2004)

[Tampereella] käyttävät paljon *r*-kirjainta ja lausuvat sen eri tavalla. (Helsinki, HY 2002)

d lausutaan [Vetelissä] *r*:nä. (Veteli, Björkbacka 2002: 18)

Tavallaan ne konsonantit lausutaan kahtena niinku vaikka että *ruppee* tai *pittää* tai *sannoo* tai muuta – –. (Kuopio, Törnqvist 2004: 49)

[Länsimurteissa] sanoja lausutaan eri tavalla kuin Helsingissä: *täsä*, *tosa*. (Helsinki, HY 2002)

[Itämurteissa] sanoja lausutaan eri tavalla kuin Helsingissä (*puhhuu*, *tekkee*). (Helsinki, HY 2002)

[Etelä-Pohjanmaan murteen] sanat ovat pienin suun liikkein lausuttavissa. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 37)

Sanat kuulostavat joskus niin typeriltä, esim. savon murteella lausuttuina. (Rauma, Soini 2011: 51)
JKL:ssä [Jyväskylässä] on kuulemma erityinen ”painotus” sanoilla esim. *mulla on kiire*, jossa *kiire* lausutaan hyvin nopeasti. (Arve 2002: 60)

Harva osaa lausua sitä [Rauman murretta] oikein. (Rauma, Soini 2011: 14)

(2) kirjakielisestä puhetavasta

Ehkä on [tiettyjä tilanteita] joskus sillon kum pitää asijat, lausua selvästi ja, ja ja tuota juuri nimenomaan sanoja, puhuas sanoja lyhentämättä. (Turku, NPM2)

Se jotenki tuntuu jotenki tietys mieles luonnottomalta [kirjakieli] koska, harva pystyy suomalainen todella puhumaan, *minä sinä hän* et niinku tällä systeemillä et oikei oikei lausuas selvästi – –.

(Rauma, NPM2)

[Keski-Suomessa puhutaan] kirjakieltä, lausuvat sanat puhtaasti, pitkää *a*:ta välissä. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **sanoa, ääntää**.

lausuminen murre-eroista ja ääntämyksestä

Sanojen lausuminen [eri murteissa] kuulostaa hauskalta. (Rauma, Soini 2011: 50)

Sille [savolaiselle puhetavalle] on, ominaista jotenkin semmonen – – jotenki semmonen venyttelevä lausuminej ja, ja tuollainen, sanoja ei lausuta tai kirjaimia ei lausutan niin, terävästi kui ehkä muissa murteissa. (Kuopio, NPM2)

Syn. **sanominen, ääntäminen**.

Ks. myös **lausumistapa, lausunta, ääntämys**.

lausumistapa

Murre on kieleen liittyviä erinlaisia lausumistapoja eripuolella Suomea. (Kajaani, Rissanen 1999: 4)

Ks. myös **lausua, lausuminen, lausunta**.

lausunta

Kirjaimien lausunta [Tampereella] hyvin selkeää, esim. *r* (muualla voidaan sanoa huolettomammin). (Turku, TY 2009)

Ks. myös **lausua, lausuminen, lausumistapa**.

lavea murteiden sävystä

(1) maaseutumurteesta yleensä

Se [maaseudun kieli] om paljol laveampaa se, – – Laukaasta tulee siellä puhutaan taas toisella lailla. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) pohjalaismurteista tai niiden piirteistä

Mutta jos ne taas tulee tuolta, Soini ja sieltä suunnasta nin ne ov vähä harvempipuheisia ja vähäl laveampaa se puhe, se ol lähinnä sitä pohjalaista. (Jyväskylä, NPM1a)

[Pohjanmaalla] laviaa puhetta, venyttävät sanoja, esim. *pohojammaa*. (Kajaani, JoY 1998)

Et. Pohjanmaan murre on ”laveeta” ja ”leveetä”. (Veteli, Björkbacka 2002: 38)

Etelä-Pohjanmaa: Laveat vokaalit. (Halsua, Isomöttönen 2008: 42)

Vrt. **leveä**.

laveneminen diftonginreduktiosta

Sitten on myös sellainen diftongien laveneminen, laiska ääntämys *kaenulainen* [itäsuomalaisissa murteissa]. (Hyvinkää, JoY 2011)

Vrt. **leveä**.

leikkisä

Itäsuomalainen puhekieli on leikkisän kuuloista, ja sillä voi kertoa koviakin asioita kuulostamatta loukkaavalta. (Pietarsaari, JoY 2005)

leima puheen murteellisuudesta tai yleiskielisyydestä

Minusta se [murteiden puhuminen] on ihan kivaa. Että itek kukkii oma – – mistä se on lähtösij ja kotosi että se on, se leima hänessä ja puhettylikii ja. (Kuopio, NPM2)

Sehän on [murteiden käyttö], niin erikois[ta], oma oma oma tota, leimansak kyl mä pidän siitä kyllä. (Helsinki, NPM2)

[Jyväskylän ulkopuolella] ei puhutan nii huolitellusti, tulee vähä semmonen niinsanottu rahvaanomai nel leima siihe [murteeseen]. (Jyväskylä, NPM1a)

Tietystik kokouksiin tulee [puhetapaan] hiukan se oma leimasav väkisikki, koska pitkiä, pitkiäkil lauseita ja pitkiäkin tarinoita joskus joutuu peräkkäin sanomaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **luonne**.

leimautua mukautua, tulla leimatuksi

Kyl se [murteen käyttö] ihan hyvä asiija on. Et, ihminen pyrkii niinku leimautumaa omaan ympäristöönsä. (Tampere, NPM2)

[Jos] sanoo *mie* ja *sie*, niin sitä leimautuu heti karjalaiseksi. (Rautavaara, Toivanen 2012: 16)

lellitely

[Savossa] puhe on lellitelyä, ihan kuin puhuttaisiin lapselle. (Helsinki, HY 2002)

lempeä

[Puhekieli on kauneinta] Lapissa. Rauhallisuus läsnä, lempeää puhetta. (Vantaa, HY 2002)

Joensuun murre kuulostaa lempeeltä, esim. *mie* ja *sie* on pehmeitä ilmaisuja. (Varkaus, JoY 2008)

lennokas

[Pohjanmaalla] lennokas, ilmaisorikas murre. (Kerava, HY 2002)

lentävä

[Pohjois-Karjalassa] murre muuttuu lentävämmäksi, puhe alkaa muistuttaa laulantaa. (Turku, TY 2009)

leppeä

Pohjois-Karjalassa puhutaan töksähtelevästi, mutta joskus heidän puheensa kuulostaa leppeältä. (Taipalsaari, Kohonen 2003)

leppoinen ks. **leppoisa****leppoisa, leppoinen**

(1) läsimurteista

[Turun ja Rauman murre] hyväntuulista, leppoisaa. (Vantaa, HY 2002)

Pohjanmaalla puhe on leppoisaa, muttei kaunista. (Tampere, JoY 2007)

Pohjanmaan murteella puhuvat kuulostaa aina niin leppoosilta! (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 17)

[Oulun murteessa] *ookko nää*, vilpittömän ja leppoisan kuuloista (*nielasemmaa ~ juopottelemaan*). (JY 2004)

(2) itämurteista

Itäsuomalainen puhe on leppoisempaa, muljahtelevampaa. (Kristiinankaupunki, JoY 2007)

Savolaisem puhen niin se o hyvin semmosta, lepposaa ja. (Jyväskylä, NPM1a)

Mikkelissä, Tampereella ja Kouvolassa puhunkieli muuttuu leppoisammaksi. (Kirkkonummi, HY 2002)

[Karjalan murteessa] leppoisa ja ystävällinen puhetapa. (Turku, TY 2009)

Myös täällä [Etelä-Karjalassa] on *mie* ja *sie*, mutta se ei ole niin leppoisan kuuloista kuin Pohjois-Karjalan murre. (Sotkamo, JoY 2000)

Syn. **lupsakka**.

leppoisuus

Yritän ehkä alitajuisesti matkia oululaista leppoisuutta ja kahdentelen vokaaleja vääriin paikkoihin [tarkoittanee svaavokaalia], kun en tiedä miten se tehdään. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)
Ks. myös **leppoisa**.

lepsusti

Se o iha, iha, voi sanoo että asiakkaan kieli om myyjän kieli, jos siinä tulee semmone, maalaisisäntä tuolla ja se puhuu vähä sillai lepsustin ni sitä tullee vaistomaisesti vastattua samallailla takasi. (Jyväskylä, NPM1a)
Vrt. **löllö**, **löysä**.

leso leuhka

[Slangi] kuulostaa lesolta, leuhkalta, ylimieliseltä. (Juuka, Palander 2004)
Syn. **leuhka**.

lesota kerskua, rehennellä

On tyhmää, että puhutaan sitä kieltä, mikä on muodissa tai puhutaan lesoten jostain asiasta ja käytetään helsinkiläistä murretta. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 10)
Vrt. **elvistelykieli**.

letkeys

Karjala: *mie, sie*, tietty letkeys. (Arve 2002: 50)

letkeä eri murteista

[Turun murre] letkeetä, esimerkiksi Somerolla sanotaan *kui* 'mitä'. (Valtimo, Palander 2004)
Hämeessä puhe [on] hidasta, hitaan letkeää, mikä voi vaikuttaa käsityksiin hitaista hämäläisistä. (Joutseno, Palander 2004)
[Pohjanmaan murre] letkeää puhetta, hyväntuulisen kuuloista. (Turku, TY 2009)
[Etelä-Pohjanmaalla] rauhallista, letkeää murretta. (Joutseno, Palander 2004)
Siellä [Itä-Suomessa] puhutaan letkeämmin ja rennommin, sillä lailla iloisemmin ja elämänmyönteisemmin. (Janakkala, JoY 2009)
[Savon murre] letkeää, ei terävyyttä, soljuvan kuuloista. (Espoo, HY 2002)
Vrt. **rento**.

leuhka

Em mä tykkääs se [slangi] on semmosta jotenkis semmosta leuhkan tuntusta. (Varkaus, NPM1a)
[Slangi] kuulostaa lesolta, leuhkalta, ylimieliseltä. (Juuka, Palander 2004)
Helsinkiläiset puhuvat jotenkin "leuhkemmin". (Ristijärvi, Rissanen 1999: 12)
Syn. **leso**.
Vrt. **tärkeilevä**.

leveillä murteellisesta ääntämyksestä

Sitten ne [helsinkiläiset] alkaa sillee, *älläa* [takaisemmin ääntyvä *l*] tällai vaa jotenkiis sillee, leveilemää. (Jyväskylä, NPM1a)
[Tampereen murre] leveilevää, pidennettyä. (Turku, TY 2009)

levennys

[Pohjanmaalla sanotaan] *Pohjanmaa, pohojalaaset* eli sanoissa levennystä. (Espoo, HY 2002)

leventäminen

Yleisesti puheen leventäminen [tyypillistä Sulkavan murteelle]. (Sulkava, Lignell 2007: 52)

leventää murteen vahventamisesta

Lisäksi olen huomannut toisinaan leventäväni murretta keskustellessani opiskelijakavereitteni kanssa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 15)

Tiälä Sulokavalla oikeen oon leventänä tätä puhumista ku asiakkaatki huastaa, ni eivät sano nirppanokaksi. (Sulkava, Lignell 2007: 45)

Vrt. **korostaa, painottaa**.

levetä muuttua murteellisemmaksi

Murteeni levenee varsinkin keskustellessani iäkkäämpien pohjalaisten kanssa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 64)

Lapualaisten ystävieni kanssa puhuessa murre levenee entisestään. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 64)

Mitä menee tonne, etemmäks Hankasalmelle ja sinnes suuntaan ni aina vaan levenee se murre – – se tulee leveempää se puhe. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **korostua, vahvistua**.

leveys

(1) murteellisuudesta, murteellisuusasteesta

Myös bileissä tai muissa tilanteissa kun on nautittu alkoholia murre herättää huomiota – – koska silloin en kiinnitä paljoakaan huomiota puheeseen ja annan tulla koko ”leveydeltä”. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 61)

Myös murteen leveys on [Oulussa opiskellessa] pikkuhiljaa vähentynyt. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 9)

(2) murteellisesta intonaatiosta ja äännerakenteesta

[Turun murteelle tyypillistä ovat] kaksoiskonsonantit, puheen hitaus, leveys, liian avoimet vokaalit. (Vantaa, HY 2002)

Savolaismurteessa on joku leveys, *ossoo*, ja kaakkoismurteessa semmonen vikkelyys, notkeus semmonen. (Haapajärvi, JoY 2006)

Ks. **leveä**.

leveä

(1) puheen murteellisuudesta yleensä

Kyllähän siellä, ehkä hieman, leveämmäksi menee tuo puhe, yleensä maaseudulla niin – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Esimerkiks jos soittaa johonkin virallisee laitoksee ni ei sais puhuum murretta, siis ihal leveet murretta. (Rauma, NPM2)

Kyllä, minum muistaaksen koulussa, puhuttiin kirjakieltä että sielä ei saanu, kai ainakaa hyvill levveelä murteella vastata. (Kuopio, NPM2)

Esimerkiksi baareissa ei viitsi naisille heittää juttua kaikkein leveimmällä [murteellisimmalla] sanavarastolla. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 61)

(2) länsimurteista, erityisesti pohjalaismurteista

Länsimurteinen puhe on leveämpää kieltä; itämurteinen on sirompaa ja lyhyempää (sirous koskee erityisesti Pohjois-Karjalan alueen puhetapaa sekä osia Savosta). (Ilmajoki, JoY 2007)

Sehä or raomalaine. Leveetä kieltä, ei voi olla huomaamatta. (Joutseno, Palander 2004)

Sitten toi Tampereen, puolenkis se on semmosta leveetä mum mielestä. (Jyväskylä, NPM1a)

[Etelä-Suomen murre] leveää ja nopeaa puhetta, antaa joskus ylimielisen kuvan. (Kuopio, JoY 2000)

Selvin Etelä-Pohjanmaan murteen piirre on se, että puhutaan leviää. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 38)

Leviää puhuminen kiinnittää aina huomiota. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 9)

On se niil leviää mitä me [lapualaiset] puhutahaj jotta joskus kyll-oikee hävettää. (Lapua, NPM1a)

Eteläpohjalaisilla on *mihinä* ja *kuhuna-* sanoja, *äitee* ja *isse*, *moomma tootta* ja *nootta* eli paljon leviämpää kieltä kuin Vetelissä. (Veteli, Björkbacka 2002: 39)

(3) itämurteista, erityisesti savolaismurteista

Itäsuomalaisen puhetapa on leveämpää kuin länsisuomalaisten: *aaton avvain*. (Laitila, JoY 2007)
 Minä oon kuulluj joskus oma iänen ni, nauhala ni se o hirveel levveetä savvoo. (Kuopio, NPM2)
Suattaapi olla nii jotta... Kauheen semmosta levveetä [Kuopion seudun savolaismurre]. (JY 2004)
 Kyllä mä luulen, täällä Kuopijossa nyt-ei niin, levveetä savvoo puhutakkaa ku, kun jossakit tuolla maaseuvulla. (Kuopio, NPM2)

[Pohjois-Karjalassa] murre on laulavaa ja leveetä. (Helsinki, HY 2002)

Etelä-Karjalan murre on huomaamattomampaa ja yleiskielisempää kuin Pohjois-Karjalassa. Siellä puhe on leveempää. (Savitaipale, JoY 1998)

Tätä Keski-, leveetä Keski-Suomem murretta. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä minusta se [Jyväskylän puhekieli], kai aika semmosta leveetä on minum mielestä. (Jyväskylä, NPM1a)

Esimers Laukaassa puhutaa – – vielä leveempää kun täällä. (Jyväskylä, NPM1a)

[Savo-Karjala] levveetä *mie, sie* -aluetta. (Outokumpu, Palander 2004)

Samaistun helposti eri murteisiin, esim. mummon kanssa puhun helposti leveää karjalan murretta. (Sulkava, Lignell 2007: 71)

Ks. myös **leveästi**, **leveys**.

Vrt. **lavea**.

leveästi

(1) puheen murteellisuudesta yleensä

Jos nyt jotain eri murteitaki esimerkiks siellä [koulussa] leveästip puhu ni ei se, siihe niinkääm puututtu. (Turku, NPM2)

Toisten paikkakuntalaisten kanssa yleensä ei taho puhua niin leviästi sitä omaa puhekieltä, alkaa välttää sitä ja rupiaa puhuun enemmänki semmosta ”sekamurretta”. (Oulu, Vähälä 2005: 33)

Enää en puhu yhtä *levveesti kun tillaan kahavia*. (Arve 2002: 17)

(2) länsimurteista, erityisesti pohjalaismurteista

Tampereella venyttävät *r*:ää: *Tamperreelle*. Levveesti puhuuvat sitä. (Juuka, Palander 2004)

Pohojalaaset puhuvat *levveesti ja venyytellen* (Helsinki, HY 2002)

[Pohjanmaalla] puhuvat leveesti, esim. *Pohojammaa*. (Helsinki, HY 2002)

Ihan samalla lailla [puhutaan Halsualla ja Vetelissä]. Murretta puhuvat [halsualaiset] ja leviästi. Ei tarvinnu ainaka tulukkaa aikanhan ko sieltä Vetelhin tulin. (Veteli, Björkbacka 2002: 37)

Naapurikuntalaiset tuntee murteesta: kärsämäkiset ja haapajärviset puhuvat leveämmin kuin yleensä Pyhäjärvellä. (Pyhäjärvi, JoY 2002)

(3) itämurteista, erityisesti savolaismurteista

Savon murteella huastaminen, varsinkin levveesti, herättää jopa kummastusta nykypäivänä. (Sulkava, Lignell 2007: 79)

[Savossa] puhuvat paljon levveemmin kuin Pohjois-Karjalassa: *kovvoo hommoo*. (Rääkkylä, Palander 2004)

Laukaassa puhutaan sillai, vielä leveemmin kum myö, *Laakaa* sillai ja, *laaletaaj* ja, tällä lailla [diftonginreduktio] – – ei myö ihan nir rumastip puhuta. (Jyväskylä, NPM1a)

Männääj ja tullaa [Jyväskylän puhekielessä] ei sitä nyt sanota ennää niil leveestij ja muuta mutta – –. (Jyväskylä, NPM1a)

(4) *puhua leveästi* leuhkasti

Porilaiset puhuvat leveämmin koska he asuvat isossa kaupungissa. (Ulvila, Hietava 2008: 72)

Syn. **leviäätte**.

Ks. myös **leveä**.

levitä kielenpiirteiden leviämisestä

Em mä tiedä et voiks se, vois se [slangisanojen käyttö] niinko levitä tämmönen kuitenkin niinko laajemmalle. (Rauma, NPM2)

Esmerkiks tämä helsinkiläiset sanontatavat ovat levinneet nyt ympäri maan. (Helsinki, NPM2)

Sittehän se rupes pikkuhilijjaa, leviään televisiom myötä se *mää* ja *sää*. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 24)

Syn. **laajeta**.

leviäätte leveästi (eteläpohjal. murt.)

Itse asiassa huomasin puhuvani 'leviäätte' vain yhden Osakuntakaverini seurassa. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 9)

Syn. **leveästi**.

levoton

[Stadin slangi] ärsyttävää, levotonta höpötystä. (Kerava, HY 2002)

Lieksan murre

Varmaa, enemmän [puhun] yleiskieltä mutta saattaa siinä vähä olla Lieksan murretta. (Lieksa, Jämsä 2007: 72)

lieventyä murteiden tasoittumisesta

Kyllä kai ne [murteet] jollakil lailla minum mielestäni on on noin niinku lieventyneet, että ne eivät ne vastakohtat – – että ne eij-ole niin, niin niin tuota teräviä ja, ja huomijotaherättäviä enää ku enne. (Helsinki, NPM2)

Mitä nuorempana tänne [kaupunkiin] ovat muuttaneet ja, ni kyllä se on aika lailla, aika lailla niin lieventynys se murrej ja muuttunuk kirjakielen suuntaan. (Joensuu, NPM2)

Syn. **laimeta, loiveta, miedontua**.

lievä murteellisuusasteesta

Rauman murre on "lievempää" kuin kieli. (Rauma, Soini 2011: 12)

[Keski-Suomessa] murre lievempää kuin Helsingin seudulla. Keski-Suomessa ja Ylä-Savossa murre on lievää. Ei kuulosta oikein miltään. (Taipalsaari, Palander 2004)

Vanhemmat ihmiset puhuu sitä [murretta] voimakkaammin, nuoremmat puhuu lievemmin. (Pyhäjärvi, JoY 2002)

Syn. **laimea**.

Ks. myös **huomaamaton, neutraali**.

Vrt. **paksu, syvä, vahva, voimakas**.

liiallisuus

[Helsingin slangista]: liiallisuuksiin menevä. (JY 2004)

Vrt. **yliaimmuttu**.

liioitella murteellisuusasteesta

Niiden henkilöiden seurassa, jotka puhuvat voimakkaasti vammalalaisittain, saattaa omasta puheesta tulla myös hieman liioiteltua. (Mouhijärvi, JoY 2002)

Savo on liioiteltua Pohjois-Karjalan murretta. (Eno, Palander 2004)

Kun [kirjoitetussa murteessa] näkee kaksi konsonanttia (esim. *tekköö*), se näyttää väärältä, se liioittelee murretta. (Rääkkylä, Palander 2004)

Ks. **liiallisuus**.

liite suffiksi

Sanojen pidentäminen erilaisin liittein, oudot sanat, *d*:n puuttumattomuus [kiinnittävät muiden huomiota lapualaisen puheessa]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 40)

[Pohjanmaan murteessa] paljon *köhän*-liitteitä. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **lopuke, päätte; jälkiliite, loppupäätte**.

liittää sanojen yhdistämisestä

[Raumalla] puhutaan nopeesti, liitetään sanat yhteen: *sitku* 'sitten kun'. (Rauma, JoY 2002)

Puhuesssa yhdestä lauseesta tulee yhtenäinen sana, kun sanat liitetään [Rauman murteessa] toisiinsa (esim. ”Emmää” tarkoittaa en minä viitsi). (Rauma, Soini 2011: 21)

lilluttaa

Ne väittää että Tampereella, lillutetaan ällää sillai. (Tampere, Mustanoja 2011: 41)

lipevä

Turussa on vaikutteita Helsingistä, mutta se on lipevämpää ja Lahden murre on jurompaa. (Lahti, Kantoluoto 2007: 49)

lipsahtaa murteellisuuksien käytöstä

Multa joskus lipsahtaa semmosii sanoja, niinku se ois Pohjois-Karjalasta – –. Siis jonkullaista semmosta, pohjoiskarjalaista lyhennystä sanoissa ehkä [vaimo pohjoiskarjalainen]. (Tampere, NPM2)
Isälä joskus lipsahtaa *mie* ja *sie*. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **livahtaa, muljahtaa, putkahtaa.**

Vrt. **lipsauttaa.**

lipsauttaa

No en usko [tunnistavani jyväskyläläistä tv:stä] jollei se lipsautaj jotakis semmosta mikä täälä pelekästään sanotaa että. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **lipsahtaa.**

lisukesana

[Jos ystävä] kauheen tohkeissaan selittää jotain ni sitte – – se niinku, laittaa sitä *men*, jotain ihme lisukessanaa sinne. (Nupponen 2011: 187)

Vrt. **täytesana.**

lisä tulla lisää kirjakieleen kuulumattomista äänneistä

Täällä pohjosessa sinne välillä tulee niinku lissää nuita vokkaaleita [svaavokaaleja]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 22)

[Oulun murteessa] tulee lissee kirjaimia: *tuluk*-? (Tohmajärvi, Palander 2004)

Ku esimerkiks lapset mennee kouluu ja kirjakielellähän heijjä on kirjoitettava, ja että Savom murteella puhutaal levveetä savvoo, nii sielä tulee niim paljo lisää kirjaimia sinne välillä että niill-ov vaikeuksia sen, koulussa sitten sen oikeinkirjotuksen kanssa. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **lisäkirjain, lisätavu, lisäys.**

lisäillä kielenpiirteistä

Pohjois-Karjalassa puhutaan sillee lisäilemällä muutenkin, et joku vaikka *saap, tuop, viep, juop, syöp.* (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Syn. **lisätä.**

lisäily kirjakieleen kuulumattomien äänneiden lisäämisestä

Ässän ja *hoon* lisäilyistä sanoihin ja kaksoisvokaalien lyhentymistä [tunnistaa Vetelin murteen, tarkoittanevat *messä, meshän* -tyyppiä]. (Veteli, Björkbacka 2002: 21)

[Savon murteessa] häiritsevän paljon konsonanttien lisäilyä. (Mikkeli, JoY 1998)

lisäkirjain kirjakieleen kuulumattomista äänneistä

[Pohjanmaan murteessa tulee] sanoihin lisäkirjaimia, mistä seuraa, että sanamerkitykset hämärtyy: *kohoralla, teheny.* (Paimio, JoY 2000)

Ks. myös **lisä.**

lisätavu

[Pohjois-Suomen murteissa] triplakonsonantit [tarkoittanee tyyppiä *kirhveet*], lisätavut [viitannee svaahan]. (Turku, TY 2009)

Ks. myös **alkutavu, etutavu, takatavu, tavu**.

lisätä (äänteitä) eri kielenpiirteistä

(1) geminaatiosta

[Rauman murteessa] joskus lisätään konsonantteja: *kumppa suuntaan*. (Rauma, JoY 2002)

[Keminmaassa] lisätään kirjaimia sanoihin [tarkoittaa yleisgeminaatiota]. (Keminmaa, Nurmesniemi 2004: 36)

[Pohjois-Karjalan murteessa] kaksoiskonsonantteja. Toinen konsonantti lisätään: *mie meen kottiin*. Etelä-Karjalassa ei lisätä näin. (Taipalsaari, Palander 2004)

[Kainuun murteessa] konsonantteja lisätään joka väliin. (Joensuu, JoY 2000)

[Karjalan murteessa] konsonantteja ei lisätä kuten Savossa. (Lemi, Palander 2004)

(2) svaavokaalista

[Pohjanmaan murteessa] lisätään ja pidennetään vokaaleja: *meillä Pohojanmaala on sellaanen...* (Eno, Palander 2004)

Vokaaleja myös lisätään [Vetelin murteessa] esim. *kylymästi*. (Veteli, Björkbacka 2002: 21)

Oulun murre, vokaaleita lisätään sanoihin lisää. (Halsua, Isomöttönen 2008: 42)

Enemmän tääl jätetään pois kirjaimia ku et lisättäis kuten *lehemä* ja silleen. Sitä kai on Pohjois-Karjalassa ja Savossa. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

(3) muista kielenpiirteistä

[Turun murteessa] lisätään ylimääräisiä *s*-kirjaimia: *niinkus, simmottis, Turkkusest*. Lisätään sanoihin ylimääräisiä vokaaleja *lehmä – lehemä*. (Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52)

Kotona lisäämme *h* ja *s* joka paikkaan [vrt. *menhän, messä*]. (Veteli, Isomöttönen 2008: 39)

[Lapissa] lisätään *h*, joka ei kuulu sanaan, esim. *joikhaa*. (Eno, Palander 2004)

Viennetään savvoo, sanoihin lisätään diftongeja (yksi vokaali muutetaan kahdeksi). (Helsinki, HY 2002)

Syn. **lisäillä**.

Ks. myös **laittaa, panna, pistää, iskeä, survoa, sytkiä, tunkea, työntää, törkätä**.

lisäys svaavokaalista

R-kirjaimen suurennettu käyttö, *mää-sää*-venytys, ylimääräisten vokaalien lisäys: *Olokkosen* [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

Ainakin humoristiset sanat ja erilaiset tavujen venyttämiset, intonaatiot ja lisäykset [säilyneet omassa murteessa]. Esim. *Äläkää* vs. *Älkää*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 34)

Ks. myös **lisä, lisäkirjain, lisätavu, ylimääräinen**.

lisääminen kirjakieleen kuulumattomista äänneistä

[Pohjanmaan murteessa] ylimääräisten tavujen lisääminen: *pohojalaanen*. (Joensuu, JoY 2000)

[Oulun murteesta:] kirjainten lisääminen sanoihin. (JY 2004)

[Rovaniemen murteesta:] *h*:n lisääminen sanoihin. (JY 2004)

Ks. **lisäys**.

lisääntyminen

[Pohjanmaan murteille on ominaista] *h*:n ja *k*:n lisääntyminen. (Turku, TY 2009)

Vrt. **lisääminen**.

liudennettu ääntämyksestä

d:n tilalla on keveä, liudennettu *r* [Vetelin murteessa]. (Veteli, Björkbacka 2002: 19)

liudentuminen diftongien avartumisesta

[Turun murteessa] paljon lainoja ruotsin kielestä; vokaalin liudentuminen (esim. *yätyämiäs syä*). (Turku, TY 2009)

liudentunut

(1) murteista ja niiden äänneistä

[Ulkopaikkakuntalaisen erottaa Tampereella] semmosesta laahaavasta kielestä. Tail liudentuneesta kielestä. Liudentuneita kirjaimia sisältävästä kielestä. (Tampere, NPM2)

(2) liudennusilmiöstä

Pohjois-Savon murteessa on, ainakin perinteisesti liudentunut *s*-äänne kaksitavuisen (ainakin) sanan lopussa, jolloin liudentunut äänne korvaa vokaalin [vrt. *sus*]. (Arve 2002: 48)

liudentuva

[Peräpohjalainen murre] on liudentuvaa [’laimentunutta’] Pohjanmaan murretta. (Turku, TY 2009)

liukasliikkeinen

[Karjalan murre] liukasliikkeistä puhetta. (Turku, TY 2009)

liukuva

Eihän *s*-on [Keski-Pohjanmaan murre] semmosta liukuvvaa puhetta vaa, se on tämmöstä, minum mielestä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 56)

Vrt. **hakkaava, takova; tökkiä**.

livahtaa

Joskus jotkut ovat ihmetelleet jos on livahtannut liian monta *ärrää* yhteen sanaan. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 20)

Joskus puheeseen livahtaa myös *-tsä* korvaamaan *-ksä:tä* (*voitsä* vs. *voiksä*). (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Syn. **lipsahtaa, muljahtaa, putkahtaa**.

Ks. myös **eksyä**.

l-kirjain ks. l**loimaalainen** (subst.) Loimaan murre

Hän [mies] ehkä puhuu vähän semmost loimaalaista ja karjalaist vähän sekasin niinku että. (Helsinki, NPM2)

loitota

Huomaan, että puhetyylini on loitonnut Lapuan murteesta eikä se ole lähestynyt Jyväskylän puhekieltä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 50)

Vrt. **lähetä**.

loiva

Pohjanmaalaisten venyttävä ja ”loiva” puhetapa on mukava. (Rauma, Soini 2011: 55)

loiveta

Mitä nuorempi puhuja, sitä enemmän puhe loivenee, menee yleiskieleksi. (Pyhäjärvi, JoY 2002)

Syn. **laimeta, lieventyä, miedontua**.

lopettaa

Turkulaiset lopettavat sanan konsonanttiin, esim. *Turust*. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Raumalainen] lopettaa sanan hassusta paikasta. Keskeltä sanaa jää osia pois. (Lemi, Palander 2004)

Ks. **päättää**.

loppu sanan loppu

(1) loppuäänteiden kadon kuvauksissa

[Turun murre] nopeaa, niellään sanojen loput. (Lapua, JoY 2000)

Raunalaineha jättää aina vähän tuolt lopust pois. (Rauma, NPM2).

Tai se tuntuu et sielt sanal lopusta ni, sieltä puuttuu jotain [Rauman murteessa]. (Rauma, NPM2)

[Porin seudun murre:] Sanojen lopusta jää pois ja puhutaan paljon nopeampaa kuin Oulussa tai Outokummussa. (Uvila, Hietava 2008: 53)

[Karjalan murteessa] sanoja lyhennetään loppuista. (Taipalsaari, Palander 2004)

n:n jääminen pois [Sulkavan murteessa] joidenkin sanojen lopusta (esim. *eihä se, tulooha se, kaikkiha on*). (Sulkava, Lignell 2007: 50)

(2) muiden murrepiirteiden kuvauksissa

Lyhyet loput (*koulusa*) [Kaustisen murteessa]. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 41)

Vahingossa tulee joskus myös väännettyä sanojen loppuja pääkaupunkiseutumaiseen tyyliin, esim. *tummii, siistii*, ym. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Kangasniemeläisen tunnistaa melkeimpä sanan lopun muuttamisesta *ä = e a = e* siis pitkän lopun jossa on vokaaleja [vrt. *tehkee, antakee*]. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 11)

[Kymen murteessa] joissakin sanoissa loppu jää ilmaan, ei kuitenkaan kaikissa. (Savitaipale, Palander 2004)

Ei viitsis sanoo [Jyväskylän puhekielessä], joka sanaa loppuu astij ja –. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **loppua**.

Vrt. **pääte, loppupääte**.

loppua

Turun ympäristössä alkaa tulla murretta, sanat lyhenee, sanat loppuu konsonantteihin, puheen nuotti muuttuu. (Helsinki, HY 2002)

Mökki on itä-Suomessa, [siellä murteessa] sanat loppuvat keskeltä tai ovat ihan erilaisia kuten *mie, sie, voe*. (Uvila, Hietava 2008: 60)

Lännessä on töksähtelevä tyyli, esimerkiksi Porin murre, koska sanojen lopusta puuttuu vokaali, sanat ikään kuin loppuvat kesken. (Kristiinankaupunki, JoY 2007)

[Lounaismurteiden] sanoissa ei ole selvää päätettä, ne loppuu kesken. (Vantaa, HY 2002)

Ks. **loppu**.

loppuaspiraatio aspiraatio, loppukahdennus, loppu-*k*

Niin kun tuo loppuaspiraatio joka täällä [Pohjois-Karjalassa] korostuu. *Annak ollak*. Eikö totta? (Joensuu, NPM2)

Syn. **loppuhenkonen**.

loppuhenkonen aspiraatio, loppukahdennus, loppu-*k*

Samaten esimerkiksi, nuorempana jouduin loppuhenkosen käyttöön oikein noin harjottautumaan koska sitä ei siellä idässä ollu [Kannaksella]. (Helsinki, NPM2)

Siin-on [murteissa] se tietty rytmi ja, ja esimerkiksi kannakselaisilta juuri se loppuhenkosem puute ja muut semmoset –. (Helsinki, NPM2)

Syn. **loppuaspiraatio**.

-loppuinen

[Pohjois-Karjalassa] *k*-loppuisia sanoja: *tulek*. (Joensuu, JoY 2000)

Erään liperiläistytön poikakaveri on pohjoisesta, ja hän ääntää *a*-loppuiset sanat *a*:lla. Karjalassa ei äännetä näin, vaan sanotaan esim. *voitto* 'voittaa'. (Polvijärvi, Palander 2004)

loppukiekaisu intonaatiosta

[Peräpohjalaismurteissa] alku- ja loppukiekaisu, alkupaino, keskellä hitaampi vaihe. (Turku, TY 2009)

Vrt. kiekaisu.**loppupääte** sananloppuisista aineksista

Paljon lyhennettyjä sanoja [Rauman murteessa] eli loppupääte jätetään pois. (Rauma, Soini 2011: 59) [Turussa ja Raumalla] sanoissa käytetään loppupäätteitä eri tavalla kuin esimerkiksi karjalan murteessa. (Lappeenranta, Harjula 2003)

[Pohjanmaan] murteessa on loppupäätteitä. On lähempänä yleiskieltä kuin esim. Itä-Suomen murteet. (Saarijärvi, JoY 2000)

[Pohjanmaalla] *männähän, tullahan*. Käytetään tällaisia loppupäätteitä. (Valtimo, Palander 2004)

Syn. **jälkiliite; liite, lopuke, pääte**.

loppuvokaali preesensmuotojen labiaalistumisen kuvauksissa

Sanojen loppuvokaaleiden muuttaminen (siis *tulOO, menÖÖ*) [kiinnittää omassa murteessa muiden huomiota]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 40)

Ainoana tietoisena pehmennyksenä on sanojen loppujen *-ha* ja *-hä* päätteiden käytön vähentäminen, sekä sanojen loppuvokaaleiden muunnoksen vähentäminen. Esim. *Mennään (mennähän) tullaan (tullahan) ja menee (menöö) tulee (tuloo)*. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 47)

[Savon murteessa] esiintyy pitkiä loppuvokaaleja, sanotaan esimerkiksi *männöö* ja *tulloo*. (Joensuu, JoY 2000)

Vrt. **loppu**.

lopuke suffiksi (pääte, liite, tunnus)

[Pohjanmaan murteessa] lopukkeita sanoissa, esim. *kertomahan*. (Helsinki, HY 2002)

Pohjois-Karjalan murteessa on huvittavinta se, että konsonantteja lisätään tai lisätään lopukkeita, kuten *olokkepa*. (Valtimo, Palander 2004)

Siinä [Karjalan murteessa] on just niitä *loitä, loita* -lopukeita [*loi*-monikko]. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **liite, pääte; jälkiliite**.

lounaissuomalainen (adj.)

– – että samassa pitäjässä, Somerom pitäjässä – – valtatie kakkonen kuluki keskeltä Someroa – – nin tän tie itäpuoli se oli, oli tuota nin niinkun semmosta, tammelalaista, murretta, lähes semmosta kun Tammelan murre oli ja tuota sitten se, po-, [tien] länsipuoli, nin se oli taas sitten semmosta niinkul lounaissuomalaista murretta melkeen niinkun Turum murre. (Jyväskylä, NPM1a)

Lounais-Suomen murre

Mutta nämä Helsingi, Helsingij ja Uudemmaa yleensä ja, ja tuota Lounais-Suomem murteet ni, sem minä kyllä tunnistasin sen somerolaisem murre-, puheev varmasti. (Jyväskylä, NPM1a)

lujaa

[Savossa] puhutaan lujaa ja selkeästi murteella. (Turku, TY 2009)

Ks myös **kova, kovaääninen, äänekäs; huutaa**.

lunkki rauhallinen

Oulum murre on sellane. Lunkki ja rauhalline. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

Ks. myös **hillitty, rauhallinen**.

luonne murteen leimasta

Mut tuski se ikäm menee sillai et mittä yhtenäist murret [syntyy] et kyl jokaine, säilyttä jonku omal luantes kyl. (Rauma, NPM2)

Savvoaha ossoa kaikki ja, karjalam murre o aivan selevä ja sen on, se om minun käsittääksen, karjala ja savo on kaikkein puhtaimmin säilyttänyl luonteessa, nykyään Suomessa. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **leima**.

luonnikas luonteva

Jos raumalaiset keskustelee keskenään ihan semmosista arkipäivän asiyoista ni se, se tuntuu taas niinko oikee luonnikkalt ku puhella va sitä Rauma murret. (Rauma, NPM2)

Syn. **luonteva**.

luonnollinen murteen tai slangin käytöstä ja puhetavasta

Must se on ihan luonnollista et puhutaam murretta. (Helsinki, NPM2)

Joo, vaikka en minä sillalaila ajattele, että nytpä tässä puhun murretta, se on vaan luonnollinen tapa puhua. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 11)

Ja ittek kun on aikanaam puhunus sitä Oulum murretta ni, ei huomannu mitään se oli aivan täysil luonnollista. (Helsinki, NPM2)

Jotkup puhuu oikei hyvi slangii, nin tota, ne puhuu ihal luonnollisesti sitä. (Helsinki, NPM2)

Kyllä se aika, pitäs tullan niinku ihmisestä itestää, luonnollisesti se puhe [eikä opetettua kieltä].

(Kuopio, NPM2)

Ja vaimo o siit huomauttanu et ”sää et puhul luonnollisesti” [kun puhuu kirjakieltä]. (Rauma, NPM2)

Ks. myös **luonteva**.

luonnostaan

Sielä om muutamia semmosia [työpaikalla] jotka puhuu, aika täydellistä kirjakieltä – – Ja huomaa että ei sitä yritä, vaan ne puhuu ihal luonnostaan. (Kuopio, NPM2)

Syn. **luontaisesti**.

luonnoton eri kielimuodoista, erityisesti kirjakielestä

Se jotenki tuntuu jotenki tietys mieles luonnottomalta [kirjakieli] koska, harva pystyy suomalainen todella puhumaan, *minä sinä hän* et niinku tällä systeemillä et oikei oikei lausuas selvästi – –.

(Rauma, NPM2)

Sehäm menee esitys, esitys pilallej jos siel [radiossa ja tv:ssä] ruvetaaj jotain, semmosta opetteleen semmosta luannotonta kieltä. (Tampere, NPM2)

Tampereen murre on yksi hirveimpiä murteita ja kuulostaa luonnottomalta. (Joensuu, JoY 2000)

Vrt. **teennäinen, tehty**.

luontaisesti

Et jos ihmine vaa yrittä noin noin gon puhutaa, vähä sivistyneest ni ei se oos sitä mitä se o sil mitä se tulee luontaisesti. (Rauma, NPM2)

Syn. **luonnostaan**.

luonteva

(1) murteiden, muun puhekielen ja slangin käytöstä

Sehän on, ehkä luontevampi et, kuka on mitä tottunut ja oppinut puhumaa ni silleem puhuu. (Kuopio, NPM2)

Tietysti ne nuortenohjelmat on sit eriksee et semmoset jois nuoret puhuu iten ni, ehkä se ol luontevampaa et ne puhuu miten ne todella haluaa. (Helsinki, NPM2)

Siten jyvässkyläläisten kieli tuntui melko luontevalta ja mukavalta käyttää. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

[Stadin slangii] kuulostaa väkinäiseltä, ei luontevalta. (Tohmajärvi, Palander 2004)

Toivoisin, että osaisin puhua luontevasti karjalan-murretta. (Arve 2002: 68)

(2) kirjakielestä, virallisempien tilanteiden kielestä

Jos on samantasosii ihmisii [koulutukseltaan] jotka puhuu samantasost kirjakieltä ni se, sillo se kuulostaa oikei hyvinki luontevalta. (Rauma, NPM2)

Se [tiedotusvälineiden kieli] om musta aika luontevaa. (Helsinki, NPM2)

Yleensä työntekijät puhuu niinku luontevammi [kuin työnjohtajat]. (Tampere, NPM2)

Kirjakielen puhuminen ei ole minulle luontevaa. (Sulkava, Lignell 2007: 90)

Mielestäni jokaisen pitäisi puhua omalla tavallaan, eikä alkaa hienostelevaan sivistyssanoilla tai kirjakielillä, jos se ei tunnu luontevalta. (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

Ks. myös **luonnikas**, **luonnollinen**.

lupsakka, lupsakas eri aluemurteista

Itä-Suomen murteet koetaan lupsakkana, leppoisana, myönteisinä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Se [savo] on semmosta lupsakkaa kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

[Kuopion seudun savolaismurteesta:] lupsakka puhetyyli. (JY 2004)

Keski-Suomessa, mutta myös Pohjois-Karjalan, Savon murre reilua, lupsakkaa. (Polvijärvi, Palander 2004)

Se ois kauheeta jos sielt [eduskunnasta] tulis [radion ja tv:n kautta] jotain sellast ihan, vaik lupsakast raumalaist ni, eihä sitä ymmärretä jossai sit taas Kainuussa. (Rauma, NPM2)

Et tuntuu et tuol [Rauman] maalaiskunnas ja Lappi teeällässä päin et siel puhutaan, puhutaa vähä enemmän semmosta lupsakast kieltä ku täällä. (Rauma, NPM2) Näinkil lyhyt matka [Jyväskylästä] nin, Korpilahellakis sieläki on – – lupsakkaampaa se puhe-, puhetyyli. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **leppoisa**.

lupsakas ks. **lupsakka**

lupsakkuus

Ku aikonaam puhuttii, puhuvat nuo ihmiset tuolla keskenään ni, siinä oli semmosta lupsakkuutta. (Jyväskylä, NPM1a)

No Kuopijom murteessa minusta ni ainakkii se lupsakkuus on ihan, ja sanan pitemmyys. (Kuopio, NPM2)

lutunen suloinen

[Karjalan murre] lutunen, suloinen, söpö, herttainen murre. (Taipalsaari, Palander 2004)

lyhenne murteiden ja puhekielen äänne- ja muotoasuista

Siks kun ne pojat on asiallisempii ja ne puhuu lyhyemmin ni siks ne käyttää enemmän lyhenteitä myös puheessa. (Lahti, Kantoluoto 2007: 62)

Esim. tekstiviesteissä tulee ilmi moniakkin lyhenteitä, *kyl*, *mut...* (Ristijärvi, Rissanen 1999: 7)

Mä oo, olen tämmöses ko lakiasijain toimistos nin tietysti sanastoki on erilaista eli sillon [työssä toimistossa] se tietysti muotoutuu senki takia et siält ei nyt tuus simmottis näit turkulaisii sanoj ja lyhentei. (Turku, NPM2)

Ei [puheessani] ole mittää semmosii turkulaisii ihmel lyhenteit [kun menen pohjoisemmaksi]. (Turku, NPM2)

Sitten tulee tietystis sitä tamperelainem *mää* [omassa puheessa] ja sitten tulee tämmösiä lyhenteitä ja, ja sitte o ihan kirjakieltä. (Tampere, NPM2)

Paljon lyhenteitä [kangasniemeläisten nuorten puheessa]... Ja sanojen lyhennyksiä. (Kangasniemi, Oja 2011: 63)

Syn. **lyhennelmä**, **lyhennys**.

lyhennekieli

[Pääkaupunkiseudulla] nykynuoret lainaavat sanoja englannista. Kieli on "lyhennekieltä". (Espoo, HY 2002)

lyhennellä murteellisista äänne- ja muotoasuista ja slangisanoista

(1) erityisesti lounaismurteiden tuntomerkinä

[Turun murteessa] sanoja lyhennellään, esim. *kui* 'kuinka'. (Valtimo, Palander 2004)

No sen [raumalaisen] erottaa siitä että, se puhuu puhuu siten et se lyhentelee sanoja. (Rauma, NPM2)

Meill-on koulutoimejjohtaja esimerkiks turkulaine ni kyl hänkiv vähän sitte lyhentelee ku noij jutellaan. Vähän samantyyllisesti. (Rauma, NPM2)

Varmaan Rauman murretta [oma puhekieli], koska lyhentelen sanoja. (Rauma, Soini 2011: 29)

(2) muiden murteiden äänneasuista ja sananmuodoista

No se [oma puhekieli] on sitä Tampereel lyhenneltyä, ei mitenkään kaunista mutta – – että sillee siis *mää* ja *sää* ja, lyhenneltyjä sanoja. (Jyväskylä, NPM1b)

Onhan se [Jyväskylän puhekieli] tietystiv vähä, vähäl lyhenneltyä mutta, luulisin että kuitenkin o aika lähellä kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Pohjois-Karjalassa sanoja yhdistellään ja lyhennellään. (Liperi, Palander 2004)

(3) pääkaupunkiseudun puhekielestä ja slangista

[Helsingin seudulla] sanoja lyhennellään, yritetään helpottaa siten puhumista, koska niin pystyy puhumaan nopeammin. (Polvijärvi, Palander 2004)

Ei se [Helsingin puhekieli] nyt kirjakieltä aivan ole että, usein lyhennellään sanoja, ja siinähan ne muuttuu just sanat just. (Helsinki, NPM2)

[Slangissa] kirjaij jätetty pois ja, ja vähä niinkul lyhennelty ja, ja niim poispäij jotai [slangissa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Täällä [Jyväskylässä] sanotaa esimerkiks päätteet aika lailla hyvin, ei lyhennellän niinku Helsingissä kaikki, päätteet lyhennetään, sanoista. (Jyväskylä, NPM1a)

(4) muusta slanginomaisesta puhekielestä, nuorten kielestä ym.

Nyt mä en enää välitä [puhua kirjakielisesti], oon tullu vanhemmaks niin oon ruvennu, lyhentelee sanoja ja sillai ettei enää oo niin kauheen tarkka siitä puhumisesta. (Helsinki, NPM2)

No murteeks tietystit tätä kiv voitane sanoa [Tampereen puhekieltä]. Nähtävästis semmosta lyhyttä slangia, lyhenneltyä slangia, suomen kielestä ni. (Tampere, NPM2)

Mä puhun kais semmosta sekakieltä, joskus em palio minkäälläista ja lyhentelen sanoja ja lauseita mahadollisimmam palio. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Mää lyhentelen aika palijon sanoja kuitenkin – – esimerkiksi *niin* mää saatan sanoa että *ni*. (Keminmaa, Nurmesniemi 2004: 86)

Joskus lyhentelen sanoja, esim. *sit*, *ootsä*, ym. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Syn. **lyhentää**.

Ks. myös **lyhentely**.

lyhennelmä murteellinen äänneasu, slangimuodoste

Josttai määrätystä sanosta ja lyhennelmistä [tunnistaa murteen]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 21)

Mut kyllä niissä vähä, vähä tietysti on tommosia lyhennelmiä kun niillä [nuorilla] on niitä semmosia sanontoja mutta. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **lyhenne**, **lyhennys**.

lyhennys, **lyhennös** lyhenne, sanojen lyhentäminen

No se vaikuttaa mukavammalta ku se olis [radiossa ja tv:ssä] selvää kirjakieltä eikä juur tämmösii ihmeellissi, lyhennykset erikoisesti kaikki ku tulee ja kaikki sanat on käännetty, mum mielestäni paljo joksiki, ni sillen se vaikuttaa epämiellyttävältä mum mielestäni. (Turku, NPM2)

Erikoisemmat sanat on jääneet pois, käytän yleisempiä sanoja jos muut eivät ymmärrä, eikä sanoissa ole enää niin voimakkaita lyhennyksiä. (Imatra, JoY 2002)

Sanojen lyhennys [Turun murteessa], kuka = *ketä*, *si*-päätteet, *tippusin*, *vaik*, *hää* = hän. (JY 2004)

Rauman murteessa sanat ovat usein vain lyhennöksiä yleiskielen versioista. (Rauma, Soini 2011: 13)

[Ylivieskan murteessa on] näitä lyhennyksiä ja oikasuja [esim. *misä*, *täsä*]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 27)

Paljon lyhenteitä [kangasniemeläisten nuorten puheessa]... Ja sanojen lyhennyksiä. (Kangasniemi, Oja 2011: 63)

Syn. **lyhenne**, **lyhennelmä**.

lyhennysmuoto

Saattaa ollaj joku semmonel lyhennysmuoto, jostain sanasta tai [josta tunnistaa jyväskyläläisen].

(Jyväskylä, NPM1a)

lyhentely

Turun murre on jotenkin ärsyttävää sanojen venyttelyä ja omituista lyhentelyäkin. (Helsinki, HY 2002)

Et siinä vaiheessa [opiskellessa] piti niiku ruveta karsimaan sitä, lyhentelyä ja sitä kaikkea. (Rauma, NPM2)

Ks. **lyhennellä, lyhentäminen**.

lyhentäminen

Turun murre [ruminta] koska sanojen lyhentäminen ja honottaminen on raivostuttavan kuuloista. (Tampere, JoY 2005)

[Varsinais-Suomessa puhuttava Stadin murre on] oma slanginsa, puhuminen nopeatahtista, lyhentämistä. (Outokumpu, Palander 2004)

Sanojen lyhentäminen [Tampereen murteessa], *mää oon Tampereelt* [!], ei sanaväännelmiä. (JY 2004)

Ks. **lyhentely**.

lyhentää

(1) äänneiden kadosta, loppuheitosta yleensä (*lyhentää sanoja*)

Maalaiset lyhentävät sanoja ja lauseita. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 61)

[Itäsuomalaisessa puheessa] sanoja väännetään, lyhennetään. (Kauhava, JoY 2007)

Siis [turkulaiset ja raumalaiset] painottaa, painottaa sanoja eri lailla, ja lyhentää ehkä niitä eri lailla, ku mitä meikäläinen tekee. (Jyväskylä, NPM1a)

Murre [Porin seudun] on tavallaan kirjakielestä lyhennettyjä sanoja, jotka on pyritty lyhentämään niin, että itse sanan tarkoitus ei muuttuisi. (Ulvila, Hietava 2008: 13)

Se [Kymenlaakson murre] on semmosta että kaikki sanat lyhennetään ja ehkä puhutaan aika nopeasti. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 79)

Sanon tiettyjä sanoja nykyisin pitemmin (loppuun asti) eli en lyhennä niitä niin voimakkaasti kuin ennen. (Kymenlaakso, Laine 2006: 12)

Savo tuntuu aika vanhalta murteelta. Sanoja on venytetty ja toisia on lyhennetty... (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 34)

[Kaakkoismurteissa] sanoja lyhennetään lopusta: *Mietsaar* 'Mietinsaari'. (Joutseno, Palander 2004)

[Pääkaupunkiseudulla] kieli ja sanat lyhennettyjä, kiroillaan paljon. (Espoo, HY 2002)

Siellä [nuorten keskuudessa] sitten kehitellään tällai, lyhennetty kieli [slangi]. (Jyväskylä, NPM1b)

[Nuoret] jotka on koulussa taas oppinu erityyppisesti käyttämään näitä lyhennettyjä suomen kielen sanoja mitä nyt on tullu. (Tampere, NPM2)

(2) pikapuhemuodoista

[Kaupungissa] puhutaan lyhennetyillä sanoilla. Esimerkiksi *mä*. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 61)

Sanojen lyhentäminen [Tampereen murteessa], *mää oon Tampereelt* [!], ei sanaväännelmiä. (JY 2004)

Sanat lyhennetään [lahtelaisnuorten kielessä], sanotaan *mä oon käynny*. (Lahti, Kantoluoto 2007: 39)

Minä oon, ei sanota että *olen* [Kainuun murteessa]. Joitain sanoja lyhennetään. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 7)

Syn. **lyhennellä**.

Ks. myös **katkaista, pilkkoa, poikkaista, pätkiä, pätkäistä**.

lyhetä, lyhentyä

(1) loppuheitosta ja muista lounaismurteiden piirteistä

Turun ympäristössä alkaa tulla murretta, sanat lyhenee, sanat loppuu konsonantteihin, puheen nuotti muuttuu. (Helsinki, HY 2002)

[Turun murteessa] omia sanoja, vaikea ymmärtää, sanat lyhenee, *tois puol jokke*. (JY 2004)

[Turun murteessa] vokaalit lyhenevät: *jokke*. (Eno, Palander 2004)

Nääs, Tampereelt [!]: loppu lyhentyy [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

(2) *sa, sä* -päätteisestä inessiivistä

Jotku *ässät* niinku justsa lyhentyy monissa sanoissa [*josakin*, Raahen murteessa]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 57)

[Oulun ja Kainuun murteissa] sanat lyhenevät: *autos*. Toinen konsonantti jää pois. (Joensuu, JoY 2000)

Vrt. **pidentyä, pitkittyä**.

lyhkäinen, lyhykäinen länsimurteista

Länsimurteet on lyhkäsii ja itämurteet on lähinnä karjalais- savolaisperäisiä. (Rauma, NPM2)

Se [turkulainen] puhuu niil lyhkäsesti. (Turku, NPM2)

Mut noin ko kavereitten kanssa jutellaan nin – – iha sitä semmosta raumalaist, raumalaist lyhkäst kielt sit alka helpost tullas siihe joukkoo. (Rauma, NPM2)

Se [Porin seudulta olevan kaverin puhe] on niin kauhial lyhkäästä kyllä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Uvilan murre on lyhykäisempi, kuin Porin murre, mutta kumpikin on minun puhekieleni. (Uvila, Hietava 2008: 54)

Syn. **lyhyt**.

Vrt. **pitkä**.

lyhyehkö

Aika paljon se [Rauman murre] on semmosta, semmosta nyt kum munkin puheeni on että, että se on lyhyehköä ja, ja monta sanaa niin jää ääntämättä loppuun asti. (Rauma, NPM2)

Mä muistan esmerkiks porilaiset käytti kyllä semmosta mukavaa pyöree- vähä lyhyehköö kieltä mutta kaikki oli hyvin ymmärrettyä [työpaikalla]. (Tampere, NPM2).

lyhyt murteista ja puhekielestä, joskus myös kielenpiirteistä

(1) länsimurteista, erityisesti lounaismurteista

Eiks se on niinkul lyhyempää jotenkis se sanonta siellä [Turussa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Että se [Rauman ja Turun murre] o hyvi lyhyttä vaa ja. Em mä muut ossa sanno mut sanat ol lyhkässi. (Rauma, NPM2)

(2) eräistä itämurteista

Saarijärvem murreha on semmosta mahdottomal lyhyttä. (Jyväskylä, NPM1a)

Karjalassa puhutaan lyhyemmin. (Valtimo, Palander 2004)

(3) muista kielimuodoista

Stadin murre on lyhyttä ja vaihtelevaa. (Helsinki, HY 2002)

Kaupunkilaiset puhuvat lyhyemmin kuin maalla asuvat eli sanoja on lyhennetty enemmän; tämän takia puheesta on joskus vaikeaa saada selvää. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 61)

(Vanhat puhuu pidemmil sanoil jotai...) nuoret puhuu lyhyesti... (Uvila, Hietava 2008: 84)

Mutta on se tietysti miellyttävämpää [kirjakieli] ja se on paljo lyhyemmin sanottu kirjakielellä ku Savom murteella. (Kuopio, NPM2)

(4) kielenpiirteistä

Minulla om paljon semmosia lyhyitä sanoja [Saarijärven murteesta] että, minä haluankin ne, säilyttää. (Jyväskylä, NPM1a)

Mutta em pidän näistä *mä* ja *sä* ja – – ne ol liijal lyhyitä. (Tampere, NPM2)

Syn. **lyhkäinen**.

Ks. myös **lyhyehkö, lyhytjänäinen, lyhytsanainen**.

lyhytjänäinen

Se [Turun murre] on niinku semmosta lyhyt, -jänäistä. (Turku, NPM2)

lyhytputheisuus

[Turun murteesta:] lyhytputheisuus, sanat jää kesken. (JY 2004)

lyhytsanainen

(1) loppuheittomurteista

Se [Rauman murre] on niil lyhytsanasta. (Rauma, NPM2)

Aika lyhytsanaista [Porin seudun murre]. (Ulvila, Hietava 2008: 13)

(2) puhetavasta

Kainuun murre on harkitsevaa, totista, lyhytsanaista ja hidasta. (Helsinki, HY 2002)

Helsinkiläinen *mä, sä* -kieli on ylimielistä, hyökkäävää ja lyhytsanaista, epäkohteliasta. (Sipoo, HY 2002)

lykätä

Ne [eteläpohjalaiset] lykkää *ärrää* sinne sanoihin monesti, ja pidentää ne... esimerkiksi *pohojalaaset*. (Kalajoki, JoY 2000)

Syn. **laittaa, lisätä, panna, pistää.**

Ks. myös **iskeä, survoa, sytkiä, tunkea, työntää, törkätä.**

lystikäs

Telkkarissa oli joku professori em muista häne nimmeesä häm puhu koko ajan Savom murretta, se oli aivan, aival lystikästä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **humoristinen, hupaisa.**

lyödä läpi

Slangi lyö läpi vähä joka puolella [Suomea]. (Helsinki, NPM2)

lähellä kielen samankaltaisuudesta

(1) murteiden keskinäisessä vertailussa

[Hämeen murre] hidastempoista, pehmeää, lähempänä savoa, hillittyä. (Espoo, HY 2002)

Aika lähellä Oulun murretta [Rovaniemen murre]. (JY 2004)

No savolaiset ei pidät tätä [Liekksan murretta] varmmaan minnään kut täällä on kumminki niim paljon savosta, niin paljon lähellä savvoo. (Liekksa, Jämsä 2007: 75)

(2) murteiden ja yleiskielen vertailussa

[Länsi-Suomen murre] kaikista lähimpänä kirjakieltä. Ei pistä korvaan murrepiirteitä. (Lemi, Palander 2004)

[Etelä-Suomen murre] lähimpänä kirjakieltä. Poikkeuksena Stadin slang. (Hyvinkää, HY 2002)

Pääkaupunkiseudun kieli on selkeää ja lähellä kirjakieltä. (Helsinki, HY 2002)

[Pohjanmaan murre] on lähempänä yleiskieltä kuin esim. Itä-Suomen murteet. (Saarijärvi, JoY 2000)

[Keski-Suomessa puhutaan] peruskieltä. Kaikista lähimpänä yleiskieltä. (Valtimo, Palander 2004)

Luumäki on eräänlainen rajapitäjä, siellä ei venytetä, vaan murre on lähellä yleiskieltä. (Luumäki, Palander 2004)

lähennellä

No mä luulisi et se [nykypuhekieli] lähinnä rupeis niinku lähentelemää niinku kirjakieltä. (Turku, NPM2)

Nuoriso rupee käyttää joka paikas sitä helsinkiläisten nuoriso-, helsinkiläisnuorison murretta. Taikka lähentelee sitä. (Turku, NPM2)

Ks. **lähestyä, lähetä; lähellä.**

lähestyä

Huomaan, että puhetyylini on loitonnut Lapuan murteesta eikä se ole lähestynyt Jyväskylän puhekieltä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 50)

Ks. **lähennellä, lähetä.**

lähetä puhekielen muuttumisesta

Ainakim minä oon tehny sen huomijo että – – mitä ylemmissä portaissa [työpaikalla] esimerkiks liikutaan ni, sen enemmän kieli lähenee kirjakieltä. (Kuopio, NPM2)

Ks. **lähennellä, lähestyä.**

Vrt. **loitota**.

lämminhenkinen

Karjalan murre on ystävällistä ja lämminhenkistä, siinä on eri sävy kuin pääkaupunkiseudun murteessa. (Lemi, Palander 2004)

Ks. **lämpöinen**.

Vrt. **herttainen, inhimillinen**.

lämpöinen

Pohjois-Karjalan murre [kauneinta], koska se kuulostaa lämpöiseltä, ihmisläheiseltä ja inhimilliseltä silloin, kun ei käytetä vittuilutarkoitukseen. (Turku, JoY 2005)

Ks. **lämminhenkinen**.

länsikieliet

Ne [murteet] on hyvim paljo, näköjää yleistymäs länsikieliks ja itäkieliks. (Rauma, NPM2)

Ks. **länsimurteet**.

länsimurteet

Rauman murre muistuttaa enemmän muita länsimurteita [kuin Rauman kieli]. Esim. *Minä* → *Mä*. (Rauma, Soini 2011: 15)

Sitten noi pohjalaiset murteet [tunnistan] vähemmän noit länsimurteita. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **itämurteet, yleislänsimurre**.

länsisuomalainen (adj.)

Kyllä mä, käytän tietysti länsisuomalaisija sanoja joskus semmosija joita mä tiedän että keskisuomalainen ei edes taidap paljon tunteakkaan. (Helsinki, NPM2)

länsisuomalaisittain

Kansanopistossa oli yksi tyttö Jyväskylästä, joka huomautti, että puhut länsisuomalaisittain. (Pietarsaari, JoY 2002)

Länsi-Suomen murre

Sanotaal Länsi-Suomem murre, selvästi erottuu vielä. (Jyväskylä, NPM1b)

Tosin isäni oli kyllä länsisuomalainem mutta, ja hän puhui kyllä sitä Länsi-Suomem murretta kyllä ihan loppu-, kuolemaansa asti. (Helsinki, NPM2)

Turussa ja Porissa puhutaan omaa Länsi-Suomen murretta ja niis sanat on lyhyitä. (Lahti, Kantoluoto 2007: 20)

Syn. **länsisuomi**.

Vrt. **Itä-Suomen murre**.

länsisuomi Länsi-Suomen murre

Se [oma puhekieli] o semmost länsisuomee, varsinaissuome lähinnä. (Rauma, NPM2)

Syn. **Länsi-Suomen murre**.

länsityylinen länsimurteinen

Rauman murre on ehkä sellaista yleistä länsityylyistä puhetta. (Rauma, Soini 2011: 15)

Ks. myös **-tyylinen**.

läpätunkeva

Esimerkiks S:sta en olisi heti arvannut et hän on porilainen, mutta sitte taas se murre ei oo niinku niin läpätunkeva. (Helsinki, Vaattovaara–Soininen–Stojanov 2006: 246)

löllö

[Porin murre] inhottavan keinotekoisien löllön kuuloista. (Turku, TY 2009)

Ks. **löysä, veltto**.

lörtsypuhe

[Kuopion murteesta:] lörtsypuhetta; *viennetään ja kiennetään* kaikkein pahiten. (Turku, TY 2009)

löysistyä

[Turun murteessa] terävä painotus, ei löysisty niin kuin Savossa. (Outokumpu, Palander 2004)

löysä

(1) murteellinen tai puhekielinen (verrattuna yleiskieleen)

Kyl mä luule että nykyään nykyään koulussa ehkä hyväksytään semmonen löysempi kieli ja murteellisempi kieliäsu Helsingis ainakik kum mitä siihen mun aikaan. (Helsinki, NPM2)

Puhun löysää yleiskieltä, en murretta. (Helsinki, HY 2002)

(2) eri murteista

Porin ja Rauman murteet kuulostavat laiskoilta ja löysiltä. Niistä puuttuu selkäranka. (Helsinki, HY 2002)

Oulun murre on löysää murretta. Semmosta jotenki vapaahenkistä. (Oulu, Vähälä 2005: 27)

— onko se vähän semmonen löysän kuulonen se murre [Muoniossa]. (Muonio, Törmänen 2009: 57)

Itäsuomalainen puhe on leveämpää ja löysempää, sillä sanoihin tulee lisäkirjaimia: kun Tampereella sanotaan *mettä*, niin idässä sanotaan *mehtä*. (Tampere, JoY 2005)

Vaikka sanat tuntuvat pitemmiltä, niin joskus ne ovat myös jotenkin löysiä [itäsuomalaisten puheessa], esimerkiksi *savolaan* [!] kun pitäisi olla *savolainen*. (Pomarkku, JoY 2005)

Syn. **veltto**.

Ks. myös **löysistyä; laiska, löllö, vetelä; lepsusti**.

M**m, äm, ämmä, m-kirjain**

[Tampereen murteessa] *m*:t pehmeämmän oloisia kuin muualla. (Rääkkylä, Palander 2004)

[Savon murteessa] paljon *ämmää* [ja] lempeempiä kirjaimia konsonanteistaki. (Nupponen 2011: 108)

Pohjois-Karjalassa painotetaan *m*-kirjainta: *mminnuu*. (Savitaipale, Kohonen 2003)

[Rauman murteessa] *äm-* *äm*-kirjaimien päättyvää sanaa ni sattet tulee *bee* seuraavaksi [esim. *pojamboik*] et sillai ja ja ynnä muuta tämmöstä. (Rauma, NPM2)

maalainen maaseudun murteista, aluemurteista

Jos helsinkiläisten kanssa puhuu, niin siinä on huomattava ero ja tuntuu että itep puhuu silleen maalaisesti mitä sitte vertaa siihen ja oululaisetki puhuu erillä lailla. (Keminmaa, Nurmesniemi 2004: 83)

Maalaiselta kuulostamine [tyypillistä Oulun murteelle]. Vaatimattoman kuulosta. (Oulu, Vähälä 2005: 32)

Itämurteet kuulostavat *maalaisemmilta*. (Turku, JoY 2005)

[Pohjois-Karjalan murre] maalaista murretta. Kaikki *pittää viäntää*. (Rääkkylä, Palander 2004)

[Rääkkylän] syrjäkylillä puhekieli murteellista, maalaisempaa. (Rääkkylä, Palander 2004)

Puhekieli muuttuu mentäessä Kuhmoon, Puolangalle tai Suomussalmelle. Kieli muuttuu maalaisemmaksi: *villie meininkie, hyvvie leipie* jne. (Kajaani, JoY 1998)

Todella tyhmältä, maalaiselta [kuulostaa jyvaskyläläisten kieli]. Hitaalta, yhden lauseen sanomiseen menee kauan. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15).

Tai ainakis siellä Laukaassa päi on kyllä aika erilaista, puhutaan niinku vähä sillee, maalaisemmi. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. myös **maalaisittain, maalaismainen**.

Vrt. kaupunkilainen.**maalaisittain** maalaismaisesti

[Tampere on] iso teollisuuskaupunki, jossa puhutaan maalaisittain. Monta vuotta muita perässä. (Turku, TY 2009)

[Imatralla] puhuvat maalaisittain eli hitaammin; savon kaltaista mutta kuitenkin omanlaistaan; ehkä lainasanoja venäjältä, koska on itärajalalla. (Espoo, HY 2002)

Syn. **böndeläisittäin**.

maalaismainen maaseudun kielestä, aluemurteista

Se [vanhojen puhe] oj jotenkis semmosta maalaismaisempaa. (Jyväskylä, NPM1b)

Turkulaisethan – – nyt yleensä mikä muu tahansam murre on niitem mielestä semmosta vähän hupaisaa ja, ja semmosta maalaismaista. (Turku, NPM2)

Kullaalaiset puhuvat maalaismaisesti ja hitaasti koska niillä on aivokäyrät pienemmässä arvossa. (Uvila, Hietava 2008: 74)

Se [Liperin murre] voi kuullostaa vieraan mielestä aika maalaismaiselta. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

Ks. myös **maalainen**.

Vrt. **juntti, junttimainen**.

maalaismurre

Asikkalassa puhutaan maalaismurretta, se on, venyttelevämpää ku, mitä lahtelaiset puhuu. (Lahti, Kantoluoto 2007: 44)

Kais se [oma puhekieli] oj jotakim murretta, jotkus sannoo tätä joksiki maalaismurtteeks varmaa. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 42)

Eteläsuomalaiset kyllä sanovat [Pohjois-Karjalan murretta] maalaismurteeksi. (Eno, Palander 2004)

Ks. **maaseutumurre**.

maaseutumurre

Mää luulisin et se ois lähempänä kirjakieltä tämä Jyväskylän murrek ku sitte tämä, maaseutumurrek kyllä se on ihan erilaista jo tossa, ympäristössä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **maalaismurre**.

mahdoton outo

Jotenkin ne [oululaiset] vääntää ne sanat ni, maharottomiksi että, *ookkonä* ja, tällästä. (Lapua, NPM1a)

mahtaileva

Etelä-pohjanmaan murre on kuitenkin kekseliästä ja välillä mukavan humoristista sekä mahtailevaa. (Lapua-Jyväskylä Honkimäki 2007: 14)

Ks. myös **mahtipontinen, suurellinen, uhoava, ylvästelevä**.

mahtava

Murteet ovat mielestäni todella mahtava, kieltä rikastuttava piirre ja todella toivon, että ne eivät koskaan häviä!! (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 26)

Vrt. **hieno**.

mahtipontinen

Pohjanmaan murre leveetä ja mahtipontista. (Nurmes, JoY 1998).

Pohjanmaan murre mahtipontista, runsaus [tyypillistä] ja selittelevämpää. (Mäntsälä, JoY 2009)

Ks. myös **mahtaileva, suurellinen, uhoava, ylvästelevä**.

mairea

Itseä eniten ärsyttää [Helsingissä] hyvästellessä sanottava venytetty ja mairea *mooi*. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Vrt. **makeileva**.

maiskutteleva

Kuopiossa ko oikeev väännetään ni ihan kum puhuttas sillee et suupielet on tosi levveellä täällä niinku et se on semmosta, jännäm maiskuttelevaa tai semmosta se puhuminen. (Nupponen 2011: 121)

Vrt. **nielaista, nieleksiä, niellä, sylkeä**.

makee hieno

Se [Helsingin puhekieli] oj jotenkim makeeta, makeen kuulosta ulkopaikkakuntalaisesta. (Turku, NPM2)

Jotenkin ne [nuoremmat] pitää sitä [slangia] niinku, sillee, et se ois niinkuj jotenki, makeempaa, niinkun ne sanoo. (Jyväskylä, NPM1a)

Luultavastin niikut tämmösissä nuoremmissa porukoissa ni, se o ihan normaalia että sitä puhutaan kaikem maailman sekotusta ja, etitään kaikkia oikeim makeita sanoja ja tämmöstä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **cool, hieno, siisti**.

makeileva

[Pääkaupunkiseudulla] puhe on nopeaa ja makeilevaa. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **mairea**

maneeri puhetavasta

Turun ulkopuolella [haastateltava] välttelee Turun murteen pahimpia maneereita. (Turku, TY 2009)

manse Tampereen murre

Tampereella käydessäni serkkuni luona puhuin savoa, joka herätti joissakin ihmisissä hämmennystä, kun en puhunutkaan ”mansea”. (Sulkava, Lignell 2007: 97)

Syn. **tampere, Tampereen murre, tamperelainen** (subst.), **tamperelaismurre**.

marjaliisamainen

Turun seudun murre ja marjaliisamainen kaakkoismurre [viittaa hiihtäjä Marja-Liisa Kirvesniemeen] voivat joskus kuulostaa rumilta. (Kitee, JoY 1998)

mateleva

Turku [on] esimerkiksi paljon hitaampaa ja matelevempaa [kuin Joensuun murre]. (Turku, TY 2009)

Ks. myös **hidas, verkkainen**.

matkia

Mää puhun omaa kieltä em mä ook koskaa, matkinuk ketään että. (Tampere, NPM2)

No kyllä mää, henkilökohtasena mielipiteenä sanosin sen että ei piäl lähtee [myyjän] murretta matkimaan asiakkaam mieliks. (Jyväskylä, NPM1a)

Yritän ehkä alitajuisesti matkia oululaista leppoisuutta ja kahdentelen vokaaleja vääriin paikkoihin, kun en tiedä miten se tehdään. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Joskus kuj jos, tuota puhuu oikein tätä mennee joku sana tuollesas savonkielisesti nin, joku o iha leikillääm matkinum mutta ei mitenkää muute [huomautella]. (Kuopio, NPM2)

Tännek kun tuli [Pieksämäeltä Kuopioon] tää murrek kuulosti hauskalle rupes matkimaa, nyt se on tarttunu. (Kuopio, NPM2)

Nykynuoret nimeomaan – – yrittää matkia, niinku hesalaista ja sotkee vieraskielisiä sanoja joukkooj ja, noin. (Jyväskylä, NPM1b)

Ei se [slangi] minusta kuullostaa oikein hyvältä, ruotsin kieltä matkittaan. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

Syn. **jäljitellä**.

meininki murteen sävystä

Savom murre on semmone sit mikä aika helposte, erottaa. Siin-o se oma oma meininkinsä. (Rauma, NPM2)

Vrt. **sävy**.

meitsi-murre (*meitsi* 'meikäläinen')

Etenkin helsinkiläiset puhuvat ärsyttävää *mä-* ja *sä-* sekä *meitsi*-murretta. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 57)

melodisesti

[Turun murretta] puhutaan silleen ihan omalla tavalla, melodisesti. (Imatra, JoY 1998)

Ks. myös **laulava**.

menettää (murre)

Jotenkiis se on nii et kum me ollaam menetetty se murren ni, s-ois ihana mejän kaikkii osas se oikee. (Varkaus, NPM1a)

Minust-on hirveen sääli, joka kerta kun toteaa että taas on hyvä murre, joku om menettänyt hyväm murteen. (Helsinki, NPM2)

menevä puhetavasta

Jyväskyläläisten puhe on sellasta "menevää". (Kangasniemi, Oja 2011: 60)

mennä kielenkäytöstä ja sen muuttumisesta

Lähinnä tämmönen, ehkä hiukan kirjakieleem menevä muttei, kuitenkaan kirjakieli [tulee murteiden tilalle]. (Tampere, NPM2)

No se [oma puhekieli] on ainakki sit pois Raumam murttest menny, menny tämmössem muuhun suuntahan. (Rauma, NPM2)

Sillonkis se [puhekieli puhelimessa] mennee ehkä siihen niinku kirjakieleem päim mutta ei kumminkaan kokonaa. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 47)

Kotikieleni on mennyt alkuperäisen Sulkavan murteen suuntaan. (Sulkava, Lignell 2007: 83)

Minust se slangiki ov vähä jo menny, mennyp pojjes et se on vaa jääny, jääny semmone joku toine, toine murre. (Turku, NPM2)

[Tampereen ja Turun seudulla] niissä *ärrää* menee kummasti. (Joensuu, JoY 2000)

Syn. **kulkea**, **kulkeutua**.

merikarvialainen (subst.) Merikarvian murre

Joo siinä [omassa sekamurteessa] on ihan ohan raumalaista vissii ja merikarvialaista ja porilaista. (Rauma, NPM2)

Joo on sanottu et määh puhum merikarvialaista. (Rauma, NPM2)

merkillinen sanoista

Siält tulee kyl niim merkillisii sanoi [nuorilta]. (Rauma, NPM2)

Ne niingo koululaise ne keksivä omii omii semmossi merkillisii sanoi. (Rauma, NPM2)

Syn. **ihme**, **ihmeellinen**, **kumma**, **kummallinen**.

Ks. myös **erikoinen**, **omituinen**, **outo**.

meänkieli

Vanhemap puhuu niinkö tätä enämpi meänkieltä mutta nuorep puhuu sitä, mikä on ylheistä tässä jokivarressa että. (Pello, Vaattovaara 2009: 132)

meänkielinen

Meänkielinen alue: ruotsi korostuu siellä. (Liperi, Palander 2004)

miedontaa

Miedonnan murretta puhumalla osan sanoista kirjakielellä. (Naantali, TY 2009)

Syn. **kaventaa**.

Vrt. **neutralisoida**.

miedontua

Turun murre miedontuu vähitellen tulevina vuosikymmeninä, mutta on tuskin minnekään katoamassa. (Turku, TY 2009)

Syn. **laimeta, lieventyä, loiveta**.

miehekäs murteista ja slangista

Se on vähän vetelä se rytmi [Tampereen murteessa], on vähän vetelä kieli, ei oo miehekäs, semmosta määkimistä. (Juuka, JoY 2006)

Stadi. Se on semmosta miehekästä ja niinku enemmän salaperästä, pitää tuntee ne sanat, koska siin on niim paljon venäjää ja ruotsii. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **miehininen, miehellinen, äijämäinen**.

Ks. myös **miesmurre, ukkomurre, äijämurre**.

miehininen

[Lapuan] murre on aika lailla miehininen ja perisuomalainen puheenparsii. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 12)

Syn. **miehekäs, miehellinen, äijämäinen**.

miehellinen

Mie näkisän Pohjanmaan leveen murteen aika miehellenä. (Tampere, JoY 2006)

Syn. **miehekäs, miehininen, äijämäinen**.

mie-jengi *mie*-pronominin käyttäjistä

Vaimo on Kuusankoskelt kotosi et sielhän on tää *mie*-jengi. (Helsinki, NPM2)

mie-ku-kieli

[Karjalan murre:] mieekukieli; *mie ku läksin mänemään nii myöhäl lähettii*. (Turku, TY 2009)

mielenkiintoinen

Itä-Suomen murteet kuulostavat mielenkiintoisemmilta ja hauskemmilta, koska niissä on kaikenlaisia kiemuroita. (Virolahti, JoY 2007)

[Kangasniemen murre kuulostaa] mielenkiintoiselta ja omanlaiselta... (Kangasniemi, Oja 2011: 24)

Mielenkiintoisin murre [Porin seudun murteessa] on mielestäni *pruukata* = tehdä/ruveta tekemään. (Ulvila, Hietava 2008: 43)

Vrt. **epäkiinnostava**.

miellyttävä

[Rauman seudun murre] miellyttävää, mukavaa kuunnella. (Tohmajärvi, Palander 2004)

[Kouvolan murre] miellyttävä, jotain samaa kuin raumassa ja porissa. (Turku, TY 2009)

Pohjanmaan alueella puhuttava murre on miellyttävän kuuloista. (Tampere, JoY 2005)

Itämurre on myös miellyttävämmän kuuloista. (Oulu, JoY 2007)

Mutta on se tietysti miellyttävämpää [kirjakieli] ja se on paljo lyhyemmin sanottu kirjakielellä ku Savom murteella. (Kuopio, NPM2)

Syn. **sympaattinen**.

Vrt. **epämiellyttävä, vastenmielinen**.

mie-sie-kieli

Pohjois-Karjalassa puhutaan *mie, sie* -kieltä. (Jämsä, JoY 1998)

Syn. **mie-sie-murre, mie-sie-teksti.**

Ks. myös **miu-mau-kieli, mie-ku-kieli.**

Vrt. **sie, mie -tapaus.**

mie-sie-murre

Miesie-murre on varmaan yleisempää maalla kuin kaupungeissa Itä-Suomessa. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 47)

Maaseudulla puhutaan *miesie*-murretta. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 47)

Mulla on kavereita Tornioista ja ne puhuu sitä *mie, sie*-murretta niin siinä mää sitte huomaa että mää puhun eri murretta ko ne. (Keminmaa, Nurmesniemi 2004: 83)

Muuan lohjalainen mukautti murteensa Lemillä *mie, sie* -murteeksi. (Lemi, Palander 2004)

En tykkää siitä ”*mie* ja *sie*” murteesta, tosi ärsyttävää. (Rauma, Soini 2011: 52)

Syn. **mie-sie-kieli.**

Ks. myös **mie-sie-teksti, mie-sie-tyyli.**

Vrt. **sie, mie -tapaus.**

mie-sie-teksti

Veikkaan, että [Hämeen murre] *mie, sie* -tekstiä. (Paimio, TY 2009)

Syn. **mie-sie-tyyli.**

Ks. myös **mie-sie-kieli, mie-sie-murre.**

Vrt. **sie, mie -tapaus.**

mie-sie-tyyli

Lapissa puhutaan hyvin pitkälti samaa *viäntökieltä* kuin Pohjois-Karjalassa, molemmissa on vallalla *mie, sie* -tyyli. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Syn. **mie-sie-teksti.**

Ks. myös **mie-sie-kieli, mie-sie-murre.**

Vrt. **miä-siä-tyyli, sie, mie -tapaus.**

miesmurre

Pohjanmaan murre on selkeästi miesmurre. (Tampere, JoY 2006)

Syn. **ukkomurre, äijämurre.**

Ks. myös **miehekäs, miehinen, miehellinen, äijämäinen.**

mietitty harkittu

Uusien ihmisten seurassa [käytän] mietitympää [kieltä] kuin tuttujen. (Sulkava, Lignell 2007: 94)

Syn. **harkittu.**

Mikkelin murre

– – että minä kum menim Mikkelistä, Turkuun niin ne luul mua savolaiseks että, niistä oli se Mikkelim murrekkiv vaikka se on lähinnä niinkun semmosta savoj ja karjalan sekasta että se ei ool läheskään niil leveetä mutta niistä se tuntu iha, naurettavalta minum puhek kum mä menim Mikkelistä, ja minä sentää olin keskisuomalaine että, en olluv vielä oikeen kunnolla omaksunus sitä, sitä tota, Mikkelim murrettakaan ni – –. (Jyväskylä, NPM1a)

mitäänsanomaton

Keski-Suomen alue on murteellisesti aika tuntematonta. Sekoitus savosta ja hämeestä, piirteitä molemmista. Mitäänsanomaton murretta. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **hahmoton, hajuton, laimea, pliisu.**

miukuminen, miukkuminen *mie, sie* -pronominasujen käytöstä

Pitäisi [tilanteittain käyttää yleiskieltä], koska se on paremman kuulosta, eikä täällä kaikki ymmärrä slangia, eikä Hesassa kaikki tätä "MIUKUMISTA". (Liperi, Pajarinen 1995: 148)

Miukkuminen eli *mie* ja *sie* kuulostavat todella ärsyttävältä ja tarttuvat helposti. (Rauma, Soini 2011: 52)

Vrt. **naukuminen**.

miu-mau-kieli kaakkoismurteista

[Karjalan murteessa] *miulla, siulla* eli on miumau-kieltä. (Luumäki, Palander 2004)

[Joutsenolaisesta haastateltavasta sanottu:] Puhuu hausalla miumau-kielillä. (Joutseno, Palander 2004)

Syn. **miu-mau-murre**.

Ks. myös **mie-sie-kieli, mie-ku-kieli**.

miu-mau-murre kaakkoismurteista

Lappeenrannan alueella puhutaan miumau-murretta: *miun, siun, miuta, miulla*. (Kouvola, JoY 1998)

Syn. **miu-mau-kieli**.

Ks. myös **mie-sie-murre**.

miä-siä-tyyli

Mikkelissä monet puhuvat ”*miä* ja *siä*” tyyllillä. (Kangasniemi, Oja 2011: 58)

Vrt. **mie-sie-tyyli**.

m-kirjain ks. **m****moderni**

Se [Rauman murre] on Rauman giäleen pohjautuvaa, mutta modernimpaa. (Rauma, Soini 2011: 16)

En tiä mä en oikein tykkää siitä slangista se ei oo mulle nii. – – Se on vähä liian moderni ehkä, mä en siitä oikeen silleen, välitä. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

Ks. **muodikas, nykyaikainen, uudenaikaisesti**.

modernisoitua tasoittua (murteista)

Mut epäilisin et nyt siin on käyny vähän niinku muuval, tääläki et, et om modernisoitunu hiuka [murteet]. (Rauma, NPM2)

Vrt. **siloittua, tasaantua, tasoittua**.

molkata murteen puhumisesta

Myö molokataan kaikki ihan samala tavala. Isä puhuu iha hirmu murteela, äiti ehkä vähemmän, mutta kyllä sekkii murteela puhuu. (Rääkkylä, JoY 2002)

molotus

Eteläkarjala on – – semmoist akkoin molotusta. (Joensuu, JoY 2006)

Vrt. **hölötys, koilatus, kälätys, pajatus, papatus, päläty**s.

mongerrus eri murteista, yleensä vieraasta murteesta

[Turun murre] ihme mongerrusta. (JY 2004)

[Satakunnassa on] *Rauman giält*, mongerrusta; *kauheest tehny, tiädä*. (Vantaa, HY 2002)

Kyllähä se [oma puhekieli] Tampere, mongerrusta o. (Tampere, NPM2)

[Puhun] pääkaupunkiseutulaista, teennäiseltä kuulostavaa mongerrusta. (Espoo, HY 2002)

Sitten sitä [armeijakaveria] otti tosiaam päähän nuode itäsuamalaastem mongerrus jotta, se oli, Turusta kotosin nii, [ei] muita ollukkaak kut Turun murre. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Savon murre on helevetillistä mongerrusta. (Nilsä, JoY 2000)

Minusta tuntuu et samallaista mongerrusta on siellä [Lievestuoreella] kut täälläki. (Jyväskylä, NPM1a)

Typerä mongerrus, josta ei ymmärrä sanaakaan [ärsyttää murteissa]. (Rauma, Soini 2011: 54)
Ks. **mongertaa, sökellys**.

mongertaa murteen puhumisesta, puhettavan sävystä

Kyl mä luule et tääl Raumallakii mongerretaan tätä omaa, omaansa. (Rauma, NPM2)

Rauman kieli mongertavaa, sanat vääntyvät (*k* vääntyy *g*:ksi), vahva merimiesvaikutus. (Turku, TY 2009)

Ko vaasalaisten kans juttelee ne aattelee miten te mongerratte ja ihmeellisestip puhutte. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **mongerrus**.

monikko

Joskus, tosi harvoin, käytän monikkoo että *-loita* [*loi*-monikkoa]. (Joensuu, JoY 2002)

monimutkainen puhekielen lauserakenteista

Ja kyllä se jollakit tavalla näkyy että jotku enemmän kouluja käyneet musta ne käyttää niinkup pitempijä ja semmosija monimutkasempia ja semmosija lauseita rakentavat kun sitten semmoset jotk-ov vähemmän kouluja käyneet. (Tampere, NPM2)

Vrt. **mutkikas**.

monipuolisesti

Helsingissä puhutaan monipuolisesti. (Hyvinkää, HY 2002)

monotoninen

Ylös-alas-nuotti Turussa, idässä monotonisempi nuotti. (Oulu, JoY 2005)

[Etelärannikon murrealueella] intonaatio suht monotoninen mutta silti asiallisen järkähtämätön. (Espoo, HY 2002)

[Pääkaupunkiseudun puhekieli] rumaa, töksähtelevää, monotonista. (Vantaa, HY 2002)

[Oulun murre] rauhallista, monotonista. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **tasainen**.

moukkamainen

Se [Kainuun murre] on kauheen moukkamaista. En tykkää yhtään. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 8)

Vrt. **juntti, junttimainen, maalainen, maalaismainen**.

mukauttaa (puhekieltä)

Yritän kyllä mukauttaa kieltäni muiden keskustelijoiden kieleen. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 66)

Korva on sillä tavalla herkkä kielelle että, että tuota heti kum muutti ensimmäisen kerran pois kotipaikkakunnaltaan ni tajus sen oman kielen erilaisuuden ja sitten nopeesti mukautti oman puhettapansa. (Helsinki, NPM2)

Syn. **fiksata, mulkata, muokata**.

Ks. myös **muuttaa**.

mukautua

Ja sit-ol alussa [Helsinkiin muuttaessaan] paljo varovaisempi niinku, sitä halus niinku mukautua justtiisat tähän kieleen. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **eläytyä, samastua**.

mukava eri kielimuodoista ja kielenpiirteistä

(1) murteiden käytöstä yleensä

Minusta se [murteiden käyttö] on, aika mukavaa ja jännän kuulosta taas. (Tampere, NPM2)

Kyllä mää pitäsim mukavana tuom murre-, murrehohman tänä päivänä ainakis se on tähä arkeev vaihtelu(u). (Jyväskylä, NPM1a)

(2) eri aluemurteista ja niiden piirteistä
[Tampereella puhutaan] rentoa ja mukavaa kieltä. (Vantaa, HY 2002)
Se [Pohjanmaan murre] on oikeastansa, oikeim mukavaa, kyllä mä niinkum pidä et se o, ihah hyvä murre. (Jyväskylä-EP, NPM1a)
No mulla ainaski hetik kö mie kävim Pohjois-Karjalassa kö nep puhhuu sillälaila mukavasti niin. (Pello, Vaattovaara 2009: 152)
Siten jyvaskyläläisten kieli tuntui melko luontevalta ja mukavalta käyttää. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)
Eikä se Karjalam murrekkaan ni, kyllä se, sekim mukavata o. (Jyväskylä, NPM1a)
Siis siel-on [peräpohjalaisissa murteissa] äärettömäm mukavia sanoja mitä on, mitkä ilimasee [asioita rikkaammin kuin yleiskieli]. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) sanontoja: *mukava kuulla* tai *kuunnella*, *mukavan kuuloinen*, *kuulostaa mukavalta*
Onhan niitä eri murteita ihan mukava kuunnella. (Sulkava, Lignell 2007: 105)
On sekim mukavaa kuunneltavaa [kirjakieli]. (Tampere, NPM2)
Ehdottomasti se on, näytöskappaleita ja muita nii [tv:ssä], sehän on kauheem mukavaa se murrek kuulla. (Helsinki, NPM2)
Sitäkii [Rauman murretta] om mukava kuunnellak ku sitä ymmärtäs. (Jyväskylä, NPM1a)
[Pohjois-Karjalan murteen lisäksi] myös Lapin ja Pohjanmaan murretta on mukava kuunnella. (Tuupovaara, Sarola 2004)
Ne [eteläpohjalaiset] käyttää sitä *koota* ja *ärrää* ja, *kraapasoo* ja *krihmasoo* ja, minusta s-on niim mukavan kuulosta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 55)
Mum mielest se [Oulun seudun murre] on semmosta iham mukavan kuulosta (Kymenlaakso, Pigg 2006: 88)
Minusta se [Kangasniemen murre] on aika mukavan kuuloista, sellaista helposti ymmärrettävää ja varmaa. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 16)
Minusta se [kymenlaaksolainen kotimurre] kuulostaa mukavalta murteelta (Kymenlaakso, Laine 2006: 13)
Puhekieli on Pohjois-Karjalassa kauneinta, sillä se kuulostaa mukavalta, sointuu hyvin ja soljuu. (Lappeenranta, Harjula 2003)
Vrt. **hauska, kiva**.

muljahtaa lipsahtaa

Vaan se tahtoo olla että se [tilanne], monta kertaa unohtuu et se sitte tullee se [puhe] mitä se on ni, se pohoja on ni. Että vaikka yrittääkin se muljahtaa sieltä nuin niinku, vahingossa. (Tampere, NPM2)
Syn. **lipsahtaa, livahtaa, putkahtaa**.

muljahteleva artikulaatiosta

Itäsuomalainen puhe on leppoisempaa, muljahtelevampaa. (Kristiinankaupunki, JoY 2007)

mulkata mukauttaa

No kirjotuksesa, kyllä, minä luulen että, ainakis suurin osa yrittää kirjottaas sitte kirjakielellä, mulukata vähä sitä kieltänsä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 49)
Syn. **fiksata, mukauttaa, muokata**.

muodikas

Joensuussa ehkä yritetään puhua enemmän muodikasta *mäsä*-kieltä, joka jää maalla *miesien* varjoon. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 57)
[Etelä-Karjalan murre on] sekoittunut Etelä-Suomen murteeseen. Ei kuulosta niin muodikkaalta [kuin Etelä-Suomen murre]. (Liperi, Palander 2004)
Ks. **moderni, nykyaikainen**.

muodollinen

Vanhojen ja arvokkaampien ihmisten kanssa [on käytössä] hieman muodollisempi kieli. (Sulkava, Lignell 2007: 48)

Kyl must niissä [tv:ssä ja radiossa] puhutaan ihar riittävän kirjakieltä ei sitä tarvitse missään tapauksessa ainakaan nyt enää, tehdäm muodollisemmaks. (Helsinki, NPM2)

Syn. **virallinen**.

muodostus puhekielen lauserakenteista

Kielenkäytöstä lähinnä [erottaa kouluja käyneet] että, millä tavoin, mitä sanoja käytetään ja sitten, kai lauseitten muodostus siihev vaikuttaa. (Kuopio, NPM2)

Kyllä sen [koulutustason] jollait tavalla huomaa [puheesta]. Tosiaan keskusteluaiheet ja sävy ja lauseen muodostus ja kaikki. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **lauserakenne, rakenne, rakennelma**.

muokata

(1) koulutuksen ym. vaikutuksesta puhekieleen

Sitte ihmisille annetaan entistä parempaa koulutusta, ja koulu muokkaa ihmisten kieltä. (Helsinki, NPM2)

Ehkä kuopiolaista on, on tämä koulu, koulu muokannu' [kielellisesti] enemmän kum maalaista. (Kuopio, NPM2)

Se o selvä kun, esimerkiks tommonen tekijä ku televisijo, vaikuttaa hyvi olennaisesti siihen [murteiden katoamiseen] ja muokkaa ihmisten kieltä sellaiseksi yleiskieleksi. (Helsinki, NPM2)

Rauman murre on peräisin Rauman kielestä, mutta media ja muuttoliike ovat muokanneet sitä. (Rauma, Soini 2011: 16)

(2) puhekielen mukauttamisesta, eri kielimuotojen sekoittumisesta

Sev verran ku oon joutuna julukisuuvessakin esiintymään niin tuota, minä oon oman taitoni mukkaan yrittänä muokatan ne sanat. (Kuopio, NPM2)

Esimerkiks työympäristössä tuossa, siellä on karjalaisia siellä on, pohjalaisia siellä ni, jokainem muokkaa toistansas siinä [kielellisesti]. (Jyväskylä, NPM1a)

Kun puhuu ensimmäisiä kertoja helsinkiläisen kanssa, tulee murretta hieman muokattua. (Polvijärvi, Palander 2004)

Ihaj jotai semmosta, kirjakielestä muokattua [Jyväskylän puhekieli], tai em minä tiiäm muokattua mut kumminki, lähellä kirjakieltä olevaa, puhekieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) slangisanojen muodostuksesta

Siinä [slangissa] niinkum muokataan näitä, vieraskielisiä sanoja vähä omaam muotoosaj ja sitten niitä, käytetään siinä puheessa mukana. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **muokkaus**.

Vrt. **fiksata, mukauttaa, mulkata**.

muokkaus

Tässä Keski-Suomessa oj justiin se muokkaus [murteiden sekoittuminen] tapahtunu että siinä ei nyt loppujel lopuks, enää nyt tunnes sitä [Jyväskylän murretta]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **muokata**.

muokkautua, muokkaantua murteiden ja puhekielen muuttumisesta

Se [murre] muokkautu [muuttuu] vaam pikku hiljaa joksiki. (Rauma, NPM2)

Kotonakis se kieli oli jo muokkautunuj jonkiv verra että se nyt eijj-ollus sitä, sitä, puhtaassa muodossa olevaa murretta, vaaj jo jonkuv verran muokkautunutta. (Kuopio, NPM2)

Vanhaa kansaa kum menee pois ni, sit ai nuoremmat ei ne ossas sitä, alkuperäst murretta ja, ja nii se sit muokkautuu ain, uudellee. (Rauma, NPM2)

Ja se justisav vaikuttaa varmaa eri murteitte häviämiseen että, se [kieli] ympäristöm mukaa muokkautuu. (Helsinki, NPM2)

Kullekki tämmöselle osa-alueelle [eri yhteyksiin, tilanteisiin] muokkautuu oma kielensä ja sitä käytetään. (Helsinki, NPM2)

Työelämässä kieli muokkaantui lähemmä kirjakieltä. (Sulkava, Lignell 2007: 76)

Syn. **muotoutua, muovautua.**

muotisana

Porilaiset, ulvilalaiset ja kullaalaiset puhuvat yleisesti ottaen kaikki samantyyliisesti. Porista lähtevät leviämään ”muotisanat”. (Ulvila, Hietava 2008: 72)

No se on nyt vaan jotenkin raivostuttavaa kuulla jos, jos tuota aletaan [radiossa ja tv:ssä], nimenomaan niin et lyhennetään ja käytetään niitä muotisanoja. (Turku, NPM2)

Syn. **trendisana.**

muoto

(1) puheen ilmiöstä

Tämä [lyhentäminen] nyt vain on tärkein [raumalaispiirre], koska se antaa ”muodon” koko murteelle. (Rauma, Soini 2011: 23)

Mulla ainakin on toi, puheen sisältö ehkä tärkeämpi kun se puheen muoto. (Helsinki, NPM2)

Siitä sisällöstä kuulee sem paljon helpommin [koulutustason], mutta varmasti siinä muodossakin aina jotain saattaa olla. (Helsinki, NPM2)

(2) murteellisista äänneasuista

Samaa tarkoittava sana voidaan [murteissa] ilmaista monella eri muodolla. (Kajaani, Rissanen 1999: 3)

Muutenkin sanojen vääntäminen lapualaiseen muotoon huvittaa ihmisiä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 34)

Joskus tulee venytettyä *sä* muotoon *sää*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 53)

Eli toisin sanoen, tommoset, tyypilliset murteem muodot esimerkiksi on hyvin tarttuvia. Sanotaan nyt juuri nuo *mie sie* ja tuontapaset niin – –. (Helsinki, NPM2)

(3) slangisanoista

Niitä [vierassanoja] sitte ov vähä, väännetty suomem muotoo [slangissa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Siinä [slangissa] niinkum muokataan näitä, vieraskielisiä sanoja vähä omaam muotoosaj ja sitten niitä, käytetään siinä puheessa mukana. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **lyhennysmuoto, puhemuoto, sanamuoto.**

muotoutua puhekielen tai kielenpiirteiden muuttumisesta, mukautumisesta

Niin kyl sillai voi muotoutua sit se ammatim perusteella se ja koulutuksem perusteella se puhe. (Turku, NPM2)

Sanotaa et siell-øj juoksutyttö ja, ja joku pomo niin ne puhuu tietysti iha eri tavalla. Et ne on niim paljo vähemmän tekemisis toistensak kanssa. Se kieli ei muotoudus [’mukaudu’] sitten. (Tampere, NPM2)

Kavereille, arkitilanteissa, puhun juuri niin kuin oma puhetyylini on muotoutunut. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 15)

Suomenkieltä (puhun), tavallista, se on muotoutunut ajan kuluessa. (Halsua, Isomöttönen 2008: 23)

Kiinnitän monesti huomiota siihen, kuinka samat sanat muotoutuvat eri murteissa. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

Syn. **muokkautua, muovautua.**

muovautua muokkautua

Sittej jos tarvitaam muuta esiintyä niin kyllähän se [kuopiolaisten kieli] kait muovaatuu, niinkum muuvvalakiil likemmäs sitä suomen kieltä. (Kuopio, NPM2)

Kyllä minä sen ole huomannut että se [oma puhekieli] on kulkenu tästä, aitommasta savolaiskielestä nii se oij jonkuv verran, muovautunut tänne, enemmän kirja- ja suomen kieleem päin. (Kuopio, NPM2)

Syn. **muokkautua, muotoutua.**

murrahtava

No se, [Lieksan] murre on semmosta, että niin ku, *minä*, *mie* ja, *sie* ja, ja sitte, *myö* ja, *työ* ja, sillee, aena, tullee semmonen niin kun, pohjoeskarjalaenem murrahtava, silleen, savo, -laenen. (Lieksa, Jämsä 2007: 69)

murre

(1) erilaisista kielimuodoista

Työmiehet nin ne puhuu murretta. (Turku, NPM2)

Minä pitäsin myös lakikieltä murteena. Se on ärsyttävää. (Helsinki, NPM2)

En tiedä että onko puheessani murteita, koska se tuntuu minusta luonnolliselta. (Halsua, Isomöttönen 2008: 37)

No mä puhu mielestäni aika montaa eri murretta [murteiden sekoitusta]. (Kajaani, Rissanen 1999: 10)

Kyl tamperelaiset ja lahtelaiset puhuu erilaila, tamperelaiset puhuu murretta, ne sanoo esimerkiks että *Tampereem poikiem pairat*. (Lahti, Kantoluoto 2007: 48)

Siinä [lahtelaisnuorten puheessa] ei oo murteita, se on normaalia. (Lahti, Kantoluoto 2007: 24)

Kyllä kai sitä [Helsingin puhekieltä] murteeks täytyy sanoo. (Helsinki, NPM2)

Mä puhun helsinkiläisittäin. Mum mielestä sitä ei lasketa murteeks. (Vantaa, HY 2002)

Semmosta tavallista kaupungim murretta [Jyväskylän puhekieli]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ei täällä muuta, erikoisempaa murretta ei Jyväskylän kielessä oo. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) *puhua murteella, puhua murteen kanssa*

Varsinkin vanhemmat ihmiset puhuvat maalla murteella. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 45)

Puhun suomen kieltä murteella. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 41)

En ole koskaan puhunut vahvasti murteella. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 47)

Kyllä ne puhuu niinku vanahemmat puhuu enempi sitä murteen kansa. (Kuopio, NPM2)

(3) *murre : murteempi*

Se nimeomaa muuttuu [maaseudulla] et se tulee, murteemmaks, enemmän murretta semmosta että, erottaa sen niinkuk kirjakielestä paljo helepommin kun tän, varsinaisej jyväskyläläise. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **puhemurre, slangimurre; perusmurre, puolimurre, sivumurre, välimurre; kaupunkimurre, maalaismurre, paikallismurre, pikkumurre.**

murrealue ks. päämurrealue**murrehomma** murteen käytöstä

Kyllä mää pitäsim mukavana tuom murre-, murrehommän tänä päivänä ainakis se on tähä arkeev vaihtelu(u). (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **homma.**

Vrt. **murrejuttu, murrekohta, murrepuoli.**

murreilmais

Innostuessani tai suuttuessani käytän myöskin enemmän murreilmaisuja, sillä ne tuntuvat tuovan lisää vakuuttavuutta tunteeseen. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 62)

Huomio [omaan puheeseen] kiinnittyy spontaanisti, jos huomaa omaksuneeni murreilmaisun tai intonaation puheeseeni joltain toiselta ihmiseltä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

Suorasukaisuus suoraan asiaan menevine lausahduksineen sekä sattuvat murreilmaisut viehättävät [Lapuan murteessa]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 11)

Syn. **murreilmaus.**

Ks. myös **ilmaisu.**

murreilmaus

Toisaalta esim. pääkaupunkiseudulla pyrin välttämään murreilmauksia ja pitämään puheeni yleiskielen tasolla. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 60)

Silloj jos pittää jonkillaista, sanokaamme esitelmaa opintojem piirissä nin kyllä silloin pyrkii puhumaan puhekieltä ilman, murreilmauksia. (Kuopio, NPM2)

Syn. **murreilmaisu**.

Ks. myös **ilmaus**.

murrejuttu murteen käytöstä, murteellisuuksista

[Onko teillä neuvoja siitä mitenkä asiakkaitten kans pitäis puhua?] Liittyen tähäm murrejuttuun [puheenaiheeseen]? (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä siinä on, sanoissa sekä kielenkäytös ni on eroa [eri-ikäisillä], siis, murrejuttuna taim mikskä sen – –. (Jyväskylä, NPM1b)

[Mistä sen ulkopaikkakuntalaisen erottaa?] Nimenomaa just näistä murrejuttuista. (Tampere, NPM2)

Jos pitää puhua huippu-virallisesti, niin sitten jätän pois mahdollisimman paljon murre-juttuja.

(Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 57)

Ks. **juttu**.

Vrt. **murrehomma, murrekohta, murrepuoli**.

murrekameleontti

Luulenpa, että olen hieman ”murrekameleontti”, kansakeskustelijan murre vaikuttaa heti murtamiseen, vahvaa murretta kun en ole itselleni omaksunut. (Arve 2002: 39)

murrekieli murre

(1) murteesta yleiskielen vastakohtana

En osaa yhtää murretta, mutta minulta voi tulla murrekieltä, josta en tiedä. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 50)

[Puhun] aika vähäm murrekkieltä mut jotenkin että nin, ehkä vähän enemmän kirjakieltä kuin murrekieltä, luulisin. (Jyväskylä, NPM1b)

Väinö Linnan kun lukee ni sehän käyttää niinkun semmosta, eikös se oom murrekkieltä vai mitä se om mitä se käyttää. (Jyväskylä, NPM1a)

Mutta yleensä tämmösiä paikallislähetyksissä voi [radiossa] sitten käyttää murrekkieltä, paikkakunnam murretta. (Kuopio, NPM2)

Se [murre virallisissa tilanteissa] voi antaak kyllä väriä mutta, että ollaam pelkästäm murteen varassa ja murrekkielellä nim musta tuntuu että, se on haitallista. (Helsinki, NPM2)

(2) eri aluemurteista

Raunalaisep puhuu ihan omaa murrekkieltäs niinku sanotaa. (Rauma, NPM2)

Ja niinku esimerkiks tääl Helsingissähän on hirveem paljon, tännem muuttaneita ympäris Suomea. Ja tällaset murrekkielet, ne varmasti sekottais, sitä et mitenkä ymmärretään toinen toistamme sitten. (Helsinki, NPM2)

Niinkun Savossa puhutaan sitä semmosta, murrekkieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

Saatiim puhua iham murrekkielellä [koulussa] minäki olen Karjalam murteella koulun käyny. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **slangikieli; kirjakieli, yleiskieli**.

murrekohta

Monta vuotta Lapualta pois olleena oon jotenkin tiedostamattomasti oppinut jättämään pois sellaisia murrekohtia, mitä muut eivät ymmärrä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 60)

Vrt. **murrejuttu**.

murrelaji alamurre

No ehkä ainoo murre, tai ehkä kaks murrelajia niinkun [tunnistan], – – mitä puhuu nää,

Kymellaaksosta olevat ja, sitten niinkun savom murrej justii. (Jyväskylä, NPM1b)

[Jyväskylässä puhutaan] ihan siis tavallista, ei mitään erityistä tai sit-om monta, eri murrelajia täällä Jyväskylässäkim mutta – –. (Jyväskylä, NPM1b)

murremainen

[Lahdessa] kieli muuttuu epäslangimaiseksi, murremaiseksi. (Helsinki, HY 2002)

murremuoto murreasu

Pyrin puhumaan samoilla sanojen murremuodolla kuin muut. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 66).

murrentaa kääntää murteelle

Rauman murteesta on vaikea saada selvää. Siinä on täysin eri sanoja kuin helsingin sanat ja luettunakin, esimerkiksi murrennetuissa sarjakuvissa, sitä on vaikea ymmärtää. (Helsinki, HY 2002)

murrepainotus murre-eroista

Kiinnitän helposti huomiota erilaisiin murteisiin ja murrepainotuksiin, sävyyn. (Sulkava, Lignell 2007: 104)

Siinä [omassa puhekielessä] om määrättyjä sanoja murreppainotuksia ja, murteitakim mutta, se on, tämän paikkakunnan puhekieltä yleensä mitä käytetään. (Kuopio, NPM2)

murreperintö

Tuommone lievä, vieraampien sanojen käyttö eli semmonem mitä nyt joku vois sanoo rikkaammaksi kielenkäytöksi, joka ehkä on tätä [kotipaikan Sortavalan] murrepperintöä. (Helsinki, NPM2)

murreperäinen

Saattaa tullaj jotai, vähä savo, murrepperästäkiv välillä [omassa puheessa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **murrepitoinen**.

murrepitoinen

Kai se jonkiv verran on, kaupungilla niinku, toisellaista kieltä, maaseudulla enemmän murreppitosempaa jotenkis semmosta. (Jyväskylä, NPM1b)

Luulen et se [oma murre] on aika pitkällem myöskik karsiutunu. Et se eijj-oon niim murreppitonen enää. (Tampere, NPM2)

Ks. **murreperäinen, murrepitoisuus**.

Vrt. **slangipitoinen**.

murrepitoisuus

Mut siis, siis niin vahvaa murreppitaisuutta ei – mikäli nyt näin kahdenkymmenevviidev vuodej jälkeen muistaa enää tarkkaan – nin ei oikeestaan jääny, mieleen että kukaan olis kovin vahvaa murretta puhunu [koulussa Lahdessa]. (Helsinki, NPM2)

Ks. **murrepitoinen, murteellisuus**.

murrepuhe

Ja nuoriso nyt tietty kun kuuntelee radiota televisiota ja lukee aika paljon nii se voi vähän sitä murreppuhetta sit sev verran vähentää semmonenki. (Turku, NPM2)

Vrt. **murrekieli**.

murrepuhuja

Mut sit tietysti murreppuhujat on, ilmam muuta erotettavissa, ja selvää savoo puhuvat, no ne o sitte savolaisia. (Helsinki, NPM2)

murrepuhuminen

Nehäm [koululaiset] puhuu sitä kirjakieltä suurim piirtein kokonaa että sit-ei paljo huomaas sitä, sitä semmosta murreppuhumista. (Jyväskylä, NPM1b)

murrepuoli

Sitte oli vaan semmone, puhep piti pitää tentissä että. Sekil loppu siihe ei siinä, murrepuoleen käestetty [puututtu koulutuksessa] mitää. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **puoli**.

Vrt. **murrehomma, murrejuttu, murrekohta**.

murrerikas murteellinen, vahvaturteinen

Kaupungit ja taajamat ovat selväkielisempiä, kun taas maaseudulla, pienissä taajamissa ja harvemmin asutuilla seuduilla on murrerikkaampaa kieltä. (Liperi, JoY 2002)

Vrt. **ilmaisurikas, sanarikas**.

murreryhmä

Joskus menen sekaisin puheessa, kun samassa porukassa on eri murreryhmistä ihmisiä. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 65)

murresana mistä tahansa murrepiirteistä

Kyllä minä luulev vielä että, aika monet vanhemmam polve ihmiset nin, käyttävät enemmän murresanoja ku, kun nykyset nuoret. (Kuopio, NPM2)

Ei se nyt niin hirmu tärkeätä tartte ihan nii sillä tavala hyvin rajoissa pyssyy [tiedotusvälineiden kieli] että voip siinä vähä murresanojakkiiis sannoo. (Kuopio, NPM2)

Muuvalta päin Suomessa olevien kanssa ni sillon, minä käytäm paljo vähemmän niinkun murresanoja että. (Kuopio, NPM2)

Omasta mielestäni puhun ”yleiskieltä”, ehkä joitakin murresanoja, mutta en sinänsä mitään tiettyä murretta. (Arve 2002: 17)

[Pohjois-Suomen] alueella on aika vähän omia murresanoja. Murre on siellä ymmärrettävää. (Liperi, Palander 2004)

Ohan siinä tietysti, jonkuv verram murresanoja [Jyväskylän puhekielessä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanhat murresanat erityisen hauskoja (*trahteeri*...). (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 14)

Ks. myös **perusmurresana**.

murresanonta murrepiirteistä

Kyllä se on semmonen, kieltä rikastuttava seikka että käytetään myöskim murresanontoja, murre-, puhettapaa. (Kuopio, NPM2)

Ks. **erikoismurresanonta, sanonta**.

murreseutu

Murresseudulla ainaki vanhemmat puhuu enemmän murretta kun nuoret. (Rauma, NPM2)

murretaito

Pidän murteista, kannustan ehdottomasti kaikkia säilyttämään murretaitonsa. (Arve 2002: 67)

murrevaikutus

Kyl must tuntuu et siinä [omassa puhekielessä] aika paljon tota, [Jyväskylän] murrevaikutusta on. (Jyväskylä, NPM1a)

murrevivahte

En ainakaan huomaa erityisiä murrevivahteita kielenkäytössäni. (Arve 2002: 18)

Ks. **vivahte**.

murtaa puhua murretta, murteellisesti

Myös maaseudulla asuneet murtavat enemmän kuin kaupungissa koko ikänsä asuneet. (Joensuu, Alpia 2003: 98)

[Itä-Suomen murteessa] murretaan sanoja pitkälti. (Polvijärvi, Palander 2004)

Monet vanhemmat ihmiset varsinkin puhuvat hieman murtaen [Kangasniemellä]. Nuoremmat eivät niinkään huomattavasti murra puheessaan. (Kangasniemi, Tiihonen 2011: 13)

Rääkkyläläiset sanoo että *Riäkkylä* ja kiteeläiset että *Kittee* ja tietyissä osissa maakuntaa murretaan enemmän. (Joensuu, JoY 2002)

– – että siellä [kotipuolessa, Lievestuoreella] vähä niinkum murretaa eri lailla kun täällä, kaupungissa. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. myös **murtaminen, murtamistyyli**.

murtaminen

No en [kiinnitä huomiota] niinkää 'omaam mutta, kyllä sitä aina, toiste' 'ihmistem puheisiin, siihe, kielen, taim murtamisee, sanojem murteeseen ni, tulee aina, tehtyä semmosia havaintoja. (Jyväskylä, NPM1b)

Jos ollaan tarkkoja niin murre sanasta tulee mieleen murtaa eli kielen murtaminen. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)

Ks. **murtaa**.

murtamistyyli

Kyllä minä tunnen ainaki melko selvästi et, jos on ulkopaikkakuntalainen. Ja murtee perusteella.

Näkee siit tost murtamistyylistä huomaa kyllä sit ja määrätystä, siis sanoista et –. (Helsinki, NPM2)

Ks. **tyyli**.

murteellinen

(1) puhekielestä yleensä

On rikkaus, kun osaa murteellista kieltä. (Sulkava, Lignell 2007: 77)

Vanhemmat puhuvat murteellisempaa kieltä kuin nuoret. (Veteli, Björkbacka 2002: 43)

Kummiskin tämä nuorempi maaviljelijäpolvi mikä nyt käy [asioimassa] ni, ei ne niin kauheem murteellisestip puhu. (Jyväskylä, NPM1a)

Joissakin ohjelmissa [tv:ssä ja radiossa] taas, käsitellään aihepiirejä, joiden käsitteleminen kovin murteellisella kielellä saattais tehdä, humoristisia siis tahattoman humoristisia, vastakohtaisuuksia ja tuommosia. (Helsinki, NPM2)

On sielläki sitte [tv:ssä] kun tulee joku murteellinen näytelmä ni kyllä se on, miellyttävä kattoo ja kuunnella että –. (Jyväskylä, NPM1a)

Mut kuitenkin et se niinkun tämä murteellinen puoli [omassa puhekielessä] tai simmonen niin on, samaa [kuin lapsena]. (Turku, NPM2)

Minä kuuntelisim mielelläni sellasta murteellista puhetta, mutta kuitenkin sellasta murretta että noin niinkun ymmärtäis sen (ettei) iham pelkkää raumalaista taikka ihar rajakarjalaista nehän ov vaikeita murteita ymmärtää. (Tampere, NPM2)

(2) eri aluemurteista, varsinkin niiden vertailussa

Oikeim perusraumalainen ni hänham puhuu aina, jonku verra murteellisesti. (Rauma, NPM2)

Kyllä se on, täälä mum miälestä – – Etelä-Pohojammaallakin melekeem murteellisinta, melekeen niinkun, kaikista eteläpohjammaisinta [murre]. (Lapua, NPM1a)

[Rovaniemellä] kaupunki vaikuttaa, ei niin murteellista kuin maalla. (Liperi, Palander 2004)

Kyllä Jyväskylässä puhutaan ihan tommosta, jossa om paljon, murteellista sanontaa ni, kotosta kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Jyväskylässä puhuttu kieli ei ole niin murteellista kuin esim. Turun murre. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

[Keravalle mennessä] kieleen tulee murteellisia piirteitä, painotus on erilaista. (Espoo, HY 2002)

(3) kielenpiirteistä

Jotkut sanat ovat murteellisija [omassa puhekielessä]. (Kuopio, NPM2)

Semmosia murteellisia sanoja ov varmaa aika vähän täällä [Keski-Suomessa], ainakiim mä luulisim mut. (Jyväskylä, NPM1a)

Joidenkin sanojen murteellinen ääntäminen [säilynyt omassa puheessa] Esim. *Käydessä = Käyressä*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 39)

Syn. **murteinen, murteikas**.
Vrt. **murrahtava, murteeton**.

murteellisuus murrepitoisuus

Ei siellä [Helsingissä työpaikassa] puhuttu sillon oikeim paljo sakin kieltä eikä murteellisuutta vielä siihen aikaa että se oli enempi niinku puhtaampaa kirjakieltä. (Rauma, NPM2)

Em mä murteella olep puhunu mä oon jättäny sen. Taikka multa on hävinny se murteellisuus. (Tampere, NPM2)

Selvyydev vuoksi oj joutunuk karsimaan paljo semmosta, murteellisuutta pois siinä [järjestötoiminnassa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyl sen [julkisuuden henkilön puheen] murteellisuus siält kuulta läpitse, lävitse siäl aina. (Turku, NPM2)

Niinkut tämmönen keskisuomalainen, keskisuomalainen kut tämä, tässä ei semmosta ni, murteellisuutta varmaa, kovim paljo oon ni – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **murrepitoisuus, murteellinen**.

murteenomainen

Tosin on, murteenomaisia sanontoja, jäänyt ja sitten ehkä tommonen murteenomainen, rytmii [omaan puhekieleen]. (Tampere, NPM2)

Vrt. **murrahtava**.

murteeton

Mum mielest se [radion ja tv:n kielen] pitäs ollaj just murteetonta, tommosta selvää ja huoliteltua. (Helsinki, NPM2)

Etten mä nää että tämmönen, puhdas suomen kieli murteeton kieli et se olis, ehdottomasti parempi tai kauniimpi taikka. (Helsinki, NPM2)

Vanhemmat puhuvat ihan normaalikieltä, virkakieltä eli murteetonta suomea [pääkaupunkiseudulla]. (Helsinki, HY 2002)

Jyväskylän puhekielihän on aika pitkälti murteetonta, lähellä kirjakieltä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 52)

Ks. myös **neutraali, normaali, vähämurteinen**.

murteikas murteellinen

– – ei täälä nii hirveäm murtheikasta kieltä kuitenkaan oles siis että. (Pello, Vaattovaara 2009: 118)

Syn. **murteellinen, murteinen**.

murteinen murteellinen

Jotkut vanhat ihmiset [raumalaiset] saattavat puhua kovin murteisesti. (Rauma, Soini 2011: 26)

Vanhemmille ihmisille [puhun] kirjakieltä, Lapuan kavereiden kanssa enemmän murteista kieltä ja pääkaupunkiseudulla enemmän puhekieli-slangi sekoitusta. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 60)

Silloin [innostuessa] puheeseen saattaa tulla huomattavasti jollain tavalla ronskimpia, murteisia tapoja puhua. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 62)

Syn. **murteellinen, murteikas**.

Ks. myös **muunmurteinen, raumanmurteinen, turunmurteinen, vähämurteinen**

murtunut

[Vaasan murre] on hyvin murtunut ja katkonainen suomen kieli ruotsin kielen vaikutuksen takia. (Turku, TY 2009)

mutina

[Hämeen murre] semmost synkkämielist mutinaa. (Vantaa, HY 2002)

Vrt. **höpinä**.

mutkikas ilmaisutavasta

Jos sitten yrittää puhua [murteen sijasta] oikein niin kuin pitää niin se käy heti paljon mutkikkaammaks. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 11)

[Savon murteessa] kiertoilmauksia, ei puhuta asioista niin kuin ne ovat vaan mutkikkaammin. (Valtimo, Palander 2004)

Vrt. **monimutkainen**.

mutkitella savolaisesta puhetavasta

Savolainen mutkittelloo, kiertelee ja kaartelee [puheessaan]. (Outokumpu, Palander 2004)

muunmurteinen

Joskus pitää muun murteiselle selventää asioita. (Sulkava, Lignell 2007: 88)

muunnella kielenpiirteistä

No onko ne [slangisanat] sitte vierasperäsiä vai, onko ne vaam muuten muunneltuja että – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Monet sanat on [Stadin slangissa] muunneltu ruotsin ja englannin kielestä. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **taivuttaa**.

Ks. myös **väännellä, vääntää**.

muunnelma kielenpiirteiden äänneasu

Oikeiden ja ”alkuperäisten” sanojen ”muunnelmat” [ovat murretta]. (Kajaani, Rissanen 1999: 4)

[Oulun murteessa] perussanoista muunnelmia, *lähteä = lähtä, mää*. (JY 2004)

Syn. **muunnos, väännös**.

muunnos

(1) kielenpiirteiden äänneasu

Ainoana tietoisena pehmennyksenä on sanojen loppujen *-ha* ja *-hä* päätteiden käytön vähentäminen, sekä sanojen loppuvokaaleiden muunnoksen [labiaalistumisen] vähentäminen. Esim. *Mennään (mennähän) tullaan (tullahan) ja menee (menöö) tulee (tuloo)*. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 47)

(2) slangisanamuodoste

Se [slangi] on, tota ni, ruotsin sanoista väännetty ja, muunnoksia mitä käytetään niinku, ehkä enemmän tuolla Etelä-Suomessa. (Jyväskylä, NPM1b)

Se, ruotsalainen tyttö ainakis sanoo et tää [Jyväskylän puhekieli] on tota ni, kaikkein selvintä niinku suomee – – ettei oon niinku, kauheita muunnoksia että niinkuj jossain tuolla Hesassa. (Jyväskylä, NPM1b)

Kieles on stadin slangin vaikutteita, otetaal lainasanoja ja tehdään niistä muunnoksia [Lahdessa]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

(3) murre

Murre [Rauman murre] on enemmänkin muunnos Suomen kielestä [Rauman kieleen verrattuna].

(Rauma, Soini 2011: 12)

Syn. **muunnelma, väännös**.

muuntautua

Rauman murre on suomen kielestä muuntautunut. (Rauma, Soini 2011: 15)

Syn. **muuntua**.

muuntua

Sillä monilla ihmisillä on semmonen, korva joka ei otas sitä oikeata sanaa oikealla tavalla lausuttuna, vaan se muuntuu puhekielessä. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **vääntyä**.

muuntumisvoimainen

Se [pääkaupunkiseudun kieli] on elin- ja muuntumisvoimainen. (Helsinki, HY 2002)

muutella (kieltä, puhetapaa)

(1) murteiden ja puhekielen muuttumisesta, tilanteisesta mukauttamisesta

Kyllä ne [eri-ikäiset] iha, minum mielestä puhuu samala tavala että ei ne paljo muuttelen niitä.

(Kuopio, NPM2)

Ihmine puhukoo sitä murret mitä o, pienest saakka o oppinu ja, puhuu ni. Mitäs sitä sit muuttelee.

(Rauma, NPM2)

(2) murrepiirteistä

Rauman murre on aivan kuin mikä tahansa muu murre eli sanoja on hieman muuteltu normaaleista.

(Rauma, Soini 2011: 13)

Kyllä se o iha, joitakiis sanoja muutellaa [Jyväskylän puhekielessä]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Savossa] muutellaan enemmän loppuvokaaleja kuin meillä [Pohjois-Karjalassa]: *ratsastoo* 'ratsastaa'.

(Valtimo, Palander 2004)

Syn. **muokata, muuttaa**.

muutos (kielessä)

Muuttovirtauksiem mukana nin, voi tullam muutoksia [murteisiin] vähän, vähän lähinnä kirjakieleem päin. (Helsinki, NPM2)

Kyllä siihe [omaan puhekieleen] ehkä jonkullaista muutosta tulee [eri tilanteissa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Lähinnä ympäristön muutos aiheuttaa muutoksen puheessa eli fyysisesti Lapualla puhun erilaila kuin Helsingissä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 60)

Vrt. **muuttuminen**.

muuttaa (kieltä, puhetapaa)

(1) murteiden ja puhekielen muuttumisesta, tilanteisesta mukauttamisesta

Kuuskytyhdeksänköhäm mä oisin tullu [Helsinkiin] – – mutta murretta en oom muuttanu kyllä.

(Helsinki, NPM2)

Kyllä mä yritin [Helsingissä käydessä] kauheestis sielläki, muuttaas sitä puhettani mutta, em mää tiiä oikee, kyl mää ihan Keski-Suomem murretta puhun. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyllähän Savom murretta ymmärretää, Suomessa. Mutta sitä tullee tahtomattaam muutettuu aina.

(Kuopio, NPM2)

Ehkä se oj jo edelline sukupolvi joka o ruvennu muuttamaa sitte vähä sitä [Rauman murretta].

(Rauma, NPM2)

(2) murrepiirteistä tai slangisanoista

Stadin slangissa kaikki sanat tuntuvat jotenkin muutetuilta. (Tuupovaara, Sarola 2004)

D-kirjaimet sanoissa muutetaan aina joksiki muuksi [Ylikiimingin murteessa], esim. *h, j...*

(Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52)

Viennetään savvoo, sanoihin lisätään diftongeja (yksi vokaali muutetaan kahdeksi). (Helsinki, HY 2002)

Joissakin murteissa muutetaan kirjaimia päinvastaiseksi, esim. kauppinen = *kuappinen*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 42)

Sitä [puhekieltä] käyttävät vanhat ja nuoret eritavalla vanhat sanovat sanan kirjakielellä ja nuoret muuttavat niitä esim. *hirveä* → *hirvee kauhea* → *kauhee*. (Kangasniemi, Oja 2011: 32)

Syn. **muokata, muutella**.

Ks. myös **fiksata, mukauttaa, mulkata**.

muuttaminen

d:n jättäminen pois tai muuttaminen *t*:ksi (esim. *lähen, tiesel-auto*). (Sulkava, Lignell 2007: 60)

Sanojen loppuvokaaleiden muuttaminen (siis *tulOO, menÖÖ*) [kiinnittää muiden huomiota].

(Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 40)

muuttua

(1) konsonanttien ja vokaalien muutoksista

D:t muuttuvat [omassa puhekielessä] välillä *r*:ksi. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 35)

D:t muuttuu *t*:ksi [savossa], Datsun niin se on *Tatsun*. (Rautavaara, JoY 2002)

Ts muuttuu *ht*:ksi [Kainuun murteessa] esim. *mehtä*, *mehto*. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 9)

Sitte tota nii esimerkiks sana *jääkiekko* ni s-oli [helsinkiläispojalla] *jääkiakko*, se muuttu semmoseksi. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 30)

Itäsuomalaisissa murteissa sanojen vokaalit muuttuvat toisiksi, esim. *jiäkuappi* 'jääkaappi'. (Orimattila, JoY 2007)

Uo muuttuu *a*:ksi [Raumalla, vrt. *nuari*]. (Rauma, Soini 2011: 59)

Vokaali voi muuttua [Vetelin murteessa] esim. *kassua* (katsoa). (Veteli, Björkbacka 2002: 21)

[Lapin murteessa] vokaalit muuttuvat: *tuoli* > *tooli*. (Espoo, HY 2002)

No en tiedä onko mitään erityispiirteitä [Halsuan murteessa], mutta esimerkiksi sana ihmisiä muuttuu sanoessani *ihimisiä*. (Halsua, Isomöttönen 2008: 35)

(2) tilannevaihtelusta ja murteiden muuttumisesta

Murre [oma] ei muutu tilanteen mukaan. (Veteli, Björkbacka 2002: 24)

Meleko vaikia tätä [omaa murretta] on saaham muuttummaa. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 47)

Em mä usko et ne [murteet] kattoo mut ne muuttuu. (Turku, NPM2)

Rauman murre on rauman kielestä muuttunutta kieltä. (Rauma, Soini 2011: 15)

Ks. **vaihtua**.

Vrt. **kasvaa**, **kehittyä**.

muuttuminen

E:n muuttuminen *a*:ksi tai *ä*:ksi [Raumalla, vrt. *hiakka*, *viälä*]. (Rauma, Soini 2011: 59)

[Savolaispiirteitä:] *e:n* muuttuminen *o*:ksi tai *ö*:ksi esim. *lähtöö*, *suojeloo*. (Sulkava, Lignell 2007: 78)

Ks. myös **muutos**.

muuttuvainen

Kyllähän ne [murteet] säilyneet om mutta, voivat ollav vähä semmosia, muuttuvaisia että ovatko ne säilyneet ihan, ihan ennallaan nin siihen on meikäläisev vaikee vastata. (Joensuu, NPM2)

muuttuvuus

Jotai uusia sanoja ehkä tullut [omaan kieleen ajan myötä]. Sanalyhenteitä... kielen, muuttuvuuden mukana. (Helsinki, NPM2)

myrkyttää vieraasta kielellisestä vaikutuksesta

Mähän sanon että suomen kielihän on kans aika pahasti kaikella lainalla myrkytetty. (Helsinki, NPM2)

Ks. **myrkytys**.

myrkytys vieraasta kielellisestä vaikutuksesta

Nimenomaan tuo anglosaksinen myrkytys on Helsingissä ehkä mennyp pisimmälle. (Helsinki, NPM2)

Ks. **myrkyttää**.

mä-sä-kieli

(1) Helsingin puhekielestä

[Helsingin alueelle] tunnusomaista *mäsä*-kieli, slangi. Puhun kaakkoismurretta, mutta sotken sitä yleiskieleen ja *mäsä*-kieleen. (Saarijärvi, JoY 2000)

[Helsingissä] ne on saanu kaikki rikki, puhutaanhan *mäsä*-kielestä. (Rääkkylä, Palander 2004)

(2) omasta puhekielestä

Jos vertaa esim. Joensuuhun, en löydä eroja paljoakaan. Ehkä siellä yritetään puhua enemmän muodikasta *mäsä*-kieltä, joka jää maalla *miesien* varjoon. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 3)
En puhu murretta, vaan hyvin yleiskielisesti, *mä, sä* -kieltä. (Kerava, HY 2002)
Vrt. **mie-sie-kieli, mää-sää-kieli.**

mä-sä-tyyli

Se ol lähinnä just näitä *mä, sä* tyylii [Lieksassakin]. (Lieksa, Jämsä 2007: 70)
Vrt. **mä-sä-kieli, mää-sää-kieli.**

mää-sää-kieli

Se [nykyinen leviävä puhekieli] se on se, Helsingissä puhuttava *mää-sää*-kieli. (Rauma, NPM2)
Jyväskylä sijaitsee varsin murteettomalla alueella, jossa ei vaikuta Pirkanmaan *mää, sää* ja *nääs* -kieli. (Kymenlaakso, Laine 2006: 11)
Vrt. **mä-sä-kieli, mä-sä-tyyli.**

määkiminen, määkyminen intonaatiosta ja *mää*-pronominin käytöstä

Kuulosta enemmän sellaselt määkimiselt [itäsuomalaisen puhe] ku länsmurre. (Pori, JoY 2007)
No ei se määkimine [murre] oikein televisioon sovi. (Turku, NPM2)
Tampereen murre määkimistä. (Lieksa, JoY 1998)
[Puhekieli on ruminta] Forssassa, koska siellä on määkimistä ja äänensävy vaihtelee. (Lappeenranta, Kohonen 2003)
No se [Oulun murre] o semmosta määkimistä! (Oulu, Vähälä 2005: 38)
Mie ja *sie* kuulostaa korvissa kauniimmalta kuin määkiminen [*mää, sää*]. (Taipalsaari, Kohonen 2003)
Kummeli-sketsit saavat [Hämeen] murteen kuulostamaan määkyimiseltä, käsittämättömältä. (Espoo, HY 2002)

määkiä

– – ko ne on lähteny pääsykokkeishin Ouhulun ja sitte ko ne tullee takasin niin ne määkii kummasti –
– . (Muonio, Törmänen 2009: 33)
Ks. **määkiminen.**

määkyminen ks. **määkiminen**

möreä

[Lapin murre] terävää, möreä aksentti. (Turku, TY 2009)

N

n, n-kirjain

(1) sananloppuisen *n:n* kadon kuvailussa
[Omassa sulkavalaisessa murteessa] *n:n* jääminen pois joidenkin sanojen lopusta (esim. *eihä se, tulooha se, kaikkiha on*). (Sulkava, Lignell 2007: 50)
[Karjalan murteessa] loppu-*n* jää pois: *miu kaa* 'minun kanssani'. (Taipalsaari, Palander 2004)
(2) muiden murrepiirteiden kuvailussa
Etelä-Suomen murteessa käytetään mielestäni paljon *n-* ja *s-*kirjaimia. (Ilomantsi, Sarola 2004)
Helsingin alueella on kirjakieli, lappilaiset käyttää *H-*kirjainta *N-*kirjaimen tilalla. (Sulkava, Lignell 2007: 103)
Muitakin konsonantteja saatetaan tuplata, esim. *n-*kirjain ("männöö") [Kangasniemen murteessa]. (Kangasniemi, Oja 2011: 15)

naamioida

Ja sit monet oppii naamioimaan sen murteen pois, mutta kyllä se tulee esim niinku painotuksissa tai sanan päätteissä. (Helsinki, Vaattovaara–Soininen-Stojanov 2006: 246)

Vrt. **peitellä**, **piilotella**.

naisellinen

[Helsingin slangi] ylimielistä, ruotsin vaikutus, naisellinen, *spora* –. (JY 2004)

Syn. **feminiininen**, **tyttömäinen**.

Ks. myös **naismaisesti**.

naismaisesti

Karjalassa puhutaan naismaisesti. (Joensuu, JoY 2008)

Ks. **naisellinen**.

narisevasti

Kullaalaiset puhuvat narisevasti. (Ulvila, Hietava 2008: 73)

nasaali (subst.) nasaalisuus

Stadin slangi ja nasaali rumaa. (Vantaa, HY 2002)

Jo Espooseen mentäessä jotkut sanat ovat erilaisia ja helsinkiläinen nasaali vähenee. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **nenä-ääni**.

nasaali, nasaalinen (adj.)

(1) pääkaupunkiseudun puhekielestä

[Helsingin slangissa] nasaali ääntäminen. (JY 2004)

Helsinkiläisten puhekieltä pilkataan helposti muualla. Ehkä nasaalinen puhetapa saa sen kuulostamaan ylimieliseltä. (Helsinki, HY 2002)

(2) muiden murteiden ääntämyksestä

Yleinen piirre erikoiset äänenpainot Turun liepeillä; nasaali ja pomppiva. (Lappeenranta, JoY 2000)

Lappeenranta, Joutseno ja Imatra nasaalimpi kuin Parikkala. (Lappeenranta, JoY 2000)

Ks. **nasaali** (subst.), **nasaaliääne**; **nenä**, **nenä-ääni**.

nasaalinen ks. **nasaali** (adj.)**nasaaliääne**

[Pääkaupunkiseudulla] nuorilla tytöillä nasaaliäänteitä ja suhu-s:ää. (Espoo, HY 2002)

naseva

Lännessä puhutaan lyhyemmin ja nasevammin, kieli jättää lännessä vähemmän tulkinnanvaraa. (Vääksy, JoY 2005)

[Etelä-Suomen murteissa] sanat lyhyitä ja nasevia. (Turku, TY 2009)

Vrt. **ytimekäs**.

naukuminen

[Tampereen murteesta:] Tampereen erityinen *r*, *nääs*, naukuminen, puhetta ilman artikulaatiota. (JY 2004)

[Liperin murteesta:] Pitkästi venytettyä puhetta, kuulostaa vieraan korvissa lähinnä kissan naukumiselta "MIE ja SIE". (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

Olen kuullut myös jonkun sanoneen [Imatran] murteen kuulostavan naukumiselta. (Imatra, Harjula 2003)

Ks. **miukuminen**.

naurettava kielimuodoista ja kielenpiirteistä

Sitä on ihan turha ruvetam muutteleen [puhekieltä eri tilanteissa] sittehän sitä vasta naurettavaa kiältä tulee ku sitä rupee yrittääj jotai, kirjakiältä hianosti ja, sitte ei, kaikki sanat ookkaas sitä nii, tulee semmonen sekameteli sitte. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

No siis se miule miun korvissa se [Helsingin murre] kuulostaa ihan naurettavalta. (Savonlinna, Holopainen 2003: 4)

Jos käyttäisin [slangisanoja], se kuulostaisi yhtä epävarmalta ja naurettavalta kuin että helsinkiläinen yrittäisi puhua pohjalaisittain. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Itäsuomalaiset murteet kuulostavat hieman naurettavilta ja puhujasta voi tulla juntti vaikutelma. (Reisjärvi, JoY 2011)

Niistä [turkulaisista] se tuntu iha, naurettavalta minum puhek kum mä menim Mikkelistä, ja minä sentää olin keskisuomalaine että – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Kum meiän kouluun tuli tuolta, Tapiolasta, tässä pari vuotta sitten niinku, yks tyttö ja poika, niin kun ne puhuu silleen ni se o, must se on niin naurettavan tuntusta kun ne puhuu, *mutsi* ja *faija* ja, semmosta. (Jyväskylä, NPM1a)

[Jyväskylän murre] naurettavaa, epäselvän kuuloista, omat sanat esim. bussille, *linkki*. (Turku, TY 2009)

Tamperelaismurteessa on se kummalline *ellä* sanotaa et vanha tamperelaine se, se just se lausuu sen *ellän* niin omituisesti naurettavasti suorastaan että. (Tampere, NPM2)

nautinto (kuunnella)

Nii oikeasta meill-on kyl niin kaunis kieli nii et jos sitä puhutaan oikein kauniisti ni, esimerkiks jossaki Keski-Suomessaki ni, sitä on nautinto kuunnella. (Turku, NPM2)

Vrt. **herkutella**.

neekerislangi

[Helsingin] Suvelassa neekerislangi tarttuu. (Espoo, Vaattovaara–Soininen-Stojanov 2006: 243)

negaatio

Jos turkulainen pyytää treffeille se kysyy et *eksää lähtis leffa tän iltan*. Siis asiaa lähestytään aina negaation kautta. (Lahti, JoY 2002)

negatiivinen murteista ja niiden puhumisesta

[Turun murteessa] kielteisyys: kaikki pittää alottaa negatiivisella sävyllä. (Rääkkylä, Palander 2004)
Helsinkiläisyys (myös kielen) edustaa minulle lähestulkoon negatiivisia piirteitä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 16)

Vrt. **positiivinen**.

neliömäinen

Pohjanmaan murre – – on kantikas, kuten venäjän kieli, neliömäinen. (Joensuu, JoY 2006)

Ks. myös **kulmikas**.

Vrt. **pyöreä**.

nenä puhua *nenään*, *nenän* kautta, *nenä kiinni* nasaalisesti

[Pääkaupunkiseudulla] puhutaan helposti *nenään*. (Helsinki, HY 2002)

[Stadin slangille ominaista] *nenän* kautta puhuminen. (Turku, TY 2009)

[Hämeen murre:] Kuulostaa siltä, kuin puhujalla olisi nuha tai ”nenä kiinni”! (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **nasaali**, **nenä-ääni**.

Vrt. **nielu**, **poski** (*puhua nielulla*, *poskeen*).

nenä-ääni puhua *nenä-äänellä* nasaalisesti

Äänensävy on jotenkin erilainen [kaupungissa, Porissa], kuulostaa siltä kuin ihmiset tietoisesti puhuisivat *nenä-äänellä*. (Ulvila, Hietava 2008: 73)

Ks. myös **nasaali, nenä**.

Vrt. **rintaääni** (*puhua rintaäänellä*).

neutraali

(1) murteettomasta puhekielestä, yleispuhekielestä

Puhun hyvin lähelle yleiskieltä, kovin neutraalia. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

Mä tiedä miten sitä [omaa puhekieltä] voi määritellä sev voi sanoo kai että se o tuota, ehkä ehkä mahdollisimman neutraalia. (Helsinki, NPM2)

Kyl nämät virkailijat ja tämmöset nee niitte ei pitäis näkyä eikä kuulua vaan niitem pitäs olla neutraaleja [kieleltään]. (Turku, NPM2)

Ahvenanmaalla puhutaan tietysti ruotsia, mutta ne jotka puhuu siellä suomea, puhuu varmaan aika neutraalisti. (Helsinki, HY 2002)

(2) leimattomista aluemurteista

Länsimurteet ja slangi ovat neutraaleja. (Joensuu, JoY 2008)

Tampereen murre on itse asiassa aika neutraalia. Se on aika kosmopoliittia. (Tampere, JoY 2007)

Täällä, eli Etelä-Hämeessä, puhutaan neutraalisti. (Nastola, JoY 2008)

Täällä [pääkaupunkiseudulla] puhutaan yleensä aika neutraalia kieltä. (Helsinki, HY 2002)

[Etelä-Suomessa] neutraalimpi kieli, ikään kuin kompromissi eri kielimuodoista, lähempänä kirjakieltä. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Mum mielest se [Kymenlaakson murre] on aika neutraalia. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 86)

[Keskisuomalaiset] puhuvat neutraalimmin kuin puhutaan muualla Suomessa. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Keskisuomen tylsää ja neutraalia kirjakieli-suomea [oma puhe]. (Arve 2002: 18)

Etelä-Karjalan murre on melko neutraalia verrattuna esimerkiksi Pohjois-Karjalan tai pohjalaismurteisiin. (Savitaipale, JoY 1998)

(3) murreasenteista

Mutta aina se reaktio [Lapuan murteeseen] on neutraali tai positiivinen. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 11)

Pohjois-Suomi on [murteen arvostukseltaan] aika neutraali alue. (Rääkkylä, Palander 2004)

Ks. myös **huomaamaton, lievä, normaali, tavallinen**.

neutralisoida murteen häivyttämisestä

Murteet on neutralisoitava ja redusoitava [sulautettava] yleiskieleen. (Arve 2002: 67)

– – samalalaila ko johonkiv virasthoon nii saattaa puhua enemmän sillai, yrittää neutralisoijas sitä puhetta enemmän. (Muonio, Törmänen 2009: 37)

Ks. myös **kaventaa, miedontaa**.

Vrt. **laimentunut, laimentaa**.

nielaista loppuäänteiden kadosta ja loppuheittomurteista

Sanojen lopusta jätetään kirjaimia pois, vähän kuin nielastaan loppu. (Rauma, Soini 2011: 23)

Turussa nielaistaan sanasta muutama kirjain pois, Raumalla puolet sanasta. (Joensuu, JoY 2000)

Meill-on [Heinolan seudulla] sellai tapa et me nielastaan niinku, se viimenen, äänne, esimerkiks ei sanota et *mennään nukkumaan* – – ainakim mulla on semmone, tapana puhua et *nukkui* ja, *istui* ja – – *Lehtii* ja *Niemii* [Lehtinen, Nieminen]. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **nieleksiä, niellä**.

nieleksiä loppuäänteiden kadosta ja loppuheittomurteista

[Salon murre on] pikku turku. Samanlainen nieleksivä, nieleksii hiukan enemmän. (Turku, TY 2009)

Syn. **nielaista, niellä**.

niellä loppuäänteiden kadosta ja loppuheittomurteista

Rauman suuntaan mentäessä Huittisten kohdalla [murre muuttuu]; jonkin verran yleiskielisempää puhetapaa, niellään vähemmän päätteitä, Turun murre alkaa hävitä. (Turku, TY 2009)

Sanoja niellään [Porin seudun murteessa]. (Ulvila, Hietava 2008: 13)
 Lappeenrannan puheessa [on] oma nuottinsa, sanoja nieletään [!]. (Kuopio, JoY 1998)
 Syn. **nielaista, nieleksiä**.
 Vrt. **nielu**.

nielu *puhua nielulla*

Turun murteen ominaispiirre on, että Turussa puhutaan nielulla. (Helsinki, HY 2002)
 Vrt. **nenä, poski, rintaääni**.

niinku-puhe

Etelä-Suomen alueelle tyypillistä *niinku*-puhe. (Hyvinkää, HY 2002)
 Vrt. **hää-puhe**.

niukka

No vois olla, vois olla vähä tota, niukempaa semmone vivahteikkuus ja muuta [työpaikan kielessä]. (Helsinki, NPM2)

niukkasanainen

[Pohjanmaan murre] niukkasanaista verrattuna itään. (Espoo, HY 2002)

Nivalan murre

Joskus puhun Nivalan murretta. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 46)

n-kirjain ks. **n**

nojautua

Se [murteet] kuitenkin nojautuu suomen kieleen. (Kuopio, NPM2)
 Vrt. **perustua, pohjautua**.

nokkiva

[Pääkaupunkiseudun kieli on] nuorten suusta kuultuna ärsyttävän korostunutta, kuulostaa kanamaiselta ja nokkivalta. (Vantaa, HY 2002)

nolo

Kirjakielestä tosi poikkeavaa [Oulun murre]. Sairaana nolon kuulosta. Noloa noloa noloa! (Oulu, Vähälä 2005: 32)
 Eero puhuu nolosti savoa. (Mikkeli, JoY 2002)

nolostua

No em minä ainakkaas sitä, pystyh häppiimmää enkä ollenkkaan nin, nolostus siitä [jos murteesta huomautetaan]. (Kuopio, NPM2).
 En oon nolostunu' ollenkaat tähäm murtteesee. (Kuopio, NPM2)
 Ks. **nolostuttaa**.

nolostuttaa

Ne [vieraat] juttelloo sillä Helsingim murteella ja minä savolaisen ja Pohjos-Karjala ni, joskus vähä meinoo nolostuttoo' iha. (Kuopio, NPM2)
 Ks. **nolostua**.
 Vrt. **arkailla, hävettää, ujostella**.

nopea eri puhekielen muodoista

(1) puhekielestä ja puhetavasta yleensä

Mut enemmän sellasta [kirjakielen tyyppistä kieltä radiossa] ku sit sellasta nopeeta puhekieltä. (Helsinki, NPM2)

Sillon [puhelimessa, muualle soittaessa] niinku puhuu sillee, sillee, niinku vähän niinku hittaammi että ei niinku puhus silleeh hirveen nopeeta että ne saa selevää. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 47)

Kaupunkilaiset on [puhetavassaan] nopeempia [kuin maalaiset]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 44)

Lahtelaisten nuortem puhekieli on nopeempaa ku kirjakieli tai yleiskieli. (Lahti, Kantoluoto 2007: 44)

(2) länsimurteista, erityisesti lounaisista murteista

Turkulainen puhetyyli (onko se murre?) on nopeampaa ja painotukset erilaisia. (Arve 2002: 49)

Sitä [Porin seudun murretta] on niin sanotusti nopea puhua, koska murteessa lyhennetään sanoja siis sanat ovat lyhyitä ja niitä on nopea käyttää. (Ulvila, Hietava 2008: 13)

Yks likkaki om Porista joka puhuu oikeen sellasta lyhyttä ja, nopiaa vähä niinkur Raumam murretta – – se tuli niin nopiaa vielä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

[Eteläpohjalaisessa murteessa] nopea puhetempo. (JY 2004)

(3) itämurteista

Itä-Suomessa puhutaan liian nopeasti: alun kuulee, mutta ei loppua. (Kauhava, JoY 2007)

No niill-om puhe myöskin sellanen nopee [kuopiolaisilla] ja, sanavalmiit. (Kuopio, NPM2)

Savolaaselta tua ainakik käy, tuloo puhes sutjakammij ja, puhuu palio nopiempahan tahtihin ku, meikälääset. (Lapua, NPM1a)

Kaiken kaikkiaan Etelä-Karjalan murre on sujuvaa ja nopeaa, ei ole turhia venytyksiä. (Imatra, Kohonen 2003)

Aika pitkälle samanlaista kuin Pohjois-Karjalassa, mutta Lappeenrannan murre on nopeampaa.

(Valtimo, Palander 2004)

(4) pääkaupunkiseudun puhekielestä

[Pohjois-Karjalan] alueella puhutaan aika hitaasti. Helsingin seudulla nopeammin. (Valtimo, Palander 2004)

Puheen rytmi on [Helsingissä] todennäköisesti kuitenkin nopeampi kuin Lapualla, enää en venyttele sanoja. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Syn. **nopeatahtinen, nopeatempoinen, sukkela.**

Ks. myös **nopeus, vikkellä, vikkelyys.**

Vrt. **hidas, verkkainen.**

nopeatahtinen slangista

[Stadin murre] oma slanginsa, puhuminen nopeatahtista, lyhentämistä. (Outokumpu, Palander 2004)

Syn. **nopeatempoinen.**

Vrt. **hidastahtinen.**

nopeatempoinen eräistä länsimurteista

[Turun murre] nopeetemposta, ei tosin Etelä-Karjalan murteeseen verrattuna. (Lemi, Palander 2004)

Kun Rauman murre on leveää, turkulainen murre lyhyempää, nopeampitempoista. (Joutseno, Palander 2004)

[Etelä-Suomessa] nopeatempoinen puhetyyli, ei paljon jahkailla. (Polvijärvi, Palander 2004)

– – no tykkään oikeastaan [Kymenlaakson murteesta], se on semmosta nopeatempoista.

(Kymenlaakso, Pigg 2006: 85)

Syn. **nopeatahtinen.**

Vrt. **hidastempoinen.**

nopeus puhetempo

Jotenhi ihan huommaa puhetyylistä ja nopeuksista ja niistä kaekista [murteen], miten nopeesti joku puhuu ja, millä tavalla se sannoo sen tietyn sanan ja tälleen. (Lieksa, Jämsä 2007: 69)

[Hämeessä] murteen rytmi [on] nopeampaa kuin Joutsenossa. Lauseet katkonaisia, rytmi vaikuttaa nopeuteen. (Joutseno, Palander 2004)

Ks. **vikkelyys.**

Vrt. **hitaus.**

normaali murteettomasta tai neutraalista kielestä

(1) omasta puhekielestä yleensä

Ihan normaalia kieltä puhun omasta mielestäni. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 27)

No em mää nyt aineskaa, mitääm puhasta kirjakieltä puhum mutta, kai tommosta ihan normaalia, puhekieltä tai em mä nyt ossaas sanoo. (Jyväskylä, NPM1b)

Mä pidän tätä [omaa puhekieltä] ihan, em mä pidä slanginakaa – – Ihan normaali suomen kieltä missä on joskus jotain slangia mukana. (Helsinki, NPM2)

Kotona puhun normaalisti, mökillä [Kangaslammillä] savoa ja karjalaa sekaisin. (Vantaa, HY 2002)

(2) aluemurteista, erityisesti kotimurteesta

[Porin seudun murre:] Normaalia. Helppoa. Sanat on lyhyitä ja helppoja ymmärtää (verrattuna Helsingin murteeseen). (Ulvila, Hietava 2008: 54)

[Etelärannikon murrealueella] puhutaan suht normaalia kieltä. (Espoo, HY 2002)

Kotimurre [Kymenlaakson murre] kuulostaa siltä kaikkein normaalimmalta kieleltä, kun siihen on niin monen vuoden ajan tottunut. (Kymenlaakso, Laine 2006: 13)

Ei se [Helsingin puhekieli] mum mielestä murretta mitä nyt siis sellast, puhe-, normaalia puhekieltä ja tietysti sitte, nuorisolla on sellast slangisanastoo. (Helsinki, NPM2)

Kaikki puhuu ihan tätä normaalia, tämmöstä mitä täällä Haapajärvellä nyt puhutaan. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 38)

Niitten [oululaisten] kans pystyy puhumaan aivan normaalisti. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 45)

Ne puhuu [Mikkelin seudulla] ihan normaalisti. (JY 2004)

Normaalissa kanssakäymisessä puhun ihan normaalia savoa ja se pistää korvaan mukavasti, kun joku jossain tilaisuudessa rupeaa puhumaan kirjakielen ja savon murteen sekoitusta. (Rautavaara, Toivonen 2012: 15)

Minusta myö, lieksalaeset puhutetaan ihan normaalisti. (Lieksa, Jämsä 2007: 70)

Musta tää on niin normaalia kieltä Jyväskylässä et, mitä puhutaa. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) yleiskielestä, murteettomasta kielestä

Ei mitään tommosta slangia – – eikä nyt varsinaisesti kirjakieltäkää vaan semmone normaali yleiskieli ihan, ois ainakim minum mielestä [sopiva tiedotusvälineissä]. (Kuopio, NPM2)

Siel [radiossa ja tv:ssä] täytys justiaa normaalistip puhuakki. (Tampere, NPM2)

– – koska mulle asiakkaatkin, puhuvat ihan tämmöstä normaalia, kieltä joka ei niinkun, pyri olemaa, tommonem puhdas kirjakieli. (Jyväskylä, NPM1a)

[Kymenlaakson murre] terävämpää kuin normaali suomi. (Keuruu, JoY 2000)

Kyllä ihan normaalilla puhekielellä om pärjänny [aikanaan koulussa]. (Tampere, NPM2)

Nuoret käyttää slangia ja vanhemmat puhuu normaalisti. (Lahti, Kantoluoto 2007: 28)

(4) yleiskielisistä sanoista murteellisiin verrattaessa

Rauman murre on aivan kuin mikä tahansa muu murre eli sanoja on hieman muuteltu normaaleista. (Rauma, Soini 2011: 13)

Kaikki sanat [omassa murteessa] eivät ole normaaleja, esim. *taasa* 'pesuvati', *mie*, *sie*, *pein päällä* 'pidin päällä'. (Joensuu, JoY 2002)

Syn. **normi**.

Ks. myös **neutraali**, **tavallinen**.

normaalikieli yleispuhekielestä, arkisesta puhekielestä

Vanhemmat [pääkaupunkiseudulla] puhuvat ihan normaalikieltä, virkakieltä eli murteetonta suomea. (Helsinki, HY 2002)

Puhuttiin [koulussa] normaalikieltä mutta luvettiin kirjakieltä ainakiiv väitettiin. (Kuopio, NPM2)

normi (adj.) normaali

Suht normia [puhun], eli paikallista Kaustisen murretta sekoitettuna kirjakieleen ja slangiin. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 27)

Koulussa kuulostaa [Rauman murre] melko normilta kun murteesta tulee vain muutama sana. (Rauma, Soini 2011: 25)

Syn. **normaali**.

notkea

Hyvin notkee kieli vaan [tulee murteiden tilalle]. (Tampere, NPM2)

Pääkaupunkiseudulla puhuttava kieli selkeää ja notkeaa. (Kirkkonummi, HY 2002)

[Keski-Suomessa murre] ei niin notkeaa kuin idässä, mutta on pehmeää. (Turku, TY 2009)

notkeus

Savolaismurteessa on joku leveys, *ossoo*, ja kaakkoismurteessa semmonen vikkelyys, notkeus semmonen. (Haapajärvi, JoY 2006)

nousta intonaatiosta

[Turun murteessa] sanan alku korostuu, ”nousee”, mutta lyhenee (Raahe, Kokko 2010: 63)

Puhe ”nousee ja laskee” jatkuvasti, se ei ole tasaista [Porin seudun murre]. (Ulvila, Hietava 2008: 43)

[Pohjanmaalla] kieli tasaisempaa, ei laske ja nouse niin paljon kuin idässä. (Helsinki, HY 2002)

[Karjala:] Äänenpaino käy kuopassa, josta nousee takaisin: *pittää mennä*. (Turku, TY 2009)

Syn. **kohota**.

Vrt. **ylös alas**.

nousu (intonaatiosta)

[Karjalan murteessa] aalloittain etenevä puhe, nousuja ja kiekaisuja. (Helsinki, JoY 2005)

Ks. **nousta**.

nuorisoilmaus

Se [nuorten kieli] on sitä just sitä Helsingim murretta sitä sitä stadin kieltä, johon johon sitte sisältyy näitä nuorisoilmauksia. (Helsinki, NPM2)

nuorisokieli

Nuorisokieltä ei välttämättä ymmärrä. (Rääkkylä, Palander 2004)

Eikö se [slangi] ole helsinkiläisestä, nuorisokielestä lähtösi. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **nuorisomurre**.

Ks. myös **nuorisoslangi**.

nuorisomurre, nuorisonmurre

Ja nuorisoham puhuu samaa nuorisomurretta yleisvaltakunnallista nykyvää. Se on kaikkialla melekeen samallaista, minun käsityksem mukkaa. (Jyväskylä, NPM1a)

On myös ollut sellaisia tapauksia, jolloin he [isovanhemmat] eivät ole ymmärtäneet minun puhettani, koska puhun kuitenkin ns. nuorison-murretta. (Ulvila, Hietava 2008: 87)

Syn. **nuorisokieli**.

Ks. myös **nuorisoslangi**.

nuorisoslangi

Nykyään on niim paljo tämmöst näin, nuorisoslangia vai mite, mitä tätä nyt kutsuta nii, et, et nuoriso puhuu iha eri kieltä. (Turku, NPM2)

Ehkä nuorisolla ov vähän simmone – – ketkä asuu tuolla ympäri Suomee ni kaikki yrittää jotain nuorisoslangia tai Helsingim murretta matkia. (Turku, NPM2)

Ks. **nuorisokieli, nuorisomurre**.

nuotti intonaatio, sävelkulku, rytmi

(1) puhutavan eroista yleensä

Eiköhän se ole puheen nuotti, jonka perusteella eri murteisiin tulee kiinnitettyä huomiota. (Arve 2002: 49)

Toisil on semmonen nuotti vaikka kaikki väittää et mull-o oma nuotti. (Helsinki, NPM2)

Viikko uudella paikkakunnalla ja huomaan käyttäväni paikallista nuottia ja sanastoa. (Arve 2002: 38)
Esimerkiks tää, joka tuo Revlonia maahan, ni, -- niill-o [kauppaedustajilla], aivan, sama tapa, sanoa että *ahaa*, aivan samalla tavalla se, tulee just samalla nuotilla ja --. (Jyväskylä, NPM1a)

Puhettavasta, puhetyylistä, nuotista [erottaa Helsingissä ulkopaikkakuntalaisen]. (Helsinki, NPM2)
Mä tunnem monta ihmistä sieltä [Jyväskylän Taulumäeltä ja Kukkumäestä] jotka puhuu ihan samalla nuotilla. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) länsimurteista

Länsisuomalaisilla on puheessaan omalaisensa nuotti ja rytmi, sen huomaa. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

[Länsimurteissa] monikon *t* puuttuu (*hyvöp paika* → 'hyvät paikat'). Nuotista tunnistaa, että kyseessä on monikkomuoto. (Laitila, JoY 2007)

[Turun murteessa] nuotti erilainen kuin Itä-Suomessa. (Lemi, Palander 2004)

[Turun murre] kaunis murre, vahva nuotti, sanoja lyh. lopusta päin, *hantuuki*, paljo konsonantteja peräkkäin *krohnata*. (JY 2004)

Porilaisil o aiva eri nuatti, puheessaan. (Rauma, NPM2)

Hämeessä puhutaan, kyllä siell-on, siell-on ihan erillainen nuottiki, kun ne puhuu -- kyllä ne mum mielestä puhuu ihan erilaisella, nuotillaki. (Jyväskylä, NPM1a)

Vammalas puhutaan niin nopeesti, et ei pysy mukana. Ne puhuu sil omal nuotil mikä tarttuu fajiaan, kun se puhuu puhelimesta. (Helsinki, HY 2002)

-- sen kuk kauppatarkastajaki, tulee, tavaraa tarjoamaan niin kyllä sen selvästi huomaa et se on Tampereelta, niill-o ihan selvä nuotti siinä puhumisessa. (Jyväskylä, NPM1a)

[Kotkassa] siel puhutaan murretta, puheessa on erilainen nuotti, persoonapronominit sanotaan eri tavalla. (Helsinki, HY 2002)

Kauhavalaiset sukulaiset puhuvat venyvällä nuotilla. (Liperi, Palander 2004)

[Haapajärven murteessa on] vähä semmonem määrätty hidas nuotti. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 41)

(3) itämurteista

Itämurteiden nuotti on pehmeämpi ja viipyilevämpi. (Laitila, JoY 2007)

Olen pyrkinyt eroon savolaisesta puheen nuotista. (Sulkava, Lignell 2007: 79)

Kaavilla, Vesannolla ja Varkaudessa asuvat sukulaiset puhuvat erilaista 'savoa' tai ainakin puheen nuotti on toisenlainen [kuin Sulkavalla]. (Sulkava, Lignell 2007: 102)

Mutta ilmeisestij jonkillainen nuotti on erilainej joka, se painotus [Jyväskylässä], erilainen kum muualla. (Jyväskylä, NPM1b)

[Karjalan murteessa] on tietynlainen nuotti. (Rääkkylä, Palander 2004)

(4) pääkaupunkiseudun puhekielestä

Pääkaupunkiseudun puhekielen puhetapa, aksentti ja nuotti on aika erilainen yleiskielestä.

(Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

No helsinkiläisessä puhekielessä on, syntyperäselä helsinkiläiselä ihan oma nuottinsa ja oma rytminsä. (Helsinki, NPM2)

Ja sit ehkä Helsingissä eij-oo mitää semmost kovin selvää esmerkiks intonaatiota tai nuottia siin puheessa. (Helsinki, NPM2)

Syn. **intonaatio, sävelkulku.**

Ks. myös **korostus, rytmi, puhenuotti, ylös alas** (*ylös-alas-nuotti*).

nuottikulku intonaatiosta

Puheen yleinen aksentti, nuottikulku, intonaatio ja niin pois päin [säilynyt omassa puheessa Lapuan murteesta]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 43)

Ks. **sävelkulku.**

nuottisysteemi intonaatiosta

[Etelä-Savossa] erilainen nuottisysteemi kuin varsinaisessa Savossa. (Rääkkylä, Palander 2004)

Ks. **systeemi.**

nykyaikainen

Nuoremmat puhuu semmosta vähän niinku, nykyaikasempaa kieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **moderni, muodikas**.

nykykarjala

Puhun ”nykykarjalaa”, aksentti on vahvasti lappeenrantalainen, persoonapronominit vanhakarjalaisia. (Arve 2002: 15)

Vrt. **nykyturku**.

nykypuhekieli

Nykypuhekieli hahmotonta ja köyhää. Niin sanottu vanha slangi rikas kielimuoto, esim. *pössi* = meininki, hyvä meno [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Ks. **nykysuomi**.

nykysuomi

Jotain savo-maisia piirteitä on paljon [Kangasniemen murteessa], mutta siihen on sekoittunut nykysuomea. (Kangasniemi, Oja 2011: 14)

Ks. **nykypuhekieli**.

nykyturku

Nykyturku on ajanut vanhan ohi. Nykyturulla silti hyvä tulevaisuus. (Turku, TY 2009)

Vrt. **nykykarjala**.

nysvääminen puhetavasta

[Turun murretta voi luonnehtia] nysväämiseksi, ja mieleen tulee sanonta *kyl mar Turus*. (Hyvinkää, HY 2002)

näkyä ilmetä (murteesta, murrepiirteistä)

Mut esmerkiks itten ni, oma ammatin takia [olen] koittanut koulias sitä [iisalmelaista murretta] pois mut kais se jostakin nuotist näkyä. (Tampere, NPM2)

Oman käsitykseni mukaan Rauman kieli on ”itsenäinen” kieli. Suomen kieltä ei näy siinä yhtään enempää kuin ruotsia. (Rauma, Soini 2011: 14)

Ei näy missään *d*-kirjainta [omassa puhekielessä], jonkin verran näkyä slangia ja puhun aika leveästi. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 49)

Syn. **kuultaa, kuulua, paistaa**.

näppärä

Kumminki et se Turum murren ni, siit mää jotenkit tykkään se on näppärää. (Jyväskylä, NPM1a)

nätti

(1) eri murteista

Täähän on ihan nätti murret tää Oulum murre (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

[Savoa] on sanottu rumaksi, mutta itse asiassa on aika nätti murre. Etenee rauhallisesti. (Joutseno, Palander 2004)

Ehkä sitte kum mennään tonne Haapamäelle päin, niin siel-oj jo kaunista, Keuruulla ja Haapamäellä ja, Orivedelles sinneppäin kum mennään ni siel-oj jo nätimpää mut se on niinku hämettä jo alkaa ollas sielä. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) yleiskielestä, neutraalista puhekielestä

Et must tuntuu että työnantaja puhuu vielä nätimmin kirjakieltä ku, ite. (Helsinki, NPM2)

Minä veännän tuota mutta, ne [tyttäret] vielä, ne puhuu aika nätistij ja –. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä se [puhetapa] vähän muuttuu sem mukkaa että jos on oikei hieno ihminen siinä vastapäätä nii, sitä rupiaa itekki vähän niinkö nätimmäks, nätimmästi puhummaa. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 46)

Syn. **kaunis**.

näyttelemine

Sehän ois näyttelimestä, jos tätä puhetta [omaa murretta] muuttas. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 45)
Ks. myös **teeskentely**.

nää-kieli

[Oulun seudulla] sitä *nää*-kieltä, esim. *ookkonää* ja muita hassuja venyviä vokaaleja. (Joensuu, JoY 2000)

Vrt. **mie-sie-kieli**, **mä-sä-kieli**, **mää-sää-kieli**.

nääs-kieli Tampereen puhekielestä

Tampereella puhutaan *nääs*-kieltä. (Helsinki, HY 2002)

Nääs-kieltä puhutaan enemmän esimerkiksi Hämeenlinnassa ja muualla Tampereen ympäristössä kuin itse Tampereella. (Tampere, JoY 2007)

Jyväskylä sijaitsee varsin murteettomalla alueella, jossa ei vaikuta Pirkanmaan *mää*, *sää* ja *nääs* -kieli. (Kymenlaakso, Laine 2006: 11)

Ks. **näässittely**.

Vrt. **tokiinsa-kieli**.

näässittely *nääs*-sanankäytöstä

[Hämeen murteessa] *näässittely* [ja] *mää*, *sää*. (Vantaa, HY 2002)

Ks. **nääs-kieli**.

O**o** eri kielenpiirteiden kuvauksissa

[Savon murteessa] *o*-vokaalia käytetään enemmän kuin muulla: *Junnailijan pilli ilimoo* – – [laulusta Lentävä kalakukko]. (Kitee, JoY 2000)

Kyllä [pyrin eroon], esim. *ossoo* – *o*:n käytöstä [pyrin] eroon miehen 'vinoilun' takia. (Sulkava, Lignell 2007: 46)

[Savolaispiirteitä:] *e*:n muuttuminen *o*:ksi tai *ö*:ksi esim. *lähtöö*, *suojeloo* [labiaalistuminen]. (Sulkava, Lignell 2007: 78)

O vaihtuu joskus *A*:ksi lauseessa [Porin seudun murteessa, vrt. *nuari*]. (Ulvila, Hietava 2008: 22)

[Pohjois-Pohjanmaan murteessa] viimeinen *o* muuttuu *u*:ksi [*talua*, *sanua*]. (Kotka, JoY 1998)

ohut

[Kajaanin murre] ystävällistä, mutta samoin kuin Jyväskylä, ohutta. (Vantaa, HY 2002)

oikaista vokaaliyhtymien assimilaatiosta

Joissakin sanoissa oikastaan. Sanotaan vaik *maitoo* eikä *maitoa*. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Vrt. **oikaisu**, **oikoa**.

oikaisu

[Ylivieskan murteessa] näitä lyhennyksiä ja oikasuja [esim. *misä*, *täsä*]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 27)

Vrt. **oikaista**, **oikoa**.

oikea

(1) aidosta murteesta tai muusta puhekielestä

Meillä kotona ei puhuttu sitä oikeeta murretta. (Kuopio, NPM2)

No kyllä tää tamperelainen on semmosta, oikeeta kieltä. (Tampere, NPM2)

Jos se puhuu iha oikeeta helsinkiläistä nin saattaa erottaa [muista] mut em mä, oo' 'ollenkaa varma siitä. (Helsinki, NPM2)

Varmasti meijjän jokaisen kuopiolaisen, puheessa on, yks tait toinen sana, sitä oikeeta immeisten kieltä. (Kuopio, NPM2)

Minä puhum pohjalaista minä puhun savolaista ja karjalaista kaikkii sekasin että minum murre [ei] ole millään tavalla oikeaa. (Kuopio, NPM2)

(2) korrektista kirjakielestä, norminmukaisesta puhekielestä

Jos kerran tosijaa kenellä ei ole että, kotona puhuttas sitä oikeeta kirjakieltä – – opetettas sitte siihel lapsia. (Kuopio, NPM2)

Totta kai, minun korvaani taas se Lahden paikallinen kieli vaikutti sillon [kouluaikana] juuri siltä oikealta hyvältä yleiskieleltä. (Helsinki, NPM2)

No em minä tiä [miksi sisko ei halua käytettävän *mä*-pronominia], sano että ei oo oikeeta suomen kieltä. (Lieksa, Jämsä 2007: 76)

Ks. **oikein**.

Vrt. **aito, puhdas**.

oikeakielisyys

Minä en niinkun, tosta oikee- ja vääräkielisydestä, osaav vastatam mutta [tv:ssä], tytär, tytär sen sijaa antaa joskus kommentin että, *hirveetä*. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **oikea, oikein**.

Vrt. **vääräkielisyys**.

oikeaoppisesti norminmukaisesti

Monet sanoo et Jyväskylässä puhutaa, aika – – oikeaoppisestis suomen kieltä mutta, em mä tiedäs sitä – –. (Jyväskylä, NPM1a)

oikein murteen tai yleiskielen hallinnasta

Murre ois nimittäi hirmu ihana osata oikein. (Varkaus, NPM1a)

Ei se ollenkaa tule että se tulis se koko sana oikein sillai, niinkun se pitäs tulla, se jää niinkup puolvälliin toisinaa [nuorten kielessä, esimerkkeinä *tikkari, telekkari*]. (Jyväskylä, NPM1a)

Jos sitten yrittää puhua [murteen sijasta] oikein niin kun pitää niin se käy heti paljon mutkikkaamaks. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 11)

Kyllä mää koita ollak kohtelias ja näi, asiallinen sittej ja, puhuva' 'oeeke. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **oikea**.

Vrt. **virheellisesti, väärin**.

oikoa puhetavasta, kielenpiirteistä

Tietenki siihen on tulluv vuosiev varrella vähän, oikonun niitä [murrepiirteitä] ettei se *hoo* tule joka paikhan. (Muonio, Törmänen 2009: 34)

Ne [omat lapset] puhuvat sillai että, kirjakielej ja tämän, Saarijärvem murteev väliltä, ne niinku itte oikoo niitä sanoja, että se on niinkun kääntymässä murrek kirjakieleks se, jotenki. (Jyväskylä, NPM1a)

Puhe on niin käytännöllistä, kun voidaan vähän oikoa, et sanotaan vaikka *mie meen* eikä *menen*. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Ks. **yksinkertaistaa**.

Vrt. **oikaista, oikaisu**.

OK, ookoo hyvä, sopiva

Kyl se minust-o ihan ookoo et puhutaam murretta et. Ettei mitään yleiskieltä niinkun telkkarista tulee. (Turku, NPM2)

Mää kuulostaa pölijältä mutta on tää [Oulun murre] iha OK murre. (Oulu, Vähälä 2005: 38)

Syn. **jees**.

olematon

Meijänkiik koulusta löytyy kun niitä on tullu, tuolta ympärim maailma, Suomeeki, on tulluj ja sitten, on yrittänys sopeutuat tähä, tähä, tähän olemattomaam murteeseen [Jyväskylässä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **hajuton, klininen, mitäänsanomaton, murteeton.**

olennainen

No ei kukaan [koulussa Lahdessa] kovin olennaista murretta puhunut. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **selvä.**

oma

(1) käyttäjäkohtaisesta kielimuodosta: *oma murre, kieli, tyyli* jne.

Jokkainem puhuu omala, murteela. (Kuopio, NPM2)

Sanotaan niinku et nuorill-on oma kieli ja vanhemmill-on oma kieli. (Jyväskylä, NPM1b)

Kaupunkilaisnuorilla on enemmänkin omaa kieltä. (Ulvila, Hietava 2008: 72)

Se [slangi] on niinkus semmonen oma kieli, kieli jossaki alueella. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyllä vois sanoo et lahtelaisilla nuorilla on oma kieli tai tyyli ja sil tehdään sitä me-henkee. (Lahti, Kantoluoto 2007: 20)

Ne kum puhu [Lapin pojat koulussa] ommaa kieltä myö [Salmista muuttaneet] puhuimma ommaa kieltä ni, ei me toisia liikoja ymmärtäneet. (Kuopio, NPM2)

Kyllä meill-on [helsinkiläisillä] tää oma murteemme. Emme me kirjakieltä puhu. (Helsinki, NPM2)

Pohjois-Suomessa on oma murre, ne sanoo *mie* ja *sie*, ja Oulussa on kans oma murre. (Lahti, Kantoluoto 2007: 51)

Minun mielestäni Kangasniemellä ei ole ”omaa” murretta. (Kangasniemi, Tiuhonen 2008: 7)

Karjalaiset puhuu sitä ommaa kieltää. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) edellisiin liittyvistä kielenpiirteistä: *omat sanat*

Niill-on [nuorilla] ne omat sanasa, kun ne puhuu. (Jyväskylä, NPM1a)

Omia sanoja [Turun murteessa], vaikea ymmärtää, sanat lyhenee, *tois puol jokke*. (JY 2004)

[Helsingin slangissa] omia sanoja paljon. (JY 2004)

[Rovaniemen murteessa] omia sanoja enemmän kuin etelässä, vahvempi murre. (JY 2004)

Savolaisilla on aina niitä omia sanoja. (Kuopio, NPM2)

-omainen

[Itäsuomalainen puhekieli] pulppuavaa, laulunomaista, ei töksähtele. (Hattula, JoY 2007)

Tosin on, murteenomaisia sanontoja, jäänyt ja sitten ehkä tommonen murteenomainen, rytmi [omaan puhekieleen]. (Tampere, NPM2)

Kangasniemen murre on aika ”savonomaista”. (Kangasniemi, Oja 2011: 12)

Minusta kouluja käynyt ihminen, puhuu määrätietoisemmin ja puhuu enemmän enempi tollasta yleiskielenomaista kieltä. (Tampere, NPM2)

omaksua

(1) murteita

No en tiiäs sittek kuv vanhemmat ruppee kuolemaam pois että, vieläkö nuoret omaksuu [murteita] kun ne joutuu enemmän, kulkemaam paikasta toiseen että – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Just se että ihmiset vaihtaa paikkakuntaa ja, siellä omaksuu uudem murteen taas ja, sekottuu siihe entiseem minkä on omaksunu ja taas lähetää vaihetaan toiseem paikkaan ni. (Kuopio, NPM2)

Se on niinku, luulisi että ol lapsena, omaksunus sitten kaikennäköisiä puhettyyliä [vierailta]. (Jyväskylä, NPM1a)

Luulenpa, että olen hieman ”murrekameleontti”, kansakeskustelijan murre vaikuttaa heti murtamiseen, vahvaa murretta kun en ole itselleni omaksunut. (Arve 2002: 39)

No, tuommonen, ehkä tamperelaistyylinen puhettapa, on hijoutunuk koko lailla pois mutta toisaalta minä en ook kyllä omaksunu, mielestäni kovin savolaistakaam puhettapaa. (Kuopio, NPM2)

(2) murrepiirteitä

Voi olla et hirvittävä helposti, niinku, omaksuu ihan tietämättään sellasia sanontoja ja muita joita niinkum muut ympärillä joskus käyttää. Et se jää päähän. (Helsinki, NPM2)

Must tuntuu että, kyllä se [oma puhekieli] pakosti muuttuu, sitä omaksuu uusia sanoja... omaksuu ja rupee käyttämään ja ja ja sitten [tyypillistä] tämä huolimattomuus. (Helsinki, NPM2)

Huomio [omaan puheeseen] kiinnittyy spontaanisti, jos huomaa omaksuneeni murreilmaisun tai intonaation puheeseeni joltain toiselta ihmiseltä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

Eri murrealueilta tulevien kanssa keskustellessa tulee omaksuttua *mien* ja *sien* melko helposti. (Arve 2002: 38)

Ks. **adoptoida, imeä, lainata**.

omalaatuinen eri murteista ja slangista

Ne [ruotsalaisperäiset sanat] tekevät [Rauman] kielestä omalaatuisen. (Rauma, Soini 2011: 19)

Se [Porin seudun murre] on omalaatuinen mutta enemmän kirjakieltä kuin hesan murre. (Ulvila, Hietava 2008: 54)

Etelä-Pohjanmaan murre on niin omalaatuinen. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 15)

Nuoremmat niinku jotenki, sekottaa [puhekieltään] ja, ja pystyy hämäämään, pitempääj ja sitten ihan nuorisoll-on semmosta – – hyvi omalaatusta slangikieltä. (Tampere, NPM2)

Vrt. **erikoinen, erityinen, omaleimainen, omituinen**.

omaleimainen

[Turun murre] omaleimaista, helppo tunnistaa. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **erikoinen, erityinen, omanlainen**.

Ks. **omaleimaisuus**.

Vrt. **omalaatuinen**.

omaleimaisuus

Ne on omat sanat mitkä, on kuopijolaisilla ja yleensä tällä paikkakunnalla. Määrätyt sutkaukset määrätyt sanakäänteet ja, omaleimaisuus tietysti. (Kuopio, NPM2)

Se siit menee se omaleimaisuus monen kielest jos tota ni, kaikki rupee yrittämään vähä samal taval [puhua]. (Turku, NPM2)

[Rumin murre:] Toisena tulee Porin seudun murre, kun puhuvat niin lyhyesti sekä Keski-Suomi, kun omaleimaisuutta ei juuri ole, turhan kliinistä touhua. (Seinäjoki, JoY 2011)

omanlainen omaleimainen

Helsingin seudulla omanlaisensa puhetyyli: *mä, sä*. (Joensuu, JoY 2000)

[Pohjanmaalla] ihan omanlaisensa murre. Pidentelevät vokaaleja ja käyttävät paljon *h*:ta. (Mikkeli, JoY 1998)

[Kangasniemen murre kuulostaa] mielenkiintoiselta ja omanlaiselta... (Kangasniemi, Oja 2011: 24)

[Imatralla] puhuvat maalaisittain eli hitaammin; savon kaltaista mutta kuitenkin omanlaistaan; ehkä lainasanoja venäjältä, koska on itärajalta. (Espoo, HY 2002)

Syn. **erikoinen, erityinen, omaleimainen**.

omaperäinen murteista ja murrepiirteistä

Musta se on ihan hieno juttu et se on [murre yleensä] – – tämmöstä omaperästä kieltä. (Tampere, NPM2)

Ne [vanhemmat ihmiset] puhuu eikä ne häpeiles sitä puhumista et ne puhuu sitä omaperästä, kieltää että mitä ne o oppinu – – ei ne niinkut täällä muutas sitä puhettapaasa. (Jyväskylä, NPM1a)

Siis turku turku on niin omaperäne murre. (Turku, NPM2)

Eri lahtelaisissa nuorisoryhmissä on eroa, kadulla ryyppääjät käyttävät erityisesti omaperäisiä slangisanoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

Ks. **omaleimainen, omanlainen, omintakeinen**.

omata (murre)

Jos esimerkiksi on näytelmässäkin täytyy puhua jotain kirjakieltä, jotain murretta, ni tietysti se on kehittynyt näyttelijä ni se voi muuttaa ainaki jonkuv verra, matkia sitä jotaim murretta – – vaikkei hän itse omais sitä murretta. (Tampere, NPM2)

Syn. **omistaa**.

ominaispiirre

Turun murteen ominaispiirre on, että Turussa puhutaan nielulla. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **erityispiirre, karjalaispiirre, piirre**.

omintakeinen

Kyllä se on niin se on nii omintakeista noi, määrättyt sanat [eteläpohjalaisilla] että kyllä musta ne tuntee heti. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. **omaleimainen, omanlainen, omaperäinen**.

omistaa (murre)

Ei pitäs ainakaa, mennäs sitä [puhetapaa] kovim paljo sittem muuttamaa niitten kohdalta jotka omistaa oikein hyvän ja tyypillisem murteen. (Tampere, NPM2)

Syn. **omata**.

omituinen huomiota herättävä

(1) murteista ja slangista

Ainaki just esimerkiksi Helsingissä ku mä olin kurseilla ni, siellä helsinkiläiset nuoret ihmetteli kauheesti mite turkulaiset voi puhuu noi omituisesti. (Turku, NPM2)

Pohjanmaan murre omituinen murre. (Varkaus, JoY 1998)

[Pohjois-Karjalan murre] on omituinen kieli, lähinnä savon ja karjalan murteiden sekoitusta. (Saarijärvi, JoY 2000)

Mielestäni jyväskyläläiset puhuu omituisesti, ei sillee niiku millään murteella. (Pietarsaari, JoY 2002)

No se [Helsingin puhekieli] on kyllä aika – – niin aika omituisia ja enkä sitä pahemmin sillai, ymmärrä. (Pello, Vaattovaara 2009: 147)

Tuntuu se [nuorisoslangi] vähän sellaselle omituisellem mutta – –. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) murrepiirteistä

[Turun murteessa on] omituisia sanaloppuja, kuten *tul Turkkuseen tois puol jokkee*. (Helsinki, HY 2002)

[Turussa] sanotaan *Turkku*, omituisia kahdennoksia. (Helsinki, HY 2002)

Puhun Turun murretta, jossa sanoja lyhennetään paljon, mutta toisaalta lisätään sanaan ”omituisia” päätteitä. (Arve 2002: 13)

[Pohjanmaan murteessa] esimerkiksi *menköhän*, jossa omituisia ö- ja ä-kirjaimia. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **erikoinen, ihme, ihmeellinen, kumma, kummallinen, merkillinen, omalaatuinen, outo**.

opiskelijaoulu Oulussa opiskelevien kielestä

Lapualaisten kanssa [puhun] lapuaa ja oululaisten kanssa opiskelija-oulua. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 65)

Vrt. **oulu**.

opistokieli kansanopistolaisten kielestä

Se on niinku opistokieltä – – noin niiku rennompaa [kansanopistolaisten puhekieli]. (Jyväskylä, NPM1a)

osua korvaan ks. **korva**

ottaa korvaan ks. **korva**

ottaa pois

Rauman murre on taas ymmärrettävissä, koska murteessa otetaan vain muutama kirjain pois perästä. (Rauma, Soini 2011: 14)

[Pohjanmaan murre] leveetä puhetta, joko venytetään tai otetaan pois: *jesus*. (Eno, Palander 2004)

Ks. **jättää pois**.

Vrt. **jäädä** (*jäädä pois*).

oulu Oulun murre

Osittain Oulu, osittain joku muu [murre, omasta puhekielestä]. (Arve 2002: 15)

– – se alkaa kans puhuman *hoom* päälev vaikka se sitte puhuu seuraavalej joka tulee siihen nii se puhuu oulua. (Muonio, Törmänen 2009: 24)

Tai sitten hävettää kotona Lapualla jos puhun vahingossa oulua ja tunnen kuulostavani oudolle.

(Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 65)

Mun murre on oikeestaan jotain sekotusta, saatan puhua savua tai oulua, mennee sekasin kaikki!

(Oulu, Vähälä 2005: 29)

Syn. **Oulun murre**, **oululaisten murre**.

Ks. **opiskelijaoulu**.

oululainen (adj.)

Nykyään tuntuu kauheev vieraalta mennä, kotipaikkakunnalle Ouluun ja, kuunnella ihmistem puhuvan siellä sitä oululaista murretta. Se tuntuu, tuntuu rumalta suorastaa. (Helsinki, NPM2)

[Kainuun murre] oululaisen ja savokarjalaisen sekoitusta. (Joutseno, Palander 2004)

oululaisten murre

Oululaistem mures sitä mä en sulata. (Lapua, NPM1a)

Syn. **oulu**, **Oulun murre**.

Oulun murre

Ja ittek kun on aikanaam puhunus sitä Oulum murretta ni, ei huomannu mitään se oli aivan täysil luonnollista. (Helsinki, NPM2)

Oulussa tarttui Oulun murre joka on kyllä hävinnyt [omasta puhekielestä]. (Arve 2002: 15)

Oulun murretta en ole käyttänyt tietoisesti kertaakaan asioidessani kaupungilla tai oululaisten kaverieni seurassa. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 58)

Monia sanoja yleensä venytetään oulunmurteessa enemmän kuin lyhennetään. Esim. *Minä* sanotaan oulussa *mää* ja etelässä *mä* jne. (Oulu, Nieminen 2005: 50)

Syn. **oulu**, **oululaisten murre**.

Ks. **Oulun puhekieli**.

Oulun puhekieli

En oikeastaan pidä Oulun puhekielestä, eikä se ole (vielä) tarttunut. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Ks. **Oulun murre**.

outo kielestä ja kielenpiirteistä

(1) murteista yleensä ja eri aluemurteista

Kirjoitettu murre on vaikeaa luettavaa ja näyttää myös hieman oudolta. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 63)

Turku kuulostaa oudolta, kielessä on kummallisia *-ri* ja *-si* -päätteitä, lisäksi puheen nuotti on outo. (Helsinki, HY 2002)

Tamperelaiset kesämökkiläiset on huomauteltu [murteesta], mutta kyllä se niidenkin puhe kuulostaa oudolta. (Reisjärvi, Puurula 2003: 7)

Ainakit toiset on sanonum mulle [heinolalaisesta murteesta] että, et kuulostaa oudolt. (Jyväskylä, NPM1b)

Jotku esim. Etelä-Suomesta sannaoo että se [Oulun murre] muka kuulostaa ihan oudolta, mutta kuulis vaan miten ite puhuu. (Oulu, Vähälä 2005: 28)

Sit ku tulin Varkauteen kouluun [Tohmajärveltä] ni siellä taas [puhuttiin] savvoo ja se oli minusta outoo sillo. (Kuopio, NPM2)

Etelämmästä tulleet ovat joskus sanoneet [Pohjois-Karjalassa]: Työ puhutte nii ouvosti. (Polvijärvi, Palander 2004)

Kun me muutettiin [Helsingistä] tänne se [Liperin murre] kuulosti oudolta, mutta nyt siihen on jo tottunut. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

(2) slangista

Sitte niinkö tuo niinkö Helsingin seutu nii siellähäm puhuttaa jo aivan outua kieltä että varsinkin nuoret että eihän sitä ymmärrä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 80)

Em minä sitä [slangia] oikee, hyvänä nääs se on nii, outoo ja jotenkim, muista kielistähän siinä otetaan, joitakis sanoja tämmöistä sekotusta. (Varkaus, NPM1a)

(3) kirjakielestä, puhutusta yleiskielestä

Se [kirjakieli oppitunnilla] tuntuu nii ourolta korvahan sittej jottei yhtään sovij ja –. (Lapua, NPM1a)

[Kirjakieli] tuntuu ouolles sillei pikkasen niinku [tv:ssä]. (Jyväskylä, NPM1a)

No mum mielest se o ainaki, kauhee outoo jos tääl [Turussa] ruvetaam puhuu suomen kieltä et kyl mää tykkää et Turus puhutaa Turum murretta ja muuval puhuta sitä murret mikä siäl sitt-ov voimas. (Turku, NPM2)

(4) kielenpiirteistä, sanoista ym.

Vanhemmat ihmiset puhuvat enemmän kirjakieltä ja käyttävät välillä joitain outoja (vanhoja) sanoja. (Uvila, Hietava 2008: 78)

Sieltä [työstä] tarttunu tietysti aina, semmosia sanontoja mikä on ollut mulle outoja. (Tampere, NPM2)

Niillä [nuorilla] on taas – – sellasia outoja sanoja. (Jyväskylä, NPM1a)

Karjalan murteessa on paljon outoja sanoja. (Uvila, Hietava 2008: 60)

Jotkut [muualla asuvien] sanat on outoja. Esim. *vatuloida* = hidastella, *viskata* = heittää. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 11)

Muita muitten mielestä outoja sanoja [Kaustisen murteessa] on *mehtähän*, *nähärä*, *kurri*, *keeki* [’kaku’], *ternimaito*, *tassi* [’teevati’]. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 34)

Ks. myös **erikoinen**, **ihme**, **ihmeellinen**, **kumma**, **kummallinen**, **merkillinen**, **omalaatuinen**, **omituinen**.

Outokummun murre

Voi olla, että Outokummun murretta pidetään vähän maalaismaisena. (Outokumpu, Palander 2004)

Ulkopaikkakuntalaiset eivät arvosta Outokummun murretta, koska se on sekamurretta. (Outokumpu, Palander 2004)

P

p *p*:n ääntämyksen kuvailuissa

Sanassa *baari* äännetään [Turussa] kova *p* eikä pehmeä *b*. (Helsinki, HY 2002)

[Porin murre] hidastahtisempaa kuin Turun murre. Pehmeämpi *p*. (Turku, TY 2009)

[Hämeen murteessa] sanojen painotus on erikoista verrattuna *pk*-seutuun [’pääkaupunkiseutuun’], esim. sanassa *Tampereella*, jossa *p*:kin on ehkä pehmeämpi kuin yleiskielessä. (Espoo, HY 2002)

[Tampereen murteessa] *p* hieman pehmeämpi, *b*:mäinen: *TamBereelta*. (Joensuu, JoY 2000)

Ks. myös **b**.

paha kielimuodoista ja kielenpiirteistä

Mä oisin kyllä sitä mieltä että ei se [nuorten kieli] oles sen, kummempaa kum mitä se o ollum mejjän, nuoruudessa, ei se sem pahempaa ole. (Jyväskylä, NPM1a)

No mum mielestä mää en oikeestaas, niim pahaa murretta, puhu ettei siitä selvää hyvin sais. (Jyväskylä, NPM1a)

On se kyl totta et jos oikei paha raumalaistki tule ni ei sitäkä helpolla ymmärrä. (Turku, NPM2)

Lappeenranta–Joensuu-sektorilla [murre on kauneinta], Kotkassa kuulostaa jo pahemmalta. (Lappeenranta, Harjula 2003)

[Savon murre on] pahemman kuuloista kuin Karjalan murre, selvemmin vielä erottuu kirjakielestä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Ei se nyt ihan sitä pahinta Hesa slangia oom mutta, kyllä täällä o [slangisanoja]. (Jyväskylä, NPM1a)
Tohmajärvellä *viännetään* vielä pahemmin [kuin Joensuussa]. (Polvijärvi, Palander 2004)

pahe

Ei se [murteen puhuminen] mikkää pahe' 'ole, missään tappauksessa, ihan kivahan se on niin. (Kuopio, NPM2)

paheksua

Toisaalta sitte ni, ei niinku pidä mitenkää, tota nin, näit murteitakaa paheksua, ja tämmöst kielenkäyttöä. (Helsinki, NPM2)

Ei sitä [koulussa] millään taval paheksuttu vaik sitä puhui vähä raumalaistakin siellä joukos. (Rauma, NPM2)

Aivan kuin paheksutaan jos ei aamulla jotakuta tervehdi, voidaan paheksua kielellä hienostelua [yleiskielellä puhumista]. (Outokumpu, Palander 2004)

Vrt. **vieroksuttava**.

paikallinen (murre, kieli)

Jos oleskelee pitemmän aikaa jossain paikkakunnalla jossa puhutaam paikallista murretta, niin se tarttuu. (Helsinki, NPM2)

Katsos: sivistyksellistä mielikuvaa itsestään viljellä yrittävän ei pidä antaa paikallisten kielenkäyttötapojen sitoa itseään. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

Kyllä varmasti on [oma puhekieli] tätä Tampereen paikallista murretta. (Tampere, NPM2)

Totta kai, minun korvaani taas se Lahden paikallinen kieli vaikutti silloin [kouluaikana] juuri siltä oikealta hyvältä yleiskieleltä. (Helsinki, NPM2)

Töissä ollessani puhun tahallani vähän paikallista [Oulun] murretta ja vältän Lapuan murretta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 59)

No kyllä erotta [kuopiolaisen] puhettyylistä jos hän puhuu niinkun tätä, paikallista murretta nin, kyllä hyvi helposti erottuu. (Kuopio, NPM2)

Ks. **paikallismurre, paikallispuhekieli, paikkakuntalainen**.

paikallismurre

Suomea kaikkia kuulemiani/lukemiani murteita sekoitellen [oma puhekieli], esim. *mie* ei esiinny paikallismurteessa, mutta käytän sitä. (Halsua, Isomöttönen 2008: 21)

Ks. **paikallinen, paikallispuhekieli**.

Vrt. **pikkumurre**.

paikallispuhekieli

[Puhutko itse murretta?] Pikemminkin paikallispuhekieltä. (Kitee, JoY 1998)

Ks. **paikallinen, paikallismurre**.

paikka

(1) äänteiden sijainnista ja muutoksista

Turussa lisätään *s*:ää sanan loppuun kuten pohjoisessa *h*:ta (mutta eri paikkaan): *Turkuseen*. (Espoo, HY 2002)

[Lapin murteessa] *h* tulee eri paikkaan kuin Etelä-Pohjanmaan murteessa. (Lapua, JoY 2000)

[Kainuun murteessa] *ä*:t muuttuu *i*:ksi, kirjaimien paikkoja muutellaan. (Suomussalmi, JoY 2002)

Vokaaleja lisätään sanoihin esim. *hilijanen* = hiljainen (tai ainakin vokaali vaihtaa paikkaa...). (Yli-Ii, Nieminen 2005: 51)

[Savon murteessa] vokaalit vaihtaa paikkaa. (Kirkkonummi, JoY 1998)

(2) *jnk paikalla*

[Hämäläismurteessa on] *d*:n paikalla *r*. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **tilalla**.

paikkakuntalainen paikallismurteesta

Et tätä paikkakuntalaist mitä mä nyp puhun. (Rauma, NPM2)

Ks. **paikallinen, paikallismurre, paikallispuhekieli**.

painavasti

Itäsuomalaisen puheen tunnistaa sanojen tiettyjen osien venyttämisestä, kuten sanoissa *mittää*, *ollenkkaa* [yleis- ja erikoisgeminaatio] – etelässä sanottaisiin *mitään*, *ollenkaan*. Jotkut sanankohdat siis äännetään idässä painavammin tai pidemmin. (Lahti, JoY 2011)

Vrt. **paino, painokas, painottaa, painotus**.

paino murteiden painotus- ja ääntämyseroista

Paino eri tavuilla (idässä lauseen alussa, 1. tai 2. sana korostuu). (Lahti, JoY 2007)

Äänempainot o [opiskelukavereilla] yllättäväm paljon erilaisia – ei tartte kait kovin kauas mennäk kun ne rupee puhumaaj jo erilaisella painolla. (Jyväskylä, NPM1a)

[Rauman murteessa on] voimakas, kova paino. (Joutseno, Palander 2004)

Lappeenrannan ja Imatran seudulla toisen tavun vokaalia venytetään ja paino on tällä tavulla. (Kotka, JoY 1998)

[Hämeen murteessa] pronominit *mää* ja *sää*: paino on ensimmäisellä kirjaimella. (Espoo, HY 2002)

[Pohjois-Karjalan murteessa on] erittäin voimakkaita kaksoiskonsonantteja, kuulostaa siltä kuin voimakas paino olisi viimeisellä tavulla: *maittoo*, *leippää*. (Helsinki, JoY 2000)

[Jyväskylän puhekielessä on] paino toisella tavulla *tosiiiii*. (Arve 2002: 61)

Ks. **painotus; alkupaino, äänenpaino**.

painokas

[Etelä-Pohjanmaalla] sanan pitkittyminen, puhe on painokasta ja pontevaa. (Imatra, Harjula 2003)

Ks. **painavasti**.

painostus ks. **painotus**

painotella murrepiirteistä

Hiukka leveellä Suomella ja konsonantteja painotellen tosin mutta ei se puhasta savvoo ole [oma haapajärvinen puhekieli]. (Arve 2002: 10)

Ks. **painottaa**.

painottaa murre-eroista, murrepiirteistä

(1) sanoista: *painottaa sanoja*

Murteesta [tunnistaa ulkopaikkakuntalaisen]. Ja äänen – – miten painotetaan sanoja. (Helsinki, NPM2)

No [turkulainen] painotta sanoi eri taval [kuin muut]. (Turku, NPM2)

Kullaalaiset puhuvat eritavalla kuin ulvila[laiset] ja porilaiset. He painottavat sanoja eritavalla ym. (Ulvila, Hietava 2008: 74)

[Lapissa] puheen rytmi on erilainen: sanoja painotetaan eri kohdasta. (Kerava, HY 2002)

En ainakaan painota sanoja samalla tavalla [kuin jyvaskyläläiset]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 53)

[Etelä-Karjalan murteessa] painotetaan joitakin sanoja eri tavalla kuin Kymin murteessa. (Ylämaa, Palander 2004)

(2) sanan osista, tavuista

[Turun ja Rauman murteissa] tavujen painotus poikkeava. Painotetaan takatavuja, kun muualla painotus kohdistuu etutavuun. (Imatra, Harjula 2003)

[Oulun murteessa] painotetaan sanan osia eri lailla kuin meillä [Pohjois-Karjalassa]. (Eno, Palander 2004)

[Hämeen murteessa] toista tavua painotetaan: *erittäin hyvä*. (Helsinki, HY 2002)

Joka toista tavua painotetaan [Jyväskylän murteessa], esim. *Jy-vääääs-ky-lääää* (Kymenlaakso, Laine 2006: 11).

(3) äänneistä

Sipoossa *b*:tä painotetaan ja se on pehmeämpi kuin esimerkiksi Espoossa. (Espoo, HY 2002)

R-kirjainta painotetaan [Porin seudun murteessa]. (Luumäki, Palander 2004)

Tampereella painotetaan *ärrää*, ei sillä ole isoja vaikutuksia Lahden kieleen. (Lahti, Kantoluoto 2007: 48)

[Pohjois-Pohjanmaan murteissa] venyttämistä: *polliisi*. Siinä tulee yksi *l* lisää tai *l*:ää ehkä vain painotetaan enemmän [yleisgeminatio]. (Luumäki, Palander 2004)

[Savon murteessa] useita konsonantteja, kuten *ossaa* [yleisgeminatio]. Painotetaan niitä jotenkis sillai. (Luumäki, Palander 2004)

Porilaiset painottavat enemmän *ä* kirjaimiin [tarkoittanee diftongien avartumista: *viälä*]. (Ulvila, Hietava 2008: 73)

Karjalaiset kaverit sanoo *mie*, lahtelaiset taas että *mä*, Lappeerrannassa painotetaan *ii*:tä enemmän. (Lahti, Kantoluoto 2007: 50)

(4) murteen puhumisesta yleensä

Kuitenkin erityisesti etelä-pohojalaasten kanssa tulee usein oikein painotettua omaa murretta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 62)

Myös jos haluan ilmaista tiettyä asiaa painokkaasti ja vahvasti painotan lauseeni pohjalaisittain! (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 34)

Ks. **painotella, painotus**.

Vrt. **korostaa, leventää, painottua**.

-painotteinen

Se [Helsingin slangi] on kauheen ruotsalaispainotteista, että pitäis osata ensin ruotsi, josta sitte kääntää suomeks. Kaikista omin kieli. (JY 2004)

Suuri osa Länsi-Suomesta (myös Etelä-Suomi ja Pohjanmaa) kirjakielipainotteista, kirjakielen tyylistä. Kirjakielisyyksiraja jossain Seinäjoella. (Vantaa, JoY 2007)

[Turussa ja Raumalla] puhe on töksähtelevää ja konsonanttipainotteista, esim. *toist pualt jokke*. (Kuopio, JoY 2000)

Hauskan kuuloista mielestäni [kotimurre]. *H*-painotteista, eli *tulhan, menhän olhan*. (Veteli, Isomötönen 2008: 32)

[Pohjanmaan murre] vokaalipainotteista, lisätään tavuja (*kolome*). (Helsinki, HY 2002)

Ks. **-pitoinen, -voittoinen**.

painottua puhetavasta, kielimuodosta, kielenpiirteistä

No vanhemmil ihmisil ainakii murre ni, painottuu paljo enemmän – – mitä tota, lapsil. (Rauma, NPM2)

Kieli saattaa painottua tiettyyn murteeseen jos on pidempiä aikoja tiettyssä seurassa tai kaupungissa. (Arve 2002: 39)

Ehkä jotkut sanonnat ja sanat ne on mitkä enemmän painottuu sitte, ajam myöte [oman puhekielen muuttuessa]. (Helsinki, NPM2)

Kyllähän sitä *ää* ja, *ää* ja noi *ööt* kaikki painottuu silleen kummasti että [Jyväskylän puhekielessä ja

kaupungin nimessä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **korostua**.

Vrt. **painottaa**.

painotus, painostus

(1) murrejärvyistä, murteellisesta puhetavasta

Kyllähäm puhe tietenkin kaikkine, vivahteineej ja painotuksineen ni, antaa niinku ensimmäisen, kuvan ihmisestä ja, ja ensimmäine ennakkokäsitys, tällä tavoin tietenkin saadaan, luoduksi että – –.

(Kuopio, NPM2)

Tyyli puhua ja niin, nopeus ja, painotukset, ja, jättääkö pois jotain sanoja nin [siitä erottaa ulkopaikkakuntalaisen]. (Helsinki, NPM2)

Kyllä silläki [asuinkaverilla] oj joskus semmosia hassuja – –, hassuja painotuksia. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Eihän ne [opiskelukaverit] kauheen sil tavalla voimakkaastis sitä [murrettä] puhum mutta että kumminki että painotuksessa ja semmosessa tulee kumminkij ja jossain sanoissa selvillem mutta – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyl sen [muualta tulleen asiakkaan puheesta] huomaa kyl se niinkuv vähä on jotenki erilaista että, se on se painostus ja, ja niinku, toi puheen tempo on niinkus sittem monta kertaa josta niinkut toinem puhuu nopeempi ja toise – – siis hitaammassa temmossa ja noi. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) eri aluemurteiden eroista

Tuntu kuin länsisuomalaisen puheessa ei olisi lainkaan painotusta. (Laitila, JoY 2007)

Nys se tullee! Puhhuu niin ku kirjojetaan, mut painotus on erilainen [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

[Pääkaupunkiseudun murteissa] ei erityispiirteitä, korostuksia eikä painotuksia. (Helsinki, HY 2002)

[Karjaan murre] eroaa pääkaupunkiseudun kielestä painotuksellaan. (Espoo, HY 2002)

Jotenkip painotus on erityyppinem mum mielestä [savolaisilla]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Puhekielen painotus [Jyväskylässä] tosin on kirjakielestä poikkeava. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 50)

(3) kielenpiirteistä, sanoista, äänneistä

[Turun seudulla on] tavujen painotus erikoinen. (Helsinki, HY 2002)

[Olen kiinnittänyt huomiota] hämäläisten harkintaan sanoja sanottaessa, pohjanmaalaisten painotukseen sanojen eri tavuille. (Sulkava, Lignell 2007: 101)

[Etelä-Pohjanmaan murteessa] painotus alkutavussa, käytetään kaksoiskonsonanteja: *puhhuu*.

(Kuopio, JoY 2000)

Yleensä *minä*-sana tai konsonanttien painotus [kiinnittää murteessa huomiota]. (Arve 2002: 49)

Länsimurteissa ylimääräisiä konsonanteja, itämurteissa painotus vokaaleissa. (Vantaa, JoY 2007)

Sillon kus se puhutaam *minä* ja *sinä* puhutaan sillä savom painotuksella niin sillon se on semmosta kieltä kyllä mitä *minä* en sulata. (Jyväskylä, NPM1a)

Sanon esim. *mä, sä*. Puheessani kuulemma keskisuomalainen sanojen painotus. (Arve 2002: 16)

Ks. **painottaa, painotusero**.

Vrt. **korostus, paino**.

painotusero

Tampereella sanotaan *nääs* ja *rario*, niil on myös painotusero, ne sanoo *Tampereelt*. (Lahti, Kanto-luoto 2007: 40)

[Pohjois-Karjalan murteessa on] painotusero Karjalan murteeseen nähden. (Lemi, Palander 2004)

paistaa puhettavan piirteistä

Niinsanotun koulutetun tyyppin niin kyl sem pitää yleiskieltäkin osata nii ettei se puhu, vaikka vieraita kieliä sillä tavalla et se murre paistaa siitä läpi että, siit pitäs ehkä päästä' 'eroonki siitä murteesta kun on tarvis. (Helsinki, NPM2)

On selvästi ihmisiä joittenka kielenkäytöstä paistaa läpi se että he eivät ook käynyk kouluja. (Helsinki, NPM2)

Lapuan murteesta paistaa jollain tavalla sellainen rehteys ja isot linjat. Sanotahan niinku asiat on. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 10)
Syn. **kuultaa, kuulua, näkyä**.

pajatus

[Karjalan] murre on iloista pajatusta. (Lappeenranta, JoY 2000)
Vrt. **hölötys, höpötys, koilatus, kälätys, molotus, papatus, päletys**.

pakkosuomi yleiskielestä

Tietenkis sitte on yks, hyvin tärkeä asia tämmönen opetettu, puhe. Esimerkiks opettajat ja tämmöset joitten on tavallaam pakko puhua, pakkosuomia, tätä ihan, äidinkieltä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 36)

paksu voimakas, leimallinen (murteesta)

Raunalaiset varova murteen käyttämistä (murre on niin paksua, ettei sitä ymmärretä). (Turku, TY 2009)
No s-on [Savon murre] semmosta levijjää ja vähä liijan semmosta paksua välillä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 57–58)
Semmosissa paikossa minä, ajatteleisi ja yllesät tuola virastoissa ni – esmerkiksi paksu savolaisuus ei siinä tulev vaikka [on savolainen]. (Kuopio, NPM2)
Kuitenkin hyvin paksu murre voi karsia [murteella kirjoitetun kirjan] lukijakuntaa. (Turku, TY 2009)
Syn. **syvä, vahva, vankka, voimakas**.
Ks. myös **leveä**.

palauttaa (murre)

Itelläni on ollu iha sama vastaavallisesti että oon pyrkiny sitä [murretta Helsinkiin muuttaessa] muuttamaa, heti. Kun että taas nyt nyt ajattelen toisin päin elikkä pyrin palauttamaan sitä [murretta]. (Helsinki, NPM2)

paljastaa murteiden tunnistamisesta

Et murre paljastaa kyl [kotipaikan]. (Rauma, NPM2)
Ehkä juuri murre' on se joka parhaimmin niinku paljastaa [kotipaikan]. (Turku, NPM2)
No kyllä se, se puhetyyli nin se on, aika paljastava [raumalaisten ja muiden tunnistamisessa]. (Rauma, NPM2)
Karjalam puolesta oleva ihmise erottaa. Ja etelä, eteläm murteet tosin niitä ei erotat toisistaam mutta se paljastaa sen että se ihminen on tuolta etelästä päin. (Kuopio, NPM2)
Syn. **kavaltaa**.

paljonpuhuva

Yleensä murteessa siin-o hirvee ilmeikkäitä sanontoja ja, paljompuhuvia semmosia, kirjakielihä o oikeestaa aika kuivaa, eiks-oo? (Jyväskylä, NPM1a)

panna lisätä (äänteitä)

[Pohjois-Karjalan murteessa] pannaan ylimääräisiä konsonantteja tai vokaaleja, mitä mikin sana tuntuu tarvitsevan. (Rääkkylä, Palander 2004)
Mutta sitte kum me palijo pelleillään täällä kotona sitten niinkö perhheen kesken tätä Ete-lä-Pohojammaam murretta että panna se *ärrä* sinne [omaan puheeseen]. (Haapajärvi, Leipälä 2000:55)
[Lapin murteessa] jonnekin väliin pannaan *koh*. Liikunnan opettaja oli Lapista ja puhui siten, että lisäsi *koh*-tavun. (Valtimo, Palander 2004)
Jos on joku sana, [murteessa] väliin pannaan kirjaimia: *viäntää*. (Rääkkylä, Palander 2004)
Syn. **laittaa, lisätä, lykätä, pistää**.
Ks. myös **iskeä, survoa, sytkiä, tunkea, työntää, torkätä**.

papatus

[Savolaismurteissa] papatus, lupsakka, kummallinen puherytmi. (Turku, TY 2009)

Vrt. **koilatus, kälätys, molotus, pajatus, päläytys**.

parannella

Sitä koittaa sem mukaa aina sitte itekki, parannella [omaa puhettaan]. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **siistiä, siivota**.

paras kielimuotojen vertailussa

(1) yleis- tai kirjakielestä, murteettomasta kielestä

Sillon [asiakaspalvelussa] täytyy niinkup pyrkiäp puhumaan, mahdollisimman, jämpästi, asiallisesti, ehkä parasta suomee ja niim poispäi. (Jyväskylä, NPM1a)

Ja siell-oli [urheilupäivillä] näit keskisuomalaisi Jyväskylästä ja sieltä päi siis kotosin olevia ihmisiä, joiden pitäs nyt puhua siis parasta, parasta suome mitä siis, nyt puhutaa niinku Jyväskylä seudulla.

(Turku, NPM2)

(2) murteista

Tämä [murre] mitä on tottunuk käyttämmää nii se kuulostaa semmoselta parhaalta oikeestaa. (Leipälä 2000: 56)

[Rautavaaran murre on] sitä parrainta savolaista, mitä Savon kielessä on. (Rautavaara, Toivanen 2012: 15)

Ks. myös **hyvä, hyvemmin, parempi**.

parempi kielimuotojen vertailussa

(1) yleis- tai kirjakielestä

Etten mä nää että tämmönen, puhdas suomen kieli murteeton kieli et se olis, ehdottomasti parempi tai kauniimpi taikka. (Helsinki, NPM2)

No kyllä minä olen sitä mieltä kun kuulijakunnallep puhuu nii pitäis puhua parempaa et ihan täydellistä murretta ei voip puhua jos on ihan asijallista asijaa. (Turku, NPM2)

Onhan siinä esimiesasemassa [ero] niinku rehtorikin ni, yrittää virkansap puolesta puhua jotenkin parempaa suomea. (Kuopio, NPM2)

Jos ihminen on jonkuv verra esimerkiksi opiskellut nin kyllä hän, ilmeisesti, puhuu parempaa kieltä kun sellanej joka nyt on käyny ainoastaa kansakoulun. (Helsinki, NPM2)

Puhuisko ne sittep paremmij jokka o enempi lukenun niin kirjakieltä, sillai fiksummi. (Jyväskylä, NPM1b)

Mut ainaki siis [yritän puhua virallisemmassa tilanteessa] tuolla paremmalla, äidinkielellä että sitä slangii [ei] tuu, harrastettuu liikaa. (Helsinki, NPM2)

(2) murteesta

Kyllä minä pidäm murretta parempana kirjakieli on se on niin teennäinen. (Tampere, NPM2)

Ks. myös **hyvä, hyvemmin, paras**.

passiivi ks. **sinä-passiivi****pehmennys** murteen vähentämisestä

Ainoana tietoisena pehmennyksenä on sanojen loppujen *-ha* ja *-hä* päätteiden käytön vähentäminen, sekä sanojen loppuvokaaleiden muunnoksen vähentäminen. Esim. *Mennään (mennähän) tullaan (tullahan)* ja *menee (menöö) tulee (tuloo)*. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 47)

Ks. **pehmentää, pehmeys**.

pehmentää murteesta, liudennuksesta

Savossa Karjalan murretta on muutettu ja alettu tavallaan pehmentää muuhun Suomeen nähden. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Pyhäselässä ne pehmentävät *l*:iä, esimerkiksi että *puolenkymmentä niitä mehtoja olj*. (Joensuu, JoY 2002)

Ks. **pehmennys, pehmeys**.

pehmeys ääntämyksestä, puheen sävystä

Lappalainen pehmeys [Oulun murteessa]. (JY 2004)

– – ehkä siitä [Oulun murteesta] puuttuu se pehmeys, niinku kokohnan että ko on kaikkea ”*ookko nää*” ja semmosta aika, ehkä semmosta vähän lyhenneltyä, semmosta töksäyttelevää enemmänki. (Muonio, Törmänen 2009: 58)

Ks. **pehmeä**.

pehmeä, pehmyt

(1) eri kielimuodoista, varsinkin aluemurteiden vertailussa

Nuoret puhuvat kovasti vanhat pehmeästi. (Uvila, Hietava 2008: 82)

No ne [kouluja käyneet puhuvat] vähä pehmeemmin ja vähä hienotunteisemmin. (Helsinki, NPM2)

[Turun murteessa] käytössä sana *mää*, [murre] hyväilevän pehmeää. (Kirkkonummi, HY 2002)

Puhekieli on kauneinta Länsi-Suomessa, Porin alueella, koska puhekieli siellä [on] soinnillisesti pehmeämpää. (Imatra, Harjula 2003)

[Hyvinkäällä] ne puhuu pehmeämmin, puhe ei ole niin töksähtävää [kuin Vantaalla]. (Vantaa, HY 2002)

Ullavalta ja Toholammilta vaikutteita [Halsuan murteessa] vähän pehmeämpää, mutta aika samantyyppistä [kuin Vetelissä]. (Veteli, Björkbacka 2002: 36)

Lappajärvellä [murre] pehmeämpää [kuin muualla Etelä-Pohjanmaalla] ja Kauhavalla ylpeillään murteella, säilynyt hyvin. (Veteli, Björkbacka 2002: 41)

Itäsuomalaisen puheen tunnistaa pehmeästä nuotista ja ei-töksähtelevyydestä. (Oulu, JoY 2007)

Niinkun savolaiset kyllä heti erottaa kyllä siinä on, ja, ja karjalaiset [erottaa] ehkä se on niinkun semmosta pehmeempää, jotenkis se. (Jyväskylä, NPM1b)

[Kangasniemen murre kuulostaa] aika hauskalta ja pehmeältä. (Kangasniemi, Oja 2011: 24)

[Kainuun alueella] *uottaa* ’odottaa’, pehmeää murretta. (Lapua, JoY 2000)

[Keski-Suomen murre] pistää omalla tavalla korvaan mutta pehmeämpää kuin turku tai helsinki. (Turku, TY 2009)

Näinkil lyhyt matka nin, Korpilahellakis sieläki on – – se oj jotenkis sem-, pehmeempi ja – – lupsakkaampaa se puhe-, puhetyyli. (Jyväskylä, NPM1a)

[Etelä- ja Pohjois-Karjalan murre] pehmeä ja helposti tarttuva. (Turku, TY 2009)

[Kaunein murre on karjala] koska se on pehmyttä. (Joensuu, JoY 2000)

(2) äänneistä, kielenpiirteistä

$K \rightarrow g$ jne. [Rauman murteessa]. Tekee murteesta pehmeämmän kuuloista. (Rauma, Soini 2011: 51)

[Hämeessä on] pehmeä *r* ja *l*, rauhallinen puhe. (Vantaa, HY 2002)

Idässä on pehmeempiä konsonantteja. (Pori, JoY 2007)

Äiti puhuu pehmeämmillä *ällillä* kuin isä ja sen suku [tarkoittaa liudennusta: *ol*]. (Joensuu, JoY 2002)

Eikä siellä [Lapissa] sanota pehmeesti *kengät* vaan *kenkhät*. (Helsinki, HY 2002)

Mie on pehmeä, samoin *myö* on paljon pehmeempi kuin *me*. (Joensuu, JoY 2008)

Ks. **pehmeys, pehmeänuottinen**.

Vrt. **kova**.

pehmeänuottinen

[Kainuussa on] pehmeänuottinen murre. (Juva, JoY 2000)

Vrt. **pehmeä**.

pehmyt ks. **pehmeä**

peitellä (murretta, murrepiirteitä)

Tietenki on semmosia ihmisiä jotka koittaa peitellä sitä [murretta]. (Jyväskylä, NPM1a)

Jos oj joskus puhunukkis sitä [omaa murretta] jos se, jos se tuntuu hänem mielestä tyhmältä ni se koittaa peitellä jos se, jos he muuttaa johonkit toiselle paikkakunnalle, missä katotaa aika poikkeavaks se oma, oma entisem paikkunnam murren ni se, kyllä ne hyvim paljom peittelee sitä. (Jyväskylä, NPM1a)

Kun muutin Helsinkiin, halusin eroon *mie/sie* -sanoista, kai halusin peitellä murretta. (Sulkava, Lignell 2007: 67)

Syn. **peittää, piilotella, salailla.**

peittää

Mä oon kuullu hyvim monen sanova että ne häpeilee puhua omaa murrettansa ja, pyrkii sitä salailee ja peittämää. (Helsinki, NPM2)

Jos raumalaine on nin kyl ne [raumalaiset sanat] tulee väkisi siält et ei niit, voip peittää. (Rauma, NPM2)

Syn. **peitellä.**

Perhon murre

Vetelin murre – kotona, Perhon murre – serkkujen kautta, Itä-Suomen murteet – kavereista [tuttuja murteita]. (Veteli, Isomöttönen 2008: 51)

perinne

Mä sanon että on tietysti, noissa, murteissaki omat, omat tota noin, perinteessä ja [hyvä puoli kirjakieleen verrattuna] – – Kyllähän ne murteetki om paikallaan. (Helsinki, NPM2)

perinteellinen perinteen mukainen

Tämä murre on, on, tää o sellane perinteelline asija, joka on sitte säilyny polvesta polvee. (Turku, NPM2)

Että hauska että se [murre] säilyy. Et minusta nimenomaan Karjalam murre joka on tuommonen perinteellinen ni. (Tampere, NPM2)

Vrt. **perinteinen.**

perinteinen tavanomainen, tyypillinen

(1) murteista ja slangista

Käytän muunnettua Rauman murretta, perinteistä Rauman ”giältä” en osaa. (Rauma, Soini 2011: 30)

[Uudenmaan murre on] perinteistä suomen kieltä ilman murteita. (Hyvinkää, HY 2002)

Vanhemmat puhuvat perinteistä vetelin murretta. (Veteli, Björkbacka 2002: 43)

[Oulun murre] kuulostaa kaupunkimaisemmalta, ei niin perinteistä [kuin Keski-Suomessa]. (Turku, TY 2009)

Perinteinen savolaismurre [Kuopion ja Mikkelin seudun savolaismurre]. (JY 2004)

Se [puhe Sörnäisissä] muuttuu ns. yleisestä slangista perinteiseksi stadin slangiksi. (Vantaa, HY 2002)

(2) murrepiirteistä

Jopa perinteiset *mie* ja *sie*-ilmaukset tarttuvat [muiden puhekielestä] sekä pohjoisen tuplakonsonantit tyyliin *mennee*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 66)

Vrt. **perinteellinen.**

perisuomalainen pohjalaismurteista

Pohjanmaan murre voi olla perisuomalaista. (Ylämaa, Palander 2004)

[Lapuan] murre on aika lailla miehinen ja perisuomalainen puheenparsi. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 12)

Vrt. **perussuomalainen.**

periä

Joo ne [lapset] puhuu – – sammaa murretta mitä Kuopiossa puhutaa. Nii et ei se, ei ne oop periny mittää, savvoo eikä karjaloo [vanhemmilta]. (Kuopio, NPM2)

persoonallinen

(1) eri kielimuotojen käytöstä yleensä

Kyllä se [oma puhekieli] on omalla tavallaan persoonallisesti väritynyttä kirjakieltä se on minä sanoisin. (Helsinki, NPM2)

Et kyl mum mielest kirjakielessäki pitää ol jotain persoonallist jotain sellast vivahdetta että nyt minä puhun eikä kuka tahansap puhu. (Rauma, NPM2)

Ei haittaa vaikka puhuttaisiin enemmänkin [murretta], persoonallista, elävää kieltä. (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

(2) eri aluemurteista ja slangista

[Rauman murre on] persoonallisoin, omaa sanastoa, erilainen puheen kulku. (Espoo, HY 2002)

Muilla paikkakunnilla kaikkien ihmisten puhe kuulostaa aika samanlaiselta (ainakin ulkopaikkakuntalaiselle). Helsingissä on persoonallisempaa. (Helsinki, HY 2002)

Se [Lapuan murre] on persoonallisen kuuloista ja se on se kieli, jonka olen itse oppinut ja lapsesta asti puhunut. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 14)

[Savon murre on] persoonallisempaa murretta kuin Etelä-Karjalassa. (Lemi, Palander 2004)

Niill-o [uukuniemeläisillä] ihan semmonen oma persoonallinen tyyliensä siell-on, jo ääntämisessä on semmosta – –. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **henkilökohtainen, yksilöllinen.**

persoonallisuus murteen käytön kuvauksissa

Se [murre] om must, osa niiden persoonallisuut sinänsä. (Rauma, NPM2)

Murteet rikastuttavat elämää ja antavat ihmisille persoonallisuutta. (Sulkava, Lignell 2007: 104)

Se [murteiden käyttö] on niinku tietylläist persoonallisuutta. (Helsinki, NPM2)

Ks. **persoonallinen.**

peruskarjala

[Etelä-Karjalassa] ei hirveästi vääntöä. Puhutaan normaalia peruskarjalaa. (Lappeenranta, Harjula 2003)

peruskieli kirjakielestä, murteettomasta kielestä, omasta puhekielestä

Eiks kirjakieli nyt oos se, niin kutsuttu peruskieli. (Helsinki, NPM2)

[Suur-Helsingissä kuulee] enemmän slangisanoja, muuten peruskieltä, kirjakielen oloista. (Luumäki, Palander 2004)

[Puhun] virallisissa tilanteissa ”peruskieltä”. (Arve 2002: 33)

[Jyväskylän] peruskieli om puhtainta suomen kieltä mitä minä oon, mitä paikkakuntia kiertänyj ja, tutustunu. (Jyväskylä, NPM1b)

Et niinko se, peruskieli et sillon ku mä puhun iha vapaasti – – ni kyllä se, suhtkoht samaa om mitä se on ollut, lapsena. (Turku, NPM2)

Siinääh se sitte se slangikii lähtee pikku hiljaa pois sieltä [ympäristön vaikutuksesta] et. Täytyy tullat toimeen sitte, jollaim peruskielellä. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **peruskirjakieli, perussuomi, perusyleiskieli.**

peruskirjakieli yleiskieli

[Etelän murre on] lähellä peruskirjakieltä. (Eno, Palander 2004)

Imatralla *miä, siä*, muuten peruskirjakieltä. (Outokumpu, Palander 2004)

Vrt. **peruskieli, perussuomi, perusyleiskieli.**

perusmuoto yleiskielisistä äänneasuista ja muodoista

He [eteläpohjalaiset] eivät käytä [yleiskielisiä] perusmuotoja, *tiäräkkö*. (JY 2004)

Vrt. **perussana.**

perusmurre

Tampereella on oma murteensa. Selkeetä perusmurretta. (Taipalsaari, Palander 2004)

Tulee mieleen, että Oulun murre kattaa koko tienoon, se on ikään kuin perusmurre alueella, kombinaatio kaikista lähialueen murteista. (Vantaa, HY 2002)

Vrt. **peruskieli**, **perusslangi**, **perussuomi**.

perusmurrešana

Varmaan osa rytmistä ja perus murrešanoista [säilynyt omassa puheessa], kuten *poijjat* ym, joita ei pysty hevillä muuttamaan yleiskieliseksi. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 43)

Ks. **murrešana**.

perusolemus

Joku säilyttää sen, omaperäisyytesäj ja sen, sem perusolemuksesas siitä huolimatta vaikka hän, kuinka, koulutetaaj ja kou-, kouluuntuu lisää – – ni se perusolemus niinkun kielessä ja, muutenkin säilyy. (Jyväskylä, NPM1a)

peruspohja puhekielen taustasta

Mutta peruspohjana on kuitenkin tämä [kieli], jota minä nykyäänkii käytän nii, se ol' peruspohjana [työssä]. (Kuopio, NPM2)

Syn. **pohja**.

Ks. myös **perustua**, **pohjautua**.

peruspuhe

[Etelä-Suomessa] aika peruspuhetta. (Turku, TY 2009)

Syn. **peruspuhekieli**.

Vrt. **perusmurre**, **perusslangi**.

peruspuhekieli

Peruspuhekielen ymmärtää missä tahansa, mutta jos on eri sanoja eri tarkoituksiin, ei välttämättä ymmärretä. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

[Jyväskylän murre on] kohtalaisen selkeää, peruspuhekieltä. (Turku, TY 2009)

Syn. **peruspuhe**.

Vrt. **perusmurre**, **perusslangi**.

peruspääkaupunkiseutulainen

[Pääkaupunkiseudun kielestä:] Apua, öö – peruspääkaupunkiseutulaista kieltä, ei mitään murretta, heh, me puhutaan niinku suomea. (Espoo, Vaattovaara–Soininen–Stojanov 2006: 234)

Vrt. **pääkaupunkiseutulainen** (subst.).

perussana yleiskielen sanoista tai niiden murremuodoista

Perussanoista muunnelmia, lähteä = *lähtä*, *mää* [Oulun murteessa]. (JY 2004)

No *myö* ilimam muuta *myö* ja *työ* on on et kyllä minä arkikielessä puhun ihan, ihan näitä perus-, perussanoja käytän. (Kuopio, Törnqvist 2004: 47)

Vrt. **perusmuoto**.

perusslangi

[Puhun] nykynuorten perusslangia. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **perusmurre**.

perussuomalainen

[Puhun] *mä*, *sä* -kieltä, perussuomalaista. (Joensuu, JoY 2002)

Vrt. **perussuomi**.

perussuomi murteeton puhekieli, yleiskieli

Hämeen murre ei ole mitenkään erikoista kieltä. Perussuomeen verrattuna sillä ei ole paljoakaan ominaispiirteitä. (Helsinki, HY 2002)

[Lapin murteet ovat] perussuomea, mutta saamea sekoittuu. Joikaamista *nunnuka nunnuka*. (Vantaa, HY 2002)

Savo on perussuomea, siitä ei erotu mikään piirre. (Lappeenranta, Harjula 2003)

[Haastateltava käynyt Keuruulla, jossa on] puhuttu aika perussuomea. (Taipalsaari, Palander 2004)

[Karjalan murre] on enemmän sekoitusta karjalan kielestä ja perussuomesta. (Outokumpu, Palander 2004)

Vrt. **peruskieli, perusyleiskieli; perussuomalainen**.

perustua murrepohjasta

No kyllähän se [oma puhekieli] Savom murteeseen perustuu mut ehkä sit-oj jääny aika paljo, haihtunu se savo siitä. (Helsinki, NPM2)

Syn. **pohjautua**.

Vrt. **nojautua**.

perustuttu

Eihän me [kangasniemeläiset nuoret] nyt ihan kirjakielellä puhuta, mutta en nyt sitä varsinaiseksi slangiksikaan kutsuisi. Ihan perustuttuja sanoja: *mä, sä, kuteet, makee, muijat, jätkät, rööki, amis, normi* yms. (Kangasniemi, Tiuhonen 2008: 20)

Ks. **tuttu**.

perusyleiskieli

Kieli on [Helsingin seudulla] perusyleiskieltä lukuun ottamatta joitain sanoja kuten *stendari* ja *dösa*. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **perussuomi**.

-peräinen kielen tai kielenpiirteiden taustasta

Saattaa tullaj jotai, vähä savo, murrepperästäkiv välillä [omassa puheessa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ihme sanat, joita muut ei tunnista tai jotka on ruotsalaisperäisiä [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Savoperäistä 'keskisuomee' [Jyväskylän puhekieli]. (Arve 2002: 62)

Muutamia semmosia, sanoja on että nin ne on, niinku tamperelaisperäisiä [Treen puhekielessä]. (Tampere, NPM2)

Länsimurteet on lyhkäsii ja itämurteet on lähinnä karjalais- savolaisperäisiä. (Rauma, NPM2)

[Kuopion alueella] jotenkin kovempaa, *k*-peräistä murretta verrattuna omaan [Juuan] murteeseen. (Juuka, Palander 2004)

Ks. myös **omaperäinen, vierasperäinen**.

Peräpohjolan murre

Ja saattaa Pohjolan, Peräpohjolan murretta ja semmosta, niin kuulla [junassa]. (Tampere, NPM2)

Syn. **Pohjolan kieli**.

pidennellä äännevuoksesta

[Turun murteessa] lyhennellään sanoja ja, Pohjammaalla taas pidennelläj ja venytellä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

[Pohjanmaalla] ihan omanlaisensa murre. Pidentelevät vokaaleja [vrt. *sellaanen*] ja käyttävät paljon *h*:ta. (Mikkeli, JoY 1998)

Syn. **pidentää, pitkittää**.

Ks. myös **venytellä, venyttää**.

pidennys murrepiirteistä (mm. diftongien oikeneminen)

Väli-*h*:t ja vokaalien pidennykset (en nyt muista oikeaa nimeä) [kiinnittävät muiden huomiota] eli

välissä puhu melko *pohojalaasittain*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 40)
Syn. **pidentymä**.

pidentymä murrepiirteistä (mm. diftongien oikeneminen)

Pohjalaiset puhuvat jotenkin erikoisesti (kuten: vokaalin pidentymillä: *erikoosesti* = erikoisesti yms. (Kajaani, Rissanen 1999: 10)

Vokaalien pidentymät kuuluvat [omassa puheessa] sanaan kuin sanaan (*lähäretähän, minkälaanen*). (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 40)

Syn. **pidennys**.

pidentyä vokaalien muutoksista

Kouvolan jälkeen [länteen päin mentäessä] vokaalit pidentyy. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

[Etelä-Pohjanmaalla] vokaalit pidentyvät: *Isoontaloon Antti*. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **pitkittyä**.

Vrt. **lyhetä**.

pidentäminen

Sanojen pidentäminen erilaisin liittein, oudot sanat, *d*:n puuttumattomuus [kiinnittävät muiden huomiota]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 40)

Ks. **pidentää**.

pidentää murrepiirteistä

(1) erilaisista murrepiirteistä yleensä

[Turun murre on] päätteetöntä, mutta toisaalta sanoja venytetään, loppuja pidennetään. (Valtimo, Palander 2004)

Tampereella pidennetään sanoja, venytetään puhetta. (Helsinki, HY 2002)

Kaikkia sanoja pidennetään [Etelä-Pohjanmaan murteessa]. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 39)

Itämurteissa sanoja pidennetään ja lisätään niihin ylimääräisiä äänneitä, mikä saa puheen kuulostamaan ”vääntyvältä”. (Helsinki, JoY 2007)

(2) geminaatiosta

Sanat on ”pidennettyjä”. Oulun murteessa on monesti 2 konsonanttia yhden sijaan. (Oulu, Vähälä 2005: 21)

Pohjoissuomen murteet: *h*:n päälle puhuminen, pidennetyt kirjaimet, *läjään, lukkee, pella*. (Halsua, Isomöttönen 2008: 42)

T:tä ja *k*:ta *sanottaan* tuplat, pidennetään [savossa]. (Liperi, JoY 2002)

(3) muista murrepiirteistä

[Pohjanmaan murteessa] lisätään ja pidennetään vokaaleja: *meillä Pohjanmaala on sellaanen...* (Eno, Palander 2004)

[Tampereen murteessa] *morjens*. *r*:ää silleen pidentää. (Lemi, Palander 2004)

Kaustislaiset käyttävät paljon *s, h* -kirjainta sanoja pidentäen [*menhään*]. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 41)

Itäpuolella monikkomuotoja pidennetään (esimerkiksi *kahvikuppiloisia*). (Laitila, JoY 2007)

Syn. **pidennellä, pitkitellä, pitkittää**.

Ks. myös **venytellä, venyttää**.

piilotella

Mutta eihä sitä [murretta] enää tartte piilotella koskei sitä enää olekkaan se mänee luontojaam meinaan paremmin niinkun kirjakieltä niinkun tavallinen tai tavallinen niinkun kansankieltä em mä tiedä kirjakieltä niinkun mutta. (Tampere, NPM2)

Syn. **peitellä, peittää**.

Ks. mtös **karttaa, välttää**.

piirre

(1) murteista yleensä, murreäsvystä

Onhan murteet mielenkiintoisia piirteitä kielessä. (Arve 2002: 69)

Murteet ovat mielestäni todella mahtava, kieltä rikastuttava piirre ja todella toivon, että ne eivät koskaan häviä!! (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 26)

Minusta esimerkiksi Vuokko Öst- taikka mikä Vuokko Niskanen puhuu niin tyypillistä Keski-Suomem puhetta että sitä, se rytmi on hyvin tyypillinen – – siinä on jäännyt se keskisuomalainen piirre mikä, monilta häipyy. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) murrepiirteistä

Ehkä siihen [nykyiseen puhekieleen] kuuluu sitte jotaki piirteitä kaikista murteista tai jotai tällasta. (Helsinki, NPM2)

Usein hyvinkin jää tiettyjä piirteitä siitä puheesta [muista murteista Suomessa liikkua]. (Helsinki, NPM2)

Mutta toisaalta tähän helsinkiläiseen kieleen sisältyy sellaisia piirteitä jotka eivät ois suinkaan tyypillisiä murteelle. (Helsinki, NPM2)

En ole tietoisesti pyrkinyt eroon mistään [lapualais-] murteeni piirteistä. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 44)

Selvin Etelä-Pohjanmaan murteen piirre on se, että puhutaan leviää. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 38)

Joskus huomaa, jos käytän puheessani jyväskyläläisiä piirteitä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

Keski-Suomen murre on epätasapainossa, koska siinä yritetään yhdistellä piirteitä muista murteista. (Joensuu, JoY 2000)

Tiettyjä piirteitä [kuopiolaisessa] kielessä omi mutt-ei ne niin hirveev voimakkaita oo. (Kuopio, NPM2)

No ei [oma puhekieli] varmasti mitään puhasta murretta mutta tuota, kyllä siinä joitakin semmosia savokarjalaisia piirteitä varmaa on. (Kuopio, NPM2)

Ks. **erityspiirre, karjalaispiirre, ominaispiirre.**

pikkumurre pienen alueen murre, paikallismurre

Ehkä jossai korkeassa asemassa olevat ihmiset nin, vois kuulostaa vähän omituiselta kun puhuis sitä jonkun paikkakunnan pikkumurretta. (Turku, NPM2)

[Globalisaation takia] pikkumurteille käy huonosti. (Taipalsaari, Palander 2004)

Vrt. **paikallismurre.**

pilata

Selvää suomenkieltä pilatahan [itäsuomalaisissa murteissa] vääntämisellä esimerkiksi sanassa *kaappi* ~ *kuappi*. (Seinäjäki, JoY 2011)

pilkata

Tätä [Turun] murretta pilkataan. (Tohmajärvi, Palander 2004)

Jos murretta puhuu [Helsingissä koulussa] niin kyllä pilkattiin kyllä, opettajaa myöten. (Helsinki, NPM2)

Helsinkiläisten puhekieltä pilkataan helposti muualla. Ehkä nasaalinen puhetaapa saa sen kuulostamaan ylimielistä. (Helsinki, HY 2002)

pilkkoa lyhentää

[Varsinais-Suomen murre] pilkkoo liikaa sanoja, ymmärtämisen kannalta. (Pyhäntä, JoY 2000)

Turussa katkastaan sanoja ja käytetään ihan ihme päätteitä, *Turus* tai *Turkuses*, pilkotaan sanoja ja sidotaan niit yhteen: *onksmulkukkasoittau*. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **katkaista, lyhentää, poikkaista, pätkiä, pätkäistä.**

pilkku puheen tauotuksesta ja jaksotuksesta

Suorapuheista [Porin seudun murre], kovistelua, nopeaa ilman pisteitä ja pilkkuja. (Ulvila, Hietava 2008: 51)

Ruminta suomea on semmoinen pissis-suomi, nuorten keskitasoisten alemman koulutustason naisten suomen kieli, jossa pilkut ja välimerkit on korvattu *vituilla* ja *ässä* sihahtaa silleesti ärsyttävästi. (Helsinki, JoY 2011)

piristävä

[Murteet ovat] piristäviä, säilyvät, mutta syntyy varmaan enemmän 'kaupunkimurteita'. (Arve 2002: 70)

Ks. **virikistää**.

pirteä

Itämurteet ovat pirteitä, kun taas pohjalaiset murteet ovat laveita ja verkkaisia. (Seinäjäki, JoY 2007)

pississuomi

Ruminta suomea on semmoinen pissis-suomi, nuorten keskitasoisten alemman koulutustason naisten suomen kieli, jossa pilkut ja välimerkit on korvattu *vituilla* ja *ässä* sihahtaa silleesti ärsyttävästi. (Helsinki, JoY 2011)

piste puheen tauotuksesta

Suorapuheista [Porin seudun murre], kovistelua, nopeaa ilman pisteitä ja pilkkuja. (Ulvila, Hietava 2008: 51)

Ks. **pilkku**.

pistävä

[Pääkaupunkiseudulla] *s* sihisee ja on pistävä, erityisesti nuorilla tytöillä. (Espoo, HY 2002)

Syn. **kärjistetty**.

Vrt. **terävä**.

pistää lisätä

[Saamen alueella] väliin pistävät *h*:ta. (Juuka, Palander 2004)

Pistetään *H* joka väliin [Rovaniemen murteessa]: Minä osthin authon. (JY 2004)

Syn. **laittaa, lisätä, lykätä, panna, työntää**.

Ks. myös **iskeä, survoa, sytkiä, tunkea, törkätä**.

pistää korvaan ks. **korva****pistää silmään**

Tampereelta tulevissa ohjelmissa ei niin kieli pistä silmään. (Joensuu, JoY 2000)

No, Pohjammaam murteen nyt tuntee et se pistää silmään kyllä heti. (Helsinki, NPM2)

Ks. **korva** (*pistää korvaan*).

pitemmyys

No Kuopijom murteessa minusta ni ainakkii se lupsakkuus on ihan, ja sanan pitemmyys. (Kuopio, NPM2)

pitemmälti

[Länsi-Suomessa, Pohjanmaalla] tekkeevät ylimääräsen tavun, puhuvat vähän pitemmälti. (Valtimo, Palander 2004)

Ks. **pitkästi**.

pitkitellä

Tampereella ne pitkittelee sanoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 48)

Syn. **pidennellä, pidentää, pitkittää.**

Vrt. **venytellä, venyttää.**

pitkittyä pidentyä

[Savon murteessa] viimeinen konsonantti pitkittyy (*mie ossoon puhuu suomee ja savvoo*). (Hyvin-
kää, HY 2002)

Syn. **pidentyä.**

Vrt. **lyhetä.**

pitkittyminen pidentyminen

[Etelä-Pohjanmaalla] sanan pitkittyminen, puhe on painokasta ja pönteä. (Imatra, Harjula 2003)

Ks. **pitkittyä.**

pitkittää murrepiirteistä

(1) erilaisista murrepiirteistä yleensä: *pitkittää sanoja, sanan loppuja*

Mie, sie, työ ja sanan loppua pitkitetään [Kuopion seudun murteessa]. (JY 2004)

Pohjois-Karjalan murre on huomattavasti ymmärrettävä. Sanoja esimerkiksi pitkitetään ja väännellään.

(Lappeenranta, Kohonen 2003)

On mukavaa, kun [omassa murteessa] sanoja ei pitkitetä eikä esiinny vieraita sanoja tai sanontoja.

(Lappeenranta, Kohonen 2003)

(2) geminaatiosta

[Savon murteessa] pitkittävät sanojaan, esim. *savvoo*. (Helsinki, HY 2002)

Sanotaan *Ennoon* kahella *n*:llä, pitkitetään. (Eno, Palander 2004)

(3) muista murrepiirteistä

[Turun murteessa] pitkittävät vokaaleja [jälkitavujen vokaalinpidennyksestä]. (Helsinki, HY 2002)

[Pohjanmaalla] pitkitetään sanojen loppuja, esim. *pohjalaaset*. (Espoo, HY 2002)

Pitkitän joitain sanoja (joskus siis) esim. *missä* → *mihinä*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 40)

Kuopiolaiset pitkittävät *i-* ja *j-*kirjaimia [tarkoittaneen mm. *kin*-liitepartikkelin vastinetta *onnii*,
pojattii]. (Veteli, Isomöttönen 2008: 42)

Syn. **pidennellä, pidentää, pitkitellä.**

Vrt. **venytellä, venyttää.**

pitkä kielestä ja kielenpiirteistä

(1) eri aluemurteista

[Turussa] murre pitempää, sanotaan *Turuust*. Mutta toisaalta ne lyhentellee sanoja ousvosti. (Valtimo,
Palander 2004)

Ulvilan murre on vielä hiukan lyhyempää kuin Porin. Kullaalla taas hiukan pidempää. (Ulvila,
Hietava 2008: 74)

[Etelä-Pohjanmaalla puhutaan] pitkää eteläpohojalaasta. (Veteli, Björkbacka 2002: 38).

Pitkää puhetta [Oulun murre]. (Oulu, Vähälä 2005: 31)

Itäsuomalaisen puhe on venyvää ja pitkää (*Kitteelle*). (Kauhava, JoY 2007)

(2) sananmuodoista, äänneasuisista ja äänneistä

Idässä puhutaan enemmän ja pidemmällä sanoilla. (Rovaniemi, JoY 2005)

Savossa sanat tuntuvat pidemmiltä ja se liittyy venyttämiseen. (Forssa, JoY 2005)

Jotkut sanat on [Oulun] murteessa paljonkin pitempiä kuin kirjakielessä. Esim. *pellaa, kylymä*

[yleisgeminaatio, svaavokaali]. (Oulu, Vähälä 2005: 39)

Selkein [Tampereen murteen] piirre on erikoinen *r*: se on painotetumpi ja pidempi kuin kirjakielessä.

(Espoo, HY 2002)

Pittää 'pitää', pitkät konsonantit [yleisgeminaatio]. Kaikki savolaiset sanat venyvät. (Mikkeli, JoY
2002)

[Etelä-Pohjanmaan murteessa] pitkä *o*: *mun veli on Nurmoosta* [*i*-diftongien oikeneminen]. (Vantaa, HY 2002)

[Pohjalaismurteissa] *tuloo, mänöö*, pitkiä vokaaleja [labiaalistuminen]. (Joutseno, Palander 2004)

[Turussa ja Varsinais-Suomessa on] pitkät *mää:t* ja *sää:t*. (Joensuu, JoY 2000)

(3) sanontoja puhetavasta: *vetää pitkälle, pitkän kaavan kautta tai mukaan*

No tota, ne [kuopiolaiset] vetää, vettää sillä lailla pitkälle jotenki ne sanat tulee, sillä lailla mennä *männöö* ja *tuloo* ja tolla lailla. (Kuopio, NPM2)

Itäsuomalaisten puhe tarinankertomista, yksinkertaisetkin asiat selostetaan pitkän kaavan kautta. (Hämeenlinna, JoY 2007)

[Kainuun] murre on pitemmän kaavan mukaista, ei nopeata eikä suoraviivaista puhetta. (Joutseno, Palander 2004)

Ks. myös **pitkästi, ylipitkä**.

Vrt. **lyhyt**.

pitkäsointuinen

Pronominit on pitkäsointuisia (esim. minä = *mää*, sinä = *nää* jne.). (Yli-Ii, Nieminen 2005: 50)

pitkästi murteista ja niiden piirteistä

Kyllä sitte kun asennoituu sillä tavalla että puhuu ihan selvää, selvää suomen kieltä vaan ja ja ääntää pitkästi loppuun saakka kaiken ni, ni siihen [yleiskieleen] niinkum paremmim pääsee sillon. (Rauma, NPM2)

Sanon tiettyjä sanoja nykyisin pitemmin (loppuun asti) eli en lyhennä niitä niin voimakkaasti kuin ennen. (Kymenlaakso, Laine 2006: 12)

Ehkä ne muuval sanoo niinko, pitemmi sanat, että niinko Läns-Suomessa niinko, niinko kaikki sanat on niinko lyhempiä. (Rauma, NPM2)

[Pohjalaisten murteessa] puhutaan pitkästi, esim. *oksentelevaisia deltalaisia* (ei *oksentavia*). (Turku, TY 2009)

Savon murteessa äännetään pidemmin, esim. *myö, työ, kovvoo*. (Vantaa, HY 2002)

Ks. **pitkä**.

pitkäveteinen

Savon murre [ruminta], koska se on liian pitkäveteistä ja junteudelta haiskahtavaa. (Turku, JoY 2005)

Vrt. **tylsä, yksitoikkoinen**.

-pitoinen

Kai se jonkiv verran on, kaupungilla niinku, toisellaista kieltä, maaseudulla enemmän murreppitosempaa jotenkis semmosta. (Jyväskylä, NPM1b)

Luulen et se [oma murre] on aika pitkällem myöskik karsiutunu. Et se eijj-oon niim murreppitonen enää. (Tampere, NPM2)

Semmonen äärimmäinen kirjakielem puhuminen [tiedotusvälineissä] eij-om musta paikallaam muttei myöskään ihan semmonen täysin slangipitonen. (Helsinki, NPM2)

[Pohjoismurteet:] Murre on *h*-pitoista, esimerkiksi *mithän*. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **-painotteinen, -voittoinen**.

pituus

Oulussa murre kulmikasta, sanojen pituuksia lisätään. (Oulu, JoY 2005)

pk-seutulaisittain pääkaupunkiseutulaisittain

Tulee mieleen SubTV, ATV [tv-kanava], kyl siel puhutaan pk-seutulaisittain. (Vantaa, HY 2002)

Ks. **pääkaupunkiseutulainen, pääkaupunkiseutumainen**.

pliisu

[Jyväskylän murre] laimeata, väritöntä, hajutonta, pliisua. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **hahmoton, kliininen, mitänsanomaton**.

pohja puhekielen taustasta

Vaan se tahtoo olla että se [tilanne], monta kertaa unohtuu et se sitte tulee se [puhe] mitä se on ni, se pohoja on ni. (Tampere, NPM2)

Sittet tommonem mitä televisiosta tuloo ja, mitä Helsingis puhutahaj jotta semmosta kyllä sekaantuu pikkuhiliaa ku, ei oo enää sellasta, pohojaa mistä se [murre] pursuaas. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Yleiskieltä [puhun], mutta uskon murteen olevan aina pohjalla. (Arve 2002: 18)

Ks. myös **peruspohja, pohjautua**.

pohjalainen (adj.)

Mun yks täti asuu Alavudella ja, siellä ku, on kuullun niill-om paljom pohjalaisempaa tää puhek ku esmes näillä tytöillä [alavutelaisilla opiskelukavereilla]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ainakiv vanhemmat ihimiset niin, puhuu hyvim pohjalaista [Jalasjärvellä]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Lapualle mentäessä puheeni muuttuu hieman pohjalaisemmaksi. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 60)

No, *pohjalaista* murretta hyvin harvon kuulee, täällä. (Jyväskylä, NPM1a)

Esimerkiks mulla siskotyttö oli Oulussa, se tuli oltua aikoinaan, siel tarttu tämä pohjalainem murre. (Jyväskylä, NPM1a)

Jotai sanoja on sellasia jotka tulee just pohjalaisista murteista ni, niistä nihiij joku kiinnittää huomijota monesti. (Helsinki, NPM2)

Ensiksi tulee se pohjalaine sana mielee ja sitte ei ei kelpaa ni sitte hakee sen hesalaisen, joka sitte om muka, se sopivin. (Helsinki, NPM2)

Jotta kylläpä seki on niim muuttunu eikä enää, enää puhu yhtää, pohojalaasestij jotta siihen on kaikkia hianouksia tullun nii – –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Syn. **pohjanmaalainen**.

Ks. **pohjalaisittain**.

pohjalainen (subst.) pohjalainen murre, usein eteläpohjalaisesta murteesta

Kyllä Jurvas on, puhutahav vähemmäm pohojalaasta kul Laihialla. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Se suamen opettaja puhuu, pohojalaasta kus se nyt on kait, onko se Kuartanehelta kotoosin. (Lapua, NPM1a)

Om pohojalaisia [opiskelijoita] jotka puhuu hyvil leveetä pohojalaista kun ne on tääläkim mutta – –. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Varsinkij jos kauemman on kotona nii alkaa puhuas sitä pohojalaista. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Kyllä vaimolta tuntuu tulevam pohojalaasta aika lailla ettei se niinkun tunnus siltä taas loppuvan kanssa että – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **pohjalaismurre, pohjanmaa, Pohjanmaan kieli, Pohjanmaan murre**.

pohjalaisittain, pohjolaisittain

Myös jos haluan ilmaista tiettyä asiaa painokkaasti ja vahvasti painotan lauseeni pohjalaisittain! (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 34)

Jos oot Pohjanmaalta, puhut tietysti ja oletettavasti *pohjalaisittain*. (Kuopio, JoY 2002)

Sunnuntaivekkarin toimittajamies puhuu pohjalaisittain. (Valtimo, Palander 2004)

Mikäli olisin muuttanut [Jyväskylän sijasta] Kuopioon, on varmaa että puhuisin enemmän pohjalaisittain. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 28)

Jos käyttäisin [slangisanoja], se kuulostaisi yhtä epävarmalta ja naurettavalta kuin että helsinkiläinen yrittäisi puhua pohjalaisittain. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Lappalaisten *h:n* korostuksiin [kiinnitän huomiota] ja *pohjolaisittain* puhuvat leveästi omaa murrettaan. (Sulkava, Lignell 2007: 103)

pohjalaismurre

Pohjalainen nyt o, pohjalaismurren nimittäm meil-om paljo pohjalaisia erottuu heti. (Jyväskylä, NPM1a)

Kuitenkin heti jos olen aistivinani asiakkaan puheessa pohjalaismurteen piirteitä alan vapautuneem-
min (ja tietoisesti) itsekin käyttää juuri sanojen venyttelyä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 59)
Syn. **pohjalainen** (subst.), **pohjanmaa**, **Pohjanmaan kieli**, **Pohjanmaan murre**.

pohjalaisuus murteen sävystä

No tää Pohjammaan [työ-] kaveri on säilyttäny pohjalaisuutensam melkein. (Jyväskylä, NPM1a)
Johan Konnevedellä rupee olemaan [puheessa] tämä, savolaisuus ja, ja, hiemam pohjalaisuus sitten
tuolta – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Jotkut sanoo ettei mun kielestä erota, ollenkaan sitä pohjalaasuutta mut, kyl mä itteni saan aika
useesti kiinnis siitä. (Helsinki, NPM2)

On tästä [Jyväskylän puhekielestä] niinkum pohjalaisuus karissup pois [jos vertaa Pihtiputaan
murteeseen]. (Jyväskylä, NPM1)

Vrt. **savolaisuus**, **pohjoissavolaisuus**.

pohjanmaa Pohjanmaan murre, eteläpohjalainen murre

Pohjalaisten kanssa puhutaan pohjanmaata. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 63)

Menen helposti sekaisin siinä, kumpi on savoa ja kumpi pohjanmaata. (Forssa, JoY 2005)

Syn. **pohjalainen** (subst.), **pohjalaismurre**, **Pohjanmaan kieli**, **Pohjanmaan murre**.

pohjanmaalainen (adj.)

Äitini käyttää puhuessaan pohjanmaalaista murretta. (Rauma, Soini 2011: 33)

Pohjanmaan kieli useimmiten eteläpohjalaisesta murteesta

Turun murrem Rauman murre, Tampereen murre ”*niinku*”, Pohjanmaan murre, Savon murre. Olen
kuullut puhuttavan kaikkia. (Uvila, Hietava 2008: 58)

Ettei se [kotona puhuttu kieli] ihan kuitenkaan semmosta ook ku oikeim Pohjammaam murre’ on.
(Jyväskylä-EP, NPM1a)

No mä puhun aiva tavallisella puhekielellä, en käytä *pohjanmaanmurretta* oikeen paljon. (Kauhajoki,
Harju-Panula 2010: 49)

Kyllähäm meijäm Pohjammaam murrekkik keleppaa [keskipohjalainen murre]. (Haapajärvi, Leipälä
2000: 55)

Jos Pohjammaam murretta puhuu [radiossa ja tv:ssä] ni ei kaikki ymmärräs sitä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **pohjalainen** (subst.), **pohjanmaa**, **pohjanmaalainen**, **Pohjanmaan murre**.

Pohjanmaan murre useimmiten eteläpohjalaisesta murteesta

Normaalia pohjanmaan kieltä [puhun], Halsuan murretta. (Halsua, Isomöttönen 2008: 27)

Ei tuntuisi mielekkäältä jos radiossa tai televisiossa puhuttaisiin, millon jotain Karjalan kieltä ja
milloin Pohjanmaan kieltä ja sattet taas Savon kieltä et jokainen kuuluttaja, puhuis omaansa. (Kuopio,
NPM2)

Syn. **pohjalainen** (subst.), **pohjalaismurre**, **pohjanmaa**, **Pohjanmaan kieli**.

pohjautua kielellisestä taustasta

Olettasi että ne [slangit] pohjautuu, enimmäkseen, suurin osa, vierasperäisistä kielistä – – siis
useimmista eri, vierasperäisistä kielistä [tulee sanoja]. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **perustua**.

Ks. myös **pohja**, **peruspohja**.

Vrt. **nojautua**.

pohjaväre pohjavire

[Muonion murteessa] siinä on siinä kielessä joku semmonen pohjaväre, joku se siinä on. (Muonio,

Törmänen 2009: 60)

pohjoiskarjala Pohjois-Karjalan murre

Tuusniemellä jotkut puhuu enemmän pohjoskarjalata ja kirjakielen puhujjiikii siellä on. (Riistavesi, JoY 2002)

Muualle muuttaneet kaveritkin puhuu vielä pohjoiskarjalaa ja tänne muuttaneet alkaa puhua *mie* ja *sie*. (Joensuu, JoY 2002)

Syn. **pohjoiskarjalainen, Pohjois-Karjalan murre.**

Ks. myös **karjala**.

pohjoiskarjalainen (subst.) Pohjois-Karjalan murre

Lapsellapset sanovat että mummi puhuu pohjoskarjalaista. (Joensuu, NPM2)

Syn. **pohjoiskarjala, Pohjois-Karjalan murre.**

Ks. myös **karjalainen** (subst.).

Pohjois-Karjalan murre

Erottuuhan toki [murteista], Pohjois-Karjalam murrej ja, Varsinais-Suomi erottuu ihan täydellisesti, ne om musta kaks jotka erottuu erittäin (hyvin). (Jyväskylä, NPM1a)

Pohjos-Pohjamaan taikka Keski-Pohjamaan murteen tuntee ja taas toisaalta Pohjos-Karjalan murren niin erottaa. (Tampere, NPM2)

Enempi se taittaa ollas sem Pohjos-Karjalam murrev vielä minulla. (Kuopio, NPM2)

Syn. **pohjoiskarjala, pohjoiskarjalainen.**

Ks. myös **Karjalan kieli, Karjalan murre.**

pohjoismurteet Pohjois-Suomen murteista

Paikallismurteet hävijää ja tulee itämurteet ja länsimurteet ja pohjosmurteet, ja Helsingin slangi. (Rauma, NPM2)

pohjoispohjalainen (adj.)

Siit-on [asuinkaverin puheesta] tarttunup pohjojoospohjajalaasia ihan tosta Oulun suunnan, sanontoja [omaan puheeseen]. (Jyväskylä-EP, NPM1)

Jotaki pohjospohjalaisia ja muita niitä *hoo*-äänteitä sieltä kyllä niitä löytyy [tunnistaa vieraan murteesta]. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **pohjalainen** (adj.).

Vrt. **eteläpohjalainen** (adj.).

pohjoispohjanmaalainen (adj.)

Täällä on huomattu just se, *lehemä* ja tunnistettu pohjoispohjanmaalaiseksi. (Oulainen, JoY 2002)

Vrt. **eteläpohjanmaalainen, pohjanmaalainen.**

Pohjois-Pohjanmaan murre

Pohjos-Pohjamaan taikka Keski-Pohjamaan murteen tuntee ja taas toisaalta Pohjos-Karjalan murren niin erottaa. (Tampere, NPM2)

pohjoissavo Pohjois-Savon murre

[Etelä-Savo on] kuten savoa, mutta huomiota herättämättömämpää kuin pohjoissavo. (Lapua, JoY 2000)

pohjoissavolaisuus

Minä luulin että, että se, pohjossavolaisuus on jo, kielestä vähä hävinny [Kuopiossa], kaupunkilaiselta jo. (Kuopio, NPM2)

Ks. **savolaisuus**.

pohjolaisittain ks. **pohjalaisittain****Pohjolan kieli** peräpohjalaisista murteista

Siis siel-on [peräpohjalaisissa murteissa] äärettömäm mukavia sanoja mitä on, mitkä ilimasee – – sanotaan nyt, puhtaalla suomella se ei niin suurta ilmasem mutta kun se [jokin asia] sanottaan sillä pohjois-, tai siis, Pohjolan kielellä ni se on, on on, paljon niinkur rikkaamman tuntunen kum puhdas suomi. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **Peräpohjolan murre**.

Vrt. **pohjoismurteet**.

poiketa kielellisistä eroista

Nythä ov viime aikana esiintyny televisiossa aika paljo sitä että, että halutaam poiketak kirjakielestä iha suorastaan. (Kuopio, NPM2)

Kyllä se kertoo sev verra että, tuo ihmine on, sieltä tai sieltä paikkakunnalta niin, puheessa, puheessa se kielenkäyttö sev verran poikkejaa Suomessakkiim meilä om monta murretta ni. (Kuopio, NPM2)

No aika paljom poikkeavaa [kieltä puhun] vielä kun koulukaverit samote on nyt työpaikalla että. Se on vielä poikkeavaa mut kuitenkin ni kovaa vauhtia om menemässä sammaa. (Kuopio, NPM2)

Syn. **erota, erottua, vipata**.

poikkaista katkaista

[Porin–Rauman murteessa] sanoja poikkaistaan (*tul* ja *men* pro *tulla* ja *mennä* useine taivutusmuotoineen). (Turku, TY 2009)

Syn. **katkaista, lyhentää, pilkkoa, pätkiä, pätkäistä**.

Vrt. **poikki**.

poikki

No se [Turun murre] on nii se on vaan katkonaista vaik se ois ihan kirjakieltä [tiedotusvälineissä] ni se on nii, se ol laakist poikki aina joka sana. (Turku, NPM2)

Vrt. **poikkaista**.

poistaa (äänteitä ym.)

Turun murteessa loput poistetaan sanoista, esim. *toist*. (Helsinki, HY 2002)

Must ne [raumalaiset] poistaa välillä jotain vokaaleja kun ne puhuu *gatkumnegärry* 'katso millainen auto'. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **jättää pois, tiputtaa**.

poistaminen

Lähinnä pääkaupunkiseudun alueen tapa [ärsyttävä], jossa sanojen päätteet tai taivutusmuodot jätetään kokonaan pois. (Lyhennykset ok, kokonaan poistaminen ei). (Rauma, Soini 2011: 56)

Ks. **poistaa**.

poistua murteiden ja murrepiirteiden väistymisestä

Porin ympäristöstä [murre] on poistunut tai ainakin harvinaistunut vanhentuvien sukupolvien myötä. (Ulvila, Hietava 2008: 84)

Oulussa → *Oulusa* kaksoiskonsonantti poistuu. (Oulu, Nieminen 2005: 52)

Syn. **hävitä, jäädä pois, kadota, kaikota**.

polina puhetavasta

S-on semmosta nopijjaa, polinnaa [etelähämäläisten sukulaisten puhe]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 74)

Vrt. **höpinä, mutina**.

poljento rytmi, muresävy

[Uudellamaalla] poljento helposti ärsyttää. (Outokumpu, Palander 2004)

Jos karjala on kälättävä murre, savo letkeä, niin Stadin kieli on poljennoltaan kumpuileva. (Outokumpu, Palander 2004)

[Savo-Karjalan murteessa] poljento on savoon viittaava. (Outokumpu, Palander 2004)

Vrt. **rytmi**.

polveileva rytmistä, intonaatiosta

[Pohjanmaan] murre on polveilevaa eli sisältää paljon konsonantteja sekä paljon taukoja sanan keskellä. (Helsinki, HY 2002)

Puheen sävelkulku idässä ehkä polveilevampi, länsimurteissa tasaisempi. (Turku, JoY 2005)

Vrt. **kumpuileva, pomppiva, pyörtelevä**.

pomppiva rytmistä, murteen sävystä

Yleinen piirre erikoiset äänenpainot. Turun liepeillä nasaali ja pomppiva. (Lappeenranta, JoY 2000)

Oulussa puhutaan hauskaasti, jätetään kirjaimia välistä ja se on sellaista pomppivaa. (Rauma, Soini 2011: 52)

Vrt. **kumpuileva, polveileva; ylös alas**.

ponteva

[Etelä-Pohjanmaalla] sanan pitkittyminen, puhe on painokasta ja pontevaa. (Imatra, Harjula 2003)

Olisiko se sitten savoa? Sitä kuulee lähinnä vanhemmilta ihmisiltä, siksi nuori ihminen ei osaa samaistua siihen. Se on niin pontevaa. (Raahe, JoY 2005)

Vrt. **jämerä, jämäkkä**.

popkieli

Siitä [tv:n ja radion nykyisestä kielestä] tulee semmone enemmän tai vähemmän pop-kieli, jota pyritään myös muuvalla, matkimaan et se lähtee kaikki siitä *moikka*-hommasta liikkeelle. (Helsinki, NPM2)

pori Porin murre

Murteet tarttuvat helposti niin, että esimerkiksi Porissa puhun poria. (Espoo, HY 2002)

En osaa erottaa, puhuuko joku raumaa vai poria. (Turku, TY 2009)

[Kouvolan murre] miellyttävä, jotain samaa kuin raumassa ja porissa. (Turku, TY 2009)

Syn. **porilainen** (subst.), **Porin murre**.

porilainen (adj.)

Turkulaine murre on ja yleensä porilainen on niin, tällasia, tällasia tällasia erikoisii murteita ni niit-ei voi sotkee mihinkää muuhun, muum paikkakunnam murteeseen. (Turku, NPM2)

Mut porilaine murre on siis rumaa mää sano vaik mää Porista [olen] se or rumaa, oikei porilaine murre, se or rumaa. (Rauma, NPM2)

porilainen (subst.) Porin murre

Kyl mä niinku porilaista varmaam puhu. (Rauma, NPM2)

Joo siinä [omassa sekamurteessa] on ihan – – raumalaista vissii ja merikarvialaista ja porilaista. (Rauma, NPM2)

Syn. **pori, Porin murre**.

Porin murre

Ulvilan ja Porin murre on tavallista ja ymmärrettävää. (Ulvila, Hietava 2008: 52)

Porin murteessa enemmän puhuttas täydellisemmin, sanotaan päätteet tarkemmin, puhuis ehkä vähän hitaamin [kuin Turussa]. (Vantaa, HY 2002)

Porin murteessa käytetään paljon *ä* kirjaimia. (Ulvila, Hietava 2008: 22)

On Porin murre aika selvää esim. jos vertaa vaikka Rauman murteeseen. (Ulvila, Hietava 2008: 53)
 Kyl Rauman murre on kyl ihan erilaine ku Porim murre. (Rauma, NPM2)
 Porin murre on ärsyttävää, löysää ja laiskaa. (Turku, TY 2009)
 Porin murre on kuitenkin ryhdikkäämpää kuin Rauman murre. (Helsinki, HY 2002)
 Ku ei siis kaikki niinku, Porim murretta, tait Turuj ja Porim murretta ni eihän kaikki [ymmärrä] se menee niin nopeesti että, ei jaksak keskittyä siihe [jos uutisia luettaisiin niillä]. (Kuopio, NPM2)
 Syn. **pori**, **porilainen** (subst.).

positiivinen

(1) murteiden käytöstä yleensä

Murteet on yleensä ihan positiivinen asia. (Arve 2002: 69)

Mie oon kokenus se iha positiivisena asijana [huomautuksen murteesta] koska se on tapahtunu yleensä muuvalla ku täälä Kuopiossa. (Kuopio, NPM2)

Et se om päivaston positiivista et tulee muitakim murteita nii voimakkaasti esille. (Rauma, NPM2)

(2) eri murteista ja niihin asennoitumisesta

[Oulussa] puhe kuulostaa positiiviselta. (Joensuu, JoY 2000)

Positiivinen reipas murre, rehti ja rehellinen [Itä-Suomen murre]. (Polvijärvi, Palander 2004)

Mutta aina se reaktio [Lapuan murteeseen] on neutraali tai positiivinen. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 11)

Vrt. **negatiivinen**.

poski puhua poskeen

Ne [Lapin murteen puhujat] puhuu niinku poskeensa, se ei tuu ulos asti, vaikee saada selvää. (Vantaa, HY 2002)

Vrt. **nenä**, **nielu**, **rintääni**.

prosodiikka intonaatio, äänensävy

Puheen prosodiikka muuttuu rikkaammaksi [n. 100 km:n päässä pääkaupunkiseudulta]. (Espoo, HY 2002)

pudota (pois) murteesta ja äänneaineksista

Ehkä toi, toi slangi Helsingist päin ni sekin tulee hiukan niingo nuoris paremmin tulee esille ja sit se vanhemmiten putto pois. (Rauma, NPM2)

Sanat lyhennetään [Turun murteessa], viimeinen tavu putoaa, esim. *mikäs* 'mikähän' (Turku, TY 2009)

Ks. myös **jäädä**.

pudottaa

[Etelärannikon murrealueella] sanojen lopusta pudotetaan usein pari kirjainta: *täällä* > *tääl*. (Espoo, HY 2002)

Syn. **jättää pois**, **poistaa**, **tiputtaa**.

puhdas

(1) kielestä yleensä, kirja- ja yleiskielestä, murteettomasta kielestä

Puhasta suomen kieltä sitä harva varmaa osaa. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyllähän se kaunista on kaikkien puhuu, ainaki suht koht kirjakieltä – – muttei ehkä ihan niin puhdasta sellasta. (Helsinki, NPM2)

Kyllä sen niinkun, huomaa, pidemmälle opiskelleissa että puhuvat, niinku puhdasta, suomen kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Esimiesasemassa olevat puhuvat [työpaikalla] puhtaampaa yleiskieltä lähempänä olevaa kieltä. (Kuopio, NPM2)

Kyllä siellä [Kangasniemellä], ku, savoov viittaavaa [puhutaan], mutta ei kumminkaa iham puhasta suomee. (Jyväskylä, NPM1b)

[Kainuun murre] ei poikkea hirveesti puhtaasta suomenkielestä. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 7)
Puheestani on tullut [Jyväskylässä] vähän ”puhtaampaa”. (Kymenlaakso, Laine 2006: 12)

(2) leimattomista murteista, erityisesti Jyväskylän seudun murteista

[Pääkaupunkiseudulla] ei *viännetä* eikä *kiännetä*. Puhutaan kirjakiellellä. Puhdasta suomea. (Nilsia, JoY 2000)

Mä-alueella luullaan, että *mä* on puhtaampaa suomea. (Taipalsaari, Kohonen 2003)

Kouvolan seudulla puhutaan puhdasta, kirjakielityyppistä kieltä. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Jyväskylän] peruskieli om puhtainta suomen kieltä mitä minä oon, mitä paikkakuntia kiertänyj ja, tutustunu. (Jyväskylä, NPM1b)

Silloin mikäli mä, muistan silloin, lapsuusaekana ni, tääll-oli [Jyväskylässä] aika puhasta puhekieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Minum mielestä täällä [Jyväskylässä] puhutaa aika puhdasta suomee. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllähän tiesti, jossain Korpilahella Jämsässä puhutaan kaikkein ehkä puhtainta suomen kieltä.

(Jyväskylä, NPM1b)

(3) ”aidosta” murteesta yleensä

Puhtaalla murteella on semmonen dokumenttiarvo ja ja ja erikoistilanteisiin sopiva. (Helsinki, NPM2)

Murteet ei pysyn niim puhtaana kun ne on, ollu aikasemmin ku ihmiset on asunu niinku, pysyny omalla paikkakunnalla. (Tampere, NPM2)

Kotonakis se kieli oli jo muokkautunuj jonkiv verra että se nyt eijj-ollus sitä, sitä, puhtaassa muodossa olevaa murretta, vaaj jo jonkuv verram muokkautunutta. (Kuopio, NPM2)

En puhu ihan puhdasta murretta, vaan puhekieleni on sekoitus yleiskieltä ja murretta. (Tuupovaara, Sarola 2004)

Varmaa iha jossaki rajaseuvulla on puhtaita murteita ja vanhat ihmiset sielläkkii [puhuvat niitä]. (Kuopio, NPM2)

Maalaiset puhuvat useimmiten puhdasta suomalaista kieltä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 51)

Nuorten kieli [on] yleiskielisempää, vanhemmilla puhtaampaa murretta. (Kontiolahti, JoY 2002)

(4) eri aluemurteiden ja slangin ”aitoudesta”

No kyl tää [oman puhekielen] täyty olla iham puhdast turkulaista. (Turku, NPM2)

Varmaan täält Raumankii ympäristöst löytyis kyllä vanhoja ihmisijä jotka puhuu ehkä aika puhdast murretta. (Rauma, NPM2a)

Se [Tampereen murre] ol lähinnä semmonel leveä. Siis mitääm puhdasta murrettahan se ei minum mielestä oo. (Tampere, NPM2)

Kun sieltä [kotipuolesta tulee] niin, siis, on joku joskus sanonukkij ja muutenki että kyllä sitä nyt taas puhutaan nii, *puhurasta Pohojammaam* murretta että. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Iham pienenä lapsena puhuin iham puhasta Savom murretta sitten koulussa puhuim puhasta kirjakieltä. (Kuopio, NPM2)

Eihän tämä [eteläsavo] edes ole puhdasta savoa. (Mikkeli JoY 2002)

No tää [Jyväskylän kieli] o siis tyypillisestik keskisuomalaista, aika puhasta murretta. (Jyväskylä, NPM1b)

Pohjois-Karjalan murre on puhtaampaa Karjalan murretta kuin Etelä-Karjalassa, jonne on tullut muita vaikutteita. (Ylämaa, Palander 2004)

Kymmenev vuotta sitten Karjalam murteenkin kuuli paljom puhtaampana kum mitä nyt kuulee, se oj jollakit tavalla seki sotkeentunu. (Jyväskylä, NPM1a)

No ei puhasta slangia puhuk kukaa [luokassa]. (Varkaus, NPM1a)

Ks. myös **puhtaasti, superpuhdas**.

Vrt. **aito, raaka**.

puhdaskielinen yleiskielinen

Poika, 7 vuotta, on aika puhdaskielinen: lähinnä joitain slangisanoja, kuten *tietsikka*, on tarttunut. (Liperi, JoY 2002)

puhdistaa (kielenkäyttöä)

Mä en taas usko että mä niim murteellisestip puhun et mun tarteis sitä jotenkii, sitte, puhistaat taik

kaunistellaj jossai, muussa tilanteessa. (Jyväskylä, NPM1a)

Ainakiit toi opiskelu sinänsäp puhdistaa, aika paljon sitä kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **huolitella, parannella, siivota, siistiä, sivistää.**

puhe murteesta, puhekielestä, puhetavasta

Kyllähän täällä tietysti on niisanottua helsinkiläistä puhetta joka poikkeaa muista murteista. (Helsinki, NPM2)

Mulle on, sanottu siitä, monestik kysytty että, puhutaanko Jyväskylässä semmosta puhetta kum minä puhun ni, mää sano et ”no en tiijä”. (Jyväskylä, NPM1a)

Ei se niitten kuopiolaistem puhe om muuttunus siitä yhtää [Jyväskylässä opiskelevien]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Hämeessä on] pehmeä *r* ja *l*, rauhallinen puhe. (Vantaa, HY 2002)

Tampereella pidennetään sanoja, venytetään puhetta. (Helsinki, HY 2002)

[Joensuussa on] jotain todella erikoista puhetta. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **arkipuhe, junttipuhe, lörtsypuhe, murrepuhe, hää-puhe, niinku-puhe; puhefonetiikka, puhenopeus, puhenuotti, puherytmi, puhetempo.**

puheenmurre

Ku tässä on nyt Kiuruveit ja Iisalamet Vieremät ja, tämä Kuopijo ja Suonejjoki näissäham muuttuu, hyvim paljo tämä, puhheemmurre monta sanoo on erilaista jotta s-eijj-ou, nii aina yhtä, sammoo.

(Kuopio, NPM2)

Syn. **kielimurre, murre, murrekieli.**

puheenparsi murre

Siellä [Hämeessä] on semmoinen, ihan oma puheenparsi kanssa, karkea ja hidas. (Imatra, JoY 1998)

[Lapuan] murre on aika lailla miehinen ja perisuomalainen puheenparsi. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 12)

Ks. **kieliparsi, puhekieli.**

puhe-ero murre-ero

Niitten kaupunkilaiste erot ov varmaa, pienemmät verrattuna niihim maalaiste, puhe-eroihi. (Jyväskylä, NPM1a)

puhefonetiikka

Ei se mua ainakaa ook kiusannum millälä lailla toi radijo eikä televisijo, toi puhefonetiikka, et kyllä ne aika mukavasti puhuu. (Helsinki, NPM2)

puhehienous

Minä en oos semmosiin kiinnittänä siihen puhehienouteen se enempää huomijota [puhuuko joissakin tilanteissa ”hienommin”]. (Kuopio, NPM2)

Ks. **hienous.**

puhekieli

(1) normittamattomasta kielestä yleensä

Mut toisaalt on sit [olemassa] kans semmonen niinku huolellinen kieli joka eij-oo ihan, ihan kirjakieltä eikä iham puhekieltä mut sil välillä sellast selkeetä kieltä. (Helsinki, NPM2)

Että mielellään sitä puhuu sitä ommaa puhekieltä. (Kuopio, NPM2)

[Puhun] sujuvaa puhekieltä, eli murretta ja kirjakieltä sekaisin. (Veteli, Björkbacka 2002: 14)

Jos on alkuperäinen tamperelainen nin kyllä sen erottaa puhekielestä. (Tampere, NPM2)

[Vanhemmista ihmisistä:] Käyttävät yleensä puhekieltä ja vanhaa murretta, josta jotkut nuoret eivät ymmärrä höykäsen pölähtämää. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 35)

(2) pääkaupunkiseudun puhekielestä

Puhun pääkaupunkiseudun murretta, en mitään slangia, vaan semmosta yleistä pk-seudun murretta,

mitä sanotaan puhekieleksi. (Helsinki, HY 2002)

Täällä puhutaan tavallista puhekieltä, ehkä vähän lyhennettyjä sanoja esimerkiksi. (Helsinki, HY 2002)

Puhun tavallista vantaalaista puhekieltä! (Helsinki, HY 2002)

Mä puhun, niisanottua melko sivistynyttä puhekieltä jossa on joskus piirteitä hämäläisestä joskus pieniä piirteitä karjalaisesta, murteesta. (Helsinki, NPM2)

En puhu murretta, vaan puhekieltä, johon on sekoittunut vaikutteita ympäristöstä, esim. toisista murteista (*mää* ja *sää*). (Espoo, HY 2002)

Nuoremmilla on siinä sekaantunut tätä uutta kieltä [Kuopiossa Savon murteeseen] lähinnä kai Uudeltamaalta tullutta, Helsingistä tullutta puhekieltä. (Kuopio, NPM2)

(3) norminmukaisesta tai virallisesta kielestä

Kirjakieltä kait ei puhutakkaas suoraav vaan se on, se on niinkun, puhekieltä. Puhuttua kirjakieltä om puhekieli näihä se oli. (Tampere, NPM2)

Eli siis että kieli tasottuu sen takija että tämmösissä viestivälineissä puhutaan, puhekieltä [norminmukaista]. (Tampere, NPM2)

Sillon [virallisessa tilanteessa] yleensä pitäisi koittaa puhua sitä... niinku sanotaan kirjakieltä ei tietystikään kirjoitettua vaan sanotaan nyt sitä... virallista puhekieltä sehän on nyt hiukav vapaampaa kuin, kirjoitettu kirjakieli. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **kieliparsi, puheenparsi, puhemurre, yleispuhekieli.**

puhemuoto

[Pohjanmaalla ja Oulussa] puhemuotoon [murteeseen] sekoittunut savoa. (Imatra, Harjula 2003)

puhemurre

Voihan se olla että herrolla on oma, puhemmurteensa. (Turku, NPM2)

Syn. **puhekieli.**

puhenopeus

Savossa puhutaan samalla puhenopeudella kuin meillä [Pohjois-Karjalassa]. (Liperi, Palander 2004)

Syn. **nopeus, puhetahti, puhetempo, tempo.**

puhenuotti

Tääll-o [Jyväskylässä] ilmeisestij jonkillainem puhenuotti sellanem mut varsinaista murretta eij-om mum mielestä. (Jyväskylä, NPM1b)

Korkeintaan olen joskus käyttänyt jyväskyläläisille tyypillistä puhenuottia eli painottanut sanoja eri tavalla kuin yleensä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 53)

Ks. **intonaatio, nuotti.**

puherooli kielenkäytön tavasta

Sielläkit tulee [opettajankoulutuslaitoksessa] semmonen puherooli että, sittek kum menee tunnillen nii huolittelee paremmin sen kielensä. (Jyväskylä-EP, NPM)

puherytmi

Puheesta [erottaa vieraspaikkakuntalaisen], ja, iham puherytmistä, miten nopeasti rakentelee lauseet ja miten nopeesti ne puhuu. Yleensä, ulkopaikkakuntalaisella o hitaampi, puherytmi. (Helsinki, NPM2)

[Etelä-Karjalan murre on] muuten samanlaista [kuin Pohjois-Karjalan] mutta puherytmi on nopeampi. (Eno, Palander 2004)

Ks. **rytmi.**

puhesanonta

Tietystis sitten tulee noita, puhesanontoja joissa tulee, hyvinki paljo päivittäiv virheitä [omassa puheessa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **sanonta**.

puhetahti tempo

[Kainuussa on] hidas puhetahti. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **puhenopeus, puhetempo, tempo**.

puhetapa

(1) yksilöllisestä kielenkäytöstä

Eihän nyt enää oon nii suuria eroja ihmisten puhettapojen välillä. (Helsinki, NPM2)

Ne [vanhemmat ihmiset] puhuu eikä ne häpeiles sitä puhumista et ne puhuu sitä omaperästä, kieltää että mitä ne o oppinu – ei ne niinkut täällä muutas sitä puhettapaasa. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä mull-o se tavallinem puhettapa minkä minä oo oppinu. (Tampere, NPM2)

Esimerkiks jos vertaan niinkun isäni ja äitini puhettapaa ni, on se [oma kieli] aika paljon erilaista.

(Turku, NPM2)

(2) tilannevaihtelusta

Mum puhettapa riippuu aika paljon niiku ihmisestä kenen kans mää juttele. (Jyväskylä, NPM1a)

Se puhettapakim muuttuu iha heti toisellaiseks [jos jännittää jossain tilanteessa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Koulussa ja kavereiden kanssa kieli tahtoo kyllä muuttua. Sen huomaa varsinkin silloin, jos menet esim. Helsinkiin ja olet siellä paikallisten kavereiden kanssa, niin luultavasti sama murre ja puhetapa tarttuu sinuunkin. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 70)

(2) alueellisista eroista

Kyl se aina vähä niinkum muuttuu se, murrekkii, ja puhettapa [eri paikkakunnilla] ja. (Jyväskylä, NPM1b)

Jos esimerkiks, tapaa jotain eteläsuomalaisia länsisuomalaisia itäsuomalaisia ja pohjoissuomalaisia ni, kyllä sen huomaa sen, puhettavassa sen eroavaisuudem mikä on että. (Jyväskylä, NPM1a)

Se [Helsingin puhekieli] on, jonkummainen, helsinkiläisten omaksuma, puhettapa joka on täällä niinkun syntyny tässä tietyssä rajatussa ympäristössä. (Helsinki, NPM2)

Varsinki jos on Savossa päin syntynä ni puhettavasta tuntee. (Kuopio, NPM2)

Syn. **puhumistapa**.

Vrt. **puhetyyli**.

puhetempo

[Eteläpohjalaisessa murteessa] nopea puhetempo. (JY 2004)

Syn. **puhenopeus, puhetahti, tempo**.

puhetyyli

(1) omasta tai vieraasta puhettavasta

Kyllä mää käytän sitä samaa puhettyyliä ihan, aina. (Jyväskylä, NPM1a)

Olen pyrkinyt säilyttämään vanhan puhettyylin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 6)

Nyt tulee kyllä aika kirjakieltä ensin on vähä jäissä tuo puhettyyli. (Kokkonen 2010: 40)

Jos jotai outoo kuulee nin kyllä sitä, vieraasee, puhettyyliin kiinnittää huomio. (Jyväskylä, NPM1b)

(2) eritaustaisten ihmisten puhettavasta

Kyllä täytyy sanoa että kyllä sitä puhettyylistä jotaiv voi päätellä [ihmisestä]. (Tampere, NPM2)

No kylä nuorilla ja vanhemmilla niin on erilaine, puhettyyli. (Tampere, NPM2)

Meillä on [töissä] kaks kaks nuorta, ja näitem puhekkielestä huomaa kyllä että, et on on ihan ihan oma puhettyylinsä nuorisolla. (Helsinki, NPM2)

Sitt-ov viel miehillä ja naisilla on erillainen, puhettyyli siis, ainaki täällä Helsingissä. (Helsinki, NPM2)

(3) tilanteisesta vaihtelusta

Tietysti, semmosessa seurassa jossa eij-ooos savolaisija muita nin, tulee tahtomattaam muutettuva sitä puhettyyliä sitten, että ei tulep puhuttua sitä oikeeta Savom murretta silloin. (Kuopio, NPM2)

Jotenki itestääm muuttuu, puhettyyli [erimurteisten kanssa]. (Kuopio, NPM2)

– – samoin töissä [tarjoilijana] on ”oma” puhettyyli. (Arve 2002: 34)

(4) murteiden käytöstä, aluemurteista ja slangista

[Murre] se on sitä, miten ihmiset puhuu, erilaisia puhettyylejä eli joku *vienttää* ja joku ei *viennä*. (Haapajarvi, Leipälä 2000: 16)

Hämäläiseen puhetyyliin olen tutustunut Sinikka Nopolan kirjoitusten kautta. (Veteli, Isomöttönen 2008: 53)

Joillain tamperelaisilla on semmoinen tietty, tietty puhettyyli. (Tampere, NPM2)

[Kaavilla, Tuusniemellä] siellä tulee jo omia sanoja ja puhettyyli muuttuu. (Liperi, Palander 2004)

Tietystihän se minun puhettyyli sieltähän [Keski-Suomesta Uraisilta] se juontaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Helsingin seudulla omanlaisensa puhettyyli: *mä, sä*. (Joensuu, JoY 2000)

Pääkaupunkiseudun puhettyyli ei istu suuhuni. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Porilaisten puheessa kuulee enemmän helsinkiläistä puhettyyliä [kuin maalla], mikä ei mielestäni sovi tänne! (Ulvila, Hietava 2008: 73)

Meill-oli – nelijännelle luokallet tuli yksi poika joka – sillo-oli just semmone, helsinkiläinen, puhettyyli. (Haapajarvi, Leipälä 2000: 30)

Vrt. **puhetapa, tyyli**.

puhtaasti

(1) kirjakielen puhumisesta

No, kyllä mä varmaa yritän aineskip puhuav vähän niinku, puhtaammij jotai kirjakieltä os mä jossakiv virastossa taikka opettajallep puhum mutta –. (Jyväskylä, NPM1b)

[Keski-Suomessa puhutaan] kirjakieltä, lausuvat sanat puhtaasti. (Vantaa, HY 2002)

(2) murteen tai slangin puhumisesta

No kyllä se [oma kieli] om muuttunu ainakin, en vois sanoa et puhun iham puhtaasti turkulaista näin kun yleensä ihmisten kanssa puhun. (Turku, NPM2)

No vanhemmat ihmiset tietysti, ainaki jos on kysymys Savom murteesta nim puhuvat täällä [Kuopiossa], puhtaammin Savom murretta. (Kuopio, NPM2)

Tietystij just tuo karjalam murre erottuu, on yks tyttö just, meijä ryhmässä ni se, puhuu iham puhtaastim *mie* ja *sie*. (Jyväskylä, NPM1a)

Huomaa iha selvästi et niinkuj joku toinen täällä, puhuu paljo puhtaammi [slanginomaista puhekieltä]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **puhdas**.

puhua

(1) kielimuodoista: *puhua jllak, jnk kanssa*

Vanhemmat ny osaa puhua, airolla murteella, muttei nuariso nykyään enää. (Lapua, NPM1a)

Maalla puhutaan enemmän murteella, erityisesti vanhemmat sanovat *mie* ja *sie*. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 46)

Hammaslahden taajamassa ja Joensuun Rantakylässä asuvan puheessa ei ole paljonkaan eroa, mutta esimerkiksi Saarivaarassa puhutaan niin murteella kuin olla ja voi. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 66)

Vuosikurssillani on muitakin eteläpohjalaisia, joiden kanssa puhun varmasti paljon leveämmin ja enemmän murteella. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 63)

Etelä-Suomessa kaupunkilaiset, ainakin nuoret, puhuvat niin slangilla, että ei siitä maalaistollo tahdo mitään ymmärtää. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 56)

Niinkuj jossakin koulussa ei vois, voit taas slangikielellä puhua – kyllä se ammatissa niinku sit, palveluammatti ni eihän siinä paranek kai slangikieltä puhua. (Jyväskylä, NPM1b)

Ehkä sitä enemmän yrittää puhua jotaki, jollakik kirjakielellä ja sillee [virallisemmassa puhelussa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyllä ne puhuu niinku vanhemmat puhuu enempi sitä murteen kansa. (Kuopio, NPM2)

(2) ääntämyksestä ja eri murrepiirteiden käytöstä

Jotkut ketkä on pohjoisemmasta Karjalasta saattavat sanoo inhottavasti vaik *tulloo*, kun tääl puhutaan [lausutaan] selkeesti joka kirjain sillein ku on että *tulee*. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

– ku joku muu mulles sanoo et sie puhut *mietä* et oot sie Tornioist (Kymenlaakso, Pigg 2006: 89)

Länsi-Lapissa nuoretkin puhuvat *h*:lla: *tulhaan, mänhään*. (Joutseno, Palander 2004)

Puhuvat *h*:n päälle [Rovaniemen murteessa]. (JY 2004)

Seppo Rätty puhui jotain murretta joka tapauksessa *r*:n päältä. (Lemi, Palander 2004)

Tamperelainen puhuu *ärrän* kanssa kovasti. (Tampere, NPM2)

Ks. **nenä, nielu, poski, rintaääni** (*puhua nenään, nielulla, poskeen, rintaäänellä*); **päälle, päältä** (*puhua jnk päälle*).

puhumistapa

[Raumalla ja Porissa] rauhallisempi puhumistapa kuin turku, joka on hermostunut ja töksähtelevä. (Turku, TY 2009)

Syn. **puhetapa**.

puiseva

Puisevaa ja tylsää, liian vähämurteinen [Kangasniemen murre]. (Kangasniemi, Oja 2011: 25)

Vrt. **kuiva**.

pulppuava

[Turun murteessa] lyhyitä sanoja, nopeaa ja pulppuavaa kieltä. Sanoja lyhennetään. (Saarijärvi, JoY 2000)

[Itäsuomalainen puhekieli] pulppuavaa, laulunomaista, ei töksähtele. (Hattula, JoY 2007)

[Etelä-Karjalassa] puhe on pulppuavampaa kuin Pohjois-Karjalassa. (Rovaniemi, JoY 1998)

Vrt. **rönsyilevä**.

puoli

Mut kuitenkin et se niinkun tämä murteellinen puoli [omassa puhekielessä] tai simmonen niin on, samaa [kuin lapsena]. (Turku, NPM2)

Ks. **murrepuoli**.

puolihelsinkiläinen (subst.)

Nyt mä puhun tämmöstä, puolihelsinkiläistä josta ei kukaa oikein tiedä mistä se on kotosi. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **puolislangi**.

puolimurre

Onks se [nuorten kieli Raumalla], jotain semmosta puolimurretta tai onks se jotain sitte joku heillä oma. (Rauma, NPM2)

Se ei oom mitään sellaista erikoosta enää niinku, ainakaan tuola, lukioh niin kaverien keskej jutellahan niin se on sellaista, niinkum puolimurretta. (Lapua, NPM1a)

Taidan olla jo kehittänyt sellaisen käytössä olevan puolimurteen, että en enää osa sitä muuttaa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 29)

Vrt. **puolisavo, puolislangi**.

puolisavo

Minäkim puhun semmosta puolsavvoo. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **kevytsavo, sekasavo**.

puolislangi

En puhu slangia, vaan puolislangia. Eroan muualta tulevista. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **puolihelsinkiläinen**.

puolitoistakertainen konsonanttien kestosta

[Etelä-Karjalan murteessa on] puolitoistakertainen konsonantti siinä missä Pohjois-Karjalassa kaksoiskonsonanteja. Pohjois-Karjalassa *pittää*, mutta Etelä-Karjalassa lyhyempi *t* tässä. Samoin *hernekkeitto*-sanassa *k* on puolitoistakertainen. (Joutseno, Palander 2004)

puolittain

[Kaupassa] niin tuli, täti kyselemmään, mattoja nin, ni häm puhu ihan tätä, keskisuomalaista tämmöstä, joka on niinku puolittain savvoo ja, ja puolittain kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

puoliväliin

[*Tikkari*, *telekkari* esimerkkeinä] ei se ollenkaa tule että se tulis se koko sana oikein sillai, niinkun se pitäs tulla, se jää niinkup puoliväliin toisinaa [nuorten kielessä]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Turun murteessa] lyhennellään sanoja, puoliväliin sanottaan. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Syn. **kesken**.

pursuta

Sittet tommonem mitä televisiosta tuloo ja, mitä Helsingis puhutahaj jotta semmosta kyllä sekaantuu pikkuhiliaa ku, ei oo enää sellasta, pohojaa mistä se [murre] pursuaas. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

putkahtaa

Edustustehtävissä huomaaan puhuvani aika paljon yleiskieltä, mutta tottakai aina joku sananen putkahtaa murteella. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 58)

Syn. **lipsahtaa**, **livahtaa**, **muljahtaa**.

putki (*sanoa putkeen*) ks. **sanoa****puute** puuttuminen

Siin-on [murteissa] se tietty rytmi ja, ja esimerkiksi kannakselaisilta juuri se loppuhenkosem puute ja muut semmoset –. (Helsinki, NPM2)

Ks. **puutteellinen**, **puuttua**.

puutteellinen puhekielestä

Ehkä se [oma tamperelainen puhekieli] om puutteellista kieliopillisesti tietenkim mutta. (Tampere, NPM2)

Ks. **puute**, **puuttua**.

puuttua

(1) äänteiden kadosta eri murteissa

[Länsimurteissa] monikon *t* puuttuu (*hyväp paika* → 'hyvät paikat'). Nuotista tunnistaa, että kyseessä on monikkomuoto. (Laitila, JoY 2007)

r:n korostus, viimeinen vokaali puuttuu [Turun murteesta]. (JY 2004)

Tai se tuntuu et sielt sanal lopusta ni, sieltä puuttuu jotain [Rauman murteessa]. (Rauma, NPM2)

Helsingissä puuttuu vokaaleja sanoista. (Joensuu, JoY 2005)

Lahden ja Heinolan seudulla puhutaan puhtainta suomea, *d:t* puuttuu. (Arve 2002: 17)

[Oulussa] sanoista puuttuu kirjaimia. (Helsinki, HY 2002)

[Lapin murteesta] vierasperäiset konsonantit puuttuvat, esim. *Ohvista* puuttuu *f*. (Helsinki, HY 2002)

(2) ominaisuuksien puuttumisesta murteessa

[Loimaalla] eivät puhu lyhentäen. Sävelkulku puuttuu. (Turku, TY 2009)

Porin ja Rauman murteet kuulostavat laiskoilta ja löysiltä. Niistä puuttuu selkäranka. (Helsinki, HY 2002)

[Hämäläisten murre] laahaavan kuuloista, jämäkyys puuttuu. (Joutseno, Palander 2004)

– ehkä siitä [Oulun murteesta] puuttuu se pehmeys, niinku kokohnan että ko on kaikkea ”*ookko nää*” ja semmosta aika, ehkä semmosta vähän lyhenneltyä, semmosta töksäyttelevää enemmänki.

(Muonio, Törmänen 2009: 58)

[Keuruulla ja Jyväskylässä] nimenomaan yleiskieli on vahvana puheessa vahvojen murrepiirteiden puuttuessa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 50)

Vrt. **jäädä**.

pyhärantalainen (adj. tai subst.)

Kyl se [oma puhekieli] ihan tätä raumalaist ja pyhärantalaist vaa on et – –. (Rauma, NPM2)

pysyä säilyä (murteista ja murrepiirteistä)

Tietystis sitä paree mitä, puhtahempana, murteep pysyys. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Sitä nyt pyrittäs pitämään että, ne [murteet] pysys mutt-ei ne tulep pysymään mutt-em minä usko' että mitään tilallekkaan on tullu. (Kuopio, NPM2)

Murre ei pysys samana vaan se, ajam myötä ni, muuttuu ehkä. (Rauma, NPM2)

Kyl se [oma puhekieli] on aika lailla pysynys samallaisena. (Helsinki, NPM2)

Ehkä semmone selvemmi erottuva niinko Raumam murre tai tämmöne nii, se ei nii helposti sotkeen- nu et se on niinku ennallam pysyny enemmä. (Kuopio, NPM2)

Turussa ja Karjala tuolla idässä päij ja, Savossa päi kyl mä luule että se [murre] niillä pysyy se. (Helsinki, NPM2)

Mull-o työntäjä on karjalaine ni, se puhuu eri murretta. Ja se niinku hänel ainaki se pysyy se häne murtees et. (Turku, NPM2)

Kyllä sen niinku erottaa sillon ehkä tää *mie* ja *sie* ja se pysyy heillä [karjalaisilla], ilmeisesti hirveem pitkäjä ja tarkkaa. (Tampere, NPM2)

Syn. **säilyä**.

pyöreä eri murteista

[Tampereen murre on] pyöreää puhetta. (Turku, TY 2009)

Itämurteet ovat mielestäni pyöreämmän kuuloisia. Itämurteet kuulostavat vähän niin kuin venytetyiltä. (Alavus, JoY 2007)

[Savon murre] ei oo mun mielestä sellane terävä ja kova ollenkaa, aika tuota semmone, semmone tota, pyöree olone – –. (Kuopio, Törnqvist 2004: 44)

[Savossa] puhutaan pyöreästi. (Turku, TY 2009)

Vrt. **kantikas, kulmikas, neliömäinen**.

pyörittää (kirjaimia)

Viännettään eli pyöritetään kirjaimia ja pidennetään. (Eno, Palander 2004)

pyörtelevä intonaatiosta

[Lapin murre on] pyörtelevää, intonaatio saattaa olla keskellä sanaa. (Kirkkonummi, HY 2002)

Vrt. **polveileva, kumpuileva**.

pälätys puhetavasta

[Etelä-Karjalan murteessa] puhe on nopeaa ja rytmi kiivasta, kuulostaa pälätykseltä. (Helsinki, JoY 2000)

Vrt. **hölötys, koilatus, kälätys, molotus, pajatus, papatus**.

pärisevä *r*:stä

[Eteläpohjalaisessa murteessa] *r* pärisee. (Veteli, Björkbacka 2002: 38)

Syn. **pärähtävä, suriseva, täristetty**.

Ks. myös **sorahtaa, sorahtavasti; täry-r**.

pärähtävä *r*:stä

Erikoinen *r*, pärähtävä [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

Syn. **pärisevä, suriseva, täristetty**.

Ks. myös **sorahtaa, sorahtavasti; täry-r.**

pätkittäinen katkonainen

Pääkaupungin slangi – ei solju, on pätkittäistä. (Liperi, Palander 2004)

Syn. **katkonainen.**

pätkiminen lyhentäminen

Sanojen pätkiminen, *kui sää ny sillai, meil Turuus* [Turun murteessa]. (JY 2004)

Ks. **pätkiä.**

pätkiä lyhentää (sananmuotoja)

No pikkusen ottaa Rauman murre ottaa vähä semmone että pätkii niin pahasti että, ei taho kaikkia sanoja keretä ymmärtee. (Kuopio, Törnqvist 2004: 62)

[Porissa] murteenpuhujat pätkivät sanoja kuten Rauman murteessa, mutta eivät niin voimakkaasti, jättävät vain viimeiset kirjaimet pois. (Kuopio, JoY 2000)

Äiti käyttää enemmän muresanoja. Isäkin kyllä pätkii sanoja. Sisko pätkii sanoja tekstiviesteissä – sitä on tosi paha lukee. (Rauma, JoY 2002)

[Haastattelun vantaalaisella ystävällä] on lyhennetty, pätkitty puhe. (Juuka, Palander 2004)

Syn. **katkaista, lyhentää, pilkkoa, poikkaista, pätkäistä.**

pätkä puhekielestä

Ko tual lääkäri vastaaotol on ni siin-ois semmone jotenki nolo tunne tulee ko se puhu kirjakiältä taas ittep puhuu tätä näi, lyhkäst pätkää ja. (Turku, NPM2)

Vrt. **katkokieli.**

pätkäistä lyhentää (sananmuotoja)

Länsisuomalaiset pätkäisevät, lyhentävät sanat. (Raahe, JoY 2005)

Syn. **katkaista, lyhentää, pilkkoa, poikkaista, pätkiä.**

pääkaupunkiseudun murre

Pääkaupunkiseudun murre ärsyttävän kuuloista. (Lieksa, JoY 1998)

Syn. **pääkaupunkiseutu, pääkaupunkiseutulainen** (subst.).

pääkaupunkiseutu pääkaupunkiseudun murre

Antti puhuu itse pääkaupunkiseutua joka ei ole murre vaan joku kielimuoto. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **pääkaupunkiseudun murre, pääkaupunkiseutulainen** (subst.).

pääkaupunkiseutulainen (subst.) pääkaupunkiseudun murre

[Puhun] pääkaupunkiseutulaista, teennäiseltä kuulostavaa mongerrusta. (Espoo, HY 2002)

Syn. **pääkaupunkiseudun murre, pääkaupunkiseutu.**

Vrt. **peruspääkaupunkiseutulainen.**

pääkaupunkiseutumainen

Vahingossa tulee joskus myös väännettyä sanojen loppuja pääkaupunkiseutumaiseen tyyliin, esim. *tummii, siistii*, ym. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Ks. **pk-seutulaisittain.**

pääkieli päämurre

Kylhä sen, sanotaan – – että jos on pohjammaalaine taikka Lapista taikka Savosta taikka karjalasta että sen niinku erottaa nää tommoset pääkielet ja yleisimmät [murteet]. (Tampere, NPM2)

Syn. **päämurre.**

päältä, päälle (*puhua jnk päältä tai päälle*)(1) *h:n* käytöstäKo olin vielä niin pieniki niin kaikki *hoon* päältä puhumisetki kuulosti aivan naurettavalta – –.

(Enontekiö, Kuisti 2003: 25)

Puhuvat *h:n* päälle [Rovaniemen murteessa]. (JY 2004)Noo onhan sillai niinkö sanonu että, saa että sie puhut niinkö *hoom* päälle että oleks niinkö sieltä näin.

(Pello, Vaattovaara 2009: 112)

Puhutaan *H:n* päälle esim. *mehtä, menhään* [Vetelissä]. (Veteli, Björkbacka 2002: 33)(2) *r:n* käytöstäSeppo Rätty puhui jotain murretta joka tapauksessa *r:n* päältä. (Lemi, Palander 2004)(3) *s:n* käytöstä*Stadi, spora, s-päälle* puhuminen, *dösa* [Helsingin slangissa]. (JY 2004)Ks. **puhua**.**päälleikäyvä**

Itäsuomalainen puhekieli on ystävällistä, kun taas eteläpohjalainen murre on päälleikäyvä. (Raahe, JoY 2005)

Vrt. **aggressiivinen, hyökkäävä**.**päämurre**

Kyllähän se keskisuomalainen murret tietystip päämurre on [Jyväskylässä], sikäläik kun keskisuomalaisesta murteesta voijaam puhua eihän sitä nyt, puhtaana, löyvy oikeestaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **pääkieli**.Vrt. **pikkumurre**.**päämurrealue**

Oulussa saattaa olla oma päämurrealueensa. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **kielialue**.**päästä** *päästä eroon, pois* luopua (murteesta, murrepiirteistä)

Siin-on semmone itsesuojelusvaisto sil ihmisellä että se, se koittaa päästä siitä murteesta eroo.

(Tampere, NPM2)

Edellä mainitut *mihinä* ja *johonakin* ovat sanoja joista olen yrittänyt päästä eroon. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 45)

Mää puhun itte, tiedän jonkunnäköst murret enkä mää, vaikken edes pystyis siit pääsemääm pois muttei mull-oom millään taval simmost haluakaam päästäs siit pois. (Turku, NPM2)

Vrt. **karttaa, kiertää, välttää**.**pääte, -pääte**

(1) sanan loppuosa tai loppuäänne yleensä

Puhun Turun murretta, jossa sanoja lyhennetään paljon, mutta toisaalta lisätään sanaan 'omituisia' päätteitä. (Arve 2002: 13)

Pääkaupunkiseudulla on slangi, puhutaan lyhyesti. Päätteitä jää pois, kun taas muiden murteiden puhujat lisäävät päätteitä. (Helsinki, HY 2002)

Nimenomaan pitkät päätteet ja esim. *mahatoroon* -tyyliset sanat [kiinnittävät muiden huomiota]. *H:ta, R:ää* ja pitkät päätteet. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 40)

[Itä-Suomen murteessa] tavuja, päätteitä lisätään loppuun aika reilusti. (Polvijärvi, Palander 2004)

Täällä [Jyväskylässä] sanotaa esimerkiks päätteet aika lailla hyvin, ei lyhennellän niinku Helsingissä kaikki, päätteet lyhennetään, sanoista. (Jyväskylä, NPM1a)

Päätteitä häviää täälläkin [Pohjois-Karjalassa] kuten Etelä-Karjalassa. (Lemi, Palander 2004)

[Karjalan murteessa] sanoista puuttuu päätteitä. (Vantaa, HY 2002)

(2) erikseen määritelty suffiksi tai loppuäänne

[Turun murteessa] paljon *isi*-päätteitä. (Helsinki, HY 2002)

Puheessa [turkulaisten] olen kiinnittänyt huomiota verbin imperfektimuodossa esiintyvään *-si*-päätteeseen, esim. *Minä kaatusin eilen.* (= kaaduin). (Ulvila, Hietava 2008: 60)

Karjalassa käytetään *loi-* ja *loi-*-päätteitä. (Kiuruvesi, JoY 2000)

Karjalassa sanotaan *mie* ja *sie*, monikossa *lo*-pääte, esimerkiksi *mansikkaloita*. (Helsinki, HY 2002)

Sill-oli [Helsingistä tulleella pojalla] joitakit tota nii semmosia et se lisäs, joittekis sanojem perään *pi*-päätteen. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 30)

[Karjalan murteessa on] päätteitä kuten *pi*: *Mitä kuuluupi? Tulleepi.* (Valtimo, Palander 2004)

[Oulun alueen murteessa] *nä*-pääte: *pelekääkkönä?* (Joensuu, Kosonen 2004)

Päätteet erilaisia, esim. *tuukko* [Itä-Suomessa]. (Vantaa, JoY 2007)

[Pohjanmaan murteessa] käytetään sanoissa *han-*, *hän*-päätteitä. *Pestähän käret verellä.* (Oulu, JoY 1998)

Muidenkin sanojen *e*-pääte muuttuu *ä*:ksi – – [esimerkiksi] Enkelparven *tiä*, kohta luokse *viä*.

(Kymenlaakso, Laine 2006: 10)

Verbeistä lähtee päätteitä [Etelä-Karjalan murteessa]: *lähetää* [loppu-n:n kato]. (Lemi, Palander 2004)

Syn. **jälkiliite, loppupääte.**

Ks. myös **h-pääte, loppu.**

päätteetön eri tavoin lyhennetyistä muodoista

[Turun murre on] päätteetöntä, mutta toisaalta sanoja venytetään, loppuja pidennetään. (Valtimo, Palander 2004)

Se [koulussa puhuttu kieli] on vähän päätteetöntä että, karsitaan kaikista sanoista ylimääräiset päätteet ettei vaam puhutam mitään turhaa ettei suulihakset väsy. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **pääte.**

päättää lopettaa

[Turussa ja Porissa] päättävät sanoja ilman loppuvokaalia: *Turust.* (Rääkkylä, Palander 2004)

Päätetään lauseet hieman kesken jättämällä yksi tai enemmän kirjaimia pois lopusta. (Rauma, Soini 2011: 23)

Ks. **lopettaa; kesken** (*jättää kesken*).

pöhlö

Jos se [oma puhekieli] kuulostaa pöhlöltä nii se kuulostaa pöhlöltä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 47)

Syn. **hoopo, hölmö, pöljä, tyhmä, typerä.**

Vrt. **yksinkertainen.**

pöljä murteista ja murrepiirteistä

Kyllä mää käytän sitä [Oulun murretta] vaikka kyllä ymmärrän että se kuulostaa monien mielestä pölijältä. Ja rummaahan se onki, mutta siihen on tottunu. (Oulu, Vähälä 2005: 30)

Se [Oulun murre] on aika hassua toisista ja joskus sitä itekki mieltii, että kuulostaapa pöljältä. (Oulu, Vähälä 2005: 30)

Mää kuulostaa pölijältä mutta on tää [Oulun murre] iha OK murre. (Oulu, Vähälä 2005: 38)

Syn. **hoopo, hölmö, pöhlö, tyhmä, typerä.**

Vrt. **yksinkertainen.**

R

r, ärrä, ree, r-kirjain

(1) *r*:n ääntämyksestä

Idässä väännetään sanoja, lännessä on kova *r*. (Kauhava, JoY 2007)

Porissa, Turussa, Tampereella kaikilla outo *r*, mut ne eroo toisistaan. Ne sanoo *r*-kirjaimen hirveen vahvasti, korostaa sitä. (Vantaa, HY 2002)

R kirjain kuulostaa [Porin seudulla] ainakin 4 *R* kirjaimelta. (Ulvila, Hietava 2008: 27)

Ehkä vähän enemmän Porissa painotetaan *r*:ää kuin Ulvilassa tai Kullaalla. (Ulvila, Hietava 2008: 73)

Tampereella painotetaan *ärrää*, ei sillä ole isoja vaikutuksia Lahden kieleen. (Lahti, Kantoluoto 2007: 48)

Tampereen seutu ehkä eroaa muusta [Keski-Suomen] alueesta: siellä *r* on hirveän korostunut. (Suomenniemi, Palander 2004)

[Tampereen murteessa] *morjens. r*:ää silleen pidentää. (Lemi, Palander 2004)

Rento *ärrä Tammbereelta* [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

(2) *r*:n käytöstä yleensä

– – se mitä tuolla pohjoisessa ja lännessä puhuu, missä ne tunkee *h*:ta ja *r*:ää joka paikkaan, niinku Lauri Täähkä. (Joensuu, JoY 2008)

No sen voi niinku siit kielest [koulutuksen erottaa] meinaa et ei se oo, ei sitä turkuu tuus siihe nii, eikä *ärrää*. (Turku, NPM2)

Porissa on ehkä enemmän *r*-kirjaimia. (Ulvila, Hietava 2008: 27)

Välillä tuntuu, ettei [Hämeen murteessa] ole muita konsonantteja kuin *r*. (Helsinki, HY 2002)

r:n runsas käyttö [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

[Pohjanmaan murteessa] *r*-kirjaimia käytetään ylimääräisiä. (Joensuu, JoY 2000)

Mutta sitte kum me palijo pelleillään täällä kotona sitten niinkö perhheen kesken tätä Etelä-Pohojammaam murretta että panna se *ärrä* sinne [omaan puheeseen]. (Haapajärvi, Leipälä 2000:55)

Seppo Rätty puhui jotain murretta joka tapauksessa *r*:n päältä. (Lemi, Palander 2004)

(3) *d*:n länsimurteisesta vastineesta

Laitilalainen sanoo aina *ärrän deen* tilalle ja *deen* tilalla taas *ärrän*. (Rauma, NPM2)

No kyllä ne koulua käyneet mä alotin kansakoulun Sortavalas – – ja toisaalta, jatkoin riitelemällä, onko *dee* vai *ärrä* Tampereella, koska taju siihen kysymykseen on vankasti toinen. (Helsinki, NPM2)

[Pohjanmaan murteessa] *d* muuttuu *r*-kirjaimeksi, esim. *pestähän käret verellä*. (Oulu, JoY 1998)

Ainaki *dee* muutetahan *reeksi* ja *hoota* prukatahan laittaa joka välihin [Kauhajoen murteessa].

(Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 38)

d-kirjain sanan keskellä ääntyy *r*:ksi, esim. meidän = *meirän*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 40)

Vrt. **d**.

raaka paljas, puhdas

Kyllä se [oma murre] vähä on [muuttunut] ehkä ei se enää nii raakaa porilaista varmaankaa ol että. (Rauma, NPM2)

Ks. myös **aito, oikea, puhdas, selvä**.

radikaali leimallisista murteista

Joillaki radikaaleilla murteilla niinku esimerkiks Pohjois-Karjalam murteella ei oo mitääv vaikutusta lahtelaisten kieleen. (Lahti, Kantoluoto 2007: 50)

rahvaanomainen

[Jyväskylän ulkopuolella] ei puhutan nii huolitellusti, tulee vähä semmonen niinsanottu rahvaanomai nel leima siihe [murteeseen]. (Jyväskylä, NPM1a)

raivostuttava

Turun murre [ruminta] koska sanojen lyhentäminen ja honottaminen on raivostuttavan kuuloista. (Tampere, JoY 2005)

Vrt. **sietämätön, ärsyttävä**.

rajakarjalainen (adj. tai subst.) Raja-Karjalan murteesta

Minä kuuntelisim mielelläni sellasta murteellista puhetta, mutta kuitenkin sellasta murretta että noin niinkun ymmärtäis sen (ettei) iham pelkkää raumalaista taikka ihar rajakarjalaista nehän ov vaikeita murteita ymmärtää. (Tampere, NPM2)

raju

Se [nuorten kieli] ov vähän tuommosta aika rajua kielenkäyttöä. (Jyväskylä, NPM1a)

[Pääkaupunkiseudun murre] rajua ja karkeaa, paljon kirosanoja. (Vantaa, HY 2002)

Lappeenrannassa murre sisältää [vain] vähän rajuja piirteitä. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

rakenne lauseiden muodostuksesta

Lauseer rakenne o iha erilaine [kouluja käyneillä]. (Kuopio, NPM2)

Kyllä niillä oli se kirjakieli paremmin ja, ja sittes se, lauseer rakenne ehkä oli erillainen. (Tampere, NPM2)

Kyllä jonkiv verran niinkun, lauseen ehkä lauseer rakenteestakij ja, ja tällä tavalla et [erottaa kouluja käyneen]. (Tampere, NPM2)

Syn. **rakennelma**.

Ks. myös **lause**, **muodostus**.

rakennella

Puheesta [erottaa vieraspaikkakuntalaisen], ja, iham puherytmistä, miten nopeasti rakentelee lauseet ja miten nopeesti ne puhuu. (Helsinki, NPM2)

Syn. **rakentaa**.

rakennelma

Kyllä hyvim monissa tappauksessa niin tuota, se erottautuu jos on koulua käyny ni se sanankäyttö on vaa ja se, lauseitтер rakennelma, rakentaminej [erilainen] ja niim pois päin ni. (Kuopio, NPM2)

Syn. **rakenne**.

rakentaa

Ja kyllä se jollakit tavalla näkyy että jotku enemmän kouluja käyneet musta ne käyttää niinkup pitempijä ja semmosija monimutkasempia ja semmosija lauseita rakentavat kun sitten semmoset jotk-ov vähemmän kouluja käyneet. (Tampere, NPM2)

Sill-ov vähäsen, sem millä tavala se [murteenpuhujia luokassa], lauseet rakentaa ja tällee et sanoo sanoja ja, millä äänempainolla ni se ov vähä, sellasta, savom murretta. (Varkaus, NPM1)

Syn. **rakennella**.

Ks. myös **lause**.

rannikkomurre

[Työ-] kaveri mikä on Turussa ni sieltä tulee tämä, rannikkomurre. (Jyväskylä, NPM1a)

rapistavasti

Saattaa joskus kanssa' olla' että kun tulee korkea ikä nin se vaikuttaa rapistavasti [kieleen]. (Helsinki, NPM2)

Ks. **rapistuminen**.

rapistuminen

Se [murteiden tasoittuminen] merkitsee kaikel tavalla tietysti rapistumista. (Helsinki, NPM2)

Ne mallit tai mallim puutteet mitä ympäristös nykyään on nin ne, ne siis sallii kieler rapistumisen. (Helsinki, NPM2)

Ks. **rapistavasti**.

rasittava

No se [Helsingin seudun puhekieli] on just niinku sillai tällai just *plaa plaa plaa*, rasittavaa! (Rauta-vaara, Korhonen 2006: 14)

Vrt. **raivostuttava, ärsyttävä.**

raskas

Pohjoiseen mentäessä [Kuopiosta] kieli muuttuu niin, ettei se ole niin leveää ja raskasta kuin Savossa vaan kepeämmän oloista. (Kuopio, JoY 2000)

[Joensuusta Kuopioon päin mentäessä] puheesta tulee venyvää ja raskasta. (Joensuu, JoY 2000)

Vrt. **leveä, paksu; keveä.**

rauhallinen

(1) puhetavasta eri murrealueilla

[Hämeessä] puhetapa on hidas ja rauhallinen. (Helsinki, HY 2002)

[Etelä-Pohjanmaalla] rauhallista, letkeää murretta. (Joutseno, Palander 2004)

Oulum murre on sellane. Lunkki ja rauhallinen. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

Itäsuomalaiset murteet kuulostavat rauhallisemmilta kuin länsisuomalaiset murteet. (Orimattila, JoY 2007)

(2) eri-ikäisten ja eritaustaisten puhetavasta

Vanhemmat puhuvat enemmän kirjakieltä ja puhuvat rauhallisemmin. (Ulvila, Hietava 2008: 80)

Kyllähäv vanhempi tietenkis se asiassa, asiassa esittää jotenkit tarkemmij ja, rauhallisemmin se on sellasta – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Se [kouluja käynyt] on, ensinnäki se on paljon rauhallisempi puheissaaj ja sit, em mää tiä – –.

(Tampere, NPM2)

Maalla asuvat ihmiset puhuvat rauhallisesti, mitään esittämättä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 53)

Ks. myös **hillitty, lunkki.**

rauhallisuus

[Puhekieli on kauneinta] Lapissa. Rauhallisuus läsnä, lempeää puhetta. (Vantaa, HY 2002)

Ks. **rauhallinen.**

rauma Rauman murre

Murre ei ole vain savo tai rauma, vaan yleensä ihmisryhmän puhuma kieli, joka erottaa ryhmän muista. (Arve 2002: 69)

Rauma on rauma, josta ei ota selvää. (Nurmes, JoY 1998)

No aivan ku toista kieltä puhus ku Raumaa puhuu. (Kuopio, Törnqvist 2004: 62)

Jos siellä [radiossa] raumaa puhutaan ni hyviv vähä savolaine ymmärtää siitä, mittääm mutta tuota jos se on nin kirjakieltä ni sitten ymmärtää jokaine. (Kuopio, NPM2)

Miun piti kyssyy monta kertaa taas että anteeksi mitä ja se ilmeesesti puhu Turun murretta tai raumaa ja oli tosi nolo tilanne. (Joensuu, JoY 2002)

No kyl vanhemma ihmise on niigo näimpäi sanonu et, ”koita puhuu vaa raumaa, ettet niinku jäljittele et kirjakieltä”. (Rauma, NPM2)

Ks. **raumalainen** (subst.), **Rauman kieli, Rauman murre, raumarauma-kieli.**

raumalainen (adj.)

Mutta en osaa [puhua] raumalaista enkä ymmärrät täysin raumalaista murretta. (Rauma, NPM2)

Siinä vaiheessa [opiskelemassa] must tuntu et on kauheeta, kauheeta puhuu raumalaisesti. (Rauma, NPM2)

raumalainen (subst.) Rauman murre

Nuorempi polvi nii ni puhuu jo aika paljo muut ko raumalaista – – ne [vanhemmat] puhuu viel sitä oikee sitä raumalaist. (Rauma, NPM2)

Et se [murre] hiuka niinku kertaantuu [kun lukee] tai se harjaantuis et muistais nämä, nämä mitkä siis jotka kuuluu oikein tähä Nortamo raumalaiseen. (Rauma, NPM2)

On se kyl totta et jos oikei paha raumalaistki tule ni ei sitäkä helpolla ymmärrä. (Turku, NPM2)

Sillon kum minä olen tullut tänne, täällä puhu kaikki raumalaista. (Rauma, NPM2)

No se [oma puhekieli] on sitä, nuarempaa raumalaist. (Rauma, NPM2)

Ks. **rauma, Rauman kieli, Rauman murre, raumarauma-kieli.**

raumalaisittain

Jos raumalaist tuommost kirjallisuutta lehdissäki kirjoitetaa raumalaisittai nim mielelläni luvun sen. (Rauma, NPM2)

Jos sanotaan ny et ne [tv:ssä] kuuluttaa raumalaisittain, Rauman gielel sanota näin nin – – ni se [kuulija] hymyilee aattelee mitä tommost puhuu. (Rauma, NPM2)

Rauman kieli vanha Rauman murre, kirjoitettu Rauman murre

Eikös sitä puhuta ihan Rauman kielestä? (Outokumpu, Palander 2004)

Rauman kiälhän ne sanookii elikkä Rauman murre Rauman kiel eiks se oo. (Kuopio, Törnqvist 2004: 62)

Ja eikä Raumal mittä murret puhutakkan ko se o Rauman giält. (Rauma, NPM2)

Vanhemmat ihmiset nin ne puhuvat ihan, puhdasta raumaa, rauman kieltä. (Rauma, NPM2)

Mä puhu Rauman gieltä. (Rauma, NPM2)

Siin [vapaassa opetustilanteessa] mä käytä iha iha Raumam murret, eli tätä Rauman kieltä. (Rauma, NPM2)

Raumal on tietyst tämä, puhutaa Rauman kielestä eikä Raumam murteesta tään Nortamon, jaaritus-tem pohjal ja varsinki Nortamo laulujem pohjalle. (Rauma, NPM2)

Rauman kieltä en välttämättä ymmärrä täysin. Murretta taas ymmärrän hyvin. (Rauma, Soini 2011: 12)

Syn. **raumarauma-kieli.**

Vrt. **rauma, raumalainen** (subst.), **Rauman murre.**

raumankielinen

No se [Rauman murre] muistuttaa vähän turun murretta, mutta siinä on vanhoja raumangiälisiä sanoja. (Rauma, Soini 2011: 20)

Siell-o [Raumalla] hyvim paljo raumangielist musiikkia. (Rauma, NPM2)

Mää, olen luku nimittäin tämän Raumalaiset jaaritukset ja jonku toisenki raumankielisen kirjan. (Rauma, NPM2)

Rauman murre

– – rauman murre on sitä, mitä nykyään täällä puhutaan ja rauman kieli on sitä, mitä täällä on puhuttu. (Rauma, Soini 2011: 12)

Rauman murre on mielestäni virallisempaa ja enemmän kirjoitettua kieltä [kuin Rauman kieli]. (Rauma, Soini 2011: 14)

Rauman kielestä on tullut sanoja Rauman murteeseen. (Rauma, Soini 2011: 13)

Kyllä Raumam murteev varmastit tunnistaa. (Jyväskylä, NPM1b)

Ainoa mikä on hyvin säilyny ni se on Raumam murre. (Kuopio, NPM2)

Et jos joku [pappi] Raumam murteel puhuu nii, nii ei kyllä, itäsuomalaine ymmärräs sitä. (Turku, NPM2)

Varsinnij jos tuommone joku Raumam murre et – – sitä tuskin, minä ainakkaa ymmärräs siitä mittää. (Kuopio, NPM2)

Ks. **rauma, raumalainen** (subst.).

Vrt. **Rauman kieli, raumarauma-kieli.**

raumamurteinen

Se oli keskikouluki muistaakseni aika raumammurteine semmonen että, ei sitä niim paljon [kieltä]

korjaskeltu. (Rauma, NPM2)
Vrt. **turunmurteinen**.

raumarauma-kieli vanhasta Rauman murteesta
Käytän kyllä jotain [murretta], en ihan raumarauma-kieltä. (Rauma, Soini 2011: 30)
Syn. **Rauman kieli**.

reagoida

Nuoret reagoivat ehkä herkemmin murrepiirteisiin – erityisesti yksittäisiin sanoihin, kuten *mihinä*, *pulttu* jne. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 33)

redusoida

Murteet on neutralisoitava ja redusoitava [sulautettava] yleiskieleen. (Arve 2002: 67)

ree ks. **r**

rehellinen

Mukavan rentoa ja rehellistä [Lapuan murre]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 10)
Positiivinen reipas murre, rehti ja rehellinen [Itä-Suomen murre]. (Polvijärvi, Palander 2004)
Ks. **rehellisyys**.

rehellisyys

Murteessa parasta on reiluuden ja rehellisyyden tuntu [Lapualla]. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 10)
Ko. murteeseen [Lapuan] liittyy suoruus, jämäkkyys ja tietynlainen rehellisyys. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)
Ks. **rehellinen**, **rehteys**.

rehevä murteesta ja puhekielestä

Ja siinä vaiheessa kuj jotail lukee tommosta rehevää suomalaista tekstiä ni, tulee käytettyä sitten taas rehevämpää kieltä mutta se, se unohtuu sitten taas. (Tampere, NPM2)
Siinä [nykyisessä puhekielessä] tavotellaan ehkä vähän tuommosta, ei niin, rehevätä kielenkäyttöä. (Kuopio, NPM2)
Sitä [murretta] ei tuu, käytettyä sitten niin rikkaana ja rehevänä. (Joensuu, NPM2)
Se [romani] on tietystit Turum murretta mutta, se ilmasu on niir rehevää että joskus päästää makeet naurut kul lukee yksinää. (Jyväskylä, NPM1a)

rehteys

Lapuan murteesta paistaa jollain tavalla sellainen rehteys ja isot linjat. Sanotahan niinku asiat on. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 10)
Ks. **rehellisyys**, **rehti**.

rehti

Positiivinen reipas murre, rehti ja rehellinen [Itä-Suomen murre]. (Polvijärvi, Palander 2004)
Ks. **rehellinen**, **rehteys**.

rehvakas

Savolaisilla on puheessaan rehvakas sointi. (Helsinki, HY 2002)
Vrt. **rempseä**, **reteä**.

reilu eri murteista

Reilua, konstailematonta, rentoa puhetta [Tampereen murre]. (JY 2004)
Minä jotenkim minä tykkäsin siitä pohjalaisesta murteesta se ol nir reiluva. (Jyväskylä, NPM1a)
Keski-Suomessa, mutta myös Pohjois-Karjalan, Savon murre reilua, lupsakkaa. (Polvijärvi, Palander

2004)

Eij-oo ennee sitä okeer reiluu, niinku sanottaan tiäläkii ennen sitä karjalaista, Karjalam murretta kum puhuttiin nin tuota, se tuntu et se oli puhtaamppaa. (Joensuu, NPM2)

Vrt. **rehti, reipas**.

reiluus

Murteessa parasta on reiluuden ja rehellisyyden tuntu [Lapualla]. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 10)

Ks. **reilu**.

Vrt. **rehellisyys, rehteys**.

reipas

Kyl mä itseki tiiän että aina joskus puhuv vähän sillai reippaasti [ronskimmin]. (Tampere, NPM2)

[Tamperelaiset] puhuvat terävästi ja reteesti eli rohkeasti ja reippaasti. (Turku, TY 2009)

Positiivinen reipas murre, rehti ja rehellinen [Itä-Suomen murre]. (Polvijärvi, Palander 2004)

Vrt. **reilu**.

rempseä

[Tampereella on] rempseä murre. (Helsinki, HY 2002)

[Pohjois-Pohjanmaan murteessa] aika rempseä puhetyyli. (Polvijärvi, Palander 2004)

Se on, äärettömän kivaa ja rempseätä [kuunnella esimerkiksi Lapissa murretta]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Riitta Uosukainen] rempseämpää murretta puhuu kuin me [Pohjois-Karjalassa]. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Karjalan murre on] rempseätä ja suorapuheista murretta. (Valtimo, Palander 2004)

Vrt. **rehvakas, rento, reteä**.

rento

(1) murteista yleensä

[Murre] ei virallista vaan rentoa. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)

Murre kuulostaa rennolta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 17)

Täällä maaseudulla puhutaan rennosti murteilla, esim. *Mie* ja *sie*. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 45)

(2) eri aluemurteista

[Tampereella puhutaan] rentoa ja mukavaa kieltä. (Vantaa, HY 2002)

Mukavan rentoa ja rehellistä [Lapuan murre]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 10)

Minusta täällä on semmonen kauheen rento puhetyyli täällä [Oulussa]. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 89)

Idässä on Savon ja Karjalan murre eikä vastaavia rentoja ja pehmeitä murteita löydy läsimurteista.

(Kouvola, JoY 2007)

Kangasniemeläiset puhuvat rennosti. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 13)

Mut just jos tosta, aattelee, jossain Konneveellä asuvia taikka tuolla ni, on se [puhekieli], on se vähä toisellaista semmosta, rennompaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Pohjois-Karjalan murteeseen verrattuna [Etelä-Karjalan murre] kuulostaa rennolta. (Taipalsaari, Palander 2004)

(3) muusta puhekielestä

Kaupungeissa puhutaan rennosti, mutta on myös tärkeileviä vanhoja ihmisiä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 62)

Ne [nuoret] pyrkii puhumaan sillä lailla ilmeisestir rennommin ja olemaan vähän semmosta kovis-tyyppiä. (Jyväskylä, NPM1a)

– – mutta jonkun lapualaisen kaverin kanssa tulee puhuttua rennommin eli mukaan mahtuu varmasti enemmän muresanojakin. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 64)

Mutta kyllä mum mielestä ihan tämmösessä jokapäiväisessä kielenkäytössä voi puhua, puhuav vähä rennommin ettei kirjakieltä. (Turku, NPM2)

Se kum mitä vuan nin kukip puhuu mitä kieltä ei tarvii niinku ruveta miettimää että mitenkä tässä nyt on. Antaa vuan tulla rennosti. (Kuopio, NPM2)

(4) kielenpiirteistä

Rento ärrä *Tammberrelta* [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

Vrt. **letkeä**.

repäistä

Sit sana *himaan* ei tunnu tarkoittavan sanaa *kotiin*, mut jostain englannin *home* sanasta ne [helsinki-läiset] vissiin sen repäsee? (Kajaani, Rissanen 1999: 12)

reteä murteista ja slangista

[Tamperelaiset] puhuvat terävästi ja reteesti eli rohkeasti ja reippaasti. (Turku, TY 2009)

Puhuvat reteesti esim. *mennähän* [eteläpohjalaisessa murteessa]. (JY 2004)

No lainasanaväännöksii ruotsist tosi paljo ja sitte ite jotka puhuu murretta väittää et jengi puhuu sairaan reteesti [Helsingin slangia]. (JY 2004)

Vrt. **rehvakas, rempseä, retosteleva**.

retosteleva

[Lapin murteessa] ei [ole] tiettyi kirjaimii mitä ne käyttäis enemmän tai vähemmän kuin muut.

Retosteleva tyyli, puhuvat paljon. (Luumäki, Palander 2004)

Vrt. **rehvakas, rempseä, reteä**.

revitellä murteen jäljittelystä

Sketseissä revitellään Savo-Karjalan murretta: *tekköö, hyö, mie, sie*. (Rääkkylä, Palander 2004)

riisuttu

[Pohjalaiselle murteelle] tyypillistä häjyt-meininki ja voimakkuus, riisutumpaa kuin muut; suorasanaisuus tyypillistä. (Helsinki, HY 2002)

rikas

(1) murteesta ja murteen käytöstä yleensä

Se [murre yleensä] on kaunista kieltä se on elävää rikasta kieltä. (Tampere, NPM2)

No minä näkisän oikeir rikkaana [murteiden käytön]. (Kuopio, NPM2)

Tuommone lievä, vieraampien [murre-] sanojen käyttö eli semmonem mitä nyt joku vois sanoo rikkaammaksi kielenkäytöksi, joka ehkä on tätä [kotipaikan Sortavalan] murrepperintöä. (Helsinki, NPM2)

(2) eri aluemurteista ja slangista

Itä-Suomen kieli on todella rikasta. (Jyväskylä, NPM1b)

[Savon murre on] levveetä, rikasta, viäntäminen eli lyhyet pitkäksi, vokaalit vaihtaa paikkaa.

(Nurmes, JoY 1998)

Nykypuhekieli hahmotonta ja köyhää. Niin sanottu vanha slangi rikas kielimuoto, esim. *pössis* = meininki, hyvä meno [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

(3) muusta kielenkäytöstä

Mielestäni kielen tulisi ollar rikasta [radiossa ja tv:ssä]. Se saa sisältää epäilemättä murteitakim mutta, mutta sen pitäisi ollas sellasta että, se ei heikennäk kieltä. (Kuopio, NPM2)

Jyväskylä Keski-Suomi o ehkä niitä, suomen kielen rikkaampia aluveita tai rikkaampia sanotaanko puhtaampia aluveita on että täällä puhutaan, puhutaan, ehkä kaikkein vähiten, murretta. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **ilmaisurikas, murrerikas, sanarikas**.

Vrt. **rehevä; köyhä**.

rikastaa ks. rikastuttaa

rikastuttaa, rikastaa murteiden vaikutuksesta

Murteet rikastuttavat kieltä ja olisi harmi, jos kaikki puhuisivat aivan samalla tavalla. (Arve 2002: 67)

Siis sehär rikastuttaa ihmisen elämää kun on erilaisia murteita ja erilaisia sanoja ja. (Tampere, NPM2)

Se ois kyllä, rikastuttas kieltä mutta se on semmosta että jos oikeim murretta puhuu ni sitä ei tahos saahas selvää. (Kuopio, NPM2)

Kyllä minä sanosin näin että kyllä murrer rikastaa kieltä. (Kuopio, NPM2)

Kyllä se on semmonen, kieltä rikastuttava seikka että käytetään myöskim murre-sanontoja, murre-, puhettapaa. (Kuopio, NPM2)

Niinkun Karjalam murretta on Raumam murretta, turkua ja niim pois päin ni, minum mielestä se rikastuttaa suomen kieltä. (Kuopio, NPM2)

Mä puhun yleiskieltä mut omasta mielestäni mutta mutta tuota ni semmosta savolaista yleiskieltä tai Savon murteen rikastuttamaa yleiskieltä. (Kuopio, Törnqvist 2004: 38)

Ks. **rikas, rikastuttaja, rikkaus.**

Vrt. **köyhdyttää.**

rikastuttaja

Murteet ovat tärkeitä kielen rikastuttajina ja ihmisen identifikaation takia. (Arve 2002: 69)

Vrt. **rikkaus.**

rikkaus murteiden käytöstä

On hienoa kun on eri murteita, jotka tuovat oman rikkautensa puheisiin. (Sulkava, Lignell 2007: 104)

Murteet on semmosta hauskaa kansallista rikkautta, kulttuuririkkkautta. (Helsinki, NPM2)

Jokainen puhukoon omaa kieltään [murretta] – eikö se ole rikkaus ilman kaupallista arvoa? (Arve 2002: 70)

Murretta ei saa unohtaa ikinä, se on suurin rikkaus mitä ihminen voi perintönä kantaa. (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

Kyllä meidän [Vetelin] murre on rikkaus, ko sitä kuulee vanhemman ihmisen oikein puhuvan. (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

Ks. **kulttuuririkkaus; rikas, rikastuttaa.**

rinnakkainen

Et köyhtyny [on kieli], käytetään enemmän samoja sanoja samantyyppisiä sanoja eikä käytetän näitä rinnakkaisia. (Tampere, NPM2)

rintaääni *puhua rintaäänellä* (murretta)

[Eteläpohjalaiset] puhuvat vahvalla rintaäänellä, varsinkin Lapuanseudulla. (Veteli, Björkbacka 2002: 41)

Vrt. **nenä, nenä-ääni, nielu, poski** (*puhua nenään* jne.).

rivo

[Jotta murteen muuttumisen huomaisi, olisi mentävä] Turkua ympäröiviin maaseutukuntiin, joissa Turun murre muuttuu vielä vähän rivommaksi. (Turku, TY 2009)

r-kirjain ks. **r**

rohkeasti

Nuori ihminen puhuu rohkeemmin ja käyttää värikkäämpää kieltä, ja, tietysti paljon slangisanoja. (Helsinki, NPM2)

Rinta rottingille ja murthet rohkiasti eshin. (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

[Tamperealaiset] puhuvat terävästi ja reteesti eli rohkeasti ja reippaasti. (Turku, TY 2009)

Vrt. **varma.**

ronski

(1) murteellisesta puhetavasta yleensä

Jossakik korvessa oikeen ku oj jotaki, vanhoja pappoja ja mummoja että, niillä on semmosta, jotenkis semmosta ronskimpaa [kieli]. (Jyväskylä, NPM1b)

Silloin [innostuessa] puheeseeni saattaa tulla huomattavasti jollain tavalla ronskimpia, murteisia tapoja puhua. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 62)

(2) aluemurteista, erityisesti pohjalaismurteista

Pohjalaan on ronski murre. (Iisalmi, JoY 2006)

Erityisen kauniilta se [Lapuan murre] ei mielestäni kuulosta vaan pikemminkin ronskilta ja hiukan kovalta. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 12)

Oulun seudun murre melko samanlaista kuin Lapin murre, mutta selkeämpää. Aika ronskia kieltä. (Kuopio, JoY 2000)

(3) muusta kielenkäytöstä

No joo kyllä joskus on [huomautettu], et se [puhekieli] on vähä semmosta ronskia joskus. (Tampere, NPM2)

Vrt. **raju, rämäkkä**.

rosoinen

[Kainuussa] hiukan samanlaisia piirteitä kuin Oulun murteessa, kuitenkin vähemmän rosoinen. (Raahe, Kokko 2010: 69)

rovaniemeläinen (adj.)

Siellä [pohjoisessa] kö nää puhuvat kemijärveläistä ja siinä on osaks niinkö rovaniemeläistä murretta. (Rauma, NPM2)

rovaniemi Rovaniemen murre

Sielä puhutaan niinku semmosta Rovaniemen ja, et lähinnä niinku rovaniemee, et se hirveästi poikkejaa Kemijärvem murteesta. (Rauma, NPM2)

ruma

(1) kielenkäytöstä ja murteista yleensä

Kyllä joskus tuntuu että [puhun] aika rumastit tulee siis sillai, kielellisestir rumasti. (Jyväskylä, NPM1a)

Eikä käytetty [kirosanoja] entisessä lapsuudenkodissakaa että en olet tottunut siihen että, käytettäs semmosta rumaa voimakasta kieltä ollenkaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Ääripään tytöt puhuvat [Lahdessa] rumemmin kum pojat. (Lahti, Kantoluoto 2007: 35)

Ylivääntäminen kuulostaa oikeastaan huvittavalta, tuntuu että siinä on esittämisen maku ja mitä kauempana puhe on kirjakielestä, sen rumempaa se on. (Helsinki, JoY 2005)

(2) länsimurteista

Turun murre on vierasta, suoraan sanottuna rumaa. (Savitaipale, JoY 2002)

No nuorempana se oli must ehkä, jollaki lail ni rumempaaki tämä, kieli, ainaki Turum murre. Mutta nyt vanhempana ni sitä jollaki lail arvostaa enempi. (Turku, NPM2)

Mut porilaine murre on siis rumaa mää sano vaikk mää Porista [olen] se or rumaa, oikei porilaine murre, se or rumaa. (Rauma, NPM2)

No siis onhan niinku Kymenlaaksom murre esimerkiksi rumempi murrek ku Oulum murre (Kymenlaakso, Pigg 2006: 87)

Mä kyllä osaan sitä [Etelä-] Pohojammaam murrettakit täysim puhuaj jos mä haluam mutta – – se on kyllä jossaim määrin semmoner ruma murrem mum, mum mielestä ainaki. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Jottei se [eteläpohjalainen murre] oo ollenkaar rumaa. (Lapua, NPM1a)

Onhan tää [Haapajärven murre] minusta tää on semmoner ruma kieli. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 46)

Nykyään tuntuu kauheev vieraalta mennä, kotipaikkakunnalle Ouluun ja, kuunnella ihmistem puhuvan siellä sitä oululaista murretta. Se tuntuu, tuntuu rumalta suorastaa. (Helsinki, NPM2)

(3) itämurteista

Se [Savon murre] or rummaa murretta sitä paitsi kaikel lisäksi. (Joensuu, NPM2)

Venyttävää, 'rumaa' kieltä [Jyväskylässä]. (Arve 2002: 62)

Minusta se [Saarijärven murre] kuulostaa iha hirveer rumalta. (Jyväskylä, NPM1a)

(4) slangista ja pääkaupunkiseudun kielestä

Ja aika, ruman kuulostakis se [slangi] on. (Varkaus, NPM1a)

Jotkut puhuu erilailta [pääkaupunkiseudulla]. Käyttää kieltä rumasti. (Vantaa, HY 2002)

(5) kielenpiirteistä

Joitakis sanoja [helsinkiläisillä], *mää* ja, joka om minusta nir rummaa, *em mää tiiäj* ja semmosta jotaki. (Jyväskylä, NPM1a)

Ja sitä paitsi tämmönen *mä* ja *sä* niin se on, se om minusta, se or rumaa. (Helsinki, NPM2)

Nyt kaikki tavat mitä ihmiset sanoo *ookko nää* esimerkiksi ni, se tuntuu todella rumalta. (Helsinki, NPM2)

Pohjanmaalla tai vieläkin ylempänä jotkut puhuvat *täsä* (tässä) *misä* (missä) ja se ärsyttää. Tai se kuulostaa mielestäni rumalta. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

Laukaassa puhutaan sillai, vielä leveemmin kum myö, *Laakaa* sillai ja, *laaletaaj* ja, tällä lailla – – ei myö ihan nir rumastip puhuta. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **epämiellyttävä, vastenmielinen; kaunis.**

runollinen

Itäsuomalainen puhekieli on erilaista verrattuna länsisuomalaiseen puhekieleen. – – Kieli on muutenkin soljuvampaa ja runollisempaa. (Hyvinkää, JoY 2005)

Kun länsisuomalaisissa murteissa lyhennetään sanoja, itäsuomalaisissa murteissa asiat sanotaan runollisesti, pidemmän kautta. (Rauma, Soini 2011: 53)

ruotsalaispainotteinen

Se [Helsingin slangit] on kauheen ruotsalaispainotteista, että pitäs osata ensin ruotsi, josta sitte kääntää suomeks. Kaikista omin kieli. (JY 2004)

Syn. **ruotsinvoittoinen.**

Ks. **-painotteinen.**

ruotsalaisperäinen

Ihme sanat, joita muut ei tunnista tai jotka on ruotsalaisperäisiä [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Ks. **ruotsinjohtoinen.**

Ks. **-peräinen.**

ruotsalaisvivahteinen

Ihmeellisiä sanoja joita ei ymmärrä, ruotsalaisvivahteisia [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

ruotsinjohtoinen

Isooskyröös on semmosia sanoja ku, siin-ov Vöyri niinku naapuri, pitäjäs nii, siältä [ruotsin kielestä] tuloo sellaaasia, ruotsinjohtooisia [sanoja] jotta kaikkia niinku, *kaivo* on esimerkiksi *prunni* sanotaan aina. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. **ruotsalaisperäinen.**

ruotsinsekainen

Ruotsinsekainen, englantia mukana nykyään [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Ks. **sekainen.**

ruotsinvoittoinen

Tää [Helsingin puhekieli] ov vähän oikeestaan niinku sanotaan ruotsinvoittosta, slangia. (Helsinki, NPM2)

On sanottu esimerkiks että minä puhur ruotsinvoittosestim mutt-em minä sitä itse kyll-oo huomanut. (Turku, NPM2)

Syn. **ruotsalaispainotteinen.**

ruotsalaisittain

Vanhat puhuvat [Vetelissä] joitakin sanoja ruotsalaisittain esim. *hantuuki, jästi, ranstakka, ämpäri, vakstuuki, kahaveli, tokko* (nukke) *tokkos* (eikös). (Veteli, Björkbacka 2002: 43)

Puhutaan *h:n* päältä ja ruotsalaisittain. (Pello, Vaattovaara 2009: 107)

ruotsimainen ruotsalaissävyinen

Tärkein piirre on varmaan, että [Rauman] murre on ruotsimaista ja se että sitä puhutaan vain täällä! (Rauma, Soini 2011: 19)

Ks. **ruotsalaisvivahteinen**.

ryhdikäs

Porin murre on kuitenkin ryhdikkäämpää kuin Rauman murre. (Helsinki, HY 2002)

rytmi

(1) omasta tai vieraasta puhetavasta

Tosin on, murteenomaisia sanontoja, jäänyt ja sitten ehkä tommonen murteenomainen, rytmi [omaan puhekieleen]. (Tampere, NPM2)

[Oman] puheen rytmi ja tyyli ei silti ole ihan semmosta ku täällä pääkaupunkiseudulla monilla on.

(Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 43)

Erikoisiin sanoihin ja puheen rytmiin [kiinnittää huomiota]. (Sulkava, Lignell 2007: 102)

(2) aluemurteiden eroista

Länsisuomalaisilla on puheessaan omalaisensa nuotti ja rytmi, sen huomaa. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

[Turun murteessa] eri rytmi kuin Karjalassa. Ehkä vähän hitaampaa kuin Karjalan murre. (Lemi, Palander 2004)

[Hämeessä] murteen rytmi nopeampaa kuin Joutsenossa. Lauseet katkonaisia, rytmi vaikuttaa nopeuteen. (Joutseno, Palander 2004)

[Etelän murteessa] nopea rytmi. (Eno, Palander 2004)

Puheen rytmi on todennäköisesti kuitenkin [Helsingissä] nopeampi kuin Lapualla, enää en venyttele sanoja. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Pohjanmaan murre eroaa paljon Pohjois-Karjalan murteesta, etenkin puheen rytmi kuulostaa hyvin erilaiselta. (Tuupovaara, Sarola 2004)

[Lapissa] puheen rytmi on erilainen: sanoja painotetaan eri kohdasta. (Kerava, HY 2002)

Puherytmi on erilainen: itämurteissa yksi rytmi on pidempi, ei niin lyhyttä [kuin länsimurteissa]. (Oulu, JoY 2007)

Ks. myös **puherytmi, rytmitys; rytmittyä, rytmittää**.

Vrt. **intonaatio, nuotti**.

rytmittyä

[Lapin murteessa] *h*:ta käytetään paljon ja puhe rytmittyy kuin Pohjanmaalla, jossa lisäksi vokaaleja. (Espoo, HY 2002)

Ks. **rytmittää**.

rytmittää

Itäsuomalaiset rytmittävät puheen eri lailla. (Helsinki, JoY 2005)

Ks. **rytmi, rytmitys**.

rytmitys muresävyistä

Keskustelun rytmitys on erilainen [länsirannikolla] kuin täällä, tauot ovat sijoittuneet eri tavalla, syntyy mielikuva, että ihmiset puhuvat toistensa päälle. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Vissiin [oman] puheen "rytmitys" on Lapualaista. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 43)

Mä puhun yleiskieltä, helsinkiläistä yleiskieltä pohjoiskarjalaisella rytmityksellä. (Helsinki, JoY 1998)

Ks. **rytmi, rytmittää.**

räikeä vahvasta murteesta ja murre-eroista

Kum mä meen tuonnek kauppoihi ja muuta nim mä koskaa [en] huomaa mitään semmosta että ois oikeen semmosta räikeetä [murretta]. (Tampere, NPM2)

Molemmista sukupuolista löytyy ”wannabe-murtajia”, jotka tietoisesti puhuvat räikeämpää murretta kuin muut. (Varkaus, JoY 2008)

No kyllä sitä nyt tiestit tollaset, räikeet tapaukset [selvät murre-erot] huomaa ainaki helposti. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **vahva.**

rämäkkä

Nuorison semmonen, aika rämäkkä tapa puhua [Helsingissä] ni se on kyllä... se on kyllä ihan omiaan, tunnistettavaks. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **raju, ronski.**

rönsyilevä itäsuomalaisesta puhetavasta

[Porissa] puhe ei [ole] niin rönsyilevää kuin Itä-Suomessa. (Parikkala, JoY 2000)

[Pohjois- ja Etelä-Savossa] puhetapa rönsyilevä ja runsas. (Parikkala, JoY 2000)

[Karjalan murteessa] nopea ja rönsyilevä puhetapa. (Turku, TY 2009)

[Etelä-Karjalassa] iloista murretta, rönsyilevää. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **pulppuava, rehevä.**

S

s, äs, ässä, s-kirjain

(1) pääkaupunkiseudun *s*:stä

[Stadin slangissa on] kuuluisa ”Stadin *s*”. (Helsinki, HY 2002)

Mä, tsygä, Hesän *s*, vieraat kielet väliin [tyypillisiä Helsingin slangille]. (JY 2004)

[Salatut elämät -sarjan] Saku puhuu silleen niinku se sitä *ässää* tälleen näin ni, suhhauttellee. (Haapajarvi, Leipälä 2000: 31)

Kuuluisaa Helsingin *s*:ää (kapea, sihisevä ja terävä *s*) ei todellisuudessa paljoa kuule, lähinnä teinityöt saattavat käyttää sitä. (Helsinki, HY 2002)

– – hesalaiset murrepiirteet tulee Lappeenrannan kautta, esimerkiksi painotukset ja sössäävä *ässä*. (Savitaipale, JoY 2002)

[Uudellamaalla] linja-autonkuljettajat vetävät *s*:t pitkiksi: *kiitoosss*. (Valtimo, Palander 2004)

(2) muusta *s*:n käytöstä ja ääntämyksestä

Länsimurteisten puhe on lyhyttä, töksähtelevää, kovempaa ja siinä on enemmän *r*:ää ja *s*:ää. (Pori, JoY 2007)

[Etelä-Karjalan murteessa on] *s*-kirjaimia paikoissa joissa ei Pohjois-Karjalassa. (Joensuu, JoY 2000)

[Hämeen murteen puhujalla] *r*, *s*, *k*, ja *t* tuli aina tosi terävästi. (Vantaa, HY 2002)

[Tampereella] *s*- ja *r*-kirjaimien käyttö on voimakasta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 40)

[Vetelin murteessa] suhahtava *s*. (Veteli, Björkbacka 2002: 18)

(3) Turun seudun murrepiirteistä (*si*-imperfekti, *sse*-illatiivi ym.)

[Varsinais-Suomessa on] *s*:n sekoittamista joka paikkaan, esim. *mä menisisin, tulusisin*. (Vantaa, HY 2002)

Lisääkö ne [turkulaiset] *s*:n joka helkkarin sanan perään? (Rääkkylä, Palander 2004)

Turkulaiset pistää usein *ässän* perään (*tippus*). (Ulvila, Hietava 2008: 60)

[Turussa sanotaan] *Turkkuses*, aika paljon *s*:ää puheessa. (Helsinki, HY 2002)

(4) muista murrepiirteistä

Stadi, spora, s-päälle puhuminen, *dösa* [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Lisätään *ss, s* johonkin sanaan kirjainten tilalle, esim. metsä = *messä*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 31)

ts korvataan kirjaimilla *ss*. (Veteli, Björkbacka 2002: 18)

Ässän [*messä*] ja *hoon* lisäilyistä sanoihin ja kaksoisvokaalien lyhentymistä [tunnistaa Vetelin murteen, tarkoittanevat *messä*, *meshän* -tyyppiä]. (Veteli, Björkbacka 2002: 21)

Ainakis semmosia kö, sanoo että *jossakin* nin ne [raahelaiset] sanoo ainaki että *josaki* – – just niinkö *ässät* – – jotku *ässät* niinku justsa lyhentyy monissa sanoissa. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 57) Oulussa → *Oulusa* → *s*-kirjain jää pois. (Oulu, Nieminen 2005: 52)

Ks. myös **city-s**, **käärme-s**, **suhu-s**.

saada selvää

(1) murteiden ja slangin ymmärtämisestä

Se ois kyllä, rikastuttas kieltä mutta se on semmosta että jos oikeim murretta puhuu ni sitä ei tahos saahas selvää. (Kuopio, NPM2)

No mum mielestä mä en oikeestaas, niim pahaa murretta, puhu ettei siitä selvää hyvin sais. (Jyväskylä, NPM1a)

Se [Helsingin slangi] ei oo mikään kieli, eikä murre, eikä siitä saa kukaan oikee suomalainen selvää. (JY 2004)

Rauman murre siitä ei saa mitään selvää ja Savon murre sama juttu. (Ulvila, Hietava 2008: 63)

Turku ja Tampereen murre – – ovat kovia eikä niistä saa selvää. (Joensuu, JoY 2008)

Ne [Lapin murteen puhujat] puhuu niinku poskeensa, se ei tuu ulos asti, vaikee saada selvää. (Vantaa, HY 2002)

Keskisuomalaiset puhuu ihan sillee selkeintä kieltä että siitä saa ihan heti selvää, et ne ei niinku tavallaan puhu eteläm murretta mut ne ei sitte puhu tavallaan Savon murrettakaa. (Kuopio, Törnqvist 2004: 59)

Rajan takana vierasperäisemmän oloinen murre, eivät puhu ihan selkeästi [karjalaa] joten murteesta ei välttämättä saa selvää. (Rääkkylä, Palander 2004)

(2) murre sanojen ja murremuotojen ymmärtämisestä

[Turun murteessa] paljon omituisia sanoja, joista ei saa selvää. (JY 2004)

Savo kuulostaa kaikkein kauheimmalta, ei mittään järkkee. Pitkät sanat, joista muut eivät saa selvää. (Kihtelysvaara, Kosonen 2004)

Vrt. **selkeä**, **yksinkertainen**, **ymmärrettävä**.

Saarijärven murre

Saarijärven murreha on semmosta mahdottomal lyhyttä. (Jyväskylä, NPM1a)

[Olen] jotenki yrittänykkis sitä Saarijärven murretta niinku säilyttää, en niinku haluakkaa sit [murretta] erikoisestik karsiap pois – –, että minulla om paljon semmosia lyhyitä sanoja että, minä haluankin ne, säilyttää. (Jyväskylä, NPM1a)

saarnaava

[Pohjanmaan murre:] Puhutaan kovaa, saarnaavaan tyyliin. (Helsinki, HY 2002)

sairaalakieli

Niille jotka on siellä virastossa se ov vähän niinku sairaala-, sairaalakieli ei sitäkään ymmärrä, ymmärräv välttämättä muut. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **televisiokieli**, **virastokieli**.

sakin kieli

sakilaisten slangi, vanha helsinkiläinen katukieli
Ei siellä [Helsingissä työpaikassa] puhuttu sillon oikeim paljo sakin kieltä eikä murteellisuutta vielä siihen aikaa että se oli enempi niinku puhtaampaa kirjakieltä. (Rauma, NPM2)

salailla

Mä oon kuullu hyvim monen sanova että ne häpeilee puhua omaa murrettansa ja, pyrkii sitä salailee ja peittämää. (Helsinki, NPM2)

Syn. **peitellä**, **piilotella**.

Ks. myös **häpeillä, karttaa, kiertää, välttää.**

salainen nuorten kielestä

Varsinkin nuorilla on semmosta, ommaa kielenkäyttöä ehkä se on tullut just koulussa ja, ja silleen ehkä senkii takia että niinkun, on niinkun semmosta vähä omaa salaista, kielenkäyttöä että ei niinku, kaikki vanhemmat ymmärräs sitte. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **salakieli, salaperäinen.**

salakieli

Se [slangi] on niinkut tavallaaj jotaki, nuorte uutta salakieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **salainen, salaperäinen.**

salaperäinen

Stadi. Se on semmosta miehekästä ja niinku enemmän salaperästä, pitää tuntee ne sanat, koska siin on niim paljon venäjää ja ruotsii. (Vantaa, HY 2002)

Ks. **salainen, salakieli.**

salon murre

No se [Turun murre] on aika lyhyttä ja, muttei nyt kuitenkaa niil lyhyttä kun esimerkiks rauma, salo. (Turku, NPM2)

sama

(1) murteiden vertailussa: *sama, samalla lailla, samalla tavalla*

[Mikkelin seudun murre:] Vähän samaa kuin Lappeenrannan murre. (JY 2004)

[Suomussalmella] murre kuulostaa melko samalta kuin Itä-Suomessa, mutta sitä puhutaan vähän eri korostuksella. Sanooko ne *Suomussalamelle?* (Juuka, Palander 2004)

Niissä [ympäristökunnissa], ni esimerkiks vaikka Nastolassa puhutaan samalla lailla ku Lahessa. (Lahti, Kantoluoto 2007: 43)

Kyl kaikki puhuu samallailla ku me [kaupungissa ja maalla]. Sanoilla voi olla eri ilmaisuja [äänne- ja muotoasuja]. (Ulvila, Hietava 2008: 72)

Ne [murteet] ovat rikkaus ja kiva kun kaikki ei puhu samalla tavalla! (Arve 2002: 67)

(2) murteiden ja puhekielen säilymisestä: *pysyä samana*

Murre ei pysys samana vaan se, ajam myötä ni, muuttuu ehkä. (Rauma, NPM2)

Kyl kai se [puhekieli] siihen keski-ikää asti sitte melkeem pysyy jo samana. (Rauma, NPM2)

Ks. myös **samanlainen.**

Vrt. **eri** (*eri lailla* ym.), **erilainen.**

samaistua puhekielen mukautumisesta ja mukauttamisesta

Pittää sannoo et kyllä kai sielä [työssä puhekieli], varmasti samaistuu niim paljo [että puhuu samoin kuin muut]. (Kuopio, NPM2)

Ni silloin [muiden asenteiden vaikutuksesta] henkilö joka ei uskalla olla erilainen ni se samaistuu sit puhekielessäkin se keksii ittelles jonkunnäkösen keskiverron. (Turku, NPM2)

Saattaa olla että siihen samaistuu [sukulaisten kielenkäyttöön]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 45)

Ainaki täl hetkel tuntuu että, et ne [nuoret] on, pyrkii samaistumaa johonkii tollasee tiettyy, stadilaisee systeemiin et pitää puhuu jotenkii sillai. (Rauma, NPM2)

Samaistun helposti eri murteisiin, esim. mummon kanssa puhun helposti leveää karjalan murretta. (Sulkava, Lignell 2007: 71)

Vrt. **eläytyä, mukautua.**

samanlainen

(1) murteiden samankaltaisuudesta

Toi, noi, Turus: [Turun murre] vähän samanlaista kuin Tampereella. (JY 2004)

Ne ketä Raumal [on] ollu [töissä] ni kyl ne, iha samallaisest puhhu. (Rauma, NPM2)

Mää, samanlaista kuin Pohjois-Pohjanmaalla [eteläpohjalainen murre]. (JY 2004)

[Rovaniemen murre:] Samanlaista kuin Oulun murre, lisäksi *mie* ja *sie*. (JY 2004)

[Mikkelin seudun savolaismurre:] Samanlaista kuin Kuopion murre. (JY 2004)

(2) kielestä yleensä

Se ol [1950-luvulla] niinkun samallaisempata [yhtenäisempää], koko, koko Jyväskylässä, siis kaikki, paikkakuntalaiset puhu, lähes samalla tavalla. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyl se [oma puhekieli] on aika lailla pysynys samallaisena. (Helsinki, NPM2)

Ks. **sama**.

Vrt. **eri**, **erilainen**.

samanlaistaa

Em minä nyt pyri' eriksee samallaistamaan yhtenäistämään kieltäni että, kyllä mä katson että minä esitän niinkun minä esitän [työpaikalla]. (Helsinki, NPM2)

Syn. **yhdenmukaistaa**, **yhtenäistää**.

samanlaistua

Kyllä se aika lailla samanlaistuu joka puolella Suomee toi kieli. Valitettavasti. (Tampere, NPM2)

Syn. **yhdenmukaistua**, **yhtenäistyä**.

samantapainen

Karjalan murre on jokseenkin samantapasta kun Savon murre, lausahdukset on tosi ilmeikkäitä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **sama**, **samanlainen**, **tapainen**.

samantasoinen koulutuksen mukaisesta kielenkäytöstä

Jos on samantasosii ihmisii [koulutukseltaan] jotka puhuu samantasost kirjakieltä ni se, sillo se kuulostaa oikei hyvinki luontevalta. (Rauma, NPM2)

Ks. myös **taso**.

samantyylinen

Sit ku mennää vanhempii ihmisiin ni kyllä siellä rupee, tai on niinko sitten [yksilöllisiä] eroavaisuuksia ihan ettei he aattele et he kuuluu mihinkää jengii et se o oltava samantyylistä. (Kuopio, NPM2)

Porin murre on] vielä sekavampaa kuin rauma mutta hiukan samantyylinen. (Turku, TY 2009)

Porilaiset, ulvilalaiset ja kullaalaiset puhuvat yleisesti ottaen kaikki samantyyllisesti. Porista lähtevät leviämään ”muotisanat”. (Ulvila, Hietava 2008: 72)

Syn. **samantapainen**.

Ks. myös **samanlainen**.

Vrt. **erityylinen**, **tyylinen**.

sana muresanoista ja murteellisista äänne- ja muotoasuista

Paikallismurteet ovat hävinneet lähes kokonaan nuorten keskuudesta. Enää ei tavan tallaaajan sanoja kuule. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 69)

Siis sehär rikastuttaa ihmisen elämää kun on erilaisia murteita ja erilaisia sanoja ja. (Tampere, NPM2)

Itä- ja länsimurteissa on eroja myös sanoissa, joskin kuuliija pystyy silti ymmärtämään, mitä puhuja tarkoittaa. (Kauhava, JoY 2007)

Stadin slangissa kaikki sanat tuntuvat jotenkin muutetuilta. (Tuupovaara, Sarola 2004)

Hyvi vähä kirjakiele sanoi [itäsuomalaisen puheessa], tai sit mä vaa kuvittele nii. (Pori, JoY 2007)

[Turun murteessa on] paljon omia sanoja, kuten *simmotti*. (Eno, Palander 2004)

Sanojen venyttäminen [kuuluu Tampereen murteeseen]. (JY 2004)

Pohjanmaan murre kuulostaa ihan siltä, kuin sanojen keskikohdalla ei olisi mitään merkitystä. (Helsinki, HY 2002)

Idässä puhutaan enemmän ja pidemmällä sanoilla. (Rovaniemi, JoY 2005)

Ks. **erikoissana**, **jenkkisana**, **landesana**, **muotisana**, **stadisana**, **tehostesana**, **teinisana**, **täytesana**,

vakiosana, välisana.**sanahirviö**

Että, ois pitänyt sanoo että – – mulla meni kokeet aika hyvin nii, *eipä* kum menikin kokeet aika hyvin siis, semmone ihan sanahirviö [nuorilla]. (Jyväskylä, NPM1a)

Nykyään om minusta tullu aika yleiseksi aika huonoja sanoja suomen kielen sanoja esimerkiksi tuo että, että kaupassa tai jossain sanotaan henkilölle kiitoksen asemasta *kiitti*. Minusta se on sanahirviö. (Turku, NPM2)

sanakulttuuri

Lapin murteessa on ihan oma sanakulttuurinsa, umpilapin porukalla on perinteet kunniaassa. (Tuupovaara, Sarola 2004)

sanakäännne puhetavasta ja murrepiirteistä

Sanakäänteistä, äänem painotuksesta, näist kaikist [tunnistaa murteet]. (Jyväskylä, NPM1b) [Koulutuksen erottaa] puhheen sisällöstä, ja sanakäänteistä – puhuuks se vaa, sillailta, värittömästi. (Kuopio, NPM2)

Sanakäänteet on erillaisia [eri työntekijöillä]. (Tampere, NPM2)

Esimerkiks jos on tällasia niinkuv vanhempia ihmisiä taikka muita nin täytyy puhuas selvästi ja, mahdollisimman yksinkertasta kieltä ettei nyt käytäk kaikem maailman sanakäänteitä sum muita jotka ov vaikee ymmärtää joskus. (Tampere, NPM2)

Ja sit siihen [nuorten kieleen] tulee paljon nii ulkolaisii, sanoj ja sanakääntej ja -väännej sit siitä. (Rauma, NPM2)

Ne on omat sanat mitkä, on kuopijolaisilla ja yleensä tällä paikkakunnalla. Määrätyt sutkaukset määrätyt sanakäänteet ja, omaleimaisuus tietysti. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **käännne ja väännne**.

sanakäännne ja -väännne ks. **sanakäännne****sanallisesti**

Aikanaan on ollut tietty, tietty kompleksi – – esiintyä vähän toisten kuullen, sanallisesti. (Helsinki, NPM2)

sanalyhenne

Jotai uusia sanoja ehkä tullut [omaan kieleen ajan myötä]. Sanalyhenteitä, kielen, muuttuvuuden mukana. (Helsinki, NPM2)

Ks. **lyhenne, lyhennelmä, lyhennys**.

sanankäyttö

Esimerkiks nuoriso, nuoriso ja jos, vanhoja ihmisten ajattellee niitä ni, kyllä siinä on havattavissa, erilaista puhettyylijä ja sanankäyttöä minum mielestäni. (Kuopio, NPM2)

Kyllä hyvim monissa tapauksessa niin tuota, se erottautuu jos on koulua käynny ni se sanankäyttö on vaa ja se, lauseitter rakennelma, rakentaminej [erilainen] ja niim pois päin ni. (Kuopio, NPM2)

sanaloppu

[Turun murteessa on] omituisia sanaloppuja, kuten *tul Turkkuseen tois puol jokkee*. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **loppu, loppupääte, pääte**

sanamuoto, sananmuoto äänne- ja muotoasu

Se se sanamuoto kaikki on toisellaista [kouluja käyneillä]. (Helsinki, NPM2)

Jos aatellaa et he käyttää sitä [virastoissa], jotais sanamuotoja, nin niissähän tietystiv voi olla, jota ei ymmärrän niinku joka eij-ook käynnyk koulutusta. (Kuopio, NPM2)

Jos hakemuksia laittaa ni ilmam muutaha siinä tulloo sanammuodot, sillan, kysymyksee että niitähän täytyy aina miettiim mut – –. (Kuopio, NPM2)

Ja aikaiset [’aikuiset’] eivät tietysti ’ihan semmosija sanamuotoja aina käytä [kuin nuoret]. (Kuopio, NPM2)

Ks. **muoto**.

Vrt. **murrekana**.

sanarakennelma

Sellasia ihmeellisiä, niinkun, sanarakennelmia [nuorilla]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **rakennelma**.

sananparsi sanonta

Ensinnäkit tietystin näitä vieraita sanontoja kaikkia [nuorilla] jotka ovat, tämmösiä slangisanoja, – – vieraista murteista otettuja, sanoja ja kaikennäkösiä, voi sannoos sanamparsia. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **sanonta**.

sanantapa sanonta, puhetapa

No äiti enemmän käytti semmosia, vanhan kansan sanontoja, ja sanantapoja. (Jyväskylä, NPM1a)

Siellä niinku Ikaalisissaki siellä puhuttiiv vaan niin, sitä vanhanajan sanantavat ja – –. (Helsinki, NPM2)

Hänell-on [kouluja käyneellä] vaan jotaan semmosta, yleissivistystä tai, sellasia sanantapoja joista heti huomaa että hän on koulun käynyt ja – –. (Turku, NPM2)

Vrt. **sanonta**, **sanontatapa**.

sananväli sanansisäinen asema

[Lapin murteessa] *h* tulee joka ikiseen sananväliin: *otethan*. (Savitaipale, Palander 2004)

Idässä aksentti on venäläisittäin ja sana- ja lauseväleissä on venäläisyyttä. (Ylistaro, JoY 2005)

Ks. **väli**.

sanapaino

Erotuu sanapainoltaan [Tampereen murre], *kiakko*, *kotia* ’kotiin’, kovankuuloista, *mää*. (JY 2004)

Ks. **paino**.

sanarikas

Minusta o hyvi hauska että s-ei menet tuommoseks, yleiskieleks, että, se oj jollakit tavala niinku, sanarikkaampata [kun puhutaan murteita]. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **ilmaisurikas**, **murrerikas**.

sanasto

Nykyajan nuorilla vallankin on semmonen kovin sanotaal lyhyttä [kieltä] ja niinku paljo uusija sanoja ja, vanhemmil sit taas siell-on se omat, sanastonsa. (Tampere, NPM2)

Nuorisohan tekee koko ajan uutta sanastoo. (Helsinki, NPM2)

Sit se on tietysti ko, tulee liikuttua noissa opiskelijapiireissä nii, siellä tulee sellane oma sanasto kaikista näis uusista asijoista ni, ne väännettä vähän sit samaan tyyliin et siinä se eri murretausta ei niim paljo vaikuta. (Turku, NPM2)

Kaveripiirillä on oma sanasto, esimerkiks yhdistämällä *nenä* ja *huuli* saadaan *nehu*, se tarkoittaa nenän ja huulen välistä aluetta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

Oma sanasto [Tampereen murteessa], *lainasto* = kirjasto. (JY, 2004)

Ei väliä mistäpäin sanastotuliaisia tuodaan, mutta tarttuu. (Lahti, Kantoluoto 2007: 51)

Ks. **sanavalikoima**, **sanavarasto**.

sanastollisesti

S-oon [Helsingin murre] taas ihan oma [yleiskielestä poikkeava kielimuoto] – – Koska se oj jo

sanastollisesti, siin-on kaikki nää, omat sanat ja, ja niin edelleen. (Helsinki, NPM2)
Ks. **sanasto**.

sanavalikoima

Näissä tilanteissa [liikuntaa ohjatessa] sanavalikoima onkin aika pieni. (Sulkava, Lignell 2007: 89)
Se sana, sana, sanasto siis se, sanavalikoima ni se on tietty iha erilaine [kouluja käyneillä]. (Rauma, NPM2)

Ks. **sanasto, sanavarasto**.

sanavarasto murre- ja slangisanoista

Ei ne [vanhat murre sanat ja -muodot] tartu tota, minunkkaa sanavarastoo sieltä [vanhojen puheesta]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 80)

Esimerkiksi baareissa ei viitsi naisille heittää juttua kaikkein leveimmällä [murteen] sanavarastolla. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 61)

Joskus ku nekip pari viikkua oli [helsinkiläispojat maalla] ni sitte jo alako, viikoj jäläkkee ymmärtään niitten sanavarastua että mitä ne meinas, meinnaa niillä tietyillä sanoilla. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 62)

Langi o, langi on, nuorten kehittämä oma sanavarasto, omat sanat jokaista niinkun, sivistyssanaa vastaavaks. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **sanasto, sanavalikoima**.

sanaväännelmä

Sanojen lyhentäminen, *mää oon Tampereelt*, ei sanaväännelmiä [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

Ks. **väännellä**.

sanavääntely

Se [murre] on sellaista sanavääntelyä. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)

Ks. **väännellä, vääntely**.

sanayhdistelmä

[*Kiitti moi* on] se kauhei sanayhdistelmä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 29)

Vrt. **yhdistelmä**.

sanoa puhua, lausua, ääntää

(1) puhutavan kuvailusta yleensä

Sitä [puhekieltä] käyttävät vanhat ja nuoret eritavalla vanhat sanovat sanan kirjakielellä ja nuoret muuttavat niitä esim. *hirveä* → *hirvee kauhea* → *kauhee*. (Kangasniemi, Oja 2011: 32)

Sanat sanotaan [Raumalla] mahdollisimman lyhyesti. (Rauma, Soini 2011: 23)

Turkulaine voi sanoo jonkun semmosen sanan kun Tampereella sanotti aivan eri lailla. (Turku, NPM2)

[Turun murteessa] lyhennellään sanoja, puoliväliin sanottaan. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

[Tampereella] sanovat kaiken putkeen. (Helsinki, HY 2002)

Em mä muistas sitä [mistä on huomauteltu] vaaj jotta, niinku hullustis sanoo sanat tai on aivan eri sanoja mitä muok käyttää. (Lapua, NPM1a)

(2) murrepiirteistä

Joka sanan viimenen kirjain jätetään sanomatta [Turun murteessa]. (JY 2004)

Monia sanoja yleensä venytetään oulunmurteessa enemmän kuin lyhennetään. Esim. *Minä* sanotaan oulussa *mää* ja etelässä *mä* jne. (Oulu, Nieminen 2005: 50)

[Pohjois-Karjalassa] sanoja pidennetään lisäämällä konsonantteja. Sanotaan kahdella konsonantilla *pannaani* [= banaani, yleisgemiinaatio]. (Valtimo, Palander 2004)

Turussa sanotaan imperfekti *isi:n* avulla: *tekisin* 'tein'. (Outokumpu, Palander 2004)

(3) ääntämyksestä

Ärrä (*r*) tulee ensimmäisenä mieleen [eteläpohjalaisesta murteesta]. Se pitää sanoa silleen kovasti. (JY 2004)

Sielläkin [Tampereella] se *ärrä* sanotaan jännästi. (JY 2004)

[Tamperealainen] ei osaa sanoa *d*:tä. (JY 2004)

d sanotaan *t*:nä tai muuna kirjaimena. (Haukipudas, JoY 2002)

Nimiä ei [Kainuun murteessa] sanota niin kuin ne kirjoitetaan esim. *Päevi, Kaesa, Laora*. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 9)

(4) *sanoa putkeen*

[Tampereella] sanovat kaiken putkeen. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **lausua, ääntää**.

sanominen ääntämyksestä, murrepiirteen käytöstä

Niiden kirjainten sanominen [erottaa murteita toisistaan], et sanotaaks *d t*:nä. (Vantaa, HY 2002)

Samoin en välttä *d*:n sanomista niin kuin ennen (nykyisin sanon esim. ”*ehdotti*”, enkä ”*ehotti*”).

(Kymenlaakso, Laine 2006: 12)

Ks. **lausuminen, ääntäminen, ääntämys**.

sanonta

(1) murteellisesta puhetavasta ja murteellisista ilmauksista yleensä

Eiks se on niinkul lyhyempää jotenkis se sanonta siellä [Turussa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Tietenkis se jonkullaista, vivahteita on murteeseen sitt-aina, sanonnassa niinku, savolaisiin sanoihin taim muihi että [omassa puhekielessä]. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyllä Jyväskylässä puhutaan ihan tommosta, jossa om paljon, murteellista sanontaa ni, kotosta kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanhat puhuvat erillailla kuin nuoret, vanhemmat sanovat sanontoja. (Ulvila, Hietava 2008: 79)

Joskus kuulee semmosia mielenkiintosisia sanontoja, että voi arvella että nämä om murretta. (Jyväskylä-EP NPM1a)

Hämäläisen, erottaa koska hämäläiset käyttävät omaa murrettaan ja kyllä on tamperelaisia sanontoja, joista taas jos ihminen niitä käyttää ni tietää miltä alueelta, on. (Tampere, NPM2)

Esimerkiks Pohjammaallek kum mennee ni siellä tuntu korvaa heti, niitte sanonnat että, ihan kauheeta. (Kuopio, NPM2)

Pohojanmaa [murre]: *sanoonnat* ovat vähä niinko *pohojanmaan* pellot. (Jyväskylä, Arve 2002: 48)

Mutta, kyllä täällä [Jyväskylässä] ehkä jonkillaista, jonkillaista sanontoja täytyy olla, jotka pysyvät. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) aluemurteiden piirteistä ja muresanoista

Pojille oli koulussa veistetty [huomautettu], lyseossa Joensuussa että *mää-* ja *sää-*sanonnoista.

(Tampere, NPM2)

Sit ku ne [karjalaiset] muuttaa sem murteesa, jos ne sannoo että, *mie* ja *sie* ni ne muuttaa sen sittem *minä* tais *sinä*, sanonnaks ne ei muutas sitä et niinku, *mää* sanov vaikka et *mää* tais *sää*, se muuttuu niinkus sem *minä sinä* kautta. (Jyväskylä, NPM1a)

Siit tulee semmosija *nääs meinaaj* ja kaikkee [tamperelaisen kielestä]. Iha ihan tyypillisijä semmosii sanontoja jotka niinkun, erottaa. (Tampere, NPM2)

[Tampereen murteessa] hassuja sanontoja kuten *nääs, maar*. (Valtimo, Palander 2004)

Kyllähän ne nämä sanonnat on justiin, *poatti* ja, tämmöset justiin, nämä tyypilliset, murre-, sanat että, *voekakut* ja – – nämähän ovat niitä, savolaista, tyyliä. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) slangi-ilmauksista ja nuorten kielen piirteistä

Helsinkiläiset sanonnat – – alkuperältää helsinkiläiset sanonnat on levinneet, muuvalle. (Helsinki, NPM2)

Tämä nuorisotietystik käyttää sitä slangia sellane että niillä on niitä joitakis sanontoja. (Jyväskylä, NPM1a)

Kaupunkinuorilla on omat sanavarastot niinku esimerkiks se *v-sana* ja omia sanontoja niinku *maissi* tai *maispan* [’raha’]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

(4) virallisemmän kielen piirteistä

Voisko sanoo että, työn luonne vaatii sen et siellä [virastoissa] tottuu käyttämään sellasii, täsmällisii sanontoja ja kaikkee. (Rauma, NPM2)

Sieltä [työstä] tarttunu tietysti aina, semmosia sanontoja mikä on ollut mulle outoja. (Tampere, NPM2)

Ehkä myös esimerkiksi, ihmisen muuten käyttämät sanonnat osoittavat onko hän esimerkiks kouluja käynyt. (Tampere, NPM2)

Joittenkiis sanontojen kohalta ni, tulee [oma puhe opiskelun vuoksi] niinkul lähemmäks kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

No, on tullu, niim paljo uusija sanontoja mejjän kieleen, että tuota, nuoremmat käyttää niitä. (Kuopio, NPM2)

Ks. **erikoismurresanonta, murresanonta, puhesanonta; sanontatapa.**

sanontatapa murre- ja slang-ilmauksista

Ehkä mä jostakim määrätystä sanontatavasta taim muusta, ni sit erottaa et mistäpäim [murteenpuhuja on] muttei niinku, ei niin kauheen tarkastik kuitenkaa [erota murteita]. (Helsinki, NPM2)

Niiss-on [murteissa] paljon nii hauskoja sanoja ja sanontatapoja. (Jyväskylä, NPM1a)

Murteessa om mahdottoman hyviä sanoja ja sanontatapoja jotka pitäs kyllä säilyttää. (Tampere, NPM2)

Siin-on [Keski-Suomen murteissa], joitakin sanontatapoja ja, ja, painotuksia ja, ja tommosia, siis sama käsite eri, eri pitäjissä ilmastaa eri, eri sanoilla ja, tuolla tavalla. (Jyväskylä, NPM1a)

Esmerkiks tämä helsinkiläiset sanontatavat ovat levinneet nyt ympäri maan. (Helsinki, NPM2)

No niissä [slangissa] oj just niitä semmosia omia sanontatapoja kaikkia, kaikille asioille ja esineille. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **sanantapa, sanonta, sanontatyyl.**

sanontatyyl

Esimerkiks sellane sanontatyyl [on virastokielessä] että lauseet rakennettu sillä tavalla. Jos näi äkkiä lukoo meikäläine voi lause tarkoittaa iha toista mikä se mitä se tosijaan tarkoittaa. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **sanontatapa.**

Satakunnan murre

Kyllä se aina antas semmose, omaperäsen kuvan sieltä maakunnastaan kun, puhuttas, oikeir reilustis savoa ja, ja, Satakunnam murretta ja Hämeessä omaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Em minä oikeen, Satakunna, murteesta niin [pidä], se ov vähän, vähän, liiav vaikeeta. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **satakunta.**

satakunta Satakunnan murre

Siin tulee vähän siältä sun täältä [omaan puheeseen piirteitä], välii karjalaa välii savoo ja, satakuntaa ja keskisuamee ja. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **Satakunnan murre.**

sattua korvaan ks. **korva**

saundi intonaatio, artikulaatio, rytmi

[Hämeen murteen] saundi muistuttaa eteläpohjalaista. (Lappeenranta, JoY 2000)

Saundi muuttuu myös Haminaan, Virolahdelle, Miehikkälään mennessä. (Lappeenranta, JoY 2000)

Vrt. **artikulaatio, intonaatio, rytmi.**

savitaipalelaisittain

Isä puhuu *mää, sää* ja muitakin sanoja savitaipalelaisittain, joita äiti matkii huvikseen. (Savitaipale, JoY 2002)

savo Savon murre

Ehkä savo on semmonem minkä mä parhaiten tunnen. (Jyväskylä, NPM1a)

Eihäm minun tarviim muuta kun soittaak kotii niim mä rupeen puhumaan savvoo. (Tampere, NPM2)

Voi jo ol semmosta savvoo etten oo ennen kuullunna [isoisän puhe]. (Jyväskylä, NPM1a)

No esimerkiksi minun, nuorimmam pojan, tytär, ennen ku hä meni kouluun ni kyllä se [puhekieli] oli ihan täyttä savoa. (Kuopio, NPM2)

Viännetää savvoo [Kuopion seudun savolaismurteesta]. (JY 2004)

Mä oli viimeks, Mikkeliissä nin kyllähän eihä sekään kais sitä oikee savoa ole, savolaista. (Turku, NPM2)

Must tuntuu et tää [Jyväskylän puhekieli] on, aika lähellä kirjakieltä jos vertaa johonkis savoon tai – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllähän tääl [Jyväskylässä] puhutaam paljonkim murretta – – savoo tulee jo Laukaasta. (Jyväskylä, NPM1a)

Pohjos-Karjalan murretta kai tää nyt lähinnä on, kun ei ihan välttämättä savvookkaa. (Rääkkylä, JoY 2002)

No savolaiset ei pidät tätä [Lieksan murretta] varmmaan minnään kut täällä on kumminki niim paljon savosta, niin paljon lähellä savvoo. (Lieksa, Jämsä 2007: 75)

Mun murre on oikeestaan jotain sekotusta, saatan puhua savua tai oulua, mennee sekasin kaikki! (Oulu, Vähälä 2005: 29)

Oulu on lappalaisten savoa. (Outokumpu, Palander 2004)

Syn. **Savon kieli, Savon murre, savolainen** (subst.), **savolaiskieli, savolaismurre, savonmaa**.

Ks. myös **kevytsavo, puolisavo, sekasavo**.

savohtava

Kiteelle mentäessä puhekieli muuttuu savohtavaksi, Pohjois-Karjalan murteeksi. (Saarijärvi, JoY 2000)

Vrt. **savomainen**.

savokarjala

Puhun kyllä savokarjalaa, mitä olen lapsuuden kodissa oppinut. (Sulkava, Lignell 2007: 90)

Puhun yhä jonkinlaista savokarjalaa, *mie* ja *sie*. (Helsinki, HY 2002)

Maallaeset, niin täällä päen, niin puhuu semmosta, ihan semmosta savokarjallaa että *kaakku*, täytekakku niin *täytekaakku*. (Lieksa, Jämsä 2007: 69)

savokarjalainen (adj. tai subst.)

No ei [oma puhekieli] varmastim mitääm puhasta murretta mutta tuota, kyllä siinä joitakin semmosija savokarjalaisija piirteitä varmaa on. (Kuopio, NPM2)

[Kainuun murre] oululaisen ja savokarjalaisen sekoitusta. (Joutseno, Palander 2004)

savolainen (adj.)

(1) Savon murteesta ja savolaisesta puhetavasta

Ku on olluna näehi savolaisii kansa aena tekemisissä, ni puhekkii on säelynä savolaisena. (Sulkava, Lignell 2007: 52)

Enemmän tullus savolaisemmaks [oma puhekieli]. Että eihä siinä ennää oos sitä, [Pohjois-] Karjalam murretta. (Kuopio, NPM2)

Kyllä Kuopiossa puhutaaj ja Kuopion ympäristössä [murretta] niin, aika voimakas on tämä savolainen murre. (Kuopio, NPM2)

[Haastateltava] Joensuussa halusi ensin säilyttää oman puhetyylinsä, mutta vuosien aikana savolainen nuotti on tarttunut, koska lappeenrantalaiset huomauttelevat jo puhelimessa siitä. (Lemi, Palander 2004)

Mä puhun yleiskieltä mut omasta mielestäni mutta mutta tuota ni semmosta savolaista yleiskieltä tai Savon murteen rikastuttamaa yleiskieltä. (Kuopio, Törnqvist 2004: 38)

(2) kielenpiirteistä (sanoista ym.)

Olen Savossa asunnuj ja, ja ja sielläkii on tarttunum muutamia savolaisia sanoja. (Rauma, NPM2)
 Ei se [oma puhekieli] nyt murretta ook kyllä mutta kyllä siinä paljo savolaisia sanoja on ja – – ehkä minä niille [opiskelijoille oppilaitoksessa] vähän noin niinkun tahallanikik käytän joitakis savolaisia sanontoja. (Kuopio, NPM2)

Heidän [Karjalan murteen puhujien] kielessään on vähemmän savolaisia lotkauksia ja savolaista venyttelyä. (Outokumpu, Palander 2004)

savolainen (subst.) Savon murre

Minä puhum pohjalaista minä puhun savolaista ja karjalaista kaikkii sekasin että minum murre [ei] ole millään tavalla oikeaa. (Kuopio, NPM2)

Jos on niinku joku savolaine piälismies ni, sehäm puhuu savolaista ja ja niin edelleen. (Turku, NPM2)

Yks [työtoveri] o Iisalmesta yks Savosta ja se puhuu Iisalmen savolaista. (Rauma, NPM2)

[Rautavaaran murre on] sitä parrainta savolaista, mitä Savon kielessä on. (Rautavaara, Toivanen 2012: 15)

Syn. **savo**, **Savon kieli**, **Savon murre**, **savolaiskieli**, **savolaismurre**, **savonmaa**.

savolaisaksentti

Yleiskieltä, jossa on vahva savolaisaksentti [Jyväskylän puhekieli]. (Arve 2002: 61)

Ks. **aksentti**.

savolaisittain

Osa [kangasniemäläisistä] ”vääntää” savolaisittain. Tulee mieleen ruokasana ”*puahtosuola*”. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 8)

Puhun mielestäni *aeka savolaesittain*. (Sulkava, Lignell 2007: 47)

Mulla on mahdollista että alan puhua jotain muuta murrettakin jos joku muu puhuu, esim savolaisittain, vaikken ikinä ole siellä asunut. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 60)

savolaiskieli

Kyllä minä sen ole huomannut että se [oma puhekieli] on kulkenu tästä, aitommasta savolaiskielestä nii se oj jonkuv verran, muovautunut tänne, enemmän kirja- ja suomen kieleem päin. (Kuopio, NPM2)

Syn. **savo**, **Savon kieli**, **Savon murre**, **savolainen** (subst.), **savolaismurre**, **savonmaa**.

savolaismuoto

Savolaismuotoja vähän sanasta kuin toisesta [omassa puheessa]. (Sulkava, Lignell 2007: 39)

Vrt. **savolaispiirre**.

savolaismurre

Että tuota jo, alaluokilla aivan oppikoulussa oltaessa niin, jäi nämä savolaiset, savolaismurteen erikoisuudet niim pois. (Helsinki, NPM2)

Savolaismurteessa on joku leveys, *ossoo*, ja kaakkoismurteessa semmonen vikkelyys, notkeus semmonen. (Haapajärvi, JoY 2006)

Syn. **savo**, **Savon kieli**, **Savon murre**, **savolainen** (subst.), **savolaiskieli**, **savonmaa**.

savolaispiirre

Savolais- ja karjalaispiirteeni ovat selvästi laimenneet. (Sulkava, Lignell 2007: 67)

Vrt. **savolaismuoto**.

savolaisuus savolaismurteinen leima

Julkisissa esiintymisissä savolaisuus herättää aina huomiota. Savolaisuus saa aikaan myös huumoria! (Sulkava, Lignell 2007: 79)

Ehkä siinä [omassa puhekielessä] voi ollas semmost savolaisuutta vähän. (Helsinki, NPM2)

Tääl-o [Kuopiossa] aika paljom minusta karjalaista ei täälä mittää savolaisuutta kaikki oot täälä. (Kuopio, NPM2)

Mull-oli luokkatoveri oli Kuopiosta, tai siellä oli parikin, kyllä toinen puhu aivan niinku helsinkiläistä mutta toinen nin, hänel säily iha hirveem monta vuotta tämä savolaisuus siinä puheessa. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **pohjoissavolaisuus, savolaisvaikute**.

Vrt. **pohjalaisuus**.

savolaisvaikute

[Puhun] kirjakieltä savolaisvaikuttein. (Arve 2002: 9)

Sukulaisten kanssa (paitsi siskon) savolaisvaikutteet nousevat vahvemmin esille. (Arve 2002: 35)

Ks. **savolaisvaikutteinen**.

savolaisvaikutteinen

Puhun Kainuun murretta, joka on hyvin savolaisvaikutteista. (Arve 2002: 14)

Ks. **savohtava, savomainen, savonomainen, savontapainen, savontyylinen, savoväritteinen; savolaisvaikute**.

savolaisvivahte

Mutta mä luulisi että savolaisvivahte on, täysin niinkum päällimmäisenä [omassa puhekielessä]. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **savolaisvaikute, vivahte, vivaus**.

savomainen

Jotain savo-maisia piirteitä on paljon [Kangasniemen murteessa], mutta siihen on sekoittunut nykysuomea. (Kangasniemi, Oja 2011: 14)

Vrt. **savohtava, savolaisvaikutteinen, savonomainen, savontapainen, savontyylinen, savoväritteinen**.

Savon kieli

Sanotaanko nyt Savon kieltä murteeks. (Kuopio, NPM2)

[Rautavaaran murre on] sitä parrainta savolaista, mitä Savon kielessä on. (Rautavaara, Toivanen 2012: 15)

Minusta on mukava *viäntee* savon kieltä. (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 33)

Minähä Varkauvessa olin välillä, sen pari vuotta että, sinnek ku isä ja äiti muutti [Pohjois-Karjalasta] nin tuota, sielä opin tämän Savon kielen mitä nytteik käytän. (Kuopio, NPM2)

Ei täällä [Jyväskylässä] ollun nii, korkeintaan tuo Savon kieli, sotki joitain [omana lapsuusaikana]. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **savo, Savon murre, savolainen** (subst.), **savolaiskieli, savolaismurre, savonmaa**.

savonkielisesti

Joskus kuj jos, tuota puhuu oikein tätä mennee joku sana tuollesas savonkielisesti nin, joku o iha leikillääm matkinum mutta ei mitenkää muute [huomautella]. (Kuopio, NPM2)

savonmaa Savon murre

Kyllä se Savommaa [murre] on hirvvee hauskkaa ja semmosta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 54)

Minä sotken kirjakieltä tähä, sekaaj ja, savommuata ja, – – seka-, metelikieltä, sanosinko. (Joensuu, NPM2)

Syn. **savo, Savon kieli, Savon murre, savolainen** (subst.), **savolaiskieli, savolaismurre**.

Savon murre

Voi, ihailen suunnattomasti karjalan murretta ja sitä ihan puhdasta savonmurretta Kuopion yläpuolella, se on jotenkin niin leppoisaa. (Sulkava, Lignell 2007: 70)

Mä en tykkää henkilökohtaisesti Savom murteest kylläkääm mun täytyy sanna se. (Rauma, NPM2)
 En [puhu] varmaan koskaan puhdasta savonmurretta. (Sulkava, Lignell 2007: 39)
 Kyllä tänne [Jyväskylän puhekieleen] on sekaantunu aika paljo Savom murretta, ja nyt on, sekaantunu sit sotiej jälakeen Karjalam murre. (Jyväskylä, NPM1a)
 Savon murre *vientää ja kientää*, esim. *huorapääsky* [!]. (Imatra, JoY 2000)
 [Puhun] Savon murretta *hilijoo* ja *kovvoo*. (Nilsä, JoY 2000)
 Syn. **savo**, **Savon kieli**, **savolainen** (subst.), **savolaiskieli**, **savolaismurre**, **savonmaa**.

savonomainen

Kangasniemen murre on aika ”savonomaista”. (Kangasniemi, Oja 2011: 12)
 Ks. **savohtava**, **savolaisvaikutteinen**, **savomainen**, **savontapainen**, **savontyylinen**, **savoväritteinen**.

savonsekainen

Joo semmosta, savonsekasta murretta [puhutaan Joensuussa]. (Joensuu, NPM2)
 Vrt. **savoperäinen**, **sekasavo**; **sekainen**.

savontapainen

Siihen [Pihtiputaan murteeseen] on tullut savontapaisia sanoja sekkaan [Haapajärven murteeseen verrattuna]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 27)
 Ks. **savohtava**, **savolaisvaikutteinen**, **savomainen**, **savonomainen**, **savontyylinen**, **savoväritteinen**.

savontyylinen

[Oulussa murre on] savontyylistä, ei niin laulavaista. (Espoo, HY 2002)
 Ks. **savohtava**, **savolaisvaikutteinen**, **savomainen**, **savonomainen**, **savontapainen**, **savoväritteinen**.

savoperäinen

Savoperäistä ’keskisuomee’ [Jyväskylän puhekieli]. (Arve 2002: 62)
 Vrt. **savonsekainen**.

savoväritteinen

Hieman savoväritteistä [Jyväskylän puhekieli]? (Arve 2002: 61)
 Ks. **savohtava**, **savolaisvaikutteinen**, **savomainen**, **savonomainen**, **savontapainen**, **savontyylinen**.

sekaannus

Ja minum mielestäni tämä [Helsingin puhekieli] eij-o, semmosta [heimomurretta] vaan pikemminkin, sekaannus jostaki. (Helsinki, NPM2)
 Syn. **sekoite**, **sekoitelma**, **sekoitus**, **seos**.

sekaannuttaa

Naiset puhuu enemmän kirjakieltä [Vetelissä], työympäristöt sekaannuttaa murretta ja palveluammatit. (Veteli, Björkbacka 2002: 51)
 Syn. **sekoittaa**.

sekaantua, sekoontua murteiden sekoittumisesta

Murteet sekaantuu ja, varmasti ihmiset muuttaa paljo. (Rauma, NPM2)
 Siinä [tulevaisuudessa] niin ku sekoontuu murteet. Niin kum mulla ittelläki. (Turku, NPM2)
 Mutta ehkä tääl niinkun Etelä-Suomen asutuskeskuksissa ni, ne [murteet] alkaa sekoontuat toisiinsa. (Turku, NPM2)
 Nyt kum minä olen näim monessa paikassa ollut ni siihe [puheeseen] on sekaantunu kaikellaista. (Rauma, NPM2)

Nuoremilla on siinä sekaantunut tätä uutta kieltä [Kuopiossa Savon murteeseen] lähinnä kai Uudeltamaalta tullutta, Helsingistä tullutta puhekieltä. (Kuopio, NPM2)
Mutt-eikö tästä just Keski-Suomesta sanotat taij Jyväskylältä että täällä sekaantuu kaikki murteet sitte. (Jyväskylä-EP, NPM1a)
Syn. **sekoittua, seota**.

sekainen kielimuodoista

(1) sekoittunut, sekava

Eikö tuo mennev vähä sekaseks se kieli [kun murteet katoavat]. (Joensuu, NPM2)

En tiijjä tämä [oma puhekieli] on nii sekasta varmasti. (Kuopio, NPM2)

Kuulkaa se on niin sekasta noitten maalaisten kieli. Ne puhuu osittain helsinkiläistä osittain omaa murrettaan. (Helsinki, NPM2)

Tää [Helsingin puhekieli] on nii sekasta, paljor ruotsii ja englantii ja – – ja sit vanhaa stadin slangia ja, hyvin kirjavaa. (Helsinki, NPM2)

(2) jnk *sekainen*

Ruotsinsekainen, englantia mukana nykyään [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Se on semmosta kirjakielen sekasta [monen opiskelijan puhe]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Asiakkaiden kanssa tulee puhuttua joko kirjakieltä tai ko. alueen murteen sekaista kieltä. (Sulkava, Lignell 2007: 45)

Joo semmosta, savonsekasta murretta [puhutaan Joensuussa]. (Joensuu, NPM2)

Niistä [turkulaisista] oli se Mikkelim murrekkiv vaikka se on lähinnä niinkun semmosta savoj ja karjalan sekasta että se ei ool läheskään niil leveetä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **sekalainen, sekava**.

Vrt. **sekaisin**.

sekaisin murteiden sekoittumisesta

Kuulostaisi hassulta mielestäni jos murteet menisivät sekaisin ja puhuisi, ei minkään maan murretta. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 54)

Nyt nää murteet on kyllä siis tää, jatkosodaj jäläkeen ni, ja yleensä kun nää, maaseutu autioituu, nää murteet om minum mielestä mennyj jollakit tavalla sekasi. (Jyväskylä, NPM1a)

No eijj-oo varsinaisestim mittääm murretta [oma puhekieli] että, se on ihan sekasi. (Kuopio, NPM2)

[Omasta puhekielestä:] yhtäkkiä painottaa sillai jännästit tais sittep puhuu jonku, sekaasinsan niinku omaa murretta ja sittej jotaim muuta murretta, se niinkul lähinnä ärsyttää. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ei se [Ylikiimingin murre] mielestäni ole mikään erityinen murre, kaikenlaista vaan sekaisin.

(Ylikiiminki, Väänänen 2006: 55)

Se [nykyinen puhekieli] oj just tämä, tämmöstä niinkun kirjakieltä tavallaa et puhutaan niinku, kirjakieltä ja Savon kieltä niinku täälläkin niinkö vähän sekasi. (Kuopio, NPM2)

Olisko se [oma murre] nyt, likinnä Savon murretta ja Karjalam murretta sekasi ja, sitten nämä *mä* ja *sä*. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **sekainen**.

sekakieli, sekokieli murteiden ja muiden kielimuotojen sekoituksista

Taitaa tullas semmonen sekakieli, [murteiden] tilalle. (Kuopio, NPM2)

Sieläki [maalla] monet sitte rupejaa puhumaaj jo jotaki semmosta, sekakieltä sanosko. (Tampere, NPM2)

Mä puhun sekakieltä sikäli et meill-on, suvus melkein kaikkija muita paitsi savolaisia ja. (Tampere, NPM2)

No minun, kieleni on kai vähän semmosta sekakieltä että se eijj-oo' 'oikeim murretta eikä tuota ook kirjakieltäkää. (Kuopio, NPM2)

Tavallisestin nyt sitä tulee puhuttua sellasta sekakieltä että, siinä nyt o ehkä kirjakieltä vähän, seassa ja, joku sana savoo ja – –. (Jyväskylä, NPM1b)

[Etelä-Suomen murteessa] on yhdistelty osia suomesta ja ruotsista; se on siis eräänlaista sekakieltä. (Joensuu, JoY 2000)

[Helsingin seudulla] alueella puhutaan sekakieltä. (Saarijärvi, JoY 2000)
 Puhun pohjanmaan, savon ja keskisuomalaisten murteiden sekakieltä. (Arve 2002: 14)
 Tää on semmosta sekakieltä [Jyväskylän kieli] – – tää on kaj jonkullaine sekotus kaikesta. (Jyväskylä, NPM1a)
 [Keskisen Suomen alueella] sekokieltä; saanut vaikutteita savon ja Pohjanmaan murteista. (Turku, TY 2009)
 [Oma puhekieli] peruskieltä + muita murteita – sekokieli. (Arve 2002: 16)
 Ks. myös **sekamurre**, **sekasavo**.

sekalainen omasta puhekielestä

Kyllä mä puhuv vähä niinkus sekalaasta. (Jyväskylä-EP, NPM1a)
 Puheeni on enemmän savolaista, ehkä siinä on jonkin verran myös karjalanmurretta, että sellaista sekalaista. (Sulkava, Lignell 2007: 39)
 Ks. **sekainen**, **sekava**.

sekalaisuus

No kyllä siihev varmasti on tullu ainakin semmosta, et sekalaasuutta että [omaan puheeseen]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)
 Ks. **sekalainen**.

sekamelska sekakieli, murteiden sekoitus

Se [oma puhekieli] on ihan kokonaa sekamelskaa että siinä on niim monta murretta jo sekasi. (Turku, NPM2)
 Sulkavalla 11-v. tarttui savo ja siitä eteenpäin kieli on ollut yhtä sekamelskaa. (Sulkava, Lignell 2007: 40)
 Haluan säilyttää kasvu- ja nykyisen asuinympäristön murretta entisenlaisena enkä sievistellä nykyajan sekamelskaa. (Sulkava, Lignell 2007: 76)
 [Helsingin alueella] murteiden sekamelskaa, sulatusuuni. Kieli muuttuu, kun muualta tulevat ihmiset muokkaavat sitä. (Saarijärvi, JoY 2000)
 Ks. myös **sekameteli**, **sekasikiö**, **sekasotku**, **siansaksa**, **sillisalaatti**, **soppa**.

sekameteli, **sekametelikieli** sekakieli, murteiden sekoitus

Sitä on ihan turha ruvetam muutteleen [puhekieltä eri tilanteissa] sittehän sitä vasta naurettavaa kiältä tulee ku sitä rupee yrittääj jotai, kirjakiältä hianosti ja, sitte ei, kaikki sanat ookkaas sitä nii, tulee semmonen sekameteli sitte. (Jyväskylä-EP, NPM1a)
 Minä sotken kirjakieltä tähä, sekaaj ja, savommuata ja, – – seka-, metelikieltä, sanosinko. (Joensuu, NPM2)
 Ks. myös **sekamelska**, **sekasikiö**, **sekasotku**, **siansaksa**, **sillisalaatti**, **soppa**.

sekametelikieli ks. **sekameteli**

sekamuoto kielimuodoista tai kielenpiirteistä

Että vois sanoa et se [Helsingin puhekieli] on tällainen sekamuoto. (Helsinki, NPM2)
 Kaihan se [Jyväskylän puhekieli] on saanus semmosia, sekamuotoja ku ihmisiä om muuttanup paljon kut tääki on sitä evakkoaluetta. (Jyväskylä, NPM1a)
 Ks. **sekoitus**.

sekamurre

(1) murteiden sekoituksesta yleensä
 No ehkä semmosta sekamurretta [tulee murteiden tilalle] taikka – – niinkum mää ainaki sekotan. (Tampere, NPM2)
 Murretta saa käyttääm mielellää [radiossa ja tv:ssä], vaikka se on sekamurrettaki. (Tampere, NPM2)
 Kyl mää puhu semmost, s-oo iha sekamurre ei tää o turkulaista mitä mä puhun. (Turku, NPM2)

Lapset puhuu semmosta sekakieltä [Jyväskylässä] ne ei puhu oikeim mitää – – se on semmosta sekakieltä kyllä, taikka sekamurretta. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) eri aluemuurteista

Kyl tää iha sekamurretta Raumalla kumminki, ihan [on]. (Helsinki, NPM2)

Niinku Keski-Suomem murre on taas, esimerkiksi se murre mitä meillä puhuttiin siellä päin [synt. Pihtiputaalla] nin, se on sellasta sekamurretta, että siihen on sekottunu aika paljon kaikennäkösii murteem piirteitä. (Helsinki, NPM2)

Se ov vähä niinkun semmosta sekamurretta [Jyväskylän kieli]. (Jyväskylä, NPM1b)

Outokummun murre on sekamurretta. Puhdasta savoa ja karjalaa arvostetaan enemmän. (Outokumpu, Palander 2004)

Ks. myös **sekakieli**, **sekoitusmurre**.

sekasavo

Koolussa Nurmeksessa opettaja sano, jotta puhutta siansaksoo, ee sua selevelle. Se on sitä sekasavvoo. (Rautavaara, JoY 2002)

Vrt. **kevytsavo**, **puolisavo**.

sekasikiö sekakieli

Ei se [nykypuhekieli] ook ku se ei oo oikeen semmosta kirjakieltä semmosta sekasikiötä. (Varkaus, NPM1a)

Semmosta, sekasikiöö savoo ja ja, kirjakieltä ja kaikkee mahdollista [puhutaan kotona]. (Varkaus, NPM1a)

Ks. myös **sekasikiökieli**, **sekasikiöslangi**, **sekasotku**, **sekasotkumurre**.

sekasikiökieli

Puhun kai jonkinmoista Etelä-Suomen murretta, koska en puhu kirjakieltä. Eri murteiden sekasikiökieli. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **sekasikiö**, **sekasikiöslangi**.

sekasikiöslangi

Puhun yleispätevää pk-seudun sekasikiöslangia. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **sekasikiö**, **sekasikiökieli**.

sekasotku erilaisista sekamuurteista

Semmonem murteiden sekasotku [tulossa murteiden tilalle] ja pyrkimys jonkunnäköseen kirjakiäleen. (Turku, NPM2)

Mä luulen et se [oma kieli] on sekasotku näistä molemmista [murteesta ja kaupunkikielestä]. (Turku, NPM2)

Se [oma kieli] oj just sitä sekasotkuu. Ja siihe o osittai vaikuttanu, mun työni. (Rauma, NPM2)

Siin-on sitte [kokouksissa ja muissa tilaisuuksissa] et kuis saa sovitettu sen puhees nii et, ettei se nys sit, ol murret eikä, eikä sitä sekasotkuu. (Rauma, NPM2)

Mä puhun kaiken sekasotkua oikeestaa [kotoisin Nurmossa]. (Helsinki, NPM2)

Kauniaisissa ja Espoossa puhutaan yleiskielisemmin, Stadissa puhutaan sekasotkua. Siellä on niinku vanhat stadilaiset vastaan ulkopaikkakunnilta muuttaneet. (Helsinki, HY 2002)

En tiedä, mitä sekasotkua se [Jyväskylän murre] mahtaa ollas sitte. (Jyväskylä, NPM1a)

Siell-on [Uukuniemellä] todella persoonallinen karjalan ja savon sekasotku. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **sekasotkumurre**, **sotku**, **sössö**.

sekasotkumurre erilaisista sekamuurteista

Hesas on paljo ihmisii jotka o muualta tullu. Sekasotkumurteita, opiskelijoita. (Pori, JoY 2007)

Syn. **sekasotku**, **sotku**, **sössö**.

sekava

(1) omasta puhekielestä

Kyl se [oma murre] om muuttunu nyt jo, niinku äsken jo sanoin ni se on tullus – – sekavaksi. (Rauma, NPM2)

Puhun sekavaa helsinkiläistä kieltä. (Helsinki, HY 2002)

Melko lailla kirjakieltä [puhun], välillä sekoittuu eri murteet ja puhe on ihan sekavaa. (Ylistaro, Isomöttönen 2008: 24)

(2) eri murteista ja puhekielestä yleensä

[Porin murre on] vielä sekavampaa kuin rauma mutta hiukan samantyylinen. (Turku, TY 2009)

Tää [Kainuun murre] mun mielestä on vähän sekavaa ”nykyaikana”, mitä jos vertaa esim. vanhoihin elokuihin tai vanhempiin ihmisiin. (Kajaani, Rissanen 1999: 6)

Eiks tää [Jyväskylän puhekieli] oo aika lähellä kirjakieltä tai jotai, aika sekavaa muuten täällä on. (Jyväskylä, NPM1a)

Jos asuu lähempänä [Luumäen] itärajaa, käytetään enemmän *mie*, *sietä*, länsirajan lähellä *mulle*, *sulle*.

Voi olla sekavaa, kun kunnan sisässä on muutettu. (Luumäki, Palander 2004)

Helsingissä suurin osa siellä pitkään asuneista puhuu melko sekavaa slangia niiden kanssa, jotka sitä ymmärtävät. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 56)

Sitte, lapsep puhuu mitä puhuu – – semmosta, sekavaa. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. **sekainen**, **sekalainen**.

sekoite sekakielestä ja sekamurteista

Tää [Jyväskylän kieli] on niinku, niin sekotteita tosiaa hämeestä ja savosta ja, ehkä vielä pohjanmaastakij ja –. (Jyväskylä, NPM1a)

Nuoremalla väellä tulee slangia, erilaisia sekotteita helpommin kuv vanhemmalla. (Tampere, NPM2)

Syn. **sekaannus**, **sekoitelma**, **sekoitus**, **seos**.

sekoitella

Suomea kaikkia kuulemiani/lukemiani murteita sekoitellen [oma puhekieli], esim. *mie* ei esiinny paikallismurteessa, mutta käytän sitä. (Halsua, Isomöttönen 2008: 21)

Syn. **sekaannuttaa**, **sekoittaa**.

sekoitelma sekamurteista

[Pirkanmaan murre on] sekoitelma Etelä-Pohjanmaan ja Länsi-Suomen murretta. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **sekaannus**, **sekoite**, **sekoitus**, **seos**.

sekoittaa

(1) eri kielimuotojen tai kielenpiirteiden sekoittamisesta

Maalaiset sekoittavat joukkoon myös kaupunkilaisten murretta, mutta kaupunkilaiset puhuvat ihan omalla murteellaan. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 48)

No minä nyt osaksi tietystiv voin sekottaa siihe [kirjakieleen] sitä kainuulaista [lapsuusmurretta].

Mutta em minä muuten murretta sekota. (Kuopio, NPM2)

(2) eri kielten sekoittamisesta ja vierassanojen käytöstä

[Ahvenanmaan murteessa on] sekoittuneena ruotsia ja suomea. Hirveän rumaa kun sekoitetaan kahta kieltä. (Liperi, Palander 2004)

Vanhempieni kanssa [puhun] murteella ja poikakaverin kanssa sekoitamme murteen ja ruotsin.

(Veteli, Isomöttönen 2008: 21)

Se ol teä oma murren mitä teälläpäim puhuttii, ne ruotsalaiset sanat o hävinnyp pois, sekotettiin paljor ruotsalaesia sanoja, niinkun *kartteenit* ja, semmoset nehä or ruotsalaesia sanoja. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) murteiden erottelusta

Mie, *sie* – sekottaa itäsuomalaiseen [Rovaniemen murteen]. (JY 2004)

Sekoitan Turun ja Oulun murteet [en erota]. (JY 2004)
Syn. **sekaannuttaa, sekoitella.**

sekoittua

(1) murteiden sekoittumisesta yleensä

Usseimmat murteet sekottuu keskennään [nykyään]. (Joensuu, NPM2)

No en tiijä onko nyt murteiden tilallet tulossa mut just näitä sekottuneita murteita kylläkkii et ei niin ko ennää, erota että. (Kuopio, NPM2)

Ku ihmiset tulee maalta kaupunkii ni se ne [murteet] sekottuu. (Turku, NPM2)

Se [murre] ehkä sekottuu yleiskieleen, kaupunkiseuvulla. (Kuopio, NPM2)

Kun lapsena tapasi stadilaisen serkun, murteet kyllä sekoittuivat. (Eno, Palander 2004)

(2) eri aluemuurteiden muuttumisesta

Se [Rauman murre] on mun nähdäks sekottunu aika taval muuhun kielee. (Rauma, NPM2)

Siinä [omassa puhekieleessä] on sekasin tamperelaista ja pohojalaista että se on ehkä sekottunut, vuosien aikana. (Tampere, NPM2)

Helsingin seudulla oma murre, joka ei kuitenkaan tule niin paljon esiin, koska puhekieli on sekoituttu. (Joensuu, Kosonen 2004)

Puhun uskoakseni enimmäkseen yleispuhekieltä, johon sekoittuu piirteitä Kymenlaakson murteesta ja jyvaskyläläisten käyttämästä kielestä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

Ei se enää oikeen oo – pohojalaasta murretta, se sekoittuu jotta se on niinkuj justihin täs rajalla [Alajärvi]. (Lapua, NPM1a)

Semmossa kirjakieltä – ja siihe sekottuneena savoa [puhutaan kotona]. (Varkaus, NPM1a)

No ehkä tässä Keski-Suomessa ne [murteet] on sekottumassa. (Jyväskylä, NPM1a)

Se on kais sevottunus siinä tullee murteellisia sanoja ja, ja, mitä aina millonki [omassa puhekieleessä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Pohjois-Karjalan murre sekoittuu ajan myötä Helsingin seudun *mää, sää* -murteeseen. (Liperi, Palander 2004)

Syn. **sekaantua, seota.**

sekoitus kielimuotojen sekoittumisesta

(1) murresekoituksista yleensä

No se ol lähinnä tämmöne murteitten sekotus [tulossa murteiden tilalle]. (Rauma, NPM2)

Jaa, [puhun] varmaankin hyvin monenlaisten murteiden sekoitusta ja käytössä on toisinaan myös sanoja, joita ns. suomennan väärin englannista. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

Nämä ihmiset [Turkuun muuttaneet] ei puhu, murret ne puhuu sit murteiden sekotust. (Turku, NPM2)

(2) eri aluemuurteista

Niiem puheessa [omien vanhempien] ei oom mitääm muuta sekotusta kum Pohojammaam murretta ja kiriakiältä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Et se [nykyinen puhekieli] on semmossa kirjakielen ja Rauman murteen sekotusta. (Rauma, NPM2)

Mää olen tota noi ollu niim paljo ympäri Suomee, että mun oma murteeni on karjalaise ja savolaise ja turkulaise sekotus. (Turku, NPM2)

Suomea [puhun], todennäköisesti Vaasan, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan sekoitusta. (Vaasa, Isomöttönen 2008: 24)

Mielestäni ei ole varsinaista ”Kangasniemen murretta”, vaan se on sekoitus vähän kaikenlaista murretta. (Kangasniemi, Tiuhonen 2008: 9)

[Kainuun murre on] oululaisen ja savo-karjalaisen sekoitusta. (Joutseno, Palander 2004)

[Keski-Suomen murre on] idän ja lännen sekoitusta. Vaikutteita molemmista, ei ehkä *viännä* ja *kiännä* niin pahasti – – lännen vaikutus pehmentää vähän. (Vantaa, HY 2002)

Minum mielestä se [Jyväskylän puhekieli] on niinkul lähinnä sekotusta kaikellisesta, puheesta. (Jyväskylä, NPM1b)

Vanhempi väki [Pihtiputaalla] on tätä että puhuu – –, sanotaan sitä Pohjanmaan ja Keski-Suomen murteen sekotusta. (Jyväskylä, NPM1a)

(5) kielenpiirteistä

Sekotus *mä, sä, mie, sie, minä, sinä* kuuluu meidän perheen arkikieleen. (Sulkava, Lignell 2007: 64)
Em minä sitä [slangia] oikee, hyvänä nääs se on nii, outoo ja jotenkim, muista kielistähän siinä otetaan, joitakis sanoja tämmöstä sekotusta. (Varkaus, NPM1a)
Syn. **sekoite, sekoitelma, seos**.

sekoitusmurre

[Etelä-Karjalan murre on] sekoitusmurretta: sanotaan vähän niin kuin *miä* kuten Kotkassa. (Eno, Palander 2004)

Ks. myös **sekakieli, sekamurre**.

sekokieli ks. **sekakieli**

sekoontua ks. **sekaantua**

seksikäs

Savon murre on seksikästä – eli kaunista. (Tampere, JoY 2007)

sekuli sekoittunut

Tietystiv vähän semmosta sekulia saattaa olla [Jyväskylän puhekieli] että, vähäj joka laialta jotaki. (Jyväskylä, NPM1a)

selittelevä

Pohjanmaan murre mahtipontista, runsaus [tyypillistä] ja selittelevämpää. (Mäntsälä, JoY 2009)

selkeyttä

Eri asia on sitten opetustilanne, siinä mä yritän siistiä, nimenomaa selkeyttä [kieltä]. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **huolitella**.

selkeä selvä, tunnistettava, ymmärrettävä, yksinkertainen

(1) murteettomasta kielestä, tilannekohtaisesta kielestä

Mut toisaalt on sit [olemassa] kans semmonen niinku huolellinen kieli joka eij-oo ihan, ihan kirjakieltä eikä iham puhekieltä mut sil välillä sellast selkeätä kieltä. (Helsinki, NPM2)

Virallisimmissa tilanteissa puhe on selkeämpää – –. Suurin ero näkyy taukojen pitämisessä ja vähentyneinä välisanoina (*niiku, ehkä, tuota*). (Lappeenranta, Harjula 2003)

(2) aluemurteista ja slangista

Sitte se [puhekieli murteiden kadottua] ois vielä hajanaisempaa että siit-ei löytyisi semmost selkeätä murretta mikä on ihan kiva kuulla. (Helsinki, NPM2)

Itämurteet ovat selkeämpiä, länsimurteissa on enemmän koukeroita. (Espoo, JoY 2011)

Selkeää [Porin seudun murre] ymmärrän hyvin. (Ulvila, Hietava 2008: 51)

Tampereella on oma murteensa. Selkeätä perusmurretta. (Taipalsaari, Palander 2004)

Murteeni omasta mielestäni on selkeää ja helppoa eikä siinä ole mitään ylimääräisiä koukeroita. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 11)

En keksi kauheen ominaista sille [Keski-Suomen murteelle], selkeätä ja näin. (Vantaa, HY 2002)

Pääkaupunkiseudun kieli on selkeää ja lähellä kirjakieltä. (Helsinki, HY 2002)

(3) kielenpiirteistä

Kirjaimien lausunta [Tampereella] hyvin selkeää, esim. *r* (muualla voidaan sanoa huolettomammin). (Turku, TY 2009)

Ks. myös **selvä, yksinkertainen**.

Vrt. **asiallinen**.

selkeästi yleiskielen tai murteen puhumisesta

Esiintyessä [puhun] ehkä selkeämmin. (Arve 2002: 33)

Niingon telkkaris uutise, uutiste lukija ni, se on kyl hiano se tule selkkeäst ja sillai et. (Rauma, NPM2)

Kullaalaiset puhuvat selkeämmin. (Ulvila, Hietava 2008: 74)

Keski-Suomessa, siellä puhutaan kaikkein selkeimmin. Etelässä ja pääkaupunkiseudulla ei ainakaan puhuta kauhean selkeästi. (Vantaa, HY 2002)

Rajan takana vierasperäisemmän oloinen murre, eivät puhu ihan selkeästi [karjalaa] joten murteesta ei välttämättä saa selvää. (Rääkkylä, Palander 2004)

Jotkut ketkä on pohjoisemmasta Karjalasta saattavat sanoo inhottavasti vaik *tulloo*, kun tääl puhutaan selkeesti joka kirjain sillein ku on että *tulee*. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Ks. **selkeä**.

selkokieli murteettomasta kielestä

– – sitte pittää puhua enemmän selkokielelä [ikä Muonion murteella]. Välilä mie huomaan että ne ihmettelee mitä mie niiles sanon. (Muonio, Törmänen 2009: 37)

Ks. **selkokielenen**.

selkokielenen

Puhelinhaastattelussa tai gallupissa, jos kyselijä on selkokielenen, pyrkii välttämään murre sanoja. (Liperi, JoY 2002)

Ehkä Rauman murre on ”selkokielisempää” [kuin vanha Rauman kieli]. (Rauma, Soini 2011: 12) [Rovaniemen alueen murre] aika asiallista, selkokielistä. (Joensuu, Kosonen 2004)

On mentävä Lappeenrantaan asti, ennen kuin puhekielen voi huomata muuttuneen. Tämän huomaa siitä, että puhe muuttuu selkokielisemmäksi. (Joensuu, JoY 2000)

Ks. myös **selkokieli**.

Vrt. **selväkielenen**.

selvennys

Ei ole kiva muuttaa puhetta täysin toisenlaiseksi muuton yhteydessä mutta jonkinlainen selvennys on paikallaan. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 46)

Ks. **selventää**.

selventää

Joskus täytyy yrittää selventää ilmaustaan kirjakielelle muutaman toistokerran jälkeen, jos vastapuoli ei ymmärrä yhtään mitään. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 45)

Syn. **suomentaa**.

selvä

(1) yleis- ja kirjakielestä, neutraalista puhekielestä

Se [kirjakieli] on selvempää ettei sii, et koska se tulee [radiosta ja tv:stä] koko kansalle ni et sitä jokaine ymmärtää. (Turku, NPM2)

Luulisin että semmone oikee, sivistynyt ihminej ja, koulutukse saanut joka ol lukuun paljon että, puhuu, selvempää kirjakieltä, kun semmonej joka eij-ool lukuun mitääj ja. (Jyväskylä, NPM1b)

Vanhemmat, ne puhuu selevempää kieltä, ne ei tosiaan ni, niim paljov vääntele eikä keksi – – omia sanoja sitte. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanhemmille ihmisille [haastateltu puhuu] selvää suomea, koska eivät välttämättä ymmärrä uusimpia trendisanoja kuten *letkeä meininki*. (Helsinki, HY 2002)

Mitä kauempana omalta alueelta [haastateltava] on, sitä enemmän puhuu selvempää kieltä. (Liperi, Palander 2004)

(2) aidosta, tunnistettavasta murteesta

Jokku sanoo että mä em puhu ihan, selevää tai että, selevää pohojalaasta että se on aika, lähellä kiriakieltä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Että jos, jonku ihan sellasen savolaisen kans puhuu ni sillon tullee iha, selvää murretta. (Kuopio, NPM2)

Ja joskus *tulloo ihan seleeve savvoo siinä ei oom mittää* [asiakkaalta]. (Jyväskylä, NPM1a)
 Miä uskon et, esimes Ilomantsissa on siel-ov varsinkir rajam puolella on, om paljo, paljon selvempää murretta kun, kun täällä esmes Joensuu puolessa. (Joensuu, NPM2)

(3) eri aluemurteista

On Porin murre aika selvää esim. jos vertaa vaikka Rauman murteeseen. (Ulvila, Hietava 2008: 53)
 Mikkelissä ihmiset puhuvat selvempää suomea, mutta savo korostuu silti enemmän puheessa. (Kangasniemi, Oja 2011: 58)

Se, ruotsalainen tyttö ainakis sanoo etä tää on tota ni, kaikkein selvintä niinkus suomee [Jyväskylässä] – – ettei oon niinku, kauheita muunnoksia että niinkuj jossain tuolla Hesassa. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. myös **selkeä**.

Vrt. **puhdas, raaka; epäselvä**.

selväkielinen murteettomasta kielestä

No kai se sit on siel [radiossa ja televisiossa] tota noin ni se, kirjakieli ku se on nii selväkielinen, selväkielinen juttu et saa, kansa saa paremmin selville sen, miten pitää puhutaa. (Rauma, NPM2)
 Kaupungit ja taajamat ovat selväkielisempiä, kun taas maaseudulla, pienissä taajamissa ja harvemmin asutuilla seuduilla on murrerikkaampaa kieltä. (Liperi, JoY 2002)

Vrt. **selkokielen**.

seos sekoitus

[Liperin murteen tilalle tulee myöhemmin] Liperin ja yleiskielen seos. (Liperi, Pajarinen 1995: 144)
 Syn. **sekaannus, sekoite, sekoitelma, sekoitus**.

seota sekoittua

Nää sekoovat toisiinsa nää murteet. (Tampere, NPM2)
 Tietyst ne [murteet] o seonnu kans kaikki. (Turku, NPM2)
 Kyllä puhtaan [!] murteet on sekoomassa ovat ja haihtumassa ovat ihan. (Turku, NPM2)
 Syn. **sekaantua, sekoittua**.

siansaksa sekakielestä

Kyllä ne [nuoret lapualaiset] pääasiallisestip puhuu kiriakieltä, tais sellasta siansaksaa jotta se ei oo oikeem mitää. (Lapua, NPM1a)
 Niinku tässä tilanteessakin nin, nin tuota, tulee semmone hetki et puhuu vähä hienompaa kieltä suomen kieltä ja sittep puhuu taas sitä ihan, sitä siansaksam murretta. (Jyväskylä, NPM1b)
 Koolussa Nurmeksessa opettaja sano, jotta puhutta siansaksoo, ee sua seleeve. Se on sitä sekasavvoo. (Rautavaara, JoY 2002)
 Vrt. **sekasikiö, sekasotku, sillisalaatti, soppa**.

siedettävä

Mum mielestä Kouvolassa puhutaan ehkä vähän siedettävämpää murretta ku Kuusaalla ku Kuusaalla se on niin et jos kuuntelee sellasta joka on syntyperänen kuusaalainen ni mä em pysty kuuntelees sellasta ku must se on niin kauheeta. (Kuusankoski, Pigg 2006: 79)
 Vrt. **sietämätön**.

sietämätön

Kauneinta murretta puhutaan Mäntässä ja Laitilassa, ruminta Turussa (siellä honotetaan, inhottavinta) ja Kotkassa (sietämättömän ja oudon kuuloista, sanotaan *miä*). (Vampula, JoY 2007)
 Ks. **raivostuttava**.
 Vrt. **siedettävä**.

sietää

Esim. Itä-Suomen murretta en voi sietää. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 17)
 Syn. **sulattaa**.

Ks. myös **suvaita**.

sievistellä yleiskielistää, mukauttaa puhettaan

Siinä sitten tuota kun näitä [kokouspapereita] valamistelee ja lukee niin se, ilmeisestis siinäkin sitte joutuu tuota näitä, kielellisiä kysymyksiä – – sievistelemää. (Jyväskylä, NPM1a)

Voi olla että, että ku se [oma puhe] on niinku, tuommosta aika, savolaista ni, yrittäskö sitä niinku vähän sievistellä [työssä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Haluan säilyttää kasvu- ja nykyisen asuinympäristön murretta entisenlaisena enkä sievistellä nykyajan sekamelskaa. (Sulkava, Lignell 2007: 76)

Vrt. **siistiä, siivota**.

sievistely

Siinä [työssä toismurteisen kanssa] nyt ehkä, semmosta pientä, sievistelyä ja supistettua puhetta saattaa tullam mutta. (Kuopio, NPM2)

Ks. **sievistellä**.

sievä neutraali, yleiskielinen

Musta tuntuu tuskimpa häm mun, murteestani pääsis perille [vieraspaikkakuntalainen] – – tämä ehkä todistas että täällä [Jyväskylässä] puhutaa aika sievää kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ainakin ne oli sellasia niin kovin, hienostelevia ne opettajat siihe 'aikaaj ja semmosia että, että eikö sitä pitäny puhuam muistaakseni semmosta kaunista, sievää kieltä [koulussa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **siisti, siivo, siivollinen**.

sihahtaa ääntämyksestä

Jos minä nyt ruppeen haastelemaan kenen kans tai puhumaan nii sanotaa että "olettekos työ siirtolaisija?" Että sihahtaa niin kummasti että [haastateltava Salmista]. (Kuopio, NPM2)

Em minä sitä itsekkää huomaa mutta se muka niin sihahtaa oudosti sillä tavalla että siinä on jotaki karjalaista. (Kuopio, NPM2)

Ruminta [murretta ovat] Helsingin sihahtavat s:t. (Lappeenranta, JoY 2000)

Ks. myös **sihistä, suhista, suhautella; suhahtava, sössävä; suhisuttelu**.

sihistä

Kuuluisaa Helsingin s:ää (kapea, sihisevä ja terävä s) ei todellisuudessa paljoa kuule, lähinnä teinityöt saattavat käyttää sitä. (Helsinki, HY 2002)

[Pääkaupunkiseudulla] s sihisee ja on pistävä, erityisesti nuorilla tytöillä. (Espoo, HY 2002)

Syn. **suhista**.

Ks. myös **sihahtaa, suhautella; suhahtava, sössävä; suhisuttelu**.

siisti puhekielestä

(1) tilannevaihtelusta: asiallinen, murteeton

Julkisessa esiintymisessä yrittää puhua vähän 'siistimmin'. (Arve 2002: 33)

Varsinkij jos mä puhum puhelimessa, henkilölle jota mä en tunne, niin silloin mä yritän puhua, vähän siistimpää kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä mä luule että mä nytkip puhum paljo, paljon siistimpää kieltä tai, enemmän kirjakieltä kum mitä mää, ehkä muuten puhusim mut. (Jyväskylä, NPM1a)

Opettajatilanteissa puhutaan siistimmin. (Lahti, Kantoluoto 2007: 34)

Kotona on vähän siistimpää kielen käyttöä niin mulla ku mun kavereillaki. (Reisjärvi, Puurula 2003: 6)

Kotona ja luokassa käytettävä kieli on kilttiä ja siistiä verrattuna muualla puhuttuun kieleen. (Lahti, Kantoluoto 2007: 34)

Vanhempien kanssa puhutaan siistimmin ku kaverien kanssa, ei kiroilla eikä käytetä niim paljon omia sanoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 20)

Kun tytöt puhuvat keskenään ja pojat keskenään, molemmat puhuvat omalla tyyllillä, tyttöjen kieli on

silloin siistimpää. (Lahti, Kantoluoto 2007: 31)

Vaimoki vaatii, siistimpää kieltä. (Helsinki, NPM2)

(2) aluemurteista ja slangista: hieno, mukava

Porissa on ihan siistiä murretta. (Somero, JoY 2007)

Ainaki kaikki muut jotka puhuu vaikka hessaa ni ne sanoo että se kuulostaa siistiltä [Oulun murre]. (Oulu, Vähälä 2005: 35)

No se on ihan siistin kuulost silleen [Kymenlaakson murre]. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 79)

Savon murre on siistiä murretta, sitä ei itse puhuessasi huomaa. (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 40)

Toisaalta kuulostaako sitten nuorison mielestä ”siistimmältä” puhua esim. Helsinkiläisittäin. (Himanka, Peltola 2007: 60)

Stadin slangit on siistin kuuloista, eli siis kauneinta. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **asiallinen**; **cool**, **hieno**, **kiltti**, **sievä**.

siistiytyä

Kieli on siistiytynyt, lähentynyt yleiskieltä. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

Syn. **siivoutua**.

siistiä (kieltä) puhua yleiskielisemmin, murteettomammin

Virallisemmissä yhteyksissä siistin kieltäni toisinaan tiedostamattomastikin. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 57)

Tälläisissä julkisissa tilanteissa nim pitäis yrittää puhua vaikkei ihan kirjakieltä nin kuitenkin... semmosta, ehkä vähän siistittyä. (Helsinki, NPM2)

Vieraiden vaikka opettajien kanssa käytetään siistimpää kieltä – mut omiev vanhempien kanssa ei tarvii siistiä. (Lahti, Kantoluoto 2007: 31)

Vaistomaisesti kyllä siistin kielenkäyttöäni, kun ympärillä on minulle vieraita, muualta päin kotoisin olevia ihmisiä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 44)

Joskus [kotona] vähä huomautetaan että, koitas siistiäv vähän kielenkäyttöä [murteesta]. (Lapua, NPM1a)

Tulin nuorena *Sulokavalta*, mutta ihmiset eivät ymmärtäneet sitä, joten jouduin siistimään kieltäni. (Sulkava, Lignell 2007: 79)

Syn. **huolitella**, **puhdistaa**, **siivota**, **sivistää**.

siivo kielenkäytöstä

[Puhun] siivoo [kieltä], em mä, esimerkiksi en kiroile yhtä. (Varkaus, NPM1a)

Ks. myös **asiallinen**, **sievä**, **siisti**, **siivollinen**.

siivollinen kirjakielestä ja kielenkäytöstä

No se on niim paljo siivollisemmän, kuulostaa siivollisemmalla [kirjakieli]. (Turku, NPM2)

Eiks se [Helsingin kieli] oo enemmän kirjakieltä siis, tai siis niinku semmone siivollinen kieli on kirjakieltä. (Turku, NPM2)

Ks. myös **asiallinen**, **sievä**, **siisti**, **siivo**.

siivota

Sillonki tietysti käyttäytyy [aivan erilaisen ihmisen seurassa], harkitusti, siivoo tai ei siivook kieltä. (Helsinki, NPM2)

Et sit taas vanhempana ni, ne [nuoret] rupeevat sitä [puhekieltään] siivoomaa. (Turku, NPM2)

Sitte pittää koettoov vähä siivotat tuota kielttäjä ja, koittoop puhhuuk kirjakieltä sitte. (Joensuu, NPM2)

Syn. **huolitella**, **puhdistaa**, **siistiä**, **sivistää**.

siivoutua

Oppaana vähän siivoan [kielenkäyttöä], kun pidän kirjoitetun puheen, silloin siivoutuu! (Sulkava,

Lignell 2007: 93)

Syn. **siistiytyä**.

sijaismuoto sijamuoto

Ei sitä saa millää, noita sijaismuotoja sum muita, taipumaa ni et, tää suomi aika rikas, rikas noissa sijaismuodoissa [on]. (Helsinki, NPM2)

sillisalaatti sekoitus

[Helsingin seudulla] ihmiset eivät puhu samalla tavalla, [puhekieli on] sillisalaattia. (Vantaa, HY 2002)

Em mä tiiä eikös tää [Jyväskylän puhekieli] joku semmone, sillisalaatin tapasta – – kielimurteen kohalta oo. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **sekameteli, sekasikiö, siansaksa, soppa**.

silmä ks. **pistää silmään**

siloittua tasoittua

Sehä ov vuosien kysymys [kestää kauan] mutta, kyllä ne [murteet] niinkun, silottuu et siitä tulee sitä yhtä tasapaksua, tekstiä mitä nyt kirjoista löytää. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **tasaantua, tasapäistyä, tasoittua**.

sinä-passiivi yks. 2. persoonan avoimesta käytöstä

[Pääkaupunkiseudulla] sitten sanotaan tietysti *mä* ja *sä* ja käytetään mikahäkkis-passiivia, *sinä*-passiivia. (Helsinki, HY 2002)

siro

Jos joku murre olis nainen niin se olis Turun murre. Se on sirompaa [kuin esim. Savon murre]. (Joensuu, JoY 2008)

Länsimurteinen puhe on leveämpää kieltä; itämurteinen on sirompaa ja lyhyempää (siroisuus koskee erityisesti Pohjois-Karjalan alueen puhetapaa sekä osia Savosta). (Ilmajoki, JoY 2007)

sisäistä

Nuoremmilla [veteliläisillä murre-] eroja ko vaimoja on kaapattu jokilaakson ulukopuolelta ni murretta ei oo välttämättä sillai sisäistetty. (Veteli, Björkbacka 2002: 51)

sitoa yhteen

Turussa katkastaan sanoja ja käytetään ihan ihme päätteitä, *Turus* tai *Turkuses*, pilkotaan sanoja ja sitodaan niit yhteen: *onksmulkukkasoittanu*. (Vantaa, HY 2002)

sivistymätön

Ni oikeastaa nii, nii tuntee iha itteäs iha, semmoseks jotenkii sivistymättömäks ko puhuu tätä [Turun murretta opettajien kanssa]. (Turku, NPM2)

Vrt. **sivistynyt**.

sivistynyt

(1) yleiskielestä, murteettomasta kielestä

Kai se [kirjakieli julkisuuden kielenä] kuullostaa vähä niinkum sivistyneemmälle. (Kuopio, NPM2)

Mutta tässä [haastattelussa] nyt koittaa puhuu vähän, sivistyneemmi. (Helsinki, NPM2)

Äiti kääntää kaiken savoksi, veli samoin, itse ja sisko puhutaan sivistyneemmin. (Kontiolahti, JoY 2002)

Mä puhun, niisanottua melko sivistynyttä puhekieltä jossa on joskus piirteitä hämäläisestä joskus pieniä piirteitä karjalaisesta, murteesta. (Helsinki, NPM2)

[Rautavaaran murre on nykyään] vähän sivistyneempää savoa kuin aiemmin. (Rautavaara, Toivanen)

2012: 20)

(2) eritaustaisten ihmisten kielestä

Kyllä nää niinkun, porvarit, korkeemmin koulutetut ni, ja hyvää palkkaa ansaitsevat ni, nää puhuu, sivistyneemmij ja. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyl mä erotan. Puhuu vähä niinku sellai sivistyneemmi, kouluja käyneet. Mum miälestä. (Tampere, NPM2)

Se on jotenkis sivistyneempää, sit se kaupunkilaisten kielenkäyttö. (Jyväskylä, NPM1b)

Vanhat puhuvat paljon enemmän kirjakieltä ja sivistyneemmin. (Ulvila, Hietava 2008: 80)

Ks. **hienostunut**.

Vrt. **sivistymätön**.

sivistää (kieltä) huolitella

Ainakim minusta tuntuu että, vähä niiku sivistää siinä kieltäänki [koulutuksen myötä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä minä koetav vähän sivistees sitä [kieltä virallisissa tilanteissa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **huolitella, puhdistaa, siistiä, siivota**.

sivumurre murrevaikutteesta

Niinkun täällä Keski-Suomessa että, puhutaan kaikem parasta, suomee että semmosta kaikem puhtaampata että, et siin-eij-oom mittään semmosta, sivumurretta niinkun Tampereella esimerkiksi. (Jyväskylä, NPM1a)

skaala

Maaseudulla varsinkin nin ne puhuu ihan samallailla ihan lairasta laitaa [kaikenikäiset] – – Ainoan että toisella on isompi, ilmasukenttä kut toisilla ni, laajempi skaala ni. (Tampere, NPM2)

skeittarislangi

On ns. yleisslangi ja esim. sellaisia kuin skeittarislangi ja vanha Stadin slangi. (Helsinki, HY 2002)

s-kirjain ks. **s**

slangahtava

Siel [pääkaupunkiseudulla] puhutaan yleiskieltä. Puhe on slangahtavaa. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **slangimainen**.

slangi

(1) Helsingin ja pääkaupunkiseudun puhekielestä

Slangia puhutaan Helsingin seutukunnissakin. (Valtimo, Palander 2004)

Niitähän on hyvim montaki slangija täällä Helsingissä. (Helsinki, NPM2)

[Pääkaupunkiseudun puhekielestä:] Aika kirjavaa. Yleispuhekieltä ja slangimpaa kieltä. (Helsinki, Vaattovaara–Soininen–Stojanov 2006: 234)

No, jos me aena ku, Helsingissä minun serkku alkaa puhummaan jottaen slangii niim minähän ruppeen sittep puhummaan sitä ku, se, on tottuu siihen sittej justtiinsa alkaa puhummaan niim minähi alan puhummaan sitä sitte. (Lieksa, Jämsä 2007: 73)

Semmosta niin kun Helsingin langia semmosta ei olet täällä [Joensuussa]. (Joensuu, NPM2)

(2) kaupunkikielestä, yleispuhekielestä, nuorten kielestä

No onha sitä paljon tota kaupungin slangia mut voikko sen ja laskee murteeks em mä sit tiedä. (Turku, NPM2)

Nuoriso puhuu, vähän niinku enempi langia tai, kirjakieltä yrittävät puhua mutta vanhat puhuvat enempi murretta. (Kuopio, NPM2)

Se [nykyinen puhekieli] muuttuu semmoseks ihmeelliseks slangiks niinkum minunkii lasten lapsetki puhuu. (Kuopio, NPM2)

No murteeks tietystit tätäkiv voitanees sanoa [Tampereen puhekieltä]. Nähtävästis semmosta lyhyttä

slangia, lyhenneltyä slangia, suomen kielestä ni. (Tampere, NPM2)

Hollolassakin puhutaan slangia. (Lahti, Kantoluoto 2007: 43)

Pieksämäellä ihmiset puhuvat pienellä slangilla. (Kangasniemi, Oja 2011: 60)

Jyväskylässä ainakin puhutaan ehkä enemmän slangeja kuin täällä. (Kangasniemi, Oja 2011: 56)

Vrt. **slangikieli**, **slangimurre**, **Stadin slang**, **yleispuhekieli**.

Ks. myös **perusslangi**, **yleisslangi**; **puolislangi**, **sekasikiöslangi**; **skeittarislangi**, **teinislangi**.

slangihelsinki

Jos sitä slangihelsinkiä [tarkoitat], ei [yleisty]. (Rauma, NPM2)

slangi-ilmaus

[Varsinais-Suomen murteessa on] slangi-ilmauksia, jotka ovat väännöksiä ruotsista, esim. *stadi*. (Lemi, Palander 2004)

slangikieli

Ei se [Tampereen puhekieli] varsinaista murretta o mutta nin, semmosta niinkun jonkillaista slangikieltä. Ei niin ei sellasta ku Helsinkiä mutta nin, kuitenkin. (Tampere, NPM2)

Kyllä se voi ehkä ollan ni että, kaupungeissa nii on jotenkin, enemmän ehkä semmosta justiin sellasta slangikieltä mitä maaseuvulla. (Jyväskylä, NPM1a)

Em mää tiä nuoriso ny käyttä tommost slangikieltä enemmän tai tämmöst näi. (Rauma, NPM2)

Niinkuj jossakin koulussa ei vois, voit taas slangikielellä puhua – – kyllä se ammatissa niinku sit, palveluammatti ni eihän siinä paranek kai slangikieltä puhua. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **slangimurre**.

slangimainen

No se on sellasta slangimaista hässäkkää [lahtelaisnuorten kieli]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 23)

Nuoret puhuvat slangimaista kieltä ja käyttävät englannista väännettyjä sanoja. (Espoo, HY 2002)

Ks. **slangahtava**, **slangimaisuus**.

Vrt. **epäslangimainen**.

slangimaisuus

Siis kun asuipaikkani on Helsinki nin tuota, niin [huomaa että] tämä vieraista kielistä periytyvä semmone slangimaisuus [yleistyy puhekielessä]. (Helsinki, NPM2)

Ks. **slangimainen**.

slangimurre

Kyllä tää [Helsingin puhekieli] on semmosta, niisanottuu slangimurretta. (Helsinki, NPM2)

Siis, suomi ja ruotsi kun on yhdistyny ni siitä om muodostunu semmone oma slangimurre että kyllä se erottuu aika selvästi. (Helsinki, NPM2)

Ks. **slangikieli**.

slanginsekoitteinen

[Puhun] arkisuomea, slanginsekotteista kirjakieltä. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **slangipitoinen**, **slangityyppinen**, **slangivaikutteinen**.

slangipitoinen

Semmonen äärimmäinen kirjakielem puhuminen [tiedotusvälineissä] eij-om musta paikallaam muttei myöskään ihan semmonen täysin slangipitonen. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **slanginsekoitteinen**, **slangityyppinen**, **slangivaikutteinen**.

slangisana

Sillon ko mä olij joku viistoistvuotijas silloim mä puhui enemmän kyllä jotai slangia. – – Enää muistakkaa kaikkii niit slangisanoja. (Helsinki, NPM2)

slangisanasto

Jos ei se nyt tollasta, slangisanastoa ollun ni [ei puututtu opiskelijoiden kielenkäyttöön], silloin tietenki mutta noin niinku asiallista, kielenkäyttöä. (Kuopio, NPM2)

slangisanonta

No on täälä [Jyväskylässä] jotain slangisanontoja semmosia, omia mut, ei nii ihmeitä. (Jyväskylä, NPM1a)

slangisekoite

No kaupungis puhutaan nuariso puhuu jonkillaist slangisekotetta ja. (Jyväskylä, NPM1b)

slangityyppi, slangin tyyppi slangin tyylinen kieli

No se on nyt vaan jotenkin raivostuttavaa kuulla jos, jos tuota aletaan [radiossa ja tv:ssä], nimenomaan niin et lyhennetään ja käytetään niitä muotisoja ja, ja jonku verra jossaiv välissä slangityyppiäkin. (Turku, NPM2)

Tampereella puhutaan niinku aika paljon slangin tyyppiä. (Jyväskylä, NPM1b)

slangityyppinen

[Etelä-Suomen murteessa on] tiettyjä uudissanoja, slangityyppistä. (Espoo, HY 2002)

Sekalaista, slangityyppistä paikallismurretta [oma puhekieli]. (Halsua, Isomöttönen 2008: 27)

Ks. myös **slangipitoinen**, **slanginsekoitteinen**, **slangivaikutteinen**.

slangiutunut

Tämä [Helsinki] on kai ehkä slangiutunein paikka Suomessa. (Helsinki, NPM2)

slangivaikutteinen

[Puhun itse] slangivaikutteista yleiskieltä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. myös **slangipitoinen**, **slanginsekoitteinen**, **slangityyppinen**.

slangivarasto slangisanavarasto

Ehkä lähinnä jäi se semmone, mitä nuoremmat pienemmät siis tain nuoremmat käyttää semmone slangivarasto oma, se on jääny [iän myötä] pois kokonaaj ja --. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **sanavarasto**, **slangisanasto**.

slarvata laistaa, hutiloida

Suomalaiset vähä slarvaa sen kielen kanssa. (Helsinki, NPM2)

Tietenki sitä yrittää vähäsen noita sanoja sillai ettei niin, nii slarvaa niissä jos on nyt jossain semmossa, seurueessa missä, on semmosii vanhempia ja tuommosia jotka puhuvat itses semmosta hyvää, kieltä. (Helsinki, NPM2)

snobistinen

Ja siihen [1960-luvun slangiin] kuulu hyvim paljon kolkytluvun sanoja ja ja jopa semmosta snobistista, väkisin kielessä säilyttämistä. (Helsinki, NPM2)

soida

[Kymin murteessa] ehkä *r* vähän soi. (Sotkamo, JoY 2000)

[Tornionjokiseudulla] intonaatioero: terävyys keskellä, kun [Lapin murteen] alueella loppu häviää ja jää soimaan ilmaan. (Outokumpu, Palander 2004)

soinnikas yleensä itämurteista

Itä-Suomessa puhe on jotenkin erilaista. Se kuulostaa soinnikkaammalta ja soljuvammalta. (Tampere, JoY 2007)

Syn. **soinnukas, soinnullinen**.

Ks. myös **sointua**.

soinnukas

Karjalan murre on soinnukasta. (Vieremä, JoY 2000)

Syn. **soinnikas, soinnullinen**.

Ks. myös **sointua**.

soinnillinen ääntämyksestä

Hesa → soinnillinen *s* ja hyvin avoin *a* lopussa [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Puhekieli on kauneinta Länsi-Suomessa, Porin alueella, koska puhekieli siellä [on] soinnillisesti pehmeämpää. (Imatra, Harjula 2003)

Vrt. **soinnullinen; soinniton**.

soinniton intonaatiosta, murrejärvystä

[Pääkaupunkiseudun puhekielessä] sanoja lyhennetään, soinnitonta, välillä saattaa kuulostaa töykeältä. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **soinnikas, soinnukas, soinnullinen**.

soinnullinen

[Pohjois-Karjalassa] murre muuttuu selvästi, soinnullista, ei saa aina selvää, kuulostaa hauskalta. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Syn. **soinnikas, soinnukas**.

sointi intonaatio, murrejärvy

En ole niinkään kiinnittänyt huomiota murrejärvyihin, vaan enemmän puheen 'sointiin'. (Arve 2002: 49)

Mutta minä luulisin näin että tuommonen niinku puheen sointi, on semmonej joka, joka jollakin tavalla seuraa ihmistä olipa sitten hän nuori nuori taiv vanha että. Voi siitä pikkusem päätellä jotaki että mistä on kotosi. (Kuopio, NPM2)

[Tampereen murteessa on] puheen sointi erilainen kuin muualla. (Espoo, HY 2002)

Savolaisilla on puheessaan rehvakas sointi. (Helsinki, HY 2002)

Ainaki sanosin näin että, että tuo kielen sointi on [Kuopiossa] toisellinen kum mitä, mihin on, etelässä totuttu. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **sointu**.

sointu murrejärvy

Itämurteiden sointu on värikkäämpi. (Tampere, JoY 2005)

Vrt. **sointi**.

sointua

Turguses, Suomen persees, *s*-äännettä, sointuva puhetapa [Turun murteessa]. (JY 2004)

[Kymenlaakson murre on] sointuvampi, laulavampi kuin ympäristömurteet. (Taipalsaari, Palander 2004)

Puhekieli on Pohjois-Karjalassa kauneinta, sillä se kuulostaa mukavalta, sointuu hyvin ja soljuu. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Vrt. **pitkäsointuinen**.

sokea ks. **d-sokea**

soljuu eri aluemurteista

[Tampereen seudun murre] ei töksähtele. – – Soljuu kuin meillä [Pohjois-Karjalassa]. (Liperi, Palander 2004)

[Helsingin slangissa] sanat lyhenevät ja se tekee puheesta soljuvampaa. (Joensuu, JoY 2008)
 Esimerkiksi Kouvolassa puhe ei enää solju, siellä puhutaan jo hitaammin [kuin Pohjois-Karjalassa].
 (Liperi, Palander 2004)
 Puhekieli on Pohjois-Karjalassa kauneinta, sillä se kuulostaa mukavalta, sointuu hyvin ja soljuu.
 (Lappeenranta, Harjula 2003)
 [Savon murre on] letkeää, ei terävyyttä, soljuvan kuuloista. (Espoo, HY 2002)
 [Kainuussa] kieli soljuu runollisesti mutta ei kaasuttele niin kuin karjala. (Outokumpu, Palander
 2004)
 Kajaani-akselilla – – *mie* ja *sie* kulostaa kivoilta, ne on jotekin pehmeempiä kun *mä* ja *sä*. Kun ne
 puhuu niin nopeasti, se soljuu niinku eteenpäin, ei oo semmost katkonaista. (Vantaa, HY 2002)
 Vrt. **laulaa, laulava; laulanta, laulunomainen.**

soma

Pohjoiskarjalainen [murre] särkee korvaa kuunnella, eteläkarjalainen taas on somaa. (Hyvinkää, JoY
 2005)
 Vrt. **söpö.**

somerolainen

Mutta nämä Helsingi, Helsingij ja Uudemmaa yleensä ja, ja tuota Lounais-Suomem murteet ni, sem
 minä kyllä tunnistasin sen somerolaisem murre-, puheev varmastij ja sitten taas – –. (Jyväskylä,
 NPM1a)

soppa murresekoitus

Todennäköisesti monet asuinpaikat ovat tarjonneet omat sakkansa soppaan. (Arve 2002: 18)
 Se [Jyväskylän puhekieli] on semmone, soppa oikeen. (Jyväskylä, NPM1a)
 Ks. **sekasotku, sotku.**

sorahtaa

(1) *r*:n ääntämyksestä

Lännessä murteet ovat kovempia, *r* sorahtaa kovemmin. (Kouvola, JoY 2007)
 Varsinais-Suomessa loppuvokaalit lyhenee ja *r* sorahtaa kivasti. (Helsinki, HY 2002)
 Myös hämeessä *r* sorahtaa, mutta eri tavalla. (Helsinki, HY 2002)
 [Tampereen murteessa] *r*-kirjain sorahtaa selkeämmin. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

(2) sorahtaa korvaan

Eri murre sorahtaa korvaan. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)
 Etelä-Karjalan murretta ei arvosteta. Se sorahtaa ihmisten korvaan. (Suomenniemi, Palander 2004)
 Ks. myös **korva** (*kalskahtaa, karahtaa, särähtää korvaan*).
 Vrt. **pärähtävä, tärähtää.**

sorahtavasti *r*:n ääntämyksestä

[Hämeessä] *r* lausutaan eri tavalla, sorahtavasti. (Kerava, HY 2002)
 Ks. **sorahtaa.**

sorauttaa

[Rauman murteinen] sorauttaa *r*:n. (Lemi, Palander 2004)

Sortavalan murre

Se [puhkieleni] oli ennen Sortavalan murretta mutta nyt mie en ossaa sannoo että mitä tämä on.
 (Joensuu, NPM2)

sotkea sekoittaa (eri kielimuotoja ja kielenpiirteitä)

Sitä niinku siihen sotkee omaan kielesäk kaikki mitä kuulee. (Jyväskylä, NPM1a)
 Joskus kun sitte yrittää olla hieno ihminej ja puhujaj jonkillaista kirjakieltäkis sotkees sekaan ni, siitä

tulee sittem mitä sattuu, millonki. (Jyväskylä, NPM1a)

Minä puhum meijäm paikallista murretta sotkettuna ja sekotettuna. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 41)

Mum mielestä Jyväskylässä niinku, ei täällä oikee oo, mitään semmosta murretta mitä vois sotkee, puheeseen. (Jyväskylä, NPM1a)

[Hangossa] puhe on nopeaa samoin kuin Uudenmaan läänissä, mutta puheeseen sotketaan enemmän ruotsin kieltä ja ruotsalaisia sanoja. (Helsinki, JoY 2000)

Syn. **sekoittaa**.

sotkeentua ks. **sotkeutua**

sotkeutua, sotkeentua

(1) eri kielimuotojen sekoittumisesta

Minu äitini ol nimittäin ja isä puhu hyvim paljo ruotsia nin se tahtoo se tahto vähän sotkeutua

[puhekieli] ku äiti opetti. (Kuopio, NPM2)

[Helsingissä] kieleen on sotkeentunut ruotsia. (Polvijärvi, Palander 2004)

Se [nykyinen kieli] on semmosta, murteen ja kirjakiele sekotusta. Että määrätyt, murressanat tai vivahteet pysyvät mutta, kirjakieli sotkeutuu siihe. (Kuopio, NPM2)

Sekään ei ole' ihan fakta juttu että tuota, koulua käynyt ihmine välttämättä puhuisi oikealla tavalla kaikki asiat, vaan siinä sotkeutuu kyllä murretta joukkoon. (Helsinki, NPM2)

Keski- ja Kaakkois-Suomessa puhetyyli ei ole sotkeutunut Etelä-Suomen murteeseen, mutta se ei ole Itä-Suomenkaan murretta. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Rajavyöhykkeellä (vaietusvyöhykkeellä eli Savon ja Pohjois-Karjalan rajalla) murteet voivat sotkeentuakin. (Rääkkylä, Palander 2004)

(2) murteen muuntumisesta

Mull-ei oop paljo mitää enää jälellä siitä [murteesta], mä en tiäm mull-on sotkeutunus se niin.

(Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ehkä semmone selvemmi erottuva niinko Raumam murre tai tämmöne nii, se ei nii helposti sotkeen- nu et se on niinku ennallam pysyny enemmä. (Kuopio, NPM2)

Kymmenev vuotta sitten Karjalam murteenkin kuuli paljom puhtaampana kum mitä nyt kuulee, se oj jollakit tavalla seki sotkeentunu. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **sekoittaa**.

Ks. myös **sekaantua, seota**.

sotku sekoitus (eri kielimuodoista)

Sittet tietystij joskus määrätyis tilanteis yrittää puhuak kirjakieltä ja sitten se on kans semmosta sotkua vამasti että. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Noo paremminkin ehkä sellanen murteiden sotku [tulossa murteiden tilalle]. (Turku, NPM2)

Minun kieleni ehkä ol lähinnä juuri sellasta sotkua että siinä on kirjakieltä ja sitte, sellasii ilmaisuuk- sia kum, ilmaisuja kuin *mä* ja *mun* ja sellasii. (Turku, NPM2)

Se [paikallismurre] on semmosta, sotkua täss-on niim paljo siis, savoa, ja kirjakieltä, ja Karjalam murretta. (Joensuu, NPM2)

Minusta se [slangi] on semmosta inhottavaa sotkua niinkun, jota nykysin tulee televisiostaki, puoliks. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **sekasotku, sössä**.

stadilainen (adj.) helsinkiläinen, kaupunkilainen

Se on sitä semmosta, stadilaista puhetta [Helsingissä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Siinähän [omassa puhekielessä] on tota ihan tämmöstä, stadilaista, paljo, kieltä noin, sillan ku puhuu kavereitten kans noin. (Helsinki, NPM2)

Oma puhekieli on melko stadilaista, muttei kuitenkaan sisällä paljon slangisanoja. (Vantaa, HY 2002)

Kaupunkilaisten puhe on hieman stadilaista, mutta ehkä sitä ei täällä pienemmissä kaupungeissa huomaa. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 56)

Ainaki täl hetkel tuntuu että, et ne [nuoret] on, pyrkii samaistumaa johonkii tollasee tiettyy, stadilai-

see systeemiin et pitää puhuu jotenkii sillai. (Rauma, NPM2)
Ks. myös **umpistadilainen**.

stadilaisuus

Se on niim pitkän kehityksen tulos ihmisen, ihmisen tollane puhekieli et tuski se, mikkää stadilaisuus pysty siihe vaikuttammaa. (Rauma, NPM2a)

stadimuoto

[Etelärannikon murteessa] lainasanat stadimuotoon: *mittis, mittiksempi, mittiksin* [’keskusta, keski-kaupunki’] (Espoo, HY 2002)

Stadin kieli Helsingin puhekieli

Em mä usko että se semmonen Stadin kieli voi vallata [Suomessa] alaa koska kyl se om murrees siinä siinä kuj joku muukin om murre. (Helsinki, NPM2)

Kyl se om must iha hyvä että, että pystytääm puhumaan yleiskieltä ja, mutt-ei se oov välttämättä Helsingin kieltä. Ei se oos sitä Helsingim murretta sitä stadin kieltä. (Helsinki, NPM2)

Syn. **Stadin murre**.

Ks. myös **Stadin slangi, stadinpaska**.

Stadin murre Helsingin puhekieli

Puhun joskus myös Stadin murretta, mutta vain muutamissa sanoissa ja silloin, kun tiedän, että toinen varmasti ymmärtää ne. (Helsinki, HY 2002)

Savon murre, Turun murre, Stadin murre, Rauman murre ja Tampereen murre [tuttuja]. (Ulvila, Hietava 2008: 58)

Syn. **Stadin kieli**.

Ks. myös **Stadin slangi, stadinpaska**.

Stadin slangi Helsingin slangi

Stadin slangissa tuntuu olevan hirvee hyper päällä, eli sitä arvostetaan. (Joutseno, Palander 2004)
Otetaan sanoja, vaikutteita stadin slangista [Lahdessa]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

Ks. **Stadin kieli, Stadin murre, stadinpaska**.

stadinpaska slangista

Totta vitus meikä sitä [Oulun murretta] puhuu, [en] mittää helevetin stadinpaskaa ala mongertaan. (Oulu, Vähälä 2005: 28)

Ks. **Stadin slangi, Stadin kieli, Stadin murre**.

stadisana

[Vihdissä] ei ole lyhyitä stadisanoja, *niinku*-sanoja. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **landesana**.

stailisti tyylikkäästi

Helsingiläiset puhuvat jotenkin uudenaikaisesti ja ”stailisti”. (Kajaani, Rissanen 1999: 12)

Vrt. **cool, moderni**.

standardikieli

Toivottavasti murteet säilyvät ainakin jossain muodossa, edes heikkonakin erotuksena ”standardikieleen”. (Arve 2002: 67)

Vrt. **kirjakieli**.

suhautella

[Salatut elämät -sarjan] Saku puhuu silleen niinku se sitä *ässää* tälleen näin ni, suhhauttellee. (Haapajarvi, Leipälä 2000: 31)

Ks. myös **sihahtaa, sihistä, suhista; suhahtava, sössävä; suhisuttelu.**

suhahtava *s:n* ääntämyksestä

Suhahtava *ässä* [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

[Vetelin murteessa] suhahtava *s*. (Veteli, Björkbacka 2002: 18)

Syn. **sössäävä.**

Ks. myös **sihahtaa, sihistä, suhautella, suhista; suhisuttelu.**

suhisuttelu

Voimakkaimmin identifioituu [eteläsuomalaisten puhekieli] Helsingin slangiin ja *s:n* suhisutteluun, terävä *s*. (Turku, TY 2009)

Ks. myös **sihahtaa, sihistä, suhautella, suhista; suhahtava, sössävä.**

suhista

Helsingissä nuorisolla *s* suhisee enemmän kuin muualla. (Ylämaa, Palander 2004)

Täällä [Helsingissä] *s* on kärjistetty ja se suhisee. (Helsinki, HY 2002)

Stadin slangi on tyttömäistä: *ässät* suhisevat ja kielellä hienostellaan. (Tampere, JoY 2006)

Lappalaiset kunne suhisoo niim mukavasti, niin niin, supsutelloovat! *Ässähän* siellä on ja se on nii tasanen ja hiljanen se puhe, semmosia suhisjoeta. (Rautavaara, Korhonen 2006: 16)

Syn. **sihistä.**

Ks. myös **sihahtaa, suhautella; suhahtava, sössävä; suhisuttelu.**

suhu-s

[Helsingin seudulla on] Stadin suhuässä monilla. (Joensuu, Palander 2004)

Ks. myös **s, city-s, käärme-s.**

Vrt. **suhahtava, sössävä.**

sujuva

Se tulee niinkus sujuvammaks se, se puhuminej ja se asia ilimaseminen [kun on opiskellut enemmän]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Puhun] sujuvaa puhekieltä, eli murretta ja kirjakieltä sekaisin. (Veteli, Björkbacka 2002: 14)

Kyllä se aina tietysti, tuloo uusia sanoja [murteeseen] ja, muuttuu ehkä sujuvammaksi mitä se on, ennen ollu. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Kaiken kaikkiaan Etelä-Karjalan murre on sujuvaa ja nopeaa, ei ole turhia venytyksiä. (Imatra, Kohonen 2003)

Ks. myös **sulava, sutjakka.**

Vrt. **kömpelö.**

sukkela nopea

On se [Helsingissä puhuttu kieli] semmosta, toisellaista ja, niin sukkelatakis se, puhe. (Jyväskylä, NPM1a)

[Etelä-Karjalassa] kieli on sukkelampaa ja pehmeämpää kuin muualla. (Saarijärvi, JoY 2000)

Syn. **nopea.**

sukkelaan nopeasti

No mielummin että jos sais sanottuva, se asijasa ni, sukkelaaj ja sillee että, vähemin huomattais että sitä nyt ihan Savosta jostain [ollaan]. (Kuopio, NPM2)

sukkelasti hauskasti

Jotkut vanhemmat ihmiset [Somerolla] sano minullek kum minä puhun keskisuomalaista, jota monikaan ei ollu' ehkä koskaan kuullukkaam puh-, *sää puhut sillai sukkelasti*. Ja se *sukkelastit* tarkoitti tuota niinkun sillail että, oudostit taikka hauskastit taikka, taikka jotain tuommosta ja ei se ollun nopeeta puhetta vaan *sukkelasti* tarkoitti muuta, *sää puhut sillai sukkelasti*. (Jyväskylä, NPM1a)

sulattaa sietää

Oululaastem murren sitä mä en sulata. (Lapua, NPM1a)

Sillon kus se puhutaan *minä* ja *sinä* puhutaan sillä savom painotuksella niin sillon se on semmosta kieltä kyllä mitä minä en sulata. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **sietää**.

Ks. myös **suvaita**.

sulatusuuni

Huomasin, että Jyväskylä on murteiden sulatusuuni. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 28)

sulautua sekoittua, mukautua (murteista)

Jotenkis sulautuu toisiisan nuoremmilla ihmisillä [murteet]. (Joensuu, NPM2)

Ehkä ne pikku hiljalleen siitä sulautuu yheks samaks kieleks koko suomi. (Jyväskylä, NPM1a)

Kais sitä sittes sulautuu [kotona käydessä] aika äkkiä niinkup puhumaan oikees sillä lailla [murretta]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Jos se [liikunnan opiskelijoiden kieli] nytte, alussa se on vähän yksilöllistä – – ensimmäisev vuoden syksyllä mutta sitten, – – se rupee tulemaa hyvii lähellä sitä samaa, että se niinkus sulautuu ne [puhetyylit]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Pääkaupunkiseudun puhekielestä:] Sulautunutta kieltä, vaikutteita ruotsista, venäjämästä sekä sittemmin englannista sekä muualta Suomesta tulevan muuttoliikkeen myötä Itä- ja Pohjois-Suomesta. Stadin slangia. (Helsinki, Vaattovaara–Soininen–Stojanov 2006: 234)

Vrt. **mukautua**, **sekoittua**.

sulautuminen

Jonkimmainen sulautuminenhan on tietystit tapahtumassa [murteissa] kaiken aikaa kun tiedovvälitys ja ja ihmisten liikkuvuus on suurempaa kun ennev vanhaa. (Helsinki, NPM2)

sulava

Se [Pohjois-Karjalan murre] on kaunista, sulavaa ja soinnukasta, se sopii paremmin suuhun ja on helpompi sanoa [kuin esim. Etelä-Pohjanmaan murre]. (Vähäkyrö, JoY 2008)

Vrt. **sujuva**, **sutjakka**.

suljettu pienen piirin omasta kielestä

Pojat pyrkii puhumaan omalla suljetulla kielellä. (Lahti, Kantoluoto 2007: 53)

sulkavalaisittain

Moni sulkavalainen on ihmetellyt, kun en puhu niin 'sulkavalaisittain' ja minulta ei tule *mie* ja *sie* useasti, ja tämä johtuu juuri tästä kielisekasorrosta, jota olen kokenut. (Sulkava, Lignell 2007: 98)

Sulkavan murre

Kotikieleni on mennyt alkuperäisen Sulkavan murteen suuntaan. (Sulkava, Lignell 2007: 83)

suomalainen (adj.)

Maalaiset puhuvat useimmiten puhdasta suomalaista kieltä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 51)

Minä luulisi että se [puhekieli] sinneppäin hissun kissun, varsinaiseen suomalaiseen kirjakieleen päin [on] kulkeutumassa mutta – –. (Kuopio, NPM2)

suomalaisittain

Siinä tilantees [virallisessa] tuntuu et pitäisikö tässä nyt alkaa kenties ajatella asijoita, suomalaisittain [ja puhua yleiskieltä]. (Rauma, NPM2)

suomen kieli

(1) kirjakieli, yleiskieli

Ehkä tämmöset, viralliset, viralliset tilanteet ja tehtävät niin – – ehkä se silloin olisi, olisikin iham paikallaan se puhdas suomen kieli, kauneimmillaan. (Rauma, NPM2)

No mum mielest se o ainaki, kauhee outoo jos tääl [Turussa] ruvetaam puhuu suomen kieltä et kyl mää tykkää et Turus puhutaa Turum murretta ja muuval puhuta sitä murret mikä siäl sitt-ov voimas. (Turku, NPM2)

Eihän se [Helsingin puhekieli] puhdasta suomen kielt-oo oikeastansa hyvi harvat puhuu. (Helsinki, NPM2)

Mä muistav vaa yks eräs herra joka oli jollai päivällisil taim muilla niinkum minä yritin oikeim puhua hienoa suomen kieltä nii hän kysyi että olenko minä ruotsalainen ruotsinkielinen. (Helsinki, NPM2)

Sitten jollait tavala on joutuna, ihmisten kans olemaan kosketukseen ni, siihe [omaan puhekieleen] on tullu sitten, paremmin tätä suomen kieltäki joukkoo jotta – – Joukkoo on tullus sitten tätä ylleistä suomen kielee vivahtavvaa. (Kuopio, NPM2)

Sanosinko että savolainen murre' 'on semmonen Savom murre' 'on semmonen että se [savolainen], helposti, tajuua suomen kielen. (Tampere, NPM2)

Kyllä minä sen ole huomannut että se [oma puhekieli] on kulkenu tästä, aitoimmasta savolaiskielestä nii se oj jonkuv verran, muovautunut tänne, enemmän kirja- ja suomen kieleem päin. (Kuopio, NPM2)

(2) puhekielestä tai murteesta

Se o, tää niinkun, semmonen tavallinen suomen kieli [tulossa murteiden tilalle]. (Tampere, NPM2)

Sitähän sanotaa usein että Helsingissä puhutaan kaikkein huonointa suomen kieltä. (Helsinki, NPM2)

Se [Oulun murre] kuulostaa ihan kauniilt suomen kielelt korvaan (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

Syn. **suomi**.

suomenkielinen yleiskielinen, murteeton

Niinku asijaohjelma [tv:ssä] ni onha se nyt sit selvääki et se tulee niinku suamenkielisenä eikä iham murteella. (Turku, NPM2)

Länsimurre on enemmän suomenkielistä. (Kauhava, JoY 2007)

suomensukuinen suomen murteista

Kotona [puhun] kainuuta – – muualla sitten jotain suomensukuista. (Arve 2002: 35)

suomentaa yleiskielistä

Esim. lapseni kun kuulee murren sanan, on minun hänelle se on suomennettava. (Sulkava, Lignell 2007: 99)

Sit sen [raumalaisen] täyty niingo suomentta [murren sanat] tavallas. (Rauma, NPM2)

Syn. **selventää**.

suomi

(1) kirjakieli, yleiskieli

Onhan se tosijaan kaunista kuunnella kun oikee hyvää suomea kuulee esimerkiks televisiosta. (Turku, NPM2)

Kyl ne [tv- ja radiotoimittajat] hyvää suomea käyttää. (Jyväskylä, NPM1a)

Sanotan nyt esimerkiks radion kuuluttajien nittem pitäis puhuu hyvää suomea. (Rauma, NPM2)

Niinku esimerkiks sinulla oj joku määrätty korostus on, en tiedäm mistäpäi sinä oot mutta, kumminkin niinku sanottaan hyvää suomea se ei ole. (Jyväskylä, NPM1a)

Mut yleensä kouluja käyny ihminen ni, puhuu puhtaampaa suomea. (Turku, NPM2)

Siis siel-on [peräpohjalaisissa murteissa] äärettömäm mukavia sanoja mitä on, mitkä ilimasee – – sanotaan nyt, puhtaalla suomella se ei niin suurta ilmasem mutta kun se sanottaan sillä pohjois-, tai siis, Pohjolan kielellä ni se on, on on, paljon niinkur rikkaamman tuntunen kum puhdas suomi [yleiskieli]. (Jyväskylä, NPM1a)

Se, ruotsalainen tyttö ainakis sanoo et tää [Jyväskylän puhekieli] on tota ni, kaikkein selvintä niinkus suomee – – ettei oon niinku, kauheita muunnoksia että niinkuj jossain tuolla Hesassa. (Jyväskylä, NPM1b)

(2) Puhekielestä tai murteesta

Meikäläinim puhuu vaan iha sitä selvää suomea [ei hienostelee]. (Helsinki, NPM2)

En puhu murretta enkä slangia. Puhun suomea, espoota. (Espoo, HY 2002)

Kaarresuvantolaisen miehen puhe kuulosti myös kerran niin vanhalta suomelta, etten saanut mitään tolkkua siitä. (Helsinki, HY 2002)

Karjalan murre on alkukantaista suomea. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **suomen kieli**.

suora kielenkäytöstä, puhetavasta

Toiset taas pitää kurissa sitä entistä, sitä suoraa puhetta mitä on enämpi käyttäny [entistä murrettaan]. (Helsinki, NPM2)

suoraan *puhua, sanoa suoraan*

Se [pohjalaismurre] on niinkus suoraam puhumista paremmin kun, täällä [Keski-Suomessa] väännetään. (Jyväskylä, NPM1a)

[Hämeen murteessa] mitään ei sanota suoraan. (Helsinki, HY 2002)

suorapuheinen

Suorapuheista [Porin seudun murre], kovistelua, nopeaa ilman pisteitä ja pilkkuja. (Uvila, Hietava 2008: 51)

[Etelä-Karjalan murre on] sujuvampaa kuin Pohjois-Karjalan: suorapuheista murretta. (Valtimo, Palander 2004)

Ks. **suoraan**.

Vrt. **suoraviivainen**.

suorasanaisuus pohjalaismurteista

[Pohjalaiselle murteelle] tyypillistä häjyt-meininki ja voimakkuus, riisutumpaa kuin muut; suorasanaisuus tyypillistä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **suorapuheinen, suorasukaisuus, suoruus**.

suorasukaisuus pohjalaismurteista

Suorasukaisuus suoraan asiaan menevine lausahduksineen sekä sattuvat murreilmaisut viehättävät [Lapuan murteessa]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 11)

Ks. **suorapuheinen, suorasanaisuus, suoruus**.

suoraviivainen

[Pohjalaismurteissa on] *vejättämistä* kuten Savossa, [kieli] ei niin suoraviivaista kuin kaakkoismurteiden alueella. (Joutseno, Palander 2004)

Suoraviivaista [Oulun murre] eikä eroa kovin paljoa kirjakielestä. (Oulu, Vähälä 2005: 39)

[Kaakkoismurteiden alueella] suoraviivaisempaa murretta kuin Savossa. Ei jaaritella, ei viäntämistä. (Joutseno, Palander 2004)

Vrt. **suorasanainen, suorapuheinen**.

suoruus

Ko. Murteeseen [Lapuan] liittyy suoruus, jämäkkyys ja tietynlainen rehellisyys. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)

Ks. **suorasanainen, suorapuheinen, suorasukaisuus**.

superpuhdas

Ja yleensä valtakunnan lähetyksissä [radiossa ja tv:ssä] ni sehän o ihan, ei mitään superpuhdasta

suomee muttei mitääm murretta. (Turku, NPM2)

Ks. myös **puhdas, puhtaasti**.

supistettu yleiskielistetyistä murteista

Siinä [työssä toismurteisen kanssa] nyt ehkä, semmosta pientä, sievistelyä ja supistettua puhetta saattaa tulla mutta. (Kuopio, NPM2)

suppea

Joskin taas, heidän [nuorten] kielenkäyttönsä on omalla tavallaan suppeata mutta sanotaan nyt että, heidän kielenkäyttönsä on tuollaista uudistusvoittoista he hakevat koko ajan uutta ja. (Helsinki, NPM2)

supsutella

Lappalaiset kunne suhisoo niim mukavasti, niin niin, supsuttelloovat! *Ässähän* siellä on ja se on nii tasanen ja hiljanen se puhe, semmosia suhisjoeta. (Rautavaara, Korhonen 2006: 16)

suriseva

Ärrä (*r*) on semmonen oikee *ärrä*, suriseva. *D:n* tilalle [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

Syn. **pärisevä, pärähtävä, täristetty**.

Ks. myös **sorahtaa, sorahtavasti; täry-r**.

survoa

Kotiväki on huomauttanut, että siellähän [Joensuussa] survotaan joku kirjain lisää. (Taipalsaari, Palander 2004)

Syn. **iskeä, sytkiä, tunkea, työntää, törkätä**.

Ks. myös **laittaa, lisätä, lykätä, panna, pistää**.

sutjakka

Savolaaselta tua ainakik käy, tuloo puhes sutjakammij ja, puhuu palio nopiampahan tahtihin ku, meikälääset. (Lapua, NPM1a)

[Karjalan savolaiset:] Sutjakkoo ja hilipeetä. Kuulijan vastuulla! (Raahe, Kokko 2010: 75)

Vrt. **sujuva, sulava**.

sutkaus murteellisista sanonnoista

Ei kiinnitetty [koulussa huomiota puheeseen] että, oliko siinä sutkaus taim murretta. (Kuopio, NPM2)

Koska [koulussa] – – joutuu kirjottamaan ja olemaan nin, joskus tulee niitä sutkauksia sinne ni se tulee sitten, sutkausvirheitä [joita on korjattava]. (Kuopio, NPM2)

sutkausvirhe

Koska [koulussa] – – joutuu kirjottamaan ja olemaan nin, joskus tulee niitä sutkauksia sinne ni se tulee sitten, sutkausvirheitä [joita on korjattava]. (Kuopio, NPM2)

suu erilaisissa sanonnoissa

Pääkaupunkiseudun puhetyyli ei istu suuhuni. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Se [Pohjois-Karjalan murre] on kaunista, sulavaa ja soinnukasta, se sopii paremmin suuhun ja on helpompi sanoa [kuin esim. Etelä-Pohjanmaan murre]. (Vähäkyrö, JoY 2008)

[Pääkaupunkiseudun kieli] venyttelevää, laiskaa, puhutaan laiskalla suulla. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **korva, nenä, nielu, poski; pistää silmään**.

suurellinen

[Pohjanmaan murteessa on] suurelliset ja laveat ilmaukset: *pohjalaaset pro pohjalaiset; tuohon suuntaan pääsöö pro tuohon suuntaan pääsee*. (Turku, TY 2009)

Ks. **mahtaileva, mahtipontinen**.

suurentaa

R-kirjaimen suurennettu käyttö, *mää, sää* -venytys, ylimääräisten vokaalien lisäys: *Olokkosen* [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

suvaita

No tietysti joitakin semmosija tapauksia oj jossa, odotetaan että, puhe' on lähinnä kirjakieltä joitaki julkisia esiintymisiä, että siinä ei sillen tuota, murretta, ei mielellään suvaita. (Kuopio, NPM2)
Vrt. **sietää, sulattaa**.

svengaava

[Hämeessä on] svengaavaa puhetta: kaksi peräkkäistä sanaa yhdistyvät pehmeillä ja jatkuvilla konsonanteilla eli sanojen välit helposti katoavat. (Espoo, HY 2002)

sylkeä (puhetta)

Molemmat [lahtelaiset ja tamperelaiset] sylkevät puhetta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 40)
Vrt. **maiskutteleva, nielaista, nieleksiä, niellä**.

sympaattinen murteista

"Kauniimpaa" [jyväskyläläisten kieli] kuin Kotkan murre, kuulostaa hauskalta ja sympaattiselta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)
Karjalaisten murre on kaikkein sympaattisinta. (Porvoo, HY 2002)
Syn. **miellyttävä**.

synkkämielinen

[Hämeen murre on] semmost synkkämielist mutinaa. (Vantaa, HY 2002)
Vrt. **alakuloinen**.

synnyinlahja, syntymälahja murteesta

Kyl vanhemmil ihmisil nii kyl niil on siis tää vanha murre, ni se on siis, se on niinku synnyinlahjana saatu. (Turku, NPM2)
[Murre on] sitä mitä ne on saanu niinkun syntymälahjaksi siitä paikkakunnalt josta, he niinku on kotosin. (Rauma, NPM2)

syntymälahja ks **synnyinlahja****syrjäyttää**

Yleiskieli on syrjäyttänyt murteen [omassa kielenkäytössä]. (Sulkava, Lignell 2007: 83)

systemi puhetavasta, kielen (murteellisesta) rakenteesta

Ei vois sanoa et me puhutaa [työpaikalla], ihan samalla, systeemillä [samanlaista murretta]. (Joensuu, NPM2)

Ei se nyt se, ainakaa, noim puheen sävelkulum puolesta tai, muide, kaikkien, systeemie, mukaan ni ei se, ei sitä sem perusteella pystyk kyllä paljo erottaa [Jyväskylän puhekieltä]. (Jyväskylä, NPM1a)
Ainaki täl hetkel tuntuu että, et ne [nuoret] on, pyrkii samaistumaa johonkii tollasee tiettyy, stadilaisee systeemiin et pitää puhuu jotenkii sillai. (Rauma, NPM2)

Se jotenki tuntuu jotenki tietys mieles luonnottomalta [kirjakieli] koska, harva pystyy suomalainen todella puhumaan, *minä sinä hän* et niinku tällä systeemillä et oikei oikei lausuas selvästi. (Rauma, NPM2)

Ks. myös **nuottisysteemi, ää-systeemi**.

Vrt. **homma, juttu**.

sytkiä

Valtimolla saattaa olla enemmän Kainuun piirteitä, kun siellä sytkitään *h*:ta sanojen sekaan. (Rauta-vaara, Toivanen 2012: 18)

Syn. **iskeä, survoa, tunkea, työntää, törkätä.**

Ks. myös **laittaa, lisätä, lykätä, panna, pistää.**

syvä puheen yleiskielisyys- tai murteellisuusasteesta

Sit joskus kavereitten kans, tulee nyt tiesti ihan, tarkotuksellaki oikeen, mahdollisimman syvää savoo puhutuks. (Jyväskylä, NPM1b)

Kyllä minä puhun enemmän savvoo kuin vanahemmat, ei ne puhu silleen syvästi savvoo, ne puhuu enempi kaupunkilaisittain. (Riistavesi, JoY 2002)

Syn. **paksu, syvällinen, vahva, voimakas.**

syvällinen murteellisuusasteesta

No minulla oikee sitä, syvällistä murretta eij-ole ollutkaa [salmilainen]. (Kuopio, NPM2)

Syn. **paksu, syvä, vahva, voimakas.**

sählääminen murteen puhumisesta

Ihan samalla tavalla puhuttiin [työssä] kyllä minä, kyllä heijjän kanssap piti, siis että ei tätä omaa, sähläämistä [murretta] mitään että. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **jänkätys.**

säilyminen

Tällä tavalla [kirjakielellä julkisissa esiintymisissä] ainakin nyt voidaa edesauttaa kirjakielen säilymistä että se nyt ei häviäk kerta kaikkijaa että sitä sitä viljellä jossaki. (Kuopio, NPM2)

Ks. **säilyä.**

säilyttäminen

Kannatan silti murteiden tiedostettua säilyttämistä ja muistiin merkitsemistä. (Arve 2002: 69)

Ja siihen [1960-luvun slangiin] kuulu hyvim paljon kolkytluvun sanoja ja ja jopa semmosta snobistista, väkisin kielessä säilyttämistä. (Helsinki, NPM2)

Ks. **säilyttää.**

säilyttää (kirjakieli, murre, murrepiirteet)

Minum mielestäni kirjakielem pitäs säilyä. Ei se muuten säily jollei sitä joku säilytä [puheessaan]. (Helsinki, NPM2)

Kyl minusta ni murteet pitäisi säilyttää, koska niiss-on varmasti se oma, oma kulttuuriarvonsa ja ennen kaikkea tunnearvonsa. (Turku, NPM2)

Toivon, että ihmiset uskaltavat ja haluavat säilyttää murteet, etteivät ne ala vähitellen hävitä. (Arve 2002: 69)

Mielestäni murre tulisi säilyttää – – mielestäni kirjakielen puhuminen ”väkisin” on teeskentelyä! (Veteli, Björkbacka 2002: 53)

Pidän murteista, kannustan ehdottomasti kaikkia säilyttämään murretaitonsa. (Arve 2002: 67)

Kyl mä olen sikäli että nin, joka paikkakunta mikä ny on oma murre ni sais sen, säilyttä jälkipolville. (Rauma, NPM2)

Olen pyrkinyt säilyttämään vanhan puhetyylin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 6)

Murteessa om mahdottoman hyviä sanoja ja sanontatapoja jotka pitäs kyllä säilyttää. (Tampere, NPM2)

Jonkinlaisesta kotiseuturakkaudesta johtuen olen sittemmin yrittänyt säilyttää puheessani kymenlaakson murteen piirteitä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 9)

Ks. **säilyttäminen.**

säilyä kirjakielestä, murteista ja murrepiirteistä

Heidän pitäisi [toimittajien tv:ssä] pitää huolta että kieli säilyisi puhtaana. (Kuopio, NPM2)

Murretta pitäisi käyttää enemmän, jotta murre säilyisi. Se on paikkakunnan rikkaus! (Veteli, Björkbacka 2002: 52)

Voihan olla että ne [murteet] ovat jossaki määrin uhanlaisia mutta kyllä mä uskon että ne aika sitkeästi säilyvät. (Helsinki, NPM2)

Haluaisin murteen säilyvän puheessani. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 44)

Jos henkilö joka on asunut, sanotaan on kotosin Joensuusta ja asuu täällä pitempää Helsingis must-on kiva piirre et jos hänessä säilyy, se oma murre. (Helsinki, NPM2)

Kyllä siälä [Ylihärmässä] tosiaan tämä härmäläänem murre on – – ihan säilyny. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Sanotaa Karjalam murre on varmasti yks semmone yks niitä säilyvimpiä. (Tampere, NPM2)

Niillä [Turusta päin tulleilla] on säilynyt tää tämmönen, sikäläinen korostus. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Se [murteiden muutos] jää tähän määrättyym pisteeseen että, säilyy siitä omasta murteesta jotaki ja sattet tämmöset yleiset sanat tulee sitte yhteiset. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 80)

Syn. **pysyä**.

Ks. myös **jäädä, säilyminen**.

säksättävä puhetavasta

Mitä enemmän mennään länteen, länsirannikolle ja Turun suuntaan, sitä lyhyemmäksi ja säksättävämmäksi tuntuu puhe käyvän. (Tampere, JoY 2007)

Syn. **säkähtelevä**.

Ks. **säksätys, säkätys**.

säksätys

[Satakunnan murre on] töksähtelevää säksätystä. (Turku, TY 2009)

Lähinnä tulee mieleen ns. Stadin slangi kääreme-*s*:ineen ja säksätyksineen. (Helsinki, HY 2002)

Tämän [kaksoiskonsonanttien käytön] takia puhe vaikuttaa eräällä tavalla säksätykseltä

[Itä-Suomessa]. (Halsua, JoY 2005)

Syn. **säkätys**.

säkähtelevä puhetavasta

Se o se semmonel lyhyt säkähtelevä [turkulaisten puhetapa]. (Turku, NPM2)

Syn. **säksättävä**.

säkätys, tsäkätys murteiden vaikutelmasta

Länsimurteet lyhentävät puhetta muuttaen sen nopeaksi säkätykseksi. (Helsinki, JoY 2007)

Turussa ja Raumalla [murre on] nopeata, lyhyttä tsäkätystä. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **säksätys**.

särmikkyys

[Tampereen seudun murteeseen yhdistyvät] *r* ja särmikkyys. (Rauma, JoY 2006)

särähtää korvaan ks. **korva**

sävel sävelkulku, intonaatio

Turum murteessahan eij-ooop pitkää vokaalia painottomassa tavussa ja, ja toises tavus saattaa olla korkeempi sävel ku, ensimmäisessä ja tommosist sen erotta [ulkopaikkakuntalaisten puheesta]. (Turku, NPM2)

Sen [raumalaisen muista] erotta murttest ja sit sen erotta siittä, kuim mää sanosi, ei sit vois sanno äänen sävelestäkkä mut et siit nuatista. (Rauma, NPM2)

Tampereen murre muistuttaa Turun murretta, erotuksena miten sävel kulkee. (Taipalsaari, Palander 2004)

– – ehkä se on varmasti puheen aksentti tai joku semmonen siinä on että sitä sillai, nii sävel, joku semmonen siinä on erilainen [Muonion murteessa]. (Muonio, Törmänen 2009: 30)

Ks. **intonaatio, sävelkulku**.

sävelkulku intonaatio

[Loimaalla] eivät puhu lyhentäen. Sävelkulku puuttuu. (Turku, TY 2009)

Vantaalta kun mennään Hämeeseen, niin ainakin Forssassa puhe on erilaista. Siellä on erilainen sävelkulku. (Vantaa, HY 2002)

Puheen sävelkulku idässä ehkä polveilevampi, länsimurteissa tasaisempi. (Turku, JoY 2005)

Ks. **intonaatio, sävel**.

sävy puhutavan vaihteluista ja murre-eroista

Ei sen [tiedotusvälineiden kielen] tarvitse olla minum mielestäni sillä lailla huoliteltua että se tulee kuolleeksi, et siitä hävijää sävyt ja ja elävyys. (Helsinki, NPM2)

Esimerkiks sairaalassa ni, johtotehtävissä jotka joutuvat jatkuvastip puhumaan ni, kyllä siinä määrätyn tyyppine erilainen sävy tulee. (Tampere, NPM2)

Siinä nyt on se oma, sävysäs siinä kaupunkilaistem puhheessa. (Jyväskylä, NPM1b)

Se oj jonkullaanen, se on, vähä erillaanen sävy, yleensä kaikis [murteissa]. (Lapua, NPM1a)

Kiinnitän helposti huomiota erilaisiin murteisiin ja murrepainotuksiin, sävyyn. (Sulkava, Lignell 2007: 104)

Kun nythä on [Jyväskylässä] nykyvään sekottunuj jo kaikkia, kaikkia tuota sävyjä mukkaam mutta. (Jyväskylä, NPM1a)

Karjalan murre on ystävällistä ja lämminhenkistä, siinä on eri sävy kuin pääkaupunkiseudun murteessa. (Lemi, Palander 2004)

Kum meilä sanottaan että *pitäs tehä jottain* niin lieksalaiset sanoo että *pitäsi tehä*. Niillä on semmonen oma sävy siinä puhheessa. (Rääkkylä, JoY 2002)

Ks. **äänensävy**.

sävyttyä

Savoon sävyttyä [Jyväskylän puhekieli]. Sanoja venytetään, ekaluokkalaiset on *eppuja* jne. (Arve 2002: 62)

Vrt. **värityä**.

sävähdyks ks. **säväys**

säväys, sävähdyks murrevaikutelmasta

Kyllä ne [murteet] luo kielee semmosen oman sävayksesä että. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 54)

Pyrin käyttämään ymmärrettävää kieltä, murre saa antaa sävayksen sille. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 45)

Mut kyl se kiva sävähdyksen tua ku, kun kun, joku murrejuttukii sin tulee väliin tai sana [kansanedustajilla kirjakielen sekaan]. (Rauma, NPM2)

säälittävä

Kyllä tuo oli pääkaupunkiseudun ainut huonopuoli, säälittävän kuuloinen puhetapa. (Raahe, Kokko 2010: 140)

säästeliäästi

[Turussa] puhutaan säästeliäästi, lyhennetään sanoja, esim. *mis* 'missä'. (Turku, TY 2009)

säätää vatvoa

En pidä pohjalaisesta "säätämisestä" ja pohdiskelusta: *voi olla että on, voi olla ettei ole, ottia tuota*. (Vantaa, HY 2002)

sökellys

– – kuv viis ihmistä kasassa nii yks puhuu savoa ja yks puhuu Pohjos-Karjalav vääntöö ja toinem puhuu tamperetta ja yks sittej jotair Rauman sökellystä. (Rääkkylä-Helsinki, Makkonen 2003: 97)
Ks. **mongerrus**.

sönkätä

Vanhempiem puhettyli [Jyväskylässä] ov vähä selvempää ja, nuoret sittev vähän sönkää siinä. (Jyväskylä, NPM1a)
Syn. **sönköttää**.

sönköttää

Erilaisia ihmisiä sönköttämässä samaa kieltä eri tavalla [= murre]. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)
Syn. **sönkätä**.

söpö

[Karjalan murre] lutunen, suloinen, söpö, herttainen murre. (Taipalsaari, Palander 2004)

sössäävä

Hesalaiset murrepiirteet tulee Lappeenrannan kautta, esimerkiks painotukset ja sössäävä *ässä*. (Savitaipale, JoY 2002)
Syn. **suhahtava**.
Ks. myös **sihahtaa**, **sihistä**, **suhista**.

sössö sekoitus

[Pääkaupunkiseudun] kielimuoto on Helsingin slangin ja peruskielen sössö. (Helsinki, HY 2002)
Ks. **sekasotku**, **sofku**.

sössöttää puhetavasta

Kullaalaiset puhuvat hitaammin ja porilaiset sössöttävät. (Ulvila, Hietava 2008: 74)
Jotkut tamperelaiset kyllä sössöttää ja lausuu *r*-kirjaimen voimakkaammin, kuten Timo Jutila. (Helsinki, HY 2002)
Tytöt sössöttävät enemmän. (Lahti, Kantoluoto 2007: 41)
Ks. **sössötys**.

sössötys

Ei se nym minust mitääm murret se on sellasta, sössötystä [oma puhekieli]. (Jyväskylä, NPM1a)
Ks. **sössöttää**.

T**t, tee, t-kirjain**

(1) *d*:n vastineena

d:n jättäminen pois tai muuttaminen *t*:ksi (esim. *lähen*, *tiesel-auto*). (Sulkava, Lignell 2007: 60)
Ainakit tommone, keski-ikänej ja, ehkä vanhempi väki ni, ne puhuu, puhuu vähän niinkon, *deetä* ja *teetä* ja. (Jyväskylä, NPM1a)
Kyllä koulussa vaadittiin kirjakieltä, se *teet* ja kaikki muut paikallee, ku kirjoitettii. (Jyväskylä, NPM1a)

Sille [isälle] oli kauheita nämä *deet* näissä [lauluissa] niin kyllä se laulo, laulo *teeksi*, *teeksi* ne aina, (Haapajarvi, Leipälä 2007: 49)

[Pohjois-Karjalan murteessa] *t*-kirjainta laitetaan sanoissa *d*-kirjaimen tilalle, kuten esimerkiksi sanassa *lähettään* [!]. (Ilomantsi, Sarola 2004)

(2) muiden murrepiirteiden kuvauksissa

Joissakin sanoissa *t* muuttuu *h*:ksi = *mehtä*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 32)

Vaikka niinku äsken sannoin että *murtteella puhuu* et mä sanoin siihe kaks *teetä* [erikoisgemiaatio] vaikka niinku pitäs olla *murteella puhuu*. (Kokkonen 2010: 51)

[Pohjoiskarjalaiset] ääntää ne sanat levveemmiks ja jottain kirjaimiaki tullee lissää. *Teet, koot ja ällät*. (Liperi, JoY 2002)

Varpaisjärveläisillä tulee *d*-vika, eli *t*-kirjaimet ovat *d*:itä, esimerkiksi *Unto* on *Undo*. (Rautavaara, Toivanen 2012: 18)

Ks. **d**.

taantuminen

Se vois olla eräässä mielessä taantumistakis se, kum murrej jää pois. (Jyväskylä, NPM1a)

taivuttaa

(1) muuntaa (sanoja, äänneasuja)

Se on, ruotsista ja englannista – – ruotsi ja englanni, sanoja taivutettu niinku, suomen kielelle, suomen kieleen niinku, taivutukset ja muut niille [slangissa]. (Jyväskylä, NPM1b)

[Itä-Suomen murteessa] taivutetaan sanoja aika reippaasti. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Sanat on] jotenkin taivutettu vanhasta [Kangasniemen murteessa]. (Kangasniemi, Oja 2011: 15)

(2) murrepiirteistä

[Kajaanissa] ämpäri on *sankko* viel kahella koolla, sitä ei taivuteta: *tuotsä sankkollisen* eikä *sangollisen*. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **muunnella**.

Ks. **taivutus**.

Vrt. **vääntää**.

taivuttaminen sanojen murreasuista

[Oulun murteessa] sanojen ylipitkää taivuttamista. (Rauma, Soini 2011: 52)

Syn. **taivuttelu, taivutus**.

taivuttelu sanojen murreasuista

Mulle ainakin tulis ensimmäisenä tämä *mien* ja *sien* taivuttelu [mieleen Pohjois-Karjalan murteesta]. (Kokkonen 2010: 45)

Syn. **taivuttaminen, taivutus**.

taivutus sanojen murreasuista

Alueella [Itä-Suomessa] enemmän taivutuksia kuin Etelä-Suomen, pääkaupunkiseudun slangissa. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Murteissa huomiota kiinnittävät mm.] *mie, sie* eli yleensä sanojen taivutukset. (Arve 2002: 48)

Verbien taivutuksessa tulee aina silloin tällöin sanottua *lähäretähän*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 36)

Syn. **taivuttelu, taivuttaminen**.

Ks. myös **taivuttaa; muunnelma, muunnos; vääntely, vääntäminen**.

takapajuinen

[Loimaalla puhutaan] maaseudun isäntien kieltä, takapajuista. (Turku, TY 2009)

[Mikkelin murre] takapajuista puhekieltä. (Turku, TY 2009)

Vrt. **alkukantainen**.

takatavu

[Turun ja Rauman murteissa] tavujen painotus poikkeava. Painotetaan takatavuja, kun muualla painotus kohdistuu etutavuun. (Imatra, Harjula 2003)

Vrt. **alkutavu, etutavu**.

takertua tarttua

Sitä niinku, sekottuu kuitenkin varmaa aika paljoj jokaise ihmisen puheeseen, sitä takertuu kaikki [vieraita aineksia]. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **tarttua**.

takertuminen murrehuomioista

Varsinkin *mihinä*-sana tuntuu olevan kaikkien takertumisen aiheena [huomion kohteena]. (Lappua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 34)

Vrt. **huomio**.

takova murteen rytmistä

Ne [muualla asuvat] häkeltyy muutetik kö ne kuulee tätä takovvaa puhetta [Keski-Pohjanmaan murretta]. (Haapajarvi, Leipälä 2000: 55)

Syn. **hakkaava**.

tallottu väheksytty, syrjitty

Mutta Pohjois-Karjalan murre ei ole ihan tallottukaan. (Liperi, Palander 2004)

Syn. **alaspainettu**.

tammelalainen (adj.)

Että samassa pitäjässä, Somerom pitäjässä – – tämä Helsingim Porin, tie kakkostie valtatie kakkonen kuluki keskeltä Someroa – – nin tän tie itäpuoli se oli, oli tuota nin niinkun semmosta, tammelalaista, murretta, lähes semmosta kun Tammelan murre oli ja tuota sitten se, länsipuoli, nin se oli taas sitten semmosta niinkul lounaissuomalaista murretta melkeen niinkun Turum murre. (Jyväskylä, NPM1a)

Tammelan murre

Että samassa pitäjässä, Somerom pitäjässä – – tämä Helsingim Porin, tie kakkostie valtatie kakkonen kuluki keskeltä Someroa – – nin tän tie itäpuoli se oli, oli tuota nin niinkun semmosta, tammelalaista, murretta, lähes semmosta kun Tammelan murre oli ja tuota sitten se, länsipuoli, nin se oli taas sitten semmosta niinkul lounaissuomalaista murretta melkeen niinkun Turum murre. (Jyväskylä, NPM1a)

tampere Tampereen murre

No sellaista tamperetta [puhutaan Etelä-Hämeen alueella]. (Helsinki, HY 2002)

Kaikki tietävät ja kaikki nauravat tampereelle. (Turku, TY 2009)

Syn. **Tampereen murre**, **tamperelainen** (subst.), **tamperelaismurre**.

Tampereen murre

Tampereen murre on hauskan kuulosta ja sitä puhutaan matalalla äänellä. (Helsinki, HY 2002)

No kyllä mulla aika paljo Tampereem murretta mielestäni on. (Tampere, NPM2)

Siinä joskus tuntu kun oli ainoo tamperelainen porukassa ni tuntu oudolta puhua Tampereem murretta. (Tampere, NPM2)

Vanhemmat ihmiset ainakiin nin, ei puhu ehkä semmosta, esimerkiks Tampereella semmosta, Tampereem murretta jos sitä nyn niin voi sanoo ni, ei puhus samallailla kun nää nuorempi väki.

(Tampere, NPM2)

Syn. **tampere**, **tamperelainen** (subst.), **tamperelaismurre**.

tamperelainen (adj.)

Sitä hyvi harvoin [Tampereella] kuuleekaan hämäläistä tai tamperelaista murretta mutta, toki sitä joukossa on. (Tampere, NPM2)

Se [oma puhekieli] ov vaan tamperelaista kieltä. (Tampere, NPM2)

Hämäläisen, erottaa koska hämäläiset käyttävät omaa murrettaan ja kyllä on tamperelaisia sanontoja, joista taas jos ihminen niitä käyttää ni tietää miltä alueelta, on. (Tampere, NPM2)

Just niinku tää *mää* ja *sää* ja *nääs* ja *nää*, *nää* tämmöset tamperelaiset sanat ne nyt jotaim paljastaa [puhujasta]. (Tampere, NPM2)

Kum minä sanon *lihhaa* ja *kallaa* ja *tullaaj* ja *mennää*. Se on ihan tamperelaista. (Tampere, NPM2)

tamperelainen (subst.) Tampereen murre, Tampereen puhekieli

No kyllä tää tamperelainen on semmosta, oikeeta kieltä. (Tampere, NPM2)

Ei se oikeem murretta se o tätä tamperelaista mitä täällä puhutaa. (Tampere, NPM2)

Ehkä, [Joensuussa] kiinniti huomijota puhettapaani siinä määri että, että sitä tamperelaista nyt sittev vähäj joutu karsimaan pois. (Kuopio, NPM2)

Siinä [omassa puhekielessä] on sekasin tamperelaista ja pohojalaista että se on ehkä sekottunut, vuosien aikana. (Tampere, NPM2)

Syn. **tampere**, **Tampereen murre**, **tamperelaismurre**.

tamperelaisittain

Tv 2:n Pikku kakkosen Ransu-koira puhuu tamperelaisittain. (Helsinki, HY 2002)

Simo Frangén puhuu Matka maailman ympäri -ohjelmassa tamperelaisittain. (Kitee, JoY 2000)

Tamperelaisittain puhuminen on ensimmäisten tavujen korostamista: *kuis hurisee*. (Helsinki, JoY 1998)

tamperelaismurre

Siis että kyllä tamperelaismurteen erottaa, sieläkin [Pohjois-Karjalassa]. (Tampere, NPM2)

Tamperelaismurteessa on se kummalline *ellä* sanotaa et vanha tamperelaine se, se just se lausuu sen *ellä*n niin omituisesti naurettavasti suorastaan että. (Tampere, NPM2)

Syn. **tampere**, **Tampereen murre**, **tamperelainen** (subst.).

tamperelaisperäinen

Muutamia semmosia, sanoja on että nin ne on, niinku tamperelaisperäsiä [Treen puhekielessä]. (Tampere, NPM2)

Vrt. **ruotsalaisperäinen**, **savoperäinen**.

tamperelaistyylinen

No, tuommonen, ehkä tamperelaistyylinen puhettapa, on hijoutunuk koko lailla pois mutta toisaalta minä en ook kyllä omaksunu, mielestäni kovin savolaistakaam puhettapaa. (Kuopio, NPM2)

Syn. **tamperelaistyyppinen**.

Ks. **-tyylinen**.

tamperelaistyyppinen

[Riihimäellä] puhe muuttuu tamperelaistyyppiseksi. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **tamperelaistyylinen**.

Ks. **-tyyppinen**.

tapa eri tavalla, eri tapaan, samalla tavalla

On se [oma puhekieli] muuttunu ku mull-o semmosii kaverei ko asuu muuval, tai om muuvalta kotosin ja ne puhuu eri taval ja se kyl jonku verran tarttuu. (Turku, NPM2)

Kyl nee puhuu eri tappa [eri-ikäiset]. (Turku, NPM2)

Ne [murteet] ovat rikkaus ja kiva kun kaikki ei puhu samalla tavalla! (Arve 2002: 67)

Ks. myös **eri**, **sama**.

tapainen, -tapainen

Halsuan murteen tapaista [oma puhekieli]. (Halsua, Isomöttönen 2008: 27)

Siihen [Pihtiputaan murteeseen] on tullut savontapaisia sanoja sekkaan [Haapajärven murteeseen verrattuna]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 27)

Em mä tiä eikös tää [Jyväskylän puhekieli] joku semmone, sillisalaatin tapasta – – kielimurteen

kohalta oo. (Jyväskylä, NPM1a)
Ks. **samantapainen**.

tapaus, -tapaus murrepiirteistä

No kyllä sitä nyt tiestit tollaset, räikeet tapaukset [selvät murre-erot] huomaa ainaki helposti.

(Jyväskylä, NPM1b)

Oiskohan savolaisten murteena [murrepiirteenä] *sie, mie* tapaus? (Kangasniemi, Oja 2011: 64)

Ks. **-homma, hässäkkä, juttu**.

Vrt. **teksti, tyyli**.

tappaa hävittää (murteita)

Kun ne meirän on ollut pojat koulussa ni siinä vaiheessa kyllä tapettiin murteita armottomasti.

(Joensuu, NPM2)

Se oli [koulussa], teoria oli teoriaa ja, ja, ja, puhe, oli puhetta että sitä [murretta] ei, sillä tavalla tapettu mutta, nykyään se kuolee ilmam muuta koska, se, kaavamainem puhe alakaa jo, koulusta lähtien. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **haudata alleen, häivyttää, hävittää**.

tarkka täsmällisestä kielestä

Maalaiset puhuvat tarkkaa kirjakieltä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 51)

[Kymenlaakson murre on] tarkkaa: ei rönsyilyä. (Parikkala, JoY 2000)

tarkoitus merkitys

Murre [Porin seudun] on tavallaan kirjakiielestä lyhennettyjä sanoja, jotka on pyritty lyhentämään niin, että itse sanan tarkoitus ei muuttuisi. (Ulvila, Hietava 2008: 13)

tarttua

(1) kielimuodoista, puhetavasta

Koulussa puhutaan kirjakieltä, se tarttuu sittel lapsii. (Kuopio, NPM2)

Jos oleskelee pitemmän aikaa jossain paikkakunnalla jossa puhutaan paikallista murretta, niin se tarttuu. (Helsinki, NPM2)

Oon ollu nii eri paikoilla ku olin nuori ni silloin se tarttu tämä murre, ja ehkä siinä samassa haihtu lapsuudem murre. (Tampere, NPM2)

On se [oma puhekieli] muuttunu ku mull-o semmosii kaverei ko asuu muuval, tai om muuvalta kotosin ja ne puhuu eri taval ja se kyl jonku verran tarttuu. (Turku, NPM2)

No vanhin [lapsista] on, Hämeellinnassa että ehkä hänelle on se, Hämeem murre, tarttunu. (Kuopio, NPM2)

Tornioista kotoisin olevan ystäväni seurassa minuun tarttuu kyseinen murre etenkin, jos olen ottanut muutaman oluen. (Arve 2002: 38)

Savo tarttuu Kuopiossa herkästi puheeseen. (Arve 2002: 17)

Kahvihuoneessa etenkin karjalan murre on 'tarttuvaa'. (Sulkava, Lignell 2007: 45)

(2) kielenpiirteistä

Joillekkik kyllä tarttuu herkemmin ne sanat [vieraat piirteet] mitä toiselle. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 81)

Niille [vanhoille] on tarttunun ne ruottalaaset sanap paremmin. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Niitä slangisanoja ei kyllä ainakkaat tartu, ne kyllä pyssyy kaukana minusta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 47)

Jossakin vaiheessa huomasin, että puheeseeni on alkanut tarttua keskisuomalainen hiukan sanoja venyttävä intonaatio. (Kymenlaakso, Laine 2006: 9)

Muuvalta on sitte tarttuna nuo *mie* ja *sie*. (Sulkava, Lignell 2007: 64)

Ainakin Joensuun seudulla käytetään sitä *mie*-sanaa, aina kun käyn siel niin heti tarttuu omaan puheeseenkin. Se on melko huvittavaa. (Kangasniemi, Oja 2011: 50)

Syn. **takertua**.

Ks. myös **tartunta**.

tarttua korvaan ks. **korva**

tartunta

Että tietystis sukulaisija on, kontakteja on [karjalaisiin] – – mutta että se ov vaa sitten semmosta niinkun, niinkun mä tossa äske sanoin tulee semmonen tilapäinen *mie* ja *sie* -tartunta, joka sitte taas haihtuu. (Helsinki, NPM2)

Ks. **tarttua**.

tasaantua murteiden ja kielenkäytön tasoittumisesta

Ikävä kyllä ne [murteet] ovat tasaantumassa. (Joensuu, NPM2)

Syn. **siloittua**, **tasapäistyä**, **tasoittua**.

tasainen

(1) intonaatiosta

Lännessä puhe on tasaisempaa. (Hämeenlinna, JoY 2007)

Puheen sävelkulku idässä ehkä polveilevampi, länsimurteissa tasaisempi. (Turku, JoY 2005)

Puhe ”nousee ja laskee” jatkuvasti, se ei ole tasaista [Porin seudun murre]. (Ulvila, Hietava 2008: 43)

[Pohjanmaalla] kieli tasaisempaa, ei laske ja nouse niin paljon kuin idässä. (Helsinki, HY 2002)

(2) murteen leimattomuudesta

Kyllä se on korvaan tarttunut täällä tää Helsingin, tällainen tasanen puhekieli, aika köyhä. (Helsinki, NPM2)

Lappalaiset kunne suhisoo niim mukavasti, niin niin, supsuttelloovat! *Ässähän* siellä on ja se on nii tasanen ja hiljanen se puhe, semmosia suhisjoeta. (Rautavaara, Korhonen 2006: 16)

[Jyväskylässä] kieli on tasaista, siinä ei ole hirveästi murteellisuuksia. (Outokumpu, Palander 2004)

Täällä o suhtkoht tasane suomen kieli [Jyväskylässä]. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. myös **monotoninen**.

tasapaksu

Sehä ov vuosien kysymys [kestää kauan] mutta, kyllä ne [murteet] niinkun, silottuu et siitä tulee sitä yhtä tasapaksua, tekstiä mitä nyt kirjoista löytää. (Jyväskylä, NPM1a)

[Pohjanmaan murre on] tasapaksu, latteampi kuin Keski-Suomen murre. (Helsinki, HY 2002)

Mut kyllä mum mielestä – – tää keskisuomalaistej ja jyväskyläläistem puhes semmosta enemmänä semmosta tasapaksua [on]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **yksitasainen**.

tasapäistyä murteiden ja kielenkäytön tasoittumisesta

Murteet tulevat tasapäistymään television ja radion välityksellä. (Turku, TY 2009)

Syn. **tasaantua**, **tasoittua**.

tasaveroinen

[Jyväskylän seudulla] ei tiukkaa säätyjakoa, aika neutraalia, tasaveroista [yhtäläistä] murretta. (Outokumpu, Palander 2004)

taso kielenkäytön vertailussa

Toisaalta esim. pääkaupunkiseudulla pyrin välttämään murreilmauksia ja pitämään puheeni yleiskielen tasolla. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 60)

Se kielenkäytön taso [nuorilla] on muuten sama [eri tilanteissa] ja se niinkuk kieliparsi on sama. Se on sitä just sitä Helsingim murretta. (Helsinki, NPM2)

Sitten minusta tuntuu että, vuosikymmeniä pysyy kutakuinkin samallaisena kun kerrav vakiintuu tietty kielen viljely tietty kielenviljelyn taso. (Helsinki, NPM2)

Ks. myös **samantasoinen**.

tasoittaa

Minä olettasij jotta se [koulu] on eräs semmone hyvin tärkeä tekijä joka jollakit tavalla sitten näitä, murteita tasottaa. (Kuopio, NPM2)

Ks. myös **samanlaistaa**, **yhdenmukaistaa**, **yhtenäistää**.

tasoittua murteiden ja kielenkäytön tasoittumisesta

Murre-erot tупpaavat tasoittumaan. (Arve 2002: 70)

Mutta selvimmin se näissä nuorissa ihmisissä kuitenkin näkee sen että se kieli tasottuu. (Tampere, NPM2)

Savon murre on tasoittunut, nyt on tullut hieman piirteitä karjalan murteesta. (Sulkava, Lignell 2007: 84)

Kyl se [oma pohjoiskarjalainen murre] nyt valtavasti on tasottunut tähän ympäristöön sopeutuen. (Tampere, NPM2)

Syn. **siloittua**, **tasaantua**, **tasapäistyä**.

Ks. myös **samanlaistua**, **yhdenmukaistua**, **yhtenäistyä**.

tavailla puhumisesta

Monet sanat [Oulun murteessa] on yksinkertaistettu ettei niiden puhumiseen menisi niin paljon aikaa. Näin Oululainen voi sanoa 3 sanaa siinä missä Helsinkiläinen tavailee ekaa sanaa. (Oulu, Vähälä 2005: 38)

tavallinen neutraali, leimaton, murteeton

(1) eritaustaisten ihmisten kielestä

Se o, tää niinkun, semmonen tavallinen suomen kieli [tulossa murteiden tilalle]. (Tampere, NPM2)

Vanhemmat taas puhuu ihan normaalisti. Tais sellasta tavallista. Että ei niinkun yritäv varmastiv väännellä hyvim pahasti [kuten nuoret]. (Kuopio, NPM2)

Nuoret puhuu semmosta tavallista kieltä niinku paremmin kirjakieltä, ainaki lähentelevää. (Tampere, NPM2)

Se [lahtelaisnuorten kieli] on tavallista puhekieltä, normaalia puhetta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 20)

Erityistä slangia ei oikeastaan ole, mutta [kangasniemeläiset] nuoret puhuvat ihan tavallista puhekieltä. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 20)

(2) edelliseen liittyen: omasta puhekielestä

Mä katson et mä puhun sitä ihan tavallista suomee, ei murretta. (Helsinki, NPM2)

[Puhun] aika tavallista suomea, jonkin verran murretta eli jonkinlaista sekakieltä. (Veteli, Björkbacka 2002: 14)

Ei kyllä mä ihan tavallisestip puhu. (Jyväskylä, NPM1a)

Yritän välttää Kainuun murteen käyttöä, opetella puhumaan enemmän ”tavallista puhekieltä”.

(Kajaani, Rissanen 1999: 10)

(3) eri aluemurteista

Tavallista puhetta [Porin seudun murre] mitä kaikki puhuu paitsi Raumalaiset. (Ulvila, Hietava 2008: 53)

Kotimurteeni kuulostaa mielestäni aika tavalliselta puhekieleltä enkä itse huomaa sen erikoisia piirteitä, vaikka kaverit joskus huomaavatkin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 13)

[Mikkelin seudun savolaismurre on] *tavallisempaa* suomea kuin muu savo. (JY 2004)

Ihan tavallista kieltä se [Kangasniemen murre] on, ei kuulosta kauhean erilaiselta. (Kangasniemi, Oja 2011: 22)

No, se [Lieksan murre] om minum mielestä, aika, tavallista – se on minum mielestä ihan, tavallista. (Lieksa, Jämsä 2007: 70)

(4) Etelä-Suomen ja pääkaupunkiseudun puhekielestä

[Etelä-Suomen puhekieli] on ihan tavallista, helppoa, *mä* ja *sä*, liiankin yksinkertaista. (Helsinki, HY 2002)

Se [Helsingin puhekieli] oli ennen aikaan ruotsivvoittosta silloin ku mä olin. Eiköhän se nyt oo ihan tavallista. (Tampere, NPM2)

Semmoisilla paikkakunnilla kuin Vihti, Tuusula ja Nurmijärvi puhutaan hyvin tavallista kieltä.

(Janakkala, JoY 2007)

(5) muista kieleen liittyvistä ilmiöistä

Sill-on [Helsingin puhekielellä] ihan omia erikoispiirteitä mitkä erottaa sen tavallisesta murteesta.

(Helsinki, NPM2)

Helsingissä on slangia enemmän ja lahtelaisten slangisanasto on tavallisempaa. (Lahti, Kantoluoto 2007: 46)

Syn. **normaali**.

Ks. myös **asiallinen**, **neutraali**.

tavu murrepiirteiden kuvauksissa

(1) svaavokaalista

[Pohjanmaan murteessa] ylimääräisten tavujen lisääminen: *pohojalaanen*. (Joensuu, JoY 2000)

[Pohjois-Pohjanmaan murteessa] sanojen välissä ylimääräisiä tavuja: *pölöjä* 'pöljä'. (Polvijärvi, Palander 2004)

Ainakin humoristiset sanat ja erilaiset tavujen venyttämiset, intonaatiot ja lisäykset [ovat säilyneet omassa murteessa]. Esim. *Äläkää* vs. *Älkää*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 34)

(2) muista lisäyksistä tai poistoista

[Lapin murteessa] jonnekin väliin pannaan *koh*. Liikunnan opettaja oli Lapista ja puhui siten, että lisäsi *koh*-tavun. (Valtimo, Palander 2004)

Savon murteessa väliin tulee enemmän tavaraa, kun taas meillä [Pohjois-Karjalassa] lisätään tavuja sanan loppuun. (Polvijärvi, Palander 2004)

Että sei [h] ole mikhään erillinen tavu siinä [sanassa]. (Pello, Vaattovaara 2009: 125)

Raumlaiset jättää monesti viimeiset tavut sanomatta. (Helsinki, HY 2002)

(3) painotuksesta, intonaatiosta, rytmistä ym.

[Turun murre] ei ole niin kaunista kuin Tampereen murre koska sitä ei ymmärrä niin hyvin, koska korostavat tavuja eri tavalla. (Raahe, JoY 2005)

[Hämeen murteessa] toista tavua painotetaan: *erittäin hyvä*. (Helsinki, HY 2002)

Sanoja tai tavuja venytetään [Hämeen murteessa], erityisesti ensimmäistä tavua: *emmää tiedä*.

(Helsinki, HY 2002)

Tamperelaisittain puhuminen on ensimmäisten tavujen korostamista: *kuis hurisee*. (Helsinki, JoY 1998)

Pohjois-Karjalan murteessa erittäin voimakkaita kaksoiskonsonanteja, kuulostaa siltä kuin voimakas paino olisi viimeisellä tavulla, *maittoo, leippää*. (Kuopio, JoY 2000).

Ks. **alkutavu**, **etutavu**, **lisätavu**, **takatavu**.

tavuttaminen sanan tavujen muodosta

[Pohjalaismurteissa] sanojen venyttämistä, hassusti tavuttamista: *pohojalaasittain*. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **tavutus**.

tavutus sanan tavujen muodosta

[Pääkaupunkiseudun puhekieli:] Erilainen, omalaatuinen tai sellanen suhteessa muuhun suomeen. Puhetyyli ja tavutus, miten sä puhut sitä juttuu on erilainen. Lauseet muodostuu eri lailla. Vaikee selittää. (Helsinki, Vaattovaara–Soininen–Stojanov 2006: 233).

Syn. **tavuttaminen**.

tee ks. **t**

teennäinen kirjakielestä ja slangista

Kyllä minä pidäm murretta parempana kirjakieli on se on niin teennäinen. (Tampere, NPM2)

Kyllä se, joissakit tapauksissa ainakiin ni vaikuttaa vähä teennäiseltä, kirjakielem puhumine. (Helsinki, NPM2)

– – tämä tämmöne Helsingin stadin slangi – – se jotenki kuulostaa semmoselta aika teennäiseltä tavallaan. (Kuopio, Törnqvist 2004: 62)

Ruminta murretta puhutaan Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla yleensäkin. Se on teennäistä. (Jämijärvi, JoY 2007)

Mä en tykkääk kyllä kuunella yhtään sitä [Helsingin slangia], tuntuu nii, teennäiseltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **keinotekoinen, tehty**.

teeskennellä yleis- tai kirjakielen puhumisesta

Sitä tuntee et sitä teeskentelee sitte jos sitä rupee [huolittelemaan kieltään työssä]. (Jyväskylä, NPM1a)

Sit jos mä joudun niinku yleisöm palveluksessa taij jossain olemaan että, on yleisöö ni kyl mä ny koita, aika paljon teeskennelläs sitä [kielenkäyttöä] että ettem mä oo enää oma itteni silloin. (Helsinki, NPM2)

Ei sitä tarviin niinku ruveta teeskentelemää missäät tilanteessa että, kirjakieltä yrittää puhua. Että häppeis jottai omaa murretta. (Kuopio, NPM2)

Ko em mää sit ossas sitä toista [kirjakieltä] enkä mä vois sitä teeskennelläkkä sit. (Turku, NPM2)

Häm [työtoveri] puhuu kyl, hyvää suomen giält et. Mutt-et hän ei mitengä sitä niingo teeskentele vaan se tulee hänelt ihan normaalist. (Rauma, NPM2)

Jotenkin hienon ja teeskentelevän kuuloista pohjalaisille korville [tietty murre]. (Raahe, Kokko 2010: 88)

Ks. **teeskentelijä, teeskentely**.

teeskentelijä

Ko puhuu kauheesti mum mielest yrittää puhuu kirjakieltä se on teeskentelijä. (Turku, NPM2)

Ks. **teeskentelijä**.

teeskentely

Sehäm menee joskus vähän semmoseks, teeskentelyks jos sitä nyt yhtäkkiä ruvetaan tässä oikein kirjakieltä puhumaan ni. (Jyväskylä, NPM1a)

Se o sit teeskentelyy sellaine joka puhuu omaa jollei joka ei puhu omal murteella. Sen huamaa vielä paremmi. (Turku, NPM2)

Tarkkailen onko puhetapa ja murre puhujalle luonnollista vai teeskentelyä. (Sulkava, Lignell 2007: 102)

Ks. **näytteleminen, teeskennellä**.

Vrt. **hienostelu**.

tehostesana puheen suunnittelupartikkeli

Välisanat, tehostesanat ovat erilaisia: lännessä *meinaan*, idässä *tuota noin niin*. (Vampula, JoY 2007)

Syn. **täytesana, välisana**.

tehty teennäinen

Länsi- ja Lounais-Suomessa, esimerkiksi Turussa ja Tampereella [puhekieli on ruminta]. Murre kuulostaa tekemällä tehdyttä. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Joskus kuulee semmosta [slangia Jyväskylässä] onko se sitten, semmosta, tehtyvä heittelyvä sitten vai – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Se [tiedotusvälineiden kieli] om monta kerta tehdyttä tuntuva kun – – haastateltava ihmene yrittä puhua kirjakieltä ei kuitenka sitä osaa. (Rauma, NPM2)

Syn. **keinotekoinen, teennäinen**.

teinisana

[Kangasniemeläisten nuorten puheessa on] jotain pientä, normi teini sanoja. (Kangasniemi, Oja 2011: 29)

teinislangi

Teinislangi on erikseen, siinä on paljon englannista keksittyjä sanoja. (Helsinki, HY 2002)

-teksti tietyn piirteen sisältävästä murteesta

Veikkaan, että [Hämeen murre] *mie, sie* -tekstiä. (Paimio, TY 2009)

Vrt. **homma, hässäkkä, juttu, tyyli, tapaus.**

televisiokieli

Se ois [kävisi] pahukse ykstoikkoseks jos ois pelkästään tätä televisiokieltä. (Turku, NPM2)

Vrt. **sairaalakieli, virastokieli.**

tempo

Uudenmaan läänin murteesta ovat [omaan] puheeseen jääneet puheen nopea tempo ja joidenkin slangisanojen käyttö. (Kuopio, JoY 2000)

Itäsuomalaisessa puheessa voi olla nopeampi tempo. (Ilmajoki, JoY 2007)

Kyl sen [muualta tulleen asiakkaan puheesta] huomaa kyl se niinkuv vähä on jotenki erilaista että, se on se painostus ja, ja niinku, toi puheen tempo on niinkus sittem monta kertaa josta niinkut toinem puhuu nopeempi ja toise – – siis hitaammassa temmossa ja noi. (Jyväskylä, NPM1a)

[Pääkaupunkiseudun puhekieli] temmoltaan nopeampaa kuin esim. Savon murre. (Helsinki, HY 2002).

Syn. **nopeus, puhenopeus.**

termi sana

Onhan sielä [virastoissa] joskus semmosija, termijä jota, ei siis jos eijj-oo sen alan ihminen ni ei ymmärräs sitte. (Kuopio, NPM2)

Tietysti saa, jos on kysymys jostaa hauskoista asijoista voi käyttää myöski hauskoja termejä ja noim mutta pääasijallisesti kirjakieltä [radiossa ja tv:ssä]. (Turku, NPM2)

No nuoret käyttävät näitä uusia termejä [sanoja] aika paljon. (Turku, NPM2)

On tullu niit omii termei siihe [turkulaisnuorten kieleen] joo ku mitä telkku jo sitä, tuottaa sitä, erilaisuut. (Turku, NPM2)

Nuorille puhuessa [puhun] rennompaa, ei sinänsä eri termejä/sanoja. (Arve 2002: 37)

Ks. **sana.**

terminologia sanasto

Koska miehet nähtävästi liikkuvat ja työpaikoillaan joukkopaikoissa puhuvat semmosta määrättyä, terminologiaa ja tuota naiset taas sitte puhuvat vähä erilaista. Että semmone ero on. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **sanasto, sanavalikoima, sanavarasto.**

terävyys

[Ylä-Pohjanmaalla] kielessä terävyyttä; onkohan laivojen komentoperuja. (Outokumpu, Palander 2004)

[Tornionjokiseudulla] intonaatioero: terävyys keskellä, kun [Lapin murteen] alueella loppu häviää ja jää soimaan ilmaan. (Outokumpu, Palander 2004)

Ks. **terävä.**

terävä

(1) eri murteista ja slangista

[Turun murteessa] terävä painotus, ei löysisty niin kuin Savossa. (Outokumpu, Palander 2004)

[Pääkaupunkiseudulla] erilainen sanasto, puhutaan tyhmästi, terävästi ja nenä-äänellä. (Vantaa, HY 2002)

[Kymenlaakson murre] terävämpää kuin normaali suomi. (Keuruu, JoY 2000)

[Puhun] lähes puhdasta Vetelin murretta. Tosin se ei lapsuuskodissani ollut ihan terävintä, johtuen savolaisesta äidistäni. (Veteli, Björkbacka 2002: 15)

Itäsuomalaiset puhuvat vähän terävämmin ja nopeammin. He sanovat sanat terävämmin. (Raahe, JoY 2005)

[Savon murre] ei oo mun mielestä sellane terävä ja kova ollenkaa, aika tuota semmone, semmone tota, pyöree olone. (Kuopio, Törnqvist 2004: 44)

[Laatokan-Karjalan murteessa] poljento karjalainen: kuin tikka hakkaisi puuta. Noppee ja terävä. (Outokumpu, Palander 2004)

(2) ääntämyksestä ja murrepiirteistä

[Hämeen murteen puhujalla] *r, s, k*, ja *t* tuli aina tosi terävästi. (Vantaa, HY 2002)

Itäsuomalainen puhe venyy ja vanuu: idässä sanotaan *mie mee mehehetään*, mutta Tampereella sanotaan terävämmin *mää mee mettään*. (Tampere, JoY 2005)

Sille [savolaiselle puhetavalle] on, ominaista jotenkin semmonen – – jotenki semmonen venyttelevä lausuminej ja, ja tuollainen, sanoja ei lausuta tai kirjaimia ei lausutan niin, terävästi kui ehkä muissa murteissa. (Kuopio, NPM2)

[Helsingin slangista:] *Mä, sä* terävää puhetta. (JY 2004)

Ks. **terävyys**.

Vrt. **pistävä**.

th peräpohjalaisten murteiden *h*:sta

[Lapin alueella] *kh*, esim. *joikhaa*, sekä *th*, esim. *mähää*. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **kh**.

tiedostaa

Kyl mä sev verra raumalaine olen sit et tota noin, em mää sitä niinku murteeks ehken tiedosta. (Rauma, NPM2)

Mulle aina sanotaan sitä että mum puheessani – – ett-on *nääs* vähäv väliä mut, em mää ittet tiedosta sitä ollenkaa. (Rauma, NPM2)

Kannatan silti murteiden tiedostettua säilyttämistä ja muistiin merkitsemistä. (Arve 2002: 69)

Vrt. **tiedostamattomasti**.

tiedostamattomasti

Virallisemmissä yhteyksissä siistin kieltäni toisinaan tiedostamattomastikin. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 57)

Monta vuotta Lapualta pois olleena oon jotenkin tiedostamattomasti oppinut jättämään pois sellaisia murrekohtia, mitä muut eivät ymmärrä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 60)

Syn. **vaistomaisesti**.

Ks. myös **alitajuinen**.

tietoinen

Muutos [murteen käyttöön kotiseudulla] ei ole aina ihan tietoinenkaan vaan enemmänkin alitajuinen. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 60)

Oulun murretta en ole käyttänyt tietoisesti kertaakaan asioidessani kaupungilla tai oululaisten kaverieni seurassa. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 58)

Vrt. **tiedostamattomasti**.

tietokieli

– – ja mitem paljon [kouluja käynyt] käyttää kirjoista, kirjoista peräisin olevaa kieltä semmosta niinkun, jonkillaista tietokieltä sitten että. (Tampere, NPM2)

Vrt. **tulkkauskieli**, **työkieli**.

tilalla äännevaihtelujen kuvailussa

Laitilalainen sanoo aina *ärrän deen* tilalle ja *deen* tilalla taas *ärrän*. (Rauma, NPM2)

[Pohjanmaan murteessa] kaksi vokaalia yhden tilalla. (Espoo, HY 2002)

[Savon murteessa] *ää:n* tilalla *iä: viäntää*. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **paikka** (*jnk paikalla*).

tiputtaa jättää pois (äänteitä)

Raumalla vokaaleita tiputetaan sanan keskeltäkin. (Turku, TY 2009)

Jos tamperelainen tiputtaa puheensa puoleen, tiputtaa raumalainen puolestaan yhteen neljäsosaan. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 76)

Sanat sanotaan [idässä] kokonaan, eikä lopusta tiputeta kirjaimia niin kuin täällä. (Somero, JoY 2007)

[Vetelin murteessa] vierasperäiset kirjaimet kuten *d* tiputetaan pois tai korvataan *r*:llä tai *t*:llä. (Veteli, Isomöttönen 2008: 34)

Syn. **jättää pois**, **pudottaa**.

t-kirjain ks. **t****toimia**

[Etelärannikon murteessa] vieraat konsonantit toimivat niin kuin pitääkin. (Espoo, HY 2002)

toisentyylisesti

[Jos] ol lukuhenkilö niin se, toisentyylisesti puhuu. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **erityylinen**, **samantyylinen**, **tyylinen**; **eri** (*eri tavalla*).

toistaminen

[Pääkaupunkiseudun murteeseen kuuluva] sanojen toistaminen, esim. *tykkään tykkään, totta totta*, painottaa merkitystä. (Espoo, HY 2002)

toistua svaavokaalista

[Pohjanmaan murteessa] alussa oleva vokaali toistuu, esim. *palajon, pilijardi*. (Espoo, HY 2002)

tokaista

Lapin murteessa kielellinen ilmaisu on laitettu tiiviiseen pakettiin ja se vaan tokaistaan. (Helsinki, HY 2002)

tokiinsa-kieli

[Savon tai Pohjois-Savon murre] oikea levvee savo, sitä *tokkiisa*-kieltä. (Joensuu, JoY 2000)

topakka

[Turun murteessa] *si*-päätteet, topakan kuuloista, *tois puol jokkee*. (JY 2004)

torjuva

Toisaalta murretta kuulemattomalle se [Lapuan murre] saattaa kuulostaa ylvästelevälle ja torjuvalle. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 12)

Tornion murre

– – että se mitä mep puhumma just jotaki, sekotuksia ja meän kiehleej ja – – just tässä lähi- nuita Kemij ja Torniom murtheita niin sekasin. (Pello, Vaattovaara 2009: 105)

Tornionjokilaakson murre

Torniojokilaakson murre tuntuu [*h:n* takia] tutulta. (Veteli, Björkbacka 2002: 17)

totinen

Pohjanmaan murre [on] totisen kuuloista. (Lieksa, JoY 1998)

Kainuun murre on harkitsevaa, totista, lyhytsanaista ja hidasta. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **vakavasti**.

tottumus puhetavasta

Siis ihan nämähän eij-oo tuota mitäp puhevvikoja [ääntämykset] vaan ihan siis siellä, idässä [Kannaksella], tarttu näitä tottumuksia. (Helsinki, NPM2)

toverillinen

[Tampereen ja Hämeen murre] on hidasta; *r* korostuu; *emmää ny ti(eä)rä pro nyt en tiedä*; toverillista. (Turku, TY 2009)

trendisana

Vanhemmille ihmisille [puhun] selvää suomea, koska eivät välttämättä ymmärrä uusimpia trendisanoja kuten *letkeä meininki*. (Helsinki, HY 2002)

Käytän paljon myös trendisanoja ja -sanontoja. (Kymenlaakso, Laine 2006: 6)

Syn. **muotisana**.

triplakonsonantti kolmen konsonantin kasaumasta

[Pohjois-Suomen murteissa] triplakonsonantit [tarkoittanee tyyppiä *kirhveet*], lisätävät [viitanee svaahan]. (Turku, TY 2009)

Mull on esimerkikiks muutama niinku tosi jostakin niinku Liperistä kotosin oleva kaveri jotka sanoo esimerkikis banaania *bannaaniks* ja penaalia *pennaaliks* ja ne on ne tuplakonsonantit tai triplakonsonantit aika hyvin käytössä. (Kokkonen 2010: 51)

Vrt. **kaksoiskonsonantti**, **tuplakonsonantti**.

tsäkätys ks. **säkätys****tukkia** lisätä äännteitä

H-kirjainta tukithan joka vähin [Vetelin murteessa]. (Veteli, Björkbacka 2002: 16)

Pellossa tukitaan *h* joka paikkaan. (Pello, Vaattovaara 2009: 124)

Syn. **iskeä**, **survoa**, **sytkiä**, **tunkea**, **työntää**, **törkätä**.

Ks. myös **laittaa**, **lisätä**, **lykätä**, **panna**, **pistaa**.

tulkintaongelma

Se [kirjakieli] on yksimerkityksinen että, että eijj-olet tulkintaongelmia eikä kukaan siitä, pääse ärsyyntymään. (Kuopio, NPM2)

tulkkauskieli

Kirjakieli on vain tulkkauskieli eri murteiden välillä. (Sulkava, Lignell 2007: 102)

Vrt. **tietokieli**, **työkieli**.

tunkea lisätä äännteitä

(1) *h*:n käytöstä

[Etelä-Pohjanmaalla] *h*:ta tungetaan ylimääräisenä joka osoitteeseen. (Rääkkylä, Palander 2004)

[Lapin murteessa] sanoihin tungettu *h*:ta: *laphalainen*. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Lapissa sanotaan] *jänkhää*, *h*:ta tungetaan joka paikkaan. (Luumäki, Palander 2004)

(2) muista äännteistä

[Pohjanmaalla] *r*-kirjaimia tungetaan: *veren*. (Joensuu, JoY 2000)

[Salon murteessa] tungetaan paljon *s*-kirjainta sanojen loppuun. (Turku, TY 2009)

e- ja *h*-kirjainta tungetaan [Vetelin murteessa] vähän sinne sun tänne. (Veteli, Isomöttönen 2008: 39)

[Oulussa] tungetaan *j*:tä ja pitkiä vokaaleja joka puolelle: *makijaa*. (Turku, TY 2009)

Venyttää kaikkia sanoja ja tungetaa joka välillä kirjaimija. (Oulu, Vähälä 2005: 37)

Syn. **iskeä, lykätä, survoa, sytkiä, tukkia, työntää, törkätä.**

Ks. myös **laittaa, lisätä, panna, pistää.**

tunkeminen

h-kirjaimen tunkeminen joka paikkaan [tyypillistä kotimurteelle]: ”*mehtä*”, ”*menhän ja tulhan*”. (Halsua, Isomöttönen 2008: 32)

Ks. **tunkea.**

tunnearvo

Kyl minusta ni murteet pitäisi säilyttää, koska niiss-on varmasti se oma, oma kulttuuriarvonsa ja ennen kaikkea tunnearvonsa. (Turku, NPM2)

tunnepitoinen

[Savon murteessa] tunnepitoinen puhuminen yleistä. (Turku, TY 2009)

tunnistaa (murteita ja murrepiirteitä)

Tamperelaiset on helppo tunnistaa. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

[Lappeenrannan murre:] venyttää kauniisti, tunnistettavissa, kaunis, vahva, identiteetti. (JY 2004)

Samaten nuoret mum mielestä puhuu kyllä Helsingissä niin tunnistettavasti että, ainakim must tuntuu että mä pystysi helsinkiläise erottaa. (Helsinki, NPM2)

[Helsingin slangissa] ihme sanat, joita muut ei tunnista tai jotka on ruotsalaisperäisiä. (JY 2004)

Maaseudun nuoret ei tunnista niin hyvin slangisanoja. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

tunnus leima

Voi sanoa että melkein Keski-Suomessakim melkeej joka pitäjäm puheessa, alakuperäsessä ni on oma tunnuksensa. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **leima, sävy.**

tuntua korvaan ks. **korva**

tupla geminattakonsonanteista

Myös monet muut konsonantit sanan keskellä sanotaan tuplana, sanoo, *sannoo*. (Yli-Ii, Nieminen 2005: 51)

Jos ollaan teen vaikka harjottelluu niin sillee saatan sannoo että se tullee se tupla niinku tai *minnuu* tai jotenki et mul on sitä *harjottelluu*. (Kokkonen 2010: 50)

T:tä ja *k*:ta *sanottaan* tuplat, pidennettään [savossa]. (Liperi, JoY 2002)

Ks. myös **kaksi; tuplakonsonantti, tupla-l, tuplavokaali.**

tuplaaminen konsonanttien geminoimisesta

Vanhemmilla ihmisillä [eteläkarjalaisessa] puheessa lievä *h*:n tuplaaminen, kuten *puhhuu*. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Syn. **kahdentaminen.**

tuplailla geminoida, kahdentaa

[Tampereen murteessa] konsonanteja on tuplailtu ja vokaaleja laitettu useampiakin peräkkäin, kuten sanassa *mää*. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Syn. **kahdennella.**

Ks. myös **kahdentaa, tuplata.**

tuplakonsonantti kaksoiskonsonantti, geminaatta

[Hämeen murteessa] vahvoja konsonanteja, tuplakonsonantit: *ookkona, tulekko, ookko*. (Joutseno, Palander 2004)

Turkulaisilla on se tuplakonsonantin veivaus: *toist puolt jokkee*. (Vantaa, HY 2002)

Jopa perinteiset *mie* ja *sie*-ilmaukset tarttuvat [muiden puhekielestä] sekä pohjoisen tuplakonsonantit tyyliin *mennee*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 66)

Toisaalta myö iskettään tuplakonsonantteja joka paikkaan [Pohjois-Karjalassa]. (Joensuu, JoY 2008)

Syn. **kaksoiskerake**, **kaksoiskonsonantti**.

Ks. myös **tupla**, **tupla-l**; **kaksois-**.

Vrt. **triplakonsonantti**.

tupla-l

Tupla *l* esim. *tulloo*, *pallaa*; *minnuu*, *sinnuu* (Sulkava, Lignell 2007: 50)

Siinä [murteella kirjoittaessa] pittää olla tarkkana että muisttaa kaikki *tuplaällät* pannaj ja, *lehemät* ja, *kolomet lehemät*. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 49)

Ks. myös **kaksois-**.

tuplata geminoida, kahdentaa

Nää, oululaiset tuplaa konsonantteja. (JY 2004)

[Kuopiossa] niil on erilaisia painotuksia. Siel sillee tuplataan. (Helsinki, HY 2002)

[Kangasniemen murteessa] konsonantteja saatetaan tuplata. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 11)

[Kiteellä] konsonantteja tuplataan ja vokaaleja venytetään. (Helsinki, HY 2002)

[Pohjois-Karjalassa] sanoihin lisätään tavuja tai tuplataan kirjaimia. (Joensuu, Alpia 2003: 102)

[Kainuun murteessa] *i*:t muutetaan *e*:ksi ja konsonantit tuplataan ja *d*:tä ei käytetä. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 9)

Syn. **kahdentaa**, **kaksinkertaistaa**, **kaksintaa**.

tuplavokaali

[Savossa] omia sanoja, tuplavokaalit muutetaan, esim. *laatikko* > *luatikko*. (Espoo, HY 2002)

[Karjalassa] tuplavokaalit muutetaan, ehkä vielä pahemmin kuin Savossa (esim. *Riäkkylä*). (Espoo, HY 2002)

Syn. **kaksoisvokaali**.

Vrt. **tuplakonsonantti**.

turhamainen

Savon murre on turhamaista venyttelyä. (Helsinki, HY 2002)

turku Turun murre

Niinkun Karjalam murretta on Raumam murretta, turkua ja niim poispäin ni, minum mielestä se rikastuttaa suomen kieltä. (Kuopio, NPM2)

Ei tämä turku kyl muistutas sitten kirjakieltä että. (Turku, NPM2)

Siis turku turku on niin omaperäne murre. (Turku, NPM2)

Turkuni säilyy sekakielenä. (Turku, TY 2009)

No sen voi niinku siit kielest [koulutuksen erottaa] meinaa et ei se oo, ei sitä turkuu tuus siihe nii, eikä *ärrää*. (Turku, NPM2)

Jos joku puhuu turkua televisiossa, kuulostaa se tyhmältä, vaikkei se normaalissa keskustelutilanteessa otakaan korvaan. (Naantali, TY 2009)

Kesäaikaa o esimerkiks [asiakkaiden puheessa] – – enemmän, raumaa ja turkua ni sitä, kuuntelee mielellää. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **turkulainen** (subst.), **turkulaismurre**, **Turun murre**.

Ks. myös **nykyturku**.

turkulainen (adj.)

Kun siirtyy Kirkkonummelta Saloon, puhekieli muuttuu ”turkulaisemmaksi”. (Kirkkonummi, HY 2002)

Koska ei koskaa viel oop pyydetty et tarttis saada, tulkki [että] sais turkulaisesta puheesta selvän ni. (Turku, NPM2)

Tollasen, pohjalaisem murteen tuntee ja, turkulaisem murteen ja karjalaisej ja savolaisen nämä erottaa aika tarkkaan kyllä. (Helsinki, NPM2)

Kyl ainaki vanha turkulainen murre on katoamassa. (Turku, NPM2)

Ei se [Turun puhekieli] oo turkulaista enää. Siis aitoo turkulaista murretta mitä puhutaan. (Turku, NPM2 N-21.

Se [tv- tai radiotoimittaja] ei voi vettä mittä turkulaissi erikoissanoi siihen koska ei savolaine sitä ymmärrä. (Turku, NPM2)

turkulainen (subst.) Turun murre

No kyllä se [oma kieli] om muuttunu ainakin, en vois sanoa et puhun iham puhtaasti turkulaista näin kun yleensä ihmisten kanssa puhun. (Turku, NPM2)

Ku [on], esimerkiks käynyt Turus ja tulee takasin ni huomauttaa et sä puhut ihan turkulaista. (Jyväskylä, NPM1b)

Mää olen Turussa asunu viis vuotta ja rupesim puhumaa hyvim paljo turkulaista. (Rauma, NPM2)

No kyllä nyt tietysti turkulaistem puheen kyllä sen tuntee kanssa et se on turkulaista. (Helsinki, NPM2)

Syn. **turku**, **turkulaismurre**, **Turun murre**.

turkulaisittain

Kyl mä jottaim puhum muttem mä tiedä puhunk mä ihan turkulaisittai. (Turku, NPM2)

Mun sisko asuu, tai on asunuv vuosia jo, viis kuus vuotta, Turussa nii, se nyt ainakim puhuu ihan turkulaisittaij ja. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

turkulaismurre

Voipa olla et siel [työpaikalla] joku turkulaismurre semmonel lyhyt vähä oli jollakin. (Tampere, NPM2)

Syn. **turku**, **turkulainen** (subst.), **Turun murre**.

Turun murre

Turussa on *Turuun* murretta. (Vantaa, HY 2002)

Jos ruvetaa uutisija lukemaa Turuj ja Porim murteela ni ei se taijja' 'oikei onnistuu. (Kuopio, NPM2)

Turun murre on sellaista, ettei sitä pysty selvin päin kuuntelemaan. (Joensuu, JoY 2000)

Mie oon lukenu niitä Aku Ankkoja Turun murteeks. (Joensuu, JoY 2002)

Syn. **turku**, **turkulainen** (subst.), **turkulaismurre**.

turunmurteinen

Kyl määrättyt turummurteiset sanat kuitenkin ihmiseen tarttuu kun ne tääl monta vuotta on. (Turku, NPM2)

Vrt. **raumanmurteinen**.

turvallinen

Tietyssä mielessä [kuulostaa] tutulta, turvalliselta [kotimurre]. (Kymenlaakso, Laine 2006: 14)

tuttavallinen

Sit tietysti jos kauva samat ihmiset o samas työpaikas ni, niittenki puhe tarttuu toisest toisee ja sit se tulee tuttavallisemmaks ettei se ol enää niij jäykkää sit taas. (Turku, NPM2)

[Karjalan murre] tuttavallinen murre. (Lemi, Palander 2004)

tuttu

Tietyssä mielessä [kuulostaa] tutulta, turvalliselta [kotimurre]. (Kymenlaakso, Laine 2006: 14)

Torniojokilaakson murre tuntuu [h:n takia] tutulta. (Veteli, Björkbacka 2002: 17)

Ks. myös **perustuttu**.

tyhmä

(1) jonkin kielimuodon puhumisesta

Ainaki yks ihminen puhuu [kirjakieltä koulussa], ja seki on kyllä niin tyhymän kuullostasta ku ei se passaat tännek ku kaikki muut puhuu, sillee ihan erillä tavalla. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 39)

Mikään ei ole tyhempää kuin jos joku ei-hesalainen yrittää puhua hesan murretta onnistumatta.

(Arve 2002: 67)

Kai se kuullostaski vähä tyhymältä, jos sillai yhtäkkiä alakas puhummaa nii erilaila [slangia murteen sijasta]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 29)

(2) eri aluemurteista

Länsi-Suomen murteet kuulostaa niin tyhymältä. (Somero, JoY 2007)

Turun murre on tyhymän kuuloista, samaten kuin vähän Porinkin. (Porvoo, HY 2002)

[Pohjois-Suomen] murre kuulosti tyhymältä. (Rääkkylä, Palander 2004)

En tosiaan aio [jäää Ouluun]. No ihan OK on Oulu kaupunkina iha jees mut murrehirmuja riittää ja se on tyhymän kuulosta. (Oulu, Vähälä 2005: 113)

Itä-Suomessa olevat murteet kuulostavat tyhymiltä. (Rauma, Soini 2011: 57)

Itämurteet kuulostavat helvetin tyhymiltä ja itämurteiden puhuminen kunnolla ”viäntäen” tyhmentää ihmistä. (Ylivieska, JoY 2007)

[Savon murre] kuulostaa vähän tyhymältä. (Kerimäki, HY 2002)

Todella tyhymältä, maalaiselta [kuulostaa jyvaskyläläisten kieli]. Hitaalta, yhden lauseen sanomiseen menee kauan. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

[Millaiselta Liperin murre kuulostaa vieraan mielestä?] Voi olla aika tyhymän kuulosta. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

(3) ääntämyksestä, kielenpiirteistä

Porilaisten murteen tyhmä ääntämys [ärsyttävää]. (Rauma, Soini 2011: 53)

Tyhymiä sanoja [Oulun murteessa] aika palijo. (Oulu, Vähälä 2005: 39)

Täällä [Oulussa] puhutaan tällain *tyhymästi*, että *emää tiijä*, välivokaaleita ja tuplakonsonantteja.

(Raahe, Kokko 2010: 27)

– – koska ne [kysytyt muodot] ei kuulu mun tapaan puhua ja ne kuulostaa tyhymiltä ko ei oo tottunu puhuun nii!!! (Himanka, Peltola 2007: 68)

Syn. **hoopo, hölmö, pöhlö, pöljä, typerä**.

Ks. myös **yksinkertainen**.

tylsä neutraalista murteesta ja puhekielestä

No mum mielest se [oma puhekieli] on ihan tavallist tylsää helsinkiläistä, puhetta em mä tiedä em mä uskop puhuvani silleem murretta mut ihav vaam puhekkieitä. (Helsinki, NPM2)

Keski-Suomessa puhekieli on kauneinta. Tosin se on melko tylsää, koska murteet ovat rikkaus.

(Kuopio, JoY 2000)

Vrt. **pitkäveteinen, yksitoikkoinen**.

tyly kova, töykeä

Se [etelän murre] on tylympää. Vähempimurteista. (Helsinki, HY 2002)

Minusta se on jotenkis semmosta tylyn kuulosta [Kymenlaakson murre]. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 79)

Onhan se [Lapuan murre] toisaalta töksähtävää ja välillä tylyäkin, mutta ei sitä itse huomaa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 12)

Itämurre on ystävällistä toisin kuin tyly Oulun murre. (Oulu, JoY 2007)

Syn. **töykeä**.

Vrt. **epäkohtelias**.

tympäistä

No, kuusikymmentä kum minä lähdin Tampereelta nin, me muutimme Joensuuhun. Ja se jotenkin, sikäläinen murret tosin tympäsi mutta. (Kuopio, NPM2)

typerä

(1) eri kielimuodoista

Muut murteet kuulostavat typeriltä tai hassuilta. (Ulvila, Hietava 2008: 62)

Typerä mongerrus, josta ei ymmärrä sanaakaan [ärsyttää murteissa]. (Rauma, Soini 2011: 54)

Ihan lounaassa puhe on aika typerää, esimerkiksi Porissa puhutaan hirveän katkonaisesti. (Somero, JoY 2007)

Se on tietystiv vähän semmonen typerältä kuulostaa [Savon murteen vääntäminen]. (Kuopio, NPM2)

(2) ääntämyksestä, kielenpiirteistä

Yleiskielisintä murretta puhutaan ehkä Helsingissä. Onhan niilläkin typerä painotus, mutta sanat ovat aika yleiskielisiä. (Somero, JoY 2007)

Idässä on myös erilainen painotus, sellainen vähän typerän kuuloinen. (Somero, JoY 2007)

Pääkaupunkiseudun puhekielelle tyypillisten sanojen käyttö kuulostaisi lähinnä typerältä. (Lappaa-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Noi [helsinkiläisten] *faija mutsi* sana kuulostaa jotenki typerältä? (Kajaani, Rissanen 1999: 12)

Sanat kuulostavat joskus niin typeriltä, esim. savon murteella lausuttuina. (Rauma, Soini 2011: 51)

Ehkä jopa hieman typeriä sanoja [Kangasniemen murteessa]. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 17)

Syn. **hoopo, hölmö, pöhlö, pöljä, tyhmä.**

Ks. myös **yksinkertainen.**

typistää lyhentää sanoja tai sananmuotoja

Vanhemmat typistävät sanoja enemmän kuin nuoret. (Joutseno, Palander 2004)

[Hämäläisissä murteissa] sanoja typistetään lopusta: *perunoi* 'perunoita'. (Joutseno, Palander 2004)

[Pääkaupunkiseudulla] sanoja lyhennetään ja typistetään sairaasti: *ege, stidi, snadi*. (Helsinki, HY 2002)

typistyminen murteen tasoittumisesta

Mä oo sitä vähä ajatellukki jo vähäm pelännytki, että typistymistä [murteen tasoittumista] tapahtuisi [omassa puhekielessä]. (Jyväskylä, NPM2)

Ks. **typistää.**

tyttömainen

Stadin slangi on tyttömäistä: *ässät* suhisevat ja kielellä hienostellaan. (Tampere, JoY 2006)

Syn. **feminiininen, naisellinen.**

Ks. myös **naismaisesti.**

tyyli

(1) tilanne- ja käyttäjäkohtaisesta puhetavasta

Puhukoon tyylillään kukin. (Tampere, NPM2)

Että kyllä haastateltava siellä [televisiossa] voi vastataj ja, oikeestaan kuuluskiv vastata omalla, omalla murteellaan taikka jos ei nyt niin kovasti omalla murteellaankaa nin kuitenkin omalla tyylillään. (Kuopio, NPM2)

Em mää, ainakaa aijon niinku, tyyliäni muuttaa [luopua murteesta] enään tässä iässä. (Jyväskylä, NPM1a)

Jotkut ihmiset on vähä semmosija tärkeempiä. Sillon tuntuu että pitäs vähäm muuttoo niinku, tyylijä [puhuessaan]. (Kuopio, NPM2)

Sittet taas kun on, noitten eläkeukkojen kans ni siinä tulee puhuttuu sitten taas omalla tyylillään sitte. (Helsinki, NPM2)

[Helsingissä on] ensin oltava hiljaa ja kuunneltava, ennen kuin alkaa itse puhua samalla tyylillä.

(Juuka, Palander 2004)

Ei tarvii montookaa päivee Helsingissä käyvä joku [nuori] tiältäpäi ni tuota sitä heti muuttuu se [puhe], vähän niinku siihen Helsingin tyylii. (Kuopio, NPM2)

Siitä kömpelöstä tyylistä [huomaa kouluja käymättömän], ku se puhuu joskus ni kyl se, sev vaistoa jollaki tavalla ehkä. (Tampere, NPM2)

Nuoremilla on ihan oma [puhe-] tyyliinsä ja, slangisanasto ja kaikkija tämmöstä. (Tampere, NPM2)

Tytöt ja pojat puhuu samalla lailla, puheen aiheet vaa vaihtelee, ei tyyli. (Lahti, Kantoluoto 2007: 26)

Kyllä vois sanoo et lahtelaisilla nuorilla on oma kieli tai tyyli ja sil tehdään sitä me-henkee. (Lahti, Kantoluoto 2007: 20)

(2) aluemurteista ja niiden erottelusta

Se oli se puheen tyyli, tyyli tuota nin nii erilaista [Somerolla]. (Jyväskylä, NPM1a)

Pohjammaallaki kyllä, tuntee myöskin [murteen], oma tyyli. (Helsinki, NPM2)

Täällä [pohjoisimmassa Suomessa] on kuitenkin voimakkaampi Lapin tyyli kuin varsinaisessa Pohjois-Suomen murteessa [Oulun pohjoispuolella]. (Mikkeli, JoY 1998)

Kyllä mä, tosiaa huomioi, sem millä tyyllillä se [savolainen] puhuu. (Jyväskylä, NPM1b)

Jotenkit tyylistä huomaa, että se, sill-on eri murre [Savosta tulleella]. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ehkä jokaisella on oma, tyyliinsä puheessa että, mikä erottaa sen murteen että tämä on savolainen tämä on karjalainen. (Kuopio, NPM2)

[Muuttajat ovat] yrittänys sopeutuat tähän, keskisuomalaiseen tyyliin ni, siellä sitte oj jotai, kivoja piirteitä joskus löytyy. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä oli niinkun nautinto kuunnellak kun kaks karjalaista sattu keskustelemaan keskenää, kyllä heillä nii hyvä se puheen tyyli oli. (Jyväskylä, NPM1a)

(4) murrepiirteiden käytöstä

Pohojalaaset, joo niillä on sellanen, jännä levee tyyli. (Helsinki, NPM2)

Kyllähän ne nämä sanonnat on justiin, *poatti* ja, tämmöset justiin, nämä tyyppilliset, murre-, sanat että, *voekakut* ja – – nämähän ovat niitä, savolaista, tyyliä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **puhetyyli, puhetapa.**

Ks. myös **alattyli, murtamistyyli, sanontatyyli; ksä-tyyli, mie-sie-tyyli, miä-siä-tyyli, mä-sä-tyyli.**

tyylikäs

Murteet ovat erittäin tyylikästä puhetta. (Rauma, Soini 2011: 51)

[Turun murre] tyylikästä ja se kuulostaa viron kieleltä. (Ylivieska, JoY 2007)

tyylillinen

Eri puhetyyleillä leikittely antaa illuusion, että tyyllinen värityneisyys ylipäättänsäkin olisi vapaa valinta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

tyylinen, -tyylinen kielimuotojen vertailussa

(1) vertailukohteena kirjakieli

Nuoret puhuu enemmän just tämmöstä, et vaikka se nyt on kirjakielen tyylistä mutta, ehkä niinku huolettomammin. (Helsinki, NPM2)

Suuri osa Länsi-Suomesta (myös Etelä-Suomi ja Pohjanmaa) kirjakielipainotteista, kirjakielen tyylistä. Kirjakielisyyksiraja jossain Seinäjoella. (Vantaa, JoY 2007)

(2) vertailukohteina murteet

Rauman murre on ehkä sellaista yleistä länsityylistä puhetta. (Rauma, Soini 2011: 15)

Etelä-Karjalan murteessa enemmän helsinkiläistyyliä sanoja [kuin Pohjois-Karjalan murteessa]. (Kihtelysvaara, Kosonen 2004)

No, tuommonen, ehkä tamperelaistyylinen puhettapa, on hijoutunuk koko lailla pois mutta toisaalta minä en ook kyllä omaksunu, mielestäni kovin savolaistakaam puhettapaa. (Kuopio, NPM2)

[Lapin murre on] *nunnuka, nunnuka* -tyylistä. (Helsinki, HY 2002)

[Oulussa murre on] savontyylistä, ei niin laulavaista. (Espoo, HY 2002)

(3) vertailukohteina muut kielimuodot

[Etelä-Suomen murre] bisnes-tyylistä eli nopeata ja asiallista kieltä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Elvis-tyylinen ja ankein puhekieli [Helsingin murre]. (Turku, TY 2009)

Syn. **-tyyppinen**.

Ks. myös **erityylinen, samantyylinen**.

tyylitelty

No, opettajat tietysti ja, vanhemmat nii, kirjakieltä tais sillee, tyylitellympää suomen kieltä miten sitä vois sanoa. (Varkaus, NPM1a)

tyypillinen murteista ja kielenpiirteistä

Kyllä jos on oikein, joku tyypillinem murre ni silloin kertoo [enemmän ihmisestä]. (Tampere, NPM2)

[Rovaniemen murre] tyypillinen Lapin murre: hidasta puhetta. (JY 2004)

Pääkaupunkiseudun puhekielille tyypillisten sanojen käyttö kuulostaisi lähinnä typerältä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Mutta toisaalta tähän helsinkiläiseen kielee sisältyy sellaisia piirteitä jotka eivät oos suinkaan tyypillisiä murteelle. (Helsinki, NPM2)

Siit tulee semmosija *nääs meinaaj* ja kaikkee [tamperelaisen kielestä]. Iha ihan tyypillisijä semmosii sanontoja jotka niinkun, erottaa. (Tampere, NPM2)

Korkeintaan olen joskus käyttänyt jyvaskyläläisille tyypillistä puhenuottia eli painottanut sanoja eri tavalla kuin yleensä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 53)

tyyppi ks. slangityyppi

-tyyppinen

No tietystis sitä joutuu joskus valikoimaa eri tilanteissa – et joskus puhuu vähän enemmän kirjakielen tyyppisempää joskus vähemmän puhekielen, mut yleensä se on kyl aika helppo tehäs se, suorittaa se valinta. (Helsinki, NPM2)

Ehkä [puhun] jotain yleiskielityypistä sekasotkua? (Arve 2002: 17)

[Riihimäellä] puhe muuttuu tamperelaistyyppiseksi. (Helsinki, HY 2002)

[Keski-Suomen murre] kirjakielityypistä, neutraalia. Kouvolan seudulla puhutaan puhdasta, kirjakielityypistä kieltä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Joskus ainaki nuorten kieli sielä [tv:ssä] nim must tuntuu että se suosii tämmöstä helsinkiläistyyppistä puhetta. (Helsinki, NPM2)

[Etelä-Suomen murteessa on] tiettyjä uudissanoja, slangityypistä. (Espoo, HY 2002)

Sekalaista, slangityypistä paikallismurretta [oma puhekieli]. (Halsua, Isomöttönen 2008: 27)

Puhekieli on ruminta Turussa, Tampereella tai Oulussa: ikäviä päätteitä ja *nysse tulee* -tyyppisiä sanontoja. (Helsinki, HY 2002)

[Pohjanmaan murre] ”jäyhä” murre, *hiihdetähän, lähdetähän* -tyyppiset ilmaukset tavallisia. (Mikkeli, JoY 2000)

Syn. **tyylinen**.

tyyppiominaisuus (tyypillisistä) piirteistä

Mutta aivav varmasti niin, [murteiden] tyyppiominaisuudet niin, mitem mä sanoisin, erot tulee pienenemään. (Helsinki, NPM2)

työkieli

Et ei ihan työkielenä kyllä, joka tilanteessa murrek käy, eikä oos sovelijastakaa. (Rauma, NPM2)

Se on semmosta työnormi-, ja työkieltä vaam mitä silloin puhutaam melkeen [työssä]. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **tietokieli, tulkkauskieli**.

työntää lisätä

Laphalaiset työntävät *h*:ta joka väliin. (Kajaani, JoY 1998)

Syn. **survoa, sytkiä, tunkea, törkätä**.

Ks. myös **iskeä, laittaa, lisätä, lykätä, panna, pistää**.

työntö lisäys

[Lapin murteelle ominaista] *h*:n työntö joka paikkaan. (Imatra, Harjula 2003)

Syn. **lisäys, lisääminen**.

Ks. **työntää**.

täristetty *r*:n ääntämyksestä

[Hämeessä] korostetaan *r*-kirjaimia hyvin paljon, ne tehdään suun etuosalla tai kielenkärjellä, *r* on täristetty. (Espoo, HY 2002)

Syn. **pärisevä, pärähtävä, suriseva**.

Ks. myös **täry-r, täryinen**.

tärkeilevä

[Helsingissä ja Uudellamaalla puhekielessä] tärkeilevää *mää*:tä ja *sää*:tä. (Joensuu, JoY 2000)

Ulkopaikkakuntalaiset pitävät [Helsingin seudun puhekieltä] tärkeilevänä. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **leuhka**.

täryinen *r*:n ääntämyksestä

[Tampereen murteessa] täryinen *r*, ääkkösten ylikäyttö. (JY 2004)

täry-r

[Hämeessä] *d* muuttuu *l*:ksi tai *r*:ksi, tamperelainen täry-*r*. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **r, täristetty, täryinen, pärähtää**.

tärähtää *r*:n ääntämyksestä

r pärähtää [Tampereen murteessa], esim. *Tampereelta*. (JY 2004)

Ks. **sorahtaa; pärähtävä, täristetty, pärähtellä; täry-r**.

täräkkä

[Kainuussa] aika täräkkää, kovaa kieltä, kovempaa kuin Pohjois-Karjalassa. (Valtimo, Palander 2004)

Vrt. **kova**.

täräytellä

Tampereella *nääs, meinaan nääs, r:ää* täräytellään. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **täristetty, täry-r, täryinen, pärähtää**.

täsmällinen virallisten tilanteiden kielestä

Sillo [seminaareissa] puhuu aika pitkälles semmosta kirjakieltä, sellasta hienompaa, täsmällisempää kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Jos täytyy – – pikkusenkiik julkisemmim puhua tai semmosta ni, tietenki täytyy yrittää käyttää huolitellumpaa ja täsmällisempää kieltä. (Helsinki, NPM2)

Jos, jotain tietoa joutuu antamaan [asiakkaalle], nii se täytyy ollam mahdollisimman täsmällistä [puhe]. (Jyväskylä, NPM1a)

Voisko sanoo että, työn luonne vaatii sen et siellä [virastoissa] tottuu käyttämään sellasii, täsmällisii sanontoja ja kaikkee. (Rauma, NPM2)

Vrt. **asiallinen, huoliteltu, virallinen**.

täsmällisyys

Mä en tiedä jos murre hävijää nin, voitetaanks siinä niinkum mitää jossain täsmällisydessä tais semmosessa mutta. (Helsinki, NPM2)

täydellinen

(1) kirja- ja yleiskielestä

Joku sellanen ihminen joka puhuu niin täydellistä kirjakieltä et mä en ook kuullus sellasta kirjakielt muuta ku suomen kielen tunneilla. (Rauma, NPM2)

Sielä om muutamia semmosia [työpaikalla] jotka puhuu, aika täydellistä kirjakieltä. (Kuopio, NPM2)

Kyl siellä [radiossa ja tv:ssä] sama porrastus [ero] pitäis olla että, että tuota et se ois tosijaan kaunista se, suomen kieli ja täydellistä. (Tampere, NPM2)

Tuossa lähelläki assuu yks opettaja semmonen, joka puhuu niin täydellistä kieltä että aivan kyllä kerta kaikkijaan. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 36)

(2) aidosta murteesta

No kyllä minä olen sitä mieltä kun kuulijakunnalle puhuu nii pitäis puhua parempaa et ihan täydellistä murretta ei voip puhua jos on ihan asijallista asijaa. (Turku, NPM2)

Kyllä ne [ylihärmäläiset] käyttää sitä murrettansa aivan täydellisesti. (Lapua, NPM1a)

Vanahemmat niinku tavalliset työläiset nin kyllä sitä savvo – – puhuu ihan täyvellisesti. (Kuopio, NPM2)

Mie en tiijöp puhunko mie itet täyvellistä [Pohjois-Karjalan murretta] kum mie oon Savossa asunuj ja tuolleestij ja. (Joensuu, NPM2)

(3) sananmuodoista

Porin murteessa enemmän puhuttas täydellisemmin, sanotaan päätteet tarkemmin, puhuis ehkä vähän hitaamin [kuin Turussa]. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **täysi**.

täysi täydellinen

Se [oma puhekieli] ei ole kuitenkaan niin täyttä Rauman murretta kuin ennen vanhaan on puhuttu. (Rauma, Soini 2011: 30)

Syn. **täydellinen**.

täytesana puhekielen partikkeleista

[Kannelmäen murre] muistuttaa Stadin murretta, omia sanoja, käytetään paljon ylimääräisiä täytesanoja. (Espoo, HY 2002)

Pääkaupunkiseudun puhekielessä sanat lyhenevät, käytetään paljon pieniä täytesanoja (esim. *sit*, *siis*, *eli*, *niinku*) ja slangisanoja, joita ei muualla käytetä. (Helsinki, HY 2002)

[Turun murteessa] täytesana *toinoi*. (Juuka, Palander 2004)

Toi noinniin, *tua noin*, näitä täytesanoja käytetään myös Turun murrealueella. (Kuopio, Palander 2004)

[Tampereen murteessa] täytesana *nääs*. (Kuopio, JoY 2000)

Mut sit toisaalta niinku 'ei tarvinut täytessanojakkaa 'että niillen niinkut tuli sisäsyntysestis se keskustelu [pohjoiskarjalaisille]. (Nupponen 2011: 108)

Syn. **tehostesana**, **välisana**.

tökerö kielimuodoista

Kirjakieli on mielestäni tökerön kuulosta puhumanani. (Sulkava, Lignell 2007: 85)

Tökeröä ja kauhean lyhenneltyä [Porin seudun murre]. (Ulvila, Hietava 2008: 53)

[Pääkaupunkiseudun puhekieli] tökeröä, nuorten suusta kuultuna ärsyttävän korostunutta, kuulostaa kanamaiselta ja nokkivalta. (Vantaa, HY 2002)

tökkiä murteen rytmistä

[Karjalassa] puhutaan tökkien. (Juva, JoY 2000)

Helsingin seudulla [puhekieli] tökkivää, paljon vieraiden kielten vaikutusta. (Kitee, JoY 1998)

Kuunteleppa itekki mit- minkä kuullostaa se [Haapajärvi murre] on, *papa papa*, semmonen tökkivää. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 55)

Yli-Iin murre kuulostaa ulkopaikkakuntalaisen korvaan töykiältä ja tökkivältä. (Yli-Ii, Nieminen 2005: 50)

Syn. **töksähtää**.

Ks. myös **hakkaava, iskevä, nokkiva, takova, töksähtelevä.**

töksähdys

Kun puhutaan *mä, sä* -tyylillä, kieli on lyhyttä. Tulee töksähdys. (Suomenniemi, Palander 2004) 2002)

Syn. **töksäisy.**

töksähtelevä erityisesti länsimurteista

Länsimurteisten puhe on lyhyttä, töksähtelevää, kovempaa ja siinä on enemmän *r*:ää ja *s*:ää. (Pori, JoY 2007)

[Turussa] ei leveätä, mutta töksähtelevämpää murretta kuin meillä [Pohjois-Karjalassa]. (Rääkkylä, Palander 2004)

[Raumalla ja Porissa] rauhallisempi puhumistapa kuin turku, joka on hermostunut ja töksähtelevä. (Turku, TY 2009)

[Tampereen murre:] *mää*, ei niin töksähtelevää kuin Turun murre, oma nuotti. (Helsinki, HY 2002)
Se [Kymenlaakson murre] ov vähä semmosta töksähtelevää. Semmosta lyhyttä. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 79)

S-on nii töksähtelevvää se [Haapajärven murre]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 46)

Mielenkiintosta, töksähtelevää... Outoa... tyhmän kuulosta [Oulun murre]... (Oulu, Vähälä 2005: 30)

Itäpuolella ”kälätetään” ja puhutaan leveästi ja töksähtelevästi. (Hämeenlinna, JoY 2007)

Ks. myös **hakkaava, iskevä, takova; tökkiä, töksähtää.**

Vrt. **ei-töksähtelevyys; liukuva.**

töksähtää erityisesti länsimurteista

Turkulaiset puhuu käskevästi, niil on käskevempi tyyli äänessä kun muilla, töksähtävämpi, ehkä vähän ylimielinen sävy. (Vantaa, HY 2002)

– – miten se [Oulun murre] töksähtää ja vähän tämmöstä, en tiäl lyhyttä, semmosta aika erikoista. (Muonio, Törmänen 2009: 58)

Se [Lapin murre] ei oo sellasta töksähtävää niin kun *mie* tai *sie*. (Mikkeli, JoY 2008)

Ks. **töksähtelevä.**

töksäisy

Se voi olla persoonasta kiinni, *esmeks*, yllättäviä töksäisyjä [pääkaupunkiseudun kielessä]. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **töksähdys.**

töksäytellä

– – ehkä siitä [Oulun murteesta] puuttuu se pehmeys – – semmosta vähän lyhenneltyä, semmosta töksäyttelevää enemmänki. (Muonio, Törmänen 2009: 58)

Syn. **töksäyttää.**

töksäytteleminen

[Kainuun murre on] enempi töksäyttelemistä [kuin Pohjois-Karjalassa]. (Rääkkylä, Palander 2004)

Syn. **töksäyttely.**

töksäyttely

Sellanen töksäyttely, se mitä Jenny puhuu [lounaismurre]. (Joensuu, JoY 2008)

Syn. **töksäytteleminen.**

töksäyttää

Et jos mää sanon esimerkiks – – joku työntekijä esimerkiks seurakunnasta joka tulee tänne ostamaan jotain ja häm puhuu hyvin semmosta selvää kaunista suomen kieltä ja, mä sit töksäytä jonku et *tomssi* tai *tämssi* ni. (Rauma, NPM2)

Nuoret lyhentävät sanoja ja töksäyttävät suustaan ihan mitä vaan. (Ulvila, Hietava 2008: 80)
Syn. **töksäyttellä**.

tönkkö kankea (murteesta)

[Rauman murre] tönkön kuuloista. (Turku, TY 2009)

[Olen kuullut tai lukenut] lapin murteesta ainakin, joka kuulosti ja näytti aika tönköltä. (Kangasniemi, Oja 2011: 45)

Vrt. **jäykkä, kankea, kömpelö**.

törkeä

Minua ällöttää kuunnella, kun jotkut ihmiset puhuu kirjakielellä tai jotaki Hesän slangia! Se suoraan sanottuna kuulostaa TÖRKEÄLTÄ! (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 33)

Niiden [lahtelaisnuorten] kieli on sellasta törkeempää, se on niinku jokapäiväistä puhetta. (Lahti, Kantoluoto 2007: 24)

törkätä lisätä

h:ta törkätään joka väliin ("Tuu kahtohan".) (Veteli, Isomöttönen 2008: 39)

Syn. **iskeä, survoa, sytkiä, tunkea, työntää**.

Ks. myös **laittaa, lisätä, lykätä, panna, pistää**.

töykeä slangista tai murteista

[Pääkaupunkiseudun puhekielessä] sanoja lyhennetään, soinnitonta, välillä saattaa kuulostaa töykeältä. (Helsinki, HY 2002)

Helsinkiläinen puhe kuulostaa töykeältä, ja muutenkin Helsinki on ikävä paikka, hektinen ja liian iso. (Janakkala, JoY 2007)

Yli-Iin murre kuulostaa ulkopaikkakuntalaisen korvaan työkiältä ja tökkivältä. (Yli-Ii, Nieminen 2005: 50)

Syn. **tyly**.

Ks. myös **epäkohtelias**.

U

u, uu, u-kirjain murrepiirteiden kuvailussa

[Oulun ja Kainuun murteissa] usein *a* muuttuu *u*:ksi: *talussa* 'talossa' [!], *rahua* 'rahaa', *verua* 'veroa'. (Joensuu, JoY 2000)

Ylimääräisiä *u*-kirjaimia johnakin, "noin" on Kaustisella "nuin" ja polkka on *polokka*, tanhutaan → *tanahuthaan, tanssathan*. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 32)

Itäsuomalaiset eivät vielä ole oppineet, että *a* ei ole *u* ja toisinpäin. Esimerkiksi *kaappi* on *kuappi*. (Helsinki, JoY 2005)

[Savon murteessa] *u* tulee vokaaliin, esim. *mua*. (Lemi, Palander 2004)

Ei myö ihan nir rumastip puhuta, että kyllä myö se *uu*, pistetään siihel *Laukaasee* eikä ei *Laakaa*. (Jyväskylä, NPM1a)

uhanalainen

Voihan olla että ne [murteet] ovat jossaki määrin uhanalaisia mutta kyllä mä uskon että ne aika sitkeästis säilyvät. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **elvyttää**.

uhkaava

[Helsingissä on] uhkaava puhetapa. (Turku, TY 2009)

Se [Oulun murre] on sellane aseistariisuva se on mum mielest hienoo siinä – se ei oos sil tavalla se ei oo uhkaava –. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 81)

Vrt. **aggressiivinen**.

uhmakas

[Pohjanmaan murre] kuulostaa uhmakkaalta, mahtailevalta. (Turku, TY 2009)

uho

[Pohjois-Pohjanmaan] murteessa jonkin verran uhoa, murre tulee voimakkaana ulos. (Rääkkylä, Palander 2004)

Ks. **uhoaspekti, uhoava, uhomieliala**.

uhoaspekti

Myös uho- ym. aspektit on yleisiä [Lapuan murteessa], joskaan ei niin positiivisia. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 13)

Ks. **uho, uhoava**.

uhoava

[Pohjanmaan murre] uhoavaa ja hidastempoista kuten Savon murre. (Kuopio, JoY 2000)

Ks. **mahtaileva, mahtipontinen**.

uhomieliala

[Pohjanmaalla] puhuvat uhomielialalla, sitä on kuunneltava! (Joutseno, Palander 2004)

Ks. **uho, uhoava**.

ujostella (murretta)

Sillon minä [lapsena] ujosteli sitä murretta. (Rauma, NPM2)

Tuskimpa sitä murretta ujostellee mies sen enempi ku nainenkkaa. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 34)

Syn. **arkailla, häpeillä**.

Ks. myös **hävetä, hävettää, nolostuttaa**.

u-kirjain ks. **u**

ukkomurre

Just tämmöset ukot, jotka käy [Lieksan] Vuonislahden muikkumarkkinoilla. Aattelin just millä ne myy niitä tuotteita, kun kukaan ei saa selvää, mitä ne puhuu. Se on sellane ukkomurre. (Helsinki, JoY 1998)

Syn. **miesmurre, äijämurre**.

ulkolainen (sana, sanonta)

Ja sit siihen [nuorten kieleen] tulee paljon nii ulkolaisii, sanoi ja sanakääntei ja väännei sit siitä. (Rauma, NPM2)

Syn. **ulkomaalainen, ulkomaankielinen**.

ulkomaalainen (sanonta)

Sitähän nykyvään, nuoriso tahtoo etupäässä, monessakin tapauksessa harjottaaj juuri, ja tuota, puolsivistynyttä, ulkomaalaista sanontaa jotenkin kääntäej ja vääntäen ni – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **ulkolainen, ulkomaankielinen**.

ulkomaankielinen (sana)

Mull-on niin, läheisiä esimerkkejä niim paljon, niissä jotka on opetellu, yrittävät puhua hienosti ja käyttävät paljon noita ulkomaankielisiä sanoja, niin, se kyllä istuu yhtä hyvin, niinku hajuvesi lihapullaan. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **ulkomainen, ulkomaalainen**.

Ulvilan murre

Ulvilan murre on vielä hiukan lyhyempää kuin Porin. Kullaalla taas hiukan pidempää. (Ulvila, Hietava 2008: 74)

Ulvilan ja Porin murre on tavallista ja ymmärrettävää. (Ulvila, Hietava 2008: 52)

umpistadilainen

Puhun umpistadilaista slangia. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **stadilainen**.

unhola jäädä unholaan (murteista)

[Televisiossa] siinä vois jäähä jotkut murteet sitte unholaaj ja tulla joku [yksi murre valtaan], mitenkä nyt tuoho Helsingissä nin keskittyy – –. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **hukkua, häipyä, kaikota, kuihtua**.

urheilumurre, urheilusuomi

Minust tuntuu että siinä [radiossa] on tullut tiettyä huolimattomuutta varsinkin urheilureportaaseissa se on, siin-on tullu' iha oma kielensä sää voisit puhua melkein urheilumurteesta urheilusuomesta.

(Helsinki, NPM2)

urheilusuomi ks. **urheilumurre**

uu ks. **u**

uudenaikaisesti

Helsingiläiset puhuvat jotenkin uudenaikaisesti ja ”stailisti”. (Kajaani, Rissanen 1999: 12)

Ks. myös **moderni, muodikas, nykyaikainen**.

Uudenmaan läänin murre

Uudenmaan läänin murteesta ovat [omaan] puheeseen jääneet puheen nopea tempo ja joidenkin slangisanojen käyttö. (Kuopio, JoY 2000)

Vrt. **Uudenmaan murre, uusmaalainen**.

Uudenmaan murre

Se [Helsingin puhekieli] on sitä Uudemmaan murretta. (Helsinki, NPM2)

Toki mulla on työtovereita ei nyt läheisessä työkosketuksessa mutta, päivittäisessä kosketuksessa jotka puhuvat siis niinkun, tämmöstä Uudemmaan ja Helsingim murretta. (Helsinki, NPM2)

Syn. **uusmaalainen**.

Vrt. **Uudenmaan läänin murre**.

uusi nykyisestä puhekielestä ja sanoista

Nuoremilla on siinä sekaantunut tätä uutta kieltä [Kuopiossa Savon murteeseen] lähinnä kai Uudeltamaalta tullutta, Helsingistä tullutta puhekieltä. (Kuopio, NPM2)

Sitten toisaalta tietysti on tullut taas, tälläsiä uusia murteita jotka eivät ole, mihinkääm paikkaan selvästi sijoitettavissa ne ovat tuommosia jotain, yleismurteita tail laina-, lainamurteita miten tuota, taidas sillä ollam mitään selvää määritelmää, slangia. (Tampere, NPM2)

[Helsingin slangissa] uudet sanat, vaikea ymmärtää, *spora*. (JY 2004)

Vanhat käyttävät paljon vanhoja sanoja, kun taas nuoret käyttävät paljon uusia sanoja. (Ulvila, Hietava 2008: 46)

Vrt. **vanhahtava, vanhanaikainen, vanhoillinen**.

uusikaupunkilainen (subst.) Uudenkaupungin murre

Mä ole Uudeskaupungis töis ni ne käyttää sit taas sitä uuskaupunkilaist se o erilaist, seki hiuka. (Turku, NPM2)

uusmaalainen (subst.) Uudenmaan murre

Minulla on hiukan, hiukan tullu [puheeseen] tuota uusmaalaista sitte hämäläistä ja ehkä viittaa Savoinkiv vielä joskus ja, ja kyllä tää raumalainenki tuppaa tulemaan joskus. (Rauma, NPM2)
Syn. **Uudenmaan murre**.

Vrt. **Uudenmaan läänin murre**.

V

v, vee, v-kirjain

(1) siirtymä-äänteistä

Siellä on sittes se Kuopijo niinkuj jotenkis sillee ne ottaa sen *jiin* siihen monessa paikassa – – niitä *veetä* ja *jiitä* [siirtymä-äänteitä] ja kaikkee semmosta. (Kokkonen 2010: 39)

V-kirjainta käytetään *madolla* = *mavolla*, *kadulla* = *kavulla*. (Oulu, Vähälä 2005: 32)

[Kangasniemen murteessa] v-kirjainta käytetään suht paljon ("*lauvvantai, kovvoo*"). (Kangasniemi, Oja 2011: 15)

(2) ääntämyksestä

Hämeen tai Tampereen murteessa sananalkuinen v korostuu: *werkkarit*. (Paimio, JoY 2000)

Vrt. **j**.

vaalia (murteita)

Oiskohan nyt sit taas niinku, nostettu [murteet] kunniaan et, et niitä or ruvettu enempi niinko vaalimaa ja tutkimaa. (Rauma, NPM2)

Haluan että yhteiskunta olisi (pysyisi) murretta vaalivana. (Veteli, Björkbacka 2002: 61)

Hyvä asia, että niitä [murteita] vaalitaan edes joissain muodoissa, se on merkki ihmisen kaipuusta kotiseudulle. (Arve 2002: 68)

Jokaisen tulisi vaalia murrettaan vaikka joissakin tilanteissa puhuisikin yleiskielisemmin. (Arve 2002: 69)

Jos-o raumalaine opettajaki ni varma hän vaalii sitä tietyst sit [murretta]. (Rauma, NPM2)

Syn. **varjella**.

vaatimaton

Maalaiselta kuulostamine [tyypillistä Oulun murteelle]. Vaatimattoman kuulosta. (Oulu, Vähälä 2005: 32)

vahdata ks. **vahtia**

vahtia, vahdata (puhetapaa)

Ehkä me vähä enemmäv vahdittiin sanojamme silloin [koulu-aikaan koulussa]. (Helsinki, NPM2)

Em mä oov viittinyv vahdatakkaan [murretta ja puhetaapaa] koska se on niin, aivan tavallista [Tampereella]. (Tampere, NPM2)

vahva

(1) murteellisesta puhetavasta ja murteellisuusasteesta

Kiinnitän huomiota vahvoinhin murteisiin. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

Vahva murteella puhuminen vähentää uskottavuutta. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 57)

Työelämässä ja asiallisissa tilanteissa on myös jotenkin loukkaavaa kuulijaa kohtaan jos puhuu vahvasti murteella, koska kuulija ei odota sitä. (Sulkava, Lignell 2007: 79)

Vanhat ihmiset puhuvat murretta vahvemmin. (Liperi, Palander 2004)

Luulen että murre kuuluu kyllä hyvin vahvasti joka tilanteessa ellen pinnistä ja yritä 'estää' murretta. (Arve 2002: 33)

En minä oos sillä tavalla osannu, enää sitte, tai puhunus sillä tavalla niin vahvaa esimerkiks murretta. (Tampere, NPM2)

Kaverit ovat sanoneet, että puhun vahvaa turkua. (Turku, TY 2009)

Minulle jopa huomautellaan vahvasta [Rauman] murteesta. (Rauma, Soini 2011: 30)

(2) eri aluemurteiden leimallisuudesta

Ehkä Tampereem murre eij-oo nii hirveäv vahva siin-ov vaa se nuotti, niin voimakas. (Helsinki, NPM2)

Ylihärmäs on, meleko vahava se murrej jotta siälä, *tullahaj* ja *mennähäj* ja. (Lapua, NPM1a)

[Oulussa] ei mikään vahva murre. (Taipalsaari, Palander 2004)

Omia sanoja [Rovaniemen murteessa] enemmän kuin etelässä, vahvempi murre. (JY 2004)

Etenkin täällä Pohjois-Karjalassa puhutaan vahvalla murteella, jota eivät kaikki kaupunkilaiset välttämättä ymmärrä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 46)

Muutenkin Pohjois-Karjalan murre on vahvempaa [kuin Etelä-Karjalan]. (Taipalsaari, Palander 2004)

Kyllä mä luulisin kyllä kais se murre on nois muualla [Jyväskylän ulkopuolella] nii se on, vahvempaa. (Jyväskylä, NPM1a)

(3) leimallisista murrepiirteistä, intonaatiosta, ääntämyksestä

[Turun murre] kaunis murre, vahva nuotti, sanoja lyh. lopusta päin, *hantuuki*, paljo konsonantteja peräkkäin *krohnata*. (JY 2004)

Yleiskieltä, jossa on vahva savolaisaksentti [Jyväskylän puhekieli]. (Arve 2002: 61)

[Hämeen murteessa] vahvoja konsonantteja, tuplakonsonantit: *ookkona*, *tulekko*, *ookko*. (Joutseno, Palander 2004)

Porissa, Turussa, Tampereella kaikilla outo *r*, mut ne eroo toisistaan. Ne sanoo *r*-kirjaimen hirveen vahvasti, korostaa sitä. (Vantaa, HY 2002)

Huomiota on herättänyt [eteläpohjalainen] vahva *r*-kirjaimen käyttö. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 44)

[Keuruulla ja Jyväskylässä] nimenomaan yleiskieli on vahvana puheessa vahvojen murrepiirteiden puuttuessa. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 50)

Aika paljon puhutaan [Lappeenrannassa] samoin kuin Pohjois-Karjalassa, *viäntämistä* on muttei kuitenkaan niin vahvasti. (Eno, Palander 2004)

(4) *olla vahvassa*, *olla vahvoilla* murteen käytöstä

Yleensä se tuntuu oleva aika vahvassa se, murre, oikee ihmeteltävänkiv vahvassa [karjalaisilla]. (Jyväskylä, NPM1a)

Savolaiset o aika vahvoilla kyllä, että niill-ov vahvastiv vielä tuo murre. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **vankka**, **voimakas**.

Vrt. **paksu**, **syvä**, **syvällinen**.

vahventua murteen käytöstä

Jos toinen puhuu vahvaa karjalan tai savon murretta, omakin murre tuntuu vahventuvan. (Sulkava, Lignell 2007: 72)

Syn. **vahvistua**, **voimistua**.

vahvistua murteen käytöstä

Luulen, että iän myötä murre on vain vahvistunut. (Sulkava, Lignell 2007: 82)

Päinvastoin tuntuu, että oma murre korostuu ja vahvistuu [uudessa ympäristössä]. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 44)

Jos matkustan johonkin pois Joensuusta, erityisesti *viännän*. Murre vahvistuu niin, että se karahtaa omaankin korvaan. (Joensuu, JoY 2002)

Syn. **vahventua**, **voimistua**.

vaihdella

(1) murteesta, puhetavasta

Mum mielest se on tietysti kauheen sellast mielenkiintosta nähä et millä, miten se [murre] vaihtelee eri paikkakunnilla. (Helsinki, NPM2)

[Puhekieli on ruminta] Forssassa, koska siellä on määkimistä ja äänensävy vaihtelee. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

(2) murrepiirteiden kuvauksissa

[Savossa] vokaalit vaihtelevat: *maito* > *maeto*. (Espoo, HY 2002)

Ks. myös **vaihteleva**.

vaihetusvyöhyke

Rajavyöhykkeellä (vaihetusvyöhykkeellä eli Savon ja Pohjois-Karjalan rajalla) murteet voivat sotkeentuakin. (Rääkkylä, Palander 2004)

Vrt. **epäalue**.

vaihtaa

(1) muuttaa ääniteitä tai äänneasuja

Mä oom muutamal ihmisellä [karjalaisella] huomannu et ne vaihtaa sen [*mie*], ensik kirjakielee, sit ne vaihtaa siitä sen tähän [*mää*]. (Jyväskylä, NPM1a)

Etelä-Pohjanmaan murteen selvin piirre on mielestäni se, että *d*:t vaihdetaan *r*:ksi. (Kauhajoki, Harju-Panula 2010: 38)

(2) *vaihtaa paikkaa* äänteenmuutoksista

– – vokaaleja lisätään sanoihin esim. *hilijanen* = hiljainen (tai ainakin vokaali vaihtaa paikkaa...).

(Yli-Ii, Nieminen 2005: 51)

[Savon murteessa] vokaalit vaihtaa paikkaa. (Kirkkonummi, JoY 1998)

Ks. myös **muuttaa**.

vaihteleva, vaihtelevainen

Ulkopaikkakuntalaisilla on niin tavattoman, monellaisija, monella vaihteleva kielenkäyttö mä em pysty erottamaan tosijaankaan. (Helsinki, NPM2)

Stadin murre on lyhyttä ja vaihtelevaa. (Helsinki, HY 2002)

Tietysti se o semmost vaihtelevaista [kun puhutaan murteita]. (Rauma, NPM2)

Ks. **vaihdella**.

vaihtelevuus

Tuovat [murteet] elävyyttä ja vaihtelevuutta puheeseen ja kieleen yleensä. (Arve 2002: 67)

Syn. **vaihtelu**.

vaihtelu

Kyllä se [murteiden käyttö] o ihan kiva vaihtelu nii etteijj-oo' 'ihan niin ykstasasta kaikki. (Kuopio, NPM2 M-28)

Syn. **vaihtelevuus**.

vaihtua

(1) äänneiden muutoksista

Se kun *k* vaihtuu *g*:ksi [kiinnittää huomiota]. (Rauma, Soini 2011: 51)

Paljon kaksoiskonsonantteja: *tulloo*, *männöö* (sanan viimeiset kirjaimet vaihtuu). (Sulkava, Lignell 2007: 50)

[Rauman murteessa] sanoissa kirjainten paikka vaihtuu, vokaaleista *a*, *i*, *o*, *e*: *tuali* 'tuoli'. Kirjaimet saattaa vaihtua: *esso* 'et ole'. (Rauma, JoY 2002)

O vaihtuu joskus *A*:ksi lauseessa [vrt. *nuari*]. (Ulvila, Hietava 2008: 22)

Karjalan murteessa kaksi vokaalia vaihtuu, esim. *jääkaapista* tulee *jiäkaappi*. (Forssa, JoY 2005)

(2) puhettavasta

Puhetyyli vaihtuu [eri tilanteissa] ja keskustelukumppanin murre tarttuu helposti. (Arve 2002: 38)

Ks. **muuttua**.

vaikea murteista ja murrepiirteistä

Mielestäni ne ovat melko samoja, rauman kieli on vaikeampaa [kuin Rauman murre]. (Rauma, Soini 2011: 18)

Em minä oikeen, Satakunna, murteesta niin [pidä], se ov vähän, vähän, liiav vaikeeta. (Jyväskylä, NPM1a)

No se [Oulun murre] kuulostaa vähäv vaikeelt (Kymenlaakso, Pigg 2006: 82)

Ne [Lapin murteen puhujat] puhuu niinku poskeensa, se ei tuu ulos asti, vaikee saada selvää. (Vantaa, HY 2002)

[Kuopion seudun savolaismurre] vääntämistä, puhutaan vaikeamman kautta, ylimäärästä. (JY 2004)

Vaikean kuuloista [Mikkelin seudun savolaismurre]. (JY 2004)

Minä kuuntelisim mielelläni sellasta murteellista puhetta, mutta kuitenkin sellasta murretta että noin niinkun ymmärtäis sen (ettei) iham pelkkää raumalaista taikka ihar rajakarjalaista nehän ov vaikeita murteita ymmärtää. (Tampere, NPM2)

Tulevassa opettajantoimessa vaikeat muresanat heikentävät oppimistuloksia, mikäli oppilaat eivät ymmärrä mitä opettaja puhuu. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 35)

Ks. **hankala, käsittämätön, vaikeaselkoinen, vaikeatajuinen.**

Vrt. **helppo, ymmärrettävä.**

vaikeaselkoinen eri aluemurteista

Puhuvat vaikeaselkoisesti [turkulaiset]. (JY 2004)

Itämurteet ovat vaikeaselkoisempia kuin länsimurteet, sillä itämurteissa sanoja väännellään. (Vantaa, JoY 2007)

[Itämurre] on vaikeaselkoisempaa murretta kuin lännen, vieraampaakin. (Kauhava, JoY 2007)

[Karjalaismurteet] vaikeaselkoista. Sanoilla eri merkityksiä: *kehtaa, kehtoo* tarkoittaa tässä murteessa 'viitsiä'. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **vaikeatajuinen.**

vaikeatajuinen

[Rauman murre] sanastoltaan erilainen, vaikeatajuinen, kuin vanhaa suomea. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **vaikeaselkoinen.**

vaikute kielimuotojen keskinäisestä vaikutuksesta

(1) eri kielimuotojen kesken yleensä

Ne [murteet] ottaat vaikutteita toisistaan, jatkuvasti. (Kuopio, NPM2)

Ja sitten, nykynuoriin nousee juuri vaikutteet sitten, muuvalta omaksutut vaikutteet vaikuttaa [kieleen]. (Kuopio, NPM2)

Kaikki kaverit puhuvat niin eri lailla, että vaikutteita vähitellen tarttuu. (Arve 2002: 38)

(2) ruotsin kielen ja slangin vaikutuksesta

[Länsi-Suomen murre] ”laulavaa”, saanut varmaan vaikutteita ruotsin kielestä. (Helsinki, HY 2002)

[Helsingin slangissa] ruotsin vaikutteita, *ylimielistä*. (JY 2004)

Kieles on stadin slangin vaikutteita, otetaan lainasanoja ja tehdään niistä muunnoksia [Lahdessa]. (Lahti, Kantoluoto 2007: 29)

(3) aluemurteiden keskinäisestä vaikutuksesta

Itä- ja länsimurteiden rajaseudulla vaikutteita molemmista suunnista. (Jyväskylä, Arve 2002: 14)

Turussa ov vaikutteita Helsingistä mutta se on lipevämpää ja Lahden murre on jurompaa. (Lahti, Kantoluoto 2007: 49)

Aika lähelle yleiskieltä [puhun], hieman vaikutteita eteläpohjanmaan murteesta, erityisesti yksittäisiä sanoja. (Arve 2002: 17)

Ullavalta ja Toholammilta vaikutteita [Halsuan murteessa] vähän pehmeämpää, mutta aika samantyyppistä [kuin Vetelissä]. (Veteli, Björkbacka 2002: 36)

Se [Kangasniemen murre] ei kuullostaa aivan savon murteelta. Siinä on paljon vaikutteita muualta. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 18)

[Keskisen Suomen alueella] sekokieltä; saanut vaikutteita savon ja Pohjanmaan murteista. (Turku,

TY 2009)

Pohjois-Karjalan murre on puhtaampaa Karjalan murretta kuin Etelä-Karjalassa, jonne on tullut muita vaikutteita. (Ylämaa, Palander 2004)

Ks. **ruotsalaisvaikute, savolaisvaikute, venäläisvaikute.**

Vrt. **viite, vivahde.**

vaikutelma

Kyllä minusta tulee semmonen hieno [hienosteleva] vaikutelma jos ruetaa, niinku Haapajärvelläkip puhummaa oikein kirjakieltä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 36)

vaikuttava

Turun ja Porin murteissa *r* on vaikuttava ja jylisevä. (Helsinki, HY 2002)

-vaikutteinen

[Puhun itse] slangivaikutteista yleiskieltä. (Helsinki, HY 2002)

Isoissa paikoissa kuten Sodankylässä ja Rovaniemellä nuoret puhuvat jo etelävaikutteisesti. (Joutseno, Palander 2004)

[Puhun] melko yleiskielistä hämäläisvaikutteista kieltä. (Vantaa, HY 2002)

Puhun Kainuun murretta, joka on hyvin savolaisvaikutteista. (Arve 2002: 14)

vaillinainen murteellisista äänneasuista

Ei murretta pidä kirjoittaa mihinkään. Tulee vaillinaisia sanoja. Kun ei ole kirjoitusmuotoa murre sanoille, niitä pitää keksiä. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

[Lounais-Suomen murteessa] sanat jätetään vaillinaisiksi (*koska* on *kosk* jne.). (Kuopio, JoY 2000)

Syn. **vajaa.**

vaistomaisesti puhekielen tilanteisesta vaihtelusta

Vaistomaisesti puhuu eri tavalla [eri tilanteissa]. (Jyväskylä, NPM1a)

Vaistomaisesti kyllä siistin kielenkäyttöäni, kun ympärillä on minulle vieraita, muualta päin kotoisin olevia ihmisiä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 44)

– – kun keskustelen henkilön kanssa, joka itse puhuu kirjakieltä huomaan vaistomaisesti pyrkiväni puhumaan kirjak. vaikka se onkin ”kankeaa”. (Veteli, Björkbacka 2002: 25)

Se o iha, iha, voi sanoo että asiakkaan kieli om myyjän kieli, jos siinä tulee semmone, maalaisäntä tuolla ja se puhuu vähä sillai lepsustin ni sitä tulee vaistomaisesti vastattua samallailla takasi.

(Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **tiedostamattomasti.**

Ks. myös **alitajuinen.**

vaisu laimea, neutraali (murre)

[Kymenlaakson murre] aika vaisu. *mie* ja *sie*. (Helsinki, HY 2002)

Jyväskylän murretta kuvailisin aika vaisuksi. (Kymenlaakso, Laine 2006: 11)

Ks. **hahmoton, heikko, laimea, lievä, mitäänsanomaton.**

vaivalloinen

Minusta s-ov vaivalloista kuunneltavvaa [kirjakieli]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 36)

Vrt. **hankala.**

vajaa

[Etelä-Suomen murteissa] sanat ovat vajaita ja lyhyitä. (Värtsilä, JoY 1998)

Mum mielestä jää palio vajaammaksi kieli yleensä ihmisiltä jos alakaa puhumahav vain, kirjakieltä. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Syn. **vaillinainen.**

vakaa

Kyllä mulla on se vakaa [kielenkäyttö, vaihtelematon], se on tässä iässä jo tullus semmone. (Jyväskylä, NPM1b)

Pohjanmaalla puhutaan vakaasti, jäyhällä tavalla. (Helsinki, JoY 1998)

Vrt. **vakavasti**.

vakavasti

Pohjanmaan murre on uhoavaa, sitä puhutaan ylheästi, tosissaan, vakavasti. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **totinen**.

vakiintua

Vanhemmat on niinku, vakiintuneet siihe omaan, puhettyyliinsä nii että ne ei, ne ei haluas sitä paljo muuttaa. (Kuopio, NPM2)

Sitten minusta tuntuu että, vuosikymmeniä pysyy kutakuinkin samallaisena kun kerrav vakiintuu tietty kielen viljely tietty kielenviljelyn taso. (Helsinki, NPM2)

vakiosana

Kyllä siellä [Alavudella] on ne määrätyt vakiosanat *tuloo* ja *menöö* ja sellaiset nii, ne on säilyny ilmam muuta. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Ks. myös **sana**.

valittava

Puhun vahvalla pääkaupunkiseutulaisella aksentilla, joka on välillä nasaalista ja valittavan kuuloista. (Helsinki, HY 2002)

Valittavilta kuulostaa joskus [itämurteet]. (Mäntsälä, JoY 2009)

Valkealan murre

Jos hämäläisenkin [tapaa] sanotaan ja Valkealam murteet ja nämä on kaik tuttuja. (Helsinki, NPM2)

Valkjärven murre

Kyl mie käytännössä puhun, Valkjärven murretta. (Turku, NPM2)

valloittaa alaa

No tämä kirjakieli ku vallottaa tätä alaa [murteet katoavat]. (Kuopio, NPM2)

vammakieli

Stadin vammakieli. (Arve 2002: 47)

Vrt. **höttökieli**.

vammalalaisittain

Niiden henkilöiden seurassa, jotka puhuvat voimakkaasti vammalalaisittain, saattaa omasta puheesta tulla myös hieman liioiteltua. (Mouhijärvi, JoY 2002)

vanha

(1) eri kielimuodoista ja puhetavasta

Ehkä nämä vanhemmat puhuvat, vanhaa tyyliä enemmän. (Kuopio, NPM2)

[Rauman murre] sanastoltaan erilainen, vaikeatajuinen, kuin vanhaa suomea. (Helsinki, HY 2002)

Se [raumalainen] rupes puhumaa sitä vanhaa kieltä ja se puhu sitä hirveetä vauhtii. (Jyväskylä, NPM1a)

Kaarresuvantolaisen miehen puhe kuulosti myös kerran niin vanhalta suomelta, etten saanut mitään tolkkua siitä. (Helsinki, HY 2002)

Savo tuntuu aika vanhalta murteelta. Sanoja on venytetty ja toisia on lyhennetty. (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 34)

Kainuun murre on aidosti vanhaa, vanhojen ihmisten suomea. (Porvoo, HY 2002)

Karjalan murre on vanhempaa ja alkuperäisempää kuin Savon murre. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Vanha karjala kuulostaa hassulta: *Ai ku mie*. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Tää [Helsingin puhekieli] on nii sekasta, paljor ruotsii ja englantii ja – ja sit vanhaa stadin slangia ja, hyvin kirjavaa. (Helsinki, NPM2)

(2) *vanhan ajan kieli*

Vanhemmilla on se vanha ajan kieli. (Jyväskylä, NPM1b)

Puhutaan enemmän vanhan ajan kieltä ja väännetään savoa. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 50)

(3) murrepiirteistä, sanoista

Maalla puhutaan ehkä jollain tavalla vanhempaa kieltä; saattavat käyttää vanhoja sanoja, joita kaupunkilaiset eivät ole edes kuulleet. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 50)

Vanhat käyttävät paljon vanhoja sanoja, kun taas nuoret käyttävät paljon uusia sanoja. (Ulvila, Hietava 2008: 46)

Vanhemmat käyttävät joitakin sanoja jotka ovat vanhoja, joita lapset/nuoret eivät ymmärrä. (Ulvila, Hietava 2008: 78)

Vanhoilla on enemmän ”vanhoja” sanoja, kuten ruotsin kielestä lainattuja ilmaisuja. (Veteli, Björkbacka 2002: 43)

Ks. myös **vanhahtava**, **vanhanaikainen**, **vanhoillinen**; **vanhakarjalainen**.

vanhahtava

Stadi: Lainasanat muista kielistä, vanhahtava stadin kieli aikasemmilla vuosikymmenillä erikseen. (Arve 2002: 48)

Täällä [Itä-Suomessa] on *rönttösiä* ja muita erikoisia sanoja ja vanhahtavan kuuloisia sanoja, joita on voinut olla karjalan kielessä. (Tuusula, JoY 2011)

Syn. **vanhanaikainen**, **vanhoillinen**.

vanhakarjalainen

Puhun ”nykykarjalaa”, aksentti on vahvasti lappeenrantalainen, persoonapronominit vanhakarjalaisia [vanhan murteen mukaisia]. (Arve 2002: 15)

Vrt. **karjalainen** (adj.).

vanhanaikainen

(1) kielimuodoista

Lapin alueen murre kuulostaa vanhanaikaiselta ja on tavallaan sellaista vanhaa suomea. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Savon murre ainakin on semmosta juntuimaista ja ehkä vähän vanhanaikaista? (Kangasniemi, Oja 2011: 42)

Ei mielestäni kovin ihmeelliseltä [kuulosta Kangasniemen murre]. – – Vanhanaikaiselta. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 17)

No ko s-oj [Karjalan murre] jotenkis semmonen niiv vanhanaikanej ja semmonen. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 59)

(2) ilmauksista

Vanhat puhuvat ”vanhan aikaisia” sanoja ja he eivät aina pakosti ymmärrä nuorten sanoja. (Ulvila, Hietava 2008: 78)

Kyllä se huomattavissa ihan selvästi et vanhemmat ihmiset puhuu vielä sellasta vanhaa Turum murretta ja, käyttävät vanhoja vanhanaikaisia ilmauksia. (Turku, NPM2)

Syn. **vanhoillinen**.

Vrt. **moderni**, **muodikas**, **nykyaikainen**, **uudenaikaisesti**.

vanhoillinen

Täällä [Pohjois-Karjalassa] kieli on aika vanhoillista, kun taas Helsingissä vanhat sanat ovat kokonaan hävinneet. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 50)

Syn. **vanhanaikainen**.

vankka

[Vetelin] Tunkkarilla puhutaan vankempaa [murretta] kuin Patanassa. (Veteli, Björkbacka 2002: 32)
Syn. **vahva, voimakas**.

vantaalainen (adj.)

Puhun tavallista vantaalaista puhekieltä! (Helsinki, HY 2002)

vantaalainen (subst.) Vantaan puhekieli

En mä nyt mitään ihmeellistä vantaalaista väännä, tunnistan et puhun erilailla kun espoolaiset kaverini. (Vantaa, HY 2002)

vapaa tilanteenmukaisesta puhekielestä

Sillon [virallisessa tilanteessa] yleensä pitäisi koittaa puhua sitä, niinku sanotaan kirjakieltä ei tietystikään kirjoitettua vaan sanotaan nyt sitä, virallista puhekieltä sehän on nyt hiukav vapaampaa kuin, kirjoitettu kirjakieli. (Helsinki, NPM2)

Puhe muuttuu kirjakielisemmäksi tai vapaammaksi sekakieleksi tilanteen virallisuuden mukaan. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 57)

Valitettavast tulee semmone, välikieli murteitte ja kirjakiele välis joku yleiskieli, semmone, vähäv vapaampi. (Rauma, NPM2)

Nuoremmat ihmiset ja, lapset nim puhuu niinkuv vapaammin sitä omaa puhettyyliääm mitä ne käyttävät. (Jyväskylä, NPM1a)

Kaverillep puhun vähä silleen, vappaammin opettajalle' 'ehkä puhun silleen vähän, enemmän, kirjakielellä tai silleen. (Lieksa, Jämsä 2007: 74)

Ks. myös **vapaahenkinen, vapaamuotoinen, vapautuneesti**.

Vrt. **letkeä, rento**.

vapaahenkinen

Oulun murre on löysää murretta. Semmosta jotenki vapaahenkistä. (Oulu, Vähälä 2005)

Ks. **vapaa, vapaamuotoinen**.

vapaamuotoinen

No tietysti vapaamuotosempi kielenkäyttö [puhekielenä] olis kivempi ja parempi sillon se on elävämpää. (Tampere, NPM2)

Ks. **vapaa, vapaahenkinen**.

vapautuneesti

Kuitenkin heti jos olen aistivinani asiakkaan puheessa pohjalaismurteen piirteitä alan vapautuneemmin (ja tietoisesti) itsekin käyttää juuri sanojen venyttelyä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 59)

Ks. **vapaa**.

varjella (murteita)

Murteet ovat kielen rikkaus jota on hyvä varjella. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 25)

No mä olen sitä mielt et sitä [murteen puhumista] tarttis nimenomaan vaalia ja varjella. (Rauma, NPM2)

Syn. **vaalia**.

varma

Minusta se [Kangasniemen murre] on aika mukavan kuuloista, sellaista helposti ymmärrettävää ja varmaa. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 16)

varovainen puhetavasta, murteen käytöstä ym.

Ja sit-ol alussa [Helsinkiin muuttaessaan] paljo varovaisempi niinku, sitä halus niinku mukautua justiisat tähän kieleen. (Helsinki, NPM2)

Myös, jos tapaan uusia ihmisiä, puhun aluksi varovaisemmin murretta. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 63)

Ks. **varovasti**.

varovasti

Mut jos vanhempie ihmisten kans [puhuu] sitä oikeev varovastis sillä tavalla puhuu et --, että iha, ajattelee, paljo enemmän mitä sanoo ja, käyttää tosiaan sit semmosta, kirjakieltä enemmän. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **varovainen**.

varsinainen (suomen kieli) kirjakielestä

Ylleisestik kun koulussa kerran tuota, siihen suuntaan neuvotaan niin tuota, ni sinnek kait se om pyrkimys yleensä jotta tuota, tultas siihen varsinaiseen suomen kieleen sittä siihen kirjakieleen.

(Kuopio, NPM2)

Vrt. **yleinen**.

Varsinais-Suomen murre

Kyl Varsinais-Suomem murrev varmaan säilyy ja, Pohjois-Karjalam murren ne pysyy nii erilaisina mut. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyl se [oma kieli] on tätä Varsinais-Suomem murretta. (Turku, NPM2)

Syn. **varsinaissuomi**.

varsinaissuomi Varsinais-Suomen murre

Erottuuhan toki [murteista], Pohjois-Karjalam murrej ja, varsinaissuomi erottuu ihan täydellisesti, ne om musta kaks jotka erottuu erittäin (hyvin). (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä kai se [oma puhekieli] tätä varsinaissuamee on ja tätä turkua vähä. (Turku, NPM2)

Se [oma puhekieli] o semmost länsisuomee, varsinaissuome [= varsinaissuomea] lähinnä. (Rauma, NPM2)

Syn. **Varsinais-Suomen murre**.

vastakohta

Kyllä kai ne [murteet] jollakil lailla minum mielestäni on on noin niinku lieventyneet, että ne eivät ne vastakohdat -- että ne eij-ole niin, niin niin tuota teräviä ja, ja huomijotaherättäviä enää ku enne.

(Helsinki, NPM2)

Mää oo siis kotosi Savollinnasta missä mä oon känyk kouluni kokonaaj ja tuota, sielä mä koin hyviv voimakkaana vastakohtana tämmösen yleiskielen ja Savom murteen esiintymisen. (Helsinki, NPM2)

vastenmielinen

S-on [tv:stä kuultu Karjalan murre] semmosta nii, vastemmielisen kuullosta. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 59)

Jossaim määrin tuntuu, oikeestaav vastemmieliseltä kuunnellas sitä [slangia]. (Varkaus, NPM1a)

Syn. **epämiellyttävä**.

Vrt. **inhottava, raivostuttava, rasittava, sietämätön, ällöttävä, ärsyttävä**.

vedättäminen murrepiirteistä

[Pohjalaismurteissa] *vejättämistä* kuten Savossa, [kieli] ei niin suoraviivaista kuin kaakkoismurteiden alueella. (Joutseno, Palander 2004)

Vrt. **vedättää, vedätys**.

vedättää murrepiirteistä

Parikkalassa erilaista sanastoa, sanoja *vejätetään*. (Imatra, JoY 2000)

Vrt. **vedättäminen, vedätys**.

vedätys geminaatiosta

Kaksoiskonsonanttisuus [geminaatio] on erilaista kuin Pohjois-Karjalassa. Joutsenossa ei ole sellaista vedätystä. (Joutseno, Palander 2004)

Vrt. **vedättäminen, vedättää**.

vee ks. v

veijarimainen

[Lapin murre] kuulostaa veijarimaiselta. Vaikea luonnehtia, mutta mielikuva, että puhujalla on vilunkipeli mielessä. (Turku, TY 2009)

veikeä

Minun tytöt tossa sittes sano illalla että se, veikeetä kuunnellas sem [Espoosta muuttaneen] pojam puhetta että kus se sanoo, siskolle että, pane ovi kiinnis sanoo että, *pistä dörtsi posee*. (Jyväskylä, NPM1a)

Itäsuomalaisiin murteisiin suhtaudutaan pääosin sympaattisesti, sillä murre kuulostaa ainakin ensi alkuun hauskalta ja veikeältä. (Pietarsaari, JoY 2005)

Kyllä se [karjalaisen puhe] aika, aika veikeetä, veikeetä kuunneltavaa oj jos sitä sanosi, miksei tämä savo, Savom murrek kanssa. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **hauska, jännä, vekkuli**.

veivata puhumisesta

Sörnäisissä voi kuulla viel vanhoi puliukkoi, ne veivaa viel vanhaa slangii. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **jyllätä, vetää**.

veivaus

Turkulaisilla on se tuplakonsonantin veivaus *toist puolt jokkee*. (Vantaa, HY 2002)

vekkuli

Siä [itämurteissa] on vekkulia sanoja. (Mäntsälä, JoY 2009)

Vrt. **veikeä**.

veltto

No ehkä semmosta, tämmöstä velttoa kielenkäyttöä [pyrin] vähentämää että. (Tampere, NPM2)

[Lapin murre] kuulostaa veltolta, muttei niin veltolta kuin Mikkelin murre. (Turku, TY 2009)

Vrt. **laiska, löllö, löysä, rento, vetelä; lepsusti**.

venkoileva

Itäsuomalainen murre on vähän venkoilevampaa. (Seinäjoki, JoY 2011)

venytellä eri murrepiirteistä

[Tampereen tai Satakunnan murteessa] venytellään: *mää, sää*. (Joensuu, Kosonen 2004)

Pohojalaaset puhuvat *levveesti ja venyytellen*. (Helsinki, HY 2002)

Savolaiset venyttelevät sanoja, esimerkiksi *voe elämän kevät*, ja siitä tulee mieleen vanhat ihmiset kuten mummit. (Helsinki, HY 2002)

Savolainen sanoo *päevvee*, enemmän venytellen kuin Karjalassa. (Juuka, Palander 2004)

Ei oo tapana venytellä sanoja Jyväskylän tapaan [vrt. *Jyväskylä*]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 50)

Ks. **venyttelevä, venyttely**.

venytetty eri murrepiirteistä

Turussa on sellaset pitkät ja venytetyt äänneet: *mää oon Turuust, tuu sääkin Heseen*. (Helsinki, HY 2002)

[Lapin murteessa] sanat puhutaan venytetysti. (Turku, TY 2009)

[Liperin murre:] Pitkästi venytettyä puhetta, kuulostaa vieraan korvissa lähinnä kissan naukumiselta "MIE ja SIE". (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

[Idässä] sanotaan *mie* ja *sie* pitkälle venytetysti. (Janakkala, JoY 2007)

Itseä eniten ärsyttää [Helsingissä] hyvästellessä sanottava venytetty ja mairea *mooi*. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Ks. **venyttää**.

venyttelevä murteista, puhetavasta

Puhekieli muuttuu Someroon mentäessä: erilainen rytmi, venyttelevä. (Helsinki, HY 2002)

Asikkalassa puhutaan maalaismurretta, se on, venyttelevämpää ku, mitä lahtelaiset puhuu. (Lahti, Kantoluoto 2007: 44)

[Pääkaupunkiseudun kieli] venyttelevää, laiskaa, puhutaan laiskalla suulla. (Helsinki, HY 2002)

[Pohjois-Pohjanmaalla puhe] venyttelevää ja jäyhää. (Kirkkonummi, HY 2002)

[Lapin murteessa] puhe on jotenkin venyttelevää. (Kuopio, JoY 2006)

Sille [savolaiselle puhetavalle] on, ominaista jotenkin semmonen – – jotenki semmonen venyttelevä lausuminej ja, ja tuollainen, sanoja ei lausuta tai kirjaimia ei lausutan niin, terävästi kui ehkä muissa murteissa. (Kuopio, NPM2)

Ks. **venyttellä, venyttely**.

venyttely puhetavasta, sanojen ääntämyksestä

Turun murre on jotenkin ärsyttävää sanojen venyttelyä ja omituista lyhentelyäkin. (Helsinki, HY 2002)

Kuitenkin heti jos olen aistivinani asiakkaan puheessa pohjalaismurteen piirteitä alan vapautuneemmin (ja tietoisesti) itsekin käyttää juuri sanojen venyttelyä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 59)

[Karjalan murteessa] vähemmän savolaisia lotkauksia ja savolaista venyttelyä. (Outokumpu, Palander 2004)

Syn. **venyttäminen, venytys**.

Ks. **venyttellä, venyttelevä**.

venyttäminen murrepiirteistä, puhetavasta

[Eteläpohjalainen murre:] Venyttämistä. *Pohojalaane*. (JY 2004)

[Pohjois-Pohjanmaan murteissa] venyttämistä: *polliisi*. Siinä tulee yksi *l* lisää tai *l*:ää ehkä vain painotetaan enemmän. (Luumäki, Palander 2004)

Viime vuonna Huhtasuon koululla työskennellessäni ajoittain huomasin jyväskyläläistä *venyyttämistä* myös omassa puheessani. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 50)

[Turkuun mennessä] puhetapa muuttuu, puheesta tulee venyttämistä. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **venyttely, venytys**.

venyttää

(1) eri alueiden murteista ja puhetavasta

Olen kuullut Turun murretta ja heidän puheessa venytetään sanoja. (Ulvila, Hietava 2008: 60)

Pohjammaam murre on semmosta, niinku, siinä venytetään sanoja, sillai vähä. (Jyväskylä, NPM1a)

Eteläpohjalaiset puhuvat venyttäen, pitkään, *tuloo, menöö, käit taskussa, kammarissa*. (Veteli, Björkbacka 2002: 38)

Laihialainen, tai joku semmoinen [murre] missä sanoja venytetään. (Halsua, Isomöttönen 2008: 43)

Sanoja venytetään tarkoituksella [Ylikiimingin murteessa]. (Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52)

[Rovaniemen murre] venyttävää vähän niin kuin Jyväskylässä. (JY 2004)

Se ov varmast i eteläsuomalaisista huvittavan kuulosta että ku sitä [Savon murretta] venytettä.
(Kuopio, NPM2)

Venyttävää, ”rumaa” kieltä [Jyväskylässä]. (Arve 2002: 62)

Luumäki on eräänlainen rajapitäjä, siellä ei venytetä, vaan murre on lähellä yleiskieltä. (Luumäki, Palander 2004)

(2) geminaatiosta ja muista konsonanttien pidennyksistä

Hieman venyttävää konsonanttien kahdentumista; esim. sana *venyä* niin joku asia *vennyy* jne. (Arve 2002: 15)

Herra Jumala, en minä tiijä onko se savvoo, että *piähän koskoo*. Ja venytetään *savvoo*. (Kuopio, JoY 2002)

Siellä [Kuopion seudulla] pittää puhua sillee kahella konsonantilla, *venyyttämällä* [!]. (JY 2004)

Joskus jos sattuu sanomaan jonkin sanan eri tavalla kuin yleensä sanoo, esim, jos venyttää jotain tavua tai tiettyjä kirjaimia sanasta (*tt, kk, nn*) [kiinnittää huomiota omaan puheeseensa]. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

[Tampereen murteessa] venytetään sanoja, kuten *Tampere*. (Hyvinkää, HY 2002)

Tampereella venyttävät *r*:ää: *Tamperreelle*. Levveesti puhhuuvat sitä. (Juuka, Palander 2004)

(3) vokaalien pidennyksistä ja assimilaatiosta

[Turussa] puhuvat venyttämällä, kuten *Turuust*. (Valtimo, Palander 2004)

[Tampereen murteessa] sanoja vähän venytetään, sanotaan *tampereelainen*. (Joensuu, JoY 2000)

Sanoja kyllä venytetään [Keski-Suomessa], esimerkiksi *misää*. (Tampere, JoY 2007)

Paikalliset venyttää varsinkin *ä*:tä: *Jyväskylää* jne. (Arve 2002: 61)

Lappeenrannassa venytetään sanoja: *mitää* ’mitä’, *elää* ’älä’. (Luumäki, Palander 2004)

Kotiseudulla eri murteet sekoittuu, eli samat merkitykset, mutta eri sanat. Venytetään jotain vokaaleja, lisätään jottain konsonantteja. (Ylistaro, Isomöttönen 2008: 37)

[Pohjanmaan murteessa] lyhyitä vokaaleja venytetään pitkiksi, esim. *isoo* ’iso’. (Varkaus, JoY 1998)

[Itäsuomalaisessa puheessa] sanoja venytetään: *sooetellaan*. (Helsinki, JoY 2005)

(4) *mää, sää* -pronomineista

Joskus tulee venytettyä *sä* muotoon *sää*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 53)

Monia sanoja yleensä venytetään oulunmurteessa enemmän kuin lyhennetään. Esim. *Minä* sanotaan oulussa *mää* ja etelässä *mä* jne. (Oulu, Nieminen 2005: 50)

Ainakiim myö niinkus sanotaa *mää* ja *sää* et niinkut tollee pitkästiv venytetääj ja tolleej ja. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **venytetty**.

venytys

(1) aluemurteista

Itämurteet ovat ilmavampia, kun taas länsimurteet ovat lyhyempiä ja ytimekkäämpiä, mutta niissä on enemmän venytystä. (Helsinki, JoY 2011)

Turun murre on änkkyttävää venytystä. (Vantaa, HY 2002)

Kun taas jostaiv Vaasasta ja Kokkolasta ja sieltäki, ihmev venytyksiä, sillee hirveen nopeeta puhuu ja. (Jyväskylä, NPM1a)

Onko [Pohjois-Lapin murteessa] venytystä vähän niin kuin pohjalaisittain? (Polvijärvi, Palander 2004)

(2) murrepiirteistä

R-kirjaimen suurennettu käyttö, *mää-sää*-venytys, ylimääräisten vokaalien lisäys: *Olokkosen*.

[Tampereen murteessa]. (JY 2004)

Venytys: *pohojalaane* [eteläpohjalaisessa murteessa]. (JY 2004)

Vokaalien venytys: *Jyväskyläässä!* (Arve 2002: 62)

Venytys [Kuopion seudun murteessa]: *Kaappahalli*. (JY 2004)

Syn. **venyttely, venyttäminen**.

venyvä, venyväinen

(1) eri murteiden puhetavasta

[Varsinais-Suomen alueella] *r* on voimakas. Venyvämpää kieltä. (Saarijärvi, JoY 2000)
 Turun seudun murre [on] mahdolloman hidasta, verkkaista, venyväistä, esim. *tois puol jokkee*.
 Kauhavalaiset sukulaiset puhuvat venyvällä nuotilla. (Liperi, Palander 2004)
 Itäsuomalaisen puhe on venyvää ja pitkää (*Kitteelle*). (Kauhava, JoY 2007)
 [Joensuusta Kuopioon päin mentäessä] puheesta tulee venyvää ja raskasta. (Joensuu, JoY 2000)
 (2) pitkistä vokaaleista
 Pääkaupunkiseudulla venyvät vokaalit. (Helsinki, HY 2002)
 Se [oma puhekieli] on kai tätä tämmöstä, keskisuomalaista, venyvää, puhettyyliä, *mää* ja *sää* ja tämmöstä että. (Jyväskylä, NPM1a)
 Ks. **venyä**.

venyä sananmuotoja pidentävistä kielenpiirteistä

[Hämäläinen murre] helposti tarttuva murre, itsellänikin sanat venyvät heti, jos vietän vähänkin aikaa tamperelaisten kanssa. (Turku, TY 2009)
 Sanat venyvät [Pohjanmaalla], Hämeessä eivät. Vokaaleja lisätään sanoihin: *pohojan*. (Luumäki, Palander 2004)
 Ks. **venyvä**.
 Vrt. **venyä ja vanua**.

venyä ja vanua

Itäsuomalainen puhe venyy ja vanuu: idässä sanotaan *mie mee mehehetään*, mutta Tampereella sanotaan terävämmin *mää mee mettään*. (Tampere, JoY 2005)
 Vrt. **venyä**.

venäläisittäin

Idässä aksentti on venäläisittäin ja sana- ja lauseväleissä on venäläisyyttä. (Ylistaro, JoY 2005)

venäläisvaikute

Itämurteissa on enemmän venäläisvaikutteita kun taas länsimurteissa ruotsalaisvaikutteita. (Reisjärvi, JoY 2011)
 Ks. **venäläisittäin**.

verkkainen

(1) maaseudun kielestä
 No en tiiät tuntus jotta jos joku, maalainen selittä's niin se vois olla, verkkasempaa tai jotaki et siinä [puheessa] oli joku vähän semmonen kiireen, tuntu. (Nupponen 2011: 108)
 (2) eri aluemurteista
 Turun seudun murre mahdolloman hidasta, verkkaista, venyväistä, esim. *tois puol jokkee*. (Liperi, Palander 2004)
 Itämurteet ovat pirteitä, kun taas pohjalaiset murteet ovat laveita ja verkkaisia. (Seinäjoki, JoY 2007)
 No tottahan toki sen erottaa koska kuopiolaiset, me kuopiolaiset yleensä puhumme, leveämmin ja sitte aika verkkaiseen tahtiin. (Kuopio, NPM2)
 Syn. **hidas**.
 Ks. myös **verkkaisasti**.

verkkaisasti

Maaseudulta tulevan henkilön huomaa ainakin noin siis, noin se puhuu niinkun, hitaammin ja, verkkaisemmin ja. (Jyväskylä, NPM1a)
 Ks. **hidas, verkkainen**.

versio murteen tai murrepiirteen ilmiästä

Rauman murre on ”laimeampi” versio rauman kielestä, ainakin nimityksenä. (Rauma, Soini 2011: 16)
 Tampere pohjalaisista ja Turun murteista pehmeämpi versio. (Joensuu, JoY 2000)

[Joensuun murre on] kesympi versio kuopiosta. (Turku, TY 2009)

Rauman murteessa sanat ovat usein vain lyhennöksiä yleiskielen versioista. (Rauma, Soini 2011: 13)

verrata (puhetapoja ja kielimuotoja)

Esimerkiksi jos vertaan niinkun isäni ja äitini puhettapaa ni, on se [oma kieli] aika paljon erilaista.

(Turku, NPM2)

Jos helsinkiläisten kanssa puhuu, niin siinä on huomattava ero ja tuntuu että itep puhuu silleen maalaisesti mitä sitte vertaa siihen ja oululaisetki puhuu erillä lailla. (Keminmaa, Nurmesniemi 2004: 83)

On Porin murre aika selvää esim. jos vertaa vaikka Rauman murteeseen. (Ulvila, Hietava 2008: 53)

Must tuntuu et tää [Jyväskylän puhekieli] on, aika lähellä kirjakieltä jos vertaa johonkis savoon tai – –. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **vertailla**.

vertailla (puhetapoja ja kielimuotoja)

Hauska kuunnella ja vertailla sanoja omiin käyttämiin. (Sulkava, Lignell 2007: 101)

Syn. **verrata**.

Vetelin murre

Ehkä mä sillon lapsena puhuin sitä Vetelim murretta mutta nythän se om muuttunut täysin mä oon unohtanus sen. (Tampere, NPM2)

Nuoret eivät enää puhu Vetelin murretta, vaan jotaki kirjakielen ja muualta tullutta sekoitusta. (Veteli, Björkbacka 2002: 44)

Puhun Vetelin murretta, johon on sekoitettu vähän ehkä slangia. (Halsua, Isomöttönen 2008: 22)

vetelä

Feminiinistä [murretta] ois varmaan tampere, Tampereen kieli. Se on vähän vetelä se rytmi, on vähän vetelä kieli, ei oo miehekäs, semmosta määkimistä. (Juuka, JoY 2006)

Vrt. **löysä, löllö, veltto**.

vetäistä puhua

Kyllä niissä [puhetavoissa] om paljo eroo, jotain tulee tuolt Helsingistä ne yrittää slangia vetästät täälläki. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **vetää**.

vetäytyä mukautumisesta

Ne on aina ne muut ihmiset tääl, ja aina on toisten kans tekemisis. Ni pakosta se [kieli] vettäytyy siihe [samaa]. (Tampere, NPM2)

Ks. myös **kulkea, kulkeutua, mennä**.

vetää

(1) puhua murretta

Heti on tarttunuj [murre] jos on olluj johonaki, Oulus päikkik kus siälä veretähän oikee, murtehella nii, tarttunu heti. (Lapua, NPM1a)

Mutta jos jokainen nuorikin vetäis joka päivä kotiseutumurrettaan niin kyllä ottais nuppiin. (Arve 2002: 68)

Mutta tuolta maalta – – tietysti, nehän nuo vettä oikkei sitä, enempi sitä savvoo tuntus että, niinku ei täälä Kuopijossa. (Kuopio, NPM2)

(2) ääntämyksestä ja murrepiirteistä

[Uudellamaalla] linja-autonkuljettajat vetävät s:t pitkiksi: *kiitooss*. (Valtimo, Palander 2004)

No tota, ne [kuopiolaiset] vetää, vettä sillä lailla pitkälle jotenki ne sanat tullee, sillä lailla mennä *männöö* ja *tulloo* ja tolla lailla. (Kuopio, NPM2)

(3) muistuttaa jtk

Se [Jyväskylän ympäristön murre] on niinkul leveempää, savoonko se sittev vetää vai mihi? (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **jyllätä, veivata, vetäistä**.

viehättää

Kyllä mua viehättää murteetkit toisaalta. (Jyväskylä, NPM1a)

Suorasukaisuus suoraan asiaan menevine lausahduksineen sekä sattuvat murreilmaisut viehättävät [Lapuan murteessa]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 11)

Pidän kyllä muistakin murteista paljon ettei se oo pelkästään Lapuan murre joka viehättää. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 67)

Ks. **viehättävä**.

viehättävä

Myöskään syvällä Savossa puhekieli ei kuulosta viehättävältä ja tähän syynä on *viäntäminen*. (Imatra, Harjula 2003)

Ks. **viehättää**.

vieraannuttaa

Tommone kuitenkin hyvin kirjakielipuhe [esim. tiedotusvälineissä] ni se on, se vieraannuttaa mum mielest paljo ihmisiä. (Helsinki, NPM2)

vieras puhetavasta, murteista ja kielenpiirteistä

Jos jotai outoo kuulee nin kyllä sitä, vieraasee, puhettyyliin kiinnittää huomio. (Jyväskylä, NPM1b)

Turun murre on vierasta, suoraan sanottuna rumaa. (Savitaipale, JoY 2002)

Puhuthan samallalailla [Halsualla kuin Vetelissä] vaikka Halsualla on enempi muuhalta tulheita että sielä kuulee enempi vierhampaaki murretta. (Veteli, Björkbacka 2002: 37)

Jyväskyläläisten jäykän virallinen puhetapa kuulostaa näin vieraalta paikkakunnalta tulleen mielestä välillä etäiseltä ja kylmähköltäkin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

Vähä erikoiselta se [Liperin murre] kyllä kuulostaa vieraalle. (Liperi, Pajarinen 1995: 145)

Tuommone lievä, vieraampien sanojen käyttö eli semmonem mitä nyt joku vois sanoo rikkaammaksi kielenkäytöksi, joka ehkä on tätä [kotipaikan Sortavalan] murrepperintöä. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **outo**.

vieraskielinen kielenpiirteistä

Vieraskielisiä sanoja [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Nykynuoret nimeomaan – – yrittää matkia, niinku hesalaista ja sotkee vieraskielisiä sanoja joukkooj ja, noin. (Jyväskylä, NPM1b)

Siinä [slangissa] niinkum muokataan näitä, vieraskielisiä sanoja vähä omaam muotoosaj ja sitten niitä, käytetään siinä puheessa mukana. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **vierasperäinen**.

vierasperäinen kielimuodoista, sanastosta ja äänneistä

Olettasi että ne [slangit] pohjautuu, enimmäkseen, suurin osa, vierasperäisistä kielistä – – siis useimmista eri, vierasperäisistä kielistä [tulee sanoja]. (Jyväskylä, NPM1b)

Rajan takana vierasperäisemmän oloinen murre, eivät puhu ihan selkeästi [karjalaa] joten murteesta ei välttämättä saa selvää. (Rääkkylä, Palander 2004)

Varsinainen Stadin slangi käsittämätöntä, vierasperäisiä lainoja ruotsista ja saksasta. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Stadin slangissa on paljon vierasperäisiä kirjaimia, *tsägä, fiba, bongata*. (Helsinki, HY 2002)

[Hämeessä] eivät osaa vierasperäisiä kirjaimia, esim. *en tiärä*. (Kitee, JoY 2000)

[Vetelin murteessa] vierasperäiset kirjaimet kuten *d* tiputetaan pois tai korvataan *r*:llä tai *t*:llä. (Veteli, Isomöttönen 2008: 34)

[Lapin murteesta] vierasperäiset konsonantit puuttuvat, esim. *Ohvista* puuttuu *f*. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **vieraskielinen**.

vierekkäin

[Liperin murteen geminaatio:] usein kaksi samaa kirjainta vierekkäin *tulloo mennöö*. (Liperi, Pajarinen 1995: 141.)

vieroksuttava

Ei olek koskaan tullut, ajateltua että se [kirjakieli] olis mitenkää, vieroksuttavaa. (Jyväskylä, NPM1a)
Vrt. **karttaa, paheksua**.

vihata

Kun asuu Turussa, ei voi olla oppimatta tuntemaan (ja ehkä myös vihaamaan) sitä kieltä. (Arve 2002: 52)

Kukaan ei vihaa [Pohjois-Karjalan murretta] kuten vaikka savoa. (Eno, Palander 2004)

Vrt. **inhota**.

viimeinen

(1) täydellisestä kirjakielestä

Ei meilä [töissä] viimeistä kirjakieltä käytetä. (Kuopio, NPM2)

(2) sanan loppuäänteistä (kirjain, äänne ym.)

[Etelä-Suomen murre] lähimpänä kirjakieltä. Poikkeuksena Stadin slangi. Viimeinen vokaali jää usein pois, esimerkiksi *näist*. (Hyvinkää, HY 2002)

Joka sanan viimeinen kirjain jätetään sanomatta [Turun murteessa]. (JY 2004)

[Pohjois-Pohjanmaan murteessa] viimeinen *o* muuttuu *u*:ksi [*talua, sanua*]. (Kotka, JoY 1998)

Meill-on [Heinolan seudulla] sellai tapa et me nielastaan niinku, se viimeinen, äänne, esimerkiks ei sanota et *mennään nukkumaan* – – ainakim mulla on semmone, tapana puhua et *nukkui* ja, *istui* ja – – *Lehtii* ja *Niemii* [Lehtinen, Nieminen]. (Jyväskylä, NPM1b)

[Lappeenrannan murteessa] *eiks myö olt näht*, se viimeinen kirjain pois. (JY 2004)

(3) sanan lopputavusta

Sanoista jää [lounaismurteissa] usein viimeinen tavu pois, esim. *sämpylöi* 'sämpylöitä'. (Jämsä, JoY 1998).

[Pohjois-Karjalan murteessa on] erittäin voimakkaita kaksoiskonsonantteja, kuulostaa siltä kuin voimakas paino olisi viimeisellä tavulla: *maittoo, leippää*. (Helsinki, JoY 2000)

viipyilevä

Itämurteiden nuotti on pehmeämpi ja viipyilevämpi. (Laitila, JoY 2007)

Puhetyyli on [itämurteissa] viipyilevää. (Espoo, JoY 2011)

Ks. **viipyä**.

viipyä

Eli puhuja jää [itämurteissa] viipymään johonkin kirjaimen, esimerkiks *juustoo*-tapauksessa *t*-kirjaimen. (Espoo, JoY 2011)

Ks. **viipyilevä**.

viite

Eniten ehkä yleiskieltä, mukana viitteitä savon murteesta [oma puhekieli]. (Arve 2002: 11)

Ks. **vaikute, vivahde**.

vikkelä

Voi tullav vaikka esimerkiksiv vähä, vikkelämpi rytmi sitte ajan kans, ja nuotti [omaan puheeseen sukulaisten vaikutuksesta]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 45)

Ks. **nopea**.

vikkelyys

Savolaismurteessa on joku leveys, *ossoo*, ja kaakkoismurteessa semmonen vikkelyys, notkeus semmonen. (Haapajärvi, JoY 2006)

Ks. **nopeus**.

vilahtaa

Kyllä siinä saattaa niinkuj joitaki aina vilahtaa ihmisten kieleen semmosii sanoja että, että ne vois ollan niinkut täältäkil lähtösi. (Jyväskylä, NPM1a)

Puhun yleiskieltä, joka vahvasti vilahtaa [’vivahtaa’] myös kirjakieleen. (Arve 2002: 10)

viljellä

(1) eri kielimuotojen käytöstä

Tällä tavalla [julkisissa esiintymisissä] ainakin nyt voidaan edesauttaa kirjakielen säilymistä että se nyt ei häviäk kerta kaikkijaa että sitä sitä viljellää jossaki. (Kuopio, NPM2)

Kyllä, kyllä se pitäis olla puhdasta kirjakieltä kun niissä [tiedotusvälineissä] viljellää. (Turku, NPM2)

Nykyään nuoret viljelevät enemmän murretta. (Liperi, Palander 2004)

Murretta voisi viljellä enemmän vaikkapa televisiossa. (Arve 2002: 70)

Se on se ratio se on televisiio [syy murteiden katoamiseen], se on kaikki tiedotusvälineet koska ne ei viljelem murretta lainkaan. (Joensuu, NPM2)

Tietysti vielä tää slangikiin ni se o sev verran tarttunu näillä kulmilla et tajuaa näitä, mistä kyse oikei mä itse hyviv vähän sitä, viljelen. (Helsinki, NPM2)

(2) murrepiirteiden käytöstä

Ne [murrepiirteet] menee sem mukaan että jos muutamam päivän viettää henkilön kanssa joka näitä viljelee niin ne, ne tarttuu hyvin nopeasti, mutta kuluu taas pois. (Helsinki, NPM2)

Ala-Pohjanmaa, johon kuuluu mm. Pori:] Pohjanmaalaisen jykevää mutta *h*:ta ei viljellä. (Outokumpu, Palander 2004)

Halsuan murteessa ”viljellään” *h*-kirjainta, hieman kuten Lapin murteessa. Esim. *Menhän meshän*. (Halsua, Isomöttönen 2008: 32)

viljely

Sitten minusta tuntuu että, vuosikymmeniä pysyy kutakuinkin samallaisena kun kerrav vakiintuu tietty kielen viljely tietty kielenviljelyn taso. (Helsinki, NPM2)

vilkas eri murteista

Kyllä se mänttäläinen ku se tulee tuohon ni se puhuu paljon vilkkaammil loppujen lopuks kuj joku tämmöne [Pohjanmaan suunnalta tuleva asiakas]. (Jyväskylä, NPM1a)

[Kymen murre] suhteellisen vilkasta puhetta. (Vantaa, HY 2002)

Itäsuomalaisen puhe on vilkkaampaa. (Tampere, JoY 2007)

[Mikkelin murre] kieleltäänki, vilkkaampaa se on ku, tää Keski-Suome, murre. (Jyväskylä, NPM1a)

[Karjalan murretta] puhuvat vilkkaasti. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **vikkelä**.

vilkkkaus

[Lapissa] kielelle tyypillistä vilkkkaus. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **vilkas**.

Vrt. **vikkelyys**.

villi

Muitten mielestä [Pohjois-Karjalan] murre on hauskan ja villin kuuloista. (Tuupovaara, Sarola 2004)

vilpittön

Ookko nää [Oulun murteessa], vilpittömän ja leppoisan kuuloista (*nielasemaa ~ juopottelemaan*). (JY 2004)

vipata poiketa

Murre on jollakik kulumalla yleisesti hyväksyty puhettava eli murrev vippaa sev verran niinky kirjakielestä, että kukkaa ei tuus sanommaa että sinä sanot niinky jonkus sanav väärin. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 16)

Syn. **erota, erottua, poiketa**.

virallinen

(1) yleiskielestä ja eri tilanteiden kielenkäytöstä

Ehkäpä se [oma puhekieli] on sellasta, yleistä puhekieltä, virallisesta kielestä alaspäin. (Kuopio, NPM2)

[Puhun] perussuomea keskisuomalaisittain, poikkeaa esim. virallisesta kielestä. (Arve 2002: 17)

Sillon tosiaan suuremmallej joukollen ni, sillon, yritäm puhua, vähäv virallisempaa kieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

Kaupungissa [Joensuussa] varsinkin toimistoissa käytetään jo virallisempaa, kirjakielimäisempää kieltä. (Eno, Palander 2004)

No totta kai sillo on selevä että jos sää tuut [työpaikalla] sinnem mun koppiin nii, täytyy olla äärettömäv virallisestip puhua mutta. (Jyväskylä, NPM1a)

Armeijassa joutui pokkuroimaan herroja ja yritti puhua virallisemmin. (Polvijärvi, Palander 2004)

Vaimo huomautteloo että tota, kum minä ruppee ammatistam puhumaan tästä aateekoosta ni, heti kieli muuttuu tota viralliseksi ja, ja tämmöseks että ruppeem puhumaa sillä tavalla huolitellusti ja. (Kuopio, NPM2)

(2) murteiden ja murrepiirteiden vertailusta

Rauman murre on mielestäni virallisempaa ja enemmän kirjoitettua kieltä [kuin Rauman kieli].

(Rauma, Soini 2011: 14)

Sanat *mää* ja *sää* [Porin seudun tärkein murrepiirre], koska jos puhuisin *minä* ja *sinä* sanoilla niin se tuntuisi liian viralliselta. (Ulvila, Hietava 2008: 17)

Jyväskyläläisten jäykän virallinen puhetaapa kuulostaa näin vieraalta paikkakunnalta tulleen mielestä välillä etäiseltä ja kylmähköltäkin. (Kymenlaakso, Laine 2006: 15)

Syn. **muodollinen**.

Ks. **huippuvirallisesti**.

Vrt. **asiallinen**.

virastokieli

Siitä syystä jo on niinku pakko käyttää tuota [virallisessa kielessä], sellasia, sanoja, jotka eivät olen niinku, koviv värikkäitä ja, kirjavia vaan että jotka on niinku, harmaita ja, ja, joita on totuttu käyttämään tuota, kun kirjoitetaan, virastokieltä. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **sairaalakieli, televisiokieli**.

virhe, -virhe

No ei, ei onneks [ole huomautettu puhekielestä]. Vaikka vähä virheitäkit tulloo. (Kuopio, NPM2)

Tietystis sitten tulee noita, puhessanontoja joissa tulee, hyvinki paljo päivittäiv virheitä [omassa puheessa]. (Jyväskylä, NPM1b)

Tietysti se [on koulussa tärkeää] että nytten pyritään nyt vähä oikeim puhumaa ettei aiva, kamalia sanoja käytä eikä tommosija alkeellisia virheitä tees siinä puheessaa. (Turku, NPM2)

Koska [koulussa] – – joutuu kirjottamaan ja olemaan nin, joskus tulee niitä sutkauksia sinnen ni se tulee sitten, sutkausvirheitä [joita on korjattava]. (Kuopio, NPM2)

Ks. **virheellisesti, virheetön**.

virheellisesti

Kyllä sitä tietty vähäv voi virheellisestiki jutella ainaki kaveripiireis ja muis kuppikunnissa [ei tarvitse pyrkiä kirjakieleen]. (Turku, NPM2)

Syn. **väärin**.

Vrt. **virheetön, väärä.**

virheetön

Virheettömämpää *mie, sietä* [kuulee] Liperissä ja Kiteellä kuin Rääkkylässä. (Rääkkylä, Palander 2004)

Sadan kilometrin päässä [Lappeenrannasta] puhe muuttuu, esim. Mikkeliissä virheettömämpää puhetta ja Parikkalassa samaten. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

Ks. **oikea, oikein.**

vir kakieli

Vanhemmat [pääkaupunkiseudulla] puhuvat ihan normaalikieltä, vir kakieltä eli murteetonta suomea. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **virallinen, virastokieli.**

vir kistää

Se, niinku tavallaav vir kistää ainakik korvaa [murre], että ei ollan niiv vir allisia. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **piristävä.**

vittumainen

[Millaista pääkaupunkiseudun puhekieli on?] Vittumaista, varsinkin teinien. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **inhottava, raivostuttava, sietämätön, ällöttävä, ärsyttävä.**

vivahde

(1) murteen tai puhekielen sävystä yleensä

Eihän se semmosta ihan selvää murretta kyllä [Jyväskylässä] ole. Mutta kyllä siinä semmonev vivahde on että joillain ihmisillä sen tunnistaa. (Jyväskylä, NPM2)

Kyllähän puhe tietenkin kaikkine, vivahteineej ja painoituksineen ni, antaa niinku ensimmäisen, kuvan ihmisestä ja, ja ensimmäine ennakkokäsitys, tällä tavoin tietenkin saadaan, luoduksi että. (Kuopio, NPM2)

Et kyl mum mielest kirjakielessäki pitää ol jotaim persoonallist jotain sellast vivahdetta että nyt minä puhun eikä kuka tahansap puhu. (Rauma, NPM2)

Elikkä murteissa oj jottain tämmösiä pieniä vivahteita, mitkä puhekkielessä kuulluu sitte. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 16)

(2) toisen kielen tai murteen vaikutuksesta

Vivahteita englannista ja ruotsista [Helsingin slangissa] *massi stögis*. (JY 2004)

Aivan itärajalalla murteessa voi olla vivahteita venäjän kielestä. (Raahe, Kokko 2010: 80)

Joitakin nyt on tommosia pieniä vivahteita [murteista] saattanut tarttua [omaan puhekieleeseen]. (Kuopio, NPM2)

Helsingin murretta puhuvan kanssa puheeseen voi tulla jopa vivahteita Helsingin murteesta. (Lappua-Oulu, Honkimäki 2007: 65)

[Kainuun murre] nopeampaa pohjalaista puhetta pienillä savolaisilla vivahteilla. (Turku, TY 2009)

Ni tietysti, Jyväskyläm mur[re], noisanottu, kielellinej Jyväskylä muuttuu vähän se saa vivahteita sillehän ei voim mitään. (Jyväskylä, NPM1a)

Mutta se persoonallinen kotikieli, nin kyllä kai siinä semmosia vivahteita löytyy just sinnek karjalaam päin. (Jyväskylä, NPM1b)

(3) murrepiirteistä ja murre-eroista

Jatkuvastim munkip puheesta tulee uusia sanoja [asuinkaverin tietoon] ja, sittes semmosii, pieniä vivahteita niinkus siinä painoituksessa ja niissä huomaa että, on ihan erilaisii. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Kyllä siinä [Tampereen puhekkielessä] niitä omia vivahteitansa on että sillon kun tulee, kauvempaa ja on ollut kauvemmin poissa ni sillon sen huomaa selvemmästi että. (Tampere, NPM2)

[Lapin murteessa] pieniä vivahde-eroja voi olla. (Rääkkylä, Palander 2004)

Kyllä kiinnitän [huomiota]. Puhetyyliin ja sanoihin esim. karjalan murteen vivahteisiin. (Sulkava, Lignell 2007: 103)

Ks. myös **murrevivahte**, **savolaisvivahte**; **vivaus**, **vivahteikas**.

vivahtaa muistuttaa (jotain kielimuotoa)

Hyvim paljo sitä, kirjakieltä vivahtaa siinä [koulutetun] puhheessa. (Kuopio, NPM2)

Ei ihan samanlaista [Halsuan murre kuin Vetelin], enempi kirjakieleen vivahtavaa. (Veteli, Björkbacka 2002: 37)

Joukkoo [omaan savon murteeseen] on tullus sitten tätä ylleistä suomen kielee vivahtavvaa. (Kuopio, NPM2)

Sitten, nuorempi väki niin se [puhekieli Pihtiputaalla] on nyl lähinnä semmosta kirjakieleev vivahtavaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Ja siis slangiiv vivahtavaa murretta murteeseev vivahtavaa slangia kirjakieleev vivahtavaa slangia ja slangiiv vivahtavaa kirjakieltä ja niin edespäin siis näähän on, portaattomasti menee [Helsingissä puhutut kielimuodot]. (Helsinki, NPM2)

On siinä [Jyväskylän puhekielessä] niinkuj joitaki minum mielestä oj jotakis semmosta, ni, savom murteeseen kiv vivahtavia sanoja. (Jyväskylä, NPM1b)

[Millasta kieltä te, ite omasta mielestänne puhutte?] Vaikee sannoom mut ihan, eiköhän nyt lähinnä tätä, jyväskylään, vivahtavaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **vivahte**, **vivaus**.

vivahteikas

Miesten puhe on "yksinkertaisempaa", naisten vivahteikkaampaa. (Veteli, Björkbacka 2002: 50)

Opettajat Alkio-opistossa eivät puhuneet vivahteikkaasti [murteellisesti], vaan yleiskieltä. (Valtimo, Palander 2004)

Ks. **vivahte**, **vivahteisuus**.

Vrt. **ilmeikäs**.

vivahteisuus

No vois olla, vois olla vähä tota, niukempaa semmone vivahteisuus ja muuta [työpaikan kielessä]. (Helsinki, NPM2)

Ks. **vivahte**, **vivahteikas**.

Vrt. **ilmeikkyy**.

-vivahteinen ks. **ruotsalaisvivahteinen**

vivaus vivahdus

Se [Jyväskylän puhekieli] on sekottunu et siihe on tullus semmosia vivauksia sieltä sun täältä. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. **vivahte**, **vivahtaa**.

v-kirjain ks. **v**

-voimainen

Se [pääkaupunkiseudun kieli] on elin- ja muuntumisvoimainen. (Helsinki, HY 2002)

voimakas

(1) murteen leimallisuudesta ja murteellisuusasteesta

No jos on oikeen voimakas murre, se niinkun – – ainahan kielenkäyttö paljastaa meijät aika pitkälle. (Tampere, NPM2)

Jos siirtyy semmonen, niinku Helsinkiij jossa nyt puhutaan tällai niin, niin ehkä he [muuttajat] tuntevat jotenkin komplekseja sitten semmoset jolla on niiv voimakas se murre. (Helsinki, NPM2)

No tietyst työssä ei voi käyttää ihan, ihan niin, niiv voimakasta [murretta]. (Rauma, NPM2)

(2) eri aluemurteista

Nyt se on sev verran sitten taas se, tasottunu sillä taval tämä ero, murteen ja yleiskiele välil etteij-oon nii voimakas Raumam murretta oikeestaal lapsist, sangen harva puhuu voimakasta, voimakasta Raumam murretta. (Rauma, NPM2)

Mielestäni Rauman murre on saanut alkunsa rauman kielestä eikä ole yhtään niin voimakas. (Rauma, Soini 2011: 16)

Murre [Lapualla] on varsin voimakkaan kuuloinen. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 12)

Savon ja Kuopion murtheet on sellasia voimakkaimpia ja hauskoimman kuulosia. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 51)

Enossa ei ole niin voimakas Pohjois-Karjalan murre kuin Tuupovaarassa. (Eno, Palander 2004)

Joensuussa voimakkaampi murre kuin Valtimolla. (Valtimo, Palander 2004)

[Karjalan murre] voimakasta puhetta. (Hyvinkää, HY 2002)

Se [Salmin murre] on niin murre niin voimakas murre että, se on niinku niinku eri kieli oikein. (Helsinki, NPM2)

(3) murrepiirteistä

Tiettyjä piirteitä [kuopiolaisessa] kielessä om mutt-ei ne niin hirveev voimakkaita oo. (Kuopio, NPM2)

Ehkä Tampereem murre eij-oo nii hirveäv vahva siin-ov vaa se nuotti, niin voimakas. (Helsinki, NPM2)

Voimakkaampi *r* [Turun murteessa]. (JY 2004)

[Hämeen murteessa] voimakas *r* yleinen puheessa. (Helsinki, HY 2002)

Syn. **vahva, vankka.**

Ks. **voimakkaasti.**

Vrt. **paksu, syvä.**

voimakaslaatuinen

Puheessa oli voimakaslaatuista äänteiden käyttöä [sotkamolaisella puhujalla]. (Raahe, Kokko 2010: 130)

voimakkaasti

(1) murteellisesta puhetavasta ja murteellisuusasteesta

Vanhemmat ihmiset puhuu sitä [murretta] voimakkaammin, nuoremmat puhuu lievemmin. (Pyhäjärvi, JoY 2002)

Niiden henkilöiden seurassa, jotka puhuvat voimakkaasti vammalalaisittain, saattaa omasta puheesta tulla myös hieman liioiteltua. (Mouhijärvi, JoY 2002)

Neutraalille kielialueelle [Jyväskylään] muuttaminen ei herättänyt minussa kapinamielialaa, jonka vuoksi olisin alkanut puhumaan entistä voimakkaammin Lapuan murretta. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 28)

Eihän ne [opiskelukaverit] kauheen sil tavalla voimakkaastis sitä [murretta] puhum mutta että kumminki että painotuksessa ja semmosessa tulee kumminkij ja jossain sanoissa selvillem mutta. (Jyväskylä, NPM1a)

Mutta juuri tuolla Kannaksella siellä, siellä kyllä jo jo tuota noin nin, tuli voimakkaammin esille se murre. (Helsinki, NPM2)

(2) äänteiden ääntämyksestä ja murrepiirteiden käytöstä

Konsonantit lausutaan voimakkaasti [Kainuussa]. (Valtimo, Palander 2004)

[Tampereen murteessa] *m*, *t* ja *r* lausutaan voimakkaasti. (Hyvinkää, HY 2002)

Jotkut tamperelaiset kyllä sössöttää ja lausuu *r*-kirjaimen voimakkaammin, kuten Timo Jutila. (Helsinki, HY 2002)

Siinä [omassa puhekielessä] nyt tulee se *ällä* niiv voimakkaasti. (Tampere, NPM2)

Sanon tiettyjä sanoja nykyisin pitemmin (loppuun asti) eli en lyhennä niitä niin voimakkaasti kuin ennen. (Kymenlaakso, Laine 2006: 12)

Mie ja *sie*, muttei niin voimakkaasti kuin Kuopiossa [sanotaan Lappeenrannan murteessa]. (JY 2004)

Ks. **voimakas, voimakkuus.**

voimakkuus

[Pohjalaiselle murteelle] tyypillistä häjyt-meininki ja voimakkuus, riisutumpaa kuin muut; suorasanaisuus tyypillistä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **voimakas, voimakkaasti**.

voimistua

Kun tulen Sulkavalle, murteeni selvästi voimistuu. (Sulkava, Lignell 2007: 58)

Syn. **vahventua, vahvistua**.

-voittoinen

Tää [Helsingin puhekieli] ov vähän oikeestaan niinku sanotaan ruotsivvoittosta, slangia. (Helsinki, NPM2)

On sanottu esimerkiksi että minä puhur ruotsivvoittosestim mutt-em minä sitä itse kyll-oooh huomanut. (Turku, NPM2)

No ainakii joukkotiedotuste, välineitem mukaan niin tommonen helsinkiläisvoittone yleiskieli [syrjäyttää murteita]. (Kuopio, NPM2)

Joskin taas, heidän [nuorten] kielenkäyttönsä on omalla tavallaan suppeata mutta sanotaan nyt että, heidän kielenkäyttönsä on tuollaista uudistusvoittoista he hakevat koko ajan uutta ja. (Helsinki, NPM2)

Kotimurteeni on konsonanttivoittoista. Sanoihin lisätään *s*:ää ja *h*:ta. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 31)

Vrt. **-pitoinen, -painotteinen**.

vokaali kielenpiirteiden kuvailuissa

(1) murre-eroista yleensä

Länsimurteissa ylimääräisiä konsonanteja, itämurteissa painotus vokaaleissa. (Vantaa, JoY 2007)

Siinä [itäsuomalaisen puheessa] on paljon vokaaleita, ja sanat tuntuvat pidemmiltä. (Pomarkku, JoY 2005)

(2) eri murrepiirteistä

[Pohjanmaan murteessa] kaksi vokaalia yhden tilalla [vrt. *isoo, sellaanen*]. (Espoo, HY 2002)

[Pohjanmaan murteessa] vokaaleja lisätään sanoihin: *pohojan-*. (Luumäki, Palander 2004)

Lisätään sanoihin ylimääräisiä vokaaleja *lehmä – lehemä*. (Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52)

[Etelä-Suomen murre] lähimpänä kirjakieltä. Poikkeuksena Stadin slangia. Viimeinen vokaali jää usein pois, esim. *näist*. (Hyvinkää, HY 2002)

[Etelä-Pohjanmaan murteessa] pitkiä vokaaleja, kuten *noo mää* 'no minä'. (Joutseno, Palander 2004)

[Hämeen murteessa] alkupään vokaalit pitenevät, esim. *ookko*. (Joutseno, Palander 2004)

[Savon murteessa] *u* tulee vokaaliin, esim. *mua*. (Lemi, Palander 2004)

[Savon murteessa Tuusniemellä] pitkät vokaalit: *konee* 'kone'. (Tuusniemi, JoY 2002)

Ks. **kaksoisvokaali, loppuvokaali, tuplavokaali, välivokaali**.

vokaalikahdennus svaavokaali

[Hämeen murrealueella] ei vokaalikahdennusta. (Espoo, HY 2002)

Vrt. **konsonanttikahdennus, konsonanttituplaus**.

vokaalimuunnos

[Pohjanmaan murteessa] vokaalimuunnoksia: *oa*:sta tulee *ua*, *ea*:sta *ia*, esim. *tällä puolela jokia*. (Espoo, HY 2002)

Syn. **vokaalinvaihdos**.

vokaalinvaihdos

[Pohjois-Pohjanmaan murteessa] vokaalinvaihdos: *lukia* 'lukea'. (Kajaani, JoY 1998)

Syn. **vokaalimuunnos**.

vokaalipainotteinen

[Pohjanmaan murre] vokaalipainotteista, lisätään tavuja (*kolome*). (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **konsonanttipainotteinen**.

vokaaliyhdistelmä, vokaaliyhdistymä savolaismurteiden diftongeista

Savon murteessa paljon *v*-kirjaimia ja vokaaliyhdistelmiä *yö*, *uo* jne. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 42)

[Savon murteessa] väentelevät vokaaliyhdistelmät, *ie* jne. (Helsinki, HY 2002)

[Kuopion murre] leveää; leveämmät vokaaliyhdistelmät. (Helsinki, HY 2002)

Savossa on tiettyjä vokaaliyhdistymiä, joita ei ole lännessä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **yhdistelmä**.

Vrt. **konsonanttiyhdistelmä**.

vokaaliyhdistymä ks. **vokaaliyhdistelmä****vähentyä, vähetä** murteiden ja murrepiirteiden väistymisestä

Murre vähenee [elämän varrella]. (Sulkava, Lignell 2007: 83)

Myös murteen leveys on pikkuhiljaa vähentynyt. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 9)

Täytyy todeta että minun puheestani ovat murrepiirteet kyllä erittäin voimakkaasti vähentyneet sen jälkeen kun muutin J[yväs]kylään. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 47)

No on se ehkä jonkiv verran [oma puhekieli muuttunut] että se ov vähentyny se *hoon välhiil* laittamine ja. (Tampere, NPM2)

vähetä ks. **vähentyä****vähäinen**

Se ov viime vuosina muuttuna, se murre, hyviv vähäseks [Kuopiossa]. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **harvinaistua**.

vähämurteinen

Se [etelän murre] on tyylympää. Vähempimurteista. (Helsinki, HY 2002)

Kangasniemeläisen tunnistaa ärsyttävän vähämurteisesta murteesta. (Kangasniemi, Oja 2011: 25)

Vrt. **murteeton**.

väkinäinen

Stadin slangi kuulostaa väkinäiseltä, ei luontevalta. (Polvijärvi, Palander 2004)

Vrt. **teennäinen, tehty**.

väli

(1) sanansisäinen asema, sanojen väli

[Hämeen murrealueella] svengaavaa puhetta: kaksi peräkkäistä sanaa yhdistyvät pehmeillä ja jatkuvilla konsonanteilla eli sanojen välit helposti katoavat. (Espoo, HY 2002)

[Keski-Suomessa puhutaan] kirjakieltä, lausuvat sanat puhtaasti, pitkää *a*:ta välissä. (Vantaa, HY 2002)

Pohjanmaan murteessa sanojen välissä on *h*, esim. *lähetää kahaville* [!]. (Vieremä, JoY 2000)

h:t sanojen välissä [eteläpohjalaisessa murteessa]. (JY 2004)

[Savossa] lisäävät vokaaleja väleihin [ilm. svaavokaalista] (Helsinki, HY 2002)

Välissä jotain ylimääräistä [Kerimäen murteessani], mutta ei kokonainen kirjain: *verehoiltu*. (Kerimäki, JoY 2002)

(2) edellisiin liittyviä ilmauksia murrepiirteistä: *laittaa, tunkea, lisätä väliin* (svaavokaali, *h*)

Pohjanmaalla laitetaan jotain kirjaimia väliin mutta siellä murre ei kuitenkaan ole *viäntämistä*.

(Rääkkylä, Palander 2004)

Heleppo puhua ku niitä vokaaleita on laitettu joka vällii [Oulun murteessa, vrt. *kolome*]. (Oulu, Vähälä 2005: 38)

Siellä [Lapissa] on just se *h*, mutta en tiedä mihin kaikkiin väleihin ne sitä laittaa. (Helsinki, HY 2002)

[Lapin murteessa] *h*:ta laitetaan sanojen väliin, esim. *kahto* 'katso'. (Valtimo, Palander 2004)

Mitä nyt tuola, pohjosesa puhutaan että laitetaan sitä *hoo*ta joka *välhiij* ja. (Tampere, NPM2)

[Lapin murteessa] tunkevat sanan väliin *h*:ta. (Helsinki, HY 2002)

Itä-Suomessa laitetaan *i*:tä ja *e*:tä joka väliin, ja Länsi-Suomessa yksinkertaistetaan. (Virolahti, JoY 2007)

Savon murteessa väliin tulee enemmän tavaraa, kun taas meillä [Pohjois-Karjalassa] lisätään tavuja sanan loppuun. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Kainuun murteessa] konsonantteja lisätään joka väliin. (Joensuu, JoY 2000)

Ks. **sananväli**.

väli-h *h*:n säilymästä

Väli-*h*:t [tultihin] ja vokaalien pidennykset (en nyt muista oikeaa nimeä) [kiinnittävät muiden huomiota] eli välissä puhu melko *pohojalaasittain*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 40)

Ks. **h**, **väli**.

välikieli murteen ja yleiskielen välimuoto

Valitettavast tulee semmone, välikieli murteitte ja kirjakiele välis joku yleiskieli, semmone, vähäv vapaampi. (Rauma, NPM2)

Ks. **välimuoto**, **välimurre**.

välimuoto

Välitunnillakip puhutahan sitten niinkun niin, sitä [murteen ja yleiskielen] välimuotoa. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Mut kuitenkin se [nykyinen puhekieli] oj joku semmone välimuoto, välimuoto [murteen ja kirjakielen välillä]. (Rauma, NPM2)

Rauman murre on jotakin Rauman kielen ja yleiskielen välimuotoa. (Rauma, Soini 2011: 15)

Ja varmasti ne [Helsingin kielimuodot] voidaav vielä jakaa, hienomminki siis tommosiiv välimuotoihin ja. (Helsinki, NPM2)

Ks. **välikieli**, **välimurre**.

välimurre

[Keski-Suomen murre on] välimurre kaikkien välissä (Turku, TY 2009)

Ks. **välikieli**, **välimuoto**.

välisana puhekielen suunnittelupartikkeleista

Virallisimmissa tilanteissa puhe on selkeämpää – –. Suurin ero näkyy taukojen pitämisessä ja vähentyneinä välisanoina (*niiku*, *ehkä*, *tuota*). (Lappeenranta, Harjula 2003)

Välisanat, tehostesanat ovat erilaisia: lännessä *meinaan*, idässä *tuota noin niin*. (Vampula, JoY 2007)

Syn. **tehostesana**, **täytesana**.

välivokaali svaavokaali

[Pohjois-Pohjanmaan murteessa] välivokaali, esimerkiksi sana *kylymä*. (Vantaa, HY 2002)

Täällä [Oulussa] puhutaan tällain *tyhymästi*, että *emää tiijä*, välivokaaleita ja tuplakonsonantteja.

(Raahe, Kokko 2010: 27)

väljästi puhetavasta ja takaisesta ääntämyksestä

Esimerkiks ku ollaan kotona ni siellä puhutaam pikkusev väljemmij ja, sitte ku ollaan kavereitten keskej jossai ni puhutaam paljo väljemmij ja [kuin työssä]. Ja tuota sanotaan nyt että ollaaj jossai jossai urheilemassa ni puhutaan aika aika väljästi siis. (Helsinki, NPM2)

Sit kun kerran kävin siällä [Helsingissä] ja kuuntelin niin niinhän siinä on käyny, ne puhuu jotenki kauheev väljästi, sille et *mennaan Jarvenpaahan*. (Lahti, JoY 2002)

vältellä (murteen käyttöä)

Yritän vältellä sellaisten murre sanojen käyttöä, joita muut eivät ymmärrä. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 45)

Syn. **karttaa, kiertää, välttää**.

Ks. myös **peitellä, piilotella**.

välttäminen

[Kotimurteessa Kymenlaaksossa] *d*-kirjaimen välttäminen tietyissä tapauksissa: *voidaan* → *voiaa*, *ehdottaa* → *ehottaa*, *tehdä* → *tehä* (Kymenlaakso, Laine 2006: 10).

Ks. **välttää**.

välttää (murteen käyttöä, murrepiirteitä)

Yliopistopiireissä vältän murteen puhumista, sillä miellän vahvan murteenpuhumisen jossain määrin yksinkertaisuuden merkiksi. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 57)

Toisten paikkakuntalaisten kanssa yleensä ei taho puhua niin leviästi sitä omaa puhekieltä, alkaa välttää sitä ja rupiaa puhuun enemmänki semmosta ”sekamurretta” –. (Oulu, Vähälä 2005: 33)

Minun pitää [tulevassa opettajantyössä] siis välttää erityisiä murre sanoja, joiden ymmärtäminen on muille vaikeata. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 35)

Enkä minä niitä [savolaisia sanoja] vältä’ enkä, enkä pyrik karsimaa. (Kuopio, NPM2)

Samoin en vältä *d*:n sanomista niin kuin ennen (nykyisin sanon esim. ”*ehdotti*”, enkä ”*ehotti*”).

(Kymenlaakso, Laine 2006: 12)

Syn. **karttaa, kiertää**.

Ks. myös **peitellä, piilotella, vältellä**.

väri puhekielen sävystä ja murteiden vaikutuksesta

Sittehä siihen [peruskieleen] tulee oma värinsä jokaisella, jokaise henkilöm mukaa. (Tampere, NPM2)

Niin no tietysti jos joka toine viikko puhuis jotaij ja sit joka toine viikko taas toista [kielimuotoa tiedotusvälineissä] ni tietyst se olis vähän, sais jotai väriä tohom mut. (Helsinki, NPM2)

Sehän [murre] tuop ihav värijä tähä, kielenkäyttöö. (Kuopio, NPM2)

Se [murre virallisissa tilanteissa] voi antaak kyllä väriä mutta, että ollaam pelkästäm murteen varassa ja murrekkielellä nim musta tuntuu että, se on haitallista. (Helsinki, NPM2)

Sanoja nimenomaan on eri tommosia paljo enempi käytetää muissa murteissa et tulee vähä väriä enempi. (Turku, NPM2)

Kyllähän ne tietysti omav värinsä antavat nekin [Satakunnan murre ja slang]. (Jyväskylä, NPM1a)

Luennoidessa [käytän yleiskieltä]. Mutta en siitä huoli jos savoa sekaan tulee väriksi. (Sulkava, Lignell 2007: 91)

Ks. **värikkyyys, värikäs; värittyä, värittää**.

Vrt. **sävy**.

värikkyyys

Värikkyyys [vaihtelu] on rikkaus, kunhan vaan ihmiset aidosti ymmärtäisivät toisiaan! (Sulkava, Lignell 2007: 104)

Ks. **väri, värikäs**.

Vrt. **ilmeikkyyys, elävyys**.

värikäs

(1) murteen käytöstä

On värikästä on ku on, jockkainem puhuu eri murteilla. (Kuopio, NPM2)

Että ku, me puhutaan [ystävyykset eri murteita] niin se on tosiaan, tosiaa hyvin, värikästä. (Jyväskylän-EP, NPM1a)

(2) eri murteista ja slangista

Kotimurteeni on melko värikästä. Sillä on omat ominaispiirteensä joita on esim. *-ssa*, *-ssä* -päätteet sanoissa [tarkoittanee *messä*, *vissa* -tyyppiä]. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 36)

[Lapin murre] hauskan kuuloista murretta. Humoristista, värikästä. (Helsinki, HY 2002)

Itämurteiden sointu on värikkäämpi. (Tampere, JoY 2005)

Kuopiossa Esa Pakarinen -puhetta, Savon murretta, värikkäämpää kuin Kajaanin ja Joensuun seuduilla. (Oulu, JoY 2005)

Nuori ihminen puhuu rohkeemmin ja käyttää värikkäämpää kieltä, ja, tietysti paljon slangisanoja. (Helsinki, NPM2)

Stadin nuoret puhuvat yleensä värikästä kieltä. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 62)

Ks. **väri**, **värikkyys**.

Vrt. **elävä**, **ilmeikäs**.

-väritteinen ks. **savoväritteinen**

värittyneisyys

Eri puhetyyleillä leikkittely antaa illuusion, että tyylillinen värittyneisyys ylipäättänsäkin olisi vapaa valinta. (Kymenlaakso, Laine 2006: 7)

Ks. **värityä**.

värityä

Kyllä se [oma puhekieli] on omalla tavallaan persoonallisesti väritynyttä kirjakieltä se on minä sanoisin. (Helsinki, NPM2)

[Somerolla] puhetapa on vähän töksähtelevämpää ja intonaatio värityä. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **värityneisyys**, **värittää**.

Vrt. **sävyttyä**.

värittää kielellisestä vaikutuksesta

No kyllähän se [murteiden käyttö] värittää jollain tavalla [keskustelua]. (Turku, NPM2)

Turku värittää muitakin vieressä olevia murteita. (Turku, TY 2009)

Ks. myös **väri**, **värityä**.

väritön

[Koulutuksen erottaa] puhheen sisällöstä, ja sanakäänteistä – – puhuuks se vaa, sillailta, värittömästi. (Kuopio, NPM2)

[Jyväskylän murre] laimeata, väritöntä, hajutonta, pliisua. (Vantaa, HY 2002)

Ks. myös **harmaa**, **hahmoton**, **kliininen**, **kuiva**, **kuollut**, **mitäänsanomaton**.

väänne ks. **käänne ja väänne**, **sanakäänne**

väännellä

(1) murteellisesta puhetavasta yleensä

Vanhemmat, ne puhuu selevempää kieltä, ne ei tosiaan ni, niim paljov vääntelee eikä keksi – – omia sanoja sitte. (Jyväskylä, NPM1a)

Vanhemmat taas puhuu ihan normaalisti. Tais sellasta tavallista. Että ei niinkun yritäv varmasti väännellä hyvim pahasti [kuten nuoret]. (Kuopio, NPM2)

(2) savolaismurteista ja niiden piirteistä

Itämurteet ovat vaikeaselkoisempia kuin länsimurteet, sillä itämurteissa sanoja väännellään. (Vantaa, JoY 2007)

S-on nii hauskan kuullosta ku ne [savolaiset] vääntellee niitä sanoja. (Haapajarvi, Leipälä 2000: 57)

Kyllä [puhetapa] on herättänyt huomiota. Kun puhuu muiden kuin savolaisten kanssa ja *viäntelee* sanoja. (Sulkava, Lignell 2007: 98)

[Savon murteessa] väännelevät vokaaliyhdistelmät, *ie* jne. (Helsinki, HY 2002)

Pohjois-Karjalan murre on huomattavasti ymmärrettävää. Sanoja esimerkiksi pitkitetään ja väännellään. (Lappeenranta, Kohonen 2003)

(3) slangista

Tuolla keskikaupungilla ni, siellä, kyllä puhutaa, vähän niinku, semmosta slangi-, -kieltä, mutta ei nyt kovim paljon mut joitakiis sanoja saatetaav väännellä. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **vääntää**.

väännytys

Sanojen ja savonmurteen ”*viännetykset*”. (Arve 2002: 50)

Ks. **väännös, vääntymä**.

väännös

(1) kielimuodoista

Eikö se [murre] oo jostaki kielestä tehtyjä väännöksiä. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)

Siitä [puhekielestä yleensä] tulee todennäköisesti tämmönen kirjakielen ja sem murteej joku väänös. (Rauma, NPM2)

(2) slangisanoista

Paljon lainasanoja tai väännöksiä ruotsista ja englannista [Helsingin slangissa]. (JY 2004)

Kyllähän silloinkin nin [opettajana ollessani] siis, nuorison puhettapa erosi kirjakielestä aika paljon niin että kyllä he mielellään käyttivät kaikki erivapauksia ja, omia väännöksiään muum muassa. (Helsinki, NPM2)

(3) murrepiirteistä

Esim. *mehtä* tai *mettä* ovat usein kuulemiani väännöksiä. (Veteli, Isomöttönen 2008: 40)

Syn. **vääntymä**.

Ks. myös **väännytys**.

Vrt. **muunnelma, muunnos**.

väänteleminen slangisanoista ja murrepiirteistä

No se oj jotail lainasanojev vääntelemistä [slangi]. (Jyväskylä, NPM1b)

Mutta se vääntelemine [nuorten kielessä] se kyllä ei ainakkaa kuulosta hyvältä. (Kuopio, NPM2)

Syn. **vääntely**.

vääntely slangisanoista ja murrepiirteistä

Se [murre] on sellaista sanavääntelyä. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)

[Kiinnitän huomiota] persoonapronominien muotoihin, erikoisiin sanoihin, sanojen ’vääntelyihin’, lisäsanoihin ja yleensäkin kiinnitän paljon huomiota puhetyyleihin ja murteisiin. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

Savossa on ikään kuin vääntelyä: *Nyt taes tulla erreys*. (Arve 2002: 50)

Sanojen *viäntely* kuulostaa hirveeltä esimerkiksi tv:ssä. (Valtimo, Palander 2004)

Pohjois-Karjalassa on eniten *viäntelyä*, Kuopion seudulla ei niin vahvaa. (Polvijärvi, Palander 2004)

Syn. **väänteleminen**.

Ks. **sanavääntely**.

vääntymä

Tietystis semmosia, sanontoja on, vääntymiä tehty joistain sanoista – – suomen kielestä väännetyjä sanoja [slangissa vähän]. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **väännös**.

vääntyä murrepiirteistä

(1) itämurteiden piirteistä

Itämurteissa sanoja pidennetään ja lisätään niihin ylimääräisiä äänneitä, mikä saa puheen kuulostamaan ”vääntyvältä”. (Helsinki, JoY 2007)

mie vääntyi Imatralla asuessa *miä*:ksi. (Outokumpu, Palander 2004)

(2) länsimurteiden piirteistä

Rauman kieli mongertavaa, sanat vääntyvät (*k* vääntyy *g*:ksi) vahva merimiesvaikutus. (Turku, TY 2009)

(3) *vääntyä ja kääntyä*

[Savolaismurteissa] vokaalit vääntyvät ja kääntyvät. (Helsinki, HY 2002)

Ks. **kääntyvä ja vääntyvä**.

Vrt. **muuntua**.

vääntäminen murteen puhumisesta ja murrepiirteistä, erityisesti savolaismurteista

[Hämäläiset murteet ovat] omalaatuista muihin verrattuna: vääntämistä mutta se on erilaista kuin Savossa, esimerkiksi *jääkiakko*. (Joutseno, Palander 2004)

Muutenkin sanojen vääntäminen lapualaiseen muotoon huvittaa ihmisiä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 34)

Tää [Savon murre] on semmosta *viäntämistä* niinku sanotaa. (Kuopio, NPM2)

[Kuopion seudun savolaismurre] vääntämistä, puhutaan vaikeamman kautta, ylimäärästä. (JY 2004)

[Mikkelin seudun murre] ei niin vääntämistä kuin Kuopiossa. (JY 2004)

Vääntäminen on pikkuhiljaa hävinnyt ja omasta murteesta tullut sekakieltä. (Polvijärvi, Palander 2004)

Selvää suomenkieltä pilatahan [itäsuomalaisissa murteissa] vääntämisellä esimerkiksi sanassa *kaappi* ~ *kuappi*. (Seinäjoki, JoY 2011)

Ks. myös **kääntäminen, ylivääntäminen**.

vääntäminen ja kääntäminen

[Ei] se savolaisuus niin kauheestis siitä pohjoskarjalaisuudesta eroak kuv vähä enimpänä *viäntämisenä ja kiäntämisenä*. (Rääkkylä-Helsinki, Makkonen 2003: 24)

Ks. **vääntää ja kääntää**.

vääntää

(1) murteen, slangin tai yleiskielen puhumisesta yleensä

Kaikki kai ne [yleensä] jotain murretta vääntää. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 5)

Jos siäl [tiedotusvälineissä] väännetä jottai murretta ni sit joku ehkä tuntee et ny o heijäm murtees sit sorrettu. (Rauma, NPM2)

Murre ei sovi papin suuhun papin ei tarviis vääntää. (Polvijärvi, Palander 2004)

Helsinkiläinen serkku kielti viäntämästä murretta ettei sen kaverit tietäs että mie oon ’lande’. (Liperi, Pajarinen 1995: 146)

Minkäläistä se on jos joku vääntää oikeem pahastis suomee ni, sanotaav *viäntää* suomee. (Jyväskylä, NPM1b)

Kaupunkilaiset tuppaa vääntää vähän sitä, mitä langia se nyt o. (Jyväskylä, NPM1b)

[Pääkaupunkiseudulla] nuoret vääntävät enemmän, keski-ikäiset puhuvat yleiskielisesti. (Helsinki, HY 2002)

Aattelee nyt melkeem missä muualla tahasan nin kyllä ne aina, no oikeestaa huomattavasti enemmän vääntää sitä, kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1a)

(2) savolaismurteiden puhumisesta ja diftongiutumisesta

Hän oli oikee siis syntyään, savolainen et hän oli oikee, väänsi sitä savoa siis oikee alkuperäsittään [armeijassa]. (Rauma, NPM2)

Sinnekk ku omaam porukkaam menee [Karstulaan] ni sitten sitä vääntää enempi vielä sitä murretta. (Jyväskylä, NPM1a)

Se [Jyväskylän murre] oj just sitä leveetä, vaekkei, myö veännetän nin kovasti, myö ei viännetän ninkun ninkun savolaiset. (Jyväskylä, NPM1a)

Ne [linja-auton matkustajat] yleensä puhuu ihan siis näin normaalistim mut, jos on joku esimerkiks tuolt tulee, Kuopion suunnast joku joka menee Helsinkiin savolainej ja vääntää puhetaan ni, myönnettäköö et naurussa om pitelemist. (Jyväskylä, NPM1b)

Harvemmin sieltä [tv:stä] savolaisohjelmia tulee oikee missä väännetää. (Helsinki, NPM2)

Se [murre] on sitä, miten ihmiset puhuu, erilaisia puhettyylejä eli joku *vienttää* ja joku ei *viennä*. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 16)

Sitä erottuu jo tälle *savvoo viäntää* niinkum minä nyt tässä. (Kuopio, NPM2)

Humalassa *savvoo viännetään* ahkerammin. (Arve 2002: 33)

Kotona puhun *viäntämällä savvoo*, kavereiden kaa enempi nuorten tyyliin. (Arve 2002: 35)

(3) muiden murteiden puhumisesta

Kaveri asuu Turus, niin tulee ittekki väännetty sit Turun murretta. (Ylikiiminki, Väänänen 2006: 53)

Tietystij jos joku tossa vääntää *savvoo tait* Turum murretta niin kyllähäm mä ne nyt erotam mutta. (Jyväskylä, NPM1a)

Toisaalta must-o ihana mennäj jonnekki, missä oikeev väännetää jotakin, niinku, oikee, joku Porissa taij jossakiik kun ne puhuu oikei ihanastin ni, kyllä musta se o, musta se kuulostaa kauniimmalta. (Jyväskylä, NPM1a)

Kyllä ne [Porvoon seudulla] jotenkin kans, väänti niinku hianostip puhuu. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

En mä nyt mitään ihmeellistä vantaalaista väännä, tunnistan et puhun erilailla kun espoolaiset kaverini. (Vantaa, HY 2002)

Idässä väännetään eri suuntaan kuin lännessä, kuten Oulun seudulla ja Turussa. (Helsinki, JoY 2005)
Ookko nää Oulusta, syökkö nää leijonia! Huvittavaa ku oikei alkaa miettii ja vääntään. (Oulu, Vähälä 2005: 25)

[Lapin murre] jotenki jäykkää, äijät *jänkhällä* vääntää jotain semmosta. (Vantaa, HY 2002)

(4) murteen ja slangin piirteistä: *vääntää sanoja*

Murreha on semmone että väännetään sanoja, eri tavalla. (Jyväskylä, NPM1a)

Lounaismurteessa väännetään sanoja ihmeelliseen muotoon (esim. *Turkkusest*) ja niissä on paljon konsonantteja. (Vantaa, HY 2002)

[Turun murre on] oma alueensa, sanojen painotus eroaa, *Turuust*. Siellä ei väännetä sanoja. (Lapteenranta, Harjula 2003)

No porilaiset ei *vään* niitä *sanoi* ('sanoja') ehkä nii paljo, ku ulvilalaiset... (Ulvila, Hietava 2008: 74)

Vahingossa tulee joskus myös väännettyä sanojen loppuja pääkaupunkiseutumaiseen tyyliin, esim. "*tummi*", "*siisti*", ym. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Jotenkin ne [oululaiset] vääntää ne sanat ni, maharottomiksi että, *ookkonä* ja, tälläästä. (Lapua, NPM1a)

Maalla käytetään paljon murretta, sanoja "*viännetään*": *Kah, nyt se tullook ja Oot sie suanu syötyyk*. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 54)

Aika lailla otettu ruotsin kielestä sanoja [Porin seudun murteeseen] ja väännetty niitä sitten suomen kieltä kalskahtavaksi. (Ulvila, Hietava 2008: 42)

[Länsi-Suomen murteessa] paljon ruotsin kielestä väännettyjä sanoja, esim. *konstvärkki* 'kattotuoli'. (Helsinki, HY 2002)

(5) ääntämyksestä

r:ää väännetään Merikarviolla. (Outokumpu, Palander 2004)

Vrt. **muunnella, taivuttaa**.

vääntää ja kääntää savolaismurteesta

Esim. *savoa voi viäntää ja kiäntää*. (Arve 2002: 50)

Ne *vientää ja kientää* [Kuopion seudulla]. (JY 2004)

Vanhemmat [Pohjois-Karjalassa] *viäntää ja kiäntää*. (Polvijärvi, Palander 2004)

Eihän nyt tietysti [Jyväskylän yliopiston] opiskelijat sillä tavalla esimerkiks niinkun *savvoo viäntänyj ja kiäntänys* se on selväki. (Jyväskylä, NPM1a)

Ainakin siihe aikaan kun min-oon käynyk koulua ni – – ei sitä saanu, *viäntää eikä kiäntää*. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **kääntää ja vääntää, käännellä ja väännellä**.

vääntö vääntäminen, ”vääntävä” murre

Kuv viis ihmistä kasassa nii yks puhuu savoa ja yks puhuu Pohjos-Karjalav vääntöä ja toinem puhuu tamperetta ja yks sittej jotair Rauman sökellystä. (Rääkkylä-Helsinki, Makkonen 2003: 97)

Siellä [Pohjanmaalla] ei ole tämmöstä *viänttöö*. (Valtimo, Palander 2004)

Savossa vääntöä enemmän [kuin Pohjois-Karjalassa]: *kualjkiäryleet, mualima*. (Joensuu, JoY 2000)

[Etelä-Karjalassa] *mie, sie* -muodot, ei hirveästi vääntöä, ainakaan sen erikoisempaa, puhutaan normaalia peruskarjalaa. (Lappeenranta, Harjula 2003)

Vrt. **väänne, vääntäminen, vääntökieli**.

vääntökieli

Lapissa puhutaan hyvin pitkälti samaa *viäntökieltä* kuin Pohjois-Karjalassa, molemmissa on vallalla *mie, sie* -tyyli. (Ilomantsi, Sarola 2004)

Ks. **vääntö**.

väärin virheellisenä pidetystä murteesta ja murrepiirteistä

No kyl se häiritsee joskus jos kuulee murretta ainaki jos se on niinku, väärin se murre ettei se oo alkuperä[istä]. (Rauma, NPM2)

Tuttuja sanoja käytetään väärin, esimerkiksi *en kehtaa* tarkoittaa idässä ’en jaksa’, lännessä ’hävetää niin paljon että en voi tulla’. (Hämeenlinna, JoY 2007)

Raumalaiset kirjoitele kyllä väärin aika paljon muutamii asijoita niinku, kaksoiskerake siis tuo, se on yks mum mielestäni mikä on, ja loppu-*än* tahtoo jäädäp pois. (Rauma, NPM2)

Murre on jollakik kulumalla yleisesti hyväksytty puhettapa eli murrev vippaa sev verran niinky kirjakielestä, että kukkaa ei tuus sanommaa että sinä sanot niinky jonkus sanav väärin. (Haapajarvi, Leipälä 2000: 16)

Syn. **virheellisesti**.

Ks. **väärä**.

Vrt. **oikein**.

vääristelty

Se [slangi] on semmosta vääristeltyä suomen kieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

Ks. **vääristymä, vääristää**.

vääristymä murteellisuus

Vanhemmat sanotaan keski-ikästä ylöspäin ni, heillä esiintyy sitä, sanotaan, sanotaanko nyt oikeestaa että vääristymää enemmän, suomen kielessä, kun nuorilla. (Jyväskylä, NPM1b)

[Savon murteessa] diftongien vääristymiä täytyy olla, koska muuten *mää* ei olisi *mie*. (Espoo, HY 2002)

vääristää

Ja se jos on siis väärin sanottu jotkut sanat [tiedotusvälineissä] nin tuota, silloin se vääristää ihmisen kielenkäyttöä siis. (Helsinki, NPM2)

Ks. **vääristelty, vääristymä**.

väärä kielimuodoista ja kielenpiirteistä

Ei mum mieleej jääny [koulusta] että kukaan olis semmosta, huonoo kieltä käyttänykkään taikka väärää kieltä jos sanotaan. (Tampere, NPM2)

Yleensä [puhun] aina samalla tavalla. Paitsi välistä tulee puhuttua ”väärällä” murteella. (Arve 2002: 39)

[Turun murre] hassun kuuloista, käytetään vääriä muotoja, esimerkiksi *istusin siin* ’istuin siinä’. (Valtimo, Palander 2004)

Kiinnitän paljonkin [huomiota murteisiin]. *Mien* ja *sien* vääriin muotoihin. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

Kun [kirjoitetussa murteessa] näkee kaksi konsonanttia (*tekköö*), se näyttää väärältä, se liioittelee murretta. (Rääkkylä, Palander 2004)

Ks. **väärin**.

Vrt. **virhe, virheellisesti**.

vääräkielisyys

Minä en niinkun, tosta oikee- ja vääräkielisydestä, osaav vastatam mutta [tv:ssä], tytär, tytär sen sijaa antaa joskus kommentin että, *hirveetä*. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **oikeakielisyys**.

X

x

[Stadin slangiin kuuluvat] vierasperäiset kirjaimet *x*, *d* ja *f*. (Helsinki, HY 2002)

Porissa ja Ulvilassa puhutaan lyhentäen sanoja. Sanoissa käytetään *x*:iä [viittaa kirjoitusasuihin *mix*, *paljox*]. (Ulvila, Hietava 2008: 16)

Y

y

[Itäsuomalaisessa puheessa] *i*:n tilalla voi olla *y*: *myö* [!]. (Kauhava, JoY 2007)

yhdenmukainen

Se tietenki mennee niinku semmoseen, yhdesuuntasee, yhdenmukasee, kieleen tuota, menossa tietenki [puhekieli]. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **yhtenäinen**.

yhdenmukaistaa

Ihmiset muuttavat aikasempaa enemmän ja se myös yhdenmukaistaa kielenkäyttöä. (Helsinki, NPM2)

Syn. **samanlaistaa, yhtenäistää**.

Ks. myös **tasoittaa**.

yhdenmukaistua

Kyl se nuoremassa polvessa näkyy et se, kieli on yhdenmukastumassa. (Kuopio, NPM2 M-56)

Syn. **samanlaistua, yhtenäistyä**.

Ks. myös **tasaantua, tasoittua, tasapäistyä**.

yhdenmukaisuus

Jos pitempään on ollut paikkakunnalla ni kyllä siihen [puhekieleen], ilmeistä yhdenmukaisuutta silloin ilmaantuu. (Tampere, NPM2)

Syn. **yhtäläisyys**.

yhdistellä

Keski-Suomen murre on epätasapainossa, koska siinä yritetään yhdistellä piirteitä muista murteista. (Joensuu, JoY 2000)

Pohjois-Karjalassa sanoja yhdistellään ja lyhennellään. (Liperi, Palander 2004)

yhdistelmä, -yhdistelmä eri äännepiirteistä

Moniin konsonantteihin tai niiden yhdistelmiin voi tulla joitakin muutoksia [kotimurteessa]. (Veteli, Isomöttönen 2008: 40)

Metsä – *messä*, katso – *kasso*. Paljon *ss*-yhdistelmiä. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 31)
ua aa -yhdistelmiä (*suap*); *ee ää* -yhdistelmiä (*peättäjiltä, hyödyntä*). (Nupponen 2011: 107)
 Ks. myös **konsonanttihdistelmä, sanayhdistelmä, vokaaliyhdistelmä**.

yhdistyä murteiden sekoittumisesta ja tasoittumisesta

Mä luule et ne [murteet] o yhdistymässä. Et ne on sekottumassa paljon tulee semmost sekakieltä että, puhutaa yhdessä montaa eri murretta. (Tampere, NPM2)

Rauman murteessa yhdistyy Rauman giäl ja jokin muu. (Rauma, Soini 2011: 15)

Syn. **yhtyä**.

yhteinen (murre, kieli)

Sillon tämä, tämä, [julkisuuden] puhujan nin ilmaisu niin, on varsin suurella todennäköisyydellä ni yksiselitteinen kun käytetään sitä yhteistä kieltä joka on, kaikille sama. (Kuopio, NPM2)

Ja ku se [julkinen esiintyminen] on tarkotettu se esitys koko kansallej ja kun yhteistä murretta eijj-o' olemassa ni, eiköhä se sillon kirjakieli liene' 'ainut mitä voi käyttää. (Kuopio, NPM2)

Sillon tämä, tämä, [julkisuuden] puhujan nin ilmaisu niin, on varsin suurella todennäköisyydellä ni yksiselitteinen kun käytetään sitä yhteistä kieltä joka on, kaikille sama. (Kuopio, NPM2)

Sillon tämä, tämä, [julkisuuden] puhujan nin ilmaisu niin, on varsin suurella todennäköisyydellä ni yksiselitteinen kun käytetään sitä yhteistä kieltä joka on, kaikille sama. (Kuopio, NPM2)

Ks. **yhteiskieli**.

yhteiskieli yhteinen kieli

Opiskeluaikanani ehkä kaikkein eniten [muuttui kieli] jolloinka tuota, joutu monien eri murre-re' alueelta olevien ihmisten kanssa tekemisiin. Ja semmonen yhteiskieleksi muodostu sitten niin sanottu helsinkiläispuhekieli. (Kuopio, NPM2)

Syn. **yhtenäiskieli**.

yhtenäinen vaihteluttomasta kielestä

Mut tuski se ikäm menee sillai et mittä yhtenäist murret [syntyy] et kyl jokaine, säilyttä jonku omal luantes kyl. (Rauma, NPM2)

Vanhemmat kyllä [puhuvat työpaikoilla eri tavalla] mut nuoret ehkä alkaa olla yhtenäisempi [kieli]. (Helsinki, NPM2)

Minä en tosin tiedä' 'onko meillä mitään selvää yhtenäistä Helsingim murretta. (Helsinki, NPM2)

Sillä [lappeenrantalaisella kaverilla] ei varmasti oon niin semmosta, yhtenäistä [murretta]. (Jyväskylälä-EP, NPM1a)

Syn. **yhdenmukainen**.

yhtenäiskieli yleiskieli

Kyllä minusta tuntuu että, pitäis pyrkiäk kyllä yhtenäiskieleej jonkillaisee kirjakielee että. (Helsinki, NPM2)

Syn. **yhteiskieli**.

yhtenäistyä murteista, kielenkäytöstä

En tiedäk katooko ne [murteet] mutta varmaam muuttuvat ainaki, ja ehkä niinku enemmän yhtenäistyvät sitten kuitenkin. (Helsinki, NPM2)

No täällä ylipäättää opiskelijoitten keskuudessa se niinkun, se kieli, niin yhtenäistyy että se, monetkii unohtaa ne murteensa, aika tarkkaan täällä. (Jyväskylä, NPM1a)

Onha se paljo, paljon tuota ni, yhtenäistynyp perheessäkin [omassa, myös lasten] se puhettapa, mutta kyllä koulussa koululaisiin tarttuu se, yleiskieli. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **samanlaistua, yhdenmukaistua**.

Ks. myös **tasoittua, tasaantua, tasapäistyä**.

yhtenäistää

Em minä nyt pyri' eriksee samallaistamaan yhtenäistämään kieltäni että, kyllä mä katson että minä esitän niinkum minä esitän [työpaikalla]. (Helsinki, NPM2)

Syn. **samanlaistaa, yhdenmukaistaa**.

Ks. myös **tasoittaa**.

yhtyä murteiden tasoittumisesta

Murteet yhtyy, tulee lainasanoja englannista, suomen kieli englannistuu lisää. (Polvijärvi, Palander 2004)

Syn. **yhdistyä**.

yhtäläisyys

Niingo verrattun Raumam murre ja sit, sanotan ny niingun Turku ni, niis-o aika paljo yhtäläisyyt. (Rauma, NPM2)

Syn. **yhdenmukaisuus**.

yksilöllinen

Pk-seutu [pääkaupunkiseutu] on murrealueista kaikkein yksilöllisintä, tääl on kaikkein yksilöllisin tapa puhuu. (Vantaa, HY 2002)

Jos se [liikunnan opiskelijoiden kieli] nytte, alussa se on vähän yksilöllistä – – ensimmäisev vuoden syksyllä mutta sitten, – – se rupee tulemaa hyvill lähellä sitä samaa, että se niinkus sulautuu ne [puhetyylit]. (Jyväskylä, NPM1a)

Ks. myös **henkilökohtainen, persoonallinen**.

yksimerkityksinen

Se [kirjakieli] on yksimerkityksinen että, että eijj-olet tulkintaongelmia eikä kukaan siitä, pääse ärsyyntymään. (Kuopio, NPM2)

Syn. **yksiselitteinen**.

yksinkertainen kielestä

(1) selkeä, helppo

Esimerkiks jos on tällasia niinkuv vanhempia ihmisiä taikka muita nin täytyy puhuas selvästi ja, mahdollisimman yksinkertasta kieltä ettei nyt käytäk kaikem maailman sanakäänteitä sum muita jotka ov vaikee ymmärtää joskus. (Tampere, NPM2)

[Asiakkaiden kanssa on puhuttava] yksinkertasestij ja selvästij ja. (Jyväskylä, NPM1a)

Ne [maalta tulevat luokkakaverit] on silleen niinku erottautuu, puhuvat silleen niinku, yksinkertaisempi eivät just käytät tuota slangia niim paljo. (Jyväskylä, NPM1a)

[Etelä-Suomen puhekieli] on ihan tavallista, helppoa, *mä* ja *sä*, liiankin yksinkertaista. (Helsinki, HY 2002)

(2) köyhä, persoonaton, yksitoikkoinen

Miesten puhe on ”yksinkertaisempaa”, naisten vivahteikkaampaa. (Veteli, Björkbacka 2002: 50)

Turun murre kuulostaa yksinkertaiselta. (Imatra, Harjula 2003)

[Tampereen murteesta] tulee yksinkertainen mielikuva, Jutilan vaikutusta. (Vantaa, HY 2002) .

[Pääkaupunkiseudun kieli] yleiskieltä, köyhän tai yksinkertaisen kuuloista murteisiin verrattuna. (Espoo, HY 2002)

[Itä-Suomen murteessa] yksinkertainen puhetyyli. (Juuka, Palander 2004)

[Karjalan murteesta] negatiivises mielessä taas tulee yksinkertainen kuva: tulee väkisin mieleen, että älykkyysosamäärä ei ole samalla tasolla, maalaisuus. (Turku, TY 2009)

Vrt. **hoopo, hölmö, pöhlö, pöljä, tyhmä, typerä**.

yksinkertaistaa äänneiden kadosta, äännevaihteluista

Itä-Suomessa laitetaan *i*:tä ja *e*:tä joka väliin, ja Länsi-Suomessa yksinkertaistetaan. (Virrat, JoY 2007)

Tämän alueen [Pohjois-Pohjanmaan] murteessa on paljon yksinkertaistettuja ja erikoisia sanoja, esim. *mitä nää teet, ookko nää Oulusta* jne. (Raahe, Kokko 2010: 26)

Sanoja lyhennellään ja yksinkertaistetaan [Oulun murteessa]. (Oulu, Vähälä 2005: 31)

Ks. **oikoa**.

yksiselitteinen

Sillon tämä, tämä, [julkisuuden] puhujan nin ilmaisu niin, on varsin suurella todennäköisyydellä ni yksiselitteinen kun käytetään sitä yhteistä kieltä joka on, kaikille sama. (Kuopio, NPM2)

Murre [Lapualla] on selkeää ja yksiselitteistä. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 11)

Syn. **yksimerkityksinen**.

yksitasainen tasainen, tasapaksu

Kyllä se [murteiden käyttö] o ihan kiva vaihtelu nii etteijj-oo' 'ihan niin ykstasasta kaikki. (Kuopio, NPM2)

Ks. **tasapaksu**.

yksitoikkoinen

Se tota nii kuullostas vähä ykstoikkoselta ehkä kieli jos kaikki puhus kirjakieltä. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 54)

Tää o aika ykstoikkosta tämä, oikee kirjakieli kuunnella. (Jyväskylä, NPM1a)

Kävis pahukse ykstoikkoseks jos olis pelkästään tota televisiokieltä. (Turku, NPM2)

Vrt. **pitkäveteinen, tylsä**.

yleinen

(1) yleis- ja kirjakielestä

Sitä tavotellaan sitä yleistä kirjakieltä. (Joensuu, NPM2)

Maalla asuvat yrittävät usein puhua yleisellä kirjakielellä käyttämättä mitään erillistä murretta.

(Pyhäselkä, Könönen 2007: 51)

No oikeastaan siinä kaksikymmentvuotijaana siin paikkeilla ni siinä vasta niinku oikein, pakotin itseni puhumaa sitte tämmöst yleistä kieltä. (Rauma, NPM2)

Joukkoo [omaan savon murteeseen] on tullus sitten tätä ylleistä suomen kielee vivahtavvaa. (Kuopio, NPM2)

(2) puhekielestä ja slangista

Se johtuu vissii ammatista että siel [koulussa] nyt tuota yleistä puhekieltä tulee käytetyks niinkun enimmäkseen mutta. (Rauma, NPM2)

Ehkäpä se [oma puhekieli] on sellasta, yleistä puhekieltä, virallisesta kielestä alaspäin. (Kuopio, NPM2)

[Kangasniemellä puhutaan] aikalailla yleistä puhekieltä. (Kangasniemi, Tiihonen 2008: 20)

No, tietysti se [Lieksan murre] itestäsä tuntuu aika, yleiseltä. (Lieksa, Jämsä 2007: 70)

Mä puhun vantaalaisena tälläst yleistä slangia. (Vantaa, HY 2002)

(3) kielenpiirteistä

Sitte tämmöset ylleiset sanat tullee sitte yhteiset [murteiden tasoittuessa]. (Haapajärvi, Leipälä 2000: 80)

Vrt. **tavallinen**.

yleiskieli

(1) kirjakieltä lähenevästä tai murteettomasta puhekielestä, yleispuhekieltä

No mum mielestäni mitä korkeammalle koulutettu ihminen sitä yleiskielem mukasempaa hänen puheensa. (Turku, NPM2)

Ei mitään tommosta slangia – – eikä nyt varsinaisesti kirjakieltäkää vaan semmone normaali yleiskieli ihan, ois ainakim minum mielestä [sopiva tiedotusvälineissä]. (Kuopio, NPM2)

Jos on semmosen sivistyneen yleiskielen puhuja – –. (Helsinki, NPM2)

Voi olla että on semmone yleiskieli tullu enemmän että tota, ettei puhuta enää niim paljo murteita. (Helsinki, NPM2)

Ois hyvä jos jokainen, ainakit tommone, semmone' ihmenej joka joutuu liikkumaan hallitsis sekä sen oman paikkakuntasam murteen että sen semmosen yleiskielej jolla tulee toimeen, sittem missä vaan. (Helsinki, NPM2)

Kun haluan osoittaa kunnioitusta vieraampaa kuulijaa kohtaan, puhun mahdollisimman yleiskielellä. (Sulkava, Lignell 2007: 92)

Kyl se om must iha hyvä että, että pystytään puhumaan yleiskieltä ja, mutt-ei se oov välttämättä Helsingin kieltä. Ei se oos sitä Helsingim murretta sitä stadin kieltä. (Helsinki, NPM2)

No täällä puhuu vanhat ihmiset ja iham pienet lapset puhuvat Rauman kieltä. Mutta muut puhuu yleiskieltä. (Rauma, NPM2)

Semmosta yleiskieltä mitä minä kuule [Kuopiossa, muualta muuttaneilta] enimmäksee. (Kuopio, NPM2)

Kyl nuoret käyttää paljo – – samaa mitä tuolla, tuolla tuolla, semmosta niinku yleiskieltä tais semmosta, mitä nuoret käyttää yleensä just tätä, semmosta nuorten kieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

(2) eri aluemurteista tai niiden murteellisuusasteesta

No joo, kyl mä tykkään siit must se on kuitenkin tosi selkeest yleiskieltä [Kymenlaakson murre]. (Kymenlaakso, Pigg 2006: 85)

Mä puhun yleiskieltä, helsinkiläistä yleiskieltä pohjoiskarjalaisella rytmityksellä. (Helsinki, JoY 1998)

Mä puhun yleiskieltä mut omasta mielestäni mutta mutta tuota ni semmosta savolaista yleiskieltä tai Savon murteen rikastuttamaa yleiskieltä. (Kuopio, Törnqvist 2004: 38)

[Keski-Suomen murteista] tulee vähiten mieleen, millaisia ne ovat. Ei selkeitä piirteitä. Semmosta yleiskieltä. (Joutseno, Palander 2004)

Ks. myös **kaksoisyleiskieli, perusyleiskieli, yhtenäiskieli, yleispuhekieli.**

Vrt. **kirjakieli.**

yleiskielinen murteeton, yleiskieleen kuuluva

Nuorten kieli [on] yleiskielisempää, vanhemmilla puhtaampaa murretta. (Kontiolahti, JoY 2002)

Jokaisen tulisi vaalia murrettaan vaikka joissakin tilanteissa puhuisikin yleiskielisemmin. (Arve 2002: 69)

Kaverini väittävät minun silloinkin [yleisön edessä] puhuvan huomattavaa murretta vaikka mielestäni puhun todella yleiskielisesti. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 57)

[Pääkaupunkiseudulla] nuoret vääntävät enemmän, keski-ikäiset puhuvat yleiskielisesti. (Helsinki, HY 2002)

Kauniaisissa ja Espoossa puhutaan yleiskielisemmin, Stadissa puhutaan sekasotkua. (Helsinki, HY 2002)

[Puhun] melko yleiskielistä hämäläisvaikutteista kieltä. (Vantaa, HY 2002)

Etelä-Karjalan murre on huomaamattomampaa ja yleiskielisempää kuin Pohjois-Karjalassa. Siellä puhe on leveempää. (Savitaipale, JoY 1998)

Varmaan osa rytmistä ja perus muresanoista [säilynyt omassa puheessa], kuten *poijjat* ym, joita ei pysty hevillä muuttamaan yleiskieliseksi. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 43)

Vähän kainuuta [oma puhekieli], huomattavasti yleiskielisiä kirjaimia/äänteitä. (Jyväskylä, Arve 2002: 17)

Vrt. **kirjakielinen.**

yleiskielistyä

Murteet ovat rikkaus aina vain 'yleiskielistyvään' suomeen. Omasta murteesta tulisi *jokkaisen* olla *ylpee*. (Arve 2002: 67)

yleiskielisyys

Kun puhun vanhusten kanssa, puheeni yleiskielisyys korostuu. (Sulkava, Lignell 2007: 58)

Ks. **yleiskieli.**

yleiskielityyppinen

Ehkä [puhun] jotain yleiskielityyppistä sekasotkua? (Arve 2002: 17)

yleiskirjakieli norminmukainen kieli

Sel lisäksi että ihmiset puhuvat tällasta tietylläistä yleiskirjakieltä nii sitten on on näitä tällasia sanotaanko nyt ammattiryhmien kieliä. (Helsinki, NPM2)

yleislänsimurre

– – rauman murteella tarkoitetaan yleislänsimurretta, jossa on sanoja raumalaisille tutuista aihepiireistä. (Rauma, Soini 2011: 15)

Vrt. **länsimurteet**.

yleismurre yleispuhekieli

Ilmeisestij jonkullainen yleismurre [tulee murteiden tilalle], joka ei ole kirjakieltä vaan, vaan jotain mutta. (Helsinki, NPM2)

Ihmiset – – koittaa ehkä itseensä korostaa siinä et, että unohtaa sen omam murteensa ja puhuukis sitten tätä tämmöstä, yleismurretta vai mikskä sitä vois sanoa mitä käytetään justii televisiossa ja radiossa. (Tampere, NPM2)

Vrt. **yleiskieli, yleispuhekieli**.

yleispuhekieli

Vanhemmat puhuvat yleensä mieluummin yleispuhekieltä tai sitä murretta, jonka on lapsena oppinut. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 35)

Puhun uskoakseni enimmäkseen yleispuhekieltä, johon sekoittuu piirteitä Kymenlaakson murteesta ja jyvaskylälaisten käyttämästä kielestä. (Kymenlaakso, Laine 2006: 8)

En [puhu] ainakaan kirjakieltä, varmaan jotain yleispuhekieltä. (Veteli, Isomöttönen 2008: 24)

Ks. **puhekieli, yleiskieli**.

Vrt. **yleisslangi**.

yleispätevä yleispuhekielestä, pääkaupunkiseudun kielestä

Kaikki radio- ja tv-asetat mitä mä kuuntelen on sellasta yleispätevää kieltä. (Vantaa, HY 2002)

[Pääkaupunkiseudun murre] sekoitus kaikista muista, et sitä ymmärretään joka paikassa, yleispätevää, ei oo ihan omia sanoja. (Vantaa, HY 2002)

[Pääkaupunkiseudulla] yleispätevää slangia, jota puhutaan peruskouluissa. (Helsinki, HY 2002)

yleisraumalainen

Kai se [nuorten kieli] o sit jotaki semmosta yleisraumalaista murretta, nykyistä yleisraumalaista. (Rauma, NPM2)

yleisslangi yleispuhekieli

Semmonen yleisslangia käyttävät [nykyään murteiden sijasta]. (Tampere, NPM2)

Mut oisko se nii että sitä kuulee vanhojem puhuvam murretta ja nuortem puhuvan tätä yleisslangia. (Helsinki, NPM2)

yleissuomalainen

Tosi yleissuomalaista [Jyvaskylän puhekieli]. Samanlaista kuin Kuopiossa. Sivistynyttä meininkiä. (Arve 2002: 62)

Vrt. **yleisvaltakunnallinen**.

yleissuomi

Isoissa tilanteissa kuten kokouksissa puhuisin yleissuomea, jos on edustajia muilta seuduilta tai ulkomailta. (Savitaipale, JoY 2002)

Sekavaa yleissuomen kielenkäyttöä [oma puhekieli]. (Arve 2002: 17)
Ks. **perussuomi, yleiskieli, yleispuhekieli**.

yleistyä vakiintua

Ne [murteet] on hyvim paljo, näköjää yleistymäs länsikieliks ja itäkieliks. (Rauma, NPM2)

yleisvaltakunnallinen

Ja nuorisoham puhuu samaa nuorisomurretta yleisvaltakunnallista nykyvää. Se on kaikkialla melekeen samallaista, minun käsityksem mukkaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Vrt. **yleissuomalainen**.

ylimieliäinen murteista ja slangista

[Turun murre] ylimieliäinen murre, mutta kuulostaa hauskalta. (JY 2004)

[Helsingin slangissa] ruotsin vaikutteita, *ylimielistä*. (JY 2004)

Slangi on ehkä ylimielistä silleen, että eteläsuomalaiset ehkä jotenkin pahalla suhtautuvat, mutta en oo ihan varma. (Kuopio, JoY 2002)

Helsingiläisten puhekieltä pilkataan helposti muualla. Ehkä nasaalinen puhetapa saa sen kuulostamaan ylimieliseltä. (Helsinki, HY 2002)

Vrt. **leso, leuhka, tärkeilevä**.

ylimääräinen (äänne, tavu, sana) murrepiirteiden kuvailuissa

(1) svaavokaalista

[Länsi-Suomessa, Pohjanmaalla] tekkeevät ylimääräisen tavun, puhuvat vähän pitemmälti. (Valtimo, Palander 2004)

R-kirjaimen suurennettu käyttö, *mää-sää*-venytys, ylimääräisten vokaalien lisäys: *Olokkosen* [Tampereen murteessa]. (JY 2004)

Lisätään sanoihin ylimääräisiä vokaaleja lehmä – *lehemä*. (Ylikiiminki, Väänänen 2006: 52)

[Savon murteessa] ylimääräisiä kirjaimia lisätään sanoihin, yleensä vokaaleja: *polovi, kuluma, selevä*. (Kuopio, JoY 2000)

Välissä jotain ylimääräistä, mutta ei kokonainen kirjain: *verehoiltu* [Kerimäen murteessa]. (Kerimäki, JoY 2002)

(2) muista murrepiirteistä

[Pohjanmaan ja Peräpohjolan murteissa] molemmissa murteissa keskeisenä piirteenä ylimääräinen *h*. (Helsinki, HY 2002)

Joskus puheeseen eksyy ylimääräisiä konsonantteja tai vokaaleja, esim. *tietääkö kukkaan tai otatko kahavia*. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 20)

[Turussa] lisätään ylimääräisiä *s*-kirjaimia: *niinkus, simmottis, Turkkusest*. (Ylämaa, Palander 2004)

[Pohjanmaan murteessa] *r*-kirjaimia käytetään ylimääräisiä. (Joensuu, JoY 2000)

[Karjalan murteessa] ylimääräisiä vokaaleja ja tavuja, esim. *osovvaa*. (Polvijärvi, Palander 2004)

[Kannelmäen murre] muistuttaa Stadin murretta, omia sanoja, käytetään paljon ylimääräisiä täytesanoja. (Espoo, HY 2002)

[Kuopion seudun savolaismurre] vääntämistä, puhutaan vaikeamman kautta, ylimäärästä. (JY 2004)

Ks. myös **lisä, lisäkirjain, lisätavu, lisäys; lisätä**.

ylipitkä

[Oulun murteessa] sanojen ylipitkää taivuttamista. (Rauma, Soini 2011: 52)

Vrt. **pitkä**.

Ylivieskan murre

Puhun aika pitkälle Ylivieskan murretta. *Hyvää kahavia*. (Arve 2002: 10)

yliväännetty leimallisista murrepiirteistä

Yliväännetyt sanat tulee jäämään pois [murteen muuttuessa]. (Kiihtelysvaara, Kosonen 2004)

[Rauman murre] on yliväännettyä Turun murretta. (Turku, TY 2009)

Vrt. **liioitella, äärimmäinen**.

ylivääntäminen

Ylivääntäminen kuulostaa oikeastaan huvittavalta, tuntuu että siinä on esittämisen maku ja mitä kauempana puhe on kirjakielestä, sen rumempaa se on. (Helsinki, JoY 2005)

Vrt. **vääntäminen**.

ylpeillä

Lappajärvellä [murre] pehmeämpää [kuin ”muualla” Etelä-Pohjanmaalla] ja Kauhavalla ylpeillään murteella, säilynyt hyvin. (Veteli, Björkbacka 2002: 41)

ylpeä pohjalaismurteista ja slangista

[Pohjanmaan murre] ylpeää ja kumartamatonta (Turku, TY 2009)

Pohjanmaan murre on uhoavaa, sitä puhutaan ylpeästi, tosissaan, vakavasti. (Helsinki, HY 2002)

Puhe kuulostaa tällä alueella [Stadissa] ylpeältä. (Valtimo, Palander 2004)

[Suur-Helsingissä] ylpeän oloista puhetta. (Luumäki, Palander 2004)

Vrt. **leso, leuhka**.

yltiömurteisesti

Toisaalta en yltiömurteisesti koskaan puhunutkaan. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 47)

ylvästelevä

Toisaalta murretta kuulemattomalle se [Lapuan murre] saattaa kuulostaa ylvästelevälle ja torjuvalle. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 12)

Ks. **mahtaileva, mahtipontinen, ylpeä**.

yläsavo Iisalmen ympäristön murre

Se on jotenki yhtä semmosta nii leveetä tämä jos oikein puhutaan yläsavoa tai oekeen Savon murretta –. (Kuopio, Törnqvist 2004: 45)

Ks. **yläsavolainen**.

yläsavolainen Iisalmen ympäristön murre

Yks kurssitoveri oli joka tota ei moneen viikkoon uskaltanu suutansa avata kun puhu niin leveetä yläsavolaista että todella leveetä yläsavolaista –. (Kuopio, Törnqvist 2004: 43)

Ks. **yläsavo**.

ylätyyli

Paitsi tuo kirjakielen käyttö nin myöskin, kielenkäyttö yleensä [paljastaa koulutuksen], kielen laatu onko se ylätyyliä vai alatyylä. (Kuopio, NPM2)

Ks. **tyyli**.

ylös alas sävelkulusta, rytmistä

[Etelä-Suomessa] oma rytmi puheessa; ylös alas menevä rytmi [Turun murre tasaista verrattuna siihen]. (Turku, TY 2009)

Ylös-alas-nuotti Turussa, idässä monotonisempi nuotti. (Oulu, JoY 2005)

Ks. **kohota, nousta**.

ymmärrettävä

(1) eri aluemurteista

Ulvilan ja Porin murre on tavallista ja ymmärrettävää. (Ulvila, Hietava 2008: 52)

Hyvin ymmärrettävää [Raahan murre], ei kamalan kaukana yleiskielestä. (Raahe. Kokko 2010: 35)

[Pohjois-Suomen] alueella on aika vähän omia murre sanoja. Murre on siellä ymmärrettävää. (Liperi, Palander 2004)

Pohjois-Karjalan murre on murteista kaikkein ymmärrettävintä. (Tuupovaara, Sarola 2004)

(2) kielenkäytöstä yleensä

Tietyissä tilanteissa ni on tarpeellista että on kaikkie ymmärrettävä puhettyli. (Rauma, NPM2)

Pyrin käyttämään ymmärrettävää kieltä, murre saa antaa sävöksen sille. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 45)

Vrt. **helppo, selkeä, selvä, yksinkertainen.**

ystävällinen eri aluemurteista

[Hämeessä] sanotaan *mää* ja *sää*. [Murre] ystävällisen kuuloista ja selkeää. (Kuopio, JoY 2000)

Itämurteisessa puheessa voi olla nopeampi tempo ja kieli kuulostaa ystävällisemmältä ja pehmeämmältä (esimerkiksi *saattaapi olla, voipi olla*) verrattuna länsimurteiseen puheeseen. (Ilmajoki, JoY 2007)

[Karjalan murteessa] leppoisa ja ystävällinen puhetapa. (Turku, TY 2009)

Karjalan murre on ystävällistä ja lämminhenkistä, siinä on eri sävy kuin pääkaupunkiseudun murteessa. (Lemi, Palander 2004)

Vrt. **herttainen, inhimillinen, lämminhenkinen, lämpöinen.**

ytimekäs

Länsimurre on lyhyttä ja ytimekästä. (Kauhava, JoY 2007)

Itämurteet ovat ilmevampia, kun taas länsimurteet ovat lyhyempiä ja ytimekkäämpiä, mutta niissä on enemmän venytystä. (Helsinki, JoY 2011)

Vrt. **naseva.**

Ä

ä, ää, ä-kirjain

(1) *ä*:n ääntämyksestä ja käytöstä yleensä

Sit yks teatterikouluttaja sano kerran et hesalaisilta häviää kokonaan *ä*- ja *ö*-kirjaimet. (Lahti, JoY 2002)

Just jos sanoo *äät* ni ei ne on ne, tulee sillee [jyväskyläläiseltä] oikeel leveestin ni, ei se nii hirveen kaunista oo, mum mielestä ollenkaa. (Jyväskylä, NPM1a)

Porin murteessa käytetään paljon *ä* kirjaimia. (Ulvila, Hietava 2008: 22)

[Hämeessä] *ä*:tä käytetään paljon. (Kitee, JoY 2000)

(2) tarkemmin määriteltyjen murrepiirteiden kuvailussa

Ä-kirjaimet häviävät usein sanoista pois. Esimerkiksi sana *täällä* on Pohjois-Karjalan murteessa asussa *tiällä*. (Tuupovaara, Sarola 2004)

[Savon murteessa] *ä*:stä tulee *i*: *viäntyy, kiäntyy*. (Kuopio, JoY 2000)

Kangasniemeläisen tunnistaa melkeimpä sanan lopun muuttamisesta *ä = e a = e* siis pitkän lopun jossa on vokaaleja [tarkoittanee *tehkee, antakee* -tyyppiä]. (Kangasniemi, Tiuhonen 2008: 11)

[Savossa] *ää*-systemi: *käämään 'käymään'*. (Nilsä, JoY 2000)

Länsimurteissa *e* korvataan *ä*:llä, kuten sanassa *viälä* 'vielä'. (Laitila, JoY 2007)

Tuntuu että [Pohjois-Karjalan] murteen sanoissa on paljon *ä*-kirjaimia, kuten sanassa *männään*. (Tuupovaara, Sarola 2004)

[Oulussa tai Pohjanmaalla] kysymyssanojen loppuun lisätään *ää* [*ookkonää, alakkonää mua*]. (Valtimo, Palander 2004)

Ks. **e, ö.**

äffä ks. **f**

äidinkieli yleiskieli tai sen kaltainen murre

Joskus ko mä olen joutunup puhumaan, puhelimessa vihaisena [esimerkiksi huonosta tuotteesta] – – silloin mä yritän niinko korostaa puhettani ja puhua erittäi hyvää, hyvää äidinkieltä. (Rauma, NPM2)
Koululla on varmasti ollu aika kova, kova siis, osuus siihe että on sit, tietyst tultu lähemmäs niisanot-tuu äidinkieltä [pois Turun murteesta]. (Turku, NPM2)

Mut ainaki siis [yritän puhua virallisemmassa tilanteessa] tuolla paremmalla, äidinkielellä että sitä slangii [ei] tuu, harrastettuu liikaa. (Helsinki, NPM2)

Koska opettajat vaatii aina lähinnä, lähinnä sellast kieltä mikä olis, olis lähinnä sitä kaunista suomen äidinkieltä ja tietysti murteet jää sillon, jää siis toisarvoseen asemaan. (Turku, NPM2)

Tää [Jyväskylän kieli] on niinku puhtaammin äidinkieltä [kuin Tampereen puhekieli] taikka siis niinku kirjakieltä. (Jyväskylä, NPM1b)

Vrt. **kirjakieli, suomen kieli, suomi**.

äijämurre

Äijämurteita ovat Pohjanmaan murre sekä slangi. (Joensuu, JoY 2008)

Syn. **miesmurre, ukkomurre**.

äijämäinen eräistä länsimurteista ja slangista

Tampereen ja Turun murteet ovat – – äijämäisiä. (Joensuu, JoY 2006)

Turun, Rauman, Tampereen ja Pohjanmaan murteet – – kuulostavat äijämäisiltä ja junttimaisilta. (Kuopio, JoY 2008)

Stadin slangi on äijämäistä. (Tampere, JoY 2006)

Syn. **miehekäs, miehellinen, miehinen**.

ä-kirjain ks. **ä****äl, ällä** ks. **l****ällö** ks. **ällöttävä****ällöttävä, ällö**

(1) eri aluemurteista

[Missä puhutaan ruminta murretta?] Turku, vielä enemmän Tampere. Ällöttäviä murteita. (Eno, Palander 2004)

[Puhekieli on ruminta] Lapissa. Ällöttävää, jotenki. (Nilsä, JoY 2000)

(2) slangista ja slangisanoista

Em mä tiijäm must se [slangi] oj jotenki ällöttävää. (Varkaus, NPM1)

No siellä [Helsingissä] puhutaa semmosta, kauheeta slangia että must se ov vähä ällöttävää. (Jyväskylä, NPM1a)

Hesan slangi on sellane ällö. (Mäntsälä, JoY 2008)

Esimerkiks *femma, spede* ja muita ällöttäviä sanoja [on tullut aikuisempana]. (Joensuu, JoY 2002)

Ks. **ällöttää**.

Vrt. **inhottava, ärsyttävä**.

ällöttää

Minua ällöttää kuunnella, kun jotkut ihmiset puhuu kirjakielellä tai jotaki Hesan slangia! Se suoraan sanottuna kuulostaa TÖRKEÄLTÄ! (Lapinlahti, Wisur-Heikkilä 2000: 33)

Ks. **ällöttävä**.

Vrt. **ärsyttää**.

älytön slangista ja vieraista ilmauksista

Se [slangi] o iha älytöntä. (Jyväskylä, NPM1a)

Stadin slangi on ihan älytön, paitsi ehkä se vanha slangi. (Janakkala, JoY 2007)

Tää vieras kirjojutustapa, ehkä myös puhettapa se [englanniksi lukeminen] vaikuttaa omaan kieleen tulee semmosia älyttömiä, suomelle vieraita ilmasuja. (Helsinki, NPM2)

Vrt. **hölmö, tyhmä, typerä.**

äm, ämmä ks. **m**

äng-äänne, eng-äänne

[Stadin slangissa] *äng*-äänteitä ja kovia konsonanttiyhdistelmiä. (Helsinki, HY 2002)

Se on täällä [Turussa] hyvin selvä että huomaa kyllä jos om miun ikäpolvea jos on käynyk koulua täällä ei osaa ääntää *eng*-äännettä. Sanoo *kenkät* ja –. (Turku, NPM2)

änkyttää

Sitten tuolla maalla nimittäi enhäm mä tullu toimee oikeestaa ollenkaa kum mä sitä murretta alon [Helsingin puhekielen sijasta] änkyttämään ni, eihän ne sitte ymmärtäny yhtääm mitää mitä mä puhuin ja. (Helsinki, NPM2)

Turun murre on änkyttävää venytystä. (Vantaa, HY 2002)

ärrä ks. **r**

ärsyttävä

(1) eri aluemurteista ja niiden piirteistä

Varsinkin jotkut turkulaismiehet puhuvat helvetin ärsyttävästi. (Tampere, JoY 2007)

Turun murre on jotenkin ärsyttävää sanojen venyttelyä ja omituista lyhentelyäkin. (Helsinki, HY 2002)

Porin murre on ärsyttävää, löysää ja laiskaa. (Turku, TY 2009)

Lapin puhetapa on ärsyttävä, koska siellä laitetaan *h*-konsonantti joka paikkaan. (Kitee, JoY 2000)

Myös se on ärsyttävää, kun *d*:stä tulee *r*, niinkun *tähret*. En kyllä tiedä, mitä murretta se sitten on. (Helsinki, HY 2002)

Ihan itäinen murre on ärsyttävintä, se *viäntäminen* ja *keäntäminen*. Siitä tulee mieleen joku venäjä. (Raahe, JoY 2005)

Savon murre on ärsyttävää (*mie, sie*). (Ulvila, Hietava 2008: 64)

En tykkää siitä ”*mie* ja *sie*” murteesta, tosi ärsyttävää. (Rauma, Soini 2011: 52)

(2) pääkaupunkiseudun kielestä ja slangista

Pääkaupunkiseutu ärsyttävintä, turku hyvänä kakkosena. (Joutseno, Palander 2004)

Mum mielestä Helsingissä puhuttu kieli o aika lailla ärsyttävääki. (Jyväskylä, NPM1a)

Helsingistä lähtöisin oleva slangi on ärsyttävää, joskin käytän muutamia sanoja sieltä. (Ulvila, Hietava 2008: 64)

Ruminta suomea on semmoinen pissis-suomi, nuorten keskitasoisten alemman koulutustason naisten suomen kieli, jossa pilkut ja välimerkit on korvattu *vituilla* ja ässä sihahtaa silleesti ärsyttävästi. (Helsinki, JoY 2011)

Etenkin helsinkiläiset puhuvat ärsyttävää *mä-* ja *sä-* sekä *meitsi-*murretta. (Pyhäselkä, Könönen 2007: 57)

Ks. myös **inhottava, raivostuttava, ällöttävä; sietämätön, vittumainen.**

ärsyttää

(1) murteellisesta kielenkäytöstä ja eri murteista

Jos puhuja korostaa murretta se saattaa ärsyttää, mutta tavallisessa kanssakäymisessä pidän murteesta. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 12)

[Omasta puhekielestä:] yhtäkkiä painottaa sillai jännästit tais sittep puhuu jonku, sekaasinsan niinku omaa murretta ja sittej jotaim muuta murretta, se niinkul lähinnä ärsyttää. (Jyväskylä-EP, NPM1a)

Hyvim monija jopa ärsyttää se että, jotakim murretta halutaan tuoda esiin siis tälläsessä, puhettilaisuudessa [julkisuudessa]. (Kuopio, NPM2)

Varsinkin vahvasti humaltuneiden murre pistää ärsyttämään, mikä kyllä saattaa johtua itse keskustelun laadustakin. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 12)

Varsinkin Turun murre ärsyttää kovasti. Siinä jätetään aina lauseen viimeinen sana pois. (Piikkiö, JoY 2005)

[Uudellamaalla] poljento helposti ärsyttää. (Outokumpu, Palander 2004)

Vaikka itse pidänkin eri murteista tiedän, että varsinkin täällä pääkaupunkiseudulla monia se [eteläpohjalaisuus] saattaa vain ärsyttää. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 59)

(2) murrepiirteistä

Musta se o iha, ei siinä [Jyväskylän kielessä] mikään piirre ärsytäm mut. (Jyväskylä, NPM1a)

Pohjanmaalla tai vieläkin ylempänä jotkut puhuvat *täsä* (tässä) *misä* (missä) ja se ärsyttää. Tai se kuulostaa mielestäni rumalta. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

Mie ja *sie* ärsyttää. (Espoo, HY 2002)

Itseä eniten ärsyttää [Helsingissä] hyvästellessä sanottava venytetty ja mairea *mooi*. (Lapua-Helsinki, Honkimäki 2007: 50)

Vrt. **ällöttää**.

ärsyyntyä

Se [kirjakieli] on yksimerkityksinen että, että eijj-olet tulkintaongelmia eikä kukaan siitä, pääse ärsyyntymään. (Kuopio, NPM2)

äs, ässä ks. **s**

ää ks. **ä**

ääkköset *ä*:n käytöstä

[Tampereen murteessa] täryinen *r*, ääkkösten ylikäyttö [tarkoittanee *mää, sää, nääs* -asuja]. (JY 2004)

äänekäs

No siis Kangasniemellä ollaan aika äänekkäitä, kuten aina savossa. (Kangasniemi, Oja 2011: 26)

Vrt. **huutaa, kova, kovaääninen, lujaa**.

äänenkäyttö

Äänenkäyttö kai siin tulee sitten hiukan ehkä enemmän kysymykseen kun ihan tämä, tämä kielimuoto [ihmistyyppin tunnistamisessa]. (Rauma, NPM2)

äänenpaine äänenpaino

Siinä [savolaismurteissa] oj jotenkin ninkus semmosta, että siinä on kyllä ihan se, äänempainej ja, erilaine. (Jyväskylä, NPM1b)

Kum mennään pikkusen tuonne, syrjempään niinkul Laukaaseej ja, ja Tiituspohjaa tuonneppäin, ja miksei tuonnek Korpilahtiha on ihan eri juttu niillä on oma paine ne, se on se äänempaine, on ihan sellainen nii että. (Jyväskylä, NPM1a)

Syn. **äänenpaino, äänenpainotus**.

äänenpaino

(1) murre-erojen tunnistamisperusteena

[Mistä erottaa ulkopaikkakuntalaisen?] Murteesta ja sitten äänempainosta. (Helsinki, NPM2)

Kiinnitän kyllä huomiota, siihen ensin. miten sanovat *minä* ja *sinä*, äänenpainoihin ja korostuksiin. (Sulkava, Lignell 2007: 105)

Tapa puhua eli äänenpainot ja elekieli [kiinnittävät muiden huomiota]. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 42)

Vaikka [oma] puhekieli on muuttunut yleiskielisemmäksi ja jotkut sanat ovat muuttuneet tai jääneet kokonaan pois, on murteesta jäänyt pysyvästi tiettyjä murteelle ominaisia äänenpainoja, joita en sen tarkemmin osaa kuvailla. (Lapua-Oulu, Honkimäki 2007: 42)

(2) eri aluemurteiden kuvailussa

[Uudenmaan läänin murteessa] äänenpaine viimeisellä tavulla: *meetsä, tuutsä*. (Kuopio, JoY 2000)

Voi sanoom mulles, suoraa että tee ootte Hämeestä, että kais siinä joku sana on sitte semmosta taji joku äänempaino. (Jyväskylä, NPM1b)

[Pääkaupunkiseudulla] äänenpaine ja puheen nopeus ovat melko samat kaikilla. (Helsinki, HY 2002)

Meill-o yks, oikeen kiva asiakas semmonev vanhempi ihminen – – puhuu nin selvää Karjalam murretta – – äänempainot ja kaikki on et, on siis aivan samallinen kus se Opri oli että. (Jyväskylä, NPM1a)

Äänenpaine [Karjalan murteessa] on lauseen lopussa, vaikka kysymyslause, esim. *Mittee siulle kuuluu?* (Orimattila, JoY 2007)

Syn. **äänenpaine, äänenpainotus**.

äänenpainotus äänenpaine, aksentti

Ihan yleisestä jokapäiväisistä asioista tulee puhetta nin, [koulutuksen] huomaa [siitä] minkälainen on aksentti äänenpainotus tai, millä tavalla yleensä, keskustelee asioista. (Kuopio, NPM2)

Murteesta yleensä, lähinnä, ja, semmosesta äänenpainotuksesta [erottaa vieraspaikkakuntalaisen].

(Tampere, NPM2)

Sanakäänteistä, äänenpainotuksesta, näist kaikist [tunnistaa murteet]. (Jyväskylä, NPM1b)

[Tampereella] tietynlainen äänenpainotus puheessa, *r*:n ääntäminen. (JY 2004)

Syn. **äänenpaine, äänenpaine**.

äänensointi äänensävystä

Äänensointi on ihmisillä täällä [Itä-Suomessa] erilainen, puhutaan kovaa ja ei kauheen nätisti, varsinkin vanhemmat naiset. (Vantaa, JoY 2005)

Vrt. **sointi**.

äänensävy, äänisävy

Äänensävy ja äänenkäyttö ehkä merkihtee hyvim paljon [ihmisen taustan arvioinnissa]. (Kuopio, NPM2)

Nykyään pojat amis-autoissaan puhuvat jotenkin eri tavoin, erilaisella äänensävyllä. (Rääkkylä, Palander 2004)

Äänensävy on jotenkin erilainen [kaupungissa, Porissa], kuulostaa siltä kuin ihmiset tietoisesti puhuisivat nenä-äänellä. (Uvila, Hietava 2008: 73)

Puhutaan yhteen pötköön ilman erityisi[ä] ääni sävyn muutoksia [Kangasniemellä]. (Kangasniemi, Oja 2011: 25)

Vrt. **äänenväri**.

äänenväri äänensävystä

Siis äänenväri on joka paljon kertoo [ihmisen taustasta] esimerkiks keskisuomalaisen erottaa äänenväristä. (Tampere, NPM2)

Äänen väristä lähinnä [erottaa kuopiolaisen muista]. (Kuopio, NPM2)

Vrt. **äänensävy**.

ääni intonaation kuvauksessa

[Varsinaissuomalaisessa murteessa] venytetään tiettyjä tavuja, nostetaan ääntä. (Turku, TY 2009)

Tampereen alueella oma nuottinsa, tiettyssä vaiheessa sanaa ääni kohoo: *Tampèreelle*. (Rääkkylä, Palander 2004)

äänne

Puheessa oli voimakaslaatuista äänneiden käyttöä [sotkamolaisella puhujalla]. (Raahe, Kokko 2010:

130)

Ks. myös **nasaaliääne**.**äänteellisesti**

Kyllä siinä tietysti, sammaa kieltä kummiskin käytetään [työssä ja vapaa-aikana] ettei, em minä usko että se, sanat siitä paljon muuuttuu äänteellisestij ja. (Jyväskylä, NPM1a)

ääntyä

[Hämeessä] voimakkaasti ääntyvä *r*. (Kitee, JoY 1998)

d:t ääntyvät [Pohjanmaan murteessa] *ärrinä: rariota kuunnellaan*. (Eno, Palander 2004)

d-kirjain sanan keskellä ääntyy *r*:ksi, esim. meidän = *meirän*. (Veteli, Isomöttönen 2008: 40)

Ks. myös **ääntää**.**ääntäminen**

Ainakin Turun murretta olen kuullut. Kiinnitin huomioni ääntämiseen. (Ulvila, Hietava 2008: 59)

Joidenkin sanojen murteellinen ääntäminen [säilynyt omassa puheessa] Esim. Käydessä = *Käyressä*. (Lapua-Jyväskylä, Honkimäki 2007: 39)

Niill-o [uukuniemeläisillä] ihan semmonen oma persoonallinen tyyliinsäs siell-on, jo ääntämisessä on semmosta. (Jyväskylä, NPM1b)

Syn. **ääntämys**.Ks. myös **lausuminen, sanominen**.**ääntämys**

Porilaisten murteen tyhmä ääntämys [ärsyttävää]. (Rauma, Soini 2011: 53)

Syn. **ääntäminen**.Ks. myös **lausumistapa, lausunta**.**ääntää** murteellisesta puhetavasta ja murrepiirteistä

[Murteesta tulee mieleen] että sanat äännetään vähän eri lailla kuin ne oikeasti kielellisesti pitäisi ääntää. (Kajaani, Rissanen 1999: 4)

Kieli on muuttunut helpommin äännettäväksi, kun sitä aletaan puhua murteella. (Ristijärvi, Rissanen 1999: 4)

Täällä [Pohjois-Karjalassa] äännetään laiskemmin, esimerkiksi *Vodkasprite* sanotaan *votkaraitti*.

Tuntuu, että ei viitsitä ääntää kunnolla. (Järvenpää, JoY 2005)

Aika paljon se [Rauman murre] on semmosta, semmosta nyt kum munkin puheeni on että, että se on lyhyehköä ja, ja monta sanaa niin jää ääntämättä loppuun asti. (Rauma, NPM2)

Sanassa *baari* äännetään [Turussa] kova *p* eikä pehmeä *b*. (Helsinki, HY 2002)

Jotkin sanat äännetään [Vetelin seudulla] eri tavalla esim. metsään *mehtään*. (Kaustinen, Isomöttönen 2008: 32)

Savon murteessa äännetään pidemmin (esim. *myö, työ, kovvoo*) ja sanoista tehdään väännöksiä. (Vantaa, HY 2002)

Syn. **lausua, sanoa**.Ks. myös **ääntäminen, ääntämys; ääntyä**.**äärimmäinen**

Siis ne kaks äärimmäistä murretta on olemassa siis tavallaa rauma ja savo. (Tampere, NPM2 M-08)

Jossain määrin, kun olen käymässä jossain muualla kuin Sulkavalla [pyrin eroon] äärimmäises-tä 'viäntämisestä', että puhe tuntuisi jotenkin viisaammalta. (Sulkava, Lignell 2007: 45)

Vrt. **yliväännetty**.**ää-systeemi** äy-diftongin reduktiosta

[Savossa] *ää*-systeemi: *käämään* 'käymään'. (Nilsia, JoY 2000)

Ks. **systeemi**.

Ö

ö, öö, ö-kirjain

(1) ö:n ääntämisestä ja käytöstä yleensä

Ää ja noi *ööt* kaikki painottuu silleen kummasti [Jyväskylän puhekielessä] että, ei se mum mielestä kovin kaunis oo. (Jyväskylä, NPM1a)

Stadin slangissa ovat *ä, ö, g, d* ruotsin kielestä tulleita. (Helsinki, JoY 1998)

(2) murrepiirteiden kuvailussa

[Turun murteessa] *ö* muuttuu *ä*:ksi: *viime yönä* [diftongien avartuminen]. (Helsinki, JoY 2000)

e:n muuttuminen *o*:ksi tai *ö*:ksi esim. *lähtöö, suojeloo* [labiaalistuminen]. (Sulkava, Lignell 2007: 78)

[Pohjanmaan murteessa] esimerkiksi *menköhän*, jossa omituisia *ö-* ja *ä-*kirjaimia. (Helsinki, HY 2002)

Rääkkylässä *ä*:n ja *ö*:n keskittymä: paljon sanoja, joissa on tällaisia vokaaleja, kuten *röttänä, höppänä, röttelö, hönttö olo, höpelö*. (Rääkkylä, Palander 2004)

[Karjalan murteessa] sanoja, joissa on *ä, ö*: *ällä, öklä, ökiäinen, ölliäinen* (hyönteisistä). (Luumäki, Palander 2004)

ökkökökkö

Siellä [Rauman alueella] puhetta ei ymmärrä, koska se on katkonaista ökkökökköä. (Joensuu, JoY 20